

שבוע פרשת בלק

(28 June – 4 July 15)

י"א – י"ז תמוז תשע"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משוחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאֶהְבֶּתְךָ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוהך היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברת בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו למטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. **וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שָׁמְעוּ אֵל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם.** ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגגך ותירשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועברתם אלהים אחרים והשתחיתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והארמה לא תתן את יבולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו למטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען ירכו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, בימי השמים על הארץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֹּפֶת, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָיִם לְבַבְכֶם וְאַחֲרָיִם עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקְּבַל עָלַי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאֶהְבֶּת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהְרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְשׁוּבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו: **מִוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹרָת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל דְּבַרֵי תוֹרָה:

וְהֵעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כְלֵעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כְלֵעֲמֹךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְרֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אֶהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

בְּרַכְּךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֵּךְ: יִשְׂאֵ יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

ושמו את שמיו על בני ישראל ואני אברכם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוֵּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

כראי שלכל יד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - תמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה") בציוף השם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחרד על ידי מספר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו יתקף ל"חרד ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בַּצֵּאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הֵיטָה יְהוּדָה לְקַדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו:
 ג הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גְּבֻעוֹת כְּבַנְיָצָאן: ה מִהַלְלֵךְ
 הַיָּם כִּי תָגִים הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבֻעוֹת כְּבַנְיָצָאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
 חוֹלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֲפֹכֵי הַצּוּר אַגְמֵי-מַיִם חֲלֹמֵי־שָׁמַיִם לְמַעֲיָנוֹ-מַיִם:

קמו.

חפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא-לָנוּ כִּי-לְשִׁמּוֹךְ תָּן כְּבוֹד עַל-חֲסִדְךָ עַל-אַמְתְּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אֵי-הֵנָּה אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פִּה-לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵי־לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: ו אֹזְנֵי־לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֶף לָהֶם
 וְלֹא יִרְיִחוּן: ז יְדֵיהֶם | וְלֹא יִמְיִשוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא-יִהְגּוּ בְּגִרְוֹנָם: ח כְּמוֹתֵם יִהְיוּ
 עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר-בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֹם הוּא: י בֵּית אֶהֱרֹן בָּטַחוּ
 בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֹם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בָּטַחוּ בַּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֹם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרָךְ
 יְבָרֵךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת-בֵּית אֶהֱרֹן: יג יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטָנִים עִם-הַגְּדֹלִים: ד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: טו כְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבַנְיָאֲדָם: יז לֹא הִפְתִּים יְהַלְלוּ-יָהּ וְלֹא כָל-יַרְדֵּי דוּמָה:
 יח וְאַנְחֵנוּ | נִבְרָךְ יְהִי מַעֲתָה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּ-יָהּ:

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שבת קודש עמ' ב

21 לא יעשה עמו - אסור למודר לחפור עם המדיר, באופן - בשורה
 22 אחת שבכרם, משום שעל ידי שהמדיר חופר בקרקע שאצלו, הרי
 23 הוא מרכך גם את הקרקע הסמוכה לה שיהיה נוח לחפור בה, והרי
 24 הוא מזהנה את המודר שתהיה מלאכתו קלה יותר, אלו דברי רבי
 25 מאיר. והקמים אומרים, עושה - מותר למודר לחפור עם המדיר,
 26 והוא - ודין זה הוא דווקא באופן שהמדיר חופר כרחוק מן
 27 שבאופן זה אין המודר נהנה מחפירת המדיר.

גמרא

28 הגמרא מבארת באיזה אופן נחלקו רבי מאיר וחכמים:
 29 בקרוב - אם מקום חפירת המדיר קרובה לשל המודר, לא פליגי -
 30 לא נחלקו רבי מאיר וחכמים, ושניהם מודים דאסיר - שאסור
 31 למודר לחפור, משום שהמדיר מרפה את הקרקע לפני המודר
 32 ומיקל עליו לחפור. כי פליגי - אימתי נחלקו רבי מאיר וחכמים,
 33 כרחוק - כשהמודר חופר בריחוק מקום מהמדיר, שבאופן זה אין
 34 חפירת המדיר מרככת את הקרקע שהמודר חופר בה. וטעם
 35 מחלוקתם, שרבי מאיר קבר, גרידן שלא יעבוד במקום רחוק משום
 36 שחוששים שמא יבוא לעבוד גם במקום קרוב שזה אסור משום
 37 דקא מרפי לה לארעא קמיה - שהמדיר מרפה ומרכך את הקרקע
 38 לפני המודר. ורפגן סברי לא גרידן רחוק משום קרוב.
 39

1 שאין שם חום אלא זיעה לבד, ואין תוספת חום על ידי שגם המדיר
 2 נמצא שם.
 3 שנינו במשנה, אכל מיסב עמו על המטה, ואוכל עמו על השולחן,
 4 אכל לא יאכל עמו מן התמחוי, אכל אוכל הוא עמו מן התמחוי
 5 החזר.
 6 מבארת הגמרא מהו תמחוי החזר, אמר רבי יוסי פר הנינא, מן
 7 התמחוי החזר היינו מן התמחוי החזר לבעל הבית - שהקערה
 8 גדולה ויש בה די מזון כדי שיאכלו שניהם ויחזירו ויחזירו הנותר
 9 לבעל הבית. וזוהו אין המודר נהנה ממייעוט אכילת המדיר כפי
 10 שנתבאר במשנה.

משנה

11 המשנה מונה דברים נוספים האסורים במודר הנאה:
 12 לא יאכל עמו - אסור למודר לאכול עם המדיר מן האבס - קערה
 13 גדולה וארוכה הדומה לאבוס של בהמה, שנותנים לפני השועלים
 14 לאכול ממנה, כי מתוך שהפועלים טורחים הרבה במלאכה הרי
 15 רעבונם גדול ואכילתם מרובה, ואף שיש מזון הרבה בכלי אין הוא
 16 יתר על צרכם, ונמצא המודר נהנה מהמדיר אם ימעט הלה
 17 באכילתו, שעל ידי זה יגדל חלקו של המודר ויוכל להוסיף
 18 ולאכול.
 19 ואם נשכרו המדיר והמודר אצל בעל הבית אחד לחפירת קרקע,
 20

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיד, קטו ג
- (ג) מאמר ד"ה כי מראש צורים אראנו
י"ב תמוז, ה'תשכ"ח..... ה
- (ד) מאמר ד"ה כי מראש צורים אראנו
שבת פרשת בלק, י"ז תמוז (נדחה), ה'תשכ"ח יט
- (ה) שיחת יום ב' פרשת בלק,
י"ב תמוז, ה'תשכ"ח..... כד
- (ו) שיחת שבת פרשת בלק,
י"ז תמוז (נדחה), ה'תשכ"ח ס
- (ז) לקוטי שיחות – פרשת בלק
(בלה"ק) כרך ח עח
- (ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל פד
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בלק..... פה
- (י) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בלק פו
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בלק קכו
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בלק קכז
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בלק קלז
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קמ
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בלק קמג
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בלק קפ
- (יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בלק קצב
- (יח) נביאים וכתובים
ישעיה פרק ח, משלי פרק יד קצג
- (יט) משניות – מסכת נגעים
ביאור קהתי..... קצה
- (כ) עין יעקב מסכת יומא רג
- (כא) מסכת נדרים עם ביאורים
מדף לה עד דף מא רד
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן רלד
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת לפי לוח רב יומי
אדמו"ר הזקן רלד
- (כד) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן רלו
- (כה) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי רלט
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רמ
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רמ
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רמא
- (כט) ספר המאמרים תשי"י
אדמו"ר מוהרי"צ רמג
- (ל) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רמד
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רמה
- (לב) ביאורים לפרקי אבות פרק ו רמו
- (לג) חומש לקריאה בציבור לשבת פרשת בלק רמז
- (לד) לוח זמנים לשבוע פרשת בלק רנד
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רנה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 בדברי נבואתו על בני ישראל אומר בלעם:
2 כִּי מְרֵאשׁ צוּרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגִּבְעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ.¹ הִנֵּה פִּשְׁטוֹת
3 הָעֲנָנִים פִּירוֹשׁ הַדְּבָרִים לְפִי פִּשְׁטוֹ הוּא, שֶׁפָּאָשֶׁר בַּלְעָם רָצָה לְוַמֵּר
4 עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲנָנִים שְׂאִינוֹ בְּרָכָה, אֲזִי הָיָה הַמַּעֲנֶה הַחֲשׂוּבָה
5 לרצון הזה הייתה שלא שיף
6 מציאות כזו, ולא תיתכן אפשרות
7 של אמירת היפך הברכה על בני ישראל
8 כִּינֶן שֶׁמְרֵאשׁ צוּרִים אֶרְאֶנּוּ
9 וּמִגִּבְעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ, כְּפִירוֹשׁ
10 רִשׁוּי, שבלעם אומר על בני עצמו אֲנִי
11 מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם שֶׁל בְּנֵי
12 יִשְׂרָאֵל וּבִתְחִלַּת שְׂרָשִׁיהֶם וְאֲנִי
13 רוּאֶה אוֹתָם מִיּוֹסְדֵים וַחֲזֻקִים
14 כְּצוּרִים סלעים וגבעות הללו
15 עַל-יְדֵי אֲבוֹת אברהם יצחק ויעקב
16 (שְׂנַקְרָאוּ צוּרִים) וְאֵמָהוּת
17 שֶׁרַח רַבְקָה רָחֵל וְלֵאָה (שְׂנַקְרָאוּ
18 גִבְעוֹת). וְהֵינּוּ, שְׂאֵל זֶה בְּלִבְד
19 שְׂאֵנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם
20 וּבִתְחִלַּת שְׂרָשִׁיהֶם שֶׁל בְּנֵי
21 יִשְׂרָאֵל, הֵם הַאֲבוֹת וְהָאֵמָהוּת, אֲלֵא
22 גַם כְּאֲשֶׁר אֲנִי רוּאֶה אוֹתָם
23 כְּפִי שֶׁהֵם בְּמִצִּיאוֹתָם, בְּמִכֹּחַ
24 עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם בְּתוֹךְ גְּדוּרֵי
25 הַמִּצִּיאוֹת שֵׁלָהֶם, אֲזִי נִרְאָה בָהֶם
26 שְׂרָשֵׁם וּמִקוּרָם, וְלִכֵּן לֹא
27 שִׁיף שִׁיחֵיהֶם אֲצֵלֶם עֲנָנִים שֶׁל
28 הַיִּפְף הַבְּרָכָה חֲסִי-וְשְׁלוֹם.

42 הָעֵבֹדָה הִיא מֵצַד שְׂרָשׁוּ וּמִקוּרוֹ (מְרֵאשׁ צוּרִים גּוֹ'), הֵן
43 בְּנוֹגַע לְנִשְׁמָתוֹ, שֶׁהוּא עוֹבֵד אֶת ה' לֹא רַק לְפִי הַכּוֹחוֹת הַגִּלְיוּיִים שֶׁל
44 נִשְׁמָתוֹ אֲלֵא גַם עִם הַשׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוּר שֶׁל הַנִּשְׁמָה שִׁזְהוּ רֵאשׁ וְעֵצָם
45 הַנְּשָׁמָה, בְּחִינַת הַמְזַל שֶׁהוּא הַשׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוּר שֶׁל כֹּל דָּבָר (כְּמֵאמַר
46 חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁלְכָל פְּרַט בְּבְרִיאָה יֵשׁ
47 לְמַעַלָּה מְזוּלָּה שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁוֹ וּמְקוּרוֹ
48 וְאֵין לָךְ עֵשֶׂב לְמַטָּה שְׂאִין לוֹ מוֹל
49 לְמַעַלָּה הַמְכָה בּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ גְּדוֹל, וְמוֹל
50 הוּא מְלִשׁוֹן נוֹד, בִּיטוּי שֶׁל הַשִּׁפְעָה),
51 וְהֵן (וְעַל-אַחַת-כַּמְּהָ-וְכַמְּהָ וּכְמָה
52 אִם גִּלְוֵי שׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמָה שֶׁל הָאָדָם
53 עֲצָמוֹ נוֹתֵן לוֹ כּוֹחוֹת רַבִּים בְּעִבְרַת ה',
54 קַל-וְחוֹמֵר) בְּנוֹגַע לְהֶאֱבֹת
55 (וְהָאֵמָהוּת), שְׁהוֹרִישׁוּ
56 לְבְנֵיהֶם אַתְרֵיהֶם אֶת הָאֵהָבָה
57 הַמְסוֹתֶרֶת לְאֵלוֹקוֹת שְׂקִימַת
58 בְּנִשְׁמָה, שְׂאֵהָבָה זֶה כּוֹלֵלֵת גַּם אֶת
59 עֲנָנֵי הַיִּרְאָה², כְּמֵבֹאֵר בְּסִפֵּר
60 הַתַּנִּיא שֶׁבְּגַלְגַּל הָאֵהָבָה הַמְסוֹתֶרֶת
61 הָאָדָם יֵרָא לְהִפְרֹד מִקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
62 וְאֵפִילוּ מוֹכֵן לְמִסוֹר אֵת נַפְשׁוֹ עַל כֵּךְ
63 וְהֵינּוּ, שְׁהֵעֵבֹדָה שֶׁהָאָדָם עוֹבֵד
64 אֶת ה' הִיא בְּאוֹפֵן שְׁהָאָדָם
65 מְעוֹרֵר אֶת שְׂרָשׁוֹ וּמְקוּרוֹ
66 נִשְׁמָתוֹ, עַל-יְדֵי זְכוּרֹנוֹ כְּחוֹצֵצָה
67 מִכֵּךְ שֶׁהוּא וּזְכוֹר אֶת שׁוֹרֵשׁוֹ וְתַבּוּנֹו
68 בּוֹ, גּוֹרֵם הוּא שְׂשִׁימֵשֶׁף הַשׁוֹרֵשׁ
69 הַמְקוּר שֶׁלּוֹ בְּגִלְוֵי, הָרֵי כִּינֶן
70 שְׁהָאֵהָבָה הִיא שְׂרָשׁ כֹּל
71 רַמ"ח מְצוֹת-עֲשֵׂה וּמִמְנָה הֵן
72 נִמְשְׁכוֹת, וּבְלַעֲדָה לֵאלֹהֵי הָאֵהָבָה
73 אֵין לָהֶם קִיּוֹם אֲמָתִי (כְּלָשׁוֹן
74 הַתַּנִּיא פְּרָק ד', שֶׁם נֵאמַר כִּי
75 הַמְקִימֵן בְּאֵמַת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֶׁם ה'
76 וְחַפֵּץ לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאֵמַת וְאִי אִפְשֵׁר
77 לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאֵמַת כִּי אִם בְּקִיּוֹם רַמ"ח
78 פְּקוּדֵין שֶׁהֵם רַמ"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָא
79 כְּבִיכּוּל, וְכִידּוּעַ הַדִּיּוּק³ בְּדְבָרֵי
80 רְבוּתֵנוֹ נִשְׂאִינוֹ בְּבִיאֹר דְּיוֹק הַלִּשׁוֹן
81 בְּסִפֵּר הַתַּנִּיא שְׂקִיּוֹם אֲמָתִי שֶׁל
82 הַמִּצְוֹת שִׁכּוּל לְהִיּוֹת רַק מְכוּחָה שֶׁל

בס"ד. י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

(הנחה בלתי מוגה)

1 כִּי מְרֵאשׁ צוּרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגִּבְעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ.¹
2 הִנֵּה פִּשְׁטוֹת הָעֲנָנִים הוּא, שֶׁפָּאָשֶׁר בַּלְעָם
3 רָצָה לְוַמֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲנָנִים שְׂאִינוֹ בְּרָכָה, אֲזִי
4 הָיָה הַמַּעֲנֶה שֶׁלֹּא שִׁיף מְצִיאוֹת כְּזוֹ, כִּינֶן שֶׁ-
5 מְרֵאשׁ צוּרִים אֶרְאֶנּוּ וּמִגִּבְעוֹת אֲשׁוּרֶנּוּ, כְּפִירוֹשׁ
6 רִשׁוּי, אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׂרָשִׁיהֶם
7 וְאֲנִי רוּאֶה אוֹתָם מִיּוֹסְדֵים וַחֲזֻקִים כְּצוּרִים
8 וּגִבְעוֹת הַלְלוֹ עַל-יְדֵי אֲבוֹת (שְׂנַקְרָאוּ צוּרִים)
9 וְאֵמָהוּת (שְׂנַקְרָאוּ גִבְעוֹת). וְהֵינּוּ, שְׂאֵל זֶה בְּלִבְד
10 שְׂאֵנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם וּבִתְחִלַּת שְׂרָשִׁיהֶם,
11 אֲלֵא גַם כְּאֲשֶׁר אֲנִי רוּאֶה אוֹתָם כְּפִי שֶׁהֵם
12 בְּמִצִּיאוֹתָם, אֲזִי נִרְאָה בָהֶם שְׂרָשֵׁם וּמְקוּרָם,
13 וְלִכֵּן לֹא שִׁיף שִׁיחֵיהֶם אֲצֵלֶם עֲנָנִים שֶׁל הַיִּפְף
14 הַבְּרָכָה חֲסִי-וְשְׁלוֹם. וְכֵן הוּא גַם בְּעֵבֹדָה (וּמִנְהָ
15 נִמְשָׁף גַם בְּפִשְׁטוֹת הָעֲנָנִים), דְּהַנְּהָה, עֲבוֹדַת הָאָדָם
16 כְּפִי שֶׁהִיא מֵצַד-עֲצָמוֹ, יְכוּל לְהִיּוֹת בָּהּ עֲלִיוֹת
17 וְיִרִידוֹת, אֲבָל כְּאֲשֶׁר הָעֵבֹדָה הִיא מֵצַד שְׂרָשׁוֹ
18 וּמִקוּרוֹ (מְרֵאשׁ צוּרִים גּוֹ'), הֵן בְּנוֹגַע לְנִשְׁמָתוֹ,
19 שִׁזְהוּ רֵאשׁ וְעֵצָם הַנְּשָׁמָה, בְּחִינַת הַמְזַל, וְהֵן
20 (וְעַל-אַחַת-כַּמְּהָ-וְכַמְּהָ וּכְמָה) בְּנוֹגַע לְהֶאֱבֹת
21 (וְהָאֵמָהוּת), שְׁהוֹרִישׁוּ לְבְנֵיהֶם אַתְרֵיהֶם אֶת
22 הָאֵהָבָה הַמְסוֹתֶרֶת, שֶׁכּוֹלֵלֵת גַּם אֶת עֲנָנֵי
23 הַיִּרְאָה², וְהֵינּוּ, שְׁהֵעֵבֹדָה הִיא בְּאוֹפֵן שְׁהָאָדָם
24 מְעוֹרֵר אֶת שְׂרָשׁוֹ וּמְקוּרוֹ, עַל-יְדֵי זְכוּרֹנוֹ,
25 שְׂשִׁימֵשֶׁף בְּגִלְוֵי, הָרֵי כִּינֶן שֶׁהָאֵהָבָה הִיא שְׂרָשׁ
26 כֹּל רַמ"ח מְצוֹת-עֲשֵׂה וּמִמְנָה הֵן נִמְשְׁכוֹת,
27 וּבְלַעֲדָה אֵין לָהֶם קִיּוֹם אֲמָתִי (כְּלָשׁוֹן הַתַּנִּיא
28 פְּרָק ד', וְכִידּוּעַ הַדִּיּוּק³ שְׂקִיּוֹם אֲמָתִי הוּא עֲנָנִים

(1 פרשתנו (בלק כג, ט. 2) ראה תניא פי"ח. 3) קונטרס העבודה פ"ב. הובא ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות לספ"ב" לשם (ע' מט). סה"מ תרפ"ט ע' 263 בהערה.

ביאור בדרך אפשר

1 אהבת ה' הוא ענין החיות כו', וכאשר חסרה אהבת ה', קיום המצוות
 2 הוא ללא חיות), והיִרְאָה היא שְׂרֵשׁ לְשֵׁס"ה לא־תַעֲשֶׂה, כהמשך
 3 הדברים בספר התניא שם, "כי ירא למרוד במלכי המלכים הקדוש־בורך"
 4 הוא או יראה פנימית מוז שמתבושש מגדולתו למרות עיני כבודו ולעשות
 5 הרע בעיניו...", וכאשר עבודת ה' היא
 6 גם מאהבה וגם מיראה אָזִי
 7 הַעֲבֹדָה היא באוֹפֵן דְּתָמִים
 8 תְּהִיָה עִם הַוְי' אֱלֹהֶיךָ⁴.
 9 וּבִיּוֹן שֶׁהֵנְהִיגָה היא באוֹפֵן
 10 דְּבַחְקוֹתֵי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ, הָרִי בְּיָדַי
 11 תִּשְׁמְרוּ, הָרִי בְּיָדַי שְׁמִתְקִים
 12 מֵה שְׁפָתוֹב בְּתוֹרָה שְׁעִיד לְהִיּוֹת
 13 "אם בחוקתי תלכו", וְנִתְתִי
 14 גְשָׁמִיכֶם בְּעֵתְּכֶם, וְכָל הַבְּרִכּוֹת
 15 הַמְּנוּיֹת בְּפָרְשָׁה⁵.
 16 וְכֵן הוּא גַם בְּנוֹגַע לְמִצְיֹאוֹת
 17 הָעוֹלָם [וְהִינֵנו, שְׁמַהֲעֲנֵנּוּ
 18 דְּמֵרָאשׁ צוּרִים גּו' כְּפִי שֶׁהוּא
 19 בְּנוֹגַע לְכָלְלוֹת יִשְׂרָאֵל וְלְכָל
 20 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּעֲבֹדָתוֹ,
 21 כמבואר לעיל גודל מעלת ענין
 22 הזיכרון וההתעוררות של השורש
 23 והמקור האלוני של הנשמה נִמְשָׁךְ
 24 גַם בְּנוֹגַע לְמִצְיֹאוֹת הָעוֹלָם,
 25 שֶׁהִיא כֹּל הַמִּצְיֹאוֹת שֶׁל הָעוֹלָם
 26 ותכלית בריאתו בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל
 27 שְׁנִקְרָאוּ רֵאשִׁית⁶ כמאמר חכמינו
 28 ז"ל על הכתוב "בראשית ברא אלוקים"
 29 שהעולם נברא בשביל ב' ראשית,
 30 התורה שנקראת "ראשית" ובני ישראל
 31 שנקראים "ראשית"], שְׁזָהוּ
 32 שְׁדָרְשׁוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל
 33 (ב'שְׁמוֹת רַבְּה' פָּרֻשֶׁת בֵּא⁷)
 34 כִּי מֵרָאשׁ צוּרִים אֶרְאֵנוּ -
 35 אֵלֹה הָאֲבוֹת כו' ומגבעות אשורנו
 36 - אלו האמהות, מִתְחַלְּהָ הִיָּה
 37 הַמְּקוֹם הַקְּדוּשׁ בִּירְךָ־הוּא מִבְּקֵשׁ
 38 מִחֲפֵשׁ (מקום מתאים) לְכוֹנֵן
 39 הָעוֹלָם, וְלֹא הִיָּה מוֹצֵא - עַד
 40 שְׁעָמְדוּ הָאֲבוֹת וְאוֹ הַחֲבֵר
 41 שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה הוּא מְקוֹם רֵאוּ
 42 לְהַתְקִים. מְשַׁל לְמַלְךְ שֶׁהִיָּה
 43 מִבְּקֵשׁ מִחֲפֵשׁ לְבִנּוֹת מְדִינָה,

ביאור בדרך אפשר

44 גָּזַר וְחִפְשׂוּ אֲנִשֵּׁי הַמֶּלֶךְ מְקוֹם לְבָנוֹת בּוֹ הַמְּדִינָה, כָּא לִיתֵן
 45 הַיִּסוּד שֶׁל הַבְּנִיין, וְהִיּוּ הַמַּיִם עוֹלִים מִן הַתְּהוֹם וְלֹא הִיּוּ
 46 מְנִיחִים לַעֲשׂוֹת אֶת הַיִּסוּד, שׁוֹב כָּא לִיתֵן אֶת הַיִּסוּד
 47 בְּמְקוֹם אַחֵר וְהִיּוּ הַמַּיִם מִהַפְּכִים, עַד שֶׁבָּא בְּמְקוֹם אֶחָד
 48 וּמִצָּא שָׁם צוּר גְּדוֹל,
 49 אָמַר: כָּאֵן אֲנִי קוֹבֵעַ אֶת
 50 הַמְּדִינָה, עַל הַצּוּרִים הַסְּלֵעִים
 51 הַלְלוּ שְׁבוּדָאֵי יַעֲמְדוּ וִיתְקִימוּ. כֶּף
 52 מִתְחַלְּהָ כו' הִיָּה הָאֱלֹקִים
 53 מִבְּקֵשׁ לְכוֹנֵן עוֹלָמִים וְלֹא
 54 הִיּוּ הִרְשָׁעִים מְנִיחִים כו'
 55 והעולם לא היה ראוי לעמוד
 56 ולהתקיים, כִּיּוֹן שֶׁבָּאוּ הָאֲבוֹת
 57 שְׁהִיוּ צְדִיקִים וְזָכוּ, אָמַר
 58 הַקֶּב"ה: עַל אֵלֹה אֲנִי מְכוֹנֵן
 59 וּמְבַסֵּס אֶת הָעוֹלָם, שְׁנִאָמַר⁸ כִּי
 60 לֵה' מִצּוּקֵי אֶרֶץ וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם
 61 תִּבַּל, לְכֶף כְּתִיב כִּי מֵרָאשׁ
 62 צוּרִים אֶרְאֵנוּ עַד כֹּאן דְּבִרֵי
 63 הַמְּדִינָה.
 64 וְצָרִיף לְהִבִּין, מֵהוּ הַדִּיּוּק
 65 בְּלִשׁוֹן הַמְּדָרֶשׁ הַנּוֹזֵךְ לְעֵיל,
 66 שֶׁהָאֲבוֹת נִקְרָאִים בְּשֵׁם צוּרִים
 67 סְלֵעִים דְּנִקָּא, וְהִינֵנו, אֲפִילוּ לֹא
 68 בְּשֵׁם הָרִים, כְּדֹאִיתָא כְּמוֹב
 69 בְּמְדָרֶשׁ לְעֵיל מִיַּנְיָה⁹, קוֹדֵם
 70 לְכֵן. בְּזִכּוֹת אֲבוֹתֵם אֲנִי גּוֹאֲלָם,
 71 לְכֶף כְּתִיב¹⁰ וְהַפְּסוּק מְדַבֵּר עַל
 72 הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה לְבוֹא מְדַלֵּג עַל
 73 הָהָרִים, וְאִין הָרִים אֵלָא
 74 אֲבוֹת, וְאִילוּ כָּאֵן נִקְרָאִים
 75 בְּשֵׁם צוּרִים דְּנִקָּא?
 76 גַם צָרִיף לְהִבִּין¹¹, מֵהוּ דִּיּוּק
 77 הַלִּשׁוֹן שֶׁל הַמְּדָרֶשׁ שֶׁהִיָּה
 78 הַמְּקוֹם מִבְּקֵשׁ לְכוֹנֵן אֶת
 79 עוֹלָמוֹ, דְּלְכָאוּרָה הָוָה־לִּיָּה־

אֶרְאֵנוּ.

28 וְצָרִיף לְהִבִּין, מֵהוּ דִּיּוּק הַלִּשׁוֹן הַמְּדָרֶשׁ הַנּוֹזֵךְ לְעֵיל, שֶׁהָאֲבוֹת נִקְרָאִים
 29 בְּשֵׁם צוּרִים דְּנִקָּא, וְהִינֵנו, אֲפִילוּ לֹא בְּשֵׁם הָרִים, כְּדֹאִיתָא בְּמְדָרֶשׁ
 30 לְעֵיל מִיַּנְיָה⁹, בְּזִכּוֹת אֲבוֹתֵם אֲנִי גּוֹאֲלָם, לְכֶף כְּתִיב¹⁰ מְדַלֵּג עַל הָהָרִים, וְאִין
 31 הָרִים אֵלָא אֲבוֹת, וְאִילוּ כָּאֵן נִקְרָאִים בְּשֵׁם צוּרִים דְּנִקָּא. גַם צָרִיף לְהִבִּין¹¹,
 32 מֵהוּ דִּיּוּק הַלִּשׁוֹן שֶׁהִיָּה הַמְּקוֹם מִבְּקֵשׁ לְכוֹנֵן אֶת עוֹלָמוֹ, דְּלְכָאוּרָה

(4 שופטים יח, יג. וראה לקו"ת נצבים מה, ג. 5) ר"פ בחוקות. (6 פירש"י ורמב"ן בראשית א, א. 7) פט"ו, ז. 8) שמואל-א (ב, ת. 9) שם, ד. 10) שה"ש ב, ח. 11) ראה גם רד"ה כי מראש צורים תערג (המשך תערג"ב ח"א ע' רצ).

כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לְמִימַר הִיּה לּוֹ (למדורש) לומר במקום הביטוי "לכונן" שְׁהִיָּה מִבְּקֵשׁ
 2 לְבְרוּא אֵת עוֹלָמוֹ, שְׁלֹשׁוֹן זֶה הַבֵּיטוּי "לברוא" מִתְּאִים יוֹתֵר
 3 עִם הַמְּשָׁל, לְמַלְךְ שְׁהִיָּה מִבְּקֵשׁ לְבִנּוֹת מְדִינָה שֶׁכֵּן "בניין" הוא
 4 מִשֵּׁל מִתְּאִים ל"בריאה". גַּם צָרִיף לְהִבִּין, מֵהוּ הֶעֱנִין שְׁלֹא הִיּוּ
 5 הַרְשָׁעִים מְנִיחִים כּוֹ' אֵת קִיּוֹם
 6 הָעוֹלָם עַד שְׁבָאוּ הָאָבוֹת כּוֹ',
 7 הָרִי בְּרִיאַת הָעוֹלָם וְקִיּוּמוֹ
 8 בְּפוֹעַל הִיּוּ עוֹד שְׁנַיִם רְבוֹת קוֹדֵם
 9 שְׁבָאוּ הָאָבוֹת?
 10 גַּם צָרִיף לְהִבִּין דִּיּוֹק הַלְשׁוֹן:
 11 פִּינֵן שְׁבָאוּ הָאָבוֹת וְזָכוּ, פִּי
 12 בְּהַקְדַּמַּת הֶעֱנִין נֶאֱמַר רַק
 13 שְׁהַרְשָׁעִים הִפְרִיעוּ לְקִיּוֹם הָעוֹלָם עַד
 14 שְׁעָמְדוּ הָאָבוֹת, וְכָאן מוֹסִיף
 15 הַמְדַרְשׁ גַּם תִּיבַת אֵת הַמִּילָה
 16 וְזָכוּ?
 17 (ב) וּבְאֹר הֶעֱנִין, דְּהִנֵּה, מֵה
 18 שְׁנֹת־בְּאֹר לְעִיל בְּעִינֵין מַעֲלַת גִּילוּי
 19 הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁל הַדְּבָרִים כְּפִי
 20 שֶׁהוּא בִּישְׂרָאֵל בְּעַבְדוֹתָם,
 21 וְכִיצַד הַדְּבַר פּוֹעֵל הַמִּשְׁכַּת וְהַתְּנַלוֹת
 22 אַהֲבָה וִירָאָה שֶׁמִּבְּיֹאֵת לְקִיּוֹם הַמְּצוּוֹת
 23 וּבְמִצִּיאוֹת הָעוֹלָם לְמַטָּה
 24 הַמוֹשְׁפַעַת מֵהַתְּנַלוֹת זֶה, הָרִי זֶה
 25 מִפְּנֵי שְׁנֹשְׁתִּלְשְׁלוֹ מִהָן¹², כִּי
 26 הַמִּצִּיאוֹת שֶׁל הָעוֹלָם נּוֹבַעַת
 27 וּמִשְׁתַּלְשֵׁלַת (מְדוּרָה לְדוּרָה)
 28 מִהַמְקוֹר שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 29 לְמַעְלָה בְּאֻלּוֹת, שְׁזָהוּ בְּחִינַת
 30 זְעִיר־אֲנָפִין הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
 31 (דְּאֲצִילוֹת כְּפִי שֶׁהֵן מֵאִירוֹת בְּעוֹלָם
 32 הָאֲצִילוֹת, הָעוֹלָם הַנְּעִלָה בִּיּוֹתֵר מִבֵּין
 33 אַרְבַּעַת הָעוֹלָמוֹת הַרוּחָנִיִּים הַכְּלָלִיִּים
 34 אֲצִילוֹת־בְּרִיאָה־זְעִיר־עֵשִׂיה) שֶׁנִּקְרָאוּ
 35 "פְּנִים זְעִירוֹת", כִּי בִּיחַס לְאוֹר הָאֻלוֹקִי
 36 הַמֵּאִיר בְּמוֹחֵין שְׁלֹמַעֲלָה מֵהַמִּידוֹת
 37 הָאוֹר שֶׁבְּמִידוֹת הוּא מוֹעֵט, שְׁנֹקְרָא
 38 בְּחִינַת זְעִיר אֲנָפִין 'יִשְׂרָאֵל
 39 דְּלַעֲלֵא' (כְּדֹאֲתָא בְּבִאוּרֵי
 40 הַזְּהַר' וּבְאֹר הַתּוֹרָה'
 41 לְהַצְמַח צֶדֶק' עַל הַפְּתוּב¹³

"מראש צורים") וּבְאֹתוֹתֵי שֵׁם הַיְוִי' שְׁרומזוֹת עַל עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת (י"ד
 - חֲכֵמָה, ה"א הַרְאֵשׁוּנָה - בִּינָה, וּא"ו - מִידוֹת, ה"א אַחְרוּנָה - מַלְכוּת)
 בְּחִינַת "זְעִיר אֲנָפִין", הַמִּידוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, הוּא עֲנִין אוֹת וְא"ו, וְזָהוּ
 הַטַּעַם שֶׁתְּכַלִּית הַשְּׁלֵמוֹת בְּמִנְיַן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא מְסַפֵּר
 שְׁשִׁים רְבּוּא שֶׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף
 [וּבְמִצִּיאַת רְבוּחֵינוּ זְכָרוֹנֵם-
 לְבְּרַכָּה¹⁴ הַרְוָאָה אוֹכְלוּסִי
 יִשְׂרָאֵל (חֵיל גְּדוֹל שֶׁל שְׁשִׁים
 רְבּוּא) אוֹמֵר: בְּרוּף חֲכָם
 הַרְזִים כִּי מֵאַחַר שֶׁבְּמִסְפַּר זֶה יֵשׁ
 שְׁלִימוֹת מִיּוֹחַדָּת, תִּיִקְנוּ עַל רֵאִית
 מִסְפַּר זֶה בְּרַכָּה מִיּוֹחַדָּת], הִינֵנו,
 שְׁכָלְלוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם שְׁשִׁים
 רְבּוּא נְשָׁמוֹת פְּרֻטִיּוֹת שְׁהֵן
 שְׁרָשִׁים כּוֹ'¹⁵ לְעוֹד נְשִׁמוֹת רְבוֹת,
 לְפִי שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה
 נִמְשָׁכִים מִבְּחִינַת זְעִיר־אֲנָפִין,
 אוֹת וְא"ו, שְׁשָׁה מְדוֹת
 שְׁלֹמַעֲלָה, כְּפִי שְׁכָלְלוֹת
 מִי"ד כֹּל אַחַת מֵהַמִּידוֹת כּוֹלֵלַת
 עֶשֶׂר בְּחִינּוֹת שֶׁל עֶשֶׂר
 הַסְּפִירוֹת, וְיִוִּד מִי"ד כּוֹ', ה'
 פְּעָמִים, וְכֵן עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת כְּלוּלוֹת
 בְּשֶׁשֶׁת הַמִּידוֹת חֲמֵשׁ פְּעָמִים שְׁעוֹלָה
 לְמִסְפַּר שְׁשִׁים רְבּוּא (כְּמִבְּאֹר
 בְּאֹרְפָה בְּסַפְרֵי קְבָלָה
 וְחִסְדֵיּוֹת בְּכִמְהָ מְקוּמוֹת¹⁶).
 וְהִנֵּה, בְּרִיאַת הָעוֹלָם הִיא
 עַל־יְדֵי בְּחִינַת זְעִיר־אֲנָפִין,
 שְׁשָׁה מְדוֹת שֶׁל חֶסֶד־גְּבוּרָה-
 תְּפֹאֶרֶת־נִצְחָה־הוֹדִי־סוּד, וּכְפִי
 שְׁמִדְרֵיק בְּזָהַר¹⁷ מֵה שְׁכָתוּב¹⁸
 בְּתוֹרָה בְּסִיפּוֹר הַבְּרִיאָה שְׁשָׁת יָמִים
 עָשָׂה הַיְוִי' אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת
 הָאָרֶץ, שֶׁמִּשְׁמַעוּ שֶׁה' עָשָׂה אֵת
 הַיָּמִים עֲצָמָם וְלֹא כְּתִיב
 'בְּשֶׁשֶׁת יָמִים', שֶׁמִּשְׁמַעוּ שֶׁה' עָשָׂה אֵת
 הַבְּרִיאָה בְּמִשְׁךְ שֶׁשֶׁה יָמִים כִּי שְׁשָׁת
 יָמִים אֵלוֹ הֵם שְׁשָׁה מְדוֹת
 עֲלִיוֹנוֹת וְהַכְּתוּב אוֹמֵר שֶׁה' עָשָׂה אֵת
 הַבְּרִיאָה עַל יְדֵי עֲשִׂיַת וְהַפְּעֵלַת שֶׁשֶׁת

(12) לשון התניא רפ"ג. (13) ביאורי הזהר להצ"צ ח"ב ע' תתקצג ואילך - נדפס גם באוה"ת פרשתנו ע' תתקד ואילך. וראה גם ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי קג, סע"א ואילך. (14) ברכות נח, א (ובפירש"י). (15) ראה תניא פל"ז (מח, א). (16) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ע' קצ ואילך. סה"מ תרע"ח ע' שיב ואילך. ועוד. (17) ח"א רמז, א. ח"ג רחצ, ב. ועוד. (18) יתרו כ, יא. תשא לא, יז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מדרגתו נקרא "מת" ואילו בחכמה (ובמוחין בכלל) לא היתה שבירה רומית.
 2 וגם על זה מעלת המוחין (האבות) שלא הייתה בהם שבירה נאמר פי
 3 מראש צורים אראנו, דהינו סיפור שבח מעלת הזעיר
 4 אנפין' (פלשון הצמח צדק'²²) איך ששרשו שורש המידות
 5 שבהם כן הייתה שבירה גבוה מאד
 6 - מראש צורים כו', והינו
 7 אור אבא אור החכמה דאצילות,
 8 ששם הוא ראשית התהוות
 9 המדות אלא שבמוחין המידות הן
 10 עדיין בהעלם.
 11 ג) ויוכן על-פי באור הענין
 12 כפי שהוא בפחות המוחין
 13 והמידות שבפנפ האדם
 14 המקבילות למוחין ולמידות שלמעלה,
 15 כביכול. דהנה, ענין המדות
 16 שבלב אינו באופן שבאן
 17 נמצא כאן היה, היינו שהוא
 18 מתחיל במקום שבו הוא נראה בגלוי
 19 וכאן היה ונוצר מלכתחילה אלא יש
 20 גם שרש ומקור המדות,
 21 שלמעלה מהמדרגה שבה המידות
 22 נראות בגלוי שהרי המדות
 23 נמשכות ונובעות מן המוחין,
 24 בחינת חכמה ובינה, שנקראו
 25 אמות המולידות ומהוות ומקור
 26 למדות²³, בין שצל-ידי
 27 חכמה ובינה ויחודם על-ידי
 28 חיבור פנימי בין 'חכמה', הרעיון
 29 השכלי כפי שהוא נקודה בלבד, ו'בינה'
 30 שהיא הסתעפות והתרחבות הנקודה
 31 לפרטים, נעשה הולדת המדות
 32 כרגש גלוי וניכר ורגש בלב.
 33 וזהו ענין 'ראש צורים'
 34 ו'גבעות', אבות ואמהות,
 35 דהינו, בחינת החכמה הנקודה
 36 הראשונה של המוחין וראשית
 37 ההתהוות של המידות שנקראת
 38 אב, ובחינת הבינה ההסתעפות
 39 וההתרחבות של המוחין שממנה
 40 נולדות ומתהוות מידות גלויות
 41 ורגשות שנקראת אם, כמו
 42 שכתוב²⁴ אם הבנים שמחה

1 המידות. אמנם, מצד בחינת המדות כשנעצמן נעשה הענין
 2 דשבירת הכלים כמבואר בקבלה וחסידות שבתחילת ההתהוות היו
 3 המידות באופן של "תהוה" כי היו אורות מרובים בכלים מועטים וכיוון
 4 שהכלים לא יכלו לקבל ולהכיל את האורות היתה 'שבירת הכלים' (שזהו
 5 בדוגמת מה שכתוב במדרש
 6 הנ"ל שלא היו הרשעים
 7 מניחים כו' והנמשל הוא שהעדר
 8 הקליטה של האורות בכלים הוא דבר
 9 לא רצוי, וכתוצאה מ'שבירת הכלים'
 10 נפלו ניצוצות של קדושה למטה,
 11 להיפך הקדושה). והתיקון על זה
 12 התיקון של 'שבירת הכלים' שנעשתה
 13 במידות הוא על-ידי הבירור
 14 ההפך בין הרע לטוב והזיכרון
 15 העידון והעליה של הניצוצות
 16 שנפלו כו' שנעשה על-ידי
 17 בחינת המוחין (מדרגת
 18 האבות שהם כנגד חכמה בינה
 19 ודעת), פי ענין השבירה הוא
 20 רק בששת המדות האמורות
 21 לעיל חסדי-גבורה-תפארת-נצח-הוד-
 22 יסוד (מלבד בחינת המלכות,
 23 המידה השביעית שבה היה רק
 24 ענין של התבטלות המציאות
 25 שלה, כמאמר¹⁹ הזהר ארעא
 26 אתבטלת הארץ התבטלה וספירת
 27 המלכות נקראת "ארץ" מכמה טעמים,
 28 ומהם: א. כשם שהארץ מצמיחה
 29 פירות, כך ספירת המלכות היא
 30 המהווה את כל הנבראים. ב. כשם
 31 שהארץ בביטול "שהכל דשין עליה",
 32 כך ספירת המלכות עניינה הוא ביטול,
 33 מה-שאין-כן בבחינת המוחין
 34 חכמה בינה ודעת, ענין האבות, לא
 35 היה ענין השבירה, שזהו מה
 36 שכתוב²⁰ ימותו ולא בחכמה
 37 (כמבאר בארוכה בספרי
 38 קבלה²¹) שבירת הכלים מרומות
 39 בפסוקי התורה בפרשת וישלח אודות
 40 מלכי אדום שם נאמר "וימלוך וימת"
 41 (והדבר רומז לשבירת הכלית ונפילת
 42 הניצוצות כמאמר חכמינו ז"ל שהנופל

19 זח"ב קעו, ב (ספד"צ). 20 איוב ד, כא. 21 ראה עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ב. שער ט (שער שבירת הכלים) פ"ו. שער יא (שער המלכים) פ"א-ב. וראה תו"א הוספות תצוה קי, ד. קיח, ג"ד. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א בתחילתו. ענינים ע' תיו ואילך. ועוד. 22 אוה"ת שם ריש ע' תתק. 23 תניא פ"ג. 24 תהלים קיג, ט. זהר ח"א ריט,

כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ופירושו בקבלה וחסידות שהכוונה לכוון הבינה המוליד את המידות. ועל
 2 זה נאמר כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו, שנהו
 3 שבחו של זעיר אנפין, בחינת המדות, שאינו מתחיל כרגש
 4 שבלב אלא שכלול תחילה בשרשו ומקורו הנעלה בבחינת
 5 המוחין שלמעלה מהמידות, וגם
 6 לאחרי שנתגלו המדות להיות
 7 רגש ניכר בלב, נמשך ומאיר ומשפיע
 8 ומתלבש בהם שרשם
 9 ומקורם בבחינת המוחין
 10 להיות ניכר ורגש בהם, כפי
 11 שמבאר ב'באורי הזהר'
 12 בפ' שתנו²⁵ ב' ענינים אלו,
 13 התפללות המדות במוחין
 14 בשורש המידות, לפני התגלות המידות,
 15 והתלבשות המוחין במדות
 16 לאחר התגלות המידות, וכפי שממשך
 17 ומפרט.
 18 והענין בזה, דהנה, סדר
 19 הולדת יצירת והתהוות המדות
 20 הרגש מן המוחין השכל הוא
 21 שתחלה ישנה נקודת
 22 ההשפלה הנקודה הראשונית של
 23 הרעיון השכלי, ה'חכמה' שבמוחין,
 24 ואחר-כך על-ידי השפיה
 25 והעיכוב וההתבוננות כו' של
 26 הנקודה, מה שגורם להסתעפות
 27 והתרחבות שלה נעשה מנקודת
 28 ההשפלה כל בגין השכל
 29 הרעיון השכלי מוכן ונקלט לפרטים
 30 ופרטי ופרטים באורף ורוחב כו'.
 31 והדוגמא לזה מהולדת הולך
 32 כפשוטו, שתחלה ישנה
 33 טיפת האב, שאינה אלא
 34 נקודה בלבד, שבה נכלל
 35 בעצם כל מציאות הולך לכל
 36 פרטיה ברמ"ח אבריו וקס"ה
 37 גידיו, אלא שמציאותם של
 38 הפרטים שם בטיפת האב היא
 39 באופן כזה שהם קיימים אבל קיומם
 40 הוא בהעלם וברוהניות בלבד
 41 ואין זו מציאות גלויה וממשית.
 42 ואחר-כך על-ידי שהיתה
 43 תשעה חדשים בבטן האם (פהלשון פתגיא²⁶) נעשית כל

מציאות הולך באופן ששולמו ונגמרו רמ"ח אבריו
 וקס"ה גידיו, לכל פרטיהם עם הציור המיוחד של כל אחד ואחד מהם
 ואפילו שעריו וצפרניו של הוולד גם נעשים מציאות ממשית.
 ודוגמתו גם פענן השכל, שבהיותו בנקודת ההשפלה
 הראשונית ב'חכמה', אזי הוא
 באופן של נקודה כללית אחת,
 שבה נכללים כל הפרטים
 שבהשפלה זו (שלבן כיוון
 שבעצם הפרטים כבר קיימים בנקודה
 רק שהם עדיין בעלם הנה לאחרי
 שיתבונן בנקודה ויעמיק בה
 כדבעי כפי שצריך, אזי יבא
 בסופו של דבר לכל הפרטים
 שנמצאים בנקודה), אבל שם
 בנקודה הם בהעלם לגמרי והם
 כלולים בתוך הנקודה (על-דרך
 התפללות כל האברים
 בטיפה). ולאחרי שמתעכב
 האדם בעל הרעיון השכלי להתבונן
 בנקודת השכל באופן של
 הבנה והשגה, שהרי כל עוד
 הרעיון הוא בבחינת נקודה, אי אפשר
 להבין אותו היטב אזי נעשה כל
 הארף ורוחב דבנן השכל
 בכל פרטיו וכעת ניתן להבין
 ולהשיג את העניין לעומקו.
 והנה, בשלמות ההבנה
 וההשגה אף שהיא פעולה של
 המוחין שבראש ולא גילוי של הרגש
 שבלב, מכל-מקום נקללת בהבנה
 עצמה גם ההטייה הנטייה של
 האדם המבין ומשיג את הרעיון
 לחסד או לגבורה, ובהבנה
 עצמה יש מסקנה של נטייה לכיוון
 חסד (נתינה והשפעה) או לכיוון
 הגבורה (מניעה ועיכוב) וכמו למשל
 כאשר להתבוננות ברעיון השכלי יש
 השלכות בענין שנוגע למעשה,
 אם להשפיע טוב לזולתו אם
 יש נטייה רגשית מצד מידת חסד או
 להיפך כאשר יש נטייה רגשית מצד
 מידת הגבורה, ועל-דרך זה
 שאמנם איננה מעשית כמו השפעה גשמית,

א. ח"ב פד, א. פה, ב. פרס שער כג (שער ערכי הכינויים) ערך אם הבנים. לקו"ת שמע"צ פח, ד. 25) לאדמו"ר האמצעי - קד, ב. 26) פ"ב.

י"ב תמוז, ה'תשכ"ח

ביאור בדרך אפשר

1 אבל גם בה המסקנה של השכל והרעיון קשורה בנטייה לחסד או בנטייה
 2 לגבורה **כְּמוֹ** למשל השפעה ורוחנית של **הַשְּׁפָעַת הַשִּׁכְל**, מרב לתלמיד
 3 **אִם לְהַשְׁפִּיעַ** רעיונות והשכלות **בְּרִיבוּי לְתַלְמִידוֹ** או **לְהִיפֹף**
 4 להגביל ולצמצם את ההשפעה, **וְעַל-דֶּרֶךְ-זֶה אֶפִּילוֹ בְּעֵנֵן הַשִּׁכְל**
 5 והעיסוק בהתבוננות שכלית **כְּמוֹ**
 6 **שֶׁהוּא** האדם **לְעֲצָמוֹ**, ולא
 7 בהשפעה אל הזולת, שגם בכך יש
 8 נטייה לחסד או נטייה לגבורה
 9 **שֶׁלְפָעֲמִים יֵשׁ נִטְיָה לְהִרְחִיב**
 10 **אֶת הַשִּׁכְל** לא להסתפק ברעיון
 11 המקורי אלא להרחיב ולהעמיק אותו
 12 בצורה כזו **שִׁיתַּפְּשֹׁט וְיִכְלֹל**
 13 **כְּמָה סוּגְיוֹת**, כְּמָה עֲנִינִים
 14 **וְכְמָה פְּרָטִים**, או **לְהִיפֹף**,
 15 **שֶׁהַנְּטִיָּה** של העוסק ברעיון השכלי
 16 **היא בְּקוֹ שֶׁל גְּבוּרָה וְצִמְצוּם**,
 17 מתוך גישה **שְׁזָהוּ** הרעיון השכלי בו
 18 עוסקים **עֲנֵן שֶׁל חִידוּשׁ**, וְאֵין
 19 **לְמַדִּין מְחִידוּשׁ**²⁷ בנושא מסויים
 20 לגבי דבר אחד (בהתאם לכלל "אין לך
 21 בו אלא חידוש") **וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה**.
 22 וממשיך ומביא דוגמה לעניין הטיית
 23 השכל עצמו לצד החסד או לצד
 24 הגבורה:
 25 **וְעַל-דֶּרֶךְ פְּלָלוֹת הַחִילוּק**
 26 **הַהִבְדֵּל הַכִּלְי בֵּין בֵּית-שְׁמַאי**
 27 **וּבֵית-הֵלֵל**, **שֶׁבֵּית-שְׁמַאי** בדרך
 28 כלל **מִתְמַרְיָם וְאוֹסְרִים**, וּבֵית-
 29 **הֵלֵל** בדרך כלל **מְקִילִים**
 30 **וּמְתִירִים**²⁸, **שְׁזָהוּ מִצַּד נְטִיַת**
 31 **הַשִּׁכְל** של בית-הלל **כְּלַפֵּי חֶסֶד**
 32 שהיא נטייה להקל ולהתיר או נטייה
 33 השכל של בית-שמאי **כְּלַפֵּי**
 34 **גְּבוּרָה**²⁹ שהיא נטייה להתמיר
 35 ולאסור. וְהֵינּוּ, **שֶׁנְּטִיָּה זוֹ יִשְׁנָה**
 36 **כְּבָר בְּכָלִלוֹת הַשִּׁכְל**, ברעיון
 37 הכללי, **עוֹד קוֹדֵם שְׂבָא לְדוֹן**
 38 **בְּאִיזָה עֲנֵן פְּרָטִי** ולהסיק מסקנה
 39 פרטית מסויימת בעקבות התבונה
 40 הכללית. וְלִפִּי אוֹפֵן הַנְּטִיָּה של
 41 השכל עצמו, **לְחֶסֶד או הֶפְכוֹ**,
 42 **נַעֲשֶׂה הַשְּׁקָלָא-וִטְרִיא** הדין
 43 והרעיון **בְּשִׁכְל בְּהִרְחִיב הַטְּעָמִים** וְהַהֶסְפָּרוֹת ואם יש נטייה כלפי

ביאור בדרך אפשר

חסד, כל הדין וההסברים והנימוקים הם בכיוון זה **וְעַד לְהֶסֶף-הַכֵּל**
 45 הסיכום הסופי **וְהַפְּסֵק-דִּין** הלכה למעשה **אִם יוֹמַשֵּׁף בְּגִילוּי עֲנֵן**
 46 **שֶׁל חֶסֶד או הֶפְכוֹ**. וּבְמַדְרָגָה זוֹ בשלב הסיכום כאשר כבר יש נטייה
 47 ברורה לכיוון מסויים **הֵנָּה הַשִּׁכְל** הרעיון **עֲצָמוֹ הוּא כְּבָר בְּהַעֲלֹם**,
 48 **שֶׁהָרִי** בשלב זה **מָה שִׁישְׁנוּ**
 49 **בְּגִילוּי (בְּדַבּוּר** שהוא גילוי גמור,
 50 גם לזולת **או עַל-כָּל-פָּנִים**
 51 **בְּמַחְשָׁבָה** גילוי בתוך האדם עצמו)
 52 אינו הרעיון כשלעצמו אלא **הָרִי זֶה**
 53 **רַק מְסַקֶּנֶת הַשִּׁכְל וְהַפְּסֵק-**
 54 **דִּין**, **שְׁזָהוּ עֲנֵן הַמַּדּוֹת**, שהרי
 55 המסקנה המעשית היא בכיוון מסויים
 56 דווקא, חסד או גבורה לאור נטייה
 57 לאחת המידות כך שלמעשה כבר לא
 58 מדובר בעניין של מוחין אלא בעניין
 59 של מידות **אֵלָּא שְׁזָהוּ כְּפִי**
 60 **שֶׁהַמַּדּוֹת הֵן עֲדִין בְּמוֹחִין**
 61 ועדיין לא בתור רגש ניכר ונרגש בלב,
 62 וְרֵאזָה לְדַבָּר, שמדובר במידות כפי
 63 שהן עדיין חלק מהמוחין **שֶׁהַפְּסֵק-**
 64 **דִּין** הלכה למעשה **לְחֶסֶד או**
 65 **לְגְבוּרָה**, **לְהַשְׁפִּיעַ או לא כו'**,
 66 **אֵינוֹ בְּאוֹפֵן שֶׁל הַתְּרַגְּשׁוֹת**
 67 **וְהַתְּפַעְלוֹת** שהם ביטויים רגשיים,
 68 **וְעַד כְּדֵי כֶּף**, שִׁיכּוֹל הדין
 69 שהתבונן בפרטי הרעיון להגיע למסקנה
 70 מעשית **לְפָסוּק דִּין בְּנוֹגֵעַ**
 71 **לְחֵיִים או הִיפֹף הַחֵיִים**, וְאִף-
 72 **עַל-פִּי-כֵן עִם הֵיּוֹתוֹ אָדָם**
 73 **הַשָּׁלֵם**, למרות שהוא אדם שיש בו
 74 את כל התכונות, גם שכל וגם רגש והוא
 75 בהחלט לא חסר רגש **הֵנָּה בְּשַׁעַת**
 76 **מַעֲשֶׂה** בעת מתן פסק הדין **לֹא**
 77 **יְהִיָּה בְּתַנוּעָה** נפשית רגשית **שֶׁל**
 78 **הַתְּפַעְלוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת** אלא
 79 יישאר שכלי וקר, וְהֵינּוּ, **לִפִּי**
 80 **שְׁזָהוּ עֲדִין בְּחִינַת הַמַּדּוֹת כְּפִי**
 81 **שֶׁהֵן עֲדִין בְּמוֹחִין**, ועדיין לא
 82 נמשכו במידות בגלוי כרגש בשלב
 83 וְהָרִי עֲנֵן הַמוֹחִין אֵינוֹ **בְּאוֹפֵן**
 84 **שֶׁל הַתְּפַעְלוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת** אלא
 85 בקרירות וברוגע.
 86 **וְאַחֲרֵיכֵן** בשלב הבא של התהוות המידות מהשכל **נִמְשְׁכוֹת** ובאות לידי

(27 ראה חולין לד, א וברש"י ד"ה דחידוש הוא. 28) עירובין ו, ב. 29) ראה תניא בהקדמה (ד, רע"א). אגה"ק סי"ג (ק"ט), א.)

ביאור בדרך אפשר

1 ביטוי וגילוי המדות כפי שהן ברגש גלוי בלב, אם במדת החסד
 2 והאהבה שהיא בתנועה של התרחבות, או במדה ההפכית
 3 מדת הגבורה שהיא בתנועה של כיווץ, שאז כאשר יש רגש גלוי
 4 בלב הרי זה באופן שהענין נוגע לו ואכפת לו באופן אישי
 5 ומתרגש ומתפעל כו', שזהו
 6 ענין האופי והתכונה של הלב
 7 שהוא באופן של התרגשות
 8 והתפעלות.
 9 ונמצא שבענין המדות ישנם
 10 ג' אופנים שהם בעצם שלושה
 11 שלבים.
 12 הא', כפי שהמדות הן עדיין
 13 בהעלם בבחינת החכמה,
 14 שפולולות בנקודת השכל,
 15 כמו כל פרטי ההשכלה
 16 שפולולים בנקודת השכל
 17 ועדיין לא התגלו (כמשל
 18 התפלות האברים והגידים
 19 בטיפה כמבואר לעיל).
 20 הב', האופן והשלב השני בהתהוות
 21 המידות הוא כפי שהמדות הן
 22 בבחינת הבינה, דהינו, כאשר
 23 כל פרטי השכל הם בהרחבת
 24 הבאור והשקלא-וטרין, ועד
 25 שישנו גם הפסק-דין המסקנה
 26 המעשית של השכל בהתאם
 27 להנטיה לחסד או לגבורה,
 28 אלא שזהו גם הנטייה לחסד או
 29 גבורה הוא עדין מציאות של
 30 שכל, ולא של רגש גלוי, שלכן
 31 אינו צריך למציאות של
 32 זולת, והנטייה לחסד או לגבורה
 33 יכולה להיות כשהאדם משכיל במוחין
 34 לעצמו וגם אצלו באדם עצמו אין
 35 זה ענין שפועל התפעלות
 36 והתרגשות אלא בקרירות וברוגע
 37 כטבע המוחין.
 38 והג', השלב והאופן השלישי
 39 בהתהוות המידות מהשכל הוא כפי
 40 שהמדות הן בגילוי במקומם
 41 העיקרי בתור רגש בלב, שעל-
 42 ידי-זה נעשית ההשפעה
 43 בפועל אל הזולת.
 44 אמנם כאשר המדות הן
 45 במקומן בלב לפעול
 46 ההשפעה אל הזולת, הרי

ביאור בדרך אפשר

ביין שבמדרגה זו יש אחיזה לזולת, ומציאותו חשובה ותופסת
 מקום, אזי יכול להיות שהזולת יסיר אותו מדרך הישר כו'
 כי בהיותו מציאות נחשבת ותופסת מקום ייתכן שתהיה לו השפעה שלילית
 על מי שנותן ומשפיע לו (וכיוצא בזה בנוגע לעבודת האדם,
 שענין הרגש עלול יותר להשפיע על
 עבודת ה' של האדם ולהחליש אותה
 מאשר המוחין וכן בנוגע לבחינת
 'ישראל דלעילא' המידות
 העליונות, שאם המ'מקבל את השפע
 הוא בלתי רצוי, יכולה להיות לכך
 השפעה בלתי רצויה הנקראת בלשון
 הקבלה והחסידות 'ניקת החיצונים').
 אך על זה ביחס לחשש שתהיה
 השפעה לא טובה על המידות נאמר
 כי מראש צורים אראנו וגו',
 הינו, ששכחו של זעיר
 אנפין' (בחינת המדות
 העליונות), שגם בהיותו
 במקומו, בהתגלות בתור מידה
 (ברוגמת רגש גלוי בלב בכוחות הנפש)
 נמשך וניכר בו בגלוי שרשו
 ומקורו במוחין, כפי שהוא
 בבחינת החכמה, באופן הראשון
 והנעלה של המשכת המידות מהמוחין
 ומצד זה נשללת האפשרות
 לענין של היפך הברכה חס-
 ושולם, כפי שהיה אצל בלעם
 שרצה לומר היפך הברכה אבל נאלץ
 לברך ושלילת הענין דיניקת
 החיצונים הקליפות והסטרא-אחרא
 שהם 'מוחין' לצד הקדושה (בלשון
 הקבלה והחסידות) וההשפעה
 תגיע אך ורק למקום הראוי בצד
 הקדושה.
 ד) ובעומק יותר, הנה שכחו
 של זעיר אנפין' המידות
 העליונות בכתוב זה 'כי מראש
 צורים...' הוא מצד שיכותו של
 זעיר אנפין' לא רק לבחינת
 החכמה, בה היא התחלת התהוות
 המידות, שזוהי בחינת האבות
 המוחין כפי שנקראים בשם
 הרים, אלא גם כפי שנקראים
 האבות, המוחין, בשם צורים,
 במדת החסד והאהבה שהיא בתנועה של
 התרחבות, או במדה ההפכית
 של כיווץ, שאז הרי זה באופן שהענין נוגע לו
 ומתרגש ומתפעל כו', שזהו ענין הלב שהוא
 באופן של התרגשות והתפעלות. ונמצא שבענין
 המדות ישנם ג' אופנים. הא', כפי שהמדות הן
 בבחינת החכמה, שפולולות בנקודת השכל, כמו
 כל פרטי ההשכלה שפולולים בנקודת השכל
 (כמשל התפלות האברים והגידים בטיפה).
 הב', כפי שהמדות הן בבחינת הבינה, דהינו,
 כאשר כל פרטי השכל הם בהרחבת הבאור
 והשקלא-וטרין, ועד שישנו גם הפסק-דין
 בהתאם להנטיה לחסד או לגבורה, אלא שזהו
 עדין מציאות של שכל, שלכן אינו צריך
 למציאות של זולת, וגם אצלו אין זה ענין
 שפועל התפעלות והתרגשות. והג', כפי
 שהמדות הן בגילוי במקומם בלב, שעל-ידי-זה
 נעשית ההשפעה בפועל אל הזולת.
 אמנם כאשר המדות הן במקומן בלב לפעול
 ההשפעה אל הזולת, הרי ביין
 שבמדרגה זו יש אחיזה לזולת, אזי יכול להיות
 שהזולת יסיר אותו מדרך הישר כו' (וכיוצא
 בזה בנוגע לעבודת האדם, וכן בנוגע לבחינת
 'ישראל דלעילא'). אך על זה נאמר כי מראש
 צורים אראנו וגו', הינו, ששכחו של זעיר
 אנפין' (בחינת המדות), שגם בהיותו במקומו,
 נמשך וניכר בו שרשו ומקורו, כפי שהוא
 בבחינת החכמה, ומצד זה נשללת האפשרות
 לענין של היפך חס-ושולם, ושלילת
 הענין דיניקת החיצונים (בלשון הקבלה
 והחסידות).
 ד) ובעומק יותר, הנה שכחו של זעיר אנפין'
 בכתוב זה הוא מצד שיכותו לא
 רק לבחינת החכמה, שזוהי בחינת האבות כפי
 שנקראים בשם הרים, אלא גם כפי שנקראים בשם צורים, ועד לבחינת ראש

ביאור בדרך אפשר

1 ועד לבחינת ראש צורים כי בעצם שורש המידות הוא למעלה
 2 מהחכמה במדרגתה המבוארת לעיל, כפי שהולך ומבאר.
 3 ויוכן בהקדם המבאר בכמה מקומות³⁰ בתורת החסידות בענין
 4 צור, סוג מסויים של אבן שפאשר מפים בו יוצאים ממנו ניצוצי
 5 אש, שאין זה באופן שהצור
 6 יש בו בהעלם מציאות אש,
 7 ועל-ידי ההפאה יוצא ניצוץ
 8 האש שכבר קיים בצור מן
 9 ההעלם אל הגילוי, פיאם
 10 שמציאות האש היא בהעלם
 11 שאינו במציאות פלל, האש כל
 12 כך נעלמת עד שאי אפשר להגדיר
 13 אותה כמציאות קיימת שלכן גם
 14 פאשר נותנים את הצור
 15 במים, שטבעם לכבות את האש
 16 ולבטל את מציאותה לא נעשה
 17 שינוי בצור, ואין זה מונע
 18 שיוכלו להוציא ממנו אחר כך
 19 ניצוצי אש על-ידי ההפאה.
 20 ועל-פי-זה יוכן בנוגע
 21 למדרגת האבות פפי
 22 שנקראים בשם צורים, דקאי
 23 שהכוונה היא על בחינת החכמה
 24 (אב) פפי שהיא במדרגה
 25 נעלית ביותר, וכידוע שבענין
 26 השכל גופא עצמו יש פמה
 27 דרגות, יש שכל השיף
 28 למדות ועם היותו מהות שכל
 29 שלמעלה מהמידות, בכל זאת הוא
 30 שכל שיש לו שייכות למידות ויש
 31 שכל פפי שהוא לעצמו ללא
 32 כל שייכות למידות, וכן גופא
 33 בשכל שלמעלה ממידות עצמו יש
 34 שכל הגלוי שמציאותו גלויה
 35 ושכל הסתום שמציאותו 'סתומה',
 36 נסתרת ונעלמת וכו', וכן יש עוד
 37 מדרגות רבות בעילוי אחר
 38 עילוי, ומזה מוכן, שראש
 39 צורים' הראש' וההתחלה הכי נעלית
 40 של ענין המוחין קאי מכון על
 41 המדרגה הכי נעלית בענין השכל, שהוא ענין פנימיות

ביאור בדרך אפשר

42 החכמה, הנקרא בלשון הקבלה 'פנימיות אבא', שהיא פנימיות
 43 עתיק³¹ כמבואר בקבלה ובחסידות שלעומק ולפנימיות של החכמה יש
 44 שייכות מיוחדת לעומק ולפנימיות בחינת 'עתיק יומין' (שהיא המדרגה
 45 הנעלית והפנימית של בחינת הכתר).
 46 ועוד פירוש פנה³²,
 47 ש'צורים' קאי מכון על
 48 בחינת הפתר וכתר עליון שלמעלה
 49 מהחכמה (כשם שכתר כפשוטו הוא
 50 מעל הראש), והכוונה היא שבעצם יש
 51 למידות שורש ומקור גם במדרגות
 52 שלמעלה מהחכמה וכן במדרגת
 53 הכתר' גופא עצמה יש פמה
 54 מדרגות, פדאיאת בספרי קאי
 55 בספרי קבלה³³ ש'צור' קאי
 56 מכון על הספירות פפי שהן
 57 בבחינת פתר פל אחד
 58 במקומו, כלומר, באופן כללי יש
 59 מדרגה כללית של 'כתר' שלמעלה
 60 מהספירות, אך בפרטיות יותר בחינת
 61 הכתר' קיימת בכל אחת מהספירות
 62 כפי שהיא במקומה והינו, שיש
 63 'פתר דנוקבא', הכתר' כפי שהוא
 64 בספירת המלכות (נקראת 'נוקבא'
 65 בחינת מקבל ביחס לזעיר אנפין'
 66 המשפיע בה) וכן ישנה בחינת 'פתר
 67 דזעיר-אנפין' הכתר' כפי שהוא
 68 במידות וכתר ד'חכמה-פינה'
 69 דעת', הכתר' כפי שהוא במוחקין,
 70 וגם בכללות ספירת הפתר
 71 בחינת 'כתר' הכללית (דקללות
 72 האצילות) ישן ב' מדרגות,
 73 'אריך' בחינת 'אריך אנפין'
 74 (חיצונית הכתר, המקבילה לכוח
 75 הרצון בנפש האדם) ו'עתיק', בחינת
 76 'עתיק יומין' (פנימיות הכתר, המקבילה
 77 לענין התענוג בנפש האדם) ומזה
 78 מוכן, שראש צורים' קאי
 79 מכון על המדרגה הכי נעלית
 80 בבחינת הפתר עצמה, בחינת
 81 עתיק.
 82 וב' הפירושים הנ"ל ב'מראש צורים' (פירוש הא', שקאי על

(30) לקו"ת אחרי כו, ג. אוה"ת דרושים ליוהכ"פ ח"ה ע' ב'קלו. סה"מ תר"ל ע' שיח ואילך. ועוד. (31) ראה פע"ח שער הק"ש פט"ו. רמ"ז לזח"ג רס, ב. רעו, ב. לקו"ת נצבים מט, ד. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בקונטרס לימוד החסידות פ"ג [נדפס באג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' שלה ואילך]. (32) ראה אוה"ת שם ע' תתקיג. (33) ראה הנסמן באוה"ת דרושים ליוהכ"פ שם ע' ב'קלא.

כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו

ביאור בדרך אפשר

1 פְּנִימִיּוֹת הַחֲכֵמָה, וּפִירוּשׁ הַבַּיִת, שְׁקָאֵי עַל 'עֲתִיק' אִינֵם שְׁנֵי
 2 פִּירוּשִׁים שׁוֹנִים וְסוֹתָרִים אֵלָּא שְׁנֵי פִירוּשִׁים מִתְּאִימִים זֶה לְזֶה, שְׁהָרִי
 3 פְּנִימִיּוֹת אֲבָא' הַעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַחֲכֵמָה הִיא 'פְּנִימִיּוֹת
 4 עֲתִיק' הַעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַכְּתָר.
 5 וְזֶהוּ כִּי מֵרֵאשׁ צוּרִים אֲרָאנּוּ
 6 גוֹ', שְׁשִׁבְחוּ וּמַעַלְתּוֹ שֶׁל 'זַעִיר
 7 אֲנַפִּין' הוּא לֹא רַק מֵצַד
 8 שָׂרְשׁוֹ וּמְקוּרֹוֹ כִּפִּי שְׁנִכְלָל
 9 בְּכַחַיִּת הַחֲכֵמָה, שְׁשֵׁם
 10 בְּ'חֲכֵמָה' נִמְצְאוֹת הַמְּדוּת
 11 בְּהַעֲלֵם רוּחֵנִי עַל-כָּל-פְּנִים,
 12 שֶׁעַם הַיּוֹתוֹ הַעֲלֵם גָּמוּר, בְּכֹל זֹאת יֵשׁ
 13 לוֹ מִצִּיאוֹת מִסּוּיִמַת אֶלָּא הַכוּוּנָה
 14 לְשִׁבְחָת אֶת 'זַעִיר אֲנַפִּין' כִּפִּי
 15 שֶׁהַמְּדוּת כְּלוּלוֹת בְּכַחַיִּת
 16 הַכְּתָר, עַד לְכַחַיִּת עֲתִיק שֶׁהִיא
 17 הַבְּחִינָה הַנְּעֻלִית בְּיֹתֵר בִּכְתָר' עֲצוּמָה,
 18 וּכְדוּעַ בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שֶׁ'זַעִיר-
 19 אֲנַפִּין בְּעֲתִיקָא אֶחִיד
 20 וְתִלְיָא',³⁴ 'זַעִיר אֲנַפִּין' מֵאוּחַד
 21 בְּעֲתִיק' וְתוֹי בּוֹ וְהִינּוּ, שְׁאֲמַתַּת
 22 הַמִּצִּיאוֹת הַמִּצִּיאוֹת הָאֵמִיתִית
 23 וְהַפְּנִימִית דְּכַחַיִּת 'זַעִיר-אֲנַפִּין'
 24 הִיא כַחַיִּת עֲתִיק, וְלִגְן לְמִרוֹת
 25 שֶׁבְּסוֹדֵר הַמְּדִירוֹת 'עֲתִיק' הוּא לְמַעַל
 26 מִהַסְּפִירוֹת וְאִפִּילוֹ לְמַעַל מִהַמוֹחִין,
 27 יְכוּלָה לְהִיּוֹת הַמְּשֻׁכָּת וְהַתְּגִלוֹת
 28 כַחַיִּת עֲתִיק בְּ'זַעִיר-אֲנַפִּין'.
 29 וְעַל-דֵּרֶךְ-זֶה כְּנֹגַע לְכַחַיִּת
 30 'יִשְׂרָאֵל דְּלַעֲיָלָא' (שְׁמִשָּׁם)
 31 נִמְשָׁכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה,
 32 שֶׁאֵמֵן סוֹדֵר הַמְּדִירוֹת כַחַיִּת זוֹ הִיא
 33 עֵינֵין הַמְּדוּת, לְמִטָּה מִהַמוֹחִין וְלִמְטָה
 34 מִ'עֲתִיק', בְּעֵצִם הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְּקוּרֹוֹ שֶׁל
 35 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִעְלָה הַרְבֵּה יוֹתֵר וְהוּא
 36 מִבְּחִינָה שֶׁלְּמַעַל מִהַחֲכֵמָה, כִּפִּי
 37 שֶׁמִּשְׁיַךְ וּמִבְּאֹר דְּהִתְקָה, אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ
 38 ז"ל יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה³⁵,
 39 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה הַעֲלִינָה
 40 וְהִיא הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְּקוּרֹוֹ שֶׁלָּהֶם
 41 דְּמַחְשָׁבָה קָאֵי עַל חֲכֵמָה³⁶,
 42 כְּלִשׁוֹן הַזֵּהר³⁷ מַחְשָׁבָתָא

ביאור בדרך אפשר

43 וְיִוְבְּלָא כּוּ', וְעָלוּ בְּמַחְשָׁבָה' הִינּוּ הַבְּחִינָה הַיּוֹתֵר עֲלִינָה
 44 בְּמַחְשָׁבָה³⁸ עֲצוּמָה, בַּחֲנִית הַמוֹחִין לְמַעַל (חֲכֵמָה), עַד לְכַחַיִּת
 45 פְּנִימִיּוֹת הַחֲכֵמָה, וְכַנְּ"ל שֶׁ'פְּנִימִיּוֹת אֲבָא' הִיא 'פְּנִימִיּוֹת
 46 עֲתִיק', כְּלוּמֵר, פְּנִימִיּוֹת הַחֲכֵמָה קְשׁוּרָה בְּפְּנִימִיּוֹת הַכְּתָר, כְּמִבְּאֹר לַעֲיִל,
 47 וְשֵׁם בְּכַתֵּר שֶׁלְּמַעַל מִהַחֲכֵמָה הוּא
 48 הַשָּׂרֵשׁ דְּכַחַיִּת זַעִיר-אֲנַפִּין
 49 ('יִשְׂרָאֵל דְּלַעֲיָלָא), כְּנֹגַע
 50 לַעֲיִל שֶׁ'זַעִיר-אֲנַפִּין בְּעֲתִיקָא
 51 אֶחִיד וְתִלְיָא'.
 52 (ה) וּבְאֹר הַעֲנִינָן כִּפִּי שֶׁהוּא
 53 בְּעִבּוּדַת הָאָדָם בְּ'יִשְׂרָאֵל
 54 דְּלַתְתָּא' בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל כִּפִּי שֶׁהֵם
 55 לְמִטָּה. דְּהִנְהָ, מִבְּאֹר מְקוּם
 56 אַחַר בְּאֹרְכָה שְׁעִיקָר עֲנִינָן
 57 עִבּוּדַת הָאָדָם הִיא לְפַעוּל
 58 בְּשִׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה הַרְיָ אֶת
 59 הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ' שִׁיְהִיָּה
 60 בְּהֵם בְּכִלּוֹת הַבְּרִיאָה הַעֲנִינָן
 61 דְּוִיכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל
 62 צְבָאָם³⁹ הִינּוּ שַׁעַל הָאָדָם לְהַבִּיא
 63 שְׁלִימוֹת בְּבִרְיָה (כְּמִצְוָה)
 64 רְבוּתֵינוּ ז"ל⁴⁰ כָּל הַמַּתְּפַלֵּל
 65 בְּעָרֵב שִׁבְתָּ וְאוֹמֵר "וַיְכַלּוּ",
 66 מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כָּאֵלוֹ
 67 נַעֲשֶׂה שׁוֹתֵף לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 68 הוּא בְּמַעֲשֶׂה בְּרִאשִׁית, הִרִי
 69 שְׁעִבּוּדַת הָאָדָם מוֹסִיפָה וּמְשַׁלְּמָה,
 70 כְּבִיכּוֹל, אֶת מַעֲשֵׂיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 71 הוּא (בְּבִרְיָה), הִינּוּ, לְפַעוּל
 72 בְּשִׁשֶׁת יָמִי הַחוֹל שִׁיְהִיּוּ
 73 הַכְּנָה לְשִׁבְתָּ, כְּלוּמֵר שֶׁהַחוֹל לֹא
 74 יִהְיֶה דָבָר נִפְרָד מִהַקְּדוּשָׁה אֵלָּא הַכְּנָה
 75 לְקְדוּשָׁה שְׁעֲנִינּוּ שֶׁל שִׁבְתָּ הוּא
 76 וַיְכַלּוּ גוֹ', מְלִשׁוֹן כְּלִיּוֹן כְּמוֹ
 77 כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ וּמְלִשׁוֹן תַּעֲנוּג⁴¹,
 78 הִינּוּ, לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלוֹת בְּהֵם
 79 בְּיָמֵי הַחוֹל, וּבְבִרְיָה כּוֹלָה, אֶת
 80 הַתַּעֲנוּג דְּלַמְעָלָה, שְׁנִתְּאָהּ

(34) זח"ג רצב, א (אד"ו). וראה תו"א יתרו עב, סע"ב ואילך. עג, א. ובכ"מ. (35) ב"ר פ"א, ד. (36) ראה קונטרס לימוד החסידות שם. וש"נ. (37) ח"א קכג, א. (38) ראה לקו"ת שה"ש יט, ב. (39) בראשית ב, א. (40) שבת קיט, ב. (41) ראה אוה"ת בראשית מב, ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים⁴² ולמעלה יש תנוגג,
 2 כביכול, מכך שהעולם הזה התחתון מתעלה לקדושה ונהיה כלי ראוי להשראת
 3 השכינה.
 4 והנה, פֶּאֶשֶׁר עֲבוּדָה זו של עשיית העולם לדירה' לאלוקות היא
 5 רק מצד האֶהְבָּה וְהִירָאָה
 6 הַגְּלוּיִים בתור הגש גלוי וניכר
 7 שְׂבֻלָב, שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר⁴³ לֹא
 8 יִחְפוֹץ פְּסִיל בְּתוֹבָה עֲנִין
 9 המוחין פֶּי־אֵם בְּהַתְּגַלּוּת לְבוֹ
 10 ענין המידות, וכיוון שהמידות הן
 11 למטה מהמוחין מי שעבודתו בדרגה
 12 נמוכה זו נקרא 'כסיל', אֲזִי הרבר
 13 עלול להביא גם תוצאות לא רצויות כי
 14 מֵאֶהְבָּה דְקָדוּשָׁה יְכוּל לִפְוֹל
 15 לֶאֱהָבָה בְּעֲנִינֵי הַרְשׁוּת, וְעַד
 16 לֶאֱהָבָה דְלְעִוְמַת־זֶה אֶהְבָּה
 17 הַחִפְץ הַקְדוּשָׁה, וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה
 18 בְּמִדַּת הִירָאָה כי כאשר העיקר
 19 הוא הרגש שבלב ואילו מקור המידות
 20 במוחין אינו ניכר ונרגש, אזי המקור
 21 של אהבת ה' והסיבה לאהבה זו לא
 22 ניכרים ומה שניכר בעיקר הוא רק
 23 הרגש ולכן יתכן שמרגש לקדושה יפול
 24 האדם לענייני הרשות ואף למטה מזה.
 25 וְהַעֲצָה לָזֶה לוֹדֵא שֶׁהֶאֱחָבָה
 26 והיראה יהיו רק לקדושה היא
 27 שְׁיִהְיוּ הַמִּדּוֹת פְּלוּלוֹת
 28 בְּבַחֲנֵינָה הַמּוֹחִין, ואז המידות
 29 והרגש חדורים בהתבוננות באלוקות
 30 שהביאה את התעוררות המידות,
 31 וכמוכּוּן גַּם מִמְאָמֵר רְבוּתֵינוּ
 32 ז"ל⁴⁴ אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבָרָה
 33 אֶל־אִם־כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ
 34 שְׁטוּת, וְהִינּוּ, שְׁהָרוּחַ
 35 שְׁטוּת' שהיא עניין רגשי גוֹרֵם
 36 לְכַף שְׁלִמְרוֹת שְׁיִשְׁנוּ הַשֶּׁכֶל
 37 דְנִפְשׁ הַבְּהִמִית שִׁכּוּל לְהַבִּין שֶׁלֹא
 38 כדאי ולא ראוי לעבור עבירה מְפִל־
 39 מְקוּם יְכוּל לְהִיּוֹת עוֹבֵר עֲבָרָה. אָבֵל פֶּאֶשֶׁר עֲנִין הַמּוֹחִין
 40 הוא בְּשִׁלְמוֹת, אֲזִי לֹא יִתְמַן שְׁיִהְיֶה אָדָם עוֹבֵר עֲבָרָה כי
 41 המוחין ישלטו על המידות.
 42 ובפְּרָטִיּוֹת יוֹתֵר, הֵנָּה בְּהַתְּפַלְלוֹת הַמִּדּוֹת בְּבַחֲנֵינָה הַמּוֹחִין,
- כך שגם הרגש שבלב חדרו במוחין יִשְׁנוּ אוֹפֵן שְׁהַמִּדּוֹת פְּלוּלוֹת
 בְּבַחֲנֵינָה הַבִּינָה, כמרומו בלשון הכתוב 'מְגַבְעוֹת אֲשׁוּרְנוּ',
 וְלִמְעַלָּה יוֹתֵר, מצב נעלה יותר במידות הכלולות במוחין כְּפִי שְׁהֵן
 פְּלוּלוֹת בְּבַחֲנֵינָה הַחֲכָמָה, 'מֵרֵאשׁ צוּרִים אֶרְאֶנוּ', פְּמִבְּאָר
 פִּתְּנָא⁴⁵ שְׁמַצַּד בְּחֵינָה
 הַחֲכָמָה שְׁבַנְפֶּשׁ הַדְּבוּקָה
 באלוקות באופן נעלה ביותר הֵנָּה
 אֶפִּילוּ קַל שְׁבַקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי
 יִשְׂרָאֵל שְׁבוּרָךְ כֻּלָּל הֵם בְּמִדְרֵיגָה
 נמוכה ביותר בעבודתם ה', הרי כאשר
 הם עומדים בניסיון בעניין של אמונה,
 מוֹסְרִים נִפְשָׁם עַל קְדוּשַׁת
 ה', בְּלִי שִׁוּם דַּעַת
 וְהַתְּבוּנָנוֹת, מבלי להודק
 להתבוננות בגדולת ה', והם מוסרים
 את נפשם כדבר מובן מאליו בִּינּוֹן
 שְׁזָהוּ הַדְּבִיקוֹת וְהַתְּקַשְׁרוֹת שֶׁל כָּל
 יְהוּדֵי בָּאֲלוּקוֹת עֲנִין שְׁלִמְעַלָּה מִן
 הַשֶּׁכֶל וְהַדַּעַת, שְׁזָהִי פְּלוּלוֹת
 הַעֲבוּדָה ד' בְּכָל מְאֻדָּךְ⁴⁶
 כנאמר בתורה שאהבת ה' צריכה
 להיות "בכל מאודך" ו"מאד" הוא
 ביטוי של בלי גבול (שְׁעַם הַיּוֹתָה
 עבודה זו רק "מֵאֻד שְׁלֶךְ"⁴⁷,
 "מֵאֻד" ויצאה מההגבלות של אדם
 מסויים בהתאם ויחסית להגדרות
 ולהגבלות המסויימות שלו אבל לא
 "מֵאֻד" שהוא בלי גבול ממש הַרִי זֶה
 אֶצְלוֹ עֲנִין שֶׁל מֵאֻד וְלִגְבוּיֵי זֶה
 יצאה מההגבלות), והיא עבודה
 לְמַעַלָּה מִמְדִּירָה וְהַגְּבֻלָּה,
 וְהוּא עֲנִין הַעֲבוּדָה ד' מְסִירַת
 נִפְשׁ, שְׁפִירוּשָׁה הוּא מְסִירַת
 הַרְצוֹן⁴⁸, כמובא בכמה מקומות
 בחסידות שהרצון נקרא "נפש" ולכן
 "מסירת נפש" היא לא רק מסירת
 החיים בפועל, אלא גם מסירת הרצון,
 היינו ויתור על הרצונות האישיים
 לטובת הרצון העליון שְׁדוּגְמַתָּה לְמַעַלָּה הוּא עֲנִין סְפִירַת הַתְּתָר
 שְׁבִהִיתָה לְמַעַלָּה מִהַמּוֹחִין היא עניין של למעלה ממדידה והגבלה.
 וּמִבְּחִינָה זו של התכללות המידות במוחין ('רֵאשׁ צוּרִים') נִמְשָׁךְ
 בְּעֲבוּדָה פְּפוּעַל, שְׁפָאָה עַל־יְדֵי הַקְּדַמַּת קַבְּלוֹת

(42) ראה נתחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"י"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (43) משלי יח, ב. וראה לקו"ת מסעי צ, א. (44) סוטה ג, א. (45) פ"י"ח. (46) ואתחנן ו, ה. (47) ראה תו"א מקץ לט, ג-ד. (48) ראה תו"א שם לו, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נֶפֶשׁ (כַּמְבָּאָר בְּתַנְיָא⁴⁹ אודות גודל החשיבות של קבלת עול מלכות
2 שמים ויראת ה' בתור היסוד וההכנה לכל עניני עבודת ה'), וְחוֹדְרֵת
3 המסירות-נפש והקבלת-עול בְּכָל כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, "בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל
4 נַפְשֶׁךָ וּבְכָל מַאֲדָךְ"⁴⁶ (כּוֹלֵל גַּם "בְּכָל מְמוֹנָךְ"⁵⁰ הפירוש של
5 "בכל מאורך" לפי פשוטו, שגם הממון
6 נעשה חרור בעבודת ה'), הַחֵל
7 מִפֶּחַ הַרְצוֹן וְכַח הַתַּעֲנוּג שֶׁהֵם
8 הכוחות הנעלים של הנפש, וכן גם
9 בשאר כוחות הנפש שעיקרם הוא
10 המוחין והמדות.
11 (ו) וְהִנֵּה כְּמוֹ שֶׁהוּא עֵינֵין
12 התכללות המידות במוחין ב"עולִם
13 קֶטֶן - זֶה הָאָדָם"⁵¹, הן בנוגע
14 לשלבים השונים בהתהוות המוחין מן
15 המידות והן בנוגע לעבודת ה' באופן
16 שענין כוחות הנפש הנעלים ניכר
17 במידות, כמבואר לעיל באריכות, כֵּן
18 הוּא גַם ב'עולִם גְּדוֹל', כללות
19 הבריאה, שְׁזָהוּ מֵאֲמַר הַמְּדַרְשׁ:
20 מִתְחַלָּה הָיָה הַמְּקוֹם מִבְּקֵשׁ
21 לְכוֹנֵן הָעוֹלָם כּוֹי', והמדרש
22 מדייק ואומר לְכוֹנֵן דִּיקָא⁵² ולא
23 "לברוא" וכדומה. דְּהִנֵּה, לְאֲחֵרֵי
24 שְׁהִיתָה הַבְּרִיאָה בְּאוֹפֵן
25 דְּיְבוֹנָה עַל-מְנַת לְסִתּוֹר',
26 שְׁהוּא עֵנֵין עוֹלָם הַתְּהוֹ, שהיו
27 בו אורות מרובים בכלים מועטים
28 וממילא לא היה לו קיום אלא הייתה
29 'שבירת הכלים' וְסִתּוֹר את עולם
30 התהוה עַל-מְנַת לְבָנוֹת' עולם שכן
31 יהיה לו קיום, שְׁהוּא עֵנֵין עוֹלָם
32 הַתְּקוּן⁵³, הָרִי זֶה עֵדֵין
33 מְצִיאוֹת שֶׁל עוֹלָם, מְלִשׁוֹן
34 הָעֵלָם⁵⁴ (וְהִסְתַּר), מֵצֵד
35 הַסִּתּוֹר הַבּוֹרָא מֵהַנְּבָרָא, וּמוֹכֵן
36 בְּפִשְׁטוּת שְׁלֵא זֶה הוּא
37 תְּכִלִּית הַפְּנוּנָה של הבריאה
38 ובוודאי אין הכוונה העליונה בהסתר
39 כשלעצמו, אֲלֵא הַפְּנוּנָה והתכלית
40 של הבריאה היא לְגַלוֹת אֲלֵקוֹת
41 בְּעוֹלָם, עַד שְׁהַעוֹלָם יִהְיֶה
42 דִּירָה לֹא יִתְבַּרְךְ, לא זו בלבד

שהעולם לא יהיה עוד העולם והסתר על אלקות אלא יהפוך להיות מקום ראוי
לגילוי והשראת השכינה וְזָהוּ שְׁהִיָּה הַמְּקוֹם מִבְּקֵשׁ לְכוֹנֵן הָעוֹלָם
במוכן של לחזק ולבסס אותו, הִינּוּ, שְׁלֵאֲחֵרֵי שְׁכַבְרַתְהוּ הָעוֹלָם
ותחילה היה מציאות שמעלימה ומסתירה על האור האלוקי שמחיה ומחווה
אותו, הִנֵּה הַרְצוֹן הָעֵלְיוֹן הוּא
שְׁהַנְּהִגַת הָעוֹלָם תְּהִיָּה
בְּהִתְאָם לְפָנוּת וּתְכִלִּית הַבְּרִיאָה
מלכתחילה, שהיא לַעֲשׂוֹת לוֹ
וְתַבְּרָךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים וּזוֹ
המשמעות הפנימית של "לכונן
העולם", להביא אותו למטרותיו
ותכליתו. אֲךָ לֹא הָיָה הַרְשָׁעִים
מְנִיחִים כּוֹי' והיו הפרעות להפיכת
העולם למקום ראוי להשראת השכינה,
וְהִינּוּ, שְׁכַפֵּי שְׁהַבְּרִיאָה הִיא
מֵצֵד 'שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה הָיוֹי'
כוֹי', שֵׁשֶׁת הַמְּדוֹת, אֲזִי יְכוּלָה
לְהִיֹּת יְנִיקַת הַחִיצוֹנִים כּוֹי'
והחיות האלוקות שמחיה את העולם
עלולה להגיע ולהשפיע לקליפות
וסטרא-אחרא ש'מוחין' לגבולות
הקדושה (וּכְמוֹ בְּעִבּוּדַת הָאָדָם
כְּאֲשֶׁר הִיא מֵצֵד הַמְּדוֹת
שְׁבִהַתְּגֻלוֹת לְבוֹ בְּלַבָּד, ללא
השפעת המוחין, כְּנִ"ל שאם העבודה
היא באהבה ויראה בלבד, האדם עלול
לבוא לאהבה ויראה לדברי הרשות
ואפילו לדברים לא רצויים).
וּמִמְשִׁיף בַּמְּדַרְשׁ, בְּמִשְׁלַל
הַמְּלִךְ שְׁבָא בְּמְקוֹם אֶחָד,
וּמֵצֵא שָׁם צוּר סַלַע גְּדוֹל,
אָמַר: כָּאֵן אֲנִי קוֹבֵעַ אֶת
הַמְּדִינָה עַל הַצּוּרִים הַסַּלְעִים
הַגְּדוֹלִים הַלָּלוּ. וּבְנַמְשָׁל, הָרִי
זֶה מָה שְׁבָאוּ הָאֲבוֹת וְזָכוּ,
זָכוּ דִּיקָא, והמדרש מדייק ואומר
שהאבות ז'כו"ו להיות אלה שעל-ידם
יש גילוי אלקות בעולם, כיוון
שְׁמוֹרָה הלשון ז'כו"ו' עַל הָעֵנֵין
דְּעִבּוּדַת הַתְּחִתּוֹן, שְׁנַעֲשֶׂה
הָאָדָם הַתְּחִתּוֹן שׁוֹתֵף לְהַקְבִּי"ה
בְּמַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית עַל-יְדֵי

(49 ספכ"ה. רפמ"א. 50) פירש"י ואתחנן שם. (51) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תס"ט (ק, ב. קא, א). (52) ראה גם סד"ה כי מראש צורים הנ"ל (המשך תע"ב ח"א ע' ש). (53) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"ב ע' תשכח. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ב ע' תקפב ואילך. ובכ"מ. (54) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

- 1 אַמִּירַת "וַיְכַלּוּ" בְּעֶרְבַת שְׁבֵת, שְׁפוּעַל בְּכַלְלוֹת הַבְּרִיאָה לְהִיּוֹת
 2 וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאָם, שֶׁהוּא עֲנֵן הַכְּלִיּוֹן שֶׁל
 3 הַבְּרִיאָה לְאֱלוֹקוֹת וְהַתְּעַנּוּג הָאֱלוֹקִי בְּבְרִיאָה (בַּנְּזָכָר לְעִיל סְעִיף ה').
 4 וְאִז אָמַר הַקָּב"ה: עַל אֱלוֹ הֵם אַבּוֹת (וּבְמִשְׁמַעוֹת הַפְּנִימִית –
 5 הַמוֹחִין) אֲנִי מְכֹוֹנֵן מִחֻזֵּק וּמִבְּסַס
 6 אֶת הָעוֹלָם, שְׁנֹאֲמַר כִּי לֹה'
 7 מְצֹוּקֵי אָרֶץ וַיִּשֶׁת עֲלֵיהֶם
 8 תְּבַל.
 9 וּמִסִּים בַּמְדָּרָשׁ: לְכָף כְּתִיב כִּי
 10 מֵרֹאשׁ צוּרִים אָרְאָנוּ, וְהִנּוּ,
 11 שְׁגָם בְּעוֹלָם שְׁנִתְּהוּהָ בַּפּוּעַל
 12 מִבְּחִינַת הַמַּדּוּת, מִמְּשִׁיכִים
 13 אֹרֹר אֱלוֹקֵי נַעֲלָה מִבְּחִינַת
 14 הַמוֹחִין, וְעַד לְמַדְרַגַּת הַיּוֹתֵר
 15 עֲלִיּוֹנָה בְּבִחִינַת הַחֲכֵמָה,
 16 הַדְּרָגָה הַגְּבוּהָה בְּיוֹתֵר בְּמוֹחֵן עֲצָמִם
 17 פְּנִימִיּוֹת הַחֲכֵמָה (שֶׁהִיא
 18 'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק'), או
 19 כְּהַפִּירוֹשׁ הַשְּׁנִי, שֶׁהִנּוּ הַקָּב"ה
 20 שְׁבַעֲצֵם שְׁנֵי הַפִּירוֹשִׁים הֵם אַחַד,
 21 שְׁקָאֵי עַל הַמְדְרָגָה הַיּוֹתֵר
 22 עֲלִיּוֹנָה בְּבִחִינַת כְּתָר עֵלְאָה,
 23 'עֵתִיק' שֶׁבְּכְתָר וּבְשְׁנֵי הָאוֹפְנִים
 24 תּוֹכֵן הַעֲנִין הוּא שְׁבַעֲצֵם יֵשׁ לְמִידוֹת
 25 שׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר בְּבִחִינָה שְׁלֹמַעֲלָה
 26 מִהַמוֹחִין (אוּ מִשׁוּם שְׁפִימִיּוֹת הַחֲכֵמָה
 27 קְשׁוּרָה בְּפִימִיּוֹת הַחֵתֵר אוּ מִשׁוּם
 28 שְׁשׁוֹרֵשׁ הַמִּידוֹת הוּא בְּכַתֵּר עֲצָמוֹ).
 29 וְזֵהוּ גַם הַעֲנֵן דְּמֵרֹאשׁ צוּרִים
 30 אָרְאָנוּ גו', כְּפִי שֶׁהוּא
 31 בְּפִשְׁטוֹת הַכְּתוּבִים בְּנוֹגַע
 32 לְדַבְרֵי בְּלָעָם (בַּנְּזָכָר לְעִיל
 33 סְעִיף א) שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל חֻזְקִים כִּי הֵם
 34 מִיּוֹסְדִים עַל אַבּוֹת וְעַל הָאֲמֵהוֹת.
 35 דְּהִנֵּה, בְּלָעָם הַנְּבִיאִים שֶׁל אוֹמוֹת
 36 הָעוֹלָם הוּא הַלְעוֹמֵת־זָה הַמַּקְבִּיל
 37 וְהַמְּנַגֵּד בְּצַד שֶׁל הַיִּפְךָ הַקְּדוּשָׁה
 38 דְּמִשְׁהָ הַנְּבִיאִים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
 39 כְּדִרְשַׁת רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁵⁶ עַל
 40 הַפְּסוּקִים⁵⁷ וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד
 41 בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשְׁהָ, שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל
 42 לֹא קָם נְבִיא כְּמִשְׁהָ אֲבָל בְּאוֹמוֹת

ביאור בדרך אפשר

- הָעוֹלָם קָם, וּמִנְהוּ וּמִיָּהוּ: בְּלָעָם. וְלִכְנֹן, כְּדִי לְשַׁלּוֹל אֶת
 הַקָּאֵס־סְלֵקָא־דְּעֵתָא הַמַּחֲשֵׁבָה הַרְאֵשׁוּנִית שֶׁלּוּ, שֶׁלֹּא בָאָה לְיַדֵּי מִסְקָנָה
 בְּפוּעַל, שֶׁל בְּלָעָם לֹמַר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַיִּפְךָ הַבְּרוּכָה, צְרִיף לְהַמְשִׁיף
 וְלַגְלוֹת אוֹר אֱלוֹקֵי מְמַדְרָגָה שֶׁהִיא לְמַעְלָה גַם מִמְדְרַגְתּוֹ שֶׁל
 מִשְׁהָ, שְׁעֲנִינוּ בְּחִינַת
 הַחֲכֵמָה⁵⁸, וְלַגְלוֹת אֱלוֹקוֹת מִבְּחִינָה
 שְׁלֹמַעֲלָה מִהַחֲכֵמָה וְזֵהוּ כִּי מֵרֹאשׁ
 צוּרִים אָרְאָנוּ גו', שְׁזוּהִי
 הַהִמְשָׁכָה וְגִילּוֹי אֱלוֹקוֹת מִבְּחִינַת
 'רֹאשׁ צוּרִים', שֶׁהִיא
 הַמְדְרָגָה הַיּוֹתֵר עֲלִיּוֹנָה
 שֶׁבְּחֲכֵמָה וְכְתָר, 'פְּנִימִיּוֹת
 אֲבָא' וְ'פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק' כְּמַבּוּאָר
 לְעִיל בְּאַרְיִכוֹת.
 וְלֹאֲחֵרֵי שִׁישְׁנָה הַהִמְשָׁכָה
 מִבְּחִינַת 'רֹאשׁ צוּרִים', הִנֵּה
 גַם בְּמַדְרַגוֹת שְׁלֹמַטָּה מְזָה,
 שֶׁבְּהֵם יֵשׁ נְתִינַת מְקוֹם
 לְמַצִּיאוֹתוֹ שֶׁל בְּלָעָם,
 הַמְדְרַגוֹת הַמַּקְבִּילוֹת לַעֲנִיין הַמִּידוֹת
 (שְׁמַצִּידִים כֵּן יְכוּל לְהִיּוֹת מִצַּב שֶׁל
 'נִיָּקָה' לְחִיצוֹנִים, כְּמַבּוּאָר לְעִיל),
 אֲפִילוֹ מִשְׁמֵם (וְלֹא רַק מִהַמְדְרַיְגוֹת
 שְׁמַקְבִּילוֹת לַעֲנִיין הַמוֹחִין) נִמְשָׁכוֹת
 רַק בְּרִכוֹת, כְּמוֹ שְׁכְּתוּב⁵⁹
 הִנֵּה בְּרַךְ לְקַחְתִּי וּבְרַךְ וְלֹא
 אֲשִׁיבָנָה.
 וְעַל־דִּרְשָׁה הַחִידוּשׁ דְּמִתְּן־
 תּוֹרָה (שֶׁהַתְּחִלָּתוֹ הִיא כְּאֲשֶׁר
 בָּאוּ הָאֲבּוֹת וְזָכוּ) שְׁמֵתְחִיל
 בְּאֶל־ף, הִינּוּ "אֲנִכִּי ה' אֱלוֹקֶיךָ"
 שְׁבַהֲתַחֲלַת עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת שְׁעַל־
 יְדִי־זָה הִנֵּה גַם הַמְשָׁכָתוֹ שֶׁל
 גִּילּוֹי אֱלוֹקֵי זֶה בְּעוֹלָם הִיא
 כְּאוֹפֵן שֶׁל בְּרָכָה, אֶף
 שֶׁהָעוֹלָם מְצַד־עֲצָמוֹ קוֹדֵם מִתָּן
 תּוֹרָה שֶׁפַּעַל בּוֹ חִידוּשׁ וְשִׁינוּי לֹא
 הָיָה יְכוּל לְהַתְּחִיל בְּאֶל־ף,
 הַחִידוּשׁ דְּמִתְּן־תּוֹרָה (שֶׁהַתְּחִלָּתוֹ הִיא כְּאֲשֶׁר
 בָּאוּ הָאֲבּוֹת וְזָכוּ) שְׁמֵתְחִיל בְּאֶל־ף, שְׁעַל־יְדִי־זָה הִנֵּה גַם הַמְשָׁכָתוֹ בְּעוֹלָם
 הִיא כְּאוֹפֵן שֶׁל בְּרָכָה, אֶף שֶׁהָעוֹלָם מְצַד־עֲצָמוֹ לֹא הָיָה יְכוּל לְהַתְּחִיל בְּאֶל־ף,

(55) ראה לעיל ס"ד. (56) ספרי ברכה לד, י. (57) ברכה שם. (58) ראה תו"א שמות מט, ריש ע"ג. הוספות תצוה קיא, ב. ובכ"מ. (59) פרשתנו שם, כ.

ביאור בדרך אפשר

1 פִּינֵן שְׁהִיָּה יְכוּל לְהִיּוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁל הַיַּפֶּף הַבְּרֻכָּה, ולכן בריאת
 2 העולם הייתה באות ב', "בראשית ברא" ורק בעת החידוש של מתן תורה
 3 הגילוי היה באות א' פִּמְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחַר בְּאַרְוֶכָּה⁶⁰.
 4 ז) וַיֵּשׁ לְקִשְׁרֵי זֶה עִם הַקְּאֲפִיטֵל פֶּרֶק תְּהִלִּים שֶׁל הַרְבֵּי הַרִּי"צ
 5 בַּעַל הַשְּׂמֻחָה וְהַגְּאוּלָּה⁶¹,
 6 שיצא ממאסרו ב"ב"י"ג תמוז (בשנת
 7 תרפ"ז) ועל-פי המנהג לומר את הפרק
 8 המתאים למספר שנותיו של האדם
 9 (למשל, מי שמלאו לו י"ג שנים ונכנס
 10 לשנות הי"ד אומר פרק י"ד), הפרק של
 11 שנה זו הוא קְאֲפִיטֵל פ"ט,
 12 שֶׁהַתְּחִלָּתוֹ מְשָׁפִיל לְאִיתָן
 13 הָאֲזַרְחִי, כפי שממשיך ומבאר.
 14 וְהַעֲנִין בְּזָה, פְּדוּעַ הַמְּאָמֵר שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּזָה (שְׁנַדְפֵס
 15 שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן בְּזָה (שְׁנַדְפֵס
 16 בְּקוּנְטָרְס לִימוּד הַחֲסִידוּת⁶²
 17 שֶׁל הַרְבֵּי הַרִּי"צ בַּעַל הַגְּאוּלָּה,
 18 וְנִתְבָּאֵר בְּאַרְוֶכָּה בְּכַמְּהָ
 19 מִמְּאֲמָרֵיו⁶³), שְׂמֻשְׁפִּיל'
 20 הוּא לְמַעְלָה מִהַשְּׂכָל שֶׁהוּא
 21 הרעיון השכלי, הִינֵנו, הַמְּקוֹר
 22 הַמְּמַצִּיא וּמְגַלֵּה אֶת הַשְּׂכָל,
 23 הַנִּקְרָא "כּוּחַ הַמְּשַׁכֵּל" וְקָאֵי עַל
 24 בְּחִינַת חֲכָמָה סְתִימָאָה⁶⁴
 25 הַחֲכָמָה הַסְתוּמָה וְהַנְּעֻלָּמָה, פְּנִימִיּוּת
 26 הַחֲכָמָה, או סְפִירַת הַבְּתָר,
 27 שְׂבַחֲיָנָה זוּ מְדוּרֵיגַת "חֲכָמָה
 28 סְתִימָאָה" תַּתְּגַלֵּה לְעֵתִיד-לְבָא,
 29 בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ, שְׁזָהוּ גַם הַמְּשַׁמְעוֹת
 30 הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאֲזַרְחִי, אֲזַרְחִי'
 31 לְשׁוֹן עֲתִיד, הַאֲוֵר הַגְּדוֹל שְׁעֵתִיד
 32 לְהַזְרִיחַ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
 33 מִיִּשְׂרָאֵל, וְזָהוּ גַם 'אִיתָן',
 34 שְׂבַחֲיָנָה אוֹתִיּוֹת 'אִיתָן'
 35 מְשַׁמְעוֹת לְעֵתִיד-לְבָא⁶⁵
 36 (כמבואר ב'לקוטי תורה' לרבנו הזקן:
 37 "שהן באין בראש התיבה להורות על
 38 שימוש הפעולה להבא אפע"ל, יפע"ל,
 39 תפע"ל, נפע"ל"). ופירושו מְשַׁפִּיל
 40 לְאִיתָן, שְׂבַחֲיָנָה מְשַׁפִּיל' כּוּחַ
 41 הַמְּשַׁכֵּל שֶׁלְמַעְלָה מִהַשְּׂכָל, יִשְׁנָה

ביאור בדרך אפשר

42 אֲצַל 'אִיתָן', דְּאִיתָן' יֵשׁ בּוֹ ג' פִּירוּשִׁים, פִּירוּשׁ אֶחָד 'אִיתָן'
 43 לְשׁוֹן לְשׁוֹן, וְפִירוּשׁ שְׁנֵי 'אִיתָן' לְשׁוֹן חֲזָק, וְפִירוּשׁ שְׁלִישִׁי 'אִיתָן'
 44 לְשׁוֹן קֶשֶׁה (הַאֲרֵט קֶשֶׁה, לֹא רַךְ), שְׂאִינוֹ סוּבָל שִׁינוּיִים כּו',
 45 אלא נשאר במעמדו ומצבו תמיד, וְקָאֵי עַל הַתּוֹקֵף דְּעֵצָם הַנְּשָׁמָה,
 46 שיש בו את כל שלושת העניינים
 47 האמורים ב"איתן" והוא בְּחִינַת
 48 אוֹת יו"ד וְקוּצוֹ שֶׁל יו"ד
 49 שְׂבַחֲפֵשׁ (פִּמְבָּאָר בְּלִקּוּטֵי
 50 תוֹרָה' פְּרֻשַׁת רָאָה וּבְכַמְּהָ
 51 מְקוּמוֹת, בְּעֵנִין שֵׁם הַיְו"ו'
 52 שְׂבַכָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְהַדְּרָגָה
 53 הַכִּי נַעֲלִית בּוֹה הִיא יו"ד וְקוּצוֹ שֶׁל
 54 יו"ד). וְזָהוּ דְרָגָה זוּ בְּעֵצָם הַנֶּפֶשׁ
 55 הִיא גַם בְּחִינַת 'רֹאשׁ צוּרִים',
 56 כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרְד"ק⁶⁶ בְּפִירוּשׁ
 57 תִּיבַת 'צוּר', שְׁזָהוּ לְשׁוֹן תּוֹקֵף
 58 וְחוּק עַל-דֶּרֶךְ אִיתָן מוֹשְׁבָּךְ.
 59 וּבְחִינָה זוּ נִמְשָׁכַת מֵעֵצָם הַנֶּפֶשׁ
 60 (בְּאוֹפֵן שֶׁל הַרְחֵבָה) וּמִתְפַּשֵּׁט
 61 וּמֵאִירָה בְּכָל כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, וְעַד
 62 לְמַחְשְׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשָׂה, שֶׁגַם
 63 הֵם מֵאִירִים וְחַדוּרִים בְּאוּר זֶה,
 64 וּבְסִיּוּם הַמְּאָמֵר שֶׁל רַבְּנֵי
 65 הַזֶּקֶן, שְׂעַל-יְדֵי כַּח הַמְּשַׁפִּיל
 66 בְּחִינַת "אִיתָן" בְּנֶפֶשׁ הוּא
 67 הָאֲזַרְחִי", שְׂמֻזְרִיחַ וּמֵאִיר
 68 לְכָל הַכַּחוֹת וְהַחוּשִׁים.
 69 וְזוֹהִי שְׂלֵמוֹת הַעֲבוּדָה
 70 שְׂמֻמְשִׁיכָה בְּרֻכּוֹת הַיְו"ו' בְּכָל
 71 הַמְּצַטְרָף לוֹ, וְנוֹתַנָּה לְאָדָם בְּרֻכּוֹת
 72 וְכוּחוֹת לְעֲבוּדָה עֲבוּדָתוֹ מִתּוֹף
 73 הַרְחֵבָה, וְלִהְתְּבָרֵךְ בְּכִנֵּי בְּנִים
 74 חַיִּים וְבִרְיאוֹת וּמְזוּנֵי רִיחֵי
 75 פְּרוּסָה בְּרוּחַ, וְעַד לְאוֹפֵן שֶׁל
 27 וְעַד לְמַחְשְׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשָׂה, וּבְסִיּוּם הַמְּאָמֵר שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן, שְׂעַל-יְדֵי כַּח
 הַמְּשַׁפִּיל הוּא הָאֲזַרְחִי", שְׂמֻזְרִיחַ לְכָל הַכַּחוֹת וְהַחוּשִׁים.
 29 וְזוֹהִי שְׂלֵמוֹת הַעֲבוּדָה שְׂמֻמְשִׁיכָה בְּרֻכּוֹת הַיְו"ו' בְּכָל הַמְּצַטְרָף לוֹ, לְעֲבוּד
 עֲבוּדָתוֹ מִתּוֹף הַרְחֵבָה, וְלִהְתְּבָרֵךְ בְּכִנֵּי חַיִּים וּמְזוּנֵי רִיחֵי, וְעַד לְאוֹפֵן

(60 לקו"ת פ' ראה יט, ב. אוה"ת אמור ע' תתס. 61) שאמירתו התחילה ב"ב תמוז השתא, התחלת שנת הפ"ט להולדת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע, בעל השמחה והגאולה (ראה סה"מ י"א ניסן ח"א ע' 1 ואילך. וש"ג). המו"ל. 62) פ"ג [נדפס לאח"ז באג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' שלה]. 63) סה"מ תרפ"ה ע' 8 ואילך. תרפ"ח ע' קכא ואילך. תש"ג ס"ע 72 ואילך. תש"ח ע' 61 ואילך. 64) ראה אוה"ת לתהלים (יהל אור) ע' שיא. 65) לקו"ת ר"פ ראה. 66) במכלול ערך צור -

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נסים גלויים למעלה מן הטבע שנמשכים למטה מעשרה שנתבאר בכמה מקומות⁶⁹ באגרת על חג הגאולה שלו כותב הרבי
 2 טפחים, כפי שהיה בימי
 3 הגאולה האלו י"ב י"ג תמוז¹ של נסים גלויים למעלה מן הטבע שנמשכים
 4 אצל הרבי הר"צ נשיא² למטה מעשרה טפחים, כפי שהיה בימי הגאולה
 5 בישראל, ובתור רישא גופא³ האלו אצל נשיא בישראל, ובתור רישא גופא
 6 אצל⁶⁷, הגוף הולך ונמשך אחרי⁴ אצלו⁶⁷, להמשיך לכל ההולכים בארחתיו, ועד
 7 הראש להמשיך את הניסים שהיו⁵ לאלו אשר בשם ישראל יכונה⁶⁸ (כהדיוק הידוע
 8 אצל הנשיא, הראש, לגוף, לכל⁶ בזה שנתבאר בכמה מקומות⁶⁹), ובאופן
 9 ההולכים בארחתיו, ועד⁶ לכל אשר בשם ישראל⁷ שגאולה זו מביאה גם לגאולה הכללית של כל
 10 לכל אשר בשם ישראל⁷ בניה ישראל, בקרוב ממש, על ידי משיח צדקנו.⁸
 11 יכונה⁶⁸ (כהדיוק הידוע בזה⁶ בניה ישראל, בקרוב ממש, על ידי משיח צדקנו.

הובא באוה"ת פרשתנו ע' תתיג. (67 עירובין מא, א. 68) לשון בעל הגאולה במכתבו לחגיגת י"ב תמוז הראשונה - אג"ק שלו ח"ב ע' פ. וש"נ. (69) ראה לקו"ש ח"ח ע' 329 ואילך.

המשך ביאור למסכת נדרים ליום חמישי עמ' ב

1 ביקור חולים לשאר המצוות בענין זה, ולשאר המצוות יש שיעור
 2 למתן שכרן, והא תנן הוי והיר כמנהג קלה ככהמורה בין שאין
 3 אהיה יודע מתן שכרן של מצוות, והיינו שאף מצוה קלה אין שיעור
 4 למתן שכרה. ואם כן אין לפרש שכונת הברייתא לגבי שיעור
 5 השכר, שהרי כל המצוות אין שיעור למתן שכרן. אלא אמר רבי,
 6 כוונת הברייתא היא שאין שיעור למחוייבים במצוה זו, אלא
 7 אפילו גדול צריך ללכת אצל קמן לבקרו בחליו. רבא אמר כוונת
 8 הברייתא היא שאין שיעור למספר הפעמים שצריך לבקר את
 9 החולה, אלא אפילו מאה פעמים ביום צריך לבקרו, שמא הוכבד
 10 עליו חליו ברגע אחד, ולכן אין די במה שביקרו פעם אחת באותו
 11 יום.
 12 אמר רבי אחא בר חנינא, כל המבקר את החולה נוטל אחד משישים
 13 בצערו - מוריד מהחולה אחד משישים מהחולי, אמר ליה - אמרו
 14 לרבי אחא בר חנינא, אם כן - אם אכן המבקר את החולה נוטל
 15 אחד משישים מחוליו, אם כן ליעלון שיתין ולוקמה - יעלו אצלו
 16 ששים אנשים ויקימו אותו מחליו, כיון שכל אחד נוטל אחד
 17 משישים, ויחד יטלו ממנו את כל חליו. אמר ליה מה שאמרתי
 18 שנוטל אחד משישים מן החולי, הוא כעשינוייתא רבי רבי -
 19 שהחשוב הוא כדרך שמצינו בדברי רבי בענין אחר ויובא לקמן
 20 בגמרא, שהראשון נוטל אחד משישים מן החולי, והשני נוטל אחד
 21 משישים ממה שנשאר בו מן החולי, ונמצא שלעולם לא יוכל
 22 להרפא לגמרי, היות וכל אחד נוטל אחד משישים ממה ששייר

1 הראשון ולא אחד משישים מעיקר החולי. מוסיפה הגמרא, שיש
 2 תנאי נוסף במה שנאמר שהמבקר נוטל מחליו, וכמבקר שהוא כן
 3 גילו של החולה בלבד, דהיינו דווקא אם
 4 נולדו באותו מזל, אבל אם אינו בן גילו אינו נוטל מחליו. ועכשיו
 5 מבארת הגמרא מהו עישורייתא דבי רבי שהובא לעיל, דתניא
 6 בברייתא, רבי אמר, פת הניזונית מנכסי אחין כלומר, אם האחים
 7 זנין אותה אחר שמת אביהם, נוטלת עישור נכסים נוטלת עשירית
 8 מנכסי אביה לצורך נישואיה, אמרו לו לרבי, לך בריך שכל בת
 9 נוטלת עישור מנכסי אביה, אם כן מי ישיש לו עשר פנות וכן ומת
 10 האב, נמצא שאין לו לכן במקום פנות כלום, הואיל וכל בת נוטלת
 11 עשירית מנכסיו, נמצא שאחר שנוטלות הבנות את כל נכסי האב,
 12 לא יאר לבן מנכסי האב כלום, אמר ליהוה אין הדבר כן, אלא הבת
 13 הראשונה שנישאת נוטלת עישור נכסים, והשניה נוטלת עישור
 14 מנכסי האב כמה ששיירה הראשונה, והשלישית נוטלת עישור
 15 מנכסי האב כמה ששיירה השניה, וחזרות וחולקות בשנה, שכיון
 16 שבאו כולן בבת אחת ליטול את פרנסת נישואיהן, אינו בדין
 17 שהאחת תקח יותר מן האחרת, ולכן מחשבים את העישור בדרך
 18 זו, שכל אחת נוטלת עישור ממה ששיירה הקודמת לה, אך לבסוף
 19 לאחר שנטלו את הכסף מירושת אביהם חזרות וחולקות את כל
 20 הכסף בשוה בין כולן.
 21 רב חלבון הלש - חלה, נפק אכריו - יצא והכריז רב כהנא

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כִּי מְרֹאֵשׁ צוּרִים אֲרָאֵנוּ וּמַגְבְּעוֹת אֲשׁוּרְנוֹ², וְנִתְבָּאֵר
 2 לְעֵיל³ במאמר דיבור-המתחיל זה שנאמר בהתועדות י"ב תמוז שנה זו
 3 (תשכ"ח) בְּאוֹר תוֹכֵן הַפְּתוּב הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל פְּסוּק זֶה, "כִּי
 4 מְרֹאֵשׁ צוּרִים..." (הֵן בְּנוֹגְעַ לְמַשְׁמַעוֹת שֶׁל פְּסוּק זֶה בִּיחַס לְכָלְלוֹת
 5 עֲבוֹדַת ה' שֶׁל הָאָדָם, וְהֵן
 6 בְּנוֹגְעַ לְמַשְׁמַעוֹת שֶׁל הַפְּסוּק בִּיחַס
 7 לְכָלְלוֹת הָעֵינִין הַכְּלָלִי שֶׁבִּשְׁבִּילוֹ
 8 נִבְרָא הָעוֹלָם) עַל-פִּי מֵאֲמַר
 9 הַזֶּהֲרֵ⁴, דְקָאֵי שְׁפֹסֵק זֶה מִכוּון
 10 עַל הַמְדוּת הָעֵלְיוֹנוֹת - בְּחֵינַת
 11 זְעִיר-אֲנִפִּין, פְּנִים זְעִירוֹת (כִּינּוֹי
 12 לְמִידוּת, כִּי בִיחַס לְאוֹר הָאֱלוּקֵי הַמְּאִיר
 13 בְּמוֹחִין, הָאוֹר הַמְּאִיר בְּמִידוּת הוּא אוֹר
 14 מוֹעֵט וְקֻטֵן) כְּפִי שֶׁהֵן הַמִּדּוֹת לְפָנֵי
 15 שְׂבָאוֹ לִידֵי גִילּוֹי כַּאֲשֶׁר הֵן עֵדִין
 16 כְּלוּלוֹת בְּמוֹחִין - בְּחֵינַת
 17 חֲקֻמָּה-וּבִינָה, שְׁנִקְרָאוֹת אָב-
 18 וְאָם (עַל שֵׁם שֶׁהַמוֹחִין 'מוֹלִידִים' אֵת
 19 הַמִּדּוֹת, כִּשֶׁם שֶׁאֵב וְאֵם מוֹלִידִים אֵת
 20 הַוּוֹלֵד, כִּי הַחֲכָמָה שֶׁנִּמְשָׁלָה לֵאב הִיא
 21 הַשְּׁפַעַת הָעֵינִין בְּאוֹפֵן שֶׁל נִקְוָה,
 22 וְאֵילוֹ הַהֲתַפְחָחוֹת וְהַהֲסַתְּפוֹת הִיא
 23 בְּבִינָה שֶׁנִּמְשָׁלָה לְאֵם) שְׁזָהוּ עֲנִין
 24 רֹאשׁ צוּרִים וּגְבָעוֹת, הֵינּוּ
 25 הַמוֹחִין שֶׁהֵם הָרֹאשׁ וְהַמְּקוֹר שֶׁל
 26 הַמִּדּוֹת, כְּפִי שֶׁמִּמֶּשֶׁךְ וּמִבְּאֵר.
 27 דְּהֵנָּה, עֲנִין הַצּוּר (צוּרִים)
 28 הוּא כְּמוֹ צוּר אֲבֵן הַחֲלָמִישׁ⁵
 29 שְׁמוֹצִיאִים מִמֶּנּוּ אֵשׁ עַל-יְדֵי
 30 הַכֶּפֶאָה עַל הָאֲבֵן, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ
 31 לֹא טְמוּנָה בְּאֲבֵן מְצִיאוֹת מִמֶּשֶׁת
 32 שֶׁל אֵשׁ, אֲלֵא יֵשׁ בְּאֲבֵן הוּוֹ כֶּחַ
 33 הָאֵשׁ בְּלִבָּד, וְהוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל
 34 הָעֵלָם שֶׁאֵינוֹ בְּמְצִיאוֹת שֶׁכֵּן יֵשׁ
 35 הָעֵלָם שֶׁבוֹ הֲרַבֵּר קִיִּים בְּמְצִיאוֹת וְרַק
 36 נִסְתָּר וְלֹא נִרְאָה כְּלַפִּי חוּץ וְיֵשׁ הָעֵלָם
 37 שֶׁבוֹ הֲרַבֵּר קִיִּים אֵךְ לֹא כְּמְצִיאוֹת
 38 מִמֶּשֶׁת, וְהָאֵשׁ קִיִּימַת בְּהָעֵלָם בְּצוּר
 39 הַחֲלָמִישׁ בְּאוֹפֵן שֶׁל 'הָעֵלָם' שֶׁאֵינוֹ
 40 בְּמְצִיאוֹת. וּבְדוּגְמָא כְּזוֹ הִיא הַתְּפִלּוֹת הַמְּדוּת בְּחֵינַת

בס"ד. שבת פרשת בלק, ו"ז
תמוז (נרחה), ה'תשכ"ח
(הנחה בלתי מוגה)

41 הַחֲכָמָה, קוֹדֵם שֶׁנּוֹלְדָה מְצִיאוֹת שֶׁל מִידוּת שֶׁהֵן שֵׁם אוֹפֵן הַקִּיּוּם שֶׁל
 42 הַמִּדּוֹת בְּמוֹחִין הוּא בְּהָעֵלָם שֶׁאֵינוֹ בְּמְצִיאוֹת, כְּמוֹ הָאֵשׁ שֶׁבְּצוּר
 43 הַחֲלָמִישׁ, וְעַד לְבְּחֵינַת רֹאשׁ צוּרִים (כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב מְרֹאֵשׁ
 44 צוּרִים אֲרָאֵנוּ), שְׁקָאֵי שֶׁמִּכּוּון עַל הַחֲכָמָה כְּפִי שֶׁהִיא
 45 בְּמִדְרָגָה הַיּוֹתֵר נְעִלִית בְּחֲכָמָה
 46 עֲצוּמָה, פְּנִימִיּוֹת הַחֲכָמָה, כְּפִי
 47 שֶׁמוּבָא בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל לְעֵינֵין הָעוֹמֵק
 48 וְהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל מְדִרְגַת הַחֲכָמָה
 49 'פְּנִימִיּוֹת אָבָא פְּנִימִיּוֹת
 50 עֵתִיק'⁶, כְּלוּמֵר, הָעוֹמֵק וְהַפְּנִימִיּוֹת
 51 שֶׁל הַחֲכָמָה (הַנִּקְרָאֵת 'אָבָא', כַּאֲמוֹר
 52 לְעֵיל) קְשׁוּרָה בְּעוֹמֵק וּבְפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
 53 'עֵתִיק יוֹמִין' (עַל שֵׁם שֶׁנִּשְׁתַּעַף וְנִבְדַּל
 54 מִיּוֹם' וְגִילּוֹי), הַדְּרָגָה הַעֲמוּקָה
 55 וְהַפְּנִימִית שֶׁל בְּחֵינַת 'כַּתֵּר עֲלוּיִן'
 56 שֶׁלְמַעַל מֵהַסְּפִירוֹת (שְׁזָהוּ בְּחֵינַת
 57 'רֹאשׁ צוּרִים', פְּנִימִיּוֹת הַחֲכָמָה,
 58 הַמְּקוֹר הָרֹאשׁוֹן לְמִדּוֹת כְּפִי
 59 שֶׁהֵן בְּהָעֵלָם שֶׁאֵינוֹ
 60 בְּמְצִיאוֹת. וּגְבָעוֹת קָאֵי מִכוּון
 61 עַל בְּחֵינַת הַבִּינָה, שְׁגַם שֵׁם
 62 בִּיבִינָה נִמְצְאוֹת הַמְּדוּת
 63 בְּהָעֵלָם וְעֵדִינֵין לֹא בְּאוֹ לִידֵי גִילּוֹי,
 64 אֲבָל זָהוּ הָעֵלָם שֶׁיִּשְׁנֹנוּ
 65 בְּמְצִיאוֹת רַק שֶׁהוּא עֵדִין נִסְתָּר,
 66 וְכְּמוֹ הָעוֹבֵר שֶׁנִּמְצָא בְּהָעֵלָם
 67 בְּכֻטָּן הָאֵם, הֵנָּה אֵף שֶׁהוּא
 68 בְּהָעֵלָם, וְאֵינוֹ נִרְאָה כְּמְצִיאוֹת כְּפִי
 69 עֲצוּמָה אֲלֵא חֲלָק בְּלִתי נִפְרָד
 70 מֵהַמְצִיאוֹת שֶׁל אֲמוֹ שֶׁהֵרִי עוֹבֵר
 71 יֵרֵךְ אֲמוֹ⁷, מוֹשֵׁג הַלְכָתִי הַמוּזְכָּר
 72 בְּגִמְרָא לְגַבֵּי אֲרוֹן שְׁאוּמֵר לְשַׁפְּחָתוֹ
 73 הַהֵרָה "הֵרִי אֵת שַׁפְּחָה וּוּלְדָךְ בֵּן
 74 חוּרִין", וְכִיוּן שֶׁ"עוֹבֵר יֵרֵךְ אֲמוֹ",
 75 נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁהִקְנֵה לֵה אֶחָד מֵאֲבִרְיָה,
 76 וְכִשֶׁם שֶׁאֵי אֲפֶשֶׁר לְחַלֵּק בֵּינָה וּבֵין אֶחָד
 77 מֵאֲבִרְיָה כֵּךְ אֵי אֲפֶשֶׁר לְחַלֵּק בֵּינָה וּבֵין
 78 הַוּוֹלֵד וְאֵינוֹ אוֹכֵל הָעוֹבֵר אֲלֵא
 79 מָה שֶׁאֲמוֹ אוֹכֵל וְכוּ'⁸, וְאֵם
 80 כֵּן הוּא חֲלָק בְּלִתי נִפְרָד מִמֶּנָּה וְלֹא דָבָר נִפְרָד מִכֻּל-מְקוֹם יִשְׁנֹנוּ כְּפָר

(1) מאמר זה הוא המשך לד"ה זה ד"ב תמוז (סה"מ תשכ"ח ע' רנא ואילך). (2) פרשתנו כג, ט. (3) ד"ה זה ד"ב תמוז הנ"ל פ"ג ואילך (סה"מ תשכ"ח ע' רנג ואילך). (4) ח"ג (פרשתנו) רג, ב. (5) ראה לקו"ת אחרי כו, ג. אוה"ת דרושים ליוה"כ פ"ח ע' ב' בקלו. (6) ראה סה"מ תשכ"ח ע' רנו. (7) ראה יבמות עח, א. נזיר נא, א. (8) נדה ל, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כָּל צִיּוֹר הַיּוֹלֵד בְּאוֹפֶן שֶׁל הַתְּחַלְקוֹת הָאֲבָרִים, וְעַד לְשַׁעֲרוֹת
2 וְצִפְרָנִים כּו', וְלִכֵּן אִף שֶׁהוּא בַּהֶעֱלֵם הָרִי זֶה הֶעֱלֵם שִׁישְׁנו בְּמִצִּיאוֹת
3 מֵה־שְׂאִינ־כּו', בְּטַפְת הָאֵב, הִנֵּה אִף שְׂכָלוּלִים בָּהּ כָּל פְּרִטֵי
4 הָאֲבָרִים כּו', שְׁעִתִּידִן לַהֲתַגְלוֹת אַחַר כֵּן, הֲרִי הַתְּפַלְלוֹת זֹו הִיא
5 בְּתַכְלִית הַהֶעֱלֵם, בְּאוֹפֶן
6 שְׂאִינִם נִיכְרִים וְנִרְגָּשִׁים פְּרִטֵי
7 הָאֲבָרִים לְאִיזוֹ מִצִּיאוֹת כָּלֵל
8 וְכָלֵל, וְרַק בְּכֶטֶן הָאֵם מְצִטִּיר
9 הַיּוֹלֵד בְּכָל פְּרִטֵי הָאֲבָרִים,
10 אֲלֵא שֶׁהוּא בְּהֶעֱלֵם עֲדִין
11 בְּכֶטֶן הָאֵם וְטֵרֵם הַתְּגִלָּה כְּמִצִּיאוֹת,
12 אֲבָל זֶהוּ הֶעֱלֵם שְׂשִׁנּו
13 בְּמִצִּיאוֹת. וּבְדוּגְמַת זֶה הִיא
14 הַתְּפַלְלוֹת הַמְדוּת בְּבִינָה,
15 שְׁעֲדִין לֹא בְּאוֹ לִיְדֵי גִילּוֹי
16 בְּלֵב, אֲלֵא הֵן כְּלוּלוֹת
17 בְּהַתְּבוֹנְנוֹת הַשֶּׁכֶל, בְּבַחֲחִינַת
18 עֵיבוֹר בְּכֶטֶן דְּאִמָּא' הִיא
19 ה'בִּינָה' שְׁנִמְשִׁלָּה לֵאֵם שֶׁבִּטְנָה הוּולֵד
20 מִתְּפַתַּח לְמִצִּיאוֹת עִם כָּל הַפְּרִטִים וְכֵן
21 ה'וּולֵד' הַמִּידוֹת מֵה'בִּינָה' הִיא בְּאוֹפֶן
22 כּוֹזֵה שֶׁהַמִּידוֹת כְּלוּלוֹת בְּבִינָה בַּהֶעֱלֵם
23 שִׁישְׁנו בְּמִצִּיאוֹת אֵלֵא שְׁטֵרֵם בֹּא לִיְדֵי
24 גִילּוֹי, וְעַל זֶה נֶאֱמַר⁹ וְצִפְרָנֶיךָ
25 תִּמְלֵא בְּטֵנִם, שֶׁהַמִּידוֹת הֵן
26 צְפוֹנוֹת נַעֲלָמוֹת וְנִסְתָּרוֹת שֵׁם
27 בַּחֲלֵק ה'בִּינָה' שֶׁל הַמּוֹחִין כְּמוֹ דְּבַר
28 הַמּוֹנֵחַ בְּתִיבָה וְסָגוֹר שֵׁם כּו'.
29 אֲבָל בְּחֻקָּהּ (בְּחִינַת הָאֵב)
30 אֵין שִׁיךְ כָּלֵל לֹאמַר שֶׁהֵן
31 הַמִּידוֹת נִמְצְאוֹת וְקִיּוּמוֹת שֵׁם
32 בְּבַחֲחִינַת עֵיבוֹר, כִּי עֵיבוֹר הוּא
33 שְׂכָבֵר יִשְׁנֹו הַדְּבַר כְּמוֹ
34 שֶׁהוּא, עִם כָּל פְּרִטֵי, כְּמוֹ הַעוֹבֵר
35 בְּכֶטֶן הָאֵם שֶׁכֵּבֵר יֵשׁ לוֹ אֵת כָּל
36 הָאֲבָרִים וְאִפִּילוֹ אֵת הַשְּׁעֵרוֹת
37 וְהַצִּיפּוֹרְנִים, כֹּאמֹר לְעִיל, אֲלֵא
38 שֶׁהוּא סָגוֹר וְנֶעֱלֵם בְּמִקּוּרוֹ,
39 שְׁזֵהוּ אוֹפֶן הַתְּפַלְלוֹת הַמְדוּת
40 בְּהַשְׁגָּה דְּבִינָה שְׁבַה הַעֲנִין הַשְּׁכִילִי
41 מוֹבֵן וְמוֹשָׁג, מֵה־שְׂאִינ־כּו'
42 בְּחֻקָּהּ שְׁבַה הַשְּׁכִיל הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁל
43 נְקוּדָה בְּלִבֵּר לֵלֵא הַשְּׁגָה בְּפְרִטִים,

1 הַרִי הַמְדוּת אֵינֶן בְּבַחֲחִינַת מִצִּיאוֹת כָּלֵל אֵלֵא בְּאוֹפֶן שֶׁל הֶעֱלֵם
2 שְׂאִינֹו בְּמִצִּיאוֹת, כְּמוֹ הָאֵשׁ בְּצוֹר הַחִלְמִישׁ, כְּמִבּוֹרָא לְעִיל.
3 וְנוֹסֵף עַל הַתְּפַלְלוֹת הַמְדוּת בְּמוֹחִין קוֹדֵם הַתְּגִלוֹתָן בְּלֵב,
4 הִנֵּה גַם לְאַחֲרֵי הַתְּגִלוֹת הַמְדוּת בְּחֹר רִגְשׁ גִּלּוֹי בְּלֵב, נִמְשָׁךְ בְּהֵן
5 בְּמִידוֹת מְשַׁרְשָׁן וּמְקוֹרָן
6 בְּבַחֲחִינַת הַמּוֹחִין. וְעַנְיָנוּ שֶׁל
7 הַחִיבּוֹר בֵּין הַמּוֹחִין וְהַמִּידוֹת (כֵּךְ)
8 שְׁקוּרֵם הַהֲתַגְלוֹת שֶׁל הַמִּידוֹת הֵן
9 כְּלוּלוֹת בְּמוֹחִין וְגַם לְאַחַר הַהֲתַגְלוֹת
10 נִמְשָׁךְ וְנִרְגָּשׁ בְּהֵם מְקוּרֵם) בְּעֵבֹדֹת
11 הָאָדָם¹⁰, עֵבֹדֹת ה' הַרוֹחֲנִית
12 שְׂצָרִיכָה לְהִיּוֹת הַתְּפַלְלוֹת
13 הַמְדוּת בְּמוֹחִין, וְהֵינּוּ, שְׁלֵא
14 מְסַפִּיק שְׁתִּיהֵי הַעֵבֹדָה רַק
15 מְצַד מִידוֹת הָאֵהָבָה וְהִיָּרָאָה
16 שֶׁבְּהַתְּגִלוֹת לְבוֹ, בְּחֹר רִגְשׁ בְּלֵב
17 שְׁעַל זֶה נֶאֱמַר¹¹ לֹא יִחְפוֹץ
18 כְּסִיל בְּתַבּוּנָה כִּי־אֵם
19 בְּהַתְּגִלוֹת לְבוֹ, שְׁמָזָה יְכוּל
20 לְהִיּוֹת וְנִיקָה כּו' לְצַד שֶׁל הִיפֵךְ
21 הַקְּדוּשָׁה, וְלִכֵּן צְרִיכָה לְהִיּוֹת
22 הַתְּפַלְלוֹת הַמְדוּת בְּמוֹחִין כִּי
23 כֹּאשֶׁר הַמִּידוֹת כְּלוּלוֹת בְּמוֹחִין, הֵינּוּ
24 קְשׁוּרוֹת בְּמִקּוּרָן וְלֹא הוֹפְכוֹת לְמִצִּיאוֹת
25 בְּפִנֵי עֲצָמָה, אֹרֵר הַמּוֹחִין וְהַתְּבוֹנְנוֹת
26 בְּאִלְקוֹת שֶׁהוּלִיד אֵת הַמּוֹחִין מֵאִיר בְּהֵן
27 וּמוֹנַע אֵת הַיְיִנְקָה שֶׁל הַרְגָּשׁוֹת עֲלִיְדֵי
28 הַצַּד שֶׁל הִיפֵךְ הַקְּדוּשָׁה.
29 (ב) אִף עֲדִין צְרִיךְ לְהִבִּין,
30 שֶׁהֲרִי תוֹכֵן כְּלוּלוֹת פְּסוּקֵי זֶה
31 "מֵרֵאשׁ צוּרִים..." בְּמִאֲמַר בְּלָעַם
32 הוּא סִיפּוֹר שְׁבַח מְעֻלָּת
33 ה'צִּיפּוֹר־אֲנִפִּין' הַמִּידוֹת הַעֲלִיוֹנוֹת
34 (שְׂרֵשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל), אִיךְ
35 שְׂשָׁרְשׁוּ גְבוּהָ וְנַעֲלָה מְאֹד כּו',
36 וְכִינּוֹן שֶׁהַתְּפַלְלוֹת הַמְדוּת
37 כִּי־אֵם בְּהַתְּגִלוֹת לְבוֹ, שְׁמָזָה יְכוּל לְהִיּוֹת וְנִיקָה
38 כּו', וְלִכֵּן צְרִיכָה לְהִיּוֹת הַתְּפַלְלוֹת הַמְדוּת
39 בְּמוֹחִין.
40 (ב) אִף עֲדִין צְרִיךְ לְהִבִּין, שֶׁהֲרִי תוֹכֵן כְּלוּלוֹת פְּסוּקֵי זֶה בְּמִאֲמַר בְּלָעַם הוּא
41 סִיפּוֹר שְׁבַח מְעֻלָּת ה'צִּיפּוֹר־אֲנִפִּין' (שְׂרֵשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל), אִיךְ
42 שְׂשָׁרְשׁוּ גְבוּהָ מְאֹד כּו', וְכִינּוֹן שֶׁהַתְּפַלְלוֹת הַמְדוּת בְּבַחֲחִינַת הַחֻקָּה הוּא עַנְיָנוּ
43 נַעֲלָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר הַתְּפַלְלוֹת

(9 תהלים יז, יד. 10) ד"ה הנ"ל פ"ה (סה"מ תשכ"ח ע' רנו ואילך). 11) משלי יח, ב. וראה לקו"ת מסעי צ, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המדות בבחינת הבינה, ולכן מציאות המידות בחכמה פחות נרגשת
 2 ונקראת 'העלם שאינו במציאות' אם-כן מהי ההוספה ד'מגבעות
 3 'אשורנו' (דקאי שמכוון על התפללות המדות בבחינת
 4 הבינה), לאחרי שפבר נאמר 'כי מראש צורים אראנו'
 5 (דקאי על התפללות המדות
 6 בבחינת החכמה, ועד
 7 לפנימיות החכמה כו') והרי
 8 'בכלל מאתיים מנה' וכיוון שהתכללות
 9 המידות בחכמה נעלית יותר, מה נוסף
 10 בכך שהמידות כלולות גם בבניה?
 11 אף הענין הוא, שיש מעלה
 12 גם בענין 'מגבעות אשורנו',
 13 ובהתכללות המידות בבניה יש יתרון
 14 שלא קיים אפילו בהתכללות המידות
 15 בחכמה כפי¹² פדי שתהיה
 16 ההמשכה של האור האלוקי (וכן
 17 בכוחות הנפש - ההתגלות של
 18 הכוחות הפנימיים של הנשמה)
 19 למטה כו', שזוהי תכלית
 20 הפונה והמטרה של בריאת עולם
 21 מוגבל וירידת הנשמה בגוף גשמי הן
 22 בנוגע לעבודת האדם, והן
 23 בנוגע לתכלות העולם, שהאור
 24 האלוקי יאיר דווקא למטה לא די
 25 בבחינת המדות כפי שהן
 26 כלולות בחכמה, שם המציאות
 27 של המידות כלל לא ניכרת ואין
 28 המשכה והתגלות של אור המוחין
 29 העליונים למטה אלא צריכה
 30 להיות גם התפללותן של
 31 המידות בבניה, ששם המדות
 32 הן כבר בבחינת העולם
 33 שישנו במציאות על-פל-
 34 פנים, היינו שאמנם מצד אחד גם
 35 בבניה המידות הן בהעלם אבל מצד
 36 שני זהו ההעלם שישנו במציאות וכבר
 37 ישנה המשכה והתגלות ולאחרי זה
 38 לאחר שיש התחלה של מציאות
 39 המידות כפי שהן כלולות בבניה
 40 תוכל להיות התגלות המדות
 41 כו' שיומשכו ויאירו למטה (ובאופן שיומשך בהן שרשן
 42 ומקורן, כך שבהתגלות המידות יש בעצם המשכה והתגלות של המוחין
 43 פנ"ל) ולכן לאחר 'מראש צורים' (התכללות המידות בחכמה) הכתוב

ממשיך ואומר 'מגבעות אשורנו' (התכללות המידות בבניה) כי יש מעלה
 במידות כפי שהן בבניה כי זו התחלה של המשכה וגילוי.
 (ג) וזהו גם הדיוק בכך שענין התכללות המידות בבניה נזכר בכתוב
 (לפי הפירוש הפנימי) בלשון 'מגבעות אשורנו'¹³, דפרוש
 'אשורנו' הוא מלשון פסיעת
 הרגלים, כמו כונן אשורני¹⁴,
 ככתוב "ויקם על סלע רגלי, כונן
 אשור" ופירש רש"י: "הכין אשורי
 וצעד", ובמצודת דוד פירש: "במקום
 מגולה וקשה, כונן אשורי, הכין רגלי
 לעמוד על עמדי ולא לשקוע עוד",
 וכמשך מאמר הזהר⁴,
 המפרש את הפסוק על המידות
 ("בחינת זעיר אנפין") פיון דהיה
 במעשה דאימא כו' אושיט
 פסיעה לבר כו', כיוון שהיה
 במעי אמו הושיט פסיעה החוצה
 פמרומו כף שפאות ה'
 ראשונה של שם הוי" (שענינה הוא
 בינה) יש רגל קצרה כמו ו',
 והינו, שצורת ה"א עצמה
 באורך ורוחב היא בחינת
 בינה עצמה, ענין של מוחין כפי
 שהם מסתעפים לאורך ולרוחב (עם)
 ריבוי פרטים ועם הבנה והשגה)
 והרגל הקצרה שפה שהיא קו
 קצר בלבד ואין בה אורך ורוחב -
 מורה על התפללות המדות
 בבניה, שהן שם בבחינת
 מציאות, כמו עובר שגמא
 במעי אמו שיש לו כבר מציאות עם
 כל הפרטים (ולא כמו בחכמה
 ששם המידות הם בהעלם
 שאינו במציאות), ובסוף
 הרגל אושיט פסיעה לבר,
 בחלק התחתון של המידות (כפי שהן
 כלולות בבניה) יש צעד החוצה שזוהו
 בחינת נצח-הוד-יסוד, החלק
 התחתון של זעיר אנפין ביחס לחסד-
 גבורה-תפארת שהם החלק העליון
 שרק שלושת המידות התחתונות של נצח-הוד-יסוד הן המתגלות
 בהיות המדות כלולות בבניה, כמו העובר במעי אמו
 שראשו מונח בין ברפיו כו'⁸, הינו, שמתגלה המציאות

(12) ראה גם ד"ה כל הנקרא בשמי תשכ"ב פ"ו ואילך (סה"מ תשכ"ב ע' רנו ואילך). (13) בהבא לקמן - ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשתנו קג, רע"ג ואילך. (14) תהלים מ, ג.

ביאור בדרך אפשר

1 של העובר רק בחינת נצח-הוד-יסוד, ואילו חכמה-בינה-דעת
 2 וחסד-גבורה-תפארת הם בהעלם ובהתפללות ב'בטן
 3 דאימא' בחינת בינה ועדיין לא ירדו ונמשכו בגלוי.
 4 ובפרטיות יותר, הנה על בחינת נצח-הוד-יסוד לא נופל
 5 הלשון אושיט פסיעה לבר,
 6 לשון שמשמעו יציאה החוצה שְהַרִי
 7 בחינת נצח-הוד-יסוד נחשב
 8 מעצמותו חלק מהעצם והמהות
 9 של בחינת זעיר-אנפין, ולמרות
 10 היותו החלק התחתון הוא חלק ממהות
 11 המידות ואין זה פסיעה לבר,
 12 לבר החוצה דיקא, דהינו מחוץ
 13 לעצמותו.
 14 ולהעיר, שמצינו שלגבי
 15 המוחין שהם עניין יותר נעלה
 16 ופנימי - כללות המדות נקראות
 17 בשם חוץ¹⁵, ועל-אחת-כמה-
 18 וכמה בחינת נצח-הוד-יסוד,
 19 החלק התחתון של המידות, כאמור
 20 לעיל, שלגבי עצמיות המדות
 21 הן לבר מגופא¹⁶ מחוץ לגוף'
 22 שהוא התבנית הכללית של הספירות
 23 שנמשלו לאברי הגוף (כפי שמפורש
 24 ב'פתח אליהו'). אכל כל זה כל
 25 האמור לעיל שנצח-הוד-יסוד הן אמנם
 26 מחוץ לגוף' אינו שפך לענין
 27 פסיעה לבר, החוצה, שהוא
 28 ענין פסיעת הרגלים, שגם
 29 הם חלק מפללות האדם,
 30 למקום שמחוץ הימנו ואינו
 31 חלק ממהותו ועצמותו. ולכן, הנה
 32 עיקר הענין דאוישיט פסיעה
 33 לבר במובן שיציאה מחוץ לעצמיות
 34 ומהות המידות, הוא בנוגע
 35 לבחינת המלכות¹⁷, שלמטה
 36 מנצח-הוד-יסוד, בחינת הדבור,
 37 כפי שאומרים ב'פתח אליהו' "מלכות
 38 פה" שהוא הדבור פח נבדל
 39 ונפרד מעצם המדות, שהרי
 40 כל ענין הדבור הוא הגילוי
 41 של המוחין או המידות החוצה אל
 42 הזולת, והינו, שנוסף על
 43 התפללות המדות פבינה,

ביאור בדרך אפשר

44 כמרומו ברגל הקצרה שבאות ה' שהוא כמו ו', ישנה גם
 45 באות ה' של שם הוי' הנקודה של סיום ותחתית המידות שאושיט הו'
 46 שבתוף הה' מחוץ לעצמותו, ענין הגילוי החוצה שזהו השרש
 47 ומקור לבחינת הדבור שענינו גילוי החוצה שנקללת נקודה זו
 48 פבינה בהעלם יותר מאשר
 49 המדות הכלולות בה שגם הן
 50 נמצאות בבניה בעלם וכדוגמת
 51 העובר קודם הלידה, אבל ענין זה
 52 נעלם עוד יותר.
 53 ד) וזהו גם מה שכתוב
 54 בהמשך מאמר הזהר⁴, המפרש
 55 את הפסוק "כי מראש צורים"
 56 במתיבתא עילאה בישיבה
 57 העליונה 'גבעות' חסר ו' כו',
 58 ובמתיבתא דרקיעא בישיבה
 59 שברקיע 'גבעות' באת ו' כו'.
 60 דהנה, החילוק ההבדל בין
 61 גבעת (חסר ו'), שנכתב כמו
 62 גבעה אחת לשון יחיד, לגבעות
 63 (בוא"ו) לשון רבים - הוא,
 64 שגבעת לשון יחיד מורה על
 65 הבינה עצמה, כפי שמקבלת
 66 השפע מבחינת החכמה
 67 בעצמה עדין, השלב שבו החכמה
 68 משפיעה לבניה, והבינה מקבלת את
 69 ההשפעה לעצמה ושלב זה הוא קודם
 70 שיומשך מהיחוד החיבור הפנימי
 71 שלהם של חכמה ובינה העיבור
 72 ד'זעיר אנפין' ב'מעני אימא',
 73 וכאשר הבינה עדיין איננה 'אם'
 74 שמולידה אלא בעיקר מקבלת שפע
 75 מהחכמה היא נקראת בלשון יחיד
 76 ואילו גבעות לשון רבים
 77 מורה על הבינה לאחר שנעשית
 78 'אם' המולידה' כפי שפוללת
 79 כבר את המדות שנמצאות
 80 בה בבחינת עיבור (כמרומו
 81 בצעיר הוא"ו שבתוף הה"א
 23 ד) וזהו גם מה שכתוב בהמשך מאמר הזהר⁴,
 24 במתיבתא עילאה 'גבעות' חסר ו' כו',
 25 ובמתיבתא דרקיעא 'גבעות' באת ו' כו'. דהנה,
 26 החילוק בין גבעת (חסר ו'), לשון יחיד,
 27 לגבעות (בוא"ו) לשון רבים - הוא, שגבעת
 28 לשון יחיד מורה על הבינה עצמה, כפי
 29 שמקבלת השפע מבחינת החכמה בעצמה עדין,
 30 קודם שיומשך מהיחוד שלהם העיבור ד'זעיר אנפין' ב'מעני אימא', ואילו
 31 גבעות לשון רבים מורה על הבינה כפי שפוללת כבר את המדות שנמצאות
 32 בה בבחינת עיבור (כמרומו בצעיר הוא"ו שבתוף הה"א), ולא רק המדות,

(15 אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' תנה. 16) ראה תקו"ז בהקדמה (יז, א). עץ חיים שער טז (שער הולדת או"א וזו"ן) רפ"ד. ובכ"מ. (17) ראה גם אוה"ת פרשתנו ס"ע תתקז ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שכאמור זהו רמז על המידות כפי שהן בבניה), ולא רק המדות, אלא
 2 גם אפילו כח הדבור (כמרומו בציור הוא"ו שבתוף הה"א
 3 שאושיט פסיעה לבר מחוץ למידות) שפלוול בה בבניה בהעלם
 4 יותר מאשר המידות, כנ"ל.
 5 וזהו שבמתיבתא דרקייעא
 6 חולקים על הפרוש דמתיבתא
 7 עילאה ד'גבעת' חסר ו',
 8 וסבירא להו והם סוברים שצריך
 9 להיות 'גבעות' בוא"ו דוקא,
 10 לשון רבים, שזהו כפי שבחינת
 11 פינה היא בבחינת עיבור,
 12 שפלוולת בה המדות וגם כח
 13 הדבור, כנ"ל.
 14 ובפרטיות יותר, הגה הצורך
 15 בענין ד'גבעות' בוא"ו דוקא,
 16 כפי שבינה כוללת גם את המידות וגם
 17 את המלכות, הוא לא רק בשביל
 18 עיבור 'זעיר אנפין' ששת
 19 המידות כאמור לעיל בבטן דאימא
 20 עילאה האימא העליונה (בינה),
 21 אלא גם בשביל העיבור
 22 בבטן אימא תתאה, האימא
 23 התחתונה בחינת המלכות, שגם
 24 היא נקראת 'אימא' על של ענין
 25 ההולדה והגילוי שבא לידי ביטוי
 26 בדיבור שזהו העיבור התחלת
 27 ההתהוות (בהעלם עדיין) דנשמת
 28 מלפא משיחא, מלך המשיח
 29 משיח בן דוד (פי דוד הוא
 30 ספירת המלכות¹⁸, דוד מלך
 31 ישראל¹⁹, וכמו שכתוב²⁰
 32 ועבדי דוד מלך עליהם),
 33 שבזמן הגלות, שכבר אז יש
 34 התחלה של מציאות מלך המשיח (אם
 35 כי בהעלם) שפאז על זמן גלות אמרו
 36 חכמינו ז"ל משיח יושב בשערי
 37 רומי כו'²¹, ולא מכירים אתו, כי
 38 נשמתו היא בבחינת עיבור
 39 בבטן בחינת המלכות, שכאמור
 40 גם היא נקראת 'אימא' עד זמן

הגאולה, שאז נעשה ענין הלידה וזהו על-ידי
 המשכת תוספת אור מבחינת הבינה לבחינת
 המלכות שכתוצאה מאור זה משיח שנעלם במידת המלכות מתגלה.
 וכפי שמסים במאמר הזהר הנ"ל⁴, גבעה דלתתא ברה
 דאתפליל בה אצטרף לזמנא
 דאתי פד ייתי מלפא משיחא
 לנטלא ליה גבעת עלאה כו'
 ולאוקמא ליה בחיין עלאין
 כו', הגבעה התחתונה הבן הכלול בה
 צריך לזמן העתיד לבוא ליטול לו
 גבעה העליונה ולהעמידה לו בחיים
 עליונים, והינו על-ידי ל"ג
 ימים שתשב על דמי
 טהרה²², כפי שנאמר בתורה לגבי
 יולדת לפי שיום א' דפסח הוא
 אותו היום בשבוע דתשעה
 באב (פידוע הסימן דא"ת
 ב"ש²³ שיום ראשון של פסח הוא
 היום בשבוע שבו חל אותה שנה יום
 תשעה באב, ויום שני של פסח הוא
 היום בשבוע שבו חל אותה שנה
 שבועות) שבו בתשעה באב נולד
 משיח²⁴, ול"ג בעומר שבא
 שלושים ושלושה ימים לאחר חג
 הפסח הוא סוף ל"ג הימים
 דדמי טהרה, ואז הוא
 הילולא דרבי שמעון בן
 יוחאי²⁵, ניצוץ משה²⁶ רבנו,
 שהוא משה רבנו בחינת משיח,
 פידוע שגואל²⁷ ראשון הוא
 גואל אחרון²⁸ [חסר סיום
 המאמר].

על-ידי ל"ג ימים שתשב על דמי טהרה²², לפי שיום א' דפסח הוא אותו
 היום דתשעה באב (פידוע הסימן דא"ת ב"ש²³) שבו נולד משיח²⁴, ול"ג
 בעומר הוא סוף ל"ג הימים דדמי טהרה, ואז הוא הילולא דרבי שמעון בן
 יוחאי²⁵, ניצוץ משה²⁶, שהוא בחינת משיח, פידוע שגואל²⁷ ראשון הוא
 גואל אחרון²⁸.

18) ראה פרדס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. ערכי הכינויים (לבעל סדה"ד) בערכו. 19) ר"ה כה, א. 20) יחזקאל
 לז, כד. 21) ראה סנהדרין צח, א. 22) תזריע יב, ד. 23) טוש"ע או"ח סתכ"ח ס"ג. 24) ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. במדבר"ר
 פ"ג, ה (בסופו). איכ"ר פ"א, נא. 25) ראה זח"ג רצו, ב. פע"ח שער ספה"ע פ"ז. 26) ראה זח"א יד, ב בהגהה. סידור (עם
 דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, ב. 27) ראה שמור"ר פ"ב, ד. זח"א רנג, א. שער הפסוקים להאריז"ל ויחי מט, י. תו"א ר"פ
 משפטים (עה, ב). 28) חסר הסיום (המו"ל).

בס"ד. שיחת יום ב' פרשת בלק, י"ב תמוז, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. ישנו כלל ש"פותחין בדבר מלכות"¹, אבל יש כמה פעמים שבשביל ה"פתיחה" דרושה גם
2 "הקדמה".
- 3 כלומר: אף-על-פי שאין זו אלא - כלשונה - פתיחה בלבד, הרי מזה גופא שקוראים זאת בשם
4 "פתיחה", מובן, שענין זה פותח דלת ודרך כדי שיוכלו להגיע להענין הבא לאחרי-זה, בדוגמת פתיחת
5 דלת שמאפשרת להכנס לבית, או פתיחת וילון שמאפשרת להכנס לקודש, ועד לקדש-הקדשים. ולכן, הא
6 גופא שיהיה בכח להגיע לפתיחת דלת להענין הבא לאחרי, דורש לפעמים - ולפעמים קרובות - הקדמה.
- 7 ובנוגע לעניננו: אף-על-פי שמצד הכלל ש"פותחין בברכה"², ו"פותחין בדבר מלכות" - "מאן מלכי
8 רבנן"³, הנה בנוגע להתוועדות של בני ישראל הקשורה עם צדיק ונשיא בישראל, נשיא דורנו, בעל
9 הגאולה והשמחה, יש לפתוח בפתגם של בעל הגאולה והשמחה - דרושה לזה "הקדמה", שעל-ידיה
10 תהיה הפתיחה (להכנס בעומק יותר) בנקל יותר.
- 11 ב. וההקדמה היא - שיש צורך בהסברה בנוגע לכללות ענין הזכרון אצל בני ישראל (כבנידון-דידן,
12 שמתאספים יחדיו כדי להזכר על ימים שעברו), דלכאורה אינו מובן: ישנו כלל בתורה ש"המעשה הוא
13 העיקר"⁴.
- 14 ועד שגם בענינים שבהם ישנם מעשה דיבור ומחשבה, כמו בכל עניני המצוות, שישנו מעשה המצוה,
15 ברכת המצוה וכוונת המצוה, שזהו הענין דמחשבה דיבור ומעשה שבכל מצוה⁵ - יש כמה מצוות שאחד
16 או אפילו שנים מג' ענינים אלו הם בהעלם, או שאינם עיקר המעכב אפילו בדיעבד; הכלל בהלכה הוא,
17 שבמצוה שיש בה הן מעשה, הן דיבור והן מחשבה, הנה המעשה - מעכב בדיעבד, מה-שאינ-כן דיבור
18 ומחשבה - יש בזה חילוקים ממצוה למצוה.
- 19 ומתאים גם עם הכלל "המעשה הוא העיקר" - שלשון זה גופא משמעותו שיש עוד ענין מלבד
20 המעשה, שלכן יש צורך להבהיר שישנו העיקר, וישנו מה שבא לאחרי העיקר, והעיקר הוא - המעשה.
- 21 ג. ענין זה קשור גם עם המדובר בשבתות האחרונות⁶ אודות המחלוקת של המרגלים על שיטת משה
22 רבינו - אפילו בהתחלת שילוח המרגלים, ש"באותה שעה כשרים היו", שלכן נקראו בשם "אנשים",
23 "לשון חשיבות" (כפי שמביא רש"י⁷ מדרש חכמינו ז"ל⁸), ואף-על-פי-כן היתה מחלוקת מן הקצה אל
24 הקצה - כיון שיש שתי שיטות בקדושה בנוגע לכללות ענין התורה ומצוותיה:
- 25 שיטת המרגלים היתה - שמוטב להיות במדבר, אף-על-פי ששם יחסר העיקר בחלק המעשה, כיון
26 שבגלל זה יוכלו להגיע לשלימות גדולה יותר בחלק הכוונה והמחשבה בנקל יותר מאשר בארץ ישראל,
27 כי במדבר היו להם כל צרכי האדם ללא טירדות: מן, "לחם מן השמים"⁹; בארה של מרים; וגם בנוגע
28 ללבושים, היו ענני הכבוד מגהצים אותם, והיו גדלים עמהם¹⁰.
- 29 ועד שאיתא במכילתא⁹ "לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן", והיינו, ששלימות נתינת התורה ולימודה
30 היא בשעה שיהודי נמצא במעמד ומצב שאכילתו (שכוללת כל צרכי האדם¹¹) היא כמו אצל "אוכלי
31 המן", שהכל מזומן לו מן השמים.

(6) שיחת ש"פ שלח בתחלתה; קרח ס"ט (תורת מנחם חנ"ג
ע' 132 ואילך; ס"ע ע' 169 ואילך). וש"נ.
(7) שלח יג, ג.
(8) תנחומא שלח ד. במדבר"ר פט"ז, ה. זח"ג קנח, סע"א.
(9) בשלח טז, ד.
(10) פרש"י עקב ח, ד.
(11) ראה גם תורת מנחם חנ"ג ס"ע 137. וש"נ.

(1) ראה שיחת י"ב תמוז תש"ח ס"ט (סה"ש תש"ח ע' 241).
וש"נ.
(2) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 641 בהערה (ד"ה פותחין
בברכה).
(3) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב (ברע"מ).
(4) אבות פ"א מ"ז.
(5) ראה גם לקו"ת ר"פ פינחס. אוה"ת יתרו ע' תתקלו. ועוד.

1 ואם כן, מה יהיה הרווח - טענו המרגלים - על-ידי הכניסה לארץ, שבה יתחיל הסדר של "החורש
2 והזורע", וכל ל"ט המלאכות¹², אבות המלאכות ותולדותיהן?! - מוטב שלא יהיו כל הטירדות וכל
3 המלחמות כו', הן מבחוץ - עם ל"א המלכים¹³, והן מבפנים - שלא להתמסר יותר מדי לחלק ה"רשות",
4 ולהתעסק עם אכילה שיש בה פסולת, מבלי להכשל בבירור האוכל מתוך הפסולת; הרי עדיף להשאר
5 במדבר.

6 ועל זה בא המענה: "טובה הארץ מאד מאד"¹⁴ - ב' פעמים מאד, כהכלל ב"קדשים" ש"שנה עליו
7 הכתוב לעכב"¹⁵, והיינו, שהשלימות של עם קדוש בכניסה לארץ הקודש היא דוקא ב"הארץ", כשנכנסים
8 ל"ארץ נושבת", ששם צריך להיות "החורש והזורע", שזוהי עבודת האדם בענין המעשה, אפילו אם ענין
9 זה הוא על חשבון החסרון בשלימות שהיתה אצל דור המדבר, "דור דעה"¹⁶, בגלל שהיו כמעמד ומצב
10 ד"אוכלי המן", ללא בלבולים מעניני העולם.

11 וזהו גם הטעם לכך שכללות ענין התורה לא ניתן למעלה, בשמים, למלאכים, ואפילו לא לנשמות
12 כפי שהן קודם ירידתן למטה, אלא דוקא כמעמד ומצב שיש יצר-הרע וצריך להלחם עמו כו' - כמסופר
13 בארוכה בגמרא במסכת שבת¹⁷ חילוק השיטה בין המלאכים עם משה רבינו, ש"אמר לו הקב"ה למשה
14 החזיר להן תשובה", "אמר להן.. יצר-הרע יש ביניכם", ו"מיד הודו לו.. שנאמר¹⁸ ה' אדוננו מה אדיר
15 שמך וגו', ואילו תנה הודך על השמים לא כתיב", ועד ש"כל אחד ואחד נעשה לו אוהב ומסר לו דבר,
16 שנאמר¹⁹ עלית למרום.. לקחת מתנות".

17 ד. ועל-פי-זה מתעוררת תמיהה גדולה:

18 ענין הזכרון הקשור עם כמה מצוות - נחלק לשני סוגים כלליים²⁰: "זכר למעשה בראשית" - שזהו
19 ענין הקשור עם טבע, ו"זכר ליציאת מצרים" - שזהו ענין הקשור עם נסים והנהגה שלמעלה מן הטבע.
20 ועד שישנו סוג שלם במצוות שנקרא בשם "עדות" (כשם שישנם במצוות הסוגים ד"חוקים"
21 ו"משפטים")²¹, שחלק גדול מזה הם המצוות הקשורים עם זכרון.

22 ויתירה מזה: כללות ענין התורה ומצוותיה קשור עם "זכר ליציאת מצרים", שלכן, התחלת עשרת
23 הדברות (שכוללים כל תרי"ג המצוות, כמבואר באזהרות לרבי סעדיה גאון²²) היא: "אנכי ה' אלקיך אשר
24 הוצאתיך מארץ מצרים"²³.

25 ולכאורה נשאלת השאלה: מהו הענין ב"זכרון" - שהוא: (א) ענין הקשור עם העבר, ומה שעבר עבר,
26 כך שלכאורה אין זה בבעלותו של נברא, (ב) ענין שבמחשבה וכוונה בלבד - בה בשעה שבתורה ומצוות
27 "המעשה הוא העיקר"?!?

28 ה. ובכן, ישנה ההסברה בזה - שענין הזכרון אינו באופן שנשארים עם זכרון בלבד, אלא על-ידי-זה
29 נעשה תוספת חיות במעשה שלאחרי-זה²⁴.

30 וכמו בענין "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - שהזכרון דיציאת מצרים פועל תוספת
31 חיות בקיום הציווי "אנכי ה' אלקיך". כלומר: הציווי "אנכי ה' אלקיך" צריכים לקיימו גם אילו לא היה
32 הענין ד"הוצאתיך מארץ מצרים"; אבל מתוספת חיות בקיום המצוה, כשנזכרים שהקב"ה הוציאנו
33 משעבוד לגאולה וכו' (ככל פרטי הדברים שבבחינים שנימנו בקשר ליציאת מצרים).

(19) שם סח, יט.

(20) ראה גם מו"נ ח"ב פל"א. הובא ברמב"ן ואתחנן ה, טו.
שער הכולל פי"ז סכ"ט.

(21) ראה רמב"ן שם ו, כ. ועוד.

(22) הובא בפרש"י משפטים כד, יב.

(23) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(24) לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ בלק סי"ב ואילך

(לקמן ס"ע 269 ואילך).

(12) שבת עג, סע"א (במשנה).

(13) יהושע יב, כד. ברכות לב, א. סנהדרין קיא, סע"א. פרש"י
שלח יד, טז. ואתחנן ג, כד. ברכה לג, יז.

(14) שלח שם, ז.

(15) פסחים סא, סע"א. וש"נ.

(16) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדבר"ר פי"ט, ג. וש"נ.

(17) פת, סע"ב ואילך.

(18) תהלים ח, ב.

1 אבל אין זה מספיק עדיין, כי על-פי האמור, ענין הזכרון הוא רק תוספת חיות בהעיקר, וכמו בענין
2 הנ"ל, שהעיקר הוא הציווי "אנכי ה' אלקיך", אלא שיש בזה תוספת חיות על-ידי הזכרון ש"הוצאתיך
3 מארץ מצרים"; ואילו במצוות שעיקרן הוא ענין הזכרון - עושים מה"זכרון" ענין עיקרי, ואילו המעשה
4 שבא מזה הוא רק דבר הטפל, בה בשעה שצריך להיות להיפך?!

5 ועל כן צריך לומר, שיש בכח ענין הזכרון לא רק להוסיף חיות בענין העשיה שתבוא לאחרי-זה,
6 בדוגמת האמור בענין "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", שזהו תוספת הסברה וחיות בציווי ד"אנכי ה'
7 אלקיך", אלא כמו במצוות שכל ענינן הוא ענין הזכרון - שהזכרון הוא העיקר, וכל מציאות המעשה היא
8 רק כאשר ישנו ענין הזכרון;

9 וכיון שהזכרון הוא הסיבה שמביאה את המעשה שהוא המסובב, הרי הסיבה צריכה להיות חזקה יותר
10 מהמסובב²⁵, ובלאו-הכי לא היתה יכולה לפעול ענין שאינו בכוחה, ולא יתכן שבמסובב יהיה יותר ממה
11 שיש בסיבה. ונמצא, שבמצוות שהן בסוג של זכרון, הנה אף-על-פי שהזכרון הוא על העבר, ורק
12 במחשבה - יש בו יותר מאשר ענין המעשה.

13 ו. אך לכאורה, כיצד יתכן שב"עולם" (ובענין) המצוות, יהיה בענין של עבר ומחשבה (זכרון) יותר
14 מאשר בענין המעשה?

15 והענין הוא - שבגלל שהתורה היא למעלה מזמן ומקום (שלכן מצות תלמוד תורה אינה תלויה
16 בזמן ומקום²⁶), יש בכוחה לגלות במצוות כח של בעלות על העבר, ועד לאופן של שינוי העבר, אשר
17 הכח על זה יכול ליתן רק ענין שהוא למעלה הן מעתיד הן מהווה והן מעבר.

18 וכמדובר כמה פעמים²⁷ שכל הענינים צריכים להתבטא בהלכה בפועל, ועל-דרך-זה בנוגע לכח התורה
19 לעקור ולשנות את העבר:

20 "המקדש את האשה על-מנת שאין עליה נדרים, ונמצאו עליה נדרים", ו"הלכה (אחר קידושין) אצל
21 חכם, והתירה (מן הנדרים), מקודשת", כיון ש"חכם עוקר את הנדר מעיקרו"²⁸ - שמזה מוכח שיש בעלות
22 וממשלה גמורה על העבר, עד שהמציאות שהיתה בעבר (הנדרים) מתבטלת לגמרי כאילו לא היתה
23 מלכתחילה, שלכן חלים הקידושין, אף-על-פי שנתנת הפרוטה - או שוה פרוטה - לקידושין, היתה קודם
24 שהלכה אצל חכם, ובשעה שהלכה לחכם כבר נאכלה הפרוטה או ה'שוה פרוטה'.

25 ועל-דרך-זה מצינו בנוגע לכמה ענינים נוספים - בנוגע לשאלה בתרומות ומעשרות²⁹ וכו' וכו'.

26 וכיון שהענין דעקירת ושינוי העבר הוא קו כללי בתורה, צריך הדבר להתבטא בקו כללי בענין המצוות
27 - מצות התשובה³⁰:

28 איתא בגמרא במסכת יומא³¹, שכאשר התשובה היא מאהבה, אזי "זדונות נעשו לו כזכיות", ואין זה
29 באופן ש"שב ורפא לו"³², כמו שכתוב³³ "ארפא משובתם", "משמע מכאן ואילך, כבעל מום שנתרפא
30 שמקצת שמו עליו", אלא באופן ש"נעקר עונו מתחילתו"³⁴, שלכן, כשם שהמקדש את האשה על-מנת
31 שאין עליה נדרים, והלכה אצל חכם והתירה - הרי היא מקודשת, כך גם המקדש את האשה על-מנת
32 שאין עליו חטא, הנה התשובה שעוקרת את החטא מתחילתו, מועילה לחלות הקידושין שנעשו לפני-זה
33 (כמבואר באחרונים³⁵).

(30) ראה גם תורת מנחם שם ע' 125 ואילך.

(31) פו, ב.

(32) ישע"י ו, יו"ד.

(33) הושע יד, ה. יומא שם, א.

(34) פרש"י יומא שם.

(35) ראה לקו"ש ח"ז ע' 185. וש"נ.

(25) ראה המשך וככה תרל"ז פט"ו. פכ"א (סה"מ תרל"ז ח"ב

ס"ע טזו ואילך. ס"ע תכח ואילך).

(26) ראה גם תורת מנחם חנ"ג ע' 77.

(27) ראה גם תורת מנחם חנ"ב ע' 34. ע' 71. וש"נ.

(28) כתובות עד, ריש ע"ב.

(29) ראה רמב"ם הל' תרומות פ"ד הי"ז.

ומזה רואים את הכח שמעניקה התורה לענין הכוונה והמחשבה, - הן בענין התשובה, ש"עיקר
התשובה בלב"כ³⁶, והן בענין התרת הנדרים, שאין זה ענין של מעשה, אלא בדיבור, ובפרט על-פי המבואר
בכמה אחרונים³⁷ שלא נוגע כאן ענין הדיבור, כ-אם שהשואל צריך לידע שהחכם התיר לו הנדר, אבל
מה שנוגע הרי זה המחשבה והכוונה של החכם המתיר, כך שבעיקרו הרי זה ענין של מחשבה וכוונה
-

שעל-ידה נפעל ענין של מעשה בפועל - שמשנתנה המעשה בפועל שהיה בעבר, כמו השינוי ממצב
שיש עליו נדרים למצב שאין עליו נדרים, ועד שהמציאות שהיתה בעבר מתהפכת מן הקצה אל הקצה,
כמו הפיכת הזדונות לזכיות.

ז. ומזה מובן גם בנוגע לענין הזכרון של גאולה שהיתה כמה שנים לפני-זה, - וכפי שכותב בעל
הגאולה במכתבי³⁸, שזוהי שמחתו ושמחת כלל ישראל וכו', ורצונו שיתאספו ויתועדו ויקבלו החלטות
טובות וכו', ומקשר זאת עם זכרון מה שאירע בעבר -

שהכוונה בזה היא - שהזכרון יחדור ליהודי שנזכר עליו, באופן שישנה את מציאותו לא רק מכאן
ולהבא, אלא הדבר ישפיע עליו גם בנוגע לעבר (כאמור לעיל, שיהודי הוא 'בעל הבית' גם על העבר
של), שאז נעשה מענין הזכרון - מעשה בפועל, ואדרבה - שפועל ענין של אתהפכא, שתמורת המעשה
שהיה באופן מסויים, יהיה מעשה באופן מתוקן כו'.

וזו היא אחת הכוונות של בעל הגאולה והשמחה, שרצה שיהיה ענין הזכרון וקבלת החלטות טובות
- שאף שבפשטות הרי זה ענין ששייך מכאן ולהבא, הרי זה כולל גם שינוי מציאותו הקודמת,
שעל-ידי-זה תהיה עבודתו בלימוד התורה וקיום המצוות מכאן ולהבא באופן חדש ביותר, אשר לולי
הזכרון לא היה מגיע לזה, כיון שבכח הזכרון לפעול מציאות חדשה.

ועל-פי הודעת חכמינו ז"ל ש"כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"³⁹ - הרי כיון
שניתן הכח על זה, ברור הדבר שביכולת כל אחד ואחד מאלו שהגיעה אליהם הידיעה בזה (שגם זה
בהשגחה פרטית), שהזכרון יעמיד אותו במצב חדש לגמרי, בהנוגע לכל הענינים שבגללם היה המאסר,
ולאחריו נצחון הגאולה, ועד שזה נותן לו כח לשוב על העבר, להתבונן ולבחון מה צריכים להוסיף בו
ולחזק את בדקו, ועד שהעבר יהיה נעקר לגמרי ממצבו (אם היה מצב בלתי-רצוי), ויהיה עבר טוב
ומתוקן, ועל-אחת-כמה-וכמה הווה ועתיד טוב ומתוקן.

ו"אין טוב אלא תורה"⁴⁰ - בנוגע לקביעת עתים ללימוד התורה, הנגלה והפנימית, וכאשר לימוד
התורה הוא באופן טוב, הרי זה לימוד המביא לידי מעשה - קיום המצוות בהידור, ומתוך שמחה והרחבה
וטוב לבב.

* * *

ח. על-פי האמור, יובן עוד ענין שהוא בסתירה לכאורה להכלל ש"המעשה הוא העיקר" - ובהקדמה:
מצד מעלת המעשה - נוגע בעיקר הכמות, ואילו האיכות אינה נוגעת לכאורה כמו הכמות, שהרי מצד
האיכות - גדלה מעלת המחשבה (ואפילו הדיבור) יותר מן המעשה.

וכמדובר לעיל (סעיף ג) בנוגע לטענת האנשים ש"באותה שעה כשרים היו", שישנה עבודה נעלית
יותר מאשר ענין המעשה, ובלשון חכמינו ז"ל⁴¹: "רחמנא לבא בעי", וכיון שיש לו לב יהודי, לא נוגע
כל-כך מעמדו ומצבו בנוגע לקיום מצוות מעשיות וכו'.

ומיחס זה בנוגע למצוות שבין אדם למקום - נעשה אותו יחס בנוגע למצוות שבין אדם לחבירו:

(39) שבת עז, ב.

(40) אבות פ"ו מ"ג.

(41) סנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהר ח"ב קסב, סע"ב. ח"ג רפא,

(36) תניא פכ"ט (לו, ב).

(37) ראה גם לקו"ש חל"ג ע' 187, ובהערה 14 שם. וש"נ.

(38) ראה אג"ק שלו ח"ב ע' פ ואילך. וש"נ.

- 1 כאשר צריך ליתן צדקה לעני - טוען הוא: מה נוגע כל-כך הנתנה בפועל - העיקר הוא ש"מפייסו
2 בדברים", שאז "מתברך ב"א ברכות", יותר מ"הנותן פרוטה לעני" שרק "מתברך בשש ברכות"⁴², ואם
3 כן, מה נוגע כל-כך שיתן לו צדקה בפועל במעשה; הוא יצטער ויבכה עמו על מעמדו ומצבו בתור
4 "נצרך" (וכמו כן ישמח בשמחתו), אבל בנוגע לפועל ממש, ליתן לו מעות לצדקה בשביל להחיות נפשו
5 ונפשות בני ביתו, הרי זה אצלו לאו דוקא, ואפילו אם הוא כבר נותן - הרי זה בבחינת קרבן עני, באופן
6 של צמצום מן הצמצום, שכבר אינו יכול להתחמק מזה! ...
- 7 אבל האמת היא - שנוגע ענין הכמות, ועד ש"אחרי רבים להטות"⁴³, והמיעוט נעשה בטל ברוב.
8 ועל-אחת-כמה-וכמה בענין שנוגע לפיקוח נפשות כפשוטו, כמו בנתינת הצדקה.
- 9 - בנוגע ל"עולם הבא", נוגע בעיקר לכאורה הענין ד"סבר פנים יפות", ועד שמצינו בגמרא⁴⁴ ש"יש
10 מאכיל לאביו פסיוני (עוף חשוב ושמן) וטורדו מן העולם (שנענש עליו, שמראה לו צרות עין על
11 סודתו), ויש מטחינו בריחיים (שהיא מלאכה קשה) ומביאו לחיי העולם הבא" (שמכבדו בדברו דברים
12 טובים וניחומים, והמלאכה מטיל עליו בלשון רכה מראה לו צורך השעה שאינן יכולין להתפרנס אלא
13 ביגיעה זו); אבל במה דברים אמורים - כאשר אין הדבר ביכלתו, שאז אין זה שייך למעשה שלו, אבל
14 כאשר ביכלתו ליתן יותר צדקה, ורוצה לצאת ידי-חובה בסכום קטן, ולהחליף זאת בכוונה טובה ודיבור
15 טוב - הרי זה היפך התורה והיפך השכל דקדושה.
- 16 וכשם שהדברים אמורים במצוות שבין אדם לחבירו - כן הוא במצוות שבין אדם למקום:
- 17 אף-על-פי שיש טוענים: מה נוגע להקב"ה הקיום של מצוה מעשית בפועל - העיקר אצלו הוא הגב
18 היהודי, "לבא בעי", ושיאמר בדיבור שהוא שייך לעם ישראל וכו' וכו', ואילו ה'בפועל ממש', קיום
19 המצוה במעשה, הרי זה דבר טפל, שתופס מקום רק בין אדם לחבירו, אבל לא בין אדם למקום, שהוא
20 עיקר הרוחניות, ואמיתת המציאות (כלשון הרמב"ם בהתחלת כל הלכות "יסודי התורה", והתחלת כל
21 ספרו "משנה תורה") - אומרת התורה ש"המעשה הוא העיקר", ולכן יש צורך בקיום מצוות מעשיות
22 בפועל, ואדרבה, קיום הענין ד"לבא בעי" הוא רק כאשר מקשרים זאת עם מעשה בפועל⁴⁵.
- 23 וזוהי גם הסיבה לכלל שהמיעוט בטל ברוב (מצד מעלת הכמות) - החל מענינים גשמיים ביותר,
24 בנוגע לאיסורי אכילה, ועד לענינים רוחניים ביותר, כמו הדין ד"אחרי רבים להטות" אצל הסנהדרין,
25 כשצריכים לחדש ענין בתורה, שזהו תכלית הרוחניות.
- 26 ט. אמנם, ביחד עם זה, יש ענינים היוצאים מן הכלל, שבהם אין הכמות תופסת מקום כלל (צריך
27 אמנם להיות ענין המעשה, אבל הכמות אינה נוגעת כלל) - שזהו הדין ש"קבוע לא בטיל"⁴⁶, והיינו,
28 שגם כאשר ישנו אחד נגד אלפי אלפים וריבוא רבבות, אינו בטל, בגלל שהוא "קבוע".
- 29 וגם ענין זה הוא הן בנוגע לענינים גשמיים ביותר, עד לאיסורי אכילה, והן בנוגע לבני אדם שנבראו
30 בצלם אלקים⁴⁷, ועד שבנוגע לבני אדם נתפרש הלימוד מדאורייתא - "מדאורייתא מנא לן, אמר קרא
31 כו"⁴⁸.
- 32 י. וזהו גם המענה על הטענה: כיצד יכולים בני ישראל לקוות שיצליחו ליישם את דרך התורה והמצוה
33 בחיי יום-יום, בה בשעה שהתורה עצמה אומרת ש"אתם⁴⁹ המעט מכל העמים"?!
- 34 וכפי שרואים את המציאות בפועל בחיי האדם - שרוב היום אינו מוקדש ללימוד התורה וקיום
35 המצוות, אלא לעניני הרשות. ואפילו כאשר הנהגתו היא באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁵⁰ - הרי

רש"י על סוגיות הש"ס כלל קבוע. וש"נ.

(47) בראשית א, כז.

(48) כתובות טו, א.

(49) ואתחנן ז, ז.

(50) אבות פ"ב מ"ב.

רש"י ע"ב. וראה גם תורת מנחם חל"ד ע' 99 הערה 61.

(42) ב"ב ט, ב.

(43) משפטים כג, ב.

(44) קידושין לא, סע"א ואילך (ובפרש"י).

(45) וראה לקמן ס"ג - השייכות להמאסר.

(46) ראה זבחים עג, ב ובתורה"ה אלא. ועוד. עט סופר (להרא"ז

- 1 אין זה ענין של מצוה, אלא הכנה בלבד - "לשם שמים". ואפילו באופן העבודה היותר נעלה, "בכל
2 דרכיך דעהו"⁵¹ - הרי זה גם כן רק הכנה ל"דע את אלקי אביך"⁵², שזהו העיקר.
- 3 ונמצא, שרוב כמות הזמן מנוצל עבור אכילה ושתיה ושינה ושאר צרכי האדם, ורק לאחר-יזה באים
4 למיעוט כמות הזמן שמנוצלים עבור תורה ומצוותיה.
- 5 ועד שמצינו בדברי הרמב"ם - מורה הנבוכים לדורו ולכל הדורות הבאים אחריו - שמאריך בפירוש
6 המשנה⁵³ בביאור מאמר רבותינו ז"ל⁵⁴ "כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה", שרואים שבשביל
7 חכם אחד קיימת מציאותם של כמה וכמה אנשים, כדי שעל-ידם יוכל החכם להיות מונח בחכמתו מתוך
8 מנוחה ולהגיע לידי שלימות כו', והיינו, שהכמות של כמה וכמה אנשים היא בשביל חכם אחד, שעל-ידו
9 תהיה מוצדקת המציאות שלהם!
- 10 יא. והענין בזה - בדוגמת האמור לעיל (סעיף ו) בנוגע לכח התורה, שניתנה לכל אחד מישראל,
11 שעל-ידי כוונתו, ועל-ידי התעקשותו שמוכרח להיות כך ולא אחרת, יש ביכולתו לשנות את הזמן - לשנות
12 את העבר, ולשנות גם את הכמות, שהכמות הקטנה לא תתבטל בפני ריבוי הכמות שכנגדה.
- 13 ועד שכדי "לצוות לזה" "נברא כל העולם כולו" - שאדם אחד ויחיד יכול להצדיק מציאות של עולם
14 שלם שמסביבו, אם הוא רק ראוי לשם "אדם", כדברי השל"ה⁵⁵ ש"אדם" הוא מלשון "אדמה לעליון"⁵⁶,
15 על-ידי-יזה שמשווה את עצמו ומתנהג כמו הקב"ה, כדרשת חכמינו ז"ל⁵⁷ על הפסוק⁵⁸ "ולדבקה בו",
16 "מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון", ככל פרטי הענינים שנימנו בגמרא, והובאו
17 בדברי הרמב"ם⁵⁹ לפסק הלכה.
- 18 וגם ענין זה מתבטא בפסק-דין בפועל - שזוהי ההלכה שהובאה בדברי הרמב"ם⁶⁰ שעל-ידי מעשה
19 אחד ("מצוה אחת") "הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות".
- 20 יב. אך כדי לפעול זאת, שכמות קטנה תכריע כמות של כל העולם כולו - יש צורך להיות במעמד
21 ומצב ד"אדמה לעליון" (כנ"ל), והיינו, שאינו מציאות בפני-עצמו, אלא כל מציאותו אינה אלא "מה הוא
22 כו' אף אתה כו'"; זוהי מציאות שעל-ידה מפעיל הקב"ה את מדותיו בעולם הזה התחתון.
- 23 וענין זה נקרא בשם "מסירות נפש": רבינו הזקן מבאר בארוכה במאמרו⁶¹, ונתבאר בתוספת ביאור
24 במאמרי בעל הגאולה והשמחה⁶², שענין ה'מסירת נפש' מתחיל ממסירת הרצון, שהרי "נפש" הוא גם
25 מלשון רצון, כמו שכתוב⁶³ "אין נפשי גו'", ופירושו, אין רצוני.
- 26 כלומר: כיצד באה מסירת נפש בפועל בנוגע לגוף - על-ידי-יזה שיְשָׁנָה תחילה מסירת הרצון, והיינו,
27 שאין לו רצון בפני עצמו, אלא הוא רק "כלי" שעל-ידו מתקיים רצונו של הקב"ה, אדונו של עולם; ואז
28 מעמיד אותו הקב"ה במעמד ומצב של הרווחה, כך שיוצא ידי-חובתו במסירת רצונו.
- 29 - יש לפעמים שהקב"ה "צדיק יבחן"⁶⁴, על-ידי גזירות כו', רחמנא-ליצלן, שאז באים ממסירת הרצון
30 למסירת נפש בפועל כפשוטו; אבל לא זו היא הכוונה במסירת נפש, אלא העיקר הוא - שתהיה מסירת
31 הרצון.
- 32 וכאשר יהודי מוסר רצונו להקב"ה, הרי זה פועל גם על כל כחות הגוף, שהרי הרצון מנהיג את כולם,

(59) הל' דעות פ"א ה"ו. סהמ"צ מ"ע ח.

(60) הל' תשובה פ"ג ה"ד.

(61) תו"א מקץ לו, ב. לקר"ת שלח מח, סע"ד. בונה ירושלים

סע"א. ולאח"ז במאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקו.

(62) סה"מ תרפ"ה ס"ע רנו ואילך. ועוד.

(63) ירמ' טו, א ובפרש"י. וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א

בסה"מ שם. תורת מנחם ח"ב ע' 72 הערה 35. וש"נ.

(64) תהלים יא, ה. וראה ב"ר פל"ב, ג. פל"ד, ב. פנ"ה, ב.

(51) משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

(52) דברי הימים-א כח, ט.

(53) בהקדמה לפיהמ"ש (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

(54) ברכות ו, סע"ב.

(55) ג, רע"א. כ, ב. רסח, ב. שא, ב.

(56) ישע"י יד, יד.

(57) שבת קלג, ב. מכילתא בשלח טו, ב. ספרי עקב יא, כב.

(58) עקב שם.

- 1 החל מכח השכל שבראש, שלכן אמרו⁶⁵ "לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ", כיון שאז יצליח
2 בלימוד בהבנה והשגה כו'.
- 3 ועד שהרצון פועל אפילו על כח התענוג - כידוע⁶⁶ הראיה מזה שמותר להתענות בשבת תענית חלום,
4 אם יש לו תענוג מהתענית⁶⁷, ולכאורה איך יתכן שיהיה תענוג מתענית שעל דרך הרגיל נקרא בשם
5 "עינוי"? - ומבואר בזה, שכיון שזהו רצונו (ולולי זאת יצטער על שנעשה היפך רצונו), הנה מצד הרצון
6 נעשה אצלו תענוג בפועל - "וקראת לשבת עונג"⁶⁸.
- 7 ועל-אחת-כמה-וכמה שהרצון פועל על הכחות הנמוכים, כפי שרואים בפועל, שאם רק רוצה באמת,
8 הנה אפילו כח העשיה של האדם שבידיו וההליכה שברגליו הם באופן אחר, מתוך חיות כו', כמובא
9 בפירוש רש"י על הפסוק⁶⁹ "וישא יעקב רגליו", "משנתבשר בשורה טובה.. נשא לבו את רגליו ונעשה
10 קל ללכת".
- 11 יג. ומכאן באים לזכרונות הקשורים עם י"ב תמוז, שנחלקים לג' ענינים: (א) הסיבות שבגללן היה
12 המאסר, (ב) המאסר, (ג) הגאולה.
- 13 הסיבה שהביאה למאסר (עד למשפט של גזר-דין מוות בדיני עכו"ם), היא - לא בגלל המחשבה שחשב
14 רבינו נשיאנו שיהודים צריכים ללמוד תורה ולקיים מצוות, ואפילו לא על הדיבור בזה, אלא בגלל ענין
15 הנעשה - שראו את המעשה בפועל של ייסוד חדרים ותלמודי-תורה, מקוואות עבור טהרת המשפחה,
16 ופרנסה הקשורה עם שמירת שבת וכו' וכו'.
- 17 [ן"מאויבי תחכמי⁷⁰ גודל מעלת ענין המעשה (כנ"ל סעיף ח) - כפי שרואים מהם, שאינם בעלי
18 בחירה, שהרגישו, שכל זמן שהענין נשאר במחשבה ודיבור, אין זה מעמיד עדיין בסכנה את הקיום
19 שלהם, אבל בראותם את המעשה בפועל - אזי החליטו שמוכרחים לנהל מלחמה בכל האמצעים העומדים
20 לרשותם].
- 21 אמנם, באיזה אופן היתה העשיה - ורק באופן כזה היתה יכולה להיות מציאות העשיה באותה תקופה
22 - מתוך מסירות-נפש בפועל. ולכן, כשמדברים אודות זכרון הימים ההם, הנה הזכרון מהענין הראשון -
23 הסיבה שהביאה למאסר - הוא: ענין העבודה מתוך מסירות-נפש.
- 24 יד. וענין זה נדרש מכל אחד ואחד מישראל, אפילו כשנמצאים במעמד ומצב של הרחבה והרווחה:
25 ידועה השאלה והקושיא: כאשר חיים במדינה כזו שהנהגת המלוכה - בחסדי ה', אשר "לב מלכים
26 ושרים ביד ה'"⁷¹ - לא מפריעה ללימוד התורה וקיום המצוות, ואדרבה, בכמה ענינים מסייעים בזה -
27 מהו הצורך בעבודה של מסירות-נפש?!
- 28 למה צריכים לבלבל ילד מקטנותו שעליו להתרגל לענין ה'מסירות נפש', ובאמרו "שמע ישראל"⁷²
29 פעמיים בכל יום, עליו לכוון על ענין ה'מסירות נפש' בכח⁷³ - בהיותו במעמד ומצב שלא גוזרים גזירות
30 ולא לוחצים כו', וביכלתו ללמוד תורה ולקיים מצוות מבלי להזקק למסירות-נפש; ואף-על-פי-כן, לא
31 זו בלבד שצריכים להרגיל אותו לענין ה'מסירות נפש', אלא עוד זאת, שענין ה'מסירות נפש' צריך להיות
32 אצלו בכל יום, ולא עוד אלא פעמיים בכל יום, הן ביום והן בלילה!
- 33 אך הענין הוא - כפי שמבאר רבינו הזקן בארוכה בתניא (בפרק כ"ה ובפרק מ"א), שכדי שיהיה הקיום
34 ללימוד התורה וקיום המצוות, יש לזכור שיהודי צריך למסור נפשו=רצונו, להקב"ה.

71 (71 לשון הרגיל - ע"פ משלי כא, א. וראה לקו"ש ח"י"ג ע' 285 הערה 1. וש"נ.
72 (72) ואתחנן ו, ד.
73 (73) ראה ב"ח לטוואו"ח ר"ס סא. פע"ח שער הק"ש פ"ב. זהר
ח"ב קיט, א. ח"ג לג, א. לקו"ת ויקרא ג, א. ובכ"מ.

(65) ע"ז יט, א.
(66) ראה המשך תרס"ו ע' ע. ועוד.
(67) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ח ס"ג. וש"נ.
(68) ישע"י נח, יג.
(69) ויצא כט, א.
(70) תהלים קיט, צח.

1 וכאשר ישלה את עצמו שדי בכך שיבין בשכלו, ואינו צריך להרגיל את עצמו לחשוב שאינו מציאות
2 בפני-עצמו, אלא רק שלוחו של הקב"ה, ואף-על-פי-כן יוכל להיות לומד תורה ומקיים מצוותיה כל ימי
3 חייו - הרי זה על-דרך שאמרו רבותינו ז"ל⁷⁴ "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות (אף-על-פי) שלא
4 לשמה", אבל הסיום הוא, שלבסוף הנה "מתוך שלא לשמה - בא לשמה"!

5 כדי להביא אותו ללימוד התורה וקיום המצוות - הנה לכל-לראש צריכים להביא אותו למעמד ומצב
6 שירצה להיות לומד תורה ומקיים מצוות, אבל אין לשכות, ואין לרמות אותו ולומר לו שזוהי תכלית
7 השלימות, ואינו צריך להתעלות יותר; עליו לדעת מיד בתחילה שתכלית השלימות שלו היא - למסור
8 לגמרי את נפשו ורצונו להקב"ה!

9 וכאשר רוצה זאת באמת - הנה "בא ליטהר מסייעין אותו", ו"אדם מקדש עצמו מעט מלמטה, מקדשין
10 אותו הרבה מלמעלה"⁷⁵, כך שהקב"ה נותן לו כח שיוכל לעמוד נגד טענות השכל: מהו הצורך
11 במסירות-נפש?! - התורה היא חכמה גדולה, ויכול ללמדה בגלל שרוצה ללמוד; והמצוות, רובן ככולן
12 הם ענינים שמתקבלים בשכל אנושי של בשר-ודם פשוט, ואין צורך שמישהו - אפילו הקב"ה - יכריח
13 אותו לקיים, כיון ששכלו מחייב לקיים רובן ככולן של המצוות, אלא מאי, ישנן מצוות אחדות שהן
14 "חוקים" - יש לו שתי אפשרויות: או שיקיים אותן בדרך קבלת עול (כיון שזהו דבר נדיר ביותר), או
15 שיותר עליהן!...

16 ונקודת הדברים - שענין ה'מסירות נפש' זהו התנאי, המצב והמחשבה שבהם מתחיל יהודי את יומו
17 באמירת "שמע ישראל", ועוד לפני-זה - אמירת "מודה אני לפניך", היינו, שמוסר את עצמו להקב"ה
18 שהחזיר את נשמתו, שלכן שייכת הנשמה להקב"ה, ועליה לקיים את רצונו, ואז יכול להיות אצלו יום
19 של יהדות ("אֵי אִיִּישְׁעָר טָאָג"), ויום טוב, הן בין אדם למקום והן בין אדם לחבירו.

20 וכמדובר כמה פעמים⁷⁶, שראו בפועל בדורנו זה, שאלו שרצו לבנות על ענין השכל, ואכן בנו על-פי
21 שכל האדם שיטות שלימות (לא רק בחקירה ופילוסופיה, אלא) גם במוסר, הנה בסופו של דבר עברו
22 לא רק על ענינים השייכים לחצי הראשון של עשרת הדברות, אלא גם על החצי השני - ענינים שבין
23 אדם לחבירו.

24 טו. ולהעיר: אף-על-פי שבין שלושת הענינים הקשורים עם הזכרון של יום זה, הנה לכאורה רק ענין
25 הגאולה הוא באופן של "פעולה נמשכת" (בלשון הרוג'צ'ובי⁷⁷), שנמשך מיום הגאולה עד הזמן הזה,
26 אבל ענין המאסר והסיבות שקדמו לו, כבר עברו, לכאורה, ואין זה נוגע עתה - הנה כאשר הזכרון הוא
27 אליבא דנפשיה, אזי ישנה "פעולה נמשכת" גם מהמאסר (כפי שיתבאר לקמן⁷⁸), ועל-אחת-כמה-וכמה
28 מאופן העבודה שגרמה למאסר - שעבודתו של יהודי מוכרחת להיות מיוסדת על הנחה כללית שהוא
29 מוסר את רצונו להקב"ה.

30 ואז יכולים להיות בטוחים שימלא את תפקידו ושליחותו בעולם כדבעי - לעשות את העולם קצת
31 יותר נקי ומזוכך, יותר רוחני ויותר קדוש.

32 וכאשר כל אחד יפעל בחלקו בעולם התלוי בו, אזי יתקבצו ויצטרפו כולם, ובאופן ד"ברכנו אבינו"
33 בגלל ש"כולנו כאחד"⁷⁹, לה"יחיד בעולמו", וימשיכו את הגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח
34 צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

(78) סי'ז"ח.

(79) נוסח ברכת "שים שלום" בסיום תפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.

(74) פסחים נ, ב. וש"נ.

(75) יומא לח, סע"ב ואילך. וש"נ. וראה תניא ספכ"ז.

(76) ראה גם תורת מנחם חל"ח ס"ע 252 ואילך. וש"נ.

(77) ראה צפע"נ מהדר"ת יב, ב.

- 1 טז. בהמשך להמדובר לעיל אודות הסיבות שהביאו לענין המאסר, שעיקרן, שהעבודה היתה באופן
2 של מסירות-נפש, הנה כך צריכה להיות הגישה לקיים שליחותו של הקב"ה - כדאיתא בתנחומא⁸⁰ "כבדו
3 את המצוות שהן שלוחי", ובשביל זה צריך יהודי להיות במעמד ומצב של שליחות - על-ידי-זה שמוסר
4 לו את רצונו.
- 5 והענין בזה: אמיתית ענין השליחות היא - לא רק לקיים את דברי המשלח (בגלל שכך מתקבל
6 בשכלו), כי אף שבכמה ענינים גם באופן כזה נעשה קיום השליחות, כיון ש"שלוחו של אדם כמותו"⁸¹,
7 מכל-מקום אין זו השלימות בענין השליחות, כי אף שעושה אמנם את המעשה כרצון המשלח, הרי זה
8 רק בנוגע לכח המעשה, שמתייחס למשלח, אבל כח המחשבה והכוונה נשארים שלו ("אייגענע"), ולא
9 של המשלח, והרי "אין דיעותיהם שוות"⁸², אף-על-פי שבנוגע למעשה יכולה להיות תוצאה שוה.
- 10 בנוגע למעשה המצוה - הרי זה בשוה לכל אחד ואחד, וכמו בהנחת תפילין שיש בהם ד' פרשיות
11 וכו' - שוה משה רבינו עם פשוט שבפשוטים בכל הדורות; אבל בנוגע לכוונה ("דיעותיהם") שבהנחת
12 תפילין, ועל-דרך-זה בשאר המצוות - יש חילוקים ממעלה מעלה עד מטה מטה.
- 13 ולכן, הן אמת שברובן ככולן של המצוות, מספיק הענין ד"שלוחו של אדם כמותו" באופן שהמעשה
14 הוא כרצון המשלח, ללא נפקא-מינה בנוגע למחשבה ואפילו בנוגע לדיבור, הרי כשבאים לענין נעלה
15 יותר בעבודה (אף-על-פי שגם הוא קשור עם ענין המעשה), אזי נוגע גם המחשבה, ועל-אחת-כמה-וכמה
16 הדיבור. וכפי שמצינו בנוגע לעבודת הקודש - בענין הקרבנות וקדשים - שנוגע גם המחשבה של השליח
17 (אף-על-פי שהמעשה היה כפי רצון המשלח), כדברי המשנה⁸³: "לשם ששה דברים הזבח נזבח"
18 (כמבואר בארוכה בגמרא ובפוסקים, עד לאחרונים).
- 19 וכן הוא בנוגע לכללות הענין ד"אדם כי יקריב מכס"⁸⁴, שזוהי התחלת העבודה - שכיון ש"אני לא
20 נבראתי אלא לשמש את קוני"⁸⁵, הרי מובן, שכאשר חסר בשימושו לקונו, אזי חסר בבריאתו, ואם-כן
21 כשמשמש את קונו בענין העשיה בלבד, אזי "נברא" רק חלק המעשה שבו, ואילו בריאת חלק הדיבור
22 והמחשבה אינה כדבעי, כיון שבהם אינו משמש את קונו; וכמו-כן כשמשמש את קונו בגלל שכך מחייב
23 שכלו, אבל לא באופן שמוסר לקונו את כל מציאותו בשלימות.
- 24 אימתי ישנה בריאת האדם בשלימות - כאשר שימושו לקונו הוא בשלימות, היינו, שמשמש את קונו
25 הן במעשה הן בדיבור והן במחשבה, בכל כחות נפשו, "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"⁸⁶, וכך
26 מוצדקת בריאתו לא רק בנוגע לכח המעשה, אלא בנוגע לכל כחות נפשו.
- 27 ולכן, ההנחה וההקדמה הכללית לעבודת האדם - מתחילה במסירת הנפש והרצון, שאז נמסרים בדרך
28 ממילא כל כחות נפשו וכל לבושי נפשו, עד לענין המעשה, שהוא הלבוש הכי תחתון וחיצוני.
- 29 וזוהי גם הגישה לענין השליחות - שהשלימות בזה היא, שלא רק המעשה הוא של המשלח, אלא
30 כל המציאות של השליח נעשית המציאות של המשלח, ובדרך ממילא נעשה אחר-כך גם המעשה של
31 המשלח (כמבואר באחרונים⁸⁷ אריכות הביאור בזה, והחילוקים למעשה וכו', כמדובר במקום אחר
32 בארוכה⁸⁸).
- 33 וזוהי כללות ההנחה שלמדים מהסיבות שגרמו למאסר - שהעבודה צריכה להיות מתוך מסירות-נפש,
34 כך שישנה "פעולה נמשכת" לא רק מענין הגאולה, אלא גם מהסיבות שהביאו למאסר.

(80) ויגש ו. וראה לקו"ת ויקרא ב, א.

(81) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.

(82) ראה שם נח, א. סנהדרין לת, א. ועוד.

(83) זבחים מו, ב. וש"נ.

(84) ראה לקח טוב (להר"י ענגיל) כלל א.

(85) ויקרא א, ב. וראה לקו"ת שם ב, ב ואילך. ובכ"מ.

(86) ואתחנן ו, ה.

(87) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ג סמ"ג (תורת מנחם חל"ז

ע' 158). תורת מנחם חנ"ג ס"ע 101. וש"נ.

(88) אוסף כתבי היד של תלמוד הבבלי - ירושלים תשכ"ד). וכ"ה
במלאכת שלמה למשניות קידושין שם. ועוד).

(88) משנה וברייתא סוף קידושין (ע"פ הגירסא בש"ס כת"י

1 אלא, שלאחרי שבעל הגאולה "פתח"⁸⁹ ועבד עבודתו מתוך מסירות-נפש בפועל - זכינו אנו לברכתו
2 של הקב"ה שיכולים לצאת ידי-חובה במסירות-נפש בכח, מסירת הרצון והכחות, היינו, שמתבטל
3 ממציאותו ומוסר נפשו וכל עניניו לה', ואז הוא ממלא את שליחותו לעשות לו יתברך דירה בתחתונים⁹⁰
4 בשלימות, להיותו שליח לא רק בכח המעשה, אלא באופן שבכל מציאותו נעשה מציאות המשלח.

5 יז. וכמו-כן ישנה ה"פעולה נמשכת" מענין המאסר עצמו:

6 אף-על-פי שבחסידי ה' נמצאים במעמד ומצב שאין רודף כו', ואדרבה, מסייעים בלימוד התורה וקיום
7 המצוות (כנ"ל סעיף יד) - הרי ישנו ה"מאסר" של הנפש האלקית בגוף ונפש הבהמית (כפי שמביא בעל
8 הגאולה במאמרי ימי הגאולה⁹¹).

9]וזהו גם אחד הביאורים לתקנת הבעל-שם-טוב⁹², שבערב שבת לאחר חצות, קודם תפילת מנחה,
10 יאמרו קאָפּיטל ק"ז בתהלים, שיש בו התוכן ד'ברכת הגומל' גם על היציאה מבית האסורים:

11 כיון שבששת ימי החול צריך לעסוק במלאכה, כמו שכתוב⁹³ "ששת ימים תעבוד", וכדאיתא
12 במכילתא⁹⁴: "זו מצות-עשה" - הרי הוא מחוייב על-פי תורה להיות במאסר הגוף ונפש הבהמית, שדווקא
13 על-ידם יכולים לעשות מעשים ומלאכות גשמיים, ובלשון רבינו הזקן בתניא⁹⁵: "כי אי-אפשר לנפש
14 האלקית כו' כ-אם על-ידי נפש החיונית הבהמית המלוכשת באברי הגוף", שדווקא אז יכולה נפש
15 האלקית לפעול שתהיה החרישה והזריעה כו' על-פי תורה.

16 ולכן, כשמסתיימים ששת ימי החול, שבהם עוסקים בעניני העולם, עובדין דחול, ונכנסים ליום שנקרא
17 "שבת לה"⁹⁶ - יום ששייך (לא לעולם, אלא) לה', ובו מתעלית מציאות העולם באופן שנעשית דירה
18 לו יתברך בתחתונים בגלוי, שלכן אסורים אז כל עובדין דחול, ובאופן שנוגע לכל מציאותו, שלכן העונש
19 על זה הוא היפך החיים, כיון שמציאותו של יהודי היא באופן ד"שבת לה" - תיקן הבעל-שם-טוב לברך
20 ברכת הגומל (שזהו תוכן קאָפּיטל תהלים הנ"ל) על כך ש"יצא מבית האסורים" בשלום, ועומד להתפלל
21 תפילת מנחה בתור הכנה ליום השבת, שבו יעמוד במעמד ומצב של חירות, "כאילו כל מלאכתך
22 עשויה"⁹⁷ (שזוהי ההכנה לשבת, כמבואר בפוסקים⁹⁸).

23 ובענין זה ישנה ה"פעולה נמשכת" מהמאסר, כפי שישנו עתה בחיי יום-יום של כל אחד ואחת
24 מישראל - בנוגע לזמנים שעל-פי 'שולחן ערוך', בכשרות, מקדיש הוא לאכילתו ושתייתו וטיולו וכו' (כל
25 הפרטים שמונה הרמב"ם בהלכות דעות⁹⁹) - שצריך לזכור כיצד התנהג בעל הגאולה בעת מאסרו,
26 שעמד בתוקף כו', ולדוגמא, שבעמדו בתפילה, לא התפעל מזה שנכנס "בעל בית האסורים" ואמר
27 שביכלתו להכותו, וגם הכה אותו בפועל... וזה לא בלבד אותו, אלא המשיך בעבודתו בתפילה, וגם
28 כאשר בא בפעם השניה, המשיך להתנהג באופן כזה¹⁰⁰.

29 יח. וזהו הלימוד לכל אחד ואחד מאתנו בעבודה שלפי ערכנו:

30 כאשר בא "בעל בית האסורים" של הגוף ונפש הבהמית, ואומר לו לקצר בתפילתו, או לקצר בלימודו
31 בתורה, או לקצר בהידור בקיום המצוות, ועד לקצר בקיום המצוות עצמן, כיון שנמצא ב"מאסר" של

94 הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פ' וישב, ובס' מנחה
בלולה. וראה לקו"ש ח"י ע' 245 הערה 20. וש"נ.

95 רפ"ז (מו, א).

96 שם, יו"ד.

97 מכילתא ופרשי' שם, ט.

98 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סכ"א. וש"נ.

99 רפ"ה.

100 ראה שיחת י"ג תמוז תשכ"ב סי"ג (תורת מנחם חל"ד

ע' 140 ואילך). וש"נ.

89 ראה גם שיחת ש"פ קרח בתחלתה (תורת מנחם חנ"ג ע'
163). וש"נ.

90 ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר
פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

91 ד"ה ברוך הגומל תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ס"ע רח ואילך).

92 ראה מאור עינים ס"פ בשלח. עטרת צבי לזח"ב קסח, ב.

וראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סל"ב (תורת מנחם ח"ג ע'
182). וש"נ.

93 יתרו כ, ט. ועוד.

- 1 הגוף ונפש הבהמית, שנמצאים בעולם גדול שיש בו רוב גוים, שעל-פי תורה פטורים הם מתורה ומצוות,
 2 ואילו הוא אינו אלא מיעוטא דמיעוטא, שלזה לא חיישינן אפילו כאשר חוששים למיעוטא¹⁰¹ -
- 3 אזי אומרים לו: כיון שיהודי הוא "קבוע" עם הקב"ה שהוא "יסוד עולם", אזי לא שייך שיתבטל,
 4 מבלי הבט על מספרם של כל אלו שעומדים נגדו.
- 5 ואדרבה: הנהגה זו פועלת שלבסוף מצליח לפעול ש"בעל בית האסורים" יעשה כפי רצונו הוא, ועד
 6 שבבוא הזמן, יאמר לו - בחסד וברחמים - שבטלה מציאותו, ועליו למסור לו את הפקודה שקיבל
 7 מ"גבוה על גבוה.. וגבוהים עליהם"¹⁰², שצריך לשחרר אותו - כידוע הסיפור שהיה במאסר, שלאחרי
 8 הנהגתו בתוקף כו', הנה לבסוף הוצרכו לבשר לו ה'בשורה טובה' - באופן ש"מלאך רע יענה אמן
 9 בעל-כרחו"¹⁰³ - שהוא משוחרר מבית האסורים¹⁰⁰.
- 10 וכאשר ברגעים האחרונים של הישיבה בבית האסורים מנסים לשבור יהודי, את הנפש האלקית -
 11 עומדת נפש האלקית בתוקף, ואז הנה "לב נשבר ונדכה.. לא תבזה"¹⁰⁴, ועד שפועלת גם על הגוף ונפש
 12 הבהמית, ולא בעל-כרחו, אלא כמו שכתוב⁸⁶ "בכל לבבך", "בשני יצריך"¹⁰⁵, שגם היצר-הרע רוצה
 13 לעזור ליצר-טוב בעבודתו, להאיר את הגוף ונפש הבהמית, כך שמילוי השליחות יהיה בשלימות גם מצד
 14 הגוף ונפש הבהמית.
- 15 ועד שנעשה הענין ד"ושכנתי בתוכם"¹⁰⁶ - כמו שהיה במשכן ומקדש, שנעשו מ"זהב וכסף ונחושת"
 16 כפשוטם, כך גם "בתוך כל אחד ואחד"¹⁰⁷ - לא רק בנפש האלקית, אלא (על-ידה) גם בגוף ונפש
 17 הבהמית, וכמבואר בתניא¹⁰⁸ ש"יד המחלקת צדקה לעניים" נעשית מרכבה למדת החסד שלמעלה, וכן
 18 כל רמ"ח אבריו נעשים רמ"ח אברים דמלכא¹⁰⁹ - דא מלך מלכי המלכים הקב"ה, כיון שאינו מציאות
 19 לעצמו, כי במסירת הנפש והרצון מסר גם את גופו ונפשו הבהמית, עד שפעל אצלם שעושים זאת
 20 בשמחה ובטוב לבב.
- 21 וענין זה פורץ גדרו של עולם - החל מהגאולה הפרטית שלו באופן ש"את רוח הטומאה אעביר"¹¹⁰,
 22 כיון שגם היצר-הרע נעשה "עובד אלקים" ("בכל לבבך, בשני יצריך"), וזוהי ההכנה שגם פועלת את
 23 הגאולה הכללית, שאז יקויים היעוד¹¹⁰ "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" כפשוטו, בביאת משיח
 24 צדקנו, יבוא ויגאלנו ויוליכנו קוממיות לארצנו, בקרוב ממש.

* * *

25 יט. ועל-דרך-זה ישנה ה"פעולה נמשכת" בנוגע לענין השלישי - ענין הגאולה:

- 26 הגאולה עצמה היתה גם באופן מיוחד - שבמשך זמן לא ארוך, נשתנה המצב מן הקצה אל הקצה,
 27 ולא זו בלבד ששיחררו אותו, ובאופן של אתהפכא, שמתחילת הגזירה דהיפך החיים נשתנה המצב לחיים,
 28 ומגזירת המאסר נעשה מצב של חירות באותה המדינה, אלא נעשית חירות למעלה ממדידה והגבלה של
 29 המדינה ההיא, וגם של כל המדינות וכללות מנהג העולם:

30 מנהג העולם הוא - שכאשר עוברים בגבול שבין מדינה ומדינה, צריכה להיות בחינה ובדיקה.

- 31 ואילו כאן - הרי ידוע הסיפור בזה, שרבינו נשיאנו, בעל הגאולה, הודיע שאינו מוכן לנסוע
 32 אל-אם-כן יתנו לו להוציא כל מה שרוצה ליקח עמו (לאחרי שניסו לעכב ולא ליתן להוציא דבר-מה,
 33 בטענה זו או אחרת), וכאשר מסרו את הדברים בעיר-הבירה, הגיעה פקודה - "חוקה חקקתי" - מ"גבוה

(106) תרומה כה, ח.

(107) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(108) פכ"ג.

(109) ראה תקו"ז ת"ל (עד, סע"א).

(110) זכרי' יג, ב.

(101) יבמות קיט, ריש ע"ב. וש"נ.

(102) לשון הכתוב - קהלת ה, ז.

(103) ע"פ ל' חז"ל - שבת קיט, ב.

(104) תהלים נא, יט.

(105) ברכות רפ"ט. ספרי ופרשי"י עה"פ.

1 על גבוה", שלא יבדקו ולא יבחנו כלום, אלא יניחו על הארגזים הסגורים את חותם הממשלה המאשר
2 להוציא אותם, מבלי להסתכל מה נמצא שם¹¹¹.

3 הנהגה כזו - היא היפך החוק בהחלט, לא רק במדינה ההיא ובזמנים ההם, אלא בכל מדינה שבעולם
4 לא קיימת מציאות שיניחו לצאת ולהוציא ממדינה למדינה ללא בחינה ובדיקה; ואם הדברים אמורים
5 בנוגע לכל אדם, הרי על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לאדם שהתנהל נגדו משפט וכו', ושותר רק לאחרי
6 התערבות והשתדלות דרגא אחר דרגא כו', כך שלכאורה היה מספיק שיצא בעצמו לחירות, גם ללא
7 ה"רכוש גדול" - כדברי חכמינו ז"ל¹¹² בנוגע להבטחה¹¹³ "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", שבני ישראל
8 טענו: מה נוגע לנו ה"רכוש גדול" - "ולואי שנצא בעצמנו".

9 אך על זה ישנה ההוראה מציאת מצרים - שגאולה אמיתית היא באופן ד"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו
10 ובבנותינו"¹¹⁴, "לא תשאר פרסה"¹¹⁵, ועד ש"גם אתה תתן בדינו"¹¹⁶, והיינו, שאף שהיה מאסר עם
11 עבודת פרך, אסור לצאת משם ולהניח שם אפילו ילד קטן, ואסור לצאת משם ולהניח שם ניצוץ של
12 קדושה שנמצא בכלי כסף וכלי זהב, או אפילו בכלי חרס - שעליהם איתא במשנה וגמרא¹¹⁷ ש"התורה
13 חסה על ממונן של ישראל", שהרי "אם תאמר כלי.. מתכותיו, מטבילין והן טהורין", ובהכרח לומר ש"על
14 מה חסה התורה, על כלי חרסו ועל פכו".

15 ובאופן כזה היתה הנהגת בעל הגאולה - על יסוד ההוראה מציאת מצרים - שלא מספיק ש"יצאו",
16 אלא "יצאו ברכוש גדול", כיון שזהו דבר ששייך אליו - ניצוצות שהוא צריך לברר אותם, או שכבר
17 בירר אותם.

18 וזוהי ההוראה של נשיא דורנו לכל אחד ואחד מאתנו - שכאשר "נלכה באורחותיו", צריכה להיות
19 הגישה שאין לוותר על ניצוצות הקדושה שנמצאים בכלים ונכסים שלו, כיון שכל ענינים אלו שייכים
20 אליו בשליחותו של הקב"ה, ומכל ענינים אלו צריך לעשות כלי לאלקות (כלשון החסידות).

21 כ. ובוודאי שאין לוותר על בנינו ובנותינו, ולהסתפק בכך שמציל את עצמו ומעמיד את עצמו במעמד
22 ומצב של טוב, אור וקדושה, אלא "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו":

23 ישנם הטוענים¹¹⁸: מי שרוצה להאריך בתפילה, לקבוע עתים לתורה ולהדר בקיום המצוות - די בכך
24 שיעשה זאת בעצמו, בנוגע לאשתו, ובנוגע לסמוכים על שולחנו, אבל לא כשמדובר אודות בן או בת
25 שכבר עומדים על רגליהם; נמצאים אנו בעולם שבו לא צריך ואסור לומר להם דעה...

26 ומלבישים זאת באיצטלא של יראת שמים (ובלשון הידוע¹¹⁹: "א זיידענע זופיצע") - שישנו דין
27 שאסור להכות (לא רק הכאה כפשוטה, אלא גם הכאה בדברים) את בנו הגדול¹²⁰, משום "לפני עור לא
28 תתן מכשול"¹²¹, וכדברי הגמרא¹²² - שהובאו כפסק-דין ב'שולחן ערוך'¹²³ - "אדיך על צוארי דבריך..
29 מתמני סרי עד עשרים וארבעה", שעד אז צריך לומר לו מוסר, אבל לא אחר-כך, כך שיש לו גיבוי
30 מה'שולחן ערוך', שאין לו להתערב ב"עסקים" ("ביזנעס") של בנו!...

31 ועל זה אומרים לו: לא נכנסים כאן לשקלא-וטריא על-פי 'שולחן ערוך'; נמצאים אנו בזמן שכתלי
32 הגלות בוערים (כדברי רבינו נשיאנו¹²⁴), ועומדים לפני הגאולה מהגלות באופן שאף יהודי לא נשאר
33 בגלות, ועל-אחת-כמה-וכמה שלא יכול להשאר בגלות דוקא בנו גדול, שכבר נעשה בר-מצוה.

(118) ראה גם תורת מנחם חנ"א ע' 335.

(119) ראה גם תורת מנחם חנ"א ריש ע' 33. וש"נ.

(120) מו"ק יז, א. רמב"ם הל' ממרים פ"ו ה"ט.

(121) קדושים יט, יד.

(122) קידושין ל, א.

(123) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א סה"ו. וש"נ.

(124) ראה אג"ק שלו ח"ו ע' שעב (נעתק ב"היום יום"

בתחלתו).

(111) ראה גם שיחת י"ג תמוז הנ"ל ס"ל (תורת מנחם שם ע'

158). וש"נ.

(112) ברכות ט, ריש ע"ב.

(113) לך לך טו, יד.

(114) בא יו"ד, ט.

(115) שם, כו.

(116) שם, כה.

(117) נגעים פ"ב מ"ה. ר"ה כז, א. וש"נ.

- 1 צריכים להשתדל בנוגע לכל יהודי שיכולים להגיע אליו, לקרבו לאביו שבשמים, לתורתו ולמצוותיו,
2 אבל "עניי עירך קודמין"¹²⁵: לכל-לראש צריך להשתדל בנוגע לבנו ובתו ונכדיו.
- 3 ובנוגע לטענה שהם כבר מבוגרים, ומי יודע אם ירצו לשמוע אליו וכו' וכו' - הנה טענה זו יש לה
4 מקום רק כשהולך בכח עצמו, שלכן כשם שהוא מבוגר ובעל שכל, הרי גם בנו הוא מבוגר ובעל שכל,
5 ואם-כן או שישמע אליו, או שיאמר שהוא בעל שכל גדול יותר, ו"מאי חזית דדמא דידך סומק טפיי"¹²⁶;
6 אבל כאשר מוסר רצונו להקב"ה, והולך בשליחותו - הרי לא מדובר כאן אודות שכלו ביחס לשכל בנו,
7 אלא אודות ציווי הקב"ה ביחס לשכל בנו!
- 8 וכאשר הבן או הבת והנכדים ירגישו בו שדבריו נאמרים (לא בגלל שכך מתקבל בשכלו, או בגלל
9 שיטפחו על שכמו ויאמרו לו "ישר כח", אלא) באופן שמתכוון לכך באמת, בגלל שזוהי האמת של "ה'
10 אלקים אמת"¹²⁷, שהוא האמת האמיתי - אזי יקבלו את דבריו, להיותם דברים היוצאים מן הלב, דברים
11 לבביים שיוצאים מלב יהודי.
- 12 כא. וכאשר מתנהגים באופן כזה, אזי זוכים לגאולה כפי שהיתה ב"ב-י"ג תמוז בפעם הראשונה,
13 לפני מ"א שנה - שמתבטלים כל המניעות והעיכובים, ואדרבה, האויבים ומתנקמים, לא זו בלבד
14 ש"בעל-כרחם יענו אמין", אלא שיהיו מסייעים בידו לצאת "ברכוש גדול", ובלשון הכתוב: "יגרשם
15 מארצו"¹²⁸, "בשלח פרעה"¹²⁹, שפרעה בעצמו דוחק אותם ומסייע להם לצאת ממצרים.
- 16 וכל זה נעשה על-ידי הגישה של מסירת נפשו ורצונו, שאז הולך בשליחותו של מקום, ומוסר את
17 דברי הקב"ה, ופועל אצל בניו ובנותיו נכדיו ונכדותיו, "עניי עירך" ועניי המדינה, ובכל מקום שידו
18 מגעת - שכל אחד מהם יהיה "אדם", "אדמה לעליון"⁵⁶, כיון שעושה זאת על-פי ציוויו ושליחותו של
19 ה"עליון" - הקב"ה.
- 20 וכל זה נעשה מתוך הרחבה, ומתוך שמחה וטוב לבב, ועד שיקויים היעוד¹³⁰ "שמחת עולם על
21 ראשם", בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.
- * * *
- 22 כב. בהמשך להאמור לעיל אודות ג' הענינים שבזכרון ד"ב תמוז, הסיבות שגרמו למאסר, המאסר
23 עצמו, והגאולה, הנה: גם בקונטרס מאמרי הגאולה¹³¹ - שבהם מדובר אודות העבודה בפועל - החל
24 מדיבור-המתחיל "גפן ממצרים תסיע", ודיבור-המתחיל "הוי' לי בעוזרי", ישנם מאמרים שבהם מדובר
25 אודות הסיבות שגרמו למאסר, ואופן העבודה בזה;
- 26 ישנם מאמרים הקשורים עם המאסר, והיינו, שנוסף לכך שנכתבו שם¹³², הנה גם תוכן המאמרים הוא
27 בנוגע לקושי העבודה, והביאור בענין הירידה, ככל הפרטים שבזה;
- 28 ואחר-כך - גם ענין הגאולה, ובפרט במאמרים שהתחלתם "ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני
29 טוב",
- 30 ככל פרטי הענינים המבוארים לכל אחד שלומד את המאמרים בדיוק.
- 31 כג. ונוסף לזה, ישנם גם המכתבים שבעל השמחה כתב לפני ארבעים שנה, בקשר עם החגיגה
32 הראשונה של י"ב-י"ג תמוז בשנת תרפ"ח - המכתב שבו השיב על השאלה בנוגע לתוכנה של
33 ההתוועדות, ומכתב נוסף שכתב לאחר י"ב-י"ג תמוז - שיש ביניהם חילוק עיקרי:

(130) ישעיה' לה, יו"ד. נא, יא.

(131) סה"מ קונטרסים ח"א קעו, ב ואילך. ולאח"ז בסה"מ
תרפ"ז ע' קצז ואילך.

(132) ראה מפתח ספרי ודרושי אדמו"ר מוהרי"צ ע' 13
(סה"מ תרפ"ז ע' x) ובהערות שם.

(125) ב"מ עא, א.

(126) פסחים כה, ב. וש"נ.

(127) ירמי' יו"ד, יו"ד.

(128) ס"פ שמות.

(129) ר"פ בשלה.

1 במכתב הראשון - שכתב בשלהי סיון¹³³ - כותב: "על דבר שאלתם במה תהיה ההתעוררות של אנ"ש
2 שיחיו בימי החג הזה, הנה התעוררות אנ"ש שיחיו בעצמה (עצם הענין שמתועדים ביחד) הוא דבר
3 גדול, ומביא בעזרתו יתברך תועלת רבה וכו'"¹³⁴.

4 ובמכתב השני - שכתב לאחרי י"ב-י"ג תמוז¹³⁵ - כותב: "לבכי בטוחה אשר התועדותם הטובה
5 הביאה.. התחזקות גדולה.. בקביעות עתים לתורה ברבים.. בטח יואילו.. להודיעני מכל החלטותיהם
6 הטובות וכו'".

7 ולכאורה הרי זו סתירה: כיון שעצם ההתועדות הוא דבר גדול, הרי די בכך, ומהו הדיוק שיודיעו
8 פרטי ההחלטות בנוגע לקביעות עתים לתורה בכלל, ותורה רבים בפרט, דלכאורה, הרי זה רק ענין של
9 העדפה והוספה.

10 כד. ויובן על-פי האמור לעיל בנוגע לענין ה'מסירות נפש' וענין המעשה בפועל:

11 ההתחלה היא בענין ה'מסירות נפש' - מסירת נפשו ורצונו, ועד לשלימות בענין השליחות, שכל
12 מציאותו נעשית המציאות של המשלח; זוהי מציאותו של הקב"ה שעל-ידיה ממלא את רצונו שתהיה לו
13 דירה בתחתונים, ומלבד זה אין לו מאומה בעולמו, וכאמור לעיל - "אני לא נבראתי אלא לשמש את
14 קוני".

15 ולהעיר מדיוק הלשון "נבראתי" (ולא "נוצרת" וכיוצא בזה, כבשאר מקומות) - שענין ה"בריאה"
16 מורה על התהוות היש מאין, כדברי הרמב"ן¹³⁶ "אין אצלנו בלשון-הקודש בהוצאת היש מאין אלא לשון
17 ברא", ומזה מובן, שלא מדובר כאן אודות הוספה במציאותו, ואפילו לא אודות נתינת "צורה" ל"חומר",
18 או "חומר" ל"צורה", אלא המדובר הוא אודות עצם מציאותו בתור יש.

19 ועל זה אומרים, שכל ענין בריאתו - עצם מציאותו - הוא "לשמש את קוני", והדיוק בזה - "אני לא
20 נבראתי אלא לשמש את קוני", כדברי הגמרא במנחות¹³⁷ בנוגע למנחת העומר, שדיוק הלשון "לא כו'
21 אלא כו'" בא לעכב גם בדיעבד,

22 ובלאו-הכי - הרי הוא אין ואפס כמו קודם הבריאה, והיינו, שאין זה רק חסרון בשלימותו, או שחסר
23 איזה פרט במציאותו, או שחסרה לו "צורה" או "חומר", אלא חסרה כל מציאותו, שאינו מציאות של
24 יש, אלא "אין".

25 אמנם, לאחרי ההתחלה בענין ה'מסירות נפש' - הנה "המעשה הוא העיקר"; מסירות-נפש מוכרחת
26 להתבטא ולבוא בפועל ממש, כי כשאומרים "שמע ישראל.. ה' אחד"⁷², שאז צריך לכוון ענין ה'מסירות
27 נפש'⁷³ - ממששים מיד לאחרי-זה שצריך להיות "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"⁸⁶, שבזה נכללים
28 כל פרטי עיני האדם, עד "בכל ממונך"¹⁰⁵.

29 הן אמת שנקודת העבודה ענינה מסירת הנפש והרצון, אבל אחר-כך צריכה להיות מציאות של נשמה
30 מלובשת בנפש הבהמית ובגוף בעל רמ"ח אברים ושס"ה גידים. - רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו הם אמנם
31 כנגד רמ"ח מצוות-עשה ושס"ה מצוות לא-תעשה¹³⁸, אבל יש צורך ברמ"ח אברים ושס"ה גידים.

32 כה. ומזה מובן גם בנוגע לשני המכתבים הנ"ל:

33 במכתב הראשון, מודגשת המעלה שבעצם התועדות כולם יחד (כמאמר רבותינו ז"ל¹³⁹ "אֶפְלָי בִּי
34 עשרה שכינתא שריא") - שנעשים מציאות אחת לעבודתו יתברך. ובענין זה לא נוגעים הפרטים; בשעה
35 שיהודי מוסר נפשו - אינו יכול להיות מונח בפרטים, לחשוב שימסור נפשו על ענין אחד, ענין שני וענין

(136) ר"פ בראשית.

(137) פג, ב ובתוד"ה מתני'.

(138) זח"א קע, ב.

(139) סנהדרין לט, א.

(133) אג"ק שלו ח"ב ע' פרוז (מ"ג' כ"ד סיון").

(134) לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ בלק סט"ז (לקמן ע'
(271).

(135) שם ע' פח (מ"א' תמוז". וראה בהערות המו"ל, שמהתוכן
נראה שצ"ל "א' י"ג תמוז").

1 שלישי - שהרי אין זה מסירת הרצון, אלא מסירת רצון פרטי, או פרט מהרצון, ואילו מסירת נפשו ורצונו
 2 פירושה שהוא מוסר את כל רצונו, וממילא אינו יכול ליכנס בפרטי הדבר; הוא רק מתוועד ומתאסף עם
 3 עוד יהודים, כדי שביחד תהיה מסירות-נפש אחת גדולה ("איין גרויסע מסירות-נפש")!...
 4 אמנם, ענין ה'מסירות נפש' מוכרח לבוא לידי פועל, שלכן צריכה ההתוועדות להביא לידי החלטות
 5 טובות, ולכל-לראש - בנוגע ללימוד התורה, שהרי "לא עם הארץ חסיד"¹⁴⁰, וכיון ש"גדול תלמוד שמביא
 6 לידי מעשה"¹⁴¹, הרי זה בוודאי יומשך גם בנוגע למעשה בפועל. ולכן, במכתב השני מבקש בעל הגאולה
 7 שיודעו אודות ההחלטות הטובות, החל מקביעות עתים לתורה, ובפרט לימוד תורה ברבים.
 8 כו. וזהו גם ה"דבר מלכות" שבו "פותחין":

9 קודם ההתוועדות אומרים שצריכה להיות התוועדות - שיתאספו כולם לתכלית אחד.

10 כלומר: אף ש"אין דיעותיהם שוות" ו"אין פרצופיהן שוים"⁸², וכמו-כן אין רצונו של זה כמו רצונו
 11 של זה [יכולות להיות נקודות משותפות, אבל לא יכול להיות שיהיה אותו הרצון ממש; דבר כזה אינו
 12 במציאות, שהרי "אין דיעותיהם שוות", ואילו היה אותו רצון, אזי היו כל הענינים בשוה] - מתאחדים
 13 כולם (לא בענין פרטי, אלא) בנקודה עיקרית וכללית של הרצון להתמסר להקב"ה, שהוא אחדות
 14 הפשוטה, וביחד עם זה, הרי הוא כולל את כל המציאות כולה, ועד שכולם נסקרים במחשבה אחת¹⁴².
 15 ולאחרי שישנה ההתוועדות על-מנת להיות "כולנו כאחד" ל"יחידו של עולם" - הנה בדרך ממילא ישנן
 16 גם החלטות טובות,

17 ועל הסדר: לכל-לראש - לימוד התורה, ואחר-כך - קיום מצוותיה, "ללמוד וללמד (ואחר-כך נמשך)
 18 לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי כו"¹⁴³, כל הענינים שבתורה-שבכתב ובתורה-שבעל-פה, ועד "כל
 19 מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש"¹⁴⁴.

20 ואז יהיה ה"דבר מלכות" - "ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני טוב", ו"שאו ידיכם קודש וברכו
 21 את הוי"¹⁴⁵, וכמבואר במאמרים¹⁴⁶ שבכוחם של ישראל להוסיף כח, כביכול, בפמליא של מעלה - לברך
 22 את הוי', על-ידי "שאו ידיכם קודש", ועושים זאת מתוך שמחה וטוב לבב.
 23 וכן תהיה לנו - במשך כל השנה, עד ימי הגאולה הבאים עלינו ועל כל ישראל לטובה ולברכה,
 24 ובינתיים - תהיה ביאת משיח צדקנו, בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים.

* * *

25 כזו. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל כי מראש צורים אראנו וגו'.

* * *

26 כח. בנוגע להמדובר אודות הענינים שיכולים ללמוד מהסיבות שגרמו למאסר, מהמאסר ומהגאולה
 27 - הרי כיון שהיו בזה כמה וכמה פרטים, קשה לפעמים לברר וללבן מהו פרט עיקרי, מהו פרט טפל,
 28 ומהו פרט טפל דטפל; אבל ישנן "רשימות המאסר" מבעל הגאולה עצמו, ששם רואים איזה פרטים בחר
 29 להדגיש וליתן להם חשיבות מיוחדת. ומזה מובן גם בנוגע אלינו - שמהם ישנו לימוד מיוחד ועיקרי
 30 לכל אחד ואחד, ועד ל"כל אשר בשם ישראל יכונה"³⁸.

31 ב'רשימות', שכבר נדפסו, מספר בעל הגאולה¹⁴⁷, שעל-פי השגחה פרטית הוליכו אותו לא בפרוזדור
 32 שבו מוליכים את האסירים על דרך הרגיל - וממילא התעכב הדבר כמה וכמה שעות, ובסופו של דבר

(145) תהלים קלד, ב.

(146) ד"ה שאו ידיכם קודש תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' ריז

ואילך).

(147) לקו"ד ח"ד תרכא, א ואילך. ולאח"ז בסה"ש תרפ"ז ע'

190 ואילך.

(140) אבות פ"ב מ"ה.

(141) קידושין מ, ב. וש"נ.

(142) ראה ר"ה יח, א.

(143) נוסח ברכת "אהבת עולם" בברכות ק"ש דשחרית.

(144) ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

1 התברר שהיתה זו טובה גדולה בנוגע להנהגה עמו - היתה לו הזדמנות לישיב בפרוודור משך זמן, עד
2 שהגיעו לחפש אותו, והכניסוהו לחדר הלשכה שבו היו אלו שתפקידם היה לכתוב את התשובות על
3 השאלות כו'.

4 ב'רשימה' זו מציין בעל הגאולה, שבתחילה, בהביטו מסביבו היכן הוא נמצא... נתעוררו אצלו
5 מחשבות שהם היפך מרוממות הרוח, ומיד "תפס את עצמו" שאסור להמשיך ולהרהר במחשבות מסוג
6 זה, אלא אדרבה: יש לעמוד בתוקף וחוזק כו'.

7 והמשיך להתבונן בכך, שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, כדי שבמקום זה יבוא לידי פועל ענין של
8 תורה ומצוות, כך שהעובדה שנמצא בפרוודור זה - שבדרך כלל עוברים שם כאלו שאינם שייכים לתורה
9 ומצוות, ואפילו כאלו שאינם שייכים לשבע מצוות בני-נח, כיון שעוברים עליהם כו' - היא בגלל שמקום
10 זה ממתין במשך כל הזמן שיבוא לשם יהודי ויאמר בו פסוקי תורה, פסוקי תהלים, ומחשבות הקשורות
11 עם תורה וקדושה; ומחשבה זו גופא נתנה לו חוזק כו'.

12 ובהמשך לזה נתעורר אצלו זכרון על מאורע שאירע עשרות שנים לפני-זה¹⁴⁸, הקשור גם עם מקום
13 שממתין כמה וכמה שנים שיבוא יהודי ויאמר שם דבר תורה, אמירת ברכה וכו':

14 בהיותו נער, בן חמש או שש, נסע עם אביו ואמו ליאלטע, בין הרי קרים, ובעמדם בדרך, פנה אביו,
15 כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, להתפלל מנחה, וכיון שאין מתפללים בבקתא, במקום פרוץ¹⁴⁹,
16 נכנס בבקעה קטנה בין שני סלעים, והתפלל תפילת המנחה.

17 ואחר-כך הראה לו אביו על מקום אחד בגובה ההר, שמרחוק נראה כעין חור גדול בסלע העומד
18 בראש ההר, וסיפר, שבשנת תרמ"ד, בעת נסיעתו עם אחיו, עמדו לנוח במקום זה, וילכו להתפלל תפילת
19 שחרית בגובה ההר, ובכואם לשם, ראו שאין זה רק חור, אלא מערה ארוכה היא וחלולה, ושם מונחים
20 סלעים קטנים, מקום טוב לשבת, כך שיכלו להתפלל תפילת שחרית כדינה - לא במקום פרוץ, אלא
21 במערה.

22 ומסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר: "אז ביאר לי (כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן), כי השם-יתברך ברא את העולם
23 באופן כזה אשר כל יהודי יכול לקיים את מצוות ה', והיה אם יסע אדם בדרך ויגיע זמן תפילה, ואסור
24 להתפלל על פני השדה במקום פתוח¹⁴⁹, לזאת ברא הקב"ה סלעים חלולים כאלו, אשר הם כמו בתים,
25 למען שיוכלו להתפלל שם".

26 כלומר: אף-על-פי שמעת בריאת העולם עברו ה' אלפים תרמ"ד שנה, הנה במשך כל הזמן המתינה
27 מערה חלולה זו עד שיעברו כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן ואחיו ויתפללו שם!

28 וזכרון מאורע זה חיזק אצלו את הרעיון בנוגע להמתנתו בפרוודור זה, שיתכן שזוהי תכלית השלימות
29 של בנין זה - שיביאו אותו לשם, והוא יחשוב או יאמר שם דברי תורה, פסוקי תהלים וכו'¹⁵⁰.

30 כט. וגם כאן רואים שאין להתחשב עם ענין הכמות:

31 לכאורה, איזה מקום יש בשכל לומר, שישנו ענין שנברא בעת בריאת העולם, ולא בא לתכליתו במשך
32 ה' אלפים תרמ"ד שנים, ורק אחר-כך כשהגיעו שני יהודים והתפללו שם, אזי נשלמה הכוונה העליונה
33 והתכלית של בריאת מערה זו?!

34 ואף-על-פי-כן אומרים בפשיטות שכן הוא הענין ("אזוי אזוי איז דער ענין"¹⁵¹)!...

35 ועל-דרך-זה בנוגע לכל אחד ואחד בעניניו - שלא יתיירא ויפחד לחשוב בנוגע לענין גדול וחשוב,

(לקמן ס"ע 262 ואילך).

148 (151) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד ס"א (תורת מנחם

ח"נ ס"ע 180). וש"נ.

149 לקו"ד שם תרמ, א ואילך. סה"ש שם ע' 208 ואילך.

150 ברכות לד, ס"ב. וראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"צ ס"ה.

וש"נ.

151 (150) לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ בלק ס"ד ואילך

- 1 שכל הכוונה בזה היא כדי שיברך ברכת המצוות, ברכת הנהנין או ברכת הודאה, ועל-ידי-זה יביא את
2 העולם לשלימותו ולמילואו, כי כך רצה הקב"ה שבאופן כזה תהיה בריאת העולם.
- 3 ובדוגמת מאמר הבעל-שם-טוב¹⁵² שנשמה יורדת למטה להתלבש בגוף במשך שבעים-שמונים שנה,
4 כדי לעשות טובה ליהודי.
- 5 ל. וכל זה - גם כשמדובר אודות ענין שצריכים לחפש בו פירושים, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר
6 פירוש הדבר בולט, ורואים בכירור משמעות הדברים.
- 7 וכאן רואים את ההעלם וההסתר של העולם - שגם כאשר הדבר בולט, כמו במאורע שאירע בשבועות
8 הכי אחרונים (כדלקמן), יכול להיות מעמד ומצב שלא שמים לב לעיקר הענין; מתעסקים אמנם בענינים
9 חשובים, אבל לא בענין העיקרי - על יסוד הדין ש"עניי עירך קודמין"¹²⁵, שלכן, הנה קודם שדואגים
10 לעניי של מדינה אחרת, צריכים לחשוב תחילה אודות "עניי עירך".
- 11 לא. ובהקדמה: דובר כמה פעמים¹⁵³ שכאשר יהודים מתאספים ביחד, ועל-אחת-כמה-וכמה בקשר
12 למאורע נדיר - הנה לכל-לראש יש לנצל זאת בנוגע ל"המעשה הוא העיקר", להשתדל אם אפשר לפעול
13 אצל יהודים אלו שיתווסף אצלם בתורה ומצוותיה; ולאחרי שמבטיחים זאת, ועדיין נשאר זמן פנוי ומרץ
14 פנוי - אזי צריכים לחשוב מה לעשות הלאה.
- 15 זוהי הנחה פשוטה על-פי 'שולחן ערוך' - שהנהגת האדם צריכה להיות באופן ש"בכל דרכך
16 דעהו"⁵¹, שלכן, בכל מאורע שקורה אצלו צריך להשתדל שעל-ידי-זה יתווסף אצלו שלימות בענין ד"דע
17 את אלקי אביך", ששלימותו מתבטאת ב"עבדהו בלב שלם"⁵².
- 18 ובמיוחד בנוגע ל"כלל גדול בתורה": "ואהבת לרעך כמוך"¹⁵⁴ - לעזור ליהודי שנמצא בד' אמותיו,
19 ואחר-כך - בחצירו, ואחר-כך בעירו, ואחר-כך במדינתו, ואחר-כך - לאלו שנמצאים בריחוק מקום.
- 20 וכיון שכן, הרי ישנה הוראה ברורה, פשוטה ועיקרית - שכאשר מגיע יהודי מעבר לים¹⁵⁵, עם בן-לויה
21 שלו, ובגלל זה מתקבצים כמה וכמה מישראל ביחד, הנה החוב הראשון המוטל על המתאספים, או אלו
22 שהיו שם וקולם נשמע, הוא - להביט על הקהל שנמצא באסיפה, ולראות אולי אפשר לעזור אותם
23 להוסיף בלימוד התורה, בקיום המצוות, ביראת שמים וכו' וכו'.
- 24 ולפועל - התקיימה אסיפה אחת, אסיפה שניה, שלישית ורביעית, ולא עלה בדעתו של אף אחד
25 לעשות זאת!
- 26 על מה כן חשבו? - כיון שישנם שלשה מליון יהודים, והרי זה דבר פשוט שצריך לעזור להם (ואכן
27 זה דבר פשוט), אזי "יחפשו עצות" כיצד לעזור לאותם שלשה מליון יהודים!
- 28 וזאת - בה בשעה שישנו דין ש"עניי עירך קודמין", כך שלכל-לראש יש לעזור לאותם מאה יהודים
29 שנמצאים כאן באסיפה, שביניהם ישנם כאלו שצריכים ללמדם אל"ף-בי"ת של יהדות, וכאלו שצריכים
30 ללמדם "אורח חיים", "יורה דעה", "אבן העזר" או "חושן משפט" וכו'.
- 31 ולא עולה בדעתו של אף אחד, שיתכן שהסיבה לכך שהתאספו יחד, ובשביל זה הביאו יהודי פלוני
32 מעבר לים, היא - כדי שכל המתאספים ישמעו שצריך לשמור שבת, לאכול כשר, להניח תפילין, לשמור
33 טהרת המשפחה, ולקבל עול מלכות שמים בכל יום ויום!
- 34 העזר והסיוע לאותם שלשה מליון יהודים על-ידי כל האסיפות הנ"ל - מוטל בנפשו, ואכן מידי ספק
35 לא יצא, ובפרט כשמדובר אודות ענין של פיקוח נפשות, שצריך לעשות את הכל אפילו על ספק וספק
36 ספיקא, מאה או אלף ספיקות; אבל ישנו דבר ודאי: אילו היו מדברים שם אודות טהרת המשפחה, אודות

154 קדושים יט, יה ובתו"כ ופרש"י עה"פ.
155 המדובר הוא אודות הרב יהודה ליב לויין, הרב הראשי של מוסקבא, שהגיע לביקור בארצות-הברית, בליווי נציג הממשלה (ראה תורת מנחם חנ"ג ע' 147 ואילך). - המו"ל.

152 ראה כתר שם טוב בהוספות ס"ט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ה אירי).
153 ראה שיחת ש"פ נשא ס"ז (תורת מנחם חנ"ג ס"ע 81 ואילך). וש"נ.

1 כשרות, אודות חינוך, אודות שמירת שבת - היה מתעורר יהודי אחד, שני יהודים, משפחה אחת ושתי
2 משפחות, וכתוצאה מזה - עוד עשרות משפחות (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק): שהרי גם
3 על יהודים צריך ללמד זכות! ...!

4 לב. ויש להוסיף בזה: ידועה תורת הבעל-שם-טוב¹⁵⁶ על מאמר המשנה¹⁵⁷ "נפרעין מן האדם מדעתו
5 ושלא מדעתו" - דלכאורה אינו מובן: הרי רואים במציאות שהענין ד"נפרעין מן האדם" הוא בפירוש
6 שלא מדעתו, שהרי הוא צועק ככרוכיא שאינו רוצה את העונש, ואם-כן מהו הפירוש ש"נפרעין כו' מדעתו";
7 היכן מצינו שיהודי מסכים שיענישו אותו?! - ומפרש הבעל-שם-טוב, שכיון שרצונו של הקב"ה הוא
8 להבטיח שיהיה דין-צדק מכל הצדדים, לכן מזמינים לאדם מקרה דומה, אלא שזהו מקרה שאירע אצל
9 הזולת, ומסבבים את הדברים באופן שמישהו יעורר וישאל אותו: מה מגיע - לפי דעתך - לפלוני בן
10 פלוני שעשה כך וכך, והוא משיב, שלפי דעתו, צריך להיות דינו כך וכך; ואחר-כך כאשר קורה אצלו
11 מאורע כזה, אפילו לאחר כמה שנים, אזי "נפרעין ממנו" באותו אופן כפי שהוא בעצמו פסק בנוגע
12 למאורע כזה - "מדעתו", אף-על-פי שעכשיו הרי זה "שלא מדעתו", שצועק ככרוכיא שאין רצונו בעונש
13 זה.

14 רבנוגע לענינו:

15 השם-יתברך עזר, ובאחת האסיפות נעמד אחד הנאספים, ואמר: הן אמת שצריכים לחשוב אודות כל
16 הענינים הטובים - אודות שלום בוועטנאם, אודות שלום בעולם וכו', אבל לא צריכים לשכוח
17 שצריכים גם לעשות משהו עבור בני ישראל! ...!

18 וכל זה למה? - הרי צריכים להבטיח שיהיה שלום בעולם, כהוראת התורה שיהודי צריך להשתדל
19 "בשלומה של מלכות"¹⁵⁸, ובשלום העולם, שלא יהיו מלחמות בעולם [ומה גם שזהו ענין ששייך גם
20 לבני ישראל, בנוגע לפרנסה, ובנוגע ללימוד התורה וקיום המצוות]? - אלא מאי, החילוק הוא בנוגע
21 לקדימה ואיחור: ישנו אמנם הענין ש"מפרנסים עניי עכו"ם עם עניי ישראל"¹⁵⁹, אבל לפני-זה צריך להיות
22 הענין ד"מפרנסים עניי ישראל", שזוהי מצות הצדקה, ששקולה "כנגד כל המצוות"¹⁶⁰.

23 ובכן: הזמינו לו לפסוק בעצמו את הדין - שכאשר מתאספים ביחד, הנה לכל-לראש צריכים לחשוב
24 אודות בני ישראל, ורק אחר-כך צריכים לחשוב אודות תיקון העולם.

25 ואז - "נפרעין ממנו מדעתו": כיון שאתה בעצמך אמרת זאת - היה עליך להמשיך צעד נוסף - שבנוגע
26 לבני ישראל גופא - "עניי עירך קודמין", שהם אותם יהודים שנמצאים עכשיו כאן בחדר, שהם ישמעו
27 ויקלטו ("הערן און אויך דערהערן") את הדברים, ובוודאי יפעלו עליהם (אם בשלימות, או למחצה
28 לשליש ולרביע - אבל בוודאי יפעלו הדברים). ואף-על-פי-כן גם זה לא עזר, ולא עלה בדעתו של אף
29 אחד לעורר על זה!

30 לג. זאת ועוד: עזר הקב"ה, ואותו יהודי שלכבודו ערכו את האסיפה, נעמד והראה תמונה מהנעשה
31 שם - דלת של ישיבה ודלת של מקוה. ועל זה שאלו אותו: אבל מה נעשה מעבר השני של הדלת? ...!

32 שאלה זו לא היה בה אלא לגרום לו עגמת נפש - שהרי הוא בעצמו יודע מה נעשה מעבר השני של
33 הדלת, וגם השואל יודע. ולאידך גיסא, אסור לו להשיב על השאלה, כי נוסף לכך שאין בזה תועלת,
34 יכול להיות בזה ענין של סכנה. ועל-פי דין, אסור לשאול שאלה כזו שהשואל יודע את תשובתה, ויודע
35 שהנשאל אינו יכול להשיב (כשם שאסור להזמין מישהו לסעודה בשעה שידועים שלא יוכל לבוא¹⁶¹) -
36 כיון שאין זה אלא כדי לצער יהודי¹⁶².

(160) ב"ב ט, א. וראה תניא פל"ז (מח, ב).

(161) חולין צד, א.

(162) ראה שו"ע אדה"ז חו"מ הל' אונאה כו' סכ"ח. וש"נ.

(156) ראה חתר שם טוב בהוספות סק"ב ואילך. וש"נ.

(157) אבות פ"ג מט"ז.

(158) שם מ"ב.

(159) גיטין סא, א.

- 1 למה עשה ה' מצב כזה - שישאלו שאלה כזו? ! ובכן: לאמיתתו של דבר, לא נשאלה שאלה זו אודות
2 המקוה שם; השאלה היתה אודות המקוה בניר־יָאָרְק, אודות המקוה בקאָנענטיקעט, ואודות המקוה
3 במינעאָפּאָליס:
- 4 ישנה תמונה יפה של המקוה, ומסתמא יש בה ארבעים סאה מים כשרים, אבל - שואלים אצל המנהל
5 רוחני - מה נעשה מעבר לדלת? ! כמה נשים הולכות לשם מידי שבוע בשבוע? !...!
- 6 כלומר: השאלה ששאל פלוני אצל היהודי שבא מעבר לים, מה נעשה מאחורי הדלת של המקוה
7 שנמצאת מעבר לים - עליו לשאול את עצמו: יש לך מקוה בעירך? - מה נעשה מהעבר השני של
8 הדלת? !...!
- 9 האם אתה מתנהג כפי שהסנהדרין צריכים להתנהג - "לילך ולקשור חבלים של ברזל במתניהם..
10 ויחזרו בכל עיירות ישראל.. וילמדו את ישראל כו" 163; עליך לבקר בכל העיר, בכל בית, ולשאול: מדוע
11 לא רואים את האשה במקוה? !...!
- 12 והטענה שאין זה דרך צניעות - שייכת לשנים קדמוניות; עכשיו - מדפיסים אודות ענין זה בעיתונים,
13 ומדברים על זה עם ילדים בני עשר, ומלבישים זאת ב"קדושה" - שחינוך הבנים והבנות מגיל עשר שנים
14 אינו יכול להיות חינוך שלם אלא-אם-כן ילמדו עמהם הלכות אישות, אבל באופן של פריצות! ...! -
15 הילדים יודעים יותר טוב ממי שאמור לדבר עמהם אודות טהרת המשפחה, אלא שהם יודעים זאת ממקור
16 בלתי טהור; אבל אף-על-פי-כן הוא לא ידבר אודות טהרת המשפחה, מפני הבושה! ...! - מה אתה
17 מתבייש? ! הרי לא תחדש לה שום דבר; היא מדברת על זה בגלוי!
- 18 ועל-דרך-זה בנוגע ל'ישיבות', שכאשר שואלים על תמונת דלת של 'ישיבה' מה נעשה מאחורי הדלת
19 - מופנית שאלה זו לישיבות כאן:
- 20 ישנה אמנם הצלחה גדולה, ונוספו ב'ישיבות' ריבוי ילדים; אבל השאלה היא: כמה ילדים אינם
21 הולכים ל'ישיבה'? !...!
- 22 אלו שהולכים ל'ישיבות' - תבוא עליהם ברכה, ויקויים בהם היעוד 164 "הקטן יהיה לאלף והצעיר
23 לגוי עצום (ועל-ידי-זה) אני ה' בעתה אחישנה", וכל היעודים הטובים; אבל מה קורה עם שאר הילדים? !
24 כמה ילדים גרים ברחוב שלך שאינם הולכים ל'ישיבה'? - דיברת עמהם על זה, דיברת עם האבא,
25 דיברת עם האמא? !...!
- 26 ומה עם ה'ישיבות' שאין ביכלתן להחזיק את 'ראש הישיבה' - אילו היו כולם נותנים "מעשר", היו
27 כל ה'ישיבות' יכולות לפתוח את דלתותיהן, ולא היו צריכים לחשוב על גרעונות! ...!
- 28 וכאמור, ש"נפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו": כאשר הוא בעצמו שואל מה נעשה מעבר השני
29 של הדלת - הרי גם כאן ישנה דלת שאודותה נשאלת אותה שאלה! ...!
- 30 לד. ולאחרי שכל זה לא הועיל - נעמד אותו יהודי, ואמר: יודעים אתם ממה אני מתפעל באמעריקא?
31 - מחינוך הבנות! !
- 32 נשאלת איפוא השאלה: כמה בנות מקבלות חינוך יהודי מלא אפילו בניו-יָאָרְק, ועל-אחת-כמה-וכמה
33 בערים שמחוץ לניו-יָאָרְק? !...!
- 34 בעוונותינו הרבים, הרי זה רחוק ביותר ממעמד ומצב ש-99% מבנות ישראל לומדות בבתי-חינוך על
35 טהרת הקודש, מלבד אחוז אחד, כך שיכולים לטעון שזהו מיעוטא דמיעוטא שאפילו לדעת רבי מאיר¹⁰¹
36 לא חיישינן...!

1 לה. וכאן רואים עד כמה גדול ההעלם וההסתר בעולם - שלא שמים לב לדבר הכי ברור ופשוט:

2 מגיע יהודי שנסע אלפיים קילומטר מעבר לים, ומראה תמונה של מקוה ושל ישיבה, בה בשעה שהכל

3 יודעים שאין שום תועלת בכך שמראים תמונות אלו; יהודי הנ"ל אינו טיפש, ויודע שאינו מרמה אף

4 אחד, אלא שאין לו ברירה, להיותו "מצווה ועומד" ... והשומעים יודעים שיהודי הנ"ל אינו טועה, ואינו

5 רוצה להטעות אותם, אלא ש"הם¹⁶⁵ לא עשו אלא לפנים" ...

6 ובכן: במצב כזה - צריך להעמיד בפניו שאלה הנ"ל: מה נעשה בצדה השני של דלת המקוה או

7 הישיבה? ...!

8 אם השואל חושב ש"נפלה לו המצאה" לשאול שאלה זו בנוגע למעמד ומצב השורר מעבר לים -

9 שלא ישלה את עצמו בדברי חלומות ...

10 שאלה זו אינה המצאה שלו, אלא זהו בבחינת "הדבר אשר ישים אלקים בפי אותו אדבר"¹⁶⁶; וזוהי

11 שאלה ששואלים אותו מלמעלה בנוגע למעמדו ומצבו כאן, כאשר "בתוך עמי אנכי יושבת"¹⁶⁷:

12 בארצות-הברית ישנן חמישים מדינות, ובכל מדינה ישנם יהודים, וישנו איגוד של רבנים - "אגודת

13 הרבנים", "ועד הרבנים"; עליהם לדאוג אמנם ליהודי שנמצא במרחק של שלושת אלפים קילומטר,

14 שאשתו תלך למקוה, וילדיו ילכו ל"ישיבה", אבל לכל-לראש עליהם לדאוג ל"עניי עירך" ...

15 זהו עולם שבו "הכל מותר לך, הכל מחול לך, הכל שרוי לך", ואדרבה: "חכם יתקרי", "רב יתקרי",

16 וכל שאר התוארים, ומדפיסים תמונות בעיתון ובטלוויזיה, על-ידי עיתונאי גוי שיציג אותו לפני חבריו ...

17 ואם-כן מדוע אינך מנצל זאת כדי לדאוג ל"עניי עירך"? ...!

18 כואב לך הלב על המצב מעבר לים - ואכן כך צריך להיות על-פי תורה, וכפי שכותב בעל הגאולה¹⁶⁸,

19 שהלב צריך לכאוב על הזולת באותה מדה כמו שהיה כואב לו אם היה מדובר אודות ילד שלו,

20 רחמנא-ליצלן, שאינו יכול לקבל חינוך יהודי - אבל אין זה פוטר אותך שלא יכאב לך עבור ילד שלך,

21 וגם אם אינו שלו בנפש, הרי זה ילד מהקהילה שלו, מארבע אמות שלו, מהרחוב שלו, ומהעיר שלו!

22 ותמורת זה שמיד לאחרי נסיעתו של יהודי הנ"ל, או בתוך כדי דיבור משמיעת דבריו, יגש לפינה

23 ויבכה על הטעות שלו - הרי הוא מרוצה ואומר "שישו בני מעיי", שבחסדי ה', המצב כאן אינו כמו

24 שם! ...!

25 אבל, נוסף לכך שענין זה אינו מצד עבודתו ויגיעתו - ובלשון המדרש¹⁶⁹: "באו האבות וזכו", וכפי

26 שמבאר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן¹⁷⁰ "דקדוק לשון וזכו, דלכאורה הוה-ליה-למימר סתם עד

27 שבאו האבות", "היינו שעל-ידי עבודה דוקא המשיכו האור והגילוי כו" -

28 הנה לאחרי כל ההצלחות ("אלע גליקן"...) הרי כמה שלומדים ב"ישיבות", וכמה שלומדים ב"בית

29 רבקה" ו"בית יעקב", וכמה שלומדים בבתי-ספר הפרטיים ("פאראקיעל סקולס") וכו', וכמה

30 שהולכים למקוואות בערים הגדולות - הרי זה שלא בערך לגבי מה שהיה צריך להיות!

31 לו. ומלבד זאת - יש כאן הטפת מוסר חיה ומוחשית ("א לעבעדיקער מוסר-זאָגער"):

32 כאשר מגיע יהודי ממקום כזה שבמשך חמישים שנה יש שם רדיפות על עניני דת, עד לעונש מיתה,

33 ואף-על-פי-כן רואים איך הוא נראה - היתה צריכה להיות המחשבה הראשונה ללמוד מזה ה"מוסר

34 השכל" הנראה לעין מיד: אם לאחרי חמישים שנה של גזירות, יכול יהודי להיות חי וקיים, לנסוע ולבוא

35 וכו' - הרי על-אחת-כמה-וכמה כשנמצאים במקום שאין בו גזירות, ואדרבה כו', בוודאי היו צריכים

36 לרצות להיראות כפי שנראה יהודי הנ"ל!

(169) שמו"ר פט"ו, ז.

(165) לשון חז"ל - מגילה יב, א.

(170) רד"ה וסד"ה כי מראש צורים אראנו תערג (המשך

(166) פרשתנו (בלק) כב, לה.

תערג"ב ח"א ע' רצא"ש). וראה גם לעיל במאמר פ"א-ו (תורת

(167) לשון הכתוב - מלכים-ב ד, יג.

מנחם הנ"ג ע' 186 ואלך. לעיל ע' ה ואלך).

(168) ראה סה"ש תש"ב ע' 73. וראה גם תורת מנחם חנ"ב ע'

- 1 אך בפועל, הנה במדינה זו דוקא ישנם יהודים שאינם מתחשבים עם פסקי ה'שולחן ערוך'; הוא טוען
 2 שהוא 'קונסרבטיבי', ויש לו 'שולחן-ערוך' משלו... ובנוגע לענין שמופיע ב'שולחן ערוך מקוצר', טוען
 3 שהוא 'רפורמי'. ואם גם זה יותר מדי, טוען, שהוא 'אתאיסט'...
- 4 פעם טען לי מישהו שנתחדש אצלו ענין: עד עתה חשב - באמרו על עצמו - שהוא עובר עבירה,
 5 אבל עתה נודע לו שאינו עובר עבירה, אלא הוא אדם חילוני ('סעקולאריסט'); חסו־שלום לומר שהוא
 6 עובר עבירה; יש על זה שם יפה בשפה האנגלית: 'סעקולאריסט'...
- 7 ואחר-כך באו אלו שטוענים ש'אידישקייט' בנויה ומיוסדת על לשון אידיש, ולכן אי-אפשר להשתמש
 8 בתואר 'סעקולאריסט'; אם אתה אומר על עצמך שהנך 'סעקולאריסט', הרי אתה 'מתבולל'... ואם-כן -
 9 שואל הוא - מה אני? ! ומשיב לו: אמור מעתה שהנך 'אידישיסט'!... 'א' וועלטליכער איד'...
- 10 בא איפוא יהודי מעבר לים, ומדבר רק אודות בתי-כנסיות ובתי-מדרשות, ישיבות ומוסדות חינוך
 11 וכו', ואינו מזכיר מילה אחת לא אודות "תיאטרון" ולא אודות "שפה" וכיוצא בזה, וממילא לא היו
 12 יכולים לדבר עמו אודות ענינים אלו, מצד כיבוד אורחים...
- 13 והמסקנא מזה בהשקפה ראשונה היא - שהקיום של יהודים הוא על 'אידישקייט', ו'אידישקייט'
 14 פירושה תורה ומצוות, 'ישיבה', ולהבדיל - מקוה, עם בית-כנסת ובית-מדרש, ו'מלמד' עם זקן לבן, שלובש
 15 סירטוק ארוך וחובש כובע מקומט ("א' צולופעטע שלאפע") וכו' וכו'.
- 16 ואף-על-פי-כן בנוגע לכל ענינים אלו - לא חשב אף אחד לדבר אודותם, ואין פוצה פה ומצפצף!
 17 לז. ולהעיר: איתא בזהר¹⁷¹ שבתורה יש "גליא" ו"סתים". וכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"¹⁷²,
 18 הנה בכל ענין שבעולם יש גליא וסתים. ועל-דרך-זה בעניננו - יש ענינים שהיו צריכים לדבר בגלוי, ויש
 19 ענינים שהיו צריכים לדבר באופן סתום.
- 20 ובפשטות: ענינים הקשורים עם ארצות-הברית וכיוצא בזה בנוגע למדינה אחרת - יכולים לדבר בגלוי,
 21 ובוודאי לא יזיק הדבר לאף אחד, ואדרבה, כאשר ידברו ויחזרו על הדברים וידפיסו אותם כו', הנה
 22 לבסוף תהיה מזה התעוררות; אבל ענינים הקשורים עם המדינה ההיא - צריכים להזהר בכל מילה ("זיך
 23 אויסרעכענען מיט אַ וואָרט"); לדעת מה צריך לומר, היכן לומר, למי לומר, ובאיזה סגנון לומר, ואחר-כך
 24 בנוגע להדפסת הדברים - אולי מוטב לצאת ידי-חובה בדיבור בעלמא!...
- 25 אבל כאשר "עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה"¹⁷³ - הנה בנוגע לענינים שבגלוי
 26 לא דיברו כלל!...
- 27 ה"מענה" היחידי שקבלתי מכל אלו שדיברתי עמהם על זה - ש"הרווחתי" ברוגז וכעס מצדם...
 28 ומסתכלים עלי מהצד השמאלי: למה אני מבלבל יהודים, ולמה אני מחרף ("וואָס זידל איך זיך")... וזהו
 29 מה שאפעל עם הדיבור עתה בענין זה - להסתכסך ("פאַררייסן זיך") עם כל אלו שערכו את האסיפות,
 30 שיש ביניהם יהודים טובים, יראי-שמים, ידידים, וכל המעלות הטובות...
- 31 לח. ונקודת הדברים - כפי שאמרתי לאחד שהיה בין המשתתפים באסיפה הנ"ל:
 32 ישנו דין ברמב"ם בהלכות תעניות בתחילתן¹⁷⁴, עד כמה מושלל לומר "דבר זה ממנהג העולם אירע
 33 לנו. נקרה נקרית.. הוא שכתוב בתורה¹⁷⁵ והלכתם עמי בקרי וכו'", ומגיע על זה עונש הכי גדול כו',
 34 והיינו, שכאשר קורה אצל יהודי דבר מסויים, אין זה באקראי; אלא שהרמב"ם אינו נכנס לפרטי הדברים.
 35 אך ישנו הסיפור הנ"ל של בעל הגאולה, שבשעת בריאת העולם ברא הקב"ה הר ובו מערה, כדי
 36 שלאחרי ה' אלפים תרמ"ד שנים יהיה מקום ליהודי להתפלל תפילת שחרית.

(174) פ"א ה"ג.

(175) בחוקותי כו, כז.

(171) ח"ג עג, א.

(172) ח"ב קסא, ריש ע"ב.

(173) לשון חז"ל - פסחים נ, א. וש"נ.

1 וכיון שכן, הרי יתכן - ולא מופרך הדבר - שהביאו יהודי (לא דומם, אלא מין המדבר) לכאן מעבר
 2 לים, כדי שיתעוררו וישימו לב לענין הנראה בהשקפה ראשונה - כיצד צריך להיראות רב; ובשעה
 3 שמראים דלת של מקוה או דלת של 'ישיבה', צריך לשאול מיד: מה נעשה מעבר לדלת... ולידע שהסיבה
 4 היחידה לכך שהחינוך אינו כדבעי יכולה להיות רק באשמתה של "מלכות הרשעה", וממילא, בשעה
 5 שאין "מלכות הרשעה", אין גזירות ואין מניעות, הנה על כל צעד ושעל צריך להיות חינוך על טהרת
 6 הקודש, ובכל מקום שישנו ילד יהודי שמותר לשלחו ל'חדר' - עליו לשבת ב'חדר'!...
 7 וכאמור לעיל - לא סמכו על כך שיחפשו דברים הנסתרים, אלא הביאו במיוחד יהודי שידבר על זה,
 8 אלא, כיון שהוא בעצמו אסור לו לדבר, עוררו את אלו שפגשו אותו, שאחר-כך ישוחחו על זה ביניהם:
 9 מהי הסיבה לכך ששם אין ריבוי 'ישיבות'? - לא בגלל שאין שם יהודים, ולא בגלל שאין שם גמרות,
 10 אלא בגלל שיש שם גזירה שקובעת שזהו ענין הקשור עם עונש וקנס, שילוח לארץ גזירה וכו'.
 11 ובכן: כאשר אתה כבר מדבר בענין זה - למה הנך נשאר בהתחלת הענין?! עליך להמשיך ולהגיע
 12 למסקנת הדברים - מהו ה"בכך" והפסק-דין,
 13 - ובלשון הרגיל בגמרא בנוגע לכל דין: "מאי בינייהו" ו"למאי נפקא-מינה", ומדגישים בפירוש שאין
 14 זה סדר לומר "הלכתא למשיחא", שהרי כשיבוא משיח, לא יצטרך לשאול אצלנו מה לעשות... אלא
 15 צריך להיות פסק-דין שאנו צריכים לעשותו -
 16 כפי שפסקת בעצמך - כנ"ל ש"נפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו" - שאילו לא היתה גזירה, אזי
 17 היתה שם 'ישיבה' לילדים, ומוסד חינוך לבנות, בשר כשר, וטהרת המשפחה, וכל הענינים שמעכבת
 18 הגזירה; ואם-כן כאשר אתה נמצא במקום שבו אין גזירה - מדוע אתה שותק?!...
 19 בשביל זה הביאו לכאן יהודי ממקום שיש בו גזירות במשך חמשים שנה - כדי לומר לך מוסר!
 20 אלא שמחפשים "המצאות": מה צריך לשאול ומה לא צריך לשאול, איך לדבר ומה לא לדבר;
 21 לכל-לראש יש לדבר אודות האל"ף-בי"ת, שזהו פשוטם של דברים, ואחר-כך יחשבו מה צריך לעשות
 22 נוסף על פשוטם של דברים - בדרך הרמז, דרך הסוד או דרך הדרוש, אבל יש להתחיל מפשוטם של
 23 דברים.
 24 ואף-על-פי-כן למרות שכבר עבר כמה זמן מאז שיהודי הנ"ל חזר למקומו, לא עלתה בדעתו של אף
 25 אחד סברא זו - ובאמת אין זו 'סברא', אלא זהו הפירוש הנראה לעין של הביקור שנערך כאן.
 26 לט. וכמדובר כמה פעמים - אין כוונתי לעבור על הציווי "אין צועקין על העבר"¹⁷⁶; אין זה ענין
 27 ששייך ל'עבר', כיון שיכולים מהיום להתחיל לדבר על זה:
 28 יש לצאת ולעמוד על בימת בית הכנסת, ולומר: הקשיבו יהודים! ישנו מקום שבמשך חמישים שנה
 29 רצופות אסור ללמוד ואסור לעשות כך וכך, וכו' וכו', ככל אריכות הפרטים שבוה, או מוטב להזכיר זאת
 30 בקיצור... ולסיים: אשר לכן - יהודים - כיון שהקב"ה עזר והצליח שאתם נמצאים במדינה שבה מותר
 31 ללמוד, מותר לחנך ילדים, מותר להדפיס ספרים וללמוד בהם, ומותר לתת צדקה, ולא עוד אלא שיכולים
 32 לעשות כל ענינים אלו בריש גלי - עליכם להודות להקב"ה בכל יום על כך שמותר לכם לחנך את ילדיכם
 33 על טהרת הקודש, ועשו זאת, כדי שתשרה הברכה: החל ממחר בבוקר תתחילו לשלוח את הילדים -
 34 "בנערינו.. בבנינו ובבנותינו"¹¹⁴ - לבתי-ספר שבהם יתחילו ללמדם אל"ף-בי"ת של יהדות!
 35 ועל-דרך-זה יש לדבר בנוגע למקוואות, מבלי להתבייש (כנ"ל סעיף לג).
 36 מ. (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק): בענין זה יש הוראה מ'פסוק' ב'טיימס' הקדוש...
 37 להבדיל, שלדאבוננו, נעשה 'פוסק מקובל' על כל בני ישראל...

- 1 ימים אחדים לאחרי נסיעתו של האורח הנ"ל, סיבב הקב"ה בהשגחה פרטית שנדפסה כתבה ב'טיימס'
 2 אודות חמש נשים שלא התביישו וסיפרו שישנה מצוה של טבילה במקוה, והסבירו במה מתבטאת מצוה
 3 זו, וה'טיימס' לא התבייש, והדפיס את הדברים בשם אומרים!
 4 ותבוא עליהם ברכה - שהרי "מצוה לפרסם עושי מצוה"¹⁷⁷.
- 5 ענין זה יצא כבר מהגדר של דבר שיש להתבייש בו - זהו שלא בערך לגבי דברי ניבול-פה שנדפסו
 6 בעמוד השני של העיתון...
 7 ומזה יש ללמוד "בנין אב" בנוגע למעשה בפועל - שרואים בגלוי שכל אחד ואחד יכול לדבר עם
 8 כל אב וכל אם וכו'. ואף-על-פי-כן אין פוצה פה ומצפצף.
- 9 מא. וכאמור לעיל - אין זה ענין של עבר; זהו עתיד והווה!. ואין זה באופן שאם לא יעשה זאת
 10 מיד, הנה "עוד היום גדול"¹⁷⁸, באמרו, שמתכוונן להמשיך ולהיות "מנהיג רוחני" עוד עשר שנים, כך
 11 שיכול לעשות זאת מחר, בעוד חודש, בעוד שנה - שהרי מצינו בגמרא¹⁷⁹ ש"לא נענש יהושע אלא
 12 בשביל שביטל את ישראל לילה אחת מפריה ורביה!"
- 13 והגע עצמך: מדובר אודות יהושע שהיה 'מקבל' השני של התורה, מיד לאחרי משה רבינו, ובמעמד
 14 ומצב ש"היו עסוקים במלחמה ביום" ו"לא היה להן עת לעסוק בתורה אלא בלילה"¹⁸⁰, שאז "הלך
 15 בעומקה של הלכה", כך שהיה עסוק במצוה גדולה ונעלית. ואף-על-פי-כן "בשביל שביטל את ישראל
 16 לילה אחת כו'", הנה עד היום הזה אי-אפשר לפרוע זאת ("מ'קען זיך ניט אויסצאלן"), ונדפס הדבר
 17 בכל הגמרות, וכל הילדים יודעים זאת - שכאשר מקבל התורה ביטל לילה אחת כו', היה זה ענין חמור
 18 ("אָ געוואָלדיקער ענין")!
- 19 ומזה מובן גם בנידון-דין, שזהו ענין שאי-אפשר לדחותו. וכשם שהדברים אמורים בנוגע לטהרת
 20 המשפחה - כן הוא בנוגע ללימוד התורה וקיום מצוה, חינוך וכשרות וכיוצא בזה.
- 21 - ("כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבת-שחוק): בין כל המכתבים השונים שהנני מקבל עם כל מיני
 22 המצאות מכל מיני בעלי-המצאה, כותב לי יהודי, שאדע, שישנו ראשי-תיבות למנין השנה - תשכ"ח¹⁸¹:
 23 תורה שבת נשרות חינוך! ומוסיף להודיעני שתיכף באה שנת תשכ"ט, שהראשי-תיבות שלה: תורה שבת
 24 נשרות טהרה!... וממילא - מסיים - יש לדעת מה שצריכים לעשות, שהרי השנה עצמה מכריזה ואומרת
 25 מה שצריכים לעשות!...
- 26 ובכל אופן - ללא נפקא-מינה עם ראשי-תיבות או בלי ראשי-תיבות, לשמה או שלא לשמה, שיקרא
 27 שמו עליו וכו' - העיקר הוא שיבוא הדבר לידי פועל!
- 28 מב. אילו היו מדברים אודות ענינים אלו באסיפות הנ"ל - היה בריא יותר, הן עבור האורח והן עבור
 29 המארחים, והעיקר - שהיה זה לטובת ה'בעלי-בתים', בניהם ובני בניהם, ובזה לא היה מקום לספק אם
 30 כיוונו או לא, שהרי אין ספק בדבר שזוהי התכלית הראשונה.
- 31 אלא מאי, הקושיא היא: כיצד יתכן לומר שהקב"ה יניח שתהיה גזירה במשך חמישים שנה, ואחר-כך
 32 יסבב סיבות (על-ידי הפגנות או ללא הפגנות, על-ידי ארגון זה או על-ידי ארגון אחר, 'ציונים' או לא
 33 'ציונים') ויביא לכאן יהודי הנ"ל, כדי שעל-ידי-זה תהיה התעוררות בנוגע לעניני תורה ומצוות, בה
 34 בשעה שכולם צועקים שלא זו היתה כוונתם?!
- 35 הנה המענה לזה - על-פי הסיפור הנ"ל של בעל הגאולה:

(180) פרש"י שם.

(181) ראה גם תורת מנחם ח"נ ע' 400.

(177) שו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א.

(178) לשון הכתוב - ויצא כט, ז.

(179) עירובין סג, ריש ע"ב. וש"נ.

1 ישנו מקום ברוסיה הנקרא בשם "קרים", שהוא מחוץ ל"תחום המושב", אשר על-פי גזירת הצאר
 2 אסור ליהודים לדור בו, ואפילו כדי לעבור בו ממקום למקום, היו צריכים להשיג רשיון מיוחד (על-ידי
 3 אישור מרופא וכיוצא בזה), כמו בנסיעה הנ"ל ליאָלטע.
 4 כלומר: מדובר כאן אודות מקום שרק עוברים בו בנסיעה ממקום למקום, ולכאורה, על-פי דין נוגע
 5 רק המקום שממנו נוסעים - "ויסעו מ...", והמקום שנוסעים אליו - "ויחנו ב...", ולא נוגע מה נעשה
 6 במקומות שבינתיים.
 7 אבל האמת היא - שנוגע גם המקום שבינתיים, וכמו שנתבאר בהתוועדות קודמת¹⁸² דוגמא לזה בנגלה
 8 דתורה, מדברי הרגצ'ובי¹⁸³ בנוגע להולכת הדם כדי לזרקו על-גבי המזבח¹⁸⁴, שההולכה עצמה נחשבת
 9 לעבודה, אף-על-פי שכאשר שוחטים בצד המזבח אין צורך בהולכה.
 10 וכן הוא בסיפור של בעל הגאולה בנוגע למקום שבאמצע הדרך - שהיה כדאי לברוא במקום זה דבר
 11 מסויים, ולהמתין ה' אלפים תרמ"ד שנים, עד שתושלם התכלית שבשבילה נברא דבר זה!
 12 ובאמת אין זה ענין שבשבילו צריך להמתין עד שתודפס רשימת המאסר, אלא הדבר מובן מהמוזכר
 13 לעיל (סעיף י') אודות דברי הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות, בביאור מאמר רבותינו ז"ל "כל העולם
 14 כולו לא נברא אלא לצוות לזה" - שישנו בעולם ריבוי גדול של אנשים, ולדוגמא: חייטים שתופרים
 15 בגדים, סנדלרים וכו', אנשים שחורשים וזורעים כו' ואופים וכו', שכל מציאותם היא בשביל אדם אחד
 16 ויחיד שיושב ועוסק בדברי חכמה, כדי לספק את צרכיו! ומלבד זאת, הנה כדי שלא יהיה "שומם"
 17 (עצוב), נבראו עוד כמה וכמה אנשים כדי שתהיה לו חברה... שיוכל לטייל עמהם, או לומר להם 'בוקר
 18 טוב' וכיוצא בזה!
 19 ובנוגע לענינו: אם יתכן שנבראו אלף אנשים כדי שיהודי אחד ילמד סעיף ב'שולחן-ערוך' או פסוק
 20 בחומש - הרי בוודאי יתכן שיביאו לכאן יהודי עם זקן שלם ו'סירטוק' ארוך, כדי שייטו עליו ויאמרו:
 21 הנה לפנינו הטפת מוסר חיה ומוחשית ("א לעבעדיקער מוסר-זאָגער"), שבאופן כזה צריך להיראות "רב"
 22 אפילו שם (במדינה ההיא), ועל-אחת-כמה-וכמה כאן. ואפילו שם, הנה הענין שבו צריך "רב" להתפאר
 23 הוא - לא כמות הכסף שיש לו, העובדה שיש לו "חוזה לכל החיים", או מספר חברי הקהילה, אלא
 24 שביכלתו להראות דלת של מקוה! ...
 25 אלא, שלדאבוננו, אינו יכול להראות יותר מזה; אבל אתה - יש ביכלתך להראות יותר, שהרי אין עליך
 26 שום איסור; ומה אתה מספר - שאתה יודע לשאת דרשה יפה באנגלית! ...
 27 לדבר אנגלית - יודע הגוי יותר טוב ממך, ולומר דרשה - יודע גם ה'גלח', להבדיל, יותר טוב ממך...
 28 וכיון שביכלתו לפעול יותר - הרי הוא מאבד את זמנו לא על הדבר העיקרי שצריך לעשותו.
 29 והרי הקב"ה לא נותן כחות מיותרים, כמו שכתוב¹⁸⁵ "ימים יוצרו ולו (ולא) אחד בהם", והיינו,
 30 שכאשר הקב"ה נותן ליהודי שליחות מסויימת, נותן לו את כמות הכחות, הזמן והמרץ, הדרושים בשביל
 31 למלא את שליחתו בשלימותה, לא חסר ולא יתיר; ואם-כן כאשר היהודי נוטל יום אחד, יומיים או
 32 שלשה ימים, וכך וכך מרץ והשתדלות, עבור ענין שאותו צריך לעשות (לא ה"בשם", אלא) ה"בורסקי",
 33 אזי חסר אצלו בעבודת הבשמים! ...
 34 ומה יענה ליום הדין?! - הרי לבסוף צריך ליתן לעצמו "דין וחשבון"! ...
 35 לא מדובר כאן אודות דין-וחשבון ב"יום הדין" לאחר מאה ועשרים שנה - שהרי עד אז ישוב
 36 בתשובה, ויהיה "הכל מחול לך, הכל שרוי לך"; אבל בסוף יתפוס מה שקרה, וישאל את עצמו: מה
 37 עשיתי?! ...! השתתפתי באסיפה, ברכתי לשלום וטפחתי על השכם, ומה דיברתי? - הלה שאל אצלי מה

184) ראה זבחים יג, א (במשנה).

182) שיחת יום ב' דחה"ש סכ"ג (תורת מנחם חנ"ג ע' 49).

185) תהלים קלט, טז. וראה לקו"ש חט"ז ע' 273. וש"נ.

וש"נ.

183) נסמנו בלקו"ש ח"יב ע' 240, וחי"ד ע' 39.

- 1 נעשה במקוה שלי ובישיבה שלי מאחורי הדלת, ואילו אני, יצאתי מהדלת השניה ואמרת: רחמנות על
2 יהודי שאינו יכול לומר את האמת... ואילו בנוגע לשאלה העיקרית - לא נגע ולא פגע!...
- 3 מג. וכאמור לעיל - זהו ענין ש"מדעתו ושלא מדעתו"; אין צורך לשמוע את דברי, אלא לבחון בעצמו:
4 אותם דברים שהוא בעצמו תבע מפלוני בדרשתו (או שהתדבר עם חבריו שצריכים לתבוע, אלא שהיה
5 זה באופן ש"ליבא לפומא לא גליא"¹⁸⁶, כיון שאסור לומר זאת בדיבור) - למה אינך תובע זאת מעצמך,
6 מדוע אינך תובע זאת מחברך, ומדוע אינך תובע זאת מהארגון שהנך נמנה בין חבריו? ...!
- 7 וגם אם אתה 'בעל הבית' - הרי יש לך דעה בבית-הכנסת, ואם-כן דפוק על הבימה, ודרוש זאת
8 מהגבאי או מהרב של בית-הכנסת! ...!
- 9 ועדיין נמשכת השקלא-וטריא והפלפול בנוגע לאסיפה הנ"ל - מה עשו יותר מדי ומה לא עשו מספיק,
10 ואיך צריכה או לא צריכה להיות ההנהגה מכאן ולהבא - אבל כל זה אינו אלא בנוגע לענינים כאלו
11 שסוף גדול אם יכולים לפעול משהו עם חיפוש ה"עצות", אלא כיון שמדי ספק לא יצא, יש להמשיך
12 ולפלפל בזה; אבל כיצד פוטרים את עצמם מהתעסקות בענין שנמצא בארבע אמות שלהם?!
- 13 ואין זה מעמד ומצב שיש צורך למדוד - "ומדדו גו' והיה העיר הקרובה גו'"¹⁸⁷; לא שייך כאן ענין
14 של מדידה, שהרי צועק שהוא 'בעל הבית' בבית-הכנסת, והוא ה'מנהיג-רוחני' (ולא יניח למישהו אחר...),
15 וכאשר מדפיסים משהו בעיתון חייבים להזכיר אותו, כיון שהוא זה שעשה את הכל; ואף-על-פי-כן
16 כאשר באים ואומרים לו: אם כנים הדברים, רוצים אנו לראות מה נעשה מעבר השני של דלת ה"מוסד
17 חינוך", ה"ישיבה" או ה"מקוה" וכו' וכו' - אזי עונה שהוא "עסוק" ("ביזוי")! ...!
- 18 במה הוא "עסוק"? - עליו להכין שלש דרשות לכל שבת, ולפעמים הוא צריך שבע דרשות, כיון שיש
19 לו בכל יום שמחה אחרת, או רחמנא-ליצלן ענין של היפך השמחה.
- 20 ונוסף לכך, עליו לנסוע לוואשינגטון לתת עצה כיצד צריך ה"פרעזידנט" להתנהג בוועטנאם...
21 וכמו-כן בנוגע לארץ ישראל - שיש בה שנים וחצי מליון יהודים, כן ירבו - מוכרח הוא להביע דעתו
22 בנוגע לעריכת ה'בחירות', אם לעשות זאת בעוד שנה או בעוד שנתיים וחצי... שהרי אי-אפשר להסתדר
23 בלעדיו...
- 24 ובפרט כאשר שר אחד מסתכסך עם שר שני - הנה לכל-לראש צריך הוא לומר להם 'מוסר', שיהודים
25 לא צריכים לריב... ואחר-כך צריך להוכיח להם ששניהם טועים; אף אחד מהם לא צודק, אלא שניהם
26 טועים; ואילו הדעה האמיתית היא הדעה שלו, שהרי הוא גר בברוקלין...
27 ואם-כן איך ישאר לו זמן כדי להשתדל בנוגע ל'בעלי-בתים' שלו, שיתווספו אצלם ידיעה בתורה,
28 והידור בקיום מצוה, והעיקר - בנוגע לענין חינוך הבנים והבנות? ...!
- 29 מד. וכאמור לעיל (סעיף לד) בנוגע להכרזתו של האורח ממה הוא התפעל: הוא לא התפעל
30 מהחליפות הקצרות של הרבנים, ולא התפעל מהאנגלית שבפיהם, ואפילו לא התפעל מהעובדה שיש
31 להם דעה בבית המלכות (אם אכן יש להם דעה...); הדבר היחידי שממנו התפעל הוא - מחינוך הבנות!
32 ובגלל זה טפחו על שכמו: כאן הוא אמר מה שהוא חושב, וכאן רואים וכו' וכו', ותבוא עליו ברכה.
33 מה אתה מתפעל מההתפעלות שלו? ! - תתפעל בעצמך! ... ותשתדל בנוגע לחינוך הבנות, שלא תישאר
34 לדה אחת שלא תקבל חינוך על טהרת הקודש, ושהמוסדות יוכלו להתנהל באופן שלא תחסר להם
35 פרוטה או יותר מפרוטה... ויוכלו להחזיק מורים טובים ומורות טובות, הנהלה טובה ובנין טוב וכו'
36 וכו'.

187) פ' שופטים כא, ב-ג.

186) לשון חז"ל - ז"ח בראשית ח, א. וראה ג"כ זח"א רנג,

א. סנהדרין צט, א ובפרש"י.

- 1 אלא, שכל זה - טוען הוא - אינו שייך אליו:
- 2 הוא למד חמש שנים ב'שייבה', ועוד חמש שנים למד לעצמו, ואחר-כך קיבל 'סמיכה', ואחר-כך
3 קיבל כל מיני תוארים: "בִּי-אֵי", "עַם-אֵי", או "פִּי-אֵיטֶשֶׁדִי" - כל הלשונות שיש בזה, לא עליכם...
4 לאחרי שעבד על זה במיטב שנותיו, ואחר-כך השתמש בכל הקשרים שלו כדי שימנוהו ל"רב"
5 בבית-כנסת גדול, וישלמו לו שלושים אלף דולר לשנה.
- 6 וכיון שכן, כיצד יתכן - טוען הוא - שהקב"ה [שהרי הוא מאמין שכל זה נעשה על-ידי הקב"ה]
7 יטריח את עצמו בטירחא גדולה כזו, כדי שהוא יפעל על אם יהודיה שתשלח את בת החמש שלה ללמוד
8 אל"ף-בי"ת, במקום לשלוח אותה ל"פּאָבליק-סקול"?!
- 9 כיצד יתכן שהקב"ה "יתייגע" במשך שלושים שנה, שלושים וחמש שנה, בשביל לדאוג עבור ילדה
10 קטנה?! - הרי יש להקב"ה דרך יותר קצרה: לגשת בעצמו אל האם ולפעול עליה!...
- 11 ואילו הוא - נתחנך לגדולות ונצורות... עליו להציל שנים וחצי מליון יהודים בארץ ישראל, ושלושה
12 מליון יהודים במדינה ההיא, ולהציל את דזשאנסאָן¹⁸⁸ מפני טעות בוועטנאָם, ולהציל את השלום בעולם
13 וכו' וכו'.
- 14 אבל עניני קטנות ("קלייניקייטן") כאלו, שהשכנים שלו ישלחו ילד ל'חדר' וילדה ל"בית רבקה",
15 "בית יעקב" או "בית רחל" - לא יתכן שבשביל זה "התייגע" הקב"ה במשך שלושים שנה להעמיד אותו
16 ל"מנהיג בישראל"!...
- 17 ובכן: הרמב"ם⁵³ אומר שיכול להיות שהקב"ה יברא אלף בני-אדם כדי שהחכם יוכל לישב וללמוד
18 תורה, ותהיה לו חברת בני-אדם שיוכל לטייל עמם כו', שלא יהיה שומם!
- 19 ויתירה מזה - כאמור לעיל שלפני ה' אלפים תרמ"ד שנים ברא הקב"ה חור בהר, כדי שיהיה מקום
20 לשני יהודים להתפלל תפילת שחרית, ובכך סיים ההר את תפקידו; מסתמא הוא עומד בקיומו עד היום,
21 אבל הוא מילא כבר את תפקידו!
- 22 דבר זה לא מתקבל בשכל?! - אין הקב"ה מתפעל, כביכול, מהשכל שלנו; זוהי המציאות!
- 23 מה. וכאמור לעיל (סעיף מא) שאין זה ענין השייך לעבר, אלא זהו ההווה והעתיד; ואין זה ענין
24 שנוגע רק ל"יושב-ראש" של חמש מאות רבנים, אלא זה נוגע לכל רב ורב, לכל מנהיג רוחני ולכל מנהיג
25 גשמי,
- 26 - כי מנהיג גשמי בארצות-הברית יש לו דעה, ומסתכלים עליו מלמטה למעלה, ומסתכלים איך הוא
27 מתנהג ביום השבת, ביום ראשון ויום שני כו', וזאת, אף-על-פי שתפקידו לנהל חשבונות או לחתום על
28 הצ'קים, כיון שזהו טבע האדם, שכאשר יש לו איזה מעמד ומצב בחברה, אזי למדים מדרכיו. וממילא,
29 כאשר הוא ישתדל, ידבר ויצעק אודות ענינים אלו, הרי זה יפעל - מיד, מחר או מחרתיים; אבל לא
30 לדבר, בוודאי לא יפעל מאומה -
- 31 ועל-אחת-כמה-וכמה שזה נוגע לכל ראש משפחה, לכל גבאי בקהילה, לכל "פרעזידענט" בקהילה,
32 ולכל שמש בבית-כנסת, ולכל אשר בשם ישראל יכונה,
- 33 כי הכלל שדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב ופועלים פעולתם¹⁸⁹, נאמר על כל מי שיש לו
34 לב יהודי, ללא נפקא-מינה איזה כותפת-דרגות ("עפּאָלעטן") הוא עונד, ואיזה "תואר כבוד" יש לו, וכמה
35 כסף יש לו בבנק.
- 36 מו. (כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים בבת-שחוק): ולאחרי שכתוצאה מהדיבור בכל הנ"ל רכשתי כמה
37 "ידידים טובים", שזהו ענין בפני עצמו - הנה יהי-רצון שארכוש לכל-הפחות כמה "לקוחות" (ובלשון

1 המדינה: "קאָסטומערס"), שלא יסמכו חסוֹשֵׁלוֹם עלי, אלא בבואם לבתיהם יתיישבו לעשר דקות כדי
 2 לחשוב אולי ישנו קסלקא-דעתא שזו היתה הכוונה בכל הביקור הנ"ל,
 3 ולאחר מכן, הנה כולי האי ואולי יערה עליו רוח ממרום, ויבוא לידי מסקנא טובה והחלטה טובה,
 4 ועל-ידי-זה טוב יהיה לו ולבניו ולדורותיו אחריו. וכפי שה"מגידיים" בעבר היו נוהגים לסיים: ובא לציון
 5 גואל, אמן.

* * *

6 מזו. בין הנסים הקשורים עם פרשת המאסר והגאולה, - כמדובר כמה פעמים¹⁹⁰ שהיו נסים גם
 7 בפעולות שקדמו למאסר, בנוגע לכללות העבודה שניהל בעל הגאולה במשך כמה וכמה שנים, שהרי
 8 לאחרי כל עניני הזהירות כו', ידעו מזה לא רק בחצר המלוכה, אלא אפילו מחוץ לחצר, ואף-על-פי-כן
 9 לא הפריעו, שזהו נס גלוי בפועל, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לכללות ענין הגאולה שהיה נס גלוי בפועל
 10 -

11 ישנו דבר פלא בנוגע למאסר גופא, אשר מבלי הבט על הפסק-דין דהיפך החיים, הנה בכל הענינים,
 12 מתחילה ועד סוף, היה בכל ענין נס גלוי.

13 מח. ובהקדמה: בדרך כלל, הנה כאשר ישנו חשד על מישהו ורוצים להושיבו במאסר, מבטיחים
 14 לכל-לראש שלא יוכל לדבר עם אנשים אחרים, ללא שמירה, כדי שלא יוכל למסור הוראות למי שהוא
 15 להחביא דברים, לברוח וכיוצא בזה. - זהו דבר הפשוט שמבין אפילו ילד קטן, ועל-אחת-כמה-וכמה
 16 אלו שענינם הוא לעסוק בכגון-דא.

17 וכך היה צריך להיות בנוגע למאסר זה - שכאשר שלחו לערוך חיפוש, לאחרי שהוחלט מלכתחילה
 18 שמבלי הבט על מה שימצאו בחיפוש, חייבים להביא אותו ולהושיבו במאסר (כפי שידעו אלו שבאו,
 19 ועל-אחת-כמה-וכמה העומדים בראשם), הרי מעצמו מובן, שלכל-לראש היו צריכים להבטיח שלא תהיה
 20 אפשרות שיוכל לדבר בחשאי עם מישהו מבני הבית, ללא שמירה.

21 ומה היה בפועל? - הנה ללא כל השתדלות, לא זו בלבד שהתירו, אלא הם בעצמם ביקשו מבעל
 22 המאסר והגאולה שילך עם אמו לחדרה, ואף אחד לא יפריע להם שם, ויוכל לדבר עמה, ובלשונם:
 23 להרגיע את רוחה¹⁹¹. זהו דבר שאינו מובן כלל: היכן יש לזה מקום בדרך הטבע?!

24 ולפלא, שרובם של לומדי ה'רשימות', אינם תופסים מה נרשם כאן!... זאת ועוד: נוסף לכך שכללות
 25 המצב היה חמור ביותר - הנה בין אלו שבאו לאסרו היה מעורב גם יהודי, שהוא בעל-בחירה, ובבואה
 26 דבבואה אית ליה¹⁹², שלכן קשה יותר להתמודד ("זיך איינקערן") עמו.

27 וכפי שמצינו¹⁹³ בנוגע ליוסף הצדיק, שעצם העובדה שהשליכו אותו לבור ש"נחשים ועקרבים יש
 28 בו"¹⁹⁴, לא היה חמור כל-כך - למרות דברי הגמרא במסכת יבמות¹⁹⁵ (בנוגע לדינא) אודות גודל הסכנה
 29 שבנחש ועקרב - כמו ההתמודדות עם בעלי בחירה...

30 וכן הוא בנידון-דידן:

31 העובדה ש"הדבר אשר ישים אלקים בפי אותו אדבר"¹⁶⁶, בנוגע לבלעם - אינה דבר פלא, כיון
 32 שמדובר אודות מי שאינו בעל בחירה;

33 אבל כאן היה מדובר אודות יהודי, והוא אמר, שמבקש שיכנסו לחדר מיוחד, ללא אף אחד, ושם
 34 יוכל לדבר בחפשויות וכו' וכו'.

193) ראה זח"א קפה, סע"א ואילך. אוה"ח וישב לו, כא.
 וראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ד ס"ה (תורת מנחם ח"מ ס"ע
 199). וש"נ.
 194) שבת כב, רע"א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת שם, כד.
 195) קא, סע"א. וש"נ.

190) ראה גם שיחת י"ב תמוז תשכ"ו בתחלתה (תורת מנחם
 חמ"ז ע' 151 ואילך). וש"נ.
 191) לקו"ד ח"ד תרטו, ב. סה"ש תרפ"ז ע' 184.
 192) יבמות קכב, א. וש"נ. וראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך.
 ובכ"מ.

1 וכך הוה - שבעל המאסר והגאולה ניצל את ההזדמנות שהיתה אז ליתן כמה וכמה הוראות וכו', כפי
2 שנדפס ברשימת המאסר, ועוד יותר מזה שלא נדפס¹⁹⁶.

3 מט. ובהנוגע לעניינינו: כאשר כל אחד מתבונן בחייו, רואה שישנם ניסים בכל ענין וענין.

4 וכדברי הגמרא במסכת נדה¹⁹⁷: "מאי דכתיב¹⁹⁸ עושה נפלאות (גדולות) לבדו.. אפילו בעל הנס אינו
5 מכיר בנסו". אלא, שכאשר מדובר אודות נשיא בישראל, הרי הוא כותב ומדפיס את הדברים, וכך יכול
6 כל אחד לקרוא ולהסביר לשני, שיראה שזהו נס גלוי שלמעלה מדרך הטבע לגמרי, למטה מעשרה
7 טפחים; אבל לא כל אחד ואחד זוכה לנס גלוי, וכאמור, ש"אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו",
8 ואף-על-פי-כן כאשר יתבונן ויסתכל מסביבו כו', יראה שהוא מסובב בנסים.

9 והנפקא-מינה מזה בנוגע לפועל: כאשר יהודי עושה חשבון בדרך הטבע - להיותו בעל חשבון,
10 ועל-פי תורה יש לעשות חשבון - ומגיע למסקנא שאינו צריך להתעסק בהפצת התורה והיהדות באופן
11 של מסירות-נפש, בגלל שעל-פי טבע לא יתכן שיצליח באופן כך וכך, ולא יתכן שיצליח בדיבורו עם
12 אנשים מסויימים בתוקף וכו' - אזי אומרים לו, שכל החשבונות אין להם תפיסת מקום ("איז ניט
13 אויסגעאָלטן") בנוגע לבני ישראל, כי על-פי חשבון, הרי הן הן גבורותיו הן הן נפלאותיו; כל ההנהגה
14 עם בני ישראל אין לה מקום בחשבון בדרך הטבע!

15 ולא רק ההנהגה עם הכלל, אלא גם עם הפרט - כידוע פתגם אדמו"ר מהר"ש¹⁹⁹, שענין הפרנסה
16 עכשיו הוא בדוגמת ירדת ה"מן" במדבר, כיון שאין לזה מקום בדרך הטבע... ואין זה אלא שהעלם
17 והסתר העולם פועל "כיסוי" כלשהו ("עפעס אַ צודעק"), כדי שהיצר-הרע יוכל "להרעיש" ולומר שזהו
18 בדרך הטבע - "כחי ועוצם ידי"²⁰⁰; אבל בהתבוננות קלה ביותר, תופסים מיד, שזהו "לחם מן השמים"⁹,
19 כיון שאין לזה מקום בדרך הטבע.

20 וכיון שכללות ענין החשבון אינו מכוון - הרי בוודאי שאין מקום לערוך חשבון "על חשבוננו" של
21 הזולת, שלכן לא ידבר עמו אודות ענינים של יהדות, חינוך הבנים והבנות וכיוצא בזה. - בנוגע לעצמו,
22 מהיכי תיתי; אבל היתכן למנוע ענין שנוגע ליהדות ולהנהגה על-פי תורה ומצוות אצל כמה וכמה
23 מישראל!?

24 נ. וכמדובר כמה פעמים - אין זה ענין ששייך דוקא ליחידי סגולה או מנהיגים בעדתם;

25 נמצאים אנו בזמן שלכל אחד יש "ברייטקייט" להביע דעה לכל העולם כולו... ונוסף לכך, עזר
26 השם-יתברך שהעיתונים מדפיסים מכתבי הקוראים, ששם יכול כל הרוצה - אם רק יש לו סבלנות -
27 לכתוב כל העולה על רוחו, ואם יש לו "קשרים" עם ה"בחור-הזעזער" וכיוצא בזה, אזי מובטח לו
28 שהמכתב שלו יודפס בעיתון, אף-על-פי שבו מביע חוות-דעת בנוגע להנהגת העולם כולו.

29 אלא, שבענין זה לא יפעל מאומה, ואין כאן אלא ביטול זמנו, וביטול תלמוד תורה שלו; מה-שאינ-כן
30 בנוגע לפעולה בארבע אמות שלו, עם "עניי עירך", כנ"ל בארוכה.

31 וכיון ש"ואהבת לרעך כמוך"¹⁵⁴ הוא מצוה מן התורה, הרי זה ככל ציווי התורה שיש בהם ב'
32 פירושים: מלשון ציווי, וגם מלשון הבטחה (כפי שמביא רבינו הזקן בכמה מקומות²⁰¹, מדברי הרמ"ע
33 מפאנו²⁰²), והיינו, שכאשר יקיים את הציווי - אזי מובטח לו שיקויים הדבר.

34 וכפי שרואים בפועל - "מעשה רב"²⁰³ - שכל אלו שעשו זאת, ולא התעייפו ועשו זאת פעם שניה
35 ושלישית, הצליחו בזה, אם בשעת מעשה, או תוך כדי דיבור, או באותו היום, או בקירוב זמן.

(200) עקב ח, יז.

(201) ראה תו"א ס"פ תשא (פו, ג). לקו"ת במדבר יג, ג.
ובכ"מ.

(202) ראה עש"מ מאמר חק"ד ח"ד רפ"ט ופ"י. וראה גם
תורת מנחם חנ"ג ס"ע 50.
(203) שבת כא, א. וש"נ.

(196) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סמ"ג (תורת מנחם

ח"נ ע' 193 ואילך).

(197) לא, א.

(198) תהלים עב, יח.

(199) ראה אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' קלט. לקר"ש חט"ז

ע' 178 הערה 38. וש"נ.

1 נא. ויהי-רצון שכל הלימודים הנ"ל שלמדים מההנהגה עם בעל השמחה והגאולה, יהיו באופן של
 2 "זריעה" - שהרי כל אחד מישראל נקרא בשם "ארץ חפץ"²⁰⁴, שהזריעה בו פועלת צמיחה של פירי
 3 פירות כמה פעמים ככה, וכן הוא בנוגע לכל לימודים אלו, וכן בנוגע לשאר הענינים שאודותם כותב
 4 ב'רשימת המאסר', ובמאמרי הגאולה, ובכל ה'רשימות' הקשורות עם ענינים אלו -
 5 שיפעלו פעולתם בהפצת היהדות, בלימוד התורה, הנגלה והפנימית, ובקיום המצוות, ובהידור, אצל
 6 כל אחד ואחת לפי ענינם, ועוד יותר מזה, ויעשו זאת מתוך שמחה וטוב לבב, ובאופן דמוסיף והולך
 7 ואור, עדי קיום היעוד²⁰⁵ "לילה כיום יאיר", בקרוב ממש.

* * *

8 נב. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף ל ואילך) אודות אלו שהתעסקו בענין מסויים במקום להתעסק
 9 בענינים שבהם היו צריכים לעסוק, ישנם כמה וכמה (מאלה שיכולים לחשוב שדובר אודותם) שאכן
 10 התעסקו גם בענינים שבהם צריכים לעסוק, אלא שעשו זאת ללא פרסום, ואפילו אלו שהתעסקותם
 11 בענינים אלו היתה בפרסום, היה הפרסום שלא בערך לגבי הפרסום של אותם ענינים שהיו צריכים להיות
 12 באופן סתום.

13 ובכל אופן, אף-על-פי שכוונתם רצויה (כלשון ה'כוזרי'²⁰⁶), הרי עדיין חסר בענין המעשה, בגלל
 14 העדר הפרסום באופן הראוי.

15 והעיקר - כפי שסיפר בעל השמחה²⁰⁷, ששאל פעם אצל מישהו מדוע מתנהג באופן כך וכך, וכאשר
 16 הלה השיב שעושה זאת באופן המותר, אמר לו: מי שפוגש אותך ברחוב, אינו יודע שאתה עושה זאת
 17 באופן המותר (ומה גם שהוא לא "למדן" לידע שיש בזה אופן המותר), וממילא, בראותו בן-תורה
 18 שמתנהג באופן כזה, מתקבל אצלו בפשטות שמותר לעשות כן, ללא הגבלות.

19 וזהו הטעם שצריך לזהר בכל הענינים שיש בהם משום מראית עין, ולדוגמא: השותה חלב שקדים
 20 בסמיכות לאכילת בשר, צריך להניח שקדים על השולחן, כדי שידעו שזהו חלב שקדים²⁰⁸. כלומר: לא
 21 די בכך שהשותה עצמו יודע שזהו חלב שקדים, ולא די בכך שכל הרואים יודעים שהוא בחזקת כשרות,
 22 ומראהו כיהודי ירא-שמים בכל הפרטים - כל זה אינו מספיק, אלא יש צורך שיהיו השקדים מונחים על
 23 השולחן לעין כל.

24 ועל זה באה הוספה - ש"כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין, אפילו בחדרי חדרים אסור"²⁰⁹,
 25 והיינו, שגם בנוגע לעצמו, צריכה להיות ההבהרה שיהיו שקדים מונחים על השולחן. ועל-אחת-כמה-
 26 וכמה במדינה זו שהיא לקויה בענינים של פרסומת (כדלקמן), הרי בוודאי שכל עניני טוב וקדושה צריכים
 27 להיות באופן של פרסום.

28 נג. ובהקדמה: כשדיברתי פעם עם מישהו אודות הצורך בפרסום עניני קדושה, ורגז עלי - אמרתי
 29 לו: אינך צריך להחזיק את עצמך גדול יותר מאברהם אבינו...

30 מסופר בפרשת לך-לך²¹⁰: "ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי
 31 אשה יפת מראה את". שואלים כל המפרשים: מה פירוש "הנה נא ידעתי" - מאורע זה היה בהיות אברהם
 32 בן שבעים-שמונים שנה, עשרות שנים אחרי חתונתם, ולפתע נזכר: "הנה נא ידעתי"? ...!

הערה שכה (בסופה). וראה גם אג"ק שלו ח"ו ס"ע פו.
 (208) ראה רמ"א יו"ד ספ"ז ס"ג. וראה גם דרכי תשובה שם
 סקמ"ה. שו"ת חשב האפור ח"א ס"כ. משנה הלכות ח"ה סצ"ו.
 (209) שבת סד, סע"ב. וש"נ.
 (210) יב, יא.

(204) מלאכי ג, יב. וראה כש"ט בהוספות סנ"ז. וש"נ (נעתק
 ב"היום יום" יז אייר).
 (205) תהלים קלט, יב.
 (206) מאמר ראשון בתחלתו.
 (207) ח"י אלול תש"ב - נעתק ב"זכרון לבני ישראל" פכ"ח

1 ומה גם שישנו דין ש"אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה"²¹¹, ובוודאי קיים אברהם אבינו
 2 דין זה, שהרי קיים את כל התורה כולה²¹², אפילו עירובי תבשילין²¹³.

3 והתירוץ על זה - ש"לא הכיר בה מתוך צניעות שבשניהם"²¹⁴: בוודאי קיים אברהם אבינו את הדין
 4 ש"אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה", וידע שהיא אשה יפת מראה, אבל מצד הצדקות שלו
 5 ומעלת עבודתו, כדאיתא במדרש²¹⁵ ש"האבות הן הן המרכבה" (ועל-דרך-זה בנוגע לשרה), לא היה
 6 בראיה זו אלא כדי להסיר את האיסור של לקדש אשה קודם שיראנה, ומלבד זה לא היה ענין נוסף
 7 בראיה זו; אבל שראיה זו תפעל משהו בנוגע לידיעה - "הנה נא ידעתי" - לא עלה הדבר על דעתו;
 8 דבר זה לא היה בעולמו! וממילא לא עלה על דעתו שענין זה יכול לעורר אצל מישהו תאוה וחשק כו'.
 9 [ועל-דרך המבואר במפרשים²¹⁶ בנוגע למעמד ומצב ד"לא יתבוששו"²¹⁷ שהיה קודם החטא, שאז
 10 היה ענין המשגל רק מצד המצוה, כמו הנחת תפילין, כך שכשם שלא שייך להתבייש בהנחת תפילין,
 11 כך לא היתה בושה בענין זה; ורק כאשר "ותפקחנה עיני שניהם"²¹⁸, אזי נעשה ענין התאוה שבדבר].
 12 אך על-פי-זה נשאלת השאלה לאיך גיסא: כיון שהענין ד"אשה יפת מראה את" לא היה אצל אברהם
 13 באופן של "ידעתי" - מה קרה לפתע ש"הנה נא ידעתי"?!

14 ומבואר בזה בספרי מוסר²¹⁹: מצינו²²⁰ ש"יש ארץ מגדלת גיבורים, ויש ארץ מגדלת חלשים" (כמובא
 15 גם בפירושו רש"י בפרשת שלח²²¹), ויש שמגדלת שטופים בזימה, כמו "וישב ישראל בשטים"²²²,
 16 ועל-דרך-זה בנוגע למצרים²²³ - כמפורש בחומש²²⁴ שהיתה "ערות הארץ".

17 וכיון שהיה זה טבע המדינה, הנה כל מי שרק התקרב להיכנס לגבולה של ארץ מצרים, לארבע אמות
 18 של מדינה זו, הרי זה פעל עליו איזה רועם.

19 ושינוי זה פעל אפילו אצל צדיק כמו אברהם - שכאשר הקריב לבוא מצרימה, נעשה אצלו הענין
 20 ד"אשה יפת מראה את" באופן של "ידעתי", ולכן הוצרך לחפש עצות כו'.

21 ובנוגע לעניננו: הענין המיוחד שבו לקויה מדינה זו הוא: ענין הפרסומת²²⁵. - כיון שישנה תשובת
 22 הרשב"א¹⁷⁷ ש"מצוה לפרסם עושי מצוה", חייבים לקיים זאת בהידור, בתופים ובמחולות, ועד - בשבע
 23 חופות (כדברי הגמרא במסכת בבא בתרא²²⁶), כדי שהפרסום יהיה בתכלית ההידור.

24 - אמרתי פעם²²⁷: גם כאשר מישהו מתענה במשך יום שלם, הרי זה יכול להיות באופן ד"שלא
 25 לשמה", אבל זהו חשש רחוק; אבל כאשר מישהו שותה יין ואוכל בשר שמן בשבת, הרי זה אמנם
 26 פסק-דין ברמב"ם²²⁸, אבל אף-על-פי-כן החשש שזהו "שלא לשמה" הוא הרבה יותר מאשר בנוגע למי
 27 שמתענה בשבעה עשר בתמוז מן הבוקר עד הערב!

28 וכמו-כן בנוגע למנהגי המדינה בעינים כאלו שבהם יש מקום לחשש אם זהו לשמה או שלא לשמה
 29 - שיש (ונקל יותר) לדון לזכות ולומר שזהו "לשמה",

וראה גם תורת מנחם חנ"ג ע' 61. וש"נ.
 (220) ראה תנחומא פרשתנו (בלק) יז.
 (221) יג, יח.
 (222) פרשתנו (בלק) כה, א. וראה סנהדרין קו, סע"א.
 (223) ראה פרש"י לך-לך שם, יט. ועוד.
 (224) מקץ מב, ט. שם, יב. וראה קה"ר פ"א, ד.
 (225) ראה גם תורת מנחם חנ"ג ס"ע 61 ואילך. וש"נ.
 (226) עה, א.
 (227) ראה גם תורת מנחם חמ"ז ע' 101.
 (228) הלי' שבת פ"ל ה"ז.

(211) קידושין מא, א.
 (212) שם פב, א. וש"נ.
 (213) יומא כח, ב.
 (214) פרש"י עה"פ (ממדרש אגדה).
 (215) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.
 (216) ראה בחיי - הובא בס' החקירה להצ"צ סו, א. וראה גם
 שיחת י"ב תמוז תשכ"ג סל"ה (תורת מנחם חל"ז ס"ע 153).
 וש"נ.
 (217) בראשית ב, כה.
 (218) שם ג, ז.
 (219) ראה מאור עינים ס"פ שמות (ד"ה וזהו רבות מחשבות).

- 1 ובכל אופן, ענין הפרסומת שבמדינה זו הוא דבר המדבק ("שטעקט-אָן") ופועל אפילו על מי
 2 שמצד-עצמו לא היה זקוק לכך, על-דרך האמור לעיל ממה שכתוב בספרי מוסר אודות אברהם בשעה
 3 שהתקרב לגבול מצרים.
- 4 נד. ולכן: בשעה שיש פרסומת הני גדולה מהפעולות והאסיפות הנ"ל, שענינם לא היה לעורר את
 5 הנאספים על ענין של תורה ומצוותיה, אלא דיבורים אודות ענינים השייכים ל"תיקון כלל ישראל"...
- 6 - שזהו אמנם דבר גדול ביותר ודבר חשוב ביותר, אבל זהו דבר שרחוק יותר ממעשה בפועל, ורחוק
 7 יותר מהחובה שלו, "מצוה שבגופו", בתור יהודי שיש לו השפעה, בארבע אמותיו, בביתו ובמשפחתו,
 8 או בעירו ובמדינתו -
- 9 ואילו שאר הפעולות שעשה, בשמחה ובטוב לבב, שהשתדל חיזק ועודד וכו' בנוגע לחינוך הבנים
 10 והבנות וכיוצא בזה, נעשו (אמנם מתוך פרסום, אבל) בפרסום קטן, וממילא, לא גרמו לכך ש"ממנו יראו
 11 וכן יעשו" בכל ה"שטורעם" כמו בנוגע לענין הנ"ל - הרי המסקנא מזה היא:
- 12 כיון שהאפשרות ש"ממנו יראו וכן יעשו" קיימת גם עתה בתוקף ובשלימות, ואדרבה, נוסף יותר
 13 ביכולת ההשפעה שלו על-ידי הפרסומת שהיתה בזמן האחרון - הרי על-ידי פעולותיו מכאן ולהבא יש
 14 ביכולתו לשנות גם את העבר, שיהיה כולו על הצד הטוב - על-ידי-זה שינצל את השפעתו במילואה
 15 עבור הענין של הפצת היהדות, התורה ומצוותיה כפשוטן, למטה מעשרה טפחים, החל מהענינים
 16 העיקריים ואחר-כך גם שאר הענינים,
- 17 וכאמור לעיל (סעיף מא): טהרת המשפחה, כשרות, חינוך הבנים והבנות על טהרת הקודש, שמירת
 18 שבת וכו', ככל הראשי-תיבות הנ"ל, ובתוספת עוד ראשי-תיבות שישנם בכמה ספרים,
 19 ועד שמצינו, שבתביבה הראשונה שבתורה - "בראשית" - מרומזים בראשי-תיבות כל תרי"ג המצוות
 20 וגם שבע המצוות שמדרבנן (כפי שנדפס ספר שלם על ענין זה²²⁹).
- 21 וכאשר ינצל את השפעתו בכל התוקף ובמילואה עבור הפצת היהדות - הרי, כמדובר לעיל (סעיף ו),
 22 יש בכוחו של החכם לשנות את העבר, לעקור את הדבר מעיקרו ולעשותו דבר טוב,
- 23 ועל-דרך-זה בענין התשובה, שיש בכוחו של כל אחד מישראל לשנות את העבר שלו, באופן ש"נעשו
 24 לו זכויות"³¹, ועד ש"נעשו לו זכויות" (ללא כ"ף הדמיון) ממש, ובוודאי יעשה זאת מתוך שמחה וטוב
 25 לבב.
- 26 נה. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) כיון שאיתא ב'שולחן ערוך'²³⁰ שהפוגע בחבירו צריך לבקש ממנו
 27 מחילה - הנני מבקש מחילה מכל אחד מהנ"ל, הן אם לא היתה לי כוונה, הן אם היתה לי כוונה, והן
 28 אם משהו אחר חשב שהיתה לי כוונה...
- 29 וכיון שישנו דין נוסף ב'שולחן ערוך'²³¹, שכאשר חבירו אינו מוחל, צריך לבקש ממנו ג' פעמים -
 30 הנני מבקש מחילה פעם שניה ופעם שלישית, וכיון שצריך להיות הידור מצוה - הנני מבקש מחילה
 31 פעם רביעית. ו"שלוש על ישראל" (כפי שטען האורח הנ"ל), למטה מעשרה טפחים.

* * *

- 32 נו. נהוג מידי שנה בשנה²³² שבימי הגאולה י"ב-י"ג תמוז עורכים מגבית עבור בתי-ספר ובתי-חינוך
 33 הנקראים על שמו של בעל הגאולה, שנמצאים בכמה וכמה מדינות, החל מארץ הקודש, ובכל קצוי תבל.

229) ספר מפענח נעלמות (על תרי"ג מצות, הנרמזים בתיבת
 בראשית), לובלין תרנ"ז.
 230) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסתר"ו. וש"נ.
 231) ראה שם ס"ב. וש"נ.
 232) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סנ"ט (תורת מנחם
 ח"נ ע' 210). וש"נ.

1 וכנהוג בענינים כגון אלו - בוודאי יתן כל אחד כנדבת לבו הטהור. וגם, אלו שרוצים, יציין כל אחד
2 שמו ושם אמו (באותה פיתקא או בפיתקא בפני-עצמה), כדי להזכירם על הציון של בעל ההילולא, בעל
3 השמחה והגאולה, שבוודאי גם מכאן ולהבא עומד במרום ומשמש ("מה להלן עומד ומשמש, אף כאן
4 עומד ומשמש"²³³), ומעורר רחמים על צאן מרעיתו, "כל אשר בשם ישראל יכונה"³⁸, להמשיך להם
5 ברכת ה', בבני חיי ומזוני רויחי, שאז יוכלו בני ישראל ללמוד תורה ולקיים מצוות מתוך שמחה וטוב
6 לבב, ובאופן דמוסיף והולך ואור.

* * *

7 נז. בהמשך להאמור לעיל (סעיף נג) ש"יש ארץ מגדלת וכו'" - ישנה בכל "ארץ" מציאותם של בני
8 ישראל שעל-ידם נעשה קיום המציאות של הארץ (כמו שהוא בכללות העולם שמציאותו היא "בשביל
9 ישראל"²³⁴), שעל-ידי תורתם ועבודתם וכל עניניהם, נמשכים גם שאר הענינים הדרושים למקום זה,
10 כמבואר בכמה מקומות בארוכה²³⁵.

11 ומזה מובן, שאותם יהודים שנמצאים במקום שבו היתה התחלת הגאולה, שבגללה נערכים חגיגות
12 והתועדויות י"ב-י"ג תמוז בכל העולם כולו - הרי הם נוטלים חלק בראש, בנוגע לכל מקום שבו צריכה
13 להיות פתיחת "שערי אורה", "שערי ברכה" ו"שערי גאולה"²³⁶ לכל אחד ואחד בכל עניניו, הן הגשמיים
14 והן הרוחניים - שיומשך "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"²³⁷, בכל המצטרך להם, בני חיי
15 ומזוני רויחי, בטוב הנראה והנגלה, ולכל-לראש - בנוגע לגידול ילדיהם לתורה ולחופה ולמעשים טובים,
16 על-ידי חינוך על טהרת הקודש, ומתוך הרחבה.

17 ובקרוב ממש יוציאים השם-יתברך "מן המיצר אל המרחב" כפשוטו, ו"מן המיצר אל המרחב" עם
18 כל הפירושים, בכל העולמות, כפירוש רבינו הזקן בזה²³⁸, כמו שנתבאר בארוכה²³⁹, למטה מעשרה
19 טפחים, בטוב הנראה והנגלה, ובעגלא דידן.

20 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן הניגון "הושיעה את עמך"].

* * *

21 נח. דובר כבר כמה פעמים²⁴⁰ אודות היהודים הנ"ל, ש"הנצנים נראו בארץ"²⁴¹ - באי-כחם, שנשלחו
22 בתור שלוחים "לתור את הארץ"²⁴²,

23 - אבל לא כמו אותם תיירים (שאודותם מדובר בכתוב) חס-ושלום, אלא כמבואר במדרשי חכמינו
24 ז"ל²⁴³ ש"ויתרו" ו"מלשון יתרון, כמו שכתוב²⁴⁵ "יתרון ארץ בכל היא", שזו היתה כוונת משה
25 רבינו שהם יוסיפו יתרון בארץ - וכבר התחילו לעשות זאת, וממשיכים בזה, ומסתמא ימשיכו גם הלאה
26 כהנה וכהנה,

27 ויהי-רצון שיעלה הדבר בידם בנקל יותר ובהצלחה רבה יותר, ומתוך שמחה וטוב לבב יפתחו את
28 פתחי ארץ הקדושה לרווחה ולרחבה לכל עניני קדושה וטהרה,

29 ולכל לראש - שיקויים מה שכתוב²⁴⁶ "פתחו שערים ויבוא גוי צדיק שומר אמונים", והיינו, שכל אלו

(239) ראה גם תורת מנחם ח"ד ע' 254 ואילך. וש"נ.

(240) ראה גם תורת מנחם ח"ג ע' 68. וש"נ.

(241) שה"ש ב, יב.

(242) שלח יג, טז.

(243) קה"ר פ"א, ז. וראה תורת מנחם ח"א ע' 60 ואילך.

וש"נ.

(244) שם, כא.

(245) קהלת ה, ח.

(246) ישעי' כו, ב.

(233) סוטה יג, סע"ב.

(234) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(235) ראה חגיגה יג, ב. מכילתא בשלח יד, ה. זח"ב ו, א.

תו"ח לך לך צב, א. ועוד.

(236) ראה נוסח ה"יהי רצון לליל הושענא רבה" שאומרים

לאחר כל ספר שבתהלים. וראה תורת מנחם ח"ד ע' 73 ואילך.

וש"נ.

(237) נוסח ברכה ה' דברהמ"ז.

(238) סה"ש תרצ"ט ע' 315.

1 שהם במעמד ומצב ד"גוי צדיק שומר אמונים" להקב"ה, וכדאיתא בזהר ובמדרש²⁴⁷: "אני ישנה
2 בגלותא", אבל "לבי ער לקודשא-ברוך-הוא", על-ידי שמירת האמונה, שהיא אצלם בשלימותה ובתקפה
3 וכו' - יקויים אצלם הענין ד"פתחו שערים" של המדינה היא, שיצאו משם "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו
4 ובבנותינו"¹¹⁴, "לא תשאר פרסה"¹¹⁵, וכן "פתחו שערים" שצריכים לקלוט אותם,
5 וכל זה - באופן של טוב וחסד הנגלה והנראה, טוב וחסד ורחמים, בקרוב ממש, ובשמחה ובטוב
6 לבב.

* * *

7 נט. נהוג בכל פעם ופעם להדגיש במיוחד את מעלת נשי ישראל, על-דרך שמצינו במתן-תורה: "כה
8 תאמר לבית יעקב - אלו הנשים", "ותגיד לבני ישראל - אלו האנשים"²⁴⁸, היינו, שמדגישים תחילה
9 ובמיוחד את נשי ישראל.

10 וישנה כבר אריכות הדברים בזה בהאמור לעיל (סעיף לד), שאפילו האורח שהגיע מעבר לים הדגיש
11 כלל-לראש את ענין חינוך הבנות.

12 וכמדובר לעיל, שכל מה שנעשה בענין זה הוא כ"לא", שלא בערך, לגבי מה שהיו צריכים לפעול.
13 ואף-על-פי שאסור להקטין את הערך של כל פעולה שיהודי פועל בענין של תורה ומצוותיה, וכדברי
14 רבינו הזקן²⁴⁹: "יחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד", והיינו, שכל פעולה איזו שתהיה,
15 על-אחת-כמה-וכמה בענין החינוך אפילו של ילד יהודי אחד, שיש מזה פירות ופירי-פירות עד סוף כל
16 העולם, כיון שהחינוך שלו משפיע אחר-כך על חיי המשפחה שלו ועל חינוך הבנים ובנות שלו, וכן
17 הלאה, עד סוף כל הדורות, עד סוף כל העולם, ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר אודות חינוך של כמה
18 וכמה מבנות ישראל - הרי אסור שזה יחליש את המרץ הנדרש להצלת נפש אחת מישראל, מאלו שעדיין
19 לא ניצלו והגיעו לארבע אמות של חינוך על טהרת הקודש, ועל-אחת-כמה-וכמה כשמדובר לא רק אודות
20 נפש אחת, אלא אודות כמה וכמה נפשות.

21 זאת ועוד: כמדובר כמה פעמים²⁵⁰, הנה בדורנו זה, ובפרט במדינה זו, ישנם ריבוי תפקידים וענינים
22 שב"בית הישן" (כפי שאומרים כאן: "אין דער אַלטער היים") היו נתונים בידי הבעל והאב, ואילו כאן
23 נעשים הם על-ידי האשה והאם (כמו "ליידיס-אַקזילעריס"), כך שזהו ענין שניתן למלכות הנשים.

24 וכיון שכן, הרי האחריות שלהן גדולה פי כמה, וגם הזכות גדולה פי כמה, והעיקר - שהסיוע שנותנים
25 להן מלמעלה הוא שלא בערך מכמו שהיה בעבר. ולכן, הנה גם הענין של חינוך הבנות והנשים, יש לו
26 חשיבות מיוחדת, בפרט בדורנו זה ובמדינה זו.

27 וכיון שיש לו חשיבות מיוחדת - ישנה גם נתינת-כח מלמעלה במיוחד, שהרי "אין הקב"ה בא
28 בטרונא עם בריותיו"²⁵¹, ו"איני מבקש כו' אלא לפי כחן"²⁵².

29 ולכן, כאשר רק ירצו - יעסקו בכך, ויראו פירות שלא בערך, ועד כלשון הידוע²⁵³: "יגעת ומצאת" -
30 לא רק לפי אופן היגיעה, אלא גם באופן של "מציאה" ש"באה בהיסח הדעת"²⁵⁴, שלא לפי ערך היגיעה
31 שהשקיעו בזה.

32 ויהי-ירצון שכל אחת מהן תהיה גם "טופח על-מנת להטפוח"²⁵⁵ - להשפיע על כל הנשים שנמצאות

(252) תנחומא נשא יא. במדב"ר פ"ב, ג.

(253) מגילה ו, ריש ע"ב.

(254) סנהדרין צד, א.

(255) לשון חז"ל - ברכות כה, ריש ע"ב. ועוד.

(247) זח"ג צה, א. וראה שהש"ר פ"ה, ב (א). ועוד.

(248) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י.

(249) תניא פכ"ה (לב, א).

(250) ראה תורת מנחם חנ"א ע' 399 ואילך.

(251) ע"ז ג, סע"א.

1 תחת השפעתה, שממנה תראינה וכן תעשינה, ובאופן דמוסיף והולך ואור, ובוודאי יהיה זה בהצלחה
2 רבה.

* * *

3 ס. על יסוד המדובר כבר בהתוועדות קודמת²⁵⁶, כאשר רואים עכשיו, בדור הזה, שבין כל הסימנים
4 של "עקבתא דמשיחא" נתקיים גם הענין ד"נערים פני זקנים ילבינו", "בת קמה באמה כלה בחמותה"²⁵⁷
5 - צריכים לנצל זאת בצד הקדושה.

6 וכאמור לעיל: אלו שיש להם הורים דתיים - יהיו הילדים דתיים יותר מהוריהם, ואלו שאצל הוריהם
7 צריך עדיין להתווסף בעניני לימוד התורה וקיום מצוותיה - יפעלו זאת הילדים עליהם, ולכל-לראש
8 על-ידי הוראת "דוגמא חיה" כיצד צריך יהודי להתנהג בחיי יום-יום, בלימוד התורה בשופי וקיום
9 המצוות בהידור.

10 וכאשר יעשו זאת מתוך שמחה וטוב לבב - הרי זה יפרוץ²⁵⁸ את כל המדידות וההגבלות שחלק
11 מההורים רוצים להטיל על ילדיהם בענין היהדות ותורה ומצוותיה, באופן של כבוד, ובדרכי נועם ובדרכי
12 שלום, וסוף-כל-סוף תנצח האמת - שלא זו בלבד שההורים יהיו מרוצים, אלא הם יודו לילדים על זה
13 שהראו להם את הדרך ועזרו להם לילך "מחיל אל חיל"²⁵⁹ בתורה ומצוותיה.

14 ובהתאם לזה, יש ענין בכך שכל הילדים הנמצאים כאן - וכל אשר בשם "ילד" יכונה, מגיל שלש
15 שנים עד גיל תשעים ושלוש שנים - יאמרו "לחיים", ויוליכו את כלל ישראל - מתוך הנהגה על-פי תורה
16 ומצוותיה - לקראת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

17 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן בעצמו ניגון ה"הקפות" לאביו רבי לוי-יצחק זצ"ל, והמשיך
18 לעודד את השירה בידי הקדושות בשמחה רבה.

19 ואחר-כך צוה לנגן ניגון הכנה לניגון אדמו"ר הזקן].

* * *

20 סא. לפני סיום ההתוועדות יש להזכיר ענין נוסף - בנוגע להשלוחים:

21 ישנם אלו שנוסעים בשליחות ה"מרכז לעניני חינוך", כפי שהנהיג רבינו בעל הגאולה²⁶⁰ [וכן אלו
22 שנוסעים מטעם מוסדות אחרים, או אלו שנוסעים ישירות בשליחותו של הקב"ה], להפיץ היהדות, תורה
23 ומצוותיה, בכל המקומות שיבקרו בהם, ולעשות זאת מתוך מרץ המתאים, ומתוך שמחה וטוב לבב -
24 הנה יהי-רצון שיהיה בהצלחה רבה ומופלגה.

25 וכיון שבנוגע לכל ענין של ברכה, הנה ה"כוס" לקבל את הברכה, להמשיך ולהוסיף בברכה, הוא ענין
26 התורה²⁶¹ - בוודאי יהיו לכל אחד מהם עניני תורה, הן בנגלה והן בחסידות, שיוכל לדבר בהם בכל
27 מקומות ביקורו (וגם "בלכתך בדרך"²⁶² - בזמן הנסיעה 'רצוא ושוב') - לדבר לפני כולם, ברבים, או
28 בציבור (כידוע פרטי החילוקים בין "ציבור" ו"רבים", כמבואר באחרונים²⁶³), וכן לדבר עם יחידים,
29 ועל-אחת-כמה-וכמה יחידים שהם בעלי השפעה, בבחינת "יחיד שרבים צריכין לו"²⁶⁴, להיותו במקומו
30 מנהיג רוחני, מלמד, שוחט, רב או שמש וכיוצא בזה [בזוה נכלל גם אבי המשפחה, הגדול במשפחה,
31 או האח הגדול כפשוטו ("ואת - לרבות אחיך הגדול"²⁶⁵)], שעל-ידו יגיעו הדברים גם למושפעים שלו.

תורת מנחם ח"נ ע' 280. וש"נ.

(261) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, ריש ע"ב.

(262) ואתחנן ו, ז.

(263) ראה צפע"נ - כללי התהומ"צ ערך צבור. וש"נ.

(264) לשון חז"ל - ביצה כה, ב. ועוד.

(265) כתובות קג, א. וראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רפו

(256) ראה שיחת ש"פ שלח ס"ט (תורת מנחם חנ"ג ע' 139).

וש"נ.

(257) סוטה בסופה.

(258) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

(259) תהלים פד, ח. וראה ברכות ומו"ק בסופן.

(260) ראה סה"ש תש"ט ע' 324, ובהערה 61 שם. וראה גם

1 וידברו בענינים אלו בחיות ובשמחה – שעל-ידי-זה יתווסף חיות ושמחה בשומעים, וגם במדברים.
 2 ועל-ידי-זה יתווסף בהצלחת שליחותם - כיון שהתורה היא ה"כלי" שממשיך וגם "מחזיק" ברכתו של
 3 הקב"ה והצלחתו בכלל, ובפרט במילוי השליחות להפיץ היהדות בכל מושבות בני ישראל, עד ש"לכל
 4 בני ישראל היה אור במושבותם"²⁶⁶.
 5 ובכל מקום שיבקרו בנסיעתם - יביאו ידיעות טובות, ויביאו מנסיעותיהם ידיעות טובות, ו"אין טוב
 6 אלא תורה"²⁶⁷ ומצוותיה.
 7 ועל-ידי-זה יתווסף כמה פעמים ככה בהצלחה שלהם בלימוד התורה וקיום המצוות, ועד לאופן
 8 ש"נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה" (כדברי רבינו הזקן²⁶⁸), והוספה זו תהיה ביכולת שיקבלו,
 9 ותהיה להם גם ברכה מיוחדת מהקב"ה שינצלו את היכולת במילואה, ואז יהיה להם "אלף פעמים ככה"
 10 בפועל - במקרא ובמשנה ובגמרא ובהלכה למעשה, הן בנגלה והן בחסידות.
 11 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון רבינו הזקן בן ד' הבכות (בבא הרביעית – פעם אחת), ואחר-כך
 12 צוה לנגן הניגון "ניע זשוריצי כלאפצי"].

* * *

13 סב. המצוה הראשונה שקטן שנתגדל מתחייב לקיימה, היא: מצות קריאת-שמע²⁶⁹. - הוא אמנם
 14 מתחייב מיד בשש המצוות שבמחשבה (כפי שנימנו ב'חינוך' בהקדמת ספרו), אבל בנוגע לענין בפועל,
 15 כדיבור, באופן גלוי - הרי זה הענין של קריאת-שמע.
 16 וכמבואר במפרשים²⁷⁰ הטעם להתחלת הש"ס "מאימתי קורין את שמע בערבין" - כי "ראשית חכמה
 17 יראת ה'"²⁷¹, ובפרט בזמן, הנה קטן כשנתגדל, מתחייב מיד בקריאת-שמע של ערבית, ולכן, התחלת
 18 תורה שבעל-פה היא: "מאימתי קורין את שמע בערבין".
 19 אבל אף-על-פי-כן, רואים בפועל מנהג ישראל, שמקשרים את הענין שיהודי נעשה "גדול" עם מצות
 20 תפילין.
 21 וכמה ביאורים נאמרו בטעם הדבר, ובכל אופן, כן הוא בפועל ממש, ובלשון הגמרא בכמה מקומות²⁷²
 22 (גם בנוגע לענין של הלכה, ועד להלכה שבפועל): "פוק חזי מאי עמא דבר" - שכל שאר הענינים, לאו
 23 דוקא קשורים עם בר-מצוה; הענין שמקשרים בכל המדינות עם בר-מצוה הוא - מצות תפילין.
 24 וענין זה מתאים עם דברי הגמרא במסכת ברכות²⁷³: "הני תפילין דמארי עלמא, מה כתיב בהו.. ומי
 25 כעמך ישראל גוי אחד בארץ"²⁷⁴.. בשאר בתי.. כי מי גוי גדול²⁷⁵ ומי²⁷⁶ גוי גדול וגו'", היינו, שבתפילין
 26 של הקב"ה נאמר גם שבני ישראל הם "גדול", ולכן כאשר בן ישראל, בתור יחיד, נעשה "גדול", אזי
 27 מניח התפילין למטה שהם מעוררים (אתעוררת דלתתא שמעוררת אתעוררתא דלעילא) את ה"תפילין
 28 דמארי עלמא", "טוטפות כלילו גדלי" (כמובא ב'תוספות' שם²⁷⁷).
 29 סג. ובהתאם לכך, הנה כאן המקום להזכיר, שכאשר נוסעים בשליחות של הפצת היהדות,
 30 - שהנקודה בזה היא לפעול שיהודי יהיה "גדול" בחכמה, גדול בהבנה וגדול בהשגה וידיעה שהוא
 31 בנו של הקב"ה, ולכן צריך ללמוד תורתו ולקיים מצוותיו, וזהו כבודו וזהו שבחו וכו' -

להערה א. וש"נ.
 (266) בא יו"ד, כג.
 (267) אבות פ"ו מ"ג.
 (268) תו"א בראשית א, ב. וראה אוה"ת שם (כרך ו) תרכו,
 ב.
 (269) ראה חידושי הרי"ם ריש ברכות.
 (270) פסקי ריא"ז לברכות בתחלתם (הועתק גם בהגהה
 בהקדמת פיהמ"ש להרמב"ם). וראה גם מאירי בפתיחתו (קרוב
 לסופה) ובריש מס' ברכות.
 (271) תהלים קיא, יו"ד.
 (272) ראה ברכות מה, רע"א. וש"נ.
 (273) ו, א.
 (274) דברי הימים א יז, כא.
 (275) ואתחנן ד, ז.
 (276) שם, ח.
 (277) ד"ה מי.

להערה א. וש"נ.
 (266) בא יו"ד, כג.
 (267) אבות פ"ו מ"ג.
 (268) תו"א בראשית א, ב. וראה אוה"ת שם (כרך ו) תרכו,
 ב.
 (269) ראה חידושי הרי"ם ריש ברכות.
 (270) פסקי ריא"ז לברכות בתחלתם (הועתק גם בהגהה
 בהקדמת פיהמ"ש להרמב"ם). וראה גם מאירי בפתיחתו (קרוב

1 הרי זה קשור גם עם ענין התפילין - לפעול ולהפיץ ענין קיום מצוה זו במיוחד, וכמו שנתבאר בארוכה
2 בזמנים שבהם דובר אודות מצות הנחת תפילין²⁷⁸.

3 ובפרט לאור העובדה שראינו במיוחד שענין זה נתקבל ונתפשט בכל תפוצות ישראל - והרי ישנו
4 כלל בהלכה, כפי שפוסק הרמב"ם בהלכות ממרים²⁷⁹ בנוגע לגזירות וסייגים ותקנות דרבנן, שאם נתקבל
5 הדבר בתפוצות ישראל, חל על זה הגדר דמצות-עשה ומצות לא-תעשה מן התורה: "על פי התורה אשר
6 יורוך²⁸⁰ - זו מצות-עשה", וכן "לא-תעשה, שנאמר²⁸⁰ לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך",
7 ולא עוד אלא שנתקבל הדבר בשמחה ובטוב לבב - שעל-ידי-זה מתקנים את הענין שבתחילה היתה
8 מצות תפילין באופן ש"לא מסרו ישראל עצמן עליה כו'" (כדאיתא בגמרא במסכת שבת²⁸¹),
9 שזוהי הוכחה נוספת - "כיהודא ועוד לקרא²⁸² - שצריך להשתדל שכל יהודי שבא לכלל גדלות,
10 יקיים מצות תפילין כתיקונה.

11 ואז יהדר הקב"ה במה שכתוב ב"תפילין דמארי עלמא": "גוי אחד בארץ", "כי מי גוי גדול", "ומי
12 גוי גדול", ובאופן שהענין ד"כתיב בהו" (ב"תפילין דמארי עלמא") - יומשך למטה בגלוי, על-ידי-זה
13 ש"ראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך ויראו ממך"²⁸³,

14 ובאין מונע ומפריע, ימשיכו בני ישראל ויגלו אחדות הוי' בכל הארץ, בכל הארצות ובכל קצוי תבל,
15 מתוך שמחה וטוב לבב.

* * *

16 סד. כיון שימי הגאולה הם י"ב וי"ג תמוז - הרי זה גם מחר (י"ג תמוז).
17 ונוסף לזה, הרי ישנה גם ה'רשימה' הידועה²⁸⁴ (שחזרה ונדפסה עתה²⁸⁵), שנמשכו ההתוועדויות²⁸⁶
18 במשך כל השבוע, וגם ביום השבת-קודש י"ז בתמוז "נדחה", ועד - על-פי רשימה אחת²⁸⁷ - גם ביום
19 שני שלאחרי השבת, ועל-אחת-כמה-וכמה בשבוע זה.

20 ובוודאי יערכו התוועדות נוספת²⁸⁸, והעיקר - התוועדויות שיביאו לידי קביעות עתים בתורה בכלל,
21 ותורה ברבים בפרט, כמבואר במכתב דשנת תרפ"ח²⁸⁹, לפני ארבעים שנה, ויהיו בהצלחה רבה, ובאופן
22 שימשיכו זאת על כל השנה כולה.

23 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות והמים ("סודה") להממונים על סידור התוועדויות הנ"ל.
24 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן בעצמו את כל הבכא האחרונה של הניגון "עסן עסט זיך" (בלי
25 התיבות), והמשיך לנגן בלחש עם הציבור.
26 טרם צאתו, התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".]

דבר" מוצש"ק ג' תמוז, ה'תשכ"ח) ע' 32 ואילך. ולאח"ז בסה"מ
תרנ"ג ע' שכה ואילך.
286) בשנת תרנ"ג, שנת הבר-מצוה של אדמו"ר מוהריי"צ,
לפני שבעים וחמש שנים (המו"ל).
287) ב"מפתח ספרי מאמרי ודרושי אדמו"ר מהורש"ב ע' 11
(בהוצאת קה"ת, תש"ט. בהוצאת תשמ"א - ע' סד).
288) ראה גם שיחת י"ב תמוז דאשתקד סס"ג (תורת מנחם
ח"נ ריש ע' 214). וש"נ.
289) שבערות 38; 133; 135.

278) ראה - לדוגמא - תורת מנחם חנ"א ס"ע 221 ואילך.
וראה גם מכתב י"ז חשון שנה זו (אג"ק חכ"ה ע' כד). וש"נ.
279) בתחלתן.
280) פ' שופטים יז, יא.
281) קל, א.
282) לשון חז"ל - קידושין ו, א.
283) תבוא כח, יו"ד. וראה ברכות סם.
284) שיחת י"ב תמוז ה'ש"ת ס"ב (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע'
156).
285) במאמר "תפילין דמארי עלמא - תרנ"ג" (תאריך ה"פתח

בס"ד. שיחת שבת פרשת בלק, י"ז תמוז (נדרחה), ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. יום השבת-קודש הזה הוא יום השבת שלאחרי י"ב תמוז - יום הולדת כ"ק מו"ח אדמו"ר, וגם
2 יום ה'בר מצוה' שלו,
- 3 - ששייכים זה לזה, כמובן ממה שכתוב בזהר פרשת משפטים¹ שביום ה'בר מצוה' של כל אחד
4 מישראל, אומר לו הקב"ה "אני היום ילידתיך"², כיון שביום ה'בר מצוה' נעשה לאיש, ובלשון הכתוב:³
5 "וחזקת והיית לאיש" (וזהו הטעם בפשטות שאחד המאמרים שאמר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן
6 בחגיגת ה'בר מצוה' של בנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר, התחיל בפסוק זה⁴), שהתואר "איש" מורה על ענין
7 המדות, והרי תכלית בריאת האדם היא לברר את מדותיו (וכמו שנתבאר בהתוועדות הקודמת⁵).
- 8 ובשנים שלאחרי-זה ניתוסף בו גם ענין הגאולה באופן ש"ראו כל אפסי ארץ"⁶ - ב"י-בי"ג תמוז.
9 ובכל ענינים אלו נעשית עליה ביום השבת באופן ד"ילכו מחיל אל חיל"⁷, ו"מעלין בקודש"⁸, כי
10 ביום השבת נאמר⁹ "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", ופירש התרגום "ואשתכללו", וכפי שמבאר
11 ה'צמח צדק'¹⁰ שזהו ענין העליה והשלימות של כל הענינים שהיו במשך השבוע.
- 12 וזהו גם מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (וכבר נדפסו הדברים¹¹, ונדפס עוד פעם עתה, יחד עם המאמר
13 "תפילין דמארי עלמא"¹²), שבשנת ה'בר מצוה' שלו, נמשכה ההתוועדות דחגיגת ה'בר מצוה' עד שבת
14 פרשת בלק (לפי רשימה אחת¹³). ולפי רשימה שניה¹⁴ - עד יום ב' י"ט תמוז, כדי שיהיו "שבעת ימי
15 המשתה", דכיון שביום א' היה התענית (נדחה), לא היו יכולים להתוועד, ולכן הוסיפו יום ב'. ובכל
16 אופן, בנוגע לשבת פרשת בלק, הנה לפי ב' הרשימות נמשכה ההתוועדות).
- 17 ב. וענין נוסף ביום השבת-קודש הזה - שדוחה את הענין ד"צום הרביעי"¹⁵, וכידוע הפתגם שאמרו
18 בהתוועדות ההיא¹⁶: "הואיל ונדחה ידחה"¹⁷, היינו, שידחה לגמרי, ועד שיקויים היעוד¹⁸ "והפכתי אבלם
19 לששון", שזהו הענין דאתהפכא (לאחרי הקדמת הדחיה, שהיא בבחינת אתכפיא - ככל עניני קדושה
20 שהם בסדר והדרגה, מן הקל אל הכבד, שלכן צריך להיות תחילה הענין דאתכפיא, ועל-ידי-זה מגיעים
21 אחר-כך להעילוי דאתהפכא).
- 22 והענין בזה:
- 23 "והפכתי אבלם לששון" בעבודה - הוא ענין העבודה ד'בעלי תשובה', שדווקא אצלם ישנו העילוי
24 דיתרון האור מן החושך¹⁹, מה-שאין-כן צדיקים, שאצלם יש מלכתחילה רק ענין השמחה.
- 25 ולהעיר גם מסיפור כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁰ אודות החלום של אדמו"ר האמצעי, שתוכנו הוא שענינו
26 של רבינו הזקן הוא - עשיית בעלי-תשובה (כפי שענין התשובה התבטא גם בחלום אודות אופן מרוצת
27 המים כו').

(12) תרנ"ג. - תאריך ה"פתח דבר" מוצש"ק ג' תמוז, ה'תשכ"ח. וראה גם תורת מנחם חנ"ג ע' 255. וש"נ.
(13) שיחת י"ב תמוז ה'ש"ת ס"ב (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 156).
(14) ב"מפתח ספרי מאמרי ודרושי אדמו"ר מהורש"ב" ע' 11 (בהוצאת קה"ת, תש"ט. בהוצאת תשמ"א - ע' סד).
(15) זכרי' ח, יט.
(16) ס"ז (סה"ש שם ע' 157). - נתבאר בלקו"ש חל"ג ע' 156 ואילך.
(17) מגילה ה, ריש ע"ב.
(18) ירמי' לא, יב.
(19) קהלת ב, יג.
(20) סה"ש תורת שלום ע' 86. ובארוכה - לקו"ד ח"ד תשנה, ב ואילך.

(1) צח, רע"א. קא, רע"א.
(2) תהלים ב, ז.
(3) מלכים-א ב, ב.
(4) רשימת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ שנסמנה ברד"ה וחזקת והיית לאיש שנה-זו (תורת מנחם חנ"ג ע' 289).
(5) ראה ד"ה יהי ה"א עמנו דש"פ קרח (תורת מנחם חנ"ג ע' 158 ואילך).
(6) תהלים צח, ג.
(7) שם פד, ח.
(8) ברכות כח, א. וש"נ.
(9) בראשית ב, א.
(10) ראה אוה"ת עה"פ (כרך א - מב, ב ואילך. כרך ג - תקח, א ואילך).
(11) ראה לקמן הערות 13-14.

1 וזהו גם כללות הענין דהפצת המעיינות חוצה - שגם מי שנמצא ב"חוצה", צריך להשיבו ולקרבו
 2 פנימה, על-ידי-זה שמביאים אליו את המעיינות - מעיין דוקא (למעלה ממקוה), "מים חיים" 21 (כמבואר
 3 במאמרי חסידות 22 על הפסוק 23 "מעין גנים באר מים חיים", שגילוי ה"מים חיים" נעשה על-ידי חפירה
 4 כו'), ובאופן "שכל גופו עולה בהן" (שהרי גם במעיין, שאינו צריך להיות בשיעור של ארבעים סאה
 5 כמו מקוה, צריך להיות מים שכל גופו עולה בהן) 24, כב' הפירושים: שנכלל בהם 25, ועל-ידי-זה מתעלה
 6 על-ידם.

7 וגם ענינו של משיח (שביאתו תלויה בהפצת המעיינות חוצה 26) הוא ענין התשובה - שהרי "משיח
 8 אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא" 27.

9 וכיון שנשמתו של משיח היא נשמה כללית, שכל הנשמות כלולות בה, וכן בכל נשמה פרטית כפי
 10 שהיא בפני-עצמה יש בה ניצוץ מנשמת משיח 28 [וכמו שנתבאר פעם 29 בנוגע למה שכתוב 30 "דרך כוכב
 11 מיעקב", שיש לתווך בין דברי הגמרא במסכת ברכות 31 בנוגע לפתרון החלום אודות בליעת כוכב, שקאי
 12 על איש ישראל, להפירוש הפשוט שקאי על משיח 32, כיון שבכל אחד מישראל יש ניצוץ משיח] - הנה
 13 אצל כל אחד מישראל צריך להיות (ואכן יש אצלו) ענין התשובה, כמו אצל משיח.

14 וזהו גם כללות ענין ה'מסירות נפש' (שקשור עם חג הגאולה י"ב תמוז) - שהוא ענין מסירת הרצון 33.

15 ג. וכללות הענין בזה - שהגאולה הכללית תלויה בגאולה הפרטית, והיינו, שעל-ידי ענין התשובה
 16 (ענינו של משיח) בעבודתו הפרטית של כל אחד מישראל מצד ניצוץ משיח שבנשמתו, אזי באים לגאולה
 17 הכללית על-ידי משיח שאתא לאתבא צדיקיא בתיובתא.

18 ובפשטות - כאמור לעיל ש"כיון דאידיחי אידחי", שנדחה התענית לגמרי, ויתירה מזה: "והפכתי אבלם
 19 לששון", בגאולה האמיתית והשלימה.

* * *

20 ד. דובר בהתוועדות ד"ב תמוז 34 אודות סיפורו של בעל הגאולה ברשימת המאסר 35, שבשעה
 21 שאסרוהו, הנה עוד בהיותו בפרוודור שלפני החדר שבו מפחידים את האסיר על-ידי דיבורים כו', נתעוררו
 22 אצלו מחשבות הפועלות נמיכות הרוח, עד שאור ברק זרח ברעיונו, להתחזק באמונה טהורה ובבטחון
 23 גמור באלקים חיים ובזכות אבות הקדושים, וכפי שמצויין ברשימה: "אותיות המחשבה... אבא, אבא
 24 קדישא"... ועל-ידי-זה בא לידי החלטה שלא להתפעל מהמאסר (ובוודאי שלא להפסיק את העבודה
 25 שבגללה אסרוהו), ואדרבה: לכונן את המוח והלב לאמר שם פסוקי תורה, פסוקי תהלים, ולחשוב
 26 מחשבות ביחוד אין-סוף ברוך-הוא כו'.

27 ועל-ידי-זה נפעל הענין דאתהפכא, ובלשון הכתוב 36: "אשר שלט האדם (דקליפה) באדם (דקדושה,
 28 על שם אדמה לעליון 37, אבל ענין זה גופא הוא) לרע לו", כיון שהכוונה בזה היא להוציא בלעז מפיו
 29 כו' 38, והיינו, שעל-ידי אמירת פסוקי תורה כו' במקום מסויים ב"שפאליערקע", נגאל מקום זה מהקליפות

(21) רמב"ם ה' מקוואות פ"ט ה"ח.

(22) ראה לקו"ת חוקת סב, ב ואילך. סה"מ עטר"ת ע' תקה ואילך. ועוד.

(23) שה"ש ד, טו.

(24) עירובין ד, ב. וש"נ. רמב"ם שם רפ"ד.

(25) ראה גם תורת מנחם חמ"ה ע' 240. וש"נ.

(26) ראה אגה"ק דהבעש"ט (כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ).

(27) ראה זח"ג קנ"ג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ.

(28) ראה מאור עינים ס"פ פינחס.

(29) ראה שיחת ש"פ חו"ב, י"ב תמוז תשכ"ב בתחילתה (תורת

מנחם חל"ד ע' 102). וראה גם שם חנ"א ע' 209. וש"נ.

(30) פרשתנו כד, יז.

(31) נו, ב. ירושלמי מע"ש ספ"ד.

(32) ירושלמי תענית פ"ד ה"ה. רמב"ן עה"פ.

(33) ראה תו"א מקץ לו, ב. לקו"ת שלח מח, סע"ד. ובכ"מ.

(34) סכ"ח ואילך (תורת מנחם חנ"ג ע' 221 ואילך).

(35) לקו"ד ח"ד תרכא, א ואילך. ולאח"ז בסה"ש תרפ"ז ע' 190 ואילך.

(36) קהלת ח, ט.

(37) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(38) ראה תורת מנחם חל"ט ע' 268. חמ"ו ע' 182. וש"נ.

- 1 (אפילו מקליפת נוגה, וכל-שכן מג' קליפות הטמאות), ועל-ידי-זה נשלם תכלית שלימות בריאת מקום
 2 זה (ד' אמות אלו עם הכתלים והגג כו'), ועל זה המתין אותו מקום במשך אלפי שנים³⁹, וכמו שכתוב
 3 ב'רשימה', ש"מי שאמר והיה העולם" גזר שביום פלוני ובשעה פלונית יתפלל איש יהודי במקום זה.
 4 ואף שבירור המקום היה יכול להיות באופן אחר, לא באופן של מאסר, אלא באופן של שחרור כו'
 5 - "אין גו' אתנו יודע עד מה"⁴⁰ מדוע היה רצון הבורא שכוונה זו תבוא מן הכח אל הפועל על-ידי ענין
 6 המאסר דוקא.
- 7 ה. ובהמשך לזה מספר בעל הגאולה⁴¹, שנזכר אודות מאורע שאירע בקטנותו:
 8 בעת הנסיעה עם אביו בין הרים גבוהים, הנה כאשר עמדו לנוח באחד המקומות, נכנס אביו בבקעה
 9 קטנה בין שני סלעים גבוהים והתפלל תפילת המנחה.
 10 ואחר-כך הראה על מקום אחד בגובה ההר מרחוק, שנראה כעין חור גדול בסלע העומד בראש ההר,
 11 וסיפר, שבשנת תרמ"ד, בעת נסיעתו עם אחיו הרב זלמן אהרן, עמדו לנוח במקום זה, והלכו להתפלל
 12 שחרית בגובה ההר, ובבואם לשם ראו שאין זה רק חור, אלא מערה ארוכה היא וחלולה, ובה סלעים
 13 קטנים, מקום טוב לשבת.
- 14 ואז ביאר לו אביו, שהשם-יתברך ברא את העולם באופן כזה אשר כל יהודי יכול לקיים את מצוות
 15 ה', והיה אם יסע אדם בדרך, ויגיע זמן תפילה, ואסור להתפלל על פני השדה במקום פתוח⁴², לזאת
 16 ברא הקב"ה סלעים חלולים כאלו, אשר הם כמו בתים, למען שיוכלו להתפלל שם.
 17 ונתבאר הלימוד מזה - שיכול להיות דבר שנמצא בעולם במשך ה' אלפים תרמ"ד שנים, ועדיין לא
 18 הגיע לשלימות בריאתו, עד שכ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן ואחיו באו והתפללו שם.
- 19 ולהעיר: כשדובר בענין זה בהתוועדות די"ב תמוז, הנה (יש כאלו שלא שמעו את הדברים כלל,
 20 אמנם) גם אלו ששמעו את הדברים, חשבו שזהו סתם ענין של דרוש כו'. אבל האמת היא, שזהו ענין
 21 גדול, יסוד ושיטה שלימה באמונת ה' (שהופכת עולם שלם) - שיכול להיות שהקב"ה בורא דבר מסויים
 22 בעולם כדי שלאחרי ה' אלפים תרמ"ד שנים יוכל יהודי לקיים מצוות ה' באופן הראוי!
- 23 [ענין זה מובן כבר ממה שנתבאר בפירושו המשניות להרמב"ם⁴³ בפירוש מאמר רבותינו ז"ל⁴⁴ "כל
 24 העולם לא נברא אלא לצוות לזה", אבל אף-על-פי-כן לימוד הנ"ל לא היה מדברי הרמב"ם, אלא
 25 מהמאורע שאירע אצל כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, ומאורע זה מורה ומאיר את דברי הרמב"ם, שיראו זאת
 26 בדברי הרמב"ם עצמו].
- 27 ו. ויש להוסיף ולבאר עוד פרט ברשימה הנ"ל, שלכאורה אינו מובן, דלאו רישא סיפא, ולא סיפא
 28 רישא:
- 29 בתחילה מסופר שכ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן נכנס בבקעה קטנה בין שני סלעים גבוהים והתפלל תפילת
 30 מנחה. ואילו המשך הסיפור הוא - שאדמו"ר נשמתו-עדן ואחיו התפללו במערה תפילת שחרית.
 31 והרי תפילת מנחה ותפילת שחרית הם ענינים שונים לגמרי:
- 32 תפילת שחרית - זמנה בתחילת היום, קודם עבודת היום, וכמבואר בחסידות⁴⁵ על הפסוק⁴⁶ "וישכם
 33 לבן בבוקר", שאז מאיר בחינת לובן (חסד) העליון, שממנו נמשכת נתינת כח וסיוע לעבודת כל היום
 34 (ולא כדעת הטועים שבבוקר קשה יותר, אלא אדרבה כו').

(43) בהקדמה (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).

(44) ברכות ו, ב. וש"נ.

(45) ראה תו"א ותו"ח ס"פ ויצא. ובכ"מ.

(46) ויצא לב, א.

(39) לקו"ד שם תקצו, ב.

(40) תהלים עז, ט.

(41) לקו"ד שם תרמ, א ואילך. סה"ש שם ע' 208 ואילך.

(42) ברכות לד, סע"ב. וראה שו"ע אדה"ז אר"ח ס"צ ס"ה.

1 ואילו תפילת מנחה - הרי היא בזמן של גבורות וצמצומים כו'⁴⁷, וזהו שיצחק תיקן תפילת מנחה⁴⁸,
 2 כי ענינו של יצחק הוא ענין הגבורה והצמצום כו'⁴⁹.
 3 וכן הוא בפשטות הענינים - שתפילת מנחה היא באמצע היום, בשעה שעוסק בעניני העולם,
 4 והרי גם כאשר עושה זאת על-פי הוראת התורה: "ששת ימים תעבוד"⁵⁰, כמאמר רבותינו ז"ל⁵¹ "זו
 5 מצות-עשה", ו"הנהג בהן מנהג דרך ארץ"⁵², ועושה זאת באופן ש"תורתך קבע ומלאכתך עראי"⁵³, ורק
 6 באופן ד"יגיע כפיך"⁵⁴, "כפיך" דייקא, אבל לא הראש⁵⁵ נוכפי שרואים במוחש מה שקורה -
 7 רחמנא-ליצלן - אצל אלו שחושבים שמוטב להרבות להכניס את הראש בעניני העסק מתוך ערמוניות
 8 ("שווינדלעריי") - הרי בכל זאת יש צורך בענין של יגיעה ("יגיע כפיך"), וכמו שכתוב⁵⁶ "בזעת אפך
 9 תאכל לחם", ובמצב כזה אינו יכול ללמוד תורה כדבעי, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות⁵⁷
 10 ש"אי-אפשר שיבין או ידע דבר מידיעת הבורא והוא חולה כו".
 11 נואף שיכול ללמוד לגירסא (נוסף לכך שגם אז חקוקה התורה אצלו במוח הזכרון⁵⁸), הרי ידוע שמי
 12 ששייך ללימוד התורה לעיונא, ולומד רק לגירסא, אין זה נחשב אצלו ללימוד התורה⁵⁹.
 13 ואז נדרשת העבודה שנפש האלקית תפעל על נפש הבהמית והגוף (שמלוכשת בהם) להפסיק באמצע
 14 העסק בעניני העולם ולהתפלל מנחה, ובגלל זה גדלה ביותר מעלת תפילת המנחה, כמבואר בארוכה
 15 בדרושי חסידות⁶⁰ בפירוש מאמר רבותינו ז"ל⁴⁴ "לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה, שהרי אליהו
 16 לא נענה אלא בתפילת המנחה".
 17 וכיון שתפילת מנחה ותפילת שחרית הם ענינים שונים לגמרי - מהו הקשר והשייכות ביניהם בסיפור
 18 ה"נל", שמתחיל בתפילת מנחה ומסיים בתפילת שחרית?
 19 ז. אך הענין הוא, שזה גופא שהאדם יוכל לפעול בעצמו שיונה אצלו שיתכן שהקב"ה ברא דבר
 20 מסויים בעולם כדי שלאחרי ה' אלפים תרמ"ד שנים יוכל יהודי להתפלל תפילת שחרית כדבעי, ואז
 21 תושלם תכלית בריאתו - שבשביל זה צריכים להפוך עולם שלם (כנ"ל סעיף ה) - הרי זה דוקא לאחרי
 22 שישנו אצלו הענין דתפילת מנחה:
 23 נתבאר לעיל שתפילת מנחה היא בזמן של גבורות וצמצומים כו', ובאמצע העסק בעניני העולם, ואז
 24 צריכה הנפש האלקית לפעול על הנפש הבהמית להפסיק את העסק בעניני העולם כדי להתפלל תפילת
 25 מנחה.
 26 ומוכן גודל הקושי בעבודת הנפש האלקית לפעול ענין זה על הנפש הבהמית - בה בשעה שהנפש
 27 האלקית עצמה מלוכשת בנפש הבהמית באופן של התאחדות עד שנעשים כמו דבר אחד ממש, כביכול,
 28 כמבואר בחסידות⁶¹ שהתלבשות הנפש האלקית בנפש הבהמית אינה כמו לבוש שק, אלא באופן שנעשים
 29 לאחדים ממש.
 30 זאת ועוד: לא רק לאחרי שהנשמה ירדה ונתלבשה בגוף, אלא עוד בהיותה חצובה תחת כסא הכבוד⁶²,
 31 ועד לשרשה ומקורה למעלה יותר כו', הרי היא נמדדת כבר לפי אופן הנפש הבהמית והגוף וחלקו בעולם

(47) ראה זח"ג קטט, א. קלו, ב.

(48) ברכות כו, ב.

(49) ראה סה"מ עת"ר ע' רנג. ע' שכו. תרנ"ד ע' רלו. ועוד.

(50) יתרו כ, ט. ועוד.

(51) מכילתא - הובאה בדרשות ר' יהושע אבן שועב פ' וישב,

ובס' מנחה בלולה. וראה לקו"ש ח"ז ע' 245 הערה 20. וש"נ.

(52) ברכות לה, ב.

(53) רמב"ם ה' ת"ת פ"ג ה"ז.

(54) תהלים קכח, ב.

(55) ראה לקו"ת שלח מב, ד. חוקת סו, ג. ובכ"מ.

(56) בראשית ג, יט.

(57) רפ"ד.

(58) ראה לקו"ת ס"פ קדושים. ובכ"מ.

(59) ראה תורת מנחם חמ"ט ע' 45. וש"נ.

(60) ראה אוה"ת נ"ך מלכים"א ס"ע עא ואילך. וש"נ. סה"מ

תרצ"א ס"ע ריא. וש"נ (נעתק ב"היום יום" כב אדר א).

(61) ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' א'קלז ואילך.

(62) זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א קיג, א.

- 1 שתצטרך לעסוק עמם, כידוע שהנפש האלקית היא לפי אופן הנפש הבהמית, והנפש הבהמית היא לפי
2 אופן הנפש האלקית⁶³.
- 3 ובסגנון של נגלה דתורה - כדברי הגמרא⁶⁴: "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו", וכדברי
4 המדרש⁶⁵: "איני מבקש לפי כחי, אלא לפי כחן".
- 5 ולאחרי כל זה, הנה גם בהיותו באמצע היגיעה בעניני העולם, צריכה הנפש האלקית לפעול על הנפש
6 הבהמית להפסיק באמצע כדי להתפלל תפילת מנחה.
- 7 ובכן: לאחרי שישנה העבודה דתפילת מנחה, אזי יכולים לבוא לידי הכרה שהקב"ה בורא דבר מסויים
8 בעולם בשביל כוונה שתושלם לאחרי ה' אלפים תרמ"ד שנים, כשיהודי יפיק ממנו תועלת לצורך תפילת
9 שחרית.
- 10 ועוד ענין בזה – שעל-ידי הקדמת העבודה דתפילת מנחה ניתוסף עילוי בהמשכת בחינת לובן העליון
11 שבתפילת שחרית, שאינה באופן של אתערותא דלעילא מצד עצמה, אלא אתערותא דלעילא שבאה
12 על-ידי אתערותא דלתתא⁶⁶.
- 13 וזהו הטעם שדוקא לאחרי תפילת מנחה בין שני הסלעים נתעורר כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן לספר
14 אודות המאורע דתפילת שחרית שבה מודגשת ההכרה הנ"ל.
- 15 ח. ויש להוסיף ולהעיר:
- 16 בעת מאורע הנ"ל היה בעל הגאולה נער בן חמש או תחילת שש שנה, כך שלא היה שייך ל'עבודה'
17 הנ"ל דתפילת מנחה.
- 18 - בוודאי לא היה בעל הגאולה ככל הנערים בגיל זה, שהרי היתה לו זכות אבותיו ואבות אבותיו
19 כו', אשר "ברא כרעא דאבוה"⁶⁷, ו"בוצין בוצין מקטפיה ידיע"⁶⁸, אבל אף-על-פי-כן על-פי תורה, גיל
20 שש שנים הוא רק התחלת ענין החינוך⁶⁹. ולכן, גם אצלו היתה התחלת הנחת תפילין רק בגיל י"ב
21 (כמסופר ברשימות⁷⁰), ולא לפני-זה. וכיון שכן, הרי בהיותו נער בן חמש או תחילת שש שנה, לא היה
22 שייך ל'עבודה' הנ"ל דתפילת מנחה.
- 23 ואף-על-פי-כן על-ידי-זה שעבודה זו היתה אצל כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן, הרי זה נפעל גם אצל בנו
24 עוד בהיותו נער (שמצד-עצמו עדיין לא היה שייך לזה), שגם הוא יבין וירגיש זאת כפי יכלתו [ועל-דרך
25 המדובר בהתוועדויות שלפני-זה⁷¹ בנוגע לענין החינוך, שאף שחובת החינוך היא על האב, הנה על-ידי
26 האב נעשה ענין של חיוב גם על הבן עצמו, ובפרט בנוגע לתלמוד תורה, כמו שכתב הרמב"ם⁷² ש"חייב
27 ללמד את עצמו כשיכיר", וכפי שמבאר ה'צמח צדק'⁷³ ש"גם על הקטן יש חיוב מדאורייתא"], ועד כדי
28 כך פעל הדבר עליו, שכמה וכמה שנים לאחרי-זה, בהיותו במאסר, השפיע עליו זכרון מאורע הנ"ל!
- 29 ונוסף על פעולת כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדן על בנו, הרי להיותו נשיא ישראל, פעל זאת גם בנוגע לכל
30 בני ישראל ההולכים באורחותיו, שגם אצלם יהיה שייך ענין זה!

(63 ראה גם המשך תע"ב ח"א פ"ש ואילך.

(64 ע"ז ג, סע"א.

(65 תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

(66 ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך. ובכ"מ.

(67 ראה עירובין ע, ריש ע"ב. פרש"י כתובות צב, א - ד"ה

כבעל. תוד"ה מקמי - יבמות ג, א. יונת אלם רפ"ד. רפפ"ב. ע"ח

שכ"ג פ"א. עמה"מ שער עולם הבריאה פי"ז. של"ה קנר, א.

"התמים" ח"ג ע' כז. ועוד.

(68 ברכות מח, רע"א.

(69 ראה אנציק' תלמודית (כרך טז) ערך חנוך ס"ג (ע' קסח).

וש"נ. וראה גם לקו"ש חט"ו ס"ע 130 ואילך.

(70 ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' קפט. וש"נ.

(71 שיחת ש"פ נשא ס"ד (תורת מנחם חנ"ג ע' 79 ואילך).

וש"נ.

(72 הל' ת"ת פ"א ה"ג.

(73 פס"ד - חידושים על הרמב"ם בתחילתו.

ט. ובהמשך לזה יש לבאר ענין נוסף במסופר ב'רשימת המאסר':
 בנוגע לנסיעה הנ"ל - מספר בעל הגאולה על עצמו⁷⁴: "ואני, אם כי חפצי היה יותר להיות בחברת הרכב, המתעסק עם הארבעה סוסים אשר לו, אבל כו", ומסיים שאף-על-פי-כן התגבר על יצרו: "ולזאת בשעה ההיא לקחתי הסידור וישבתי על אחד הסלעים הקטנים וחזרתי על שיעורי כו".
 ולכאורה אינו מובן: לשם מה מספר בעל הגאולה שהיה חפץ יותר להיות בחברת עגלון שמתעסק עם סוסים? !
 מאורע זה אירע אמנם בהיותו רחוק עדיין מהגיל דמופלא הסמוך לאיש, וכל-שכן מבין י"ג שנה - בהיותו נער בן חמש או תחילת שש שנה, שרק הגיע לחינוך, אבל אף-על-פי-כן אין זה ענין של עילוי, ובפרט כאשר מדובר אודות נער שהוא בנו של כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדין, "ברא כרעא דאבוה", ו"בוצין בוצין מקטפיה ידיע", ואם-כן מהו הצורך לספר זאת? !
 ואף שרבינו הזקן כותב בהלכות שבת⁷⁴ ש"קטן.. אף-על-פי שאינו צריך תשובה כשיגדל, מכל-מקום טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה אף-על-פי שעבר קודם שנעשה בר עונשין", וידוע הפתגם שצריך לידע חסרונות עצמו⁷⁵ - הרי זה ענין שנוגע אליו, ומהו הצורך לספר זאת לאחרים, לכתוב וגם להדפיס, לדורי דורות (כפתגם ה'צמח צדק'⁷⁶ שדבר שבדפוס הוא לדורי דורות), בה בשעה שזהו ענין שפועל חלישות הדעת אצל הקורא? !
 י. אך הענין הוא - שכוונת בעל הגאולה בסיפור זה היא ללמד הוראה בעבודת ה':
 גם מי שיש לו שייכות לסוסים [כולל גם סוסים שרתומים למרכבה של נשיא הדור, שנוסע בה לנאות-דשא כדי שעל-ידי-זה יתווסף אצלו בעבודת ה', שגם הם בכל זאת "סוסים"...], יש בכחו וביכולתו להתגבר על יצרו כו'.
 ועל-פי האמור לעיל (סעיף ח) - גם ענין זה פעל כ"ק אדמו"ר נשמתו-עדין על בנו בהיותו נער בן חמש או תחילת שש שנה, וכן על כל בני ישראל ההולכים באורחותיו, וגם כאשר נמצאים באמריקא... שגם כאשר נמצאים במעמד ומצב ששייכים לסוסים, יכולים להתגבר כו'.
 יא. וגם כאן רואים⁷⁷ עד כמה יש לדייק בדברי רבותינו נשיאינו⁷⁸ - לא רק בכללות הענין, אלא גם בפרטי הדברים, ובוודאי יכולים למצוא בהם הוראות לכל אחד מישראל בעבודתו לקונו, ובלשון הידוע⁷⁹: "הבכין" בנוגע להתכלית ד"את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם"⁸⁰ - כמו בנוגע לפרטים שנתבארו לעיל,
 - החל מההוראה מכללות הסיפור, שיכול להיות שרק לאחר ריבוי שנים יבוא דבר מסויים לתכלית בריאתו כדי שיהודי ישתמש בו [וכפי שמצינו גם בנוגע לבני ישראל עצמם, שנשמה יורדת לעולם למשך שבעים-שמונים שנה, כדי לעשות טובה ליהודי⁸¹], שיש בזה גם הוראה כללית בנוגע לכמות ואיכות - שריבוי הכמות (כמו ריבוי השנים) אינו תופס מקום לגבי האיכות (תכלית הבריאה); ומזה מובן גם בנוגע לאריכות הגלות (אף שהקב"ה היה יכול לעשות שלא תהיה אריכות הגלות כל-כך, שהרי "מי יאמר לך מה תעשה"⁸²), שאריכות הזמן (כמות) אינה תופסת מקום לגבי תכלית המכוון כו' (איכות) - ועל-דרך-זה בנוגע לפרטים נוספים שלא נתבארו, ו"הפך בה והפך בה, דכולא בה"⁸³.

(78) ראה גם תורת מנחם חנ"א ע' 90. וש"נ.

(79) ראה תורת מנחם חנ"ג ע' 136. וש"נ.

(80) קהלת יב, יג.

(81) ראה כתרי-שם טוב בהוספות סר"ט. וש"נ (נעתק ב"היום

יום" ה אייר).

(82) ע"פ איוב ט, יב.

(83) אבות פ"ה מכ"א.

(74) או"ח סו"ס שמג.

(75) ראה סה"ש תרפ"ז ע' 114. תרפ"ח ריש ע' 7. תש"ה ע'

42. ה'ש"ית ע' 386. אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה ע' נא (נעתק ב"היום יום" כו חשון).

(76) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' שפב.

(77) ברשימה נוספת: ואלו שאין עושים כן - יהי להם אשר

להם.

1 והעיקר - שילמדו ויקיימו הוראות אלו, ללכת באורחותיו כו'. ועל-ידי-זו נזכה לקיום היעודים
2 שנאמרו בפרשתנו: "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל"⁸⁰, "וישראל עושה חיל"⁸⁴, "וירד מיעקב
3 והאביד שעיר מעיר"⁸⁵, כפירוש רש"י "ועוד יהיה מושל אחר מיעקב.. מלך המשיח", בגאולה האמיתית
4 והשלימה, בקרוב ממש.

* * *

5 יב. עוד דובר בהתועדות די"ב תמוז⁸⁶ אודות ענין הזכרון - דלכאורה אינו מובן: איך יתכן שיש
6 בעניני התורה ומצוות סוג שלם שענינו הוא ענין הזכרון על העבר, בה בשעה שישנו כלל ש"המעשה
7 הוא העיקר"⁸⁷, ששייך רק להווה ולעתיד, אבל לא להעבר?

8 ונתבאר, שלכאורה יש לומר, שהזכרון על העבר נותן כח וחיות בנוגע להווה והעתיד, וכפי שאמר
9 "כ"ק מו"ח אדמו"ר כמה פעמים (וגם נדפס⁸⁸), שהעבר מלמד על העתיד.

10 יג. ולהעיר, שיש כאלו (מלבד אלו שלא שמעו את הדברים כלל) שבשמעם את הדברים הנ"ל חשבו
11 שזהו סתם ענין של דרוש, ששייך ביותר לאמריקא⁸⁹, שכאן להוטים ("מ'קאכט זיך") אחר "דרוש"...
12 אבל אין האמת כן, אלא זהו ענין שלם ביהדות.

13 ובכן: השאלה הנ"ל מהו הענין דזכרון העבר - מיוסדת על דברי הגמרא⁹⁰:

14 בנוגע לסדר לבישת בגדי כהונה - שואלת הגמרא⁹¹: "כיצד הלבישן, מאי דהוה הוה". ופירש רש"י:
15 "ומה צריך לנו לשאול למסבר קראי כו".

16 וב'תוספות' שם: "בפרק קמא דסנהדרין⁹² מיבעיא לן שור סיני בכמה, מי גמר שעה מדורות או לא,
17 ולא פריך התם כי הכא, מאי דהוה הוה".

18 אבל ב'תוספות' בחגיגה⁹³ (שצויין במסורת הש"ס): "ובסנהדרין גבי שור סיני בכמה, לא בעי (מאי
19 דהוה הוה), משום דסבירא לאלופי דורות משעה" (וכן מבאר ב' תירוצים על זה ש"לא פריך ליה בעבודה
20 זרה⁹⁴ ובתענית⁹⁵ גבי במה שמש משה כל ימי המילואים") - שזהו תוכן הביאור שהעבר (שעה) מלמד
21 על העתיד (דורות).

22 יד. אבל עדיין אין זה מספיק, כי על-פי-זה נמצא שהעיקר הוא ההווה והעתיד, ואילו העבר הוא רק
23 לימוד והוראת דרך על זה, אבל מזה שבעניני התורה ומצוות ישנו סוג שלם שענינו זכרון העבר, מובן,
24 שזכרון העבר הוא ענין עיקרי גם לעצמו.

25 ועל זה נתבאר, שמצינו זאת בענין התשובה - שיש תשובה שענינה הוא רק בנוגע להווה והעתיד,
26 שכיון ש"עשה תשובה נקרא צדיק גמור"⁹⁶, אף-על-פי שעדיין לא תיקן את העבר; אבל יש תשובה
27 שפועלת גם על העבר - תשובה מאהבה, שעל-ידיה "זדונות נעשו לו כזכות"⁹⁷, ועד ל"זכות" ממש
28 (ללא כ"ף הדמיון)⁹⁸.

29 ועל-דרך-זה מצינו בנוגע להפרת נדרים - שכאשר החכם מיפר את הנדר, הרי הוא "עוקר את הנדר
30 מעיקרו", וחשיב כאילו לא היו עליו נדרים מעולם⁹⁹. וזהו גם תוכן הענין דזכרון העבר.

(לא רק ענין פרטי אלא) ענין כללי והוראה כללית בתורה (ראה גם מכתב כ"ז טבת תשל"ו; י"א אדר תשל"ז (אג"ק חל"א)).

91 יומא ה, ב.

92 טו, ב.

93 ו, ב - ד"ה מאי.

94 לד, א.

95 יא, ב.

96 לשון אדה"ז בתניא פ"א.

97 יומא פו, ב.

98 ראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' קסו. וש"נ.

99 כתובות עד, ריש ע"ב ובפירש"י.

84 שם, יח.

85 שם, יט.

86 ס"ד ואילך (תורת מנחם חנ"ג ע' 198 ואילך).

87 אבות פ"א מ"ד.

88 ראה לקו"ד ח"א פה, סע"ב. סה"ש תש"ד ע' 159. אג"ק

שלו ח"ד ע' שעג. ח"י ע' תכה. וראה גם מכתב י"א אלול שנה

זו (אג"ק חכ"ה ע' רכה). וש"נ.

89 ראה גם תורת מנחם ח"ה ע' 253.

90 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שאין הכוונה להראות

בקיאות... וכמו בנוגע להרגז'ובי, שיש כאלו שחושבים שהי'

אצלו סתם ענין של בקיאות, אבל האמת היא, שמכל דבר למד

טו. וההוראה מזה: לכאורה יכולים ליפול ביאוש מזה שישינים בשעה שמדברים דברי תורה. וגם אם
 כבר מצליחים לפעול על פלוני שלא יישן, כיון שמרעשים ומפריעים לו לישון ("מ'טורקעט אים") -
 אזי יושב עם עינים פתוחות, אבל רואים בעיניו (שמביטים לכל הצדדים ובעוויות משונות) שאינו נמצא
 כאן! ... הגוף נמצא כאן, אבל לא הראש, שלא זו בלבד שאינו מסוגל להתעמק בדברים הנאמרים, אלא
 עוד זאת, שהדברים אינם מגיעים לכח השמיעה שלו, כיון שאינם נוגעים אליו כלל, כפי שידע איניש
 בנפשיה!

אבל אף-על-פי-כן אין להתיימש, ויכולים לתקן זאת - לא רק בנוגע להווה והעתיד, אלא גם בנוגע
 להעבר, שיכולים להפכו כו', כנ"ל.

טז. וזהו גם מה שדובר בהתוועדות ד"ב תמוז¹⁰⁰ אודות שני מכתבים של בעל הגאולה, שבמכתב
 הראשון¹⁰¹ כותב אודות עצם מעלתה של התוועדות, מבלי להדגיש את מטרתה ותכליתה של ההתוועדות:
 "התעוררות אנ"ש שיחיו בעצמה ("בהתאחדות ובוועידת רעים") הוא דבר גדול כו'".

והענין בזה - שכאשר נערכת התוועדות, שזהו מלשון "דעת", "לשון התקשרות והתחברות שמקשר
 דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד ויתקע מחשבתו בחוזק כו'¹⁰², הנה לכל-לראש אינו ישן... וכיון שאינו
 ישן, אזי מתעורר להתחזק בעניני העבודה כו'.

ובפרט כאשר ההתוועדות היא במעמד עשרה מישראל, ו"ברוב עם הדרת מלך"¹⁰³ - אזי "מלך פורץ
 גדר"¹⁰⁴, ועל-ידי-זה נמשכת נתינת כח לכולם, ובפרט לאלו שהולכים בשליחותו של בעל הגאולה -
 לגאול את עצמם, ולגאול את המקום שאליו נשלחים כדי לפעול על הנמצאים שם לקרבם לתורה ומצוות,
 החל מלימוד התורה, נגלה וחסידות, מתוך הצלחה רבה.

* * *

יז. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו.

* * *

יח. כיון שיום השבת-קודש הזה קשור במיוחד עם משיח, כמוזכר לעיל (סעיף ב) הפתגם שנאמר
 בהתוועדות ההיא "כיון דאידחי אידחי", מהנכון שגם לימוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י יהיה
 קשור עם משיח, ולכן ילמדו עתה פירוש רש"י על הפסוק⁸⁵ "וירד מיעקב והאביד שריד מעיר", "ועוד
 יהיה מושל אחר מיעקב.. מלך המשיח".

ובהקדמה - שפירוש רש"י אינו כפירוש הרמב"ם, שגם הוא מפרש בספרו 'יד החזקה'¹⁰⁵ פסוקים אלו
 על-פי פשטות הכתובים,

- בדרך כלל, אין דרכו של הרמב"ם לפרש פשטות הכתובים, אלא על דרך ההלכה, או רמז ודרוש,
 ואפילו על דרך הסוד, על-פי פנימיות התורה¹⁰⁶, ולכן מצינו שבתורת החסידות נתבארו כמה ענינים
 מדברי הרמב"ם בספרו 'מורה נבוכים'¹⁰⁷, וגם בספרו 'יד החזקה', ולדוגמא: ביאור דברי הרמב"ם¹⁰⁸
 "אף-על-פי שתקיעת שופר בראש-השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם וכו'¹⁰⁹,
 וכן מצינו כמה ביאורים בנוגע לתחילת ספרו: "יסוד היסודות ועמוד החכמות כו'¹¹⁰, וכן בנוגע לסיום
 ספרו: "כי¹¹¹ מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹¹²; אבל כאן מפרש הרמב"ם פסוקים אלו

(106) ראה גם תורת מנחם חנ"ד ע' 90. וש"נ.

(107) ראה גם תורת מנחם חנ"ג ע' 47. וש"נ.

(108) ה' תשובה פ"ג ה"ד.

(109) ראה תורת מנחם סה"מ תשרי ס"ע כד ואילך. וש"נ.

(110) ראה תורת מנחם סה"מ תמוז ס"ע יט ואילך. וש"נ.

(111) ישע"י יא, ט.

(112) ראה תורת מנחם - הדרנים על הרמב"ם וש"ס.

(100) סכ"ג (תורת מנחם חנ"ג ע' 217).

(101) אג"ק שלו ח"ב ע' פרוז (מ"ג כ"ד סיון").

(102) תניא פ"ג.

(103) משלי יד, כח. וראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך ד ע' קצה ואילך). וש"נ.

(104) פסחים קי, א. וש"נ.

(105) ה' מלכים פ"א ה"א.

- 1 על-פי פשוטות הכתובים, כדמוכח ממה שכתב על זה: "אלו הדברים המפורשים בתורה", כך שאין זה פירוש
2 על דרך הדרוש או הרמז כו' -
- 3 אבל פירוש הרמב"ם הוא באופן אחר מפירוש רש"י, כדלקמן¹¹³.
- 4 יט. וזה הלשון הרמב"ם: "אף בפרשת בלעם נאמר ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא
5 דוד שהושיע את ישראל מיד צריהם, ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל באחרונה. ושם
6 הוא אומר³⁰ אראנו ולא עתה וכו'".
- 7 ועל-פי הידוע גודל הדיוק בלשון הרמב"ם (ובפרט בספרו 'יד החזקה', 'משנה תורה', שאינו כמו
8 שאר הספרים שכתבם בערבית, ונעתקו ללשון הקודש, וכיון שהרמב"ם בחר בעצמו את המעתיק, הרי
9 בוודאי שגם הם מדויקים, אבל הדיוק הוא רק בתוכן הדברים, ולא בלשון, מה-שאינ-כן 'משנה תורה',
10 שגם הלשון שכתבו הרמב"ם עצמו הוא בתכלית הדיוק¹¹⁴, יש לבאר תחילה דיוק הלשון "אף בפרשת
11 בלעם נאמר כו'" - דלכאורה אינו מובן:
- 12 במה שונה פרשת בלעם משאר חלקי התורה שבהם נזכר אודות משיח, כמו שכתב הרמב"ם לפני-זה
13 ש"התורה העידה עליו, שנאמר¹¹⁵ ושב ה' אלתיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך וגו' אם יהיה נדחך
14 בקצה השמים וגו' והביאך ה'" - הרי גם פרשת בלעם היא חלק מהתורה?
15 ומה גם שבנוגע לבלעם נאמר¹¹⁶ "יודע דעת עליון", וניבא כמה נבואות, ואמר דברים נפלאים על בני
16 ישראל, כמו "מה טובו אוהליך יעקב גו'"¹¹⁷, ועד כדי כך גדלה מעלת פרשה זו, שמצינו בגמרא במסכת
17 ברכות¹¹⁸ ש"ביקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת-שמע".
- 18 ולהעיר גם מדבר פלא המובא באחרונים¹¹⁹ בנוגע לנבואת בלעם, שמזה מוכח שהתורה היא מן
19 השמים, כי כל עניני התורה קיבלו בני ישראל ממשה שלמד עם אהרן ובניו, ומסרה ליהושע כו', חוץ
20 מפרשת בלעם, שהרי "מי הגיד לנו מה היה בין מלך מואב ובין.. בלעם.. מי בא בסודם.. ואפילו משה
21 רבינו עליו-השלום לא ידע, ורק מפה הקב"ה נכתבו הדברים".
- 22 ואם-כן מהו דיוק לשון הרמב"ם "אף בפרשת בלעם נאמר כו'?"
- 23 לכאורה אפשר לבאר זאת¹²⁰ על-פי מה שכתוב ב'ירושלמי'¹²¹ ש"משה כתב חמשה ספרי תורה וחזר
24 וכתב פרשת בלק ובלעם", ועל-פי-זה יש לבאר מה שכתב הרמב"ם "אף בפרשת בלעם.. נבא בשני
25 המשיחים כו'", שהחידוש בזה, שאף-על-פי שפרשה זו ניתוספה לאחרי כתיבת כל התורה, וכיון שזוהי
26 "הוספה", הרי לכאורה אין צורך לכתוב בה מה שכבר נתפרש ב"עיקר", אף-על-פי-כן נאמר ונבא בה
27 אודות משיח, שזה מורה על גודל ענין האמונה בכיאת המשיח.
- 28 אבל על-פי-זה היה הרמב"ם יכול לכתוב "גם בפרשת בלעם", ועדיין אין זה מתרץ דיוק הלשון "אף
29 בפרשת בלעם" - שמורה על כעס ורוגז, כמאמר רבותינו ז"ל¹²² "ג' פתחו באף כו'", שזהו ענין
30 בלתי-רצוי¹²³.
- 31 כ. ויש לומר הביאור בזה על-פי חסידות (כאמור לעיל שרבותינו נשיאינו ביארו דברי הרמב"ם על-פי
32 חסידות):
- 33 מבואר ב'לקוטי תורה' בפרשת השבוע¹²⁴ על הפסוק¹²⁵ "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל",

(א' שיינע הערה", "א' שיינער אַינפאַל").

113) כהבא לקמן - נכלל גם המשך הביאור דש"פ פינחס.

114) ראה גם תורת מנחם ח"מ ע' 226. וש"נ.

115) נצבים ל, ג-ה.

116) פרשתנו כד, טז.

117) שם, ה.

118) יב, ב.

119) שו"ת חת"ס יו"ד ששנ"ו. וראה גם שיחת ש"פ בלק, י"ז תמוז (נדחה) תשכ"ד סי"ז (תורת מנחם שם ס"ע 264 ואילך).

120) קטע זה - משיחת ש"פ פינחס. והקדים כ"ק אדמו"ר

שליט"א, שהשומעים העירו על זה, ואכן זוהי הערה והמצאה יפה

121) מדרש אגדה (באבער) ומדרש לקח טוב בראשית א, ג.

ועוד.

122) ואין לומר שנקט הלשון "אף" בגלל שנאת בלעם לבני

ש"הי' שונאם יותר מבלק" (פירש"י פרשתנו כב, יא) - שהרי

לא מדובר כאן אודות טובתם של ישראל, אלא אודות האמונה

בכיאת המשיח.

124) סט, ד.

125) פרשתנו כג, יו"ד.

1 בענין ד' הבחינות ד"לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו"¹²⁶, שתיבת "אף", שמורה על כעס ורוגז, "הוא
2 בחינת סטרא-אחרא, ג' פתחו באף כו'" (דיש לומר שקאי על ג' קליפות הטמאות¹²⁷), ופירוש "אף
3 עשיתיו" הוא "שמבררים את בחינת האף שבעשיה" (מה-שאיין-כן בנוגע לג' העולמות אצילות בריאה
4 ויצירה, ששייכים לקדושה). ועל-פי-זה מבאר גם מה שכתוב¹²⁸ "אף חכמי עמדה לי", "תורה שלמדתי
5 באף (מתוך תעניות וסיגופים כו') נתקיימה בי"¹²⁹ (ועל-דרך הידוע¹³⁰ שעל-ידי אתהפכא באים לגילוי
6 אור נעלה יותר).

7 ועל-פי-זה יש לומר גם בנידון-דידן, שכאשר הרמב"ם מדבר אודות פרשת בלעם, שהוא ענין השייך
8 לבירור והפיכת הקליפה כו', מקדים הלשון "אף בפרשת בלעם כו'".

9 כא. ויש להוסיף ולבאר דיוק הלשון "אף בפרשת בלעם כו'", ולא "אף בלעם נבא כו'", וכמו שכתב
10 בהלכה שלאחרי-זה "אף בערי מקלט הוא אומר כו'", ולא אף בפרשת ערי מקלט (כיון שאין כוונתו לציין
11 מראה-מקום):

12 מצינו שבלעם ביקש שיזכה לחיי עולם-הבא, ולא נתקבלה בקשתו - כדברי הגמרא במסכת
13 סנהדרין¹³¹: "ואף אותו רשע נתן סימן בעצמו (שאיין לו חלק לעתיד). אמר, תמות נפשי מות ישרים¹²⁵,
14 אם תמות נפשי מות ישרים (אם ימות מיתת עצמו), תהא אחריתי כמוהו (דודאי יש לו חלק עמהם), ואם
15 לאו (דלא ימות אלא יהרג), הנני¹³² הולך לעמי" (לגיהנם), והרי לא מת מיתת עצמו, אלא נהרג, כמו
16 שכתוב¹³³ "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב".

17 ונמצא, שאצל בלעם עצמו לא היה ענין של אתהפכא (כפי שמצינו אצל אחרים, וכמו "מבני בניו
18 של כו' למדו תורה"¹³⁴, לאחר שנתגיירו כו'); וענין האתהפכא מתבטא רק בכך שדברי בלעם נכתבו
19 ונקבעו בתורה - "פרשת בלעם".

20 ולכן, כשהרמב"ם מרמז בתיבת "אף כו'" ענין האתהפכא בנוגע לבלעם, מדייק וכותב "אף בפרשת
21 בלעם כו'", ולא "אף בלעם כו'" - כיון שענין האתהפכא לא היה אצל בלעם עצמו, אלא "בפרשת בלעם".

22 מה-שאיין-כן בנוגע לערי מקלט - הרי הם עצמם יהיו בזמן ביאת המשיח, ולכן נאמר "אף בערי מקלט כו'".

23 ויש להוסיף ולבאר דיוק הלשון "אף בפרשת בלעם כו'" גם בפשטות - שגודל ענין האמונה בביאת
24 המשיח מודגש "בפרשת בלעם" דוקא, היינו, לא בעצם נבואת בלעם אודות משיח, שאין זה חידוש
25 כל-כך, דכיון שהיה נביא, ניבא גם אודות ביאת המשיח, אלא עיקר החידוש הוא - שמושה רבינו קבע
26 נבואת בלעם בתורה, וכנ"ל שלאחרי ש"משה כתב חמשה ספרי תורה", "חזר וכתב פרשת.. בלעם",
27 וב"הוספה" זו כלל גם את הנבואה אודות ביאת המשיח, אף שגם בלאו-הכי "הרי התורה העידה עליו
28 שנאמר כו', ואלו הדברים המפורשים בתורה הם כוללים כל הדברים שנאמרו על-ידי כל הנביאים".

29 כב. הביאור בפירוש רש"י "וירד מיעקב", "ועוד יהיה מושל אחר מיעקב", "והאביד שריד מעיר",
30 "מעיר החשובה של אדום והיא רומי¹³⁵, ועל מלך המשיח אומר כן, שנאמר בו וירד¹³⁶ מים עד ים,
31 ולא¹³⁷ יהיה שריד לבית עשו", ולא פירש כהרמב"ם שגם בפסוקים שלפני-זה מדובר כבר גם אודות מלך
32 המשיח¹⁰⁵: "אראנו³⁰ ולא עתה, זה דוד. אשורנו ולא קרוב, זה מלך המשיח. דרך כוכב מיעקב, זה דוד.
33 וקם שבט מישראל, זה מלך המשיח. ומחץ פאתי מואב, זה דוד.. וקרקר כל בני שת, זה המלך המשיח..
34 והיה¹³⁸ אדום ירשה, זה דוד. והיה ירשה וגו', זה המלך המשיח",

(132) פרשתנו כד, יד.

(133) מטות לא, ח.

(134) גיטין נז, ב. וש"נ.

(135) בענין זה נזכר גם פירוש רש"י בס"פ וישלח: "מגדיאל

היא רומי".

(136) תהלים עב, ח.

(137) עובד' א, יח.

(138) פרשתנו כד, יח.

(126) ישע"י מג, ז.

(127) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תרכד. סה"מ תרכ"ב

ע' שפב. תרל"ט ח"ב ס"ע תקנז.

(128) קהלת ב, ט.

(129) קה"ר עה"פ. וראה פיהמ"ש להרמב"ם אבות ספ"ה.

(130) ראה תורת מנחם סה"מ כסלו ע' קלז. ע' קעג. שבט ריש

ע' שלו. וש"נ.

(131) א (ובפירוש"י).

1 - כי בפשוטו של מקרא אי-אפשר לפרש ש"דרך כוכב" היינו מלך מושל, שהרי מעלת המלך, המורם
2 מכל בני האדם, היא למעלה מכוכב, שאין בו דעה והשכל (מה-שאינ-כן לדעת הרמב"ם ש"כל הכוכבים..
3 בעלי נפש ודעה והשכל.. גדולה מדעת בני אדם"¹³⁹), אלא רק "יקום מזל", ולאחרי-זה "וקם שבט
4 מישראל", "מלך רודה ומושל"*. ועדיין לא יודעים מי הוא, ורק בפסוק "ומחץ פאתי מואב" יודעים ש"זה
5 דוד, שנאמר בו כו", ועליו קאי גם המשך הפסוקים שלאחרי-זה [וגם הפסוק "וקרקר כל בני שת", "כל
6 האומות שכולם יצאו מן שת בנו של אדם הראשון", קאי (לא על מלך המשיח¹⁴⁰, אלא) על דוד, ולכן
7 הוצרך רש"י לפרש "קרקר" "מלשון קורה", היינו, לא הרס והשמדה לגמרי, שהרי דוד לא ניצח את כל
8 האומות באופן כזה, כ-אם קלקול של ניקוב והוצאת דבר ממקומו¹⁴¹], עד "וישראל עושה חיל"¹⁴²;

9 אמנם, הכתוב "וירד מיעקב" (ולא "מישראל", בהמשך ל"קם שבט מישראל") - חוזר לתחילת הענין:
10 "דרך כוכב מיעקב", ומוסיף, שמלבד ה"מלך רודה ומושל" שעליו נאמר "וקם שבט מישראל" בהמשך
11 ל"דרך כוכב מיעקב", יקום מזל חדש¹⁴³: "וירד מיעקב", "עוד יהיה מושל אחר ("וירד") מיעקב.. ועל
12 מלך המשיח אומר כן", כדמוכח מהמשך הכתוב "והאביד שריד מעיר", "מעיר החשובה של אדם",
13 ובימות המשיח נאמר "ולא יהיה שריד לבית עשו". ומוכח גם ממה שכתוב "וירד מיעקב", כי על מלך
14 המשיח נאמר "וירד מים עד ים" (דאף שתחילת הכתוב היא "לשלמה"**, הרי מה שנאמר "וירד מים
15 עד ים", שפירושו בכל העולם כולו, לא נתקיים בשלמה, אלא במלך המשיח¹⁴⁴) -

16 הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק יג, עמוד 85 ואילך.

17 כג. (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א):

18 ועל-פי האמור לעיל, שלפי פירוש רש"י מתחיל הכתוב לדבר אודות מלך המשיח רק בפסוק "וירד
19 מיעקב", ואילו כל הפסוקים שלפני-זה, עד לפסוק "וישראל עושה חיל", מדברים אודות הזמן שלפני ביאת
20 המשיח - נמצא, שרש"י פוסק שעוד לפני ביאת המשיח צריך להיות קיום היעוד "וישראל עושה חיל",
21 באופן גלוי בעולם העשיה (שזהו ענינו של פירוש רש"י שהוא הפירוש הפשוט, באופן גלוי בעולם העשיה).
22 ועד שבאים לקיום היעוד "וירד מיעקב", "ועוד יהיה מושל אחר מיעקב.. מלך המשיח", יבוא ויגאלנו.
23 ובפשוטות - שבני ישראל יעשו חיל, ו"ילכו מחיל אל חיל"⁷, הן בגשמיות והן ברוחניות, החל מלימוד
24 התורה, נגלה וחסידות, מתוך מנוחה והרחבה - כה'נתינת כח' מיום השבת-קודש, ש"כל מלאכתך
25 עשויה"¹⁴⁵, וכל ענינו הוא ענין התענוג.

(* וזהו הדיוק "דרך כוכב מיעקב וקם שבט מישראל" - דזה התחלת מזלו, וזה מלך בפועל (ממש כהחילוק
דיעקב וישראל).

** אבל רש"י לא הביא מלת "לשלמה", ולכן לא הוכרח לתרץ זאת כאן.

קין (בראשית שם, יב).

142 שזהו ההמשך והסיום ד"וקם שבט מישראל".
143 והיינו, שזוהי המשכה חדשה מיעקב, ולא בהמשך
ל"דרך כוכב מיעקב", כי אם שניהם הם מאותו כוכב, היו צריכים
להיות בקירוב זמן, וכיון שמלך המשיח יהי אלפי שנים לאחרי
דוד, עכצ"ל, שזוהי המשכה חדשה מיעקב.
144 בנוגע להשינוי מפירוש" בתהלים (דקאי על שלמה)
"מים סוף ועד ים פלשתים" (ראה לקו"ש שבפנים הערה 42) -
הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א:
מכבר נתבאר (בנוגע ל"קול ה' בכח") שמשונה פירוש
ממקום אחד למקום אחר וכו' (ראה שיחת ש"פ נשא ס"כ (תורת
מנחם חנ"ג ס"ע 99 ואילך)).

145 (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סשו" סכ"א. וש"נ.

139 הל' יסוה"ת פ"ג ה"ט.

140 כי ע"פ פשוט"מ לא מסתבר שבין הכתובים אודות דוד,
יפסיק הכתוב בכמה תיבות אודות מלך המשיח, ואח"כ יחזור
לדבר אודות דוד, ואח"כ ימשיך אודות מלך המשיח.
141 ולכן נאמר "וקרקר כל בני שת" דוקא (ולא בני אדה"ר,
או בני נח) - כי: "שת" פירושו העמדת דבר על מקומו, וכמ"ש
בטעם קריאת השם שת (בראשית ד, כה): "כי שת לי אלקים זרע
אחר תחת הבל כי הרגו קין", היינו, שהעמידו במקום החסר
[ועד"ז "ויוסף ישית ידו על עיניך" (ויגש מו, ד), "למען שתי
אותותי אלה בקרבך" (ר"פ בא)]. וזהו "וקרקר כל בני שת" -
שדוד יפעל אצל כל האומות הענין ד"קרקר", ניקוב והוצאת דבר
ממקומו הנכון - היפך הענין ד"שת", העמדת דבר במקומו
(משא"כ שם "אדם" (אדה"ר) או "נח", שאינו מורה על העמדת
דבר במקומו, שהרי יכול להיות גם באופן ד"נע ונד" כמ"ש גבי

(* אף שדוחק לפרש שמשונה ים הא' מים הב'.

* * *

- 1 כד. לפי ה"ש נוהגין" "לומר פרקי אבות פרק אחד בכל שבת" "כל שבתות הקיץ" - לומדים ביום
2 השבת-קודש הזה פרק ששי.
- 3 ונתעכב עתה על משנה ח' (לפי חלוקת המשניות בסידורו של רבינו הזקן), שבה ישנו מאמר של רבי
4 שמעון - בתור המשך וסיום להמדובר בהתוועדויות שלפני-זה¹⁴⁶ אודות מאמרי רבי שמעון במסכת
5 אבות: "רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחאי אומר, הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה
6 והזקנה והשיבה והבנים, נאה לצדיקים ונאה לעולם, שנאמר וכו'. רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע
7 מדות שמנו חכמים לצדיקים, כולם נתקיימו ברבי ובבניו".
- 8 במשנה זו ישנן ריבוי שאלות, ועל-כל-פנים בקיצור:
- 9 א) במשנה נימנו שמונה דברים: "הנוי והכח והעושר והכבוד והחכמה והזקנה והשיבה והבנים". ומדוע
10 אומר רבי שמעון בן מנסיא "אלו שבע כו"?
- 11 [ולמעשה, שמצינו גירסא "אלו מדות כו" (בהשמטת תיבת "שבע"), אבל רבינו הזקן מכריע ומביא
12 בסידורו הגירסא "שבע"].
- 13 יש מפרשים¹⁴⁷, ש"הנוי" הוא ענין כללי, כמודגש גם בסיום הפסקא: "נאה לצדיקים ונאה לעולם",
14 שזהו ענין הנוי, ולכן אינו נמנה עם הענינים הפרטיים, כך שישנם רק שבע דברים.
- 15 אבל באמת אי-אפשר לומר כן, כי אם נאמר שהענינים ש"נאה לצדיקים ונאה לעולם" מתחילים (לא
16 מ"הנוי", אלא מ"הכח", לא היתה המשנה צריכה לומר "והכח" (בוא"ו המוסיף), אלא "הכח".
- 17 ב) "קלאץ-קשיא" - כמדובר כמה פעמים שדווקא על קושיות כאלו לא מתעכבים:
- 18 בנוגע ל"הזקנה והשיבה" - כיון ש"בן ששים לזקנה, בן שבעים לשיבה"¹⁴⁸, הרי כשבאים ל"שיבה",
19 נכללת בזה גם "זקנה", שהרי אי-אפשר להגיע לגיל שבעים לפני שמגיעים לגיל ששים, ואם-כן מדוע
20 נימנו "זקנה" ו"שיבה" בפני-עצמם?
- 21 ואין לומר שהכוונה ב"זקנה" כאן לענין החכמה, "אין זקן אלא מי שקנה חכמה"¹⁴⁹, שהרי "החכמה"
22 נימנית בפני-עצמה, ועל-כרחך צריך לומר, שהכוונה ל"זקנה" בשנים, "בן ששים לזקנה", ואם-כן הרי
23 זה נכלל ב"שיבה".
- 24 ואם נאמר (בדוחק על-כל-פנים) שאף-על-פי ש"שיבה" כוללת גם "זקנה", מכל-מקום מפרט התנא
25 ש"הזקנה" "נאה לצדיקים", ועוד זאת, שגם "השיבה" נאה להם - צריך להבין בנוגע ל"בנים", שעל זה
26 מביא ראייה מהכתוב¹⁵⁰ "עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם", מדוע לא מנה "בני בנים"?
27 ועל-כרחך צריך לומר, שזהו לפי ש"בנים" כולל גם "בני בנים"¹⁵¹, ואינו צריך לפרטם בפני-עצמם.
28 ואם-כן גם בנוגע ל"זקנה" ו"שיבה" לא היה לו לפרט "זקנה" בפני-עצמה, כיון שכלולה ב"שיבה".
- 29 ג) "רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע כו" - מנינא למה לי? ומה גם שלכאורה אין המנין מדוייק,
30 כנ"ל שבמשנה נימנו שמונה דברים.
- 31 ד) מהו הדיוק "שבע מדות", דלכאורה הוה-ליה-למימר שבעה דברים?
- 32 ה) למאי נפקא-מינה ש"נתקיימו ברבי ובבניו", ובפרט כשמדגישים זאת במסכת אבות, שענינה "מילי
33 דחסידותא"¹⁵².
- 34 ו) מהי השייכות של מאמר זה לבעל המאמר - רבי שמעון?
- 35 וכפי שיתבאר לקמן.

149) קידושין לב, ב.

150) משלי יז, ו.

151) ראה יבמות סב, ריש ע"ב. וש"נ.

152) ב"ק ל, א.

146) ראה שיחת ש"פ קרח סי"ג (תורת מנחם חנ"ג ע' 174).

וש"נ.

147) הובא בפרקי אבות שבסידור עבודת ישראל.

148) אבות ספ"ה.

1 [ניגנו ניגון ה"הקפות" לאביו רבי לוי יצחק ז"ל, וכ"ק אדמו"ר שליט"א עמד מלוא קומתו ורקד על
2 מקומו בשמחה רבה].

* * *

3 כה. המדובר לעיל אודות מאמרו של רבי שמעון בפרקנו (פרק ו) - קשור גם עם המדובר בהתוועדות
4 שלפני-זה¹⁵³ אודות מאמרו של רבי שמעון בפרק ב¹⁵⁴, "הוי זהיר בקריאת-שמע ובתפילה וכו'", וכמו
5 שנתבאר שענין זה קשור עם העובדה שרבי שמעון היתה תורתו אומנתו, שאינו מפסיק לקריאת-שמע
6 ותפילה, ולכן הוצרך להורות לתלמידיו (שאינם בדרגתו) שלא תהיה אצלם חלישות בקריאת-שמע
7 ותפילה; והוראה נוספת לחבריו שתורתם אומנתם, שאף שאין מפסיקין לתפלה, מכל-מקום "כשאתה
8 מתפלל, אל תעש תפלתך קבע וכו'" (וכמו שנתבאר שגם ההוראה השלישית, "אל תהי רשע בפני עצמך",
9 קשורה עם הענין דתורתו אומנתו).

10 ונתבאר בזה, שאמנם לא מדובר כאן אודות רבי שמעון בן יוחאי, אלא אודות רבי שמעון בן נתנאל
11 [שהרי לפני-זה נאמר¹⁵⁵ "חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן.. ורבי שמעון בן נתנאל",
12 ובהמשך לזה נאמר¹⁵⁶ "הם אמרו שלשה דברים כו'", "רבי שמעון אומר וכו'"], אבל גם רבי שמעון בן
13 נתנאל היתה תורתו אומנתו, בדוגמת רבי שמעון בן יוחאי, שממנו למדים כל פרטי הענינים השייכים
14 להנהגה דתורתו אומנתו.

15 אבל עדיין צריך להבין: מדוע נזכר בהתוועדות הנ"ל הכלל¹⁵⁷ שסתם רבי שמעון הוא רבי שמעון בן
16 יוחאי, בה בשעה שמדובר אודות רבי שמעון בן נתנאל?!

17 כו. ולהעיר: על המדובר בהתוועדות הנ"ל שאלו כמה שאלות, אבל אף אחד לא שאל שאלה הנ"ל,
18 מלבד אחד [וכיון שרצה "לנחם" אותי, כתב, שעוד כמה עוררו על זה]¹⁵⁸, וגם הוא לא שאל אלא לאחר
19 ריבוי זמן... וכאן רואים עד כמה מונחים ומתעניינים בדברים הנאמרים¹⁵⁹, אפילו אצל יחידי הסגולה
20 שאינם ישנים אלא שומעים את הדברים!

21 ובכל אופן, עניתי לו על שאלתו, שיש דין - עם היותו תמוה... - בהלכות תלמוד תורה שב'שולחן
22 ערוך' יורה-דעה¹⁶⁰ [באותו חלק שבו נתבארו הלכות שחיטה, הלכות תערוכות, הלכות ריבית וכיוצא
23 בזה], ש"יש לרב להטעות את התלמידים בשאלותיו ובמעשים שעושה לפניהם כדי לחדדם, וכדי שידע
24 אם הם זוכרים מה שלומדים", והיינו, שלא זו בלבד שמוותר לרב לעשות כן, אלא "יש לרב להטעות
25 כו", שצריך לעשות כן!

26 וכפי שמצינו בגמרא במסכת חולין¹⁶¹: "ההיא ספק דרוסה דאתאי לקמיה דרבה, הוה קא בדיק ליה
27 רבה לוושט מאבראי. אמר ליה אביי, והא מר הוא דאמר ושט אין לו בדיקה אלא מבפנים, אפכיה רבה
28 ובדיקה כו'", והגמרא מסיימת: "ורבה נמי לחודדי לאביי (כדי שישאל¹⁶²) הוא דבעי", שמזה מוכח שיש
29 לרב להטעות את התלמיד אפילו במעשה, וכל-שכן בדיבור.

30 אך עדיין יש לחקור - כפי שאוהבים כאן לחקור בכל דבר:

בכין וקריין שמע", ושאל מהו קשר הענינים. ועל זה כתב כ"ק
אדמו"ר שליט"א*:

גם לפירש"י - בכו על שנתעלמה הלכה דקנאין פוגעין בו -
שבוזה הי' צ"ל מסנ"פ (שלא יהרגוהו בני שמעון. וראה בת"י
עצמו כאן הנסים שנעשו לו), וזהו קריאת שמע (משנה פ"ט
דברכות).

(159) ראה גם תורת מנחם חנ"ג ע' 91 הערה 112.

(160) סרמ"ו סי"ב.

(161) מג, ב.

(162) פירש"י שם.

(153) שיחת ש"פ בהעלותך בסופה (תורת מנחם חנ"ג ע' 121
ואילך). וש"נ.

(154) מ"ג.

(155) מ"ט.

(156) מ"א.

(157) פירש"י שבועות ב, ב (ד"ה משמו). רמב"ם בהקדמתו
לפיהמ"ש (ד"ה הפרק הששי). סדה"ד ע' רשב"י. וש"נ. ועוד.

(158) הערת המו"ל: בסיום מכתבו, כתב, שיש להמליץ על זה
מ"ש בסיום פרשתנו (כה, ו ובפירש"י): "והמה בוכים",
"נתעלמה.. הלכה". והוסיף והזכיר מ"ש בתרגום יונתן: "ואינן

(* לאחרי ההקדמה בנוגע לתרגום יונתן: מדובר כמ"פ שהוא מלא מדוד"ל.

- 1 בשלמא כאשר מטעים את התלמיד ורואים שהוא שומע ושואל כו', יש מקום לנסותו פעם נוספת;
2 אבל לאחר שנתברר כבר שהתלמיד אינו שואל מאומה - מהי התועלת, ומי יאמר שמותר וצריך לנסות
3 להטעותו פעם נוספת?!
- 4 ובנידון-דידן: זה כמה שנים שמפני קוצר הזמן נשארים כמה מהענינים שמדברים אודותם
5 בהתוועדויות באופן שלא נשלמו הדברים, ויש גם ענינים שנאמרים מלכתחילה באופן דלדודי כו',
6 ואף-על-פי-כן לא שואלים מאומה!...
- 7 ואין הכוונה שבכלל לא רוצים לכתוב ולשאל - שהרי בנוגע לענינים אחרים כותבים ושואלים, ואם
8 לא מקבלים מענה תיכף ומיד, במשך ח"י רגעים, כדי הילוך מיל, אזי מחפשים עצות מה לעשות... אלא
9 שבנוגע לעניני תורה לא שואלים!
- 10 (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפטיר בבת-שחוק:) ברוך-ה' שעומדים כבר בדרגת "עץ החיים", ש"לית תמן
11 לא קשיא כו' ולא מחלוקת"¹⁶³, אין שום קושיות, הכל טוב ויפה!...
- 12 לכאורה: מה זה נוגע אלי? - הרי מדובר אודות לימוד התורה, שאין זה ענין שבין אדם לחבירו, אלא
13 בין אדם למקום, ויעשה כל אחד את החשבון-צדק עם הקב"ה!
- 14 אלא מאי, הדין הוא, כאמור, ש"יש לרב להטעות את התלמידים כו' כדי לחדדם כו'", אבל במה
15 דברים אמורים, כשואלים שהתלמיד שואל כו', מה-שאינ-כן בנידון-דידן, שבלאו-הכי לא שואלים כו'.
- 16 אך הענין הוא - שלפני הדין הנ"ל, יש עוד דין תמוה ב'שולחן ערוך'¹⁶⁴: "ולא יהא התלמיד בוש
17 מחבירו שלמד בפעם ראשונה או שניה, והוא לא למד אפילו אחר כמה פעמים.. והוא לא למד כלום,
18 ועל כן אמרו לא הביישן למד ולא הקפדן מלמד. במה דברים אמורים, שלא הבינו התלמידים הדבר מפני
19 עמקו או מפני דעתן שהיא קצרה, אבל אם ניכר לרב שהם מתרשלים בדברי תורה ומתרפים עליהם
20 ולפיכך לא הבינו, חייב לכעוס עליהם ולהכלימם בדברים כו"¹⁶⁵.
- 21 וזהו המצב בנידון-דידן - שהסיבה לכך שלא שואלים כו', היא לא מצד העדר הכשרונות, והראיה,
22 שבנוגע לענינים אחרים יש כשרונות... אלא מצד רשלנות ועצלות כו', וכיון שכן, הרי ישנו חיוב לכעוס
23 עליהם ולהכלימם כו'; לא רק "יש לרב להטעות כו'", אלא יתירה מזה - "חייב לכעוס עליהם ולהכלימם כו'".
- 24 אבל לאידך גיסא: מי שישן בהתוועדות הנ"ל - ישן גם עתה, ואינו יודע כלל מכל הענין... ומי שהוא
25 ער אלא שמביט לכל הצדדים כו' (כנ"ל סעיף טו) - אינו נכלם, בחשבו שאין הדברים מכוונים אליו,
26 ומי שאליו מכוונים הדברים - אינו נמצא כאן! כך, שאין תועלת בדברים אלו.
- 27 ועוד ועיקר: למה לי כל זה - לכעוס מדי שבת ויום טוב' על כך שלא שומעים מה שמדברים, בה
28 בשעה שידוע עד כמה חמור ענין הכעס, עד כדי כך, ש"כל הכועס.. נשמתו מסתלקת ממנו"¹⁶⁶!
- 29 (כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק לרגע, וסיים:) הבה נדבר דברים משמחים ("לאָמיר רעדן פריילעכע
30 זאָכן"), ולא בנוגע אלי...
- 31 כו. ובכן: בנוגע לשאלה הנ"ל (סעיף כה) מדוע נזכר הכלל שסתם רבי שמעון הוא רבי שמעון בן
32 יוחאי - הנה נוסף על התירוץ הפשוט על-פי נגלה, שזהו לדודי, יש בזה עוד ביאור, שאכן מתאים
33 הדבר לאמיתית הענין, כדלקמן.
- 34 ובהקדים השאלה בנוגע למה שכתוב ב'שולחן ערוך' הנ"ל ש"יש לרב להטעות את התלמידים כו'"
35 - דלכאורה אינו מובן: איך שייך ענין של טעות בענין של תורה?
36 ויש לומר הביאור בזה, על-פי מה שכתוב ב'שאלות ותשובות' הרמ"ע מפאנו¹⁶⁷ (שספריו הובאו

(166) שו"ע אדה"ז או"ח סקנ"ו ס"ג. וש"נ. וראה גם תורת
מנחם ח"ב ע' 185. וש"נ.
(167) סע"ג.

(163) זח"ג קכד, ב (ברע"מ).
(164) שם ס"א.
(165) לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ פינחס ס"ז ואילך
(תורת מנחם חנ"ג ע' 321 ואילך).

1 בדרושי חסידות) בפירוש מאמר רבותינו ז"ל¹⁶⁸ "דיברה התורה בלשון הבאי, ערים¹⁶⁹ גדולות ובצורות
2 בשמים" - דלכאורה היתכן לומר כן?! - "כבר פירשו מארי דאגדתא כי ערים גדולות ובצורות בשמים
3 הוא כמשמעו, שהן בצורות במום, שאין שבעים שרים של מעלה נכנסים באוירה של ארץ ישראל",
4 והיינו, שמה שכתוב "ערים גדולות ובצורות בשמים", כן הוא באמת - בנוגע ל"שמים" כפי שהם ברוחניות
5 הענינים [והרי גם ענין זה נמצא למטה, כמבואר ב'לקוטי תורה' דיבור-המתחיל שוש אשיש¹⁷⁰, "שנמצא
6 גם למטה בחינת אצילות", שהרי "במשה.. היה מאיר.. אצילות בבחינת גילוי למטה", גם בעמדו לפני
7 פרעה וחרטומי מצרים¹⁷¹], ורק כשנשתלשל למטה בעולם-הזה, הרי זה לשון הבאי וגוזמא.

8 ועל-פי-זה יש לומר גם בנוגע להענין ד"להטעות את התלמידים" - שהטעות היא רק אצל התלמידים,
9 אבל לאמיתו של דבר, אין זו טעות, אלא כן הוא באמת.

10 ובנידון-דידן - בנוגע להנזכר בהתוועדות הנ"ל הכלל שסתם רבי שמעון הוא רבי שמעון בן יוחאי,
11 שאכן שייך זה לענינא.

12 כח. ובהקדים דוגמא כללית בדבר:

13 מבואר בתניא¹⁷² בנוגע למעלת מצות הצדקה, ש"בכל תלמוד ירושלמי היא נקראת בשם מצוה סתם,
14 כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה סתם, מפני שהיא עיקר המצוות מעשיות ועולה על
15 כולנה, שכולן הן רק להעלות נפש החיונית לה.. ואין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל-כך
16 כבמצות הצדקה, שבכל המצוות אין מתלבש בהן רק כח אחד מנפש החיונית בשעת מעשה המצוה לבד,
17 אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו, הרי כל כח נפשו החיונית מלובש בעשיית מלאכתו או עסק אחר
18 שנשכתר בו מעות אלו, וכשנותנן לצדקה הרי כל נפשו החיונית עולה לה, וגם מי שאינו נהנה מיגיעו,
19 מכל-מקום הואיל ובמעות אלו היה יכול לקנות חיי נפשו החיונית, הרי נותן חיי נפשו לה".

20 ומזה מובן, שכאשר ישנם כמה פרטים בענין מסויים (ריבוי מצוות), ואחד מהם נקרא בשם כללי
21 (מצוה סתם), מבלי להזכיר את הענין הפרטי שבו (צדקה), הרי זה מורה שבפרט זה ישנו הענין הכללי
22 בריבוי ובאופן עיקרי.

23 וכן הוא בנידון-דידן, בנוגע ל"רבי שמעון" - שסתם רבי שמעון הוא רבי שמעון בן יוחאי:

24 בנוגע לרבי שמעון בן יוחאי מצינו כמה וכמה ענינים, ולדוגמא: היותו מ"בני עליה" [כמבואר
25 בתניא¹⁷³ גודל העילוי שבזה - ש"עבודתם.. הוא לצורך גבוה.. כברא דאשתדל בתר אבוי ואימיה דרחים
26 לון יתיר מגרמיה.. ומסר גרמיה כו"י], כאמרו "ראיתי בני עליה והן מועטין כו", אם שנים הן כו"¹⁷⁴,
27 ו"אם חד הוא כו"¹⁷⁵, וכיוצא בזה עוד ענינים נעלים.

28 אבל ענינו העיקרי של רבי שמעון בן יוחאי - כפי שמוכר בדברי הגמרא והפוסקים¹⁷⁶ - הוא: תורתו
29 אומנתו, שלכן אינו מפסיק לקריאת-שמע ותפילה כו'.

30 ועל-פי הידוע בענין שמות התנאים שיש בהם סודות נפלאים כו', - ולדוגמא: המבואר ב'לקוטי
31 תורה'¹⁷⁷ בנוגע לשמאי והלל, ש"שמאי" הוא מלשון "השם אורחותיו"¹⁷⁸, דהיינו ששוקל דרכיו איך ומה
32 הוא, ו"הלל" הוא "מלשון בהלו נרו עלי ראשי"¹⁷⁹, וגם הלל מלשון שבח והילול, וכן מבואר¹⁸⁰ בנוגע
33 לפלוגתא של רבי יוסי ורבי יהודה בענין תקיעת שופר¹⁸¹, שענינו של רבי יהודה הוא ענין ההודאה,
34 מלשון "הפעם אודה את ה'"¹⁸², שהוא ענין הקבלת עול', וכיוצא בזה בנוגע לשאר שמות התנאים -

(168) תמיד כט, א. הובא בפירוש"י עה"פ.
(169) דברים א, כח.
(170) נצבים מט, ב.
(171) ראה גם תורת מנחם חל"ט ריש ע' 136. וש"נ.
(172) פל"ז (מח, ב).
(173) ספ"י.
(174) סוכה מה, ב.
(175) ב"ר פל"ה, ב.
(176) שבת יא, א. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סוסק"ו. הל' ת"ת
לאדה"ז פ"ד ה"ד-ה.
(177) שה"ש מח, ג.
(178) מו"ק ה, סע"א. וש"נ.
(179) איוב כט, ג.
(180) המשך וככה תרל"ז ספ"פ (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תקצה).
(181) ר"ה לב, ב.
(182) ויצא כט, לה.

1 הרי מובן בנוגע לכל שאר התנאים שנקראים בשם רבי שמעון, שגם להם יש שייכות לעיקר ענינו
 2 של רבי שמעון בן יוחאי - תורתו אומנתו.

3 וזהו שסתם רבי שמעון הוא רבי שמעון בן יוחאי - כ¹⁸³ השם "שמעון" הוא מלשון שמיעה,
 4 שאמיתית ענינה הוא הבנה והשגה, ואמיתית הענין דתורתו אומנתו, שיהודי מתאחד עם התורה עד
 5 שנעשית כל אומנתו, הרי זה דוקא כאשר השכלתו בתורה היא בשלימות, באופן של "יחוד¹⁸⁴ נפלא שאין
 6 יחוד כמוהו"¹⁸⁵. ולכן, כאשר רוצים להדגיש שענינו של תנא מסויים הוא תורתו אומנתו, קורין לו רבי
 7 שמעון סתם, מבלי להזכיר שם אביו (ורק כשרוצים להדגיש מעלה או תכונה מסויימת שזכה לה על-ידי
 8 אביו, מזכירים שם אביו), כיון שסתם רבי שמעון מורה על הענין דתורתו אומנתו (עיקר ענינו של רבי
 9 שמעון בן יוחאי), כשם שסתם מצוה מורה על מצות הצדקה.

10 בט. ועל-פי-זה מובן שהכלל שסתם רבי שמעון הוא רבי שמעון בן יוחאי שנזכר בהתוועדות הנ"ל,
 11 אינו רק לחידודי, אלא מתאים לאמיתת הענין:

12 אף שהמשנה "רבי שמעון אומר, הוי זהיר בקריאת-שמע כו"¹⁸⁶ באה בהמשך להמשנה "חמשה תלמידים
 13 היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן.. רבי שמעון בן נתנאל כו" - הרי המשנה "רבי שמעון אומר, הוי
 14 זהיר בקריאת-שמע כו" יכולים ללמדה גם בפני-עצמה, ובה לא נזכר רבי שמעון בן נתנאל, אלא רבי
 15 שמעון סתם דוקא,

16 - בלימוד משנה זו יכולים להוסיף בעל-פה שהכוונה היא לרבי שמעון בן נתנאל, שנזכר במשנה
 17 דחמשת התלמידים שהיו לרבן יוחנן בן זכאי, אבל אסור להוסיף זאת בלשון המשנה, ש"שנו חכמים
 18 בלשון המשנה, ברוך שבחר בהם ובמשנתם" (כמו שכתוב בריש פרקין), כך שלשון המשנה הוא "רבי
 19 שמעון" סתם -

20 כיון שמאמר זה שייך לענינו המיוחד של "רבי שמעון" - תורתו אומנתו, כמו רבי שמעון בן יוחאי
 21 שהוא סתם רבי שמעון.

22 ל. ומזה באים להביאור במשנתנו - שבה נזכרו שלשה תנאים שנקראים בשם "רבי שמעון", אבל הם
 23 חלוקים זה מזה, שאחד הוא רבי שמעון בן יהודה, והשני הוא רבי שמעון בן יוחאי, והשלישי הוא רבי
 24 שמעון בן מנסיא, והיינו, שלכולם יש שייכות לענינו של "רבי שמעון", אלא שנוסף לזה יש לכל אחד
 25 מהם ענין מיוחד - שקיבל מאביו.

26 ובכן: הענין הכללי ד"רבי שמעון" הוא - תורתו אומנתו (כנ"ל), שזהו ענין שלמעלה מהעולם,
 27 ואף-על-פי-כן הרי זה פועל ומשפיע גם בעולם, וכמבואר בחסידות¹⁸⁶ דיוק הלשון "תורתו אומנתו" (ולא
 28 שכל עסקו היה בתורה וכיוצא בזה), על-דרך מאמר רבותינו ז"ל¹⁸⁷ "התורה אומרת, אני הייתי כלי אומנתו
 29 של הקב"ה.. היה הקב"ה מביט בתורה ובורא את העולם". והיינו, שעל-ידי עסקו בתורה, ובאופן של
 30 חיבור פנימיות התורה עם נגלה דתורה¹⁸⁸, המשיך ופעל גם בעולם - לא בדרך מלמטה למעלה, כמו
 31 חוני המעגל שפעל ירידת גשמים על-ידי תפילה¹⁸⁹, אלא בדרך מלמעלה למטה, כדאיתא בזהר¹⁹⁰ שכאשר
 32 סיפרו לרבי שמעון בן יוחאי שהעולם צריך גשם, אמר 'תורה' על הפסוק¹⁹¹ "הנה מה טוב ומה נעים
 33 גו", וירדו גשמים.

34 - רבי שמעון בן יוחאי עצמו לא ידע שהעולם צריך גשם, כיון שהיה עסוק בלימוד התורה שלמעלה
 35 מהעולם, ולכן הוצרכו לטפח לו שהעולם צריך גשם, ואז פעל שעל-ידי לימוד התורה יומשך גם בעולם.

36 כלומר: מצד התורה כשלעצמה, הנה "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה
 37 תשתה.. ובתורה אתה עמל כו"¹⁹², אבל על-ידי התורה יכולים לפעול שיומשך גם כל טוב גשמי. -

(187) ב"ר בתחלתו.
 (188) נסמן בלקו"ש הנ"ל הערה 47.
 (189) תענית כג, א.
 (190) ח"ג נט, ריש ע"ב.
 (191) תהלים קלג, א.
 (192) אבות פ"ו מ"ד.

(183) ראה לקו"ש ח"ז ע' 359 (משיחה זו).
 (184) תניא פ"ה.
 (185) וכמשנ"ת פעם (ראה תורת מנחם ח"י"ח ע' 313 ואילך)
 הטעם שענין זה שייך בחכמת התורה דוקא, ולא בחכמות
 חיצוניות.
 (186) נסמן בלקו"ש הנ"ל הערות 47-57.

- 1 אמנם, בזה גופא יש חילוק בין רבי שמעון בן יוחאי לרבי שמעון בן יהודה - כי 'יוחאי' מורה על
 2 ענין החיים, שזוהי דרגא שלמעלה לגמרי מהעולם. ואילו 'יהודה' מורה על ענין קבלת עול מלכות שמים,
 3 ששייך לעולם.
- 4 לא. ולכן, המאמר "הנוי וכו'" נאה לצדיקים ונאה לעולם" - לא נאמר על-ידי רבי שמעון בן יוחאי
 5 עצמו, אלא על-ידי "רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחאי".
- 6 ובהקדים פירוש הלשון "משום":
- 7 ב'סדר הדורות'¹⁹³ מביא פירוש הרשב"ם¹⁹⁴: "לפי שלא היה רבו מובהק, אומר משום". ודוחה את
 8 דבריו, בהביאו כמה הוכחות שאינו כן. ומסיק, שהפירוש ד"משום" הוא כפי שמפרש רש"י¹⁹⁵: "כל היכא
 9 דאמר משום פלוני לא שמעו מפיו, אלא אחרים אמרו מפיו".
- 10 [ולמעשה, שאף שהספר 'סדר הדורות' אינו מקובל בעולם הישיבות - כפי שהתחיל בזמנו של ה'שאגת
 11 אריה', שמצד גודל חריפותו, ביטל את 'סדר הדורות', באמרו שלא היה לו מה לעשות... ולכן כתב את
 12 'סדר הדורות' - הרי ה'צמח צדק' מביאו בכמה מקומות¹⁹⁶, ובונה על דבריו כו' (בעיקר בנוגע לספרו
 13 'ערכי הכינויים', אבל גם על שאר ספריו, כולל גם 'סדר הדורות'). ובאמת, הרי זה ספר שנוגע לכמה
 14 וכמה ענינים עד להלכה בפועל, כמו שכתב בעל 'סדר הדורות' בעצמו בהקדמתו לספרו¹⁹⁷].
- 15 וזהו דיוק לשון המשנה "רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחאי אומר, הנוי וכו'" נאה
 16 לצדיקים ונאה לעולם" (ולא רבי שמעון בן יוחאי אומר) - דכיון שרבי שמעון בן יוחאי הוא למעלה
 17 מהעולם לגמרי, לא שנה בעצמו במשנה מאמר שבו מדובר אודות ענין שהוא "נאה לעולם", אלא רבי
 18 שמעון בן יהודה, שיש לו שייכות לעולם, הוא האומר מאמר זה בשם רבי שמעון בן יוחאי, וגם לא
 19 באופן ששמע זאת ממנו עצמו, אלא רק "משום רבי שמעון בן יוחאי".
- 20 לב. וסיום המשנה - "רבי שמעון בן מנסיא אומר, אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים, כולם
 21 נתקיימו ברבי ובבניו":
- 22 החידוש בדברי רבי שמעון בן מנסיא הוא בנוגע ל"מדות שמנו חכמים", שאף-על-פי שהם חלוקים
 23 זה מזה, ועד לענינים הפכיים זה מזה, כמו "כח" ו"חכמה", שהרי אמרו רבותינו ז"ל¹⁹⁸ שהתורה (חכמה)
 24 "מתשת כחו של אדם", וכן "עושר" ו"חכמה", שהרי נאמר¹⁹⁹ "לא לחכמים לחם", וכן בשאר הענינים
 25 שנימנו במשנה, כך שלכאורה אינם יכולים להיות כולם ביחד, אף-על-פי-כן "כולם נתקיימו כו'".
- 26 ולכן אומר רבי שמעון בן מנסיא "אלו שבע מדות כו'", אף-על-פי שבמשנה נימנו שמונה דברים -
 27 כיון שישנם רק "שבע מדות", שהרי הענין ד"בנים" אינו שייך ל"מדות".
- 28 וענין זה אומר "רבי שמעון בן מנסיא" - כי נוסף על מעלת התורה (ענינו של "רבי שמעון"), מודגש
 29 אצלו גם ענין ההרמה, "מנסיא" מלשון נס שפירושו הרמה, כמו "ארים נסי"²⁰⁰, "נס על ההרים"²⁰¹,
 30 היינו, שפועל הרמה בעניני העולם. ולכן, אף שמצד עולם-הזה כשלעצמו אי-אפשר שיהיו ב' ענינים
 31 הפכיים ביחד, מכל-מקום גם "שבע מדות.. כולם נתקיימו".
- 32 ובביאור הדיוק "כולם נתקיימו ברבי ובבניו" - יש לומר, על-דרך מה שנתבאר²⁰² הדיוק בדברי רבינו
 33 הזקן בתניא²⁰³ "אלא-אם-כן מי שלא נהנה מעולם-הזה כל ימיו מרבנו הקדוש", דלכאורה, מהי שייכותה
 34 של דרגת רבי ("שלא נהנה מעולם-הזה כו'") ל"ספר של בינונים"? ולכן מדייק אדמו"ר הזקן לקרותו
 35 (לא בשם "רבי", או "רבי יהודה הנשיא" וכיוצא בזה, אלא) "רבינו הקדוש" דוקא, שלהיותו "רבינו",

193 (198) סנהדרין כו, ב.

193 (193) ב"הקדמת הגאון המחבר" (ה, א).

194 (199) קהלת ט, יא.

194 (194) ב"ב קיד, סע"ב.

200 (200) ישעי' מט, כב.

195 (195) חולין קיג, סע"ב.

201 (201) ראה סהמ"צ להצ"ע עג, א. ובכ"מ.

196 (196) ראה אוה"ת נח (כרך ג) תרטז, א. בשלח ע' תכד. נ"ך

202 (202) תורת מנחם חנ"ב ע' 152. ע' 172.

שמואל-א ע' לג. סידור ע' רצט.

203 (203) פ"ח.

197 (197) בתחלתה.

1 הרבי של כל אחד מישראל, לכן יש נתינת כח לכל אחד מישראל להתנהג כמותו. ועל-דרך-זה
 2 בנידון-דידן, ש"כולם נתקיימו ברבי", ועל-ידי-זה גם "בבניו", ובמילא הרי זה שייך גם לכל אחד מישראל.
 3 לג. בסיום ההתוועדות הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א עוד פעם את הפתגם "כיון דאידיחי אידחי",
 4 והזכיר את דברי הגמרא²⁰⁴ "נפל תורא (לארץ, שהוא עומד לשחיטה²⁰⁵, הכל אומרים) חדר לסכינא" (עד
 5 שלא יקום, ויהא טורח להשליכו), ועל-דרך-זה בנידון-דידן, שצריכים לנצל את ענין הדחיה ולדחותו
 6 לגמרי, והיינו על-ידי ההוספה בלימוד התורה, נגלה וחסידות, בהתמדה ובשופי, שעל-ידי-זה פועלים
 7 שיהפכו ימים אלו לששון ולשמחה.

8 [כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן בעצמו הניגון "בך בטחו".

9 [לאחרי אמירת ברכה אחרונה, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

10 הענין ד"כיון דאידיחי אידחי" קשור גם עם פרשת פינחס שמתחילים לקרוא בתפילת מנחה (שבה)
 11 אומרים "ואני תפלתי גו"²⁰⁶, כי פינחס זה אליהו²⁰⁷, שיבוא ויבשר את בשורת הגאולה האמיתית
 12 והשלימה, שאז יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, ו"שמחת עולם על ראשם"²⁰⁸.

למלאך המות" (פיוט "חד גדיא").

(206) תהלים סט, יד.

(207) תיב"ע וארא ו, יח. רלב"ג מלכים-א יז, א. ועוד.

(208) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

(204) שבת לב, א (ובפירש"י).

(205) ברשימה נוספת, ש"תורא" רומז על העגל, שורש כל

החטאים כו', כמ"ש (תשא לב, לד) "וביום פקדי ופקדי גו";

ושחיתתו מורה על ביטול מציאותו של היצה"ר, "הוא שטן כו'
 הוא מלאך המות כו'" (ב"ב טז, א) - "שחט לתורא.. ושחט

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, ה'תשח"י

ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה"ר שלמה זלמן שי

שלום וברכה!

ת"ח בעד מאמריו והחבורות ששלח לי, ובטח גם להבא יעשה כן ותודתי אמורה לו מראש.

גם מאשר אני קבלת מכתבו מכ"ה בסיון, ומתאים לשיחתנו מודיעים לאנ"ש אשר באה"ק ת"ו
 ע"י משיח צדקנו, שכשיוסרו הקשויים שלהם בהנוגע ליסוד כפר חב"ד שני באה"ק יבואו אתו בקשר
 ותקותי שיסייע בידם.

אף על פי שאמרו חכמינו ז"ל עניי עירך קודמים, בכל זאת תקותי חזקה אשר בזמן שהותו
 בחו"ל ובארה"ב ובניו-יורק בפרט ינצל את השפעתו במילואה לחיזוק הדת ברוח ישראל סבא והפצתה
 גם בחו"ל בכל מקום שידו מגעת, ועל פי הנקודות שדברנו עליהן במשך שיחתנו.

בכבוד ובברכת הצלחה ולבשו"ט.

זה עתה נתקבל מכ' כ' בצירוף העתק מכ' המהנדס. ות"ח על המישלוח.

לקוטי-שיחות פרשת בלק כרך ח

מתורגם ללשון הקודש

20 גם לפרטי ההלכה, שהקנאי רשאי לפגוע בבוועל ארמית
21 דוקא בשעת מעשה, אך לא לאחר שפרש⁶.

ב.

"הבא לימלך אין מורין לו"

22 לכאורה, יש לשאול: אם התורה מתכוונת
23 להשמיענו את הדין של "קנאין פוגעין בו", מדוע
24 מובאת הלכה זו בפסוק באופן של סיפור, ולא באופן
25 של דין, כפי שכתובים בתורה דינים אחרים?
26 ההסבר לכך הוא:

27 לגבי הענין של "קנאין פוגעין בו" נאמר⁷ "הבא
28 לימלך, אין מורין לו". לפיכך לא ייתכן שדין זה ייכתב
29 בתורה-שבכתב, אלא בדרך של סיפור בלבד. כי
30 הנצחיות של התורה-שבכתב, שהדברים המופיעים בה
31 הם בכתב, היא באופן המביא לידי כך, שהתורה
32 ממשיכה ומצווה בתמידיות וללא הפסק לגבי ענינים
33 אלו הכתובים בה⁸, ולא רק נצחיות של התורה
34 שבעל-פה, שהיא "מצוה עומדת לעולם ולעולמי
35 עולמים"⁹ – שהציוויים וההוראות שבה הם שאינם
36 משתנים. ולכן, אילו היתה התורה שבכתב כותבת את
37 הדין "קנאין פוגעין בו", היתה זו הוראה מתמדת –
38 גם עבור מי ש"בא לימלך"¹⁰.

39 ולפי זה יוצא, שגם עצם העובדה שההלכה "קנאין

א.

"וירא פנחס..." – "ראה מעשה ונזכר
הלכה..."

1 על הפסוק¹ "וירא פנחס... ויקח רומח..." נאמר
2 בגמרא² – ורש"י מביא זאת בפירושו על התורה –
3 "ראה מעשה ונזכר הלכה..." הבוועל ארמית קנאין
4 פוגעין בו".
5 אמנם הדין "הבוועל ארמית קנאין פוגעין בו" הוא
6 "הלכה למשה מסיני", אך יש לכך הוכחה גם מהתורה
7 שבכתב: מפסוק זה עצמו "וירא פנחס... ויקח
8 רומח..."³.

9 לפי זה מובן מדוע מפרטת התורה⁴ שב"וידקור את
10 שניהם" הוא דקר "את האשה אל קבתה", ורש"י
11 מפרש⁵ "כיוון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה וראו
12 כולם שלא לחנם הרגם", שהרי, לכאורה: (1) לשם מה
13 מספרת זאת התורה כאן? (2) כיצד תיתכן הסברא
14 ש"לחנם הרגם", לאחר שזמרי אומר במפורש: "זו
15 אסורה או מותרת וכו'", כפי שמובא כאן בפירוש
16 רש"י?

17 אלא, כיון שבסיפור "וירא פנחס..." מתכוונת
18 התורה לרמוז גם להלכה ש"הבוועל ארמית קנאין
19 פוגעין בו", לפיכך היא אומרת "אל קבתה", כדי לרמוז

1 שנתנו כה, ז.
2 סנהדרין פב, א. וכו"ב במדבר פ"ב, כה.
3 רמב"ם הל' אסור"ב פ"ב ה"ד: ודבר זה הל"מ הוא ראי' לדבר זה מעשה פנחס בזמרי. וצע"ק בהקדמתו לפיה"מ שכו' שהל"מ "אין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו וכו'". והרי אין לומר שזהו רמז "נסתר" (ראה פיה"מ סוכה סופ"ד. סנה' (פא, ב) והיכא רמיוזא. מג"א לסהמ"צ להרמב"ם ריש שורש א), או שאינו נקשר במקרא. וראה לקמן הערה 6. וי"ל בפשטות דכיון דאמר פנחס "לא כך למדתי בדתך מהו טיני הבוועל כו" – הרי מוכח דהיתה הלמ"ס מי' שנה לפני המעשה (ואדרבא בשנת מנשה לא היתה יכולה להיות הוראה שהרי "אין מורין כן". ולכן גם מענה משה לא ה' מעין השאלה (שלמדו בו), כ"א קריינא דאגרתא (כו'). והא דגם לאחר המעשה נשארה בסוג הלמ"ס אף ש"נקשר בכתוב" י"ל דפי' הכתובים (להרמב"ם, משא"כ לפרש"י עה"ת) שהי' בזה (התחלת) ע"ז וכמש"נ: ועל דבר כזכי גו' ומוטקיף: ביום גו' פעור. וראה גם לקמן ס"ד.

4 סנה' שם, א. רמב"ם שם.

5 האריך בזה – בנוגע לכתב בכלל – הגאון הרגזובי (ראה מפענח צפונות פ"ה סל"ב). ובפרט במש"כ בתורה (שם פ"ה סי"ב. צפע"נ עה"ת בראשית ה, א).

6 רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ט.

7 וי"ל, שזהו גם טעמו של המחבר שהשמיט בשו"ע הדין דקנאין פוגעין בו, ורק רמזו (אה"ע סט"ז ס"ב) בסגנון של סיפור "אם לא פגעו בו קנאים" [אף שכתבו הרמב"ם והטור (וכמו שהקשה בח"מ שם סק"ד)] – כי כל דיני השו"ע הם הוראה לפועל (משא"כ ספר הי"ד" להרמב"ם שהוא "מקבץ לתושבע"פ כולה" – וע"ד הדינים שאינם שייכים בזמן הזה), ודין זה דבוועל ארמית אין להורותו. ואולי מטעם זה גם בטור שם הל': "הי' קנאים פוגעין בו".

1) שנתנו כה, ז.

2) סנהדרין פב, א. וכו"ב במדבר פ"ב, כה.

3) רמב"ם הל' אסור"ב פ"ב ה"ד: ודבר זה הל"מ הוא ראי' לדבר זה מעשה פנחס בזמרי. וצע"ק בהקדמתו לפיה"מ שכו' שהל"מ "אין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו וכו'". והרי אין לומר שזהו רמז "נסתר" (ראה פיה"מ סוכה סופ"ד. סנה' (פא, ב) והיכא רמיוזא. מג"א לסהמ"צ להרמב"ם ריש שורש א), או שאינו נקשר במקרא. וראה לקמן הערה 6. וי"ל בפשטות דכיון דאמר פנחס "לא כך למדתי בדתך מהו טיני הבוועל כו" – הרי מוכח דהיתה הלמ"ס מי' שנה לפני המעשה (ואדרבא בשנת מנשה לא היתה יכולה להיות הוראה שהרי "אין מורין כן". ולכן גם מענה משה לא ה' מעין השאלה (שלמדו בו), כ"א קריינא דאגרתא (כו'). והא דגם לאחר המעשה נשארה בסוג הלמ"ס אף ש"נקשר בכתוב" י"ל דפי' הכתובים (להרמב"ם, משא"כ לפרש"י עה"ת) שהי' בזה (התחלת) ע"ז וכמש"נ: ועל דבר כזכי גו' ומוטקיף: ביום גו' פעור. וראה גם לקמן ס"ד.

4) כה, ח.

5) מסנה' פב, ב. במדבר שם.

6) ולהעיר, שהדין ד"אם פירש כו", נלמד (סנה' שם, א) מפרשת זמרי ופנחס. ומפורש יותר ברמב"ם שם (ה"ה) "אלא בשעת מעשה כומרי,

ד.

לפי רש"י: הבעל ארמית חייב מיתה

27 ויש לומר, שגם רש"י נוקט בפירושו על התורה
28 בשיטה ש"קנאין פוגעין בו" מפני שבעל ארמית חייב
29 מיתה:
30 כאשר מפרש רש"י "כיוון בתוך זכרות של זמרי
31 ונקבות שלה", הוא מוסיף, כדלעיל: "וראו כולם שלא
32 לחנם הרגם". ולכאורה, תמוה:
33 אילו לא היה פנחס מכון "בתוך זכרות וכו'", היו
34 חושבים, שפנחס הרגם לאחז שפרש²¹, ואז היה יוצא,
35 שפנחס הרגם שלא כדין, ופנחס חייב מיתה, כנאמר
36 בגמרא¹⁴ "שאם פירש זמרי והרגו פנחס, נהרג עליו".
37 מזה יוצא, שבכך ש"כיוון וכו'" לכן "ראו כולם שהרגם
38 בדין", והוא, פנחס, פטור ממיתה. מדוע אפוא אומר
39 רש"י, שעל ידי ש"כיוון וכו'" הובהר רק "שלא לחנם
40 הרגם"?
41 ההסבר לכך הוא:
42 ההלכה היא, שבמקרים מסויימים חייב בית-דין
43 להעניש במלקות ואף להרוג גם אנשים שאינם חייבים
44 בכך כשלעצמם, אלא "לעשות סייג לתורה. וכיון
45 שרואים בית-דין שפרצו העם בדבר, יש להן לגדור
46 ולחזק הדבר כפי מה שייראה להם"²².
47 ולכן, שבמקרה של פנחס, אפילו אם לא היה מכון
48 "בתוך זכרות...", והיו חושבים שהוא הרגם לאחז
49 שפירש, היו סוברים שהוא הרגם בדין. כי היו מסיקים
50 שהוא הרגם מפני "ויחל העם לזנות..."²³ – "פרצו
51 העם בדבר"²⁴.
52 אך אז היה יוצא, ש"הרגם לחנם" – לא על המעשה

1 פוגעין בו" מופיעה בתורה שבכתב בדרך של סיפור
2 בלבד, היא רמו לפרט בהלכה זו – ש"הבא לימלך אין
3 מורין לו".

ג.

חובת המיתה חלה גם כלפי הבעל?

4 יש ראשונים¹¹ המסבירים, לגבי הדין של "הבעל
5 ארמית קנאין פוגעין בו" – כיון ש"אין מיתתו מסורה
6 לבית-דין" עד כדי כך שאסור לבית-דין להורות לקנאי
7 להורגו – שהבעל ארמית אינו חייב מיתה. אמנם,
8 ה"הלכה" היא, שהקנאי מצווה¹² לפגוע בבעל ארמית,
9 אך הבעל אינו חייב מיתה¹³.
10 בכך מסבירים את הדין¹⁴: "נהפך זמרי והרגו
11 לפנחס, אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא" – כיון שהדין
12 "פוגעין בו" אמור כלפי הקנאי, שהוא חייב לפגוע
13 בבעל הארמית, אך אין חלה חובת מיתה על הבעל,
14 יוצא, שלגבי זמרי נחשב פנחס כ"רודף" – הוא רדף
15 אדם שאינו חייב מיתה. ולכן מותר היה לזמרי להרוג
16 את פנחס, כי "הבא להרגך השכם להרגו"¹⁵.
17 אך מפתחות לשון הגמרא¹⁶ "מי איכא מידי דרחמנא
18 פטריה (=האם יש דבר שהתורה פוטרת) ואנן ניקום
19 וניקטול ליה" (=ואנו נקום ונהרגהו), נראה¹⁷, שהכוונה
20 היא כדעה האחרת¹⁸, שההלכה "קנאין פוגעין בו"
21 אמורה גם לגבי הבעל, שהוא חייב מיתה¹⁹. אלא,
22 חובת מיתה זו שונה מחייבי מיתה אחרים, בכך שהיא
23 לא נמסרה לבית-דין, אלא דוקא ל"קנאין – המתקנאין
24 קנאתו של מקום"²⁰, עד כדי כך ש"הבא לימלך בבית
25 דין אין מורין לו", ודוקא בשעת מעשה החטא, בשונה
26 ממייתת בית-דין שחובתה חלה לאחז מעשה העבירה.

(11) ר"ן לסנה' שם ד"ה מ"ט רודף הוא. ולפי מ"ש הרגצובי (צפע"ג להל' אסור' שם ה"ד) – עד"ז היא גם דעת הרמב"ם בספהמ"צ שלו שרש ג'.

ועפ"ז יומתק מה שס"ל להרמב"ם (הל' אסור' שם) שברין דקנאין פוגעין בו אין צריך התראה – כיון שאי"ז גרד דחייב מיתה.

(12) כ"ה בר"ן שם. אבל ביר רמ"ה ורא"ש לסנהדרין שם, שהוא רק רשות. וראה גם רמ"א חו"מ סתכ"ה ס"ד: ומוותין.

(13) ונפ"מ לדינא, שלפי דיעה זו חייב אמון שהויק בעת מעשה, ולא אמרינן קלבד"מ – מכיון שאינו מחוייב מיתה (צפע"ג שם).

ושאני הבא במחתרת וכן רודף שפטורין על ממון שהויקו (סנה' עב, א. עד, א) – אף שהבא במחתרת נהרג רק מטעם "הבא להרגך השכם להרגו", ורודף כשאפשר להציל (את הנרדף) אסור להרגו (סנה' שם) – כי הם בגדר חיוב מיתה, אלא שחסרים עדות וחסר בהפעול וכו' (ולהעיר מבין סורר ומורה שנידון ע"ש סופו – סנה' עא, ב). משא"כ בנדר"ד שישנו כל זה, ובכ"ז – אינו בגדר מיתה (לסברא זו).

(14) סנהדרין פב, ב.

(15) ר"ן שם. עיי"ש בארוכה.

(16) סנה' שם, ב.

(17) ואף שמתרין שם "הא אקריה לרב כהנא בחלמי" שהוא חיוב ביד"ש (ראה שם רע"א) – הרי מ"מ, מכיון שחזינן שבאם לא הי' מחוייב מיתה כלל (אפילו ביד"ש) לא היו קנאין פוגעין בו, משמע דהמיתה ע"י קנאין – (אפשרית) מסובכת מהמיתה ביד"ש – וביד"ש הי' חיוב על הבעל.

(18) רמב"ן בספהמ"צ שם. וראה גם א"ח בשם הרמב"ן (הובא בב"י שם): כיון שהוא מחייבי מיתה.. הוא בכלל ג' עבירות. וראה ביאר הרי"פ פערלא (לספהמ"צ להרס"ג) ח"ג בפתחה ס"ח.

(19) ולפי שיטה זו, מה שאמרו "נהפך זמרי כו' שהרי רודף הוא" – יש לומר שהכוונה ב"נהפך" היא שפרש (צפע"ג שם ה"ה. וראה פרישה לא"ה ע"ש).

(20) לשון רש"י בסנה' פא, ב – ד"ה קנאין פוגעין בו.

(21) שהרי מה שלא פירש זמרי, הי' נס (סנה' פב, ב).

(22) לשון הרמב"ם פכ"ד מהל' סנהדרין ה"ד. מסנה' מו, א.

(23) כה, א. ובפרט, שבאמירתו "אם תאמר אסורה כו'" (רש"י שם, ו. מסנה' פב, א) – רצה זמרי להוכיח שארמית מותרת – להתיר את ה"ויחל העם".

(24) ואף שדבר זה נמסר לבי"ד "כפי מה שיראה להם" – היו אומרים

27 את הקצף שהיה לי לקצוף", כי חטא זה פוגע, כביכול,
28 בקדוש-ברוך-הוא בעצמו. ולכאורה, מדוע פוגע חטא
29 זה יותר מחטאים אחרים?
30 (ב) אמנם, על אשר "קנא לאלקיו" מגיע לפנחס
31 שכר רב, אך הכהונה אינה ניתנת כשכר, אלא מועברת
32 ב"טבע",

33 כדברי רש"י בפרשה הקודמת²⁹, ש"גבולות חלק
34 הקדוש-ברוך-הוא בעולמו", ושהקביעה "ויבדל אהרן
35 להקדישו קדש קדשים הוא ובניו עד עולם"³⁰, היא
36 קביעה שבטבע, בדיוק כמו ההבדלה שבין "ויהי
37 ערב" לבין "ויהי בקר",

38 וכיון שעד אז לא היה פנחס כהן, כי "לא ניתנה
39 (כהונה) אלא לאהרן ולבניו שנמשחו עמו
40 ולתולדותיהם שילידו אחר המשחתן"³¹, ופנחס נולד
41 לפני כן, כיצד הוא נעשה כהן "תחת אשר קנא"³²?

ז.

טשטוש הגבול בין ישראל לעמים

42 ההסבר לכך הוא:
43 החטא של ביאות אסורות חמור מחטאים אחרים,
44 בכך ש"ביאה" מקיפה את האדם כולו³³ ונובעת מדרגת
45 הנפש הנעלית מהכוחות הגלויים, אשר משום כך
46 אפשר להוליד בן שיש בו את כל כוחות הנפש, ואף
47 ייתכן ש"יפה כח הבן מכח האב"³⁴, כי ההולדה נובעת
48 מעצם הנפש, הנעלית מהכוחות הגלויים, ובעצם נפשו
49 הרי האב שלם בכל כוחותיו³⁵. מזה יוצא, שעל ידי
50 ביאה אסורה ר"ל מפיל האדם דרגה של עצמיות אל
51 קליפות הטומאה, בשונה מעבירות אחרות, שבהן
52 מוריד האדם לקליפה רק אותם כוחות של הנפש
53 האלקית המעורבים בפעולה מסוימת זו.
54 אך חמור עוד יותר הוא החטא של בועל ארמית,

1 מצד עצמו: הם עצמם אינם חייבים מיתה, והרגו אותם
2 מפני סיבה אחרת – "לעשות סייג לתורה",
3 אך על ידי ש"כיוון וכו'", "ראו כולם שלא לחנם
4 הרגו", כי בועל ארמית חייב מיתה, כדלעיל.

ה.

בועל ארמית - שתי עבירות

5 אך יש להבין: כיון שלפי האמור לעיל, הבועל
6 ארמית חייב מיתה, מדוע המיתה היא רק על ידי קנאין
7 ורק בשעת מעשה?
8 השאלה אפילו קשה יותר: על בועל ארמית חלה
9 גם חובת כרת, כפי שמסיקה הגמרא מהפסוק "ובעל
10 בת א-ל נכר, יכרת ה'..."²⁵. וחובת הכרת נותרה גם
11 לאחר שפרש, ומדוע שונה חובת המיתה על ידי קנאין,
12 והיא חלה דוקא בשעת מעשה?

13 הכרחי לומר, שבחטא של בועל ארמית יש שני
14 ענינים – עבירות או פגמים: (א) פגם מתמשך, שנשאר
15 גם לאחר המעשה, כבכל העבירות²⁶, וענין זה מחייב
16 בעונש כרת. (ב) פגם נוסף הקיים רק בשעת המעשה,
17 ואינו נמשך לאחר מכן. על ענין זה חלה חובת המיתה
18 דוקא על ידי קנאין.

ו.

"תחת אשר קנא לאלקיו"

19 הדברים יובנו על ידי הסבר הנאמר על פנחס²⁷
20 "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם, תחת אשר
21 קנא לאלקיו".
22 ולכאורה, צריך להבין:

23 (א) מהמלים "אשר קנא לאלקיו" מובן, שבעבירה
24 של בועל ארמית פוגעים, כביכול, בקדוש-ברוך-הוא,
25 יותר מאשר בעבירות אחרות. זהו ההסבר הנאמר לפני
26 כן²⁸ "בקנאו את קנאתי", כלומר, כדברי רש"י, "בקצפו

ששאל ער"ו אצל משה. ובפרט שראו שדיבר עם משה – ומסתבר שלא
שמעו מה דיבר עמו (דאל"כ לא היו מניחים אותו להכנס לאהל זמרי –
ראה סנה" שם ריש ע"ב. במדב"ר שם), ובמילא, לאחרי שהרגו לזמרי,
היו אומרים כנ"ל, ששאל אצל משה אם מותר להרגו בכדי לגדור פרצת
העם.

(25) סנה" שם א. מלאכי ב, יא"ב. רמב"ם הל' אסו"ב שם ה"ו.
טשו"ע אה"ע שם. (וכבר הקשה הרמב"ן אמ"ש הרמב"ם בספר המצות
(שם).

(26) ראה סוטה ג, ב: מלפתו... קשורה בו ככלב.

(27) פנחס כה, יג.

(28) שם, יא.

(29) קרח טז, ה.

(30) דה"א כג, יג.

(31) רש"י פנחס כה, יג. וכדעת ר"א בזבחים קא, ב.

(32) בלקו"ש ח"ד (ע' 1074) מוכיח מזה שפנחס הי' ראוי לכהונה גם
לפניו. (וראה אוה"ח (כה, יב), שאז מחל לו ה' הקנס שלא נמשח בזמן
משיחת הכהנים. עיי"ש). אבל בפשטות, לא הי' לו מקודם שייכות
לכהונה. ומה שאמרו (במדב"ר פ"כ, כד. רש"י כה, ו) "ויטול את הראוי
לו" – הוא ע"ד שאמרו (שבת לב, א. פ"ט) "ע"ת תצא כב, ח) "ראוי
זה ליפול (משי"ב)", דאף שנפילתו היא פורעניות על חטאו, נקרא ראוי
כו', כי "נגלו לפניו הדורות ומעשיהם כו" (רש"י שבת שם).

(33) ראה ר"ח שער הקדושה פי"א (קסז, ג) ופ"ט (ד, ד – מהרמב"ן).

(34) ראה שבעות מה, סע"א. חולין מט, סע"ב. סג, רע"א.

(35) המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 93 (סה"מ תרנ"ז ע' רסט). דזהו
יפה כח הבן מכח האב, שגם מה ש"יפה כח הבן" הוא "מכח (העצמי
של) האב".

24 מזה יוצא, שעל ידי חטא של בועל ארמית, נוטל
25 האדם את כח ההולדה של יהודי – שאצל יהודי כח
26 האינ-סוף הוא בגלוי⁴⁵, והוא מנצל זאת להיפך ח"ו,
27 ל"כי יסיר את בנך מאחרי – מסיר אותו מלהיות אחרי
28 ה"."

29 ומשום כך נאמר לגבי פנחס "תחת אשר קנא
30 לאלקיו", כי הקנאות שקנא פנחס במקרה החטא של
31 בועל ארמית היתה "לאלקיו" – מפני כח האינ-סוף
32 שבגלוי, העובר ר"ל להיפך מאלקות⁴⁶.

ט.

כח הבחירה של היהודי מאפשר חציית גבולות
33 אך צריך להבין: כיון שההבדלה "בין ישראל
34 לעמים" היא אחד ה"גבולות" שקבע הקדוש-ברוך-הוא
35 בטבע הבריאה, כיצד יכול יהודי לעבור גבול זה, על
36 ידי היותו בועל ארמית?

37 ההסבר לכך הוא:

38 כח הבחירה של היהודי נובע מ"הן האדם היה
39 כאחד ממנו"⁴⁷, מהיותו דומה, כביכול, לקדוש-ברוך-
40 הוא, אשר "אין מי שיעכב על ידו", והוא יכול לבחור
41 כרצונו⁴⁸.

42 וכיון שהקדוש-ברוך-הוא אינו מוגבל ח"ו בחוקי
43 הטבע, ואף אינו מוגבל בהבדלה שבין ישראל
44 לעמים⁴⁹, שהרי הוא יצר הבדלה זו בבחירתו החפשית,
45 ולכן מפני שכח הבחירה הנובע "מבחינה גבוהה מאד"
46 ירד למטה, ויהודי יכול להשתמש בכך לבחירת ההיפך

1 כנאמר³⁶: "יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו". כי
2 בכל חטא אחר, אפילו בעריות, אין חוצים את
3 ה"גבולות" שהציב הקדוש-ברוך-הוא בין ישראל
4 לעמים, אשר גם הם קבועים בטבע הבריאה³⁷, בדומה
5 ל"ויבדל... בין האור ובין החושך"³⁸,

6 כי לא רק העובר על איסור עריות נשאר יהודי
7 כמקודם, כבכל החטאים, כנאמר³⁹ "ישראל אף-על-פי
8 שחטא ישראל הוא", והוא חייב בכל המצוות⁴⁰, אלא
9 אף הילד שנולד באיסור, הרי "בכלל ישראל נחשב,
10 אף-על-פי שהוא ממזר"³⁶, והוא חייב בכל המצוות, עד
11 אשר מכיון שהוא יהודי⁴¹, הרי אם ילמד תורה ויהיה
12 תלמיד חכם, הוא יהיה "קודם לכהן גדול עם הארץ"⁴².

13 לעומת זאת, הבועל ארמית, כיון ש"הבן מן
14 הכותית אינו בנו", הוא אינו יהודי – הרי הוא חוצה
15 את הגבולות שבין ישראל לעמים. הוא נוטל את כח
16 ההולדה שלו, שבו נמצא עצם הנפש שלו, ומוליד בכך
17 גוי!

ח.

הקדוש-ברוך-הוא שותף בגלוי בהולדת האדם

18 יש בכך ענין נוסף: נאמר בגמרא⁴³ "שלשה שותפין
19 באדם, אב ואם... והקדוש-ברוך-הוא נותן בו נשמה".
20 וירדוע⁴⁴, שבנוסף לכך שהנשמה היא העיקר, חלקו של
21 הקדוש-ברוך-הוא, הרי גם לגבי הגוף, חלקם של האב
22 והאם, אין זה ענין "טבעי", שבו האלקות בעולם, אלא
23 גם בכך נמצא כוחו של הקדוש-ברוך-הוא בגלוי.

תרנ"ז ע' 4 (סה"מ תרנ"ז ע' קעו) ואילך. ד"ה ואתם הדבקים תרפ"ו
(נדפס בסה"מ תשי"א) פ"ד. ובכ"ו.

45 וההולדה באוה"ע – י"ל: א) שהוא לפי שניזונים מצומח שנצמח
בארץ (ע"ד המבואר בלקו"ת שם, בענין כח ההולדה שבבהמות). ב)
שהוא בשביל שיהי' ענין הבחירה בישראל

(וע"ד הירדוע (ד"ה נ"ח תרנ"ז ע' שיט)) בנוגע לכללות ציור גופם
שמשותווה לגופי ישראל).

46 וזהו גם מ"ש (מלאכי ב, יא"ב) כי חזל גוי ובעל גוי יכרת גוי*,
כי "מחלל" את כח הא"ס כו.

47 רמב"ם הל' תשובה רפ"ה.

48 לקו"ת אמור לח, ב.

49 אף שהיא הבדלה גדולה יותר מההבדלה שבין אור לחשך – כי
אור וחשך, עם היותם הפכים, הרי צד השווה בהם שהם נבראים (ושניהם
בגדר האור, מקום וכו'). משא"כ ישראל עליהם נאמר "בנים אתם לה'
אלקיכם פי' כמו שהבן כו" (ראה תניא רפ"ב ובכ"מ) – ובין נברא לבורא
אין שום שיווי כלל. ועיין תניא ספמ"ט שאפילו בנוגע לגוף דבני – ה"ז
רק "הגוף החומרי הנדמה בחומריותו לגופי או"ה".

36 הרמב"ם – הל' אסו"ב שם ה"ז. הביאו הטור והרמ"א באה"ע
שם.

37 ראה שמו"ר פל"ו, א: "כל המשקין מתערבין זב"ז והשמן אינו
מתערב אלא עומד, כך ישראל אינם מתערבין עם העו"כ". ומדהמשיל
את ישראל לזית (שמן), מוכח שהיר"ע שבטבע הבריאה. וראה גם במדב"ר
שנעטק בהערה הבאה.

38 ראה במדב"ר פי"ח, ז: "וכשם שהבדיל בין האור ובין החשך..
כך הבדיל ישראל מן האומות.. וכך הבדיל אהרן כו"."

39 סנהדרין מדר, רע"א.

40 וכידוע מ"ש הרמב"ם (אגרת השמד (כ"והמין הרביעי)). אגרת
תימן (ד"ה ויש עלינו לשמוח)) שגם ירבעם בן נבט יפרעו ממנו על ביטול
עירובי תבשילין והדומה לו.

41 משא"כ בעכו"ם העוסק בתורה (תוס' ד"ה ה"ה ככה"ג – ע"ז ג,
א).

42 הוריות יג א.

43 קידושין ל, ב. נדה לא, א.

44 ראה לקו"ת שה"ש לט, ד ואילך. ובארוכה – המשך שמח תשמח

24 שהחיות שהגיעה לעולם הזה התלבשה בגוף בשר ודם,
25 שנוצר על ידי העבירה, אין ביכולתו להעלות את החיות
26 לקדושה. אך בכל זאת, כיון שגם הממזר "בכלל ישראל
27 נחשב", לכן אפילו כאשר החיות מלוכשת בממזר,
28 עדיין זו חיות של קדושה.

29 ולכן יש לעבירות המשך גם לאחר עשיית העבירה,
30 כי כל עוד אין היהודי חוזר בתשובה, נמצא כח
31 הקדושה ב"זדונות". לעומת זאת, במקרה של בועל
32 ארמית, מיד כאשר החיות עוברת לארמית, היא יוצאת
33 מהקדושה, ולכן קיים ענין זה רק בשעת המעשה⁵⁵:

34 לגבי כוחו הכללי של האדם המלוכש במעשה
35 החטא, כיון שגם הבועל ארמית "אף-על-פי שחטא
36 ישראל הוא", הרי דומה הדבר לכל העבירות, שגם
37 לאחור עשיית החטא נשאר כח הקדושה מלוכש ברע.
38 ולכן חלה לגביו חובת כרת גם לאחר מכן. אך לגבי
39 ה"הפסד", כלשון הרמב"ם, במקרה של בועל ארמית,
40 שאינו קיים בחטאים אחרים – מפני החיות שהוא
41 מעביר ר"ל לגויים, ענין זה קיים רק בשעת מעשה,
42 כדלעיל.

43 ולכן קיים הדין של "קנאין פוגעין בו" דוקא לפני
44 שפירש, כי פגיעת הקנאין קשורה ל"הפסד" בחטא של
45 בועל ארמית⁵⁶, הקיים רק בשעת מעשה, כדלעיל.

יא.

כוחו של יהודי - מעל לתורה

46 לפי האמור לעיל, אפשר לבאר מדוע לא נמסרה

1 ח"ו – ביכולתו לעבור, על ידי הולדת נכרי ר"ל, את
2 הגבולות שבין ישראל לעמים.

3 זהו ההסבר לכך ששכר פנחס הוא "ברית כהונת
4 עולם", למרות שכהונה נקבעה בטבע, שהרי, כיון
5 שחטאו של זמרי, שהביא לידי קנאות פנחס, הוא
6 בהסרת ההבדלה שבין ישראל לעמים, הדומה
7 ל"ויבדל... בין האור ובין החושך", כדלעיל, לפיכך
8 "תחת אשר קנא לאלקיו", הוא קיבל כשכר – מדה
9 כנגד מדה, "והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת
10 עולם"⁵⁰.

י.

העברת כח האי-סוף לצד קליפות הטומאה

11 ענין זה בחטא הבועל ארמית, שבאמצעותו עובר
12 ר"ל כח האי-סוף לצד של לעומת זה, להבדיל, קיים
13 רק בשעת מעשה:

14 בכל החטאים האחרים, למרות שכח הנפש האלקית
15 המלוכש במעשה העבירה ירד לשלש הקליפות
16 הטמאות, הוא עדיין נשאר כח של קדושה. אלא,
17 שהכח של הנפש האלקית נבלע ב"זדונות" המעלימים
18 עליה⁵¹. ולכן יכול החוטא להעלות כח זה שוב אל
19 הקדושה, על ידי חזרה בתשובה.

20 אפילו במקרה ש"בא על הערוה והוליד ממנה
21 ממזר", שזוהו "מעוות שלא יוכל לתקון"⁵², הרי זה רק
22 לגבי תיקון החטא – כי "עונו גלוי ונזכר כל זמן
23 שהממזר קיים"⁵³, וכפי שמסביר אדמו"ר הזקן⁵⁴, שכוין

(50) ועפ"י יובן גם דיוק הכתוב "לו ולזרעו אחריו" – דלכאורה ע"י שפנחס נתכהן, הרי במילא גם זרעו אחריו יהיו כהנים (דרוחק לומר הדכוונה לזרעו שנולד קודם מעשה פנחס בזמרי. ועוד דא"כ "אחריו" לא רק מיותר, אלא גם – בסתירה). וא"כ מהו החידוש ב"ולזרעו אחריו"? והביאור בזה: מכיון שכהונה בכלל הו"ע שטבע, אבל מה שנתכהן פנחס הו"ע של חידוש ושנוי מטבע הבריאה, ה" אפשר לומר שהשכר דנתינת הכהונה לפנחס "תחת אשר קנא לאלקיו" יהי רק לו ולא לזרעו*. ולכן הוזקק הכתוב לומר מפורש "ולזרעו אחריו" (וכ"ה באו"ח כאן). וגם זה הוא מדה כנגד מדה: כמו שבועל ארמית פעל שנוי בהטבע – שבנו הנולד מן הכותית הוא נכרי, כן גם השכר שניתן לפנחס הוא באופן כזה, שגם זרעו הם כהנים – לפי שנושנתה טבעו ונעשה כהן גמור.

(51) וראה ד"ה נ"ח עת"ר קרוב לסופו, שאפילו ניצוץ הטוב שבנוגה היורד בגקה"ט אינו נהפך לרע ונדלא כניצוצות הקדושה שבגקה"ט עצמם, שנקראים בשם "רע" בהשאלה (ראה לקו"ש ח"ו ע' 22 הערה

(20) ומכ"ש שהכחות דנפש האלקית אינם נהפכים לרע. עיי"ש. (52) יבמות כב, ב. ולכאורה כן הוא גם בבועל ארמית וילדה. וראה בפנים דברי אדה"ז (אבל י"ל דשאני, דכיון דאינו בנו אין הגוף שייך לו שיזכיר עונו, וע"ד מש"כ בפנים). וראה מבוא לקונטרס פוקח עורים אות נ' דמשמע קצת דמוכיר. וצריך חיפוש בס'. (53) רש"י שם ד"ה השתא מיהת. (54) תניא ספ"ז. ואולי אפ"ל הכוונה בזה דכיון שירדה לעוה"ז ונתלבשה בגוף כו' – ה"ז "בשעת מעשה". (55) בצפע"נ עה"ת – להרגזובי – פ' פנחס (ע' רסב), שבא על נכרית הוא דבר נמשך כי "מאביד נפשות מישאל ע"י דאזיל זרעם בתרה", ומזה משמע לכאורה דס"ל להרגזובי, שגם בענין מה שאין בנו מחייחוס אחריו הוא דבר נמשך. ולהעיר מפורש" (בראשית ד, י. והוא מסנה' לז, א): דמו ודם זרעיתיו (אף שאינו דומה לגמרי לנדר"ד דנכרי). (56) כדלקמן סעיף יא.

(* יש מפרשים (רש"י (ד"ה לייחס זרעו) ותוס' (ד"ה ואידך) – זבחים קא. ב. ראב"ע פנחס שם. יב ועוד) שכוונת הפסוק היא – שזרעו יהיו כהנים גדולים. אבל מפשטות פרש"י על התורה (פנחס שם, יג) משמע שהכתוב מדבר בכהונה סתם.

(** ובדוגמת מה שמצינו בצד הריפך – חיילי כהונה, שבעד זמנם שהעיד על איש פלוני שהוא בן גרושה או בן חלוצה, אי (אלולי הטעם "בעינן כאשר זמם לעשות") היו פוסלים לדידי ולא לזרעי' (מכות ב, א).

יב.

מנין בני ישראל, חלוקת הארץ, קרבנות -
"פנחס"

23 לפי כל האמור לעיל מובן הקשר שבין מנין בני
24 ישראל, חלוקת הארץ ופרשת הקרבנות (המסתיימת
25 בענין של "ביום השמיני עצרת תהיה לכם") לבין
26 "פנחס", אשר שם זה כולל את כל החלקים
27 שבפרשה⁶⁷;
28 "מנין בני ישראל" – שבו כל יהודי, בלי התחשבות
29 בדרגתו בלימוד התורה ובקיום המצוות, נספר באותו
30 מספר – תמיד – מבטא את עצמיותו של היהודי, שהוא
31 מעל התורה⁶⁸.
32 גם חלוקת הארץ, בנוסף לכך שהיא מבטאת את
33 ההבדלה שבין ישראל לעמים, כפי שקובעת ההלכה,
34 שאסור למסור או למכור חלקים מארץ ישראל לאומות
35 העולם⁶⁹, הרי היא נעשתה על ידי גורל, המגלה⁷⁰ את
36 דרגת עצם הנשמה שלמעלה מטעם ודעת⁷¹.
37 וגם פרשת הקרבנות, המסתיימת, כאמור לעיל,
38 בענין של "ביום השמיני עצרת תהיה לכם", מדגישה
39 את ההבדלה שבין ישראל לעמים, כמובא⁷² על
40 הפסוק⁷³ "יהיו לך לבדך ואין לזרים אתך"⁷⁴.
(משיחת ש"פ בלק ותשכ"ה)

1 חובת המיתה של הבעל ארמית לבית-דין, ככל שאר
2 חיובי מיתה, אלא לקנאין;
3 הבחירה שנמסרה ליהודי מצד התורה היא אפשרותו
4 לבחור "את החיים ואת הטוב"⁵⁶, או ח"ו את ההיפך –
5 "את המות ואת הרע"⁵⁷, אך לא להפוך רע לטוב או
6 טוב לרע.
7 זהו ההסבר לכך שתשובה נעלית מתורה⁵⁸, כי מצד
8 התורה אין הזדונות הנפכים לטוב⁵⁹, ודוקא בכוחו של
9 יהודי, אשר ישראל קדמו לתורה⁶⁰, להפוך גם זדונות
10 לזכויות⁶¹.
11 וכשם שהדבר לגבי זדונות הנעשים לו כזכויות,
12 כך גם, ובקל-וחומר⁶², לגבי הפיכת הטוב לרע,
13 הנגרם על ידי חטא של בעל ארמית: בבחירה זו
14 של יהודי מתבטא שרש הנשמות, כפי שהן מורשות
15 מעצמותו יתברך – מעל התורה⁶³, שמצד "מי יאמר
16 לך מה תפעל"⁶⁴, יש בכוחו של יהודי ליטול את כח
17 האין-סוף ולהוליד באמצעותו את מי ש"מסיר אותו
18 מלהיות אחרי ה'".
19 לכן גם העונש על חטא זה – שהרי עונש הוא
20 בהתאם לפגם⁶⁵ – לא נמסר לבית-דין הפוסקים על-פי
21 התורה, אלא ל"קנאין", ליהודים המוסרים נפשם על
22 קנאת ה', אפילו בענין שמצד התורה "אין מורין לו"⁶⁶.

(57) לשון הכתוב (נצבים ל, טו).

(58) שלכן, המענה "יעשה תשובה ויתכפר לו" בא דוקא מהקב"ה (ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. ילקוט תהלים כה. וראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1358 ואילך).

(59) ולכן מענה התורה היא "יביא קרבן ויתכפר לו" (מדרש), כי קרבן מכפר על השוגג (ד"ה דרשו (בסח"מ קונטרסים ח"א) תרצ"א פ"ב). וגם לפי גירסת הילקוט (שם) "יביא אשם ויתכפר לו" שאשם בא על המזיד – זהו דוקא כשעושה תשובה, וע"י תשובה זו נעשים הזדונות כשגגות ואז מהני הקרבן (אוה"ת י"כ ס"ע א'תקנו ואילך. וראה ס' המצות להצ"צ מצות עגלה ערופה). וראה לקו"ש שם ע' 1152 בהערה, שגם תשובה זו היא למעלה מהתורה ורק שמתגלית על ידה. עיי"ש. וראה לקמן הערה 66.

(60) ב"ר פ"א, ד. לקו"ת שה"ש טז, ב. ובכ"מ.

(61) ראה גם לקו"ש ח"ז ע' 23, שהכה שבתשובה להפוך זדונות לזכויות הוא – לפי שהיא באה מצד עצם הנשמה. וש"נ.

(62) שהרי מה שזדונות נעשים כזכויות הכוונה היא – לניצוצות הקדושה שבהם (ראה לקו"ש ח"ז שם); ואילו בבעל ארמית, הרי עושה מכח הקדושה שבו – רע ועובד כוכבים גמור.

(63) אלא שמ"מ, מכיון שגילוי כל ענין הוא ע"י "תורה אור", נאמר בתורה גם "כי יסיר את בנך".

ואולי י"ל, שההפרש בין בחירה זו לכללות ענין הבחירה (שנלקחה מבחי' גבוה מאד), הוא דוגמת ההפרש דקנאין פוגעין לכללות ענין המס"נ (ראה לקמן הערה 66).

(64) נוסח תפלת נעילה דיו"כ.

(65) תניא פכ"ד בהגהה.

(66) גם כללות ענין המס"נ הוא למעלה מהתורה (ראה ד"ה אני ישנה

תש"ט פ"ג ובהערה שם בארוכה), ולא ידך גיסא: מכיון שגילוי כל ענין הוא ע"י התורה, גם "קנאין פוגעין בו" היא הלכה בתורה. אלא שמ"מ חלוקים הם: הענין דיהרג ואל יעבור שמחוייב ע"פ שו"ע, יש בזה מדידה. משא"כ המס"נ [בענינים ש"ע דין השו"ע הוא יעבור ואל יהרג (ראה נ"כ הרמב"ם הל' יסוה"ת פ"ה ח"ד), ועד"ז המס"נ] דקנאין – היא למעלה מהגבלה.

ואולי י"ל, שזהו בדוגמת ההפרש שבין בחי' התשובה כמו שבאה מצד מענה התורה לכמו שהיא באה מצד מענה הקב"ה.

(67) ראה לקו"ש שם ריש ע' 25 ובהערות שם.

(68) ראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1022. לעיל ע' 3.

(69) רמב"ם הל' ע"ז פ"י ה"ג וד'. (ובה"ו שם כתב "כל הדברים האלו... בזמן שגלו ישראל כו' או שיד עכו"ם תקיפה כו' אבל כו'").

(70) ועפ"ז תובן שייכות ה"מנין" לחלוקת הארץ (ראה רש"י פנחס כו, סב) בפנימיות הענינים – כי שניהם שייכים לבחי' העצם שלמעלה מטו"ר.

(71) אגה"ק סוס"ז. אוה"ת ר"פ פנחס. וראה לקו"ש ח"ב ע' 346 ואילך.

(72) שמו"ר פט"ו, כג.

(73) משלי ה, יז.

(74) ראה ד"ה ביוהשמע"צ תשכ"ח (וראה גם ד"ה ביוהשמע"צ תש"י) שהכוונה ב"יהיו לך לבדך" – אף שכל המצות ניתנו לישראל דוקא – הוא, שהענין דשמע"צ הוא מצד עצם הנשמה שלמעלה מבחי' הביורורים (מה"זורים). עיי"ש. ועפ"ז, השייכות ד"ביום השמע"צ תהי' לכם" ל"פנחס" היא לא רק מצד ענין ההבדלה שבין ישראל לעמים, אלא גם מצד מדרגת עצם הנשמה.

ילקוט לוי יצחק על התורה

ולבני הפילגשים כו' נתן אברהם מתנות, מאי מתנות אלין? סטרי דרגין תתאין דאינון שמהן דסטרי רוח מסאבא. וזה מה שמתנת חסר ו' כתיב ב' כי אין בהם אות ו' שהוא אות אמת¹ אות חיים, ועל דרך שבמזמור אליך ה' נפשי דנפילת אפים אין אות ו' בזוהר ח"ג² דף קכ"א עמוד א'.

וכן מתנת שבפסוק³ ושונא מתנת יחי' כתיב חסר ו', הוא מה ששונא את המתנת שהם שמהן דסטרי רוח מסאבא, שאין בהם אות ו' דאילנא דחיי, ולכן שונא המתנת הללו, יחי' מאילנא דחיי.

והוא המתנת שקיבל אברהם מסטרא דלעומת זה על אודות שרה ושאר מתנת שנתנו לו לא רצה ליהנות מהם כפרש"י בחומש, וקיים מה שכתוב ושונא מתנת יחי'. וזהו המסורה מתנת ב', דכאן ודושונא מתנת יחי'. ונתנם לבני הפילגשים.

וזהו מה שכתוב אחר כך ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי כו', אשר חיל⁴ דוקא, כי קיים ושונא מתנות, לכן יחי'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית עמוד 19

בראשית כה, א-ב - ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה ותלד לו את זמרון ואת יקשן ואת מודן ואת מדין ואת ישבק ואת שוח

קפ

"מזי בני קטורה, הוא רומז על עולם התוהו - רשות הרבים רחבו מזו (שבת צמ) וכו'

ששה עשר בני קטורה, רומזים על תהו¹, רשות הרבים שרחבו י"ו אמות².

והם בני קטורה³, הש"ך ניצוצין דתהו. וכן קטרת⁴ הי"א סממנים שרשם מתהו כידוע⁵.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד ת

בראשית כה, ו-ז - ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנת וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם. ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים.

קפא

ביאור מסורה, "מתנת" (חסר ואו) ב', כאן, "ושונא מתנת יחי" (משלי זו, כז), וזהו דיוק הכתוב "חיי אברהם אשר חי"

נתן אברהם מתנות. פירשו רבותינו (סנהדרין צא). שם טומאה מסר להם. דבר אחר מה שניתן לו על אודות שרה ושאר מתנות שנתנו לו, הכל נתן להם, שלא רצה ליהנות מהם.

רש"י

(6) זוהר ח"א (פ' חיי שרה) דף קלג, ע"ב. [תרגום ללה"ק] אלו צד מדרגות תחתונות, שהם שמות מצד רוח הטומאה שמסר להם אברהם. (7) ראה זהר פ' ויקרא ב, א וז"ל: מה כתיב (יהושע ב, יב) ונתתם לי אות אמת, דא אות ו' דדא איקרי אות אמת (זו היא אות ו' שזאת נקראת אות אמת), ואי תימא שאר אתון לאו אינון אמת (ואם תאמר וכי שאר אותיות אינון אמת, ומתרגן), אין (ודאי כל האותיות הן אמת), אלא אות דא אות אמת איקרי (אלא עצם אות ו' נקראת אות אמת לפי שהיא אות ו' דשם הוי' וכו').

(8) ראה תורת מנחם - ספר המאמרים ה'תשח"י עמוד נה. רשימות מכ"ק אדמו"ר זי"ע חוברת קסט. (מובא לעיל סימן מז הערה 5).

וז"ל: בעי ליה לבר נש לאחזאה גרמיה בטר דסיים צלותא דעמידה (אחר שגמר האדם תפלת העמידה צריך להראות את עצמו), כאלו אתפטר מן עלמא (כאילו נפטר מן העולם, כי בנפילת אפים מפקיד האדם נפשו ומוסר עצמו למיתה), דהא אתפרש מן אילנא דחיי (כי נפרד מעץ החיים, כלומר שנפרד וירד מן עולם האצילות שעמד שם בתפלת העמידה, ואמר) דהא אודי חטאוי וצלי עלייהו (כי הרי כבר התודה על חטאיו באמירת אשמנו כו', והתפלל עליהם), השתא בעי לאתכנסא לגבי ההוא אילנא דמותא ולמנפל (ועתה צריך להתאסף אל עץ המות וליפול על פניו וכו').

(ואמר כי בנפילת אפים) ויחזי בר נש גרמיה כאילו פטיר מן עלמא (יראה האדם את עצמו ויחשוב כאילו נפטר מן העולם וכו') בגין כך לא אית ב' ו' (לכן אין פסוק שיתחיל באות ו' בסדר א' ב' של המזמור לדוד אליך ה' נפשי אשא). דו' אילנא דחיי הוא (כי אות ו' היא סוד עץ החיים), והאי אילנא דמותא הוא (וזה העץ שמסר לו נפשו הוא סוד עץ המות וכו') ותקונא דא בעי בכונא דלבא (ותיקון זה צריך להיות בכונת הלב), וכדין קב"ה מרחם עליו ומכפר ל' לחובי' (ואז הקב"ה מרחם עליו ומכפר לו עונותיו).

(9) משלי טו, כז.

(10) ראה גם לקמן סימן קפג.

(1) ראה עץ חיים שער שבירת הכלים פ"ב.

(2) ראה שבת צט, א. שו"ע אדמו"ר הזקן הלכות עירובין סימן שמה הלכה יא. [ראה תניא סוף פרק לג, ועיין לעיל סימן מח הערה 3, דרשות היחיד מרומז בשם "הוי" - יחידו של עולם, ורשות הרבים מרומז בשם "אלקים"].

(3) קטורה בגי' ש"ך, וכידוע ש"ך בגי' חמשה פעמים דיין, המורה על תהו. ראה גם לעיל סימן ח.

(4) "קטורה" מפרש רש"י כקטורת ע"ש. י"א קטורת מרמז על תהו, דיש י"א אלופי עשו (בראשית לו, פסוקים מ-מג). עיין גם לעיל סימן טז. לקמן סוף סימן ריא. פניני לוי יצחק עה"ת פרשת וישלח (פרק לו, פסוקים לא-לט).

(5) ע"ש בלקוטי לוי יצחק בפנים, דנשלחו "אל ארץ קדם". קד"ם הוא בגי' שם ב"ן בריבוע: יו"ד (20), + יו"ד, ה"ה (30), + יו"ד, ה"ה, ו"ו (42), + יו"ד, ה"ה, ו"ו, ה"ה (52) = 144. ועיין סימן יב הערה 3, דכל ריבוע הוא מבחי' אחוריים, דמרמז על תהו. ובענין "קדם" בריבוע ראה גם לעיל סימן עד.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בלק

פה

את ענינו של "בלק מלך מואב" שממנו תצא "מלכות בית דוד ומשיח".

לקוטי שיחות חלק כח עמוד 274 סעיף ח

ב. וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה. הנה שלחן, תרגומו פתורא, לרמוז: כי מה שעלה בדעתו של בלק להלחם בישראל, ה' כקרח שחלק עם משה¹³, לפי שעינו הטעתו, שראה שמואל עומד מזרעו. וכן בלק ראה בקסמיו, כי דוד מלך ישראל זרעו, עתידים לצאת מרות המואבי, בת מלך עגלון, שהוא מבני בניו של בלק, כנזכר בס"ה¹⁴. והנה מלכות בית דוד זכו ליטול כתר מלכות, שהוא רמז אל זר זהב שעל השלחן שבמקדש¹⁵, הנקרא פתורה. וזהו מה שרמז בלק לבלעם, לבל יתפחד מלהתקוטט עם ישראל המנצחים לכל האומות, כמש"ה (שמות טו, יד) שמעו עמים ירגזו וגו'. אבל יכול הוא לנצחם ולא יכול בידם, כי הרי עתידים כל זרע מלכי בית דוד לצאת ממנו. שער הפסוקים מהארז"ל

כב, כו – ויוסף מלאך ה' עבור ויעמוד במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל

ג. אמר במדרש (תנחומא) מה ראה לקדמו ג' פעמים, עמד לו בראשונה והי' ריוח מכאן ומכאן, בקש לקלל בניו של אברהם אבינו, מצא בני ישמעאל מכאן ובני קטורה מכאן, ותט האתון מן הדרך, בקש לקלל בניו של יצחק, מצא ריוח לצד אחד, הם בני עשו, ותלחץ אל הקיר, בקש לקלל בני יעקב, לא מצא בהם פסולת ליגע בהם, לכך כתיב בשלישית במקום צר אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל, ע"כ.

כוונת האתון בנטותה הדרך, לפי שראתה בני ישמעאל מכאן ובני קטורה מכאן, רמזה לו שאלו אינם נקראים זרע, שנאמר (בראשית כא, יב) כי ביצחק יקרא לך זרע, והן עתידין לירש את כל העולם, שכן נאמר לאברהם (בראשית יג, יד) שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה כי כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך עד עולם, לזה הלכה בשדה לרמוז לו על זרעו העיקרי שיש להם נחלה בלי מצרים.

ובשני רמזה לו שיראה זרעו של יצחק הזקן שהם בני עשו שעתיד לילחץ וליאבד מן העולם על ידי בניו של יעקב, וגם הוא עתיד לילחץ על ידיהם.

בשלישית רמזה לו זכותו של יעקב שאין בו פסולת, וזרעו לבד יירש ארץ, כמו שעתיד לומר הן עם לבדד ישכון וגו'.

שפתי כהן

כב, ב – וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמרי

א. טעם שהפרשה נק' בשם "בלק" דמשיח ומלכות בית דוד בא מרות המואבי, שיצתה מבלק מלך מואב (סוטה מז) וכו', דמורה על אתהפכא חשוכא לנהורא בתכלית העילוי וכו'.

לכאורה אינו מובן היתכן שיש פרשה בתורה הנקראת בשם "בלק", היפך הענין ד"שם רשעים ירקב"? בשלמא בנוגע לקורה – שנקראת פרשה בתורה בשם "קרח" – הרי נוסף על העיקר שהי' מישראל (ובהם – בן יצהר וכו'), וברא מזכי אבא², בני קורח וכו', יש לומר שעשה תשובה כו'. ובפרט ע"פ המבואר בפנימיות התורה³ אודות גודל מעלתו של קורח כו'. משא"כ בנוגע לבלק – מאומות העולם, ושונא ישראל "יותר מכל שונאים"⁴.

ויש לומר הביאור בזה – ע"פ המובא בדרושי ה'צמח צדק⁵ מדברי השל"ה⁶ ש"בלק ובלעם שניהם היו חכמים גדולים. . . ובלק הי' יותר חכם, וידע שלשלת הגדול⁷ יחוס מלכות ישראל, שהוא מלכות בית דוד ומשיח, וידע כי זה העצום יבא ממנו כו'", שהרי דוד המלך, וכן משיח שהוא מבית דוד, יצא מרות המואבי, הנקראת "אמה של מלכות"⁸, שיצתה מבלק מלך מואב⁹.

ולהעיר גם מדברי הרמב"ם¹⁰: "אף בפרשת בלעם (שבפרשת בלק) נאמר ושם נבא בשני המשיחים, במשיח הראשון שהוא דוד. . . ובמשיח האחרון שעומד מבניו שמושיע את ישראל [באחרונה], ושם הוא אומר¹¹ אראנו ולא עתה – זה מלך המשיח, דרך כוכב מיעקב – זה דוד, וקם שבט מישראל – זה מלך המשיח", ועד"ז בנוגע להמשך הפסוקים שבפרשה.

ונמצא, ש"בלק" מורה על הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא בתכלית העילוי¹², היינו, שמהפכים

1) משלי י, ז. וראה יומא לח, ב.

2) סנהדרין קד, א. וראה קונטרס "חננוך לנער" ע' 29 ואילך.

3) ראה לקוטי שיחות חלק יח עמוד 187. ושם נסמן.

4) תנחומא פרשתנו (בלק) ב. במדב"ר פ"כ, ב (כגירסת הרד"ל).

5) אור התורה פרשתינו (בלק) עמוד תתקב.

6) פרשתנו (בלק) שסג, ב ואילך. (עיין לקמן סימן ס).

7) וי"ל לכאורה שהוא ע"ד שמצינו בנוגע לקורח – "קורח שפיקח ה' מה ראה לשטות זו, עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו כו'" (פרש"י קורח טז, ז – מתנחומא שם ה).

בשלמא בנוגע לקרח – שנקראת פרשת בתורה בשם "קרח": עיין בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת קרח סימן טו. טז. יז.

8) בבא בתרא צא, ב. הובא בפירושו רש"י מלכים א ב, יט.

9) סוטה מז, א. וראה לקוטי תורה פרשתנו (חוקת טו, ג) בפירושו הכתוב "אכלה ער מואב".

10) הלכות מלכים ריש פרק יא. (עיין לקמן סימן שע. שעא. שעב) – ולהעיר שבכמה דפוסים (וינציאה רפד, שי) נקראים הלכות אלו בשם "הלכות מלכים ומלחמות ומלך המשיח".

11) פרשתנו (בלק) כד, ז.

12) ראה גם שיחת ש"פ ח"ב תשמ"ב. (עיין לקמן סימן עג).

13) במדבר רבה פרשה יח סימן ז. תנחומא קרח ה.

14) זהר חדש עח ע"ב. מדרש רבה רות פרשה ב סימן ט.

15) שהוא רמז אל זר זהב שעל השלחן שבמקדש: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת תרומה במפתחות ערך "כלי המקדש – השולחן" עמוד 782.

♦ יום ראשון י"א תמוז ♦

כב (ב) וַיֵּרָא בְּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֶת פְּלִאֲשֶׁר־עֲשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרָי - אִמֵּר - לְעַמּוֹ (דברי דוד):
אֵלֹהֵי שָׁנֵי מַלְכִים שֶׁהֵינּוּ בְּטוּחִים

עֲלֵיהֶם לֹא עָמְדוּ בַּפְּנִיָּהם, אָנוּ עַל־אֶחַת־כַּמָּה וְכַמָּה! לְפִיכֶם: "וַיִּגַּר מוֹאֵב".

(ג) וַיִּגַּר מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעַם מְאֹד כִּי רַב־הוּא וַיִּקָּץ מוֹאֵב מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כִּמוֹ (איוב ט): "גִּוְרוּ לְכֶם". וַיִּקָּץ מוֹאֵב - קָצוּ בַּחַיִּיָּהם (כִּמוֹ קָצַתִּי בַחַיִּי, וְהוּא מְקַרָּא קָצָר).

(ד) וַיֹּאמֶר מוֹאֵב אֶל־זַקְנֵי מְדִיָּן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל אֶת־כָּל־סִבְיַתֵּינוּ בְּלַחֵף הַשּׁוֹר אֶת יָרֵק הַשָּׂדֶה וּבְלָק בֶּן־צִפּוֹר מִלֶּדְּ לְמוֹאֵב בַּעַת הַהוּא:

כִּי אֶל־זַקְנֵי מְדִיָּן - וְהָלֹא מְעוֹלָם הָיוּ שׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לו): "הַמֶּכֶּה אֶת־מְדִיָּן בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב", שֶׁבָּאוּ מְדִיָּן עַל מוֹאֵב לְמַלְחָמָה? אֵלֶּא מִיֶּאֱתָן שָׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בְּיַנְיָהם. וּמָה רָאָה מוֹאֵב לְטַל עֲצָה מִמְדִיָּן? בִּינּוֹן שָׂרְאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִים שְׁלֹא כִּמְנַהֵג הָעוֹלָם, אֲמָרוּ: מְנַהֵגִם שָׁל אֵלֹהִים בְּמְדִיָּן נִתְגַּדַּל, נִשְׁאֵל מֵהֶם מַה מְדַתּוֹ? אֲמָרוּ לָהֶם: אֵינן כַּחוֹ אֵלֶּא בְּפִיו; אֲמָרוּ: אֵף אָנוּ נְבוֹא עֲלֵיהֶם בְּאֶדָם שֶׁכַּחוֹ

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וְהָלַף מִלֶּף אֲדוּם לְעוֹר אֶת מוֹאֵב, וּמִכָּאֵן אָנוּ לְמַדִּים שֶׁהָיוּ מְדִיָּן וּמוֹאֵב מְרִיבִים זֶה עִם זֶה (רש"י שם), וְאִם בֵּן מְהִיבֵן נוֹצֵר כָּאֵן הַחִיבוּר בְּיַנְיָהם?
אֵלֶּא מִיֶּאֱתָן שָׁל יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ שְׁלוֹם בְּיַנְיָהם - רָאָה גַם רִשְׁ"י שֵׁם: "וּבִימֵי בְלָעַם עָשׂוּ שְׁלוֹם לְהַתְקַשֵּׁר עַל יִשְׂרָאֵל".
וּמָה רָאָה מוֹאֵב לְטַל עֲצָה מִמְדִיָּן - שֶׁבֵּן מִשְׁמַע מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב "וַיֹּאמֶר מוֹאֵב אֶל זַקְנֵי מְדִיָּן" (רא"ם). וְלָמָּה נִזְקְקוּ לְקַחַת מֵהֶם עֲצָה? וְכִי מַה יִּדְעוּ מְדִיָּן שְׁמוֹאֵב לֹא יִדְעוּ?
בִּינּוֹן שָׂרְאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל נוֹצְחִים שְׁלֹא כִּמְנַהֵג הָעוֹלָם, אֲמָרוּ: מְנַהֵגִם שָׁל אֵלֹהִים בְּמְדִיָּן נִתְגַּדַּל, נִשְׁאֵל מֵהֶם: מַה מְדַתּוֹ - בְּלוֹמֵר, בְּמָה כַּחוֹ הָאֵם מַה שְׁהוּא מִנְצֵחַ וְהוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא חָקֵם וּבַעַל תְּחִיבוּלוֹת אוֹ שְׁהוּא גְבוּר? (באר בשדה).
אֲמָרוּ לָהֶם: אֵינן כַּחוֹ אֵלֶּא בְּפִיו, אֲמָרוּ: אֵף אָנוּ נְבוֹא עֲלֵיהֶם בְּאֶדָם שֶׁכַּחוֹ בְּפִיו. בְּלַחֵף הַשּׁוֹר - כָּל מַה

אוֹתָם". וְלִכְאוּרָה זֶה מִתְאִים יוֹתֵר לְ"וַיִּקָּץ מוֹאֵב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל".
וַיִּגַּר - לְשׁוֹן מוֹרָא - רָאָה גַם רִשְׁ"י יִחְזַקְאֵל כֹּא, יוֹ. תְּהִלִּים לוֹ, ה.
כִּמוֹ "גִּוְרוּ לְכֶם" - איוב יט, כט.
וַיִּקָּץ מוֹאֵב - קָצוּ בַּחַיִּיָּהם - וּפִירוּשׁ "מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל", הִיא סְבִיב לְמָה קָצוּ בַּחַיִּיָּהם, מִפְּנֵי פַחַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ יִרְאִים מֵהֶם (רא"ם). וְרָאָה רִשְׁ"י דְּבָרִים ב, ט שֶׁהוּבָא לְעִיל בְּהַעֲרָה.
(כִּמוֹ "קָצַתִּי בַחַיִּי") - בְּרִאשִׁית כז, מו. מְאֻסְתֵּי בַחַיִּי (רש"י שם).
וְהוּא מְקַרָּא קָצָר. - וּבְאֵלֹהֵי נֶאֱמַר: "וַיִּקָּץ מוֹאֵב בַּחַיִּי" (רא"ם). בְּהַרְבֵּה כְּתִב־יָד וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים קָטַע זֶה, אֵף כִּי הֶעֱנִין נְכוּן. תוֹרַה ד
(ד) אֵל זַקְנֵי מְדִיָּן - וְהָלֹא מְעוֹלָם הָיוּ שׁוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר - בְּרִאשִׁית לו, ה.
"הַמֶּכֶּה אֶת מְדִיָּן בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב", שֶׁבָּא מְדִיָּן עַל מוֹאֵב לְמַלְחָמָה -

(ב-ג) וַיֵּרָא בְּלָק בֶּן צִפּוֹר אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרָי - אִמֵּר - לְעַמּוֹ (דברי דוד):
אֵלֹהֵי שָׁנֵי מַלְכִים שֶׁהֵינּוּ בְּטוּחִים עֲלֵיהֶם - רָאָה רִשְׁ"י לְעִיל כֹּא, כג.
לֹא עָמְדוּ בַּפְּנִיָּהם, אָנוּ עַל־אֶחַת־כַּמָּה וְכַמָּה - וּלְפִי זֶה: "וַיֵּרָא בְּלָק", אֵינן פִּירוּשׁוֹ רָאִיָּה בְּעֵלְמָא, אֵלֶּא רָאִיָּה שָׁל הַתְּבוּנָנוּת, כִּי אִם רָאִיָּה בְּעֵלְמָא, לְמָה נֶאֱמַר "בְּלָק" וְלֹא "מוֹאֵב" כְּבִפְסוּק הַבָּא "וַיִּגַּר מוֹאֵב", אֵלֶּא בְּלָק רָאָה וְהִבִּין מַה שֶׁאֲחֵרִים לֹא רָאוּ (לבש).
לְפִיכֶם "וַיִּגַּר מוֹאֵב" - בְּזֶה מְבָאֵר רִשְׁ"י מַה שֶּׁפָּתַח בְּבִלְק וְסִים בְּמוֹאֵב, שֶׁבְּלָק הִבִּין אֶת מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים, וְהוּא סֵפֶר זֹאת לְעַמּוֹ, וּמִדְּבוּרוֹ אֲלֵיהֶם: "וַיִּגַּר מוֹאֵב" (דברי דוד). וּמָה שֶׁכְּתוּב בְּהַמְשָׁף "מִפְּנֵי הָעַם כִּי רַב הוּא" פִּירוּשׁוֹ: דְּבָר גְּדוֹל הוּא מַה שֶּׁעָשׂוּ יִשְׂרָאֵל לְאֹמְרָי (לבש). אֲבָל רָאָה רִשְׁ"י דְּבָרִים ב, ט: "לְפִיכֶם כְּתִיב וַיִּגַּר מוֹאֵב מִפְּנֵי הָעַם, שֶׁהָיוּ שׁוֹלְלִים וּבוֹזִיִּים

בפיו. פלחוף השור • (במדבר רבה) כל מה שהשור מלחף, אין בו סימן ברכה. פעת ההוא • לא היה ראוי למלכות; מנסיכי מדן היה, וכיון שמת סיחון, מנוהו עליהם לצרף שעה.

הושלח אנגדין לות בלעם בר בעור לפתור ארם דעל פרת ארע בני עמה למקרי לה למימר הא עמא נפק ממצרים הא חפא ות עיו שמשא דארעא והוא שרי מלקבלי:

(ה) וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה אשר על הנהר ארץ בני עמו לקרא לו לאמר הנה עם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ והוא ישב ממלי:

ש"י פתורה • בשלחני הזה שהפל מריצין לו מעות, כך כל המלכים מריצין לו אגרותיהם. ולפי פשוטו של מקרא, כך שם המקום (שס). ארץ בני עמו • (שס) של בלק. משם היה, וזה היה מתנבא ואומר לו: עתיד אתה למלך. ואם תאמר: מפני מה השרה הקדוש ברוך הוא שכינתו על עובד פוכבים רשע? כדי שלא יהיה פתחון פה לאמות לומר: אלו היה לנו נביאים חזרנו למוטב! העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גדרים בעריות, וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות. לקרא לו • (שס)

אשל אברהם - הרב אלאשולי

היה בפתור. בלשון "היה מתנבא ואומר לו", משמע שאמר לו בן כמה פעמים, ואפשר שבתחילה התנבא שיהיה מנסיכי מדן, ואחר כך התנבא שיהיה מלך מואב, או שגם כשמונהו לנסיך במדן אמר לו שוב שהוא עוד יהיה מלך ממש.

עתיד אתה למלך - ודבר זה בא הכתוב להשמיענו באמרו "ארץ בני עמו" (נ"א). כלומר שמשם בלק הכיר את בלעם ואת פחו, ולכן שלח לקרוא לו. וראה רש"י לקמן פסוק ו.

ואם תאמר: מפני מה השרה הקדוש ברוך הוא שכינתו על גוי רשע? כדי שלא יהא פתחון פה לאמות לומר: אלו היו לנו נביאים חזרנו למוטב, העמיד להם נביאים והם פרצו גדר העולם, שבתחלה היו גדרים בעריות - ראה רש"י בראשית לד, ז: "שהאומות גדרו עצמן מן העריות על ידי המבול". וזה נתן להם עצה להפקיר עצמן לזנות - כדלקמן ברש"י כד, יד. וראה גם רש"י קהלת י, יב: "בלעם שפרץ גדרן של אומות, שגדרו עצמן מן העריות מדור המבול ואילף, והוא יעץ להם להיות מפקירין נשותיהם לזנות". לקרא לו - הקריאה היתה שלו ולתנאתו - דורש בן מיתור התיבות "לקרוא לו" (נ"א). וראה גם רש"י לקמן פסוק כ.

רש"י חולין נד, ב: "רבי חנא פתורא - שולחני היה".

שהכל מריצין לו מעות, כך כל המלכים מריצין לו אגרותיהם - ליטול עצה ממנו. כלומר, "פתורה" הוא שולחן בארמית, והוא מוסב על בלעם, שנקרא פתורה על שם שהיה בשולחני (רא"ס). וצריך לומר שגם לפירוש המדרש שם המקום הוא "פתור", אלא שנקרא בן על שם בלעם שהיה "פתורה" (נ"א).

ולפי פשוטו של מקרא, כך שם המקום - וכן מפורש בדברים (כג, ה) "ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים". ולפי פשוטו של מקרא אין משמעות לקריאת שמה של העיר פתורה דוקא, מה שאין כן לפירוש המדרש. והקדים להביא את פירוש המדרש, מפני שבזה מבואר מה שדיקה התורה לכתוב את שם מקומו של בלעם, שלכאורה מה איכפת לנו מה שם עירו, אלא ללמדנו שהיה בשולחני (נ"א).

ארץ בני עמו - של בלק - שאם הכונה על בלעם היה לו לכתוב "אל ארצו", אלא משמע "ארץ בני עמו" אבל לא ארצו, וזהו בלק (נ"א). משם היה - בלק היה מפתור, אלא שאחר כך נעשה מנסיכי מדן ואחר כך נעשה מלך מואב. וזה - בלעם.

היה מתנבא ואומר לו - בבלק, בעודו

שהשור מלחף אין בו ברכה - לפי שכל הבהמות רועות ותולשות הירק ומניחות שארית בקרקע, אבל השור לוחף כמו האש שלוחכת אפילו השורש, כך מנהג העולם, אומה באה על אומה, מהם הורגים ומהם לוקחים בשביה לעבדים, אבל אלו כל נשמה אינן מחיון, הוי "פלחוף השור" (מדרש לקח טוב).

פעת ההוא - לא היה ראוי למלכות, ומנסיכי מדן היה - כאמור ביהושע יג, כא: "ואת נשיאי מדן, את און, ואת רגם, ואת צור, ואת חור, ואת רבע, נסיכי סיחון". כלומר, שנשיאי מדן אלו (שאחד מהם הוא בלק כדלקמן). היו שרים בממשלתו של סיחון, שכן מדן היתה אז תחת ממשלתו של סיחון (רמב"ן). וכתבו המפרשים (נחלת יעקב ועוד) ש"צור" הוא בלק, ורבנו עובדיה ברטנורא כתב ש"רגם" הוא בלק. והוצרך לומר שתחילה היה נסיך ולא סתם אדם, כי סתם אדם לא היו ממנים למלך, אבל כיון שהיה כבר נסיך מנוהו למלך. וראה לקמן כה, טו.

וכיון שמת סיחון - ששלט אז גם על מואב, כאמור לעיל כא, כו. מנוהו עליהם - המואבים למלך. לצרף שעה - כלומר, שהשעה היתה צריכה לך, וזהו מה שהוסיף הכתוב "פעת ההוא" (נחלת יעקב). תורה ה (ה) פתורה - בשלחני היה - ראה גם

הקריאה שלו היתה ולהנאתו, שהיה פוסק לו ממון הרבה. עם יצא ממצרים. ואם תאמר: מה מזיקך? הנה כסה את-עין הארץ. סיחון ועוג, שהיו שומרים אותנו, עמדו עליהם והרגום. והוא ישב ממלי. חסר כתיב, קרובים הם להכריתני, כמו (תהלים קיח): "כי אמילם".

ויכען איתא כען לוט לי ית עמא הדין ארי תקיף הוא מני מאים אכל לאגחא בה קרב ואתרכנה מן ארעא ארי ידענא ית די תברך מברך ודי תלוט ליט:

(1) ועתה לכה נא ארה-לי אתהעם הזה פיעעזום הוא ממני אולי אוכל נכה-בו ואגרשנו מן-הארץ כי ידעתי את אשר-תברך מברך ואשר תאר יואר:

כ"א - נכה-בו. אני ועמי נכה בהם. דבר אחר: לשון משנה הוא (כ"ב קה ב), מנכה לו מן הדמים לחסר מהם מעט. פי ידעתי וגו'. על-ידי מלחמת סיחון, שעזרתו להכות את מואב.

וואלו סבי מואב וסבי מדן וקסמא בידיהון ואתו בלעם ומלילו עמה פתגמי בלק:

(2) וילכו זקני מואב וזקני מדן וקסמים בידם ויבאו אל-בלעם וידברו אליו דברי בלק:

כ"ב - וקסמים בידם. כל מיני קסמים, שלא יאמר: אין כלי תשמישי עמי. דבר אחר: (ע"ב) קסם זה נטלו בידם זקני מדן; אמרו: אם בא עמנו בפעם הזאת, יש בו ממש, ואם ידחנו - אין בו תועלת.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הדמים" - בבא קמא קטו, א. מלשון נבוי וחסרון, ולא מלשון הכאה. ולפירוש זה האות נו"ן היא משרש המלה.

לחסר מהם מעט - וזהו "אולי אוכל נכה בו", אולי אוכל לחסר מהם מעט. ולפי זה "ואגרשנו מן הארץ" הוא ענין נוסף.

כי ידעתי וגו' - על-ידי מלחמת סיחון, שעזרתו להכות את מואב - כדלעיל ברש"י כא, כז: "שלא היה סיחון יכול לכבוש את חשבון, והלה ושכר את בלעם לקלל את מואב". תורה ו

(1) וקסמים בידם - כל מיני קסמים - והרי זה כאלו אמר: וכלי קסמים בידם (רא"ם).

שלא יאמר: אין כלי תשמישי עמי - שאם לא כן, מה להם להביא קסמים לבלעם הקוסם.

דבר אחר: קסם זה נטלו "בידם" - וכאלו נאמר: וקסם בידם.

זקני מדן - ש"בידם" מוסב על "זקני מדן", ולא על זקני מואב, וכפי שמבאר מיד בהמשך.

אמרו: אם בא עמנו בפעם הזאת - יש בו ממש, ואם ידחנו - אין בו תועלת, לפיכך בשאמר להם - לקמן פסוק ח.

תשובה היא זו לשאלת "מה מזיקך?" והוא ישב ממלי - חסר כתיב, קרובים הם להכריתני - מלשונו "קרובים הם להכריתני" משמע שמפרש "ישב ממלי" בשני המובנים, גם מלשון יושב כנגדי, כלומר "קרובים הם" אלי, וגם מלשון "להכריתני", שאין התיבה החסרה מוציאה את המלה לגמרי ממשמעותה, אלא לדרוש ממנה שיש בה גם משמעות של הכרתה (באר רחובות). וראה ברש"י חולין יט, ב: "כל היבא דכתיב מול, לאו עליו ממש הוא, אלא בראתו, דהא לאו עליו ממש דהו יושבים, אלא בראתו, שהיה בלק רואה אותם". כמו "כי אמילם" - תהלים קיח, י. אכריתם (רשי ש). תורה ו

(2) נכה בו - אני ועמי "נכה" - ולכן אמר "נכה" בלשון רבים, אף שהתחיל "אוכל" בלשון יחיד, והיה לו לסיים "אכה" (ספר החינוך).

בהם - ועל-ידי זה נגרשם מהארץ. ויש להעיר שבכתוב נאמר "בו" בלשון יחיד, והכונה על "העם", ואילו ברש"י מפרשו בלשון רבים והכונה על "בני ישראל", וכן פירש בפסוקים שלפניו.

דבר אחר - למה אמר "נכה", ולא "אכה".

לשון משנה הוא, "מנכה לו מן

שהיה פוסק לו ממון הרבה - כן משמע מדברי בלק בהמשך פסוק יז: "כי כבד אכבדך מאד", משמע שגם לפני כן הוציע לו ממון הרבה, אלא שבעת מציע לו הרבה יותר.

עם יצא ממצרים - ואם תאמר: מה מזיקך - בהוספה זו מבאר רש"י מדוע אמר פעם שניה "הנה", שאין זה המשך הדבור הראשון, אלא זהו דבור חדש בתשובה לשאלה "מה מזיקך?" (ע"ב רא"ם).

הנה כסה את עין הארץ - סיחון ועוג שהיו שומרים אותנו - ומשום כך קראם "עין הארץ", שהם היו העינים של הארץ, שהיו שומרים אותנו מפני האויבים. וכדלעיל ברש"י פסוק ב.

עמדו עליהם והרגום - וזה הפירוש "כסה". ובטעם הדבר שלא פירש בפשוטו, שהעם כסה מראה הארץ (כבשמות י, ה), יש לומר: א) הם לא היו רבים כל כך שניתן להתבטא עליהם כך (שפ"ח, ב) היה צריך לומר "מכסה" בלשון הווה, ולא "כסה" בלשון עבר (משכיל לדח, ג) הרי כבר אמר לעיל רש"י שבלק חשש מפני בני ישראל בגלל מה שהם עשו לסיחון ולעוג, ובדאי אמר לבלעם את חששו זה ולא חשש אחר (גרא"א, ד) ועיקר, מה

לפיכך, כשָאמר להם "לינו פה הלילה", אָמרו: אין בו תקנה! הניחוהו והלכו להם, שָנאמר: "וישבּו בלעם", אָבּל זקני מדון הלכו להם.

ח וַיֹּאמֶר לְהוֹן בֵּיתוֹ הִכָּא בְּלִילָא וְאַתְּב תְּכוֹן פִּתְגָמָא כְּמָא דִּי מְלִיל יְיָ עֲמִי וְאוּרִיכוּ בְּרַבְרִי מוֹאֵב עִם בְּלַעַם:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלַּיְלָה וְהַשְּׁבִתִי אִתְּכֶם דְּבַר פֶּאֶשֶׁר יִדְבַר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי-מוֹאֵב עִם-בְּלַעַם:

י"א לינו פה הלילה • אין רוח הקדש שורה עליו אלא בלילה. וכן לכל נביאי אמות העולם; וכן לבן בתלום הלילה, שָנאמר (בראשית לא): "ויבא אלהים אל-לבן הארמי בתלום הלילה". באדם ההולך אל פילגשו בהתקבא. פֶּאֶשֶׁר יִדְבַר ה' אֵלַי • אם ימליכני ללכת עם בני אדם כמותכם אלף עמכם, שָמא אין כבודו לתתי להלך אלא עם שרים גדולים מכם. וַיֵּשְׁבוּ • לשון עפכה.

ט וַיֹּאמֶר מִימֵר מִן קָדָם יְיָ לֹת בְּלַעַם וַאֲמַר מִן גְּבַרְיָא הָאֵלִין דְּעַמְדָּ:

(ט) וַיֹּבֵא אֱלֹהִים אֶל-בְּלַעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ:

י"ב מי האנשים האלה עמך • להטעותו בא; (ר"ל ישרים דרכי ה', צדיקים ילכו כם ופושעים יפשוו כם. פונת רש"י, שָאמר "מי האנשים" היתה לטובה, לפגס עמו בדברים, כמו שפרש רש"י בפרשת בראשית בתבת "אפכה", אף בא לבלעם לטעות, כי הוא טעה) אָמר: פְּעָמִים שָאין הכל גלוי לפניו, אין דעתו שזה עליו, אף אני אראה עת שאוכל לקלל ולא יבין.

אשל אברהם - הרב אלטוילי

"לתתי להלך" - בלשון הכתוב לקמן פסוק יג. אלא עם שרים גדולים מכם - מתשובתו של בלעם לקמן שם: "מאן ה' לתתי להלך עמכם" למד רש"י לפרש שענין זה אָמר להם כָאן (רא"ם). וַיֵּשְׁבוּ - לשון עפכה - ולא לשון ישיבה כפשוטו. וְרָאָה גַם סִידוּר רִש"י סִימָן תֵּלָא: "וישבּו" - לשון שהיה, ומתרגמינן: "ואוריכו". תורה ט (ט) מי האנשים האלה עמך - להטעותו בא - אָבּל רָאָה רִש"י בראשית ג, ט ששָאָלוּ בֵּן כְּדִי לְהַפְגֵּס עִמּוֹ בְּדַבְרִים. אָמר: פְּעָמִים שָאין הַבַּל גְּלוּי לְפָנָיו, אֵין דְּעֵתוֹ שְׁוֹהַ עֲלָיו, אֵף אֲנִי אֲרָאָה עֵת שָאוּכַל לְקַלֵּל וְלֹא יָבִין - אין הקדוש-ברוך-הוא מטעה שום בריה, אלא מי שָבָא לְהִטְמֵא פּוֹתְחִים לוֹ, אֵף לֹא מְסִיעִים לוֹ לְהִטְמֵא (שבת קד, א), כְּלוּמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוא רק נותן לו פתח לטעות, ואם טעה בפועל - הוא הטעה את עצמו (נ"א). תורה י

בסתר ובגניבה, כָּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוא לנביאי אמות העולם: וַיֹּבֵא אֱלֹהִים אֶל אַבְיִמֶלֶךְ בְּחִלּוֹם הַלַּיְלָה, וְכֵן וַיֹּבֵא אֱלֹהִים אֶל לָבָן וְגו', לבלעם נופל וגלוי עינים, לְאֵלִיפוּ בְּחִיוּנוֹת הַלַּיְלָה, אָבּל בְּנְבִיאֵי יִשְׂרָאֵל כְּתִיב: פֹּה אֵל פֹּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמְרָאָה וְלֹא בְּחִידָתִי. וְרָאָה רִש"י לְקַמָּן כַּג, ד שֶׁבְּשִׁבִיל חֲבֵתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִגְלָה אֵלָיו גַּם בַּיּוֹם. פֶּאֶשֶׁר יִדְבַר ה' אֵלַי - אם ימליכני - ייעצני. ומדיק בן מזה שָאמר "פֶּאֶשֶׁר יִדְבַר ה' אֵלַי", וְלֹא "כֶּאֱשֶׁר יִצְוֶה" (משכיל לדח). וּבְכַנְנָה אָמַר לְהֶם בְּלִשׁוֹן זֶה, בֵּינָן שְׁלֵא רְצָה לְהִרְאוֹת לְהֶם שֶׁהוּא בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל ה' שָאֵינוּ מְנִיחַ לוֹ לְלַכֵּת (נ"א). לְלַכֵּת עִם בְּנֵי אָדָם כְּמוֹתְכֶם, אֵלֶּךְ עִמְכֶם, שָמָא אֵין כְּבוֹדוֹ - בֵּן הוּא בְּרוּב הַדְּפוּסִים, דְּהִינוּ שָאֵין זֶה כְּבוֹדוֹ שֶׁל ה' שָאֵלֶךְ אִתְּכֶם, וְאָמַר בְּלִשׁוֹן זֶה שְׁלֵא רְצָה שִׁחְשְׁדוּהוּ שֶׁהוּא רוֹדֵף כְּבוֹד. אָבּל כְּכִמְהָ כְּתִבִּיִד וְכֵן בְּדְפוּס רִאשׁוֹן: כְּבוֹדִי.

"לינו פה הלילה" - ולא אָמר להם שילך עמכם (רא"ם). אָמרו - זקני מדון. אין בו תקנה, הניחוהו והלכו להם, שָנאמר "וישבּו שרי מואב עם בלעם", אָבּל זקני מדון הלכו להם. - לקמן שם. תורה ח (ח) לינו פה הלילה - אין רוח הקדש שורה עליו אלא בלילה - רָאָה גַם רִש"י לְקַמָּן כַּג, גִּד. כד, ד. וְכֵן לְכָל נְבִיאֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְכֵן לְבֵן בְּחִלּוֹם הַלַּיְלָה, שָנאמר - בראשית לא, כד. "[ויבא אלהים] - בן הוא בפסוק, אָבּל בְּדְפוּסֵי רִש"י שֶׁלְפָנֵינוּ: "ויאמר ה'". ואולי הוא על פי המשך לשון הכתוב: "ויאמר לו". אֵל לָבָן הָאֲרַמִּי בְּחִלּוֹם הַלַּיְלָה", כְּאָדָם הַהוֹלֵךְ אֶצֶל פִּלְגָשׁוֹ בְּהַחֲבֵא - רָאָה גַם רִש"י אֵיבּוֹ ד, יב: "שָאֵין רוח הקדש נגלה על נביאי אמות העולם בפרהסיא, מִשֶּׁל לְמַלְךְ שְׁהִיְתָה לוֹ אִשָּׁה וּפְלִגְשׁוֹ, כְּשֶׁבָא אֶצֶל אִשְׁתּוֹ בָּא בְּגִלוּי, וְאֶצֶל פִּלְגָשׁוֹ בָּא

(י) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־הָאֱלֹהִים בִּלְקָ בֶן־צֹפֹר מִלִּי: וַיֹּאמֶר בַּלְעָם קְדָם יְיָ בְּלֶקְךָ בַּר צֹפֹר מִלְכָּא דְמוֹאָב שְׂלַח לְוֹתִי: מוֹאָב שְׂלַח אֵלַי:

י"א - בלק בן-צפור וגו' • אף-על-פי שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים.

(יא) הִנֵּה הָעַם הֵיכָא מִמְצֻרִים וַיִּכְסּוּ אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ עִתָּהּ לְכַה קְבַה־לִּי אֹתוֹ אוֹכְלֵי לֶחֶמְךָ בּוֹ וַגִּרְשָׁתוֹ:

י"ב - קבה-לי • (במדבר רבה) זו קשה מ"ארה-לי" שהוא נוקב ומפרש. וגרשתיו • (שם) מן העולם. ובלק לא אמר אלא "ואגרשנו מן-הארץ". איני מבקש אלא להסיעם מעלי; ובלעם היה שונאם יותר מבלק.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לק"ש חלק ל"ח עמ' 85 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

החלוק בשנאה בין בלעם לבלק

הנה העם היצא ממצרים... אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו:

וגרשתיו - מן העולם, ובלק לא אמר אלא ואגרשנו מן הארץ, איני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה שונאם יותר מבלק (כב, יא. וברש"י). כמה ממפרשי התורה הסבירו להיפך, שבאמירת "וגרשתיו" התפנו בלעם למעט בקללה - רק במקום זה, ובלק שאמר "ואגרשנו מן הארץ" התפנו לגרשם מפל העולם.

ויש לבאר הכרחו של רש"י להא דבלעם שונאם יותר מבלק, דהנה פחדו של בלק היה מכף שבגי ישראל ילחמו בו וכפירש"י על הפסוק "והוא יושב ממולי" - "קרובים הם להכריתני", וצריך להבין, מדוע נתירא בלק מבני ישראל והלא נצטוו "אל תצר את מואב" וגו' וכפי שראה בלק בעצמו שהקיפו את ארץ מואב ולא באו לגבולם, וכאשר לא נתן לבני ישראל רשות לעבר בארצם, לא עשו עמהם מלחמה?

בנוגע למואב (ובלק) "ל בפשטות, שלא ידעו את הצווי ד"אל תצר את מואב", וחסבו שהסבה לכך שבגי ישראל אינם לוחמים עמהם הוא מפני סיחון ועוג ש"היו בטוחים עליהם", ולכן לאחר ששמעו "את אשר עשה ישראל לאמורי" שנצחו אותם, נתיראו מאד. אולם עדין צריך עיון, הרי בלעם נביא היה וידע שהטעם שבגי ישראל לא נלחמו עמהם הוא מפני הצווי, ואם פן מדוע לא ענה לבלק שאין לו ממה לפחד?

ולכן פתב רש"י ש"בלעם היה שונאם יותר מבלק", היינו ששנאתו היתה מסוג אחר: שנאתו של בלק היתה תוצאה מיראתו שבגי ישראל ילחמו עמו ויכבשו את ארצו, מה-שאין-כן שנאתו של בלעם לבני ישראל היתה שנאה עצמית בלי טעם, ולכן לא גלה בלעם לבלק שאין לו ממה לפחד, כי חפש הזדמנות להזיק לישראל ולקללם.

(יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֹאֵר אֶת־הָעַם כִּי בְרוּךְ הוּא:

י"ג - לא תלך עמהם • (שם) אמר לו: אם פן, אקללם במקומי. אמר לו: "לא תאר את-העם!". אמר לו:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

איני מבקש אלא להסיעם מעלי, ובלעם היה שונאם יותר מבלק - שכן בלק שנא את ישראל מיראתו מהם, שחשש שמא יכבשו את ארצו, ולכן ביקש רק להסיעם מעליו, ואלו בלעם שנא אותם שנאה גמורה בלי שום טעם, ולכן רצה להכריתם מהעולם (ע"פ הרב). תורה יב

(יב) לא תלך עמהם - אמר לו: אם

(יא) קבה לי - זו קשה מ"ארה לי" - שאמר בלק לעיל פסוק ו. שהוא נוקב ומפרש - בלומר, שהוא מקלל בצורה מפורשת ומפורטת, וממילא היא פועלת יותר, ואילו "ארה" ענינה קללה בלשון בללית. וגרשתיו - מן העולם. ובלק לא אמר אלא "ואגרשנו מן הארץ" - לעיל שם.

(י) בלק בן צפור וגו' - אף-על-פי שאיני חשוב בעיניך, חשוב אני בעיני המלכים - ולכן הדגיש בדבריו "מלך מואב" (שפ"ח). שהיה לו להשיב: "הי אתה יודע", והוא אמר: "בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי", בלומר אם בעיניך אני נבדח, חשוב אני בעיני מלכי הארץ (רש"י קהלת י', יג). והרבה מבקשים יש לי (רש"י מ"ב ב, ד). תורה יא

אם כן, אַבְרָם. אָמַר לוֹ: אֵינֶם צְרִיכִים לְבְרִכְתְּךָ, "כִּי בְרוּךְ הוּא". מִשָּׁל אוֹמְרִים לְצַרְעָה (ס"א לְדַבּוּרָה):
 "לֹא מִדְּבַשְׁךָ וְלֹא מִעֲקָצְךָ".

◆ יום שני י"ב תמוז ◆

יג וְקָם בַּלְעָם בַּצֶּפְרָא וַאֲמַר לְרִבְרֵי בֶלַק
 אֲזִילוּ לְאַרְעֵכוֹן אֲרִי לִית רַעְנָא קָדָם יי
 לְמִשְׁבְּקֵי לְמִזְל עֲמֹכוֹן:

יג וְקָם בַּלְעָם בַּצֶּפְרָא וַאֲמַר לְרִבְרֵי בֶלַק
 אֲזִילוּ לְאַרְעֵכוֹן אֲרִי לִית רַעְנָא קָדָם יי
 לְמִשְׁבְּקֵי לְמִזְל עֲמֹכוֹן:
 יד וַיִּקְוֹמוּ שְׂרֵי מוֹאָב וַיִּבְאוּ אֶל־בֶּלַק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן
 בַּלְעָם הִלְךְ עִמָּנוּ:

יד וַיִּקְוֹמוּ רִבְרֵי מוֹאָב וַאֲתוּ לְנֹת בֶּלַק וַאֲמַרוּ
 סַרְב בַּלְעָם לְמַתִּי עֲמָנָא:

יד וַיִּקְוֹמוּ שְׂרֵי מוֹאָב וַיִּבְאוּ אֶל־בֶּלַק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן
 בַּלְעָם הִלְךְ עִמָּנוּ:

טו וַאֲוֹסֶף עוֹד בֶּלַק לְמִשְׁלַח רִבְרֵי סִיְאִין
 וַיִּקְרִיין מֵאֵלִין:

טו וַיִּסְפֶּה עוֹד בֶּלַק שְׁלַח שְׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים
 מֵאֵלָה:

טז וַאֲתוּ לְנֹת בַּלְעָם וַאֲמַרוּ לֵיה כְּדָנָן אָמַר
 בֶּלַק בְּרַ צְפּוֹר לֹא כַעַן תִּתְמַנַּע מִלְמַתִּי
 לְנֹתִי:

טז וַיִּבְאוּ אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמְרוּ לוֹ כֹּה אָמַר בֶּלַק
 בֶּן־צְפּוֹר אֶל־נָא תִמְנַע מִהִלְךָ אֵלַי:

יז אֲרִי יִקְרָא אֲיִקְרַנְךָ לְחֶדָא וְכַל דִּי תִימַר לִי
 אֶעֱבַד וְאִיתָא כַעַן לוּט לִי יַת עֲמָא הֲדִין:

יז כִּי־כַבֵּד אֶכְבְּדֶךָ מְאֹד וְכַל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלַי
 אֶעֱשֶׂה וְלִכְהֵנָּא קָבְהִלִּי אֶת הָעַם הַזֶּה:

יח כִּי־כַבֵּד אֶכְבְּדֶךָ מְאֹד • (במדבר רבה) יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁהֵיִת נֹטֵל לְשַׁעֲבֵר (ר"ל בְּמִלְחַמַּת סִיחוֹן) אָנִי נוֹתֵן
 לְךָ.

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

לְשׁוֹן מְקוֹר הַמּוֹרָה עַל מִטְרַת
 הַהֲלִיכָה. שְׂמִשְׁמַעוּ שְׁעֵצִים הַהֲלִיכָה
 עִמָּהֶם אֵינוֹ מְכַבְּדוֹ. אֲבָל הֵם אָמְרוּ
 לְבֶלַק רַק "הִלְוֹךְ עִמָּנוּ", עַל מִטְרַת
 הַהֲלִיכָה (וּלְפִי זֶה בֶּלַק הִבִּין שֶׁבַלְעָם
 מְסַרְב לְלַכֵּת מִחַמַּת כְּבוֹד הַשְּׂרִים,
 וְלָכֵן אָמַר לוֹ "מִהֲלוֹךְ"). וְדוּחַק.

לְמַדְנֵנו שְׂרוּחוֹ גְבוּהָה - וְלִקְמֹן פְּסוּק
 יח אָנוּ לְמִדִּים גַּם שֶׁנִּפְשׁוּ רַחֲבָה, וְלִקְמֹן
 כּד, ב אָנוּ לְמִדִּים גַּם שְׁעִינוּ רַעְוָה.

וְלֹא רָצָה לְגַלוֹת שֶׁהוּא בְּרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל
 מְקוֹם - שְׁאֶסֶר עָלָיו לְלַכֵּת וְלִקְלַל
 (גרי"א).

אֵלָא בַלְשׁוֹן גְּסוּת - שְׁאִין כְּבוֹדוֹ
 לְלַכֵּת עִם שְׂרִים אֵלוֹ.

לְפִיכָךְ "וַיִּסְפֶּה עוֹד בֶּלַק" - "לְשִׁלּוּחַ
 שְׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים מֵאֵלָה" - לְקַמֵּן
 פְּסוּק טו. שְׁמִיָּה מוֹבֵן שֶׁזֶה מֵה שֶׁבַלְעָם
 אָמַר לָהֶם (ר"א"ס). תּוֹרָה יד

(יז) כִּי כַבֵּד אֶכְבְּדֶךָ מְאֹד - יוֹתֵר

עַל כְּרַחוּ שֶׁל בַּלְעָם, שֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
 הוּא רָצָה שִׁיבְרַךְ אוֹתָם, וּמִמִּילָא לֹא
 הִיָּה דְבוּק בְּכִרְכּוֹת אֵלוֹ שׁוּם רַע (גרי"א).
 וְרָאָה גַם בְּרֵאשִׁית לֹא, כּד: "הַשְּׁמֵר לָךְ
 מִדְּבַר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רַע", וּבְרִשׁוֹי
 שֵׁם: "כָּל טוֹבְתָן שֶׁל רְשָׁעִים רָעָה הִיא
 אֲצֵל הַצְּדִיקִים". תּוֹרָה יג

(יג) לְהִלְוֹךְ עִמָּכֶם - אֵלָא עִם שְׂרִים
 גְּדוּלִים מְכֶם - מִזֶּה שֶׁבַלְעָם לֹא אָמַר
 לָהֶם אֶת עֵיקַר דְּבָרָיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ־
 בְּרוּךְ־הוּא: "לֹא תֹאזֵר אֶת הָעַם", אֵלָא
 רַק "לֹא תִלֵּךְ עִמָּהֶם", מוֹבֵן שֶׁבַלְעָם
 רָצָה שֶׁשְׂרֵי מוֹאָב יִבְיִנוּ מִדְּבָרָיו שֶׁלֹּא
 יִלְךְ עִמָּהֶם אֵלָא רַק עִם שְׂרִים גְּדוּלִים
 מֵהֶם (גרי"א). וְהִרְאִים כְּתַב שֶׁהִלְמִיד
 הוּא מִהָאֱמֹר בְּפְסוּק טו: "וַיִּוֹסֶף עוֹד
 בֶּלַק וּגו'", וּכְפִי שְׂמִסְיָם רִשׁוֹי,
 וּכְדִלְקִמֹן בְּהַעֲרָה הַבָּאָה וּבְ"לְחַם
 וְשִׁמְלָה" כְּתַב שֶׁהִלְמִיד הוּא מִזֶּה
 שְׂאֵמֵר "לְהִלְוֹךְ" (וְלֹא "הִלְוֹךְ" שֶׁהוּא

כּוּ, אֶקְלָלֶם בְּמִקּוּמֵי, אָמַר לוֹ: "לֹא
 תֹאזֵר אֶת הָעַם" - שְׂאֵם לֹא כּוּ, מִהוּ
 כְּפֶל הַשְּׁלִיכָה: "לֹא תִלֵּךְ .. לֹא תֹאזֵר",
 הִיָּה לוֹ לומר: "לֹא תִלֵּךְ לְאֹזֵר" (ר"א"ס).

אָמַר לוֹ: אֵם כּוּ, אֶבְרָכֶם - מִכִּיּוֹן
 שְׁאִין רְצוּנָה שְׂאֶקְלָלֶם אִין אֶבְרָכֶם.

אָמַר לוֹ: אֵינֶם צְרִיכִים לְבְרִכְתְּךָ, "כִּי
 בְרוּךְ הוּא" - שְׂאֵם לֹא כּוּ, מִהוּ
 שְׂאֹמֵר לוֹ: "כִּי בְרוּךְ הוּא", אֲדַרְבֵּה
 מִשׁוּם שֶׁ"בְרוּךְ הוּא" צְרִיף לְאֹזֵר אוֹתוֹ,
 כְּדִי לְהוֹצִיא בְּרַכְתּוֹ מִמֶּנּוּ (ר"א"ס).

מִשָּׁל אוֹמְרִים לְצַרְעָה - מִיּוֹן שְׂרַץ
 הַעוֹף, רָאָה רִשׁוֹי שְׁמוֹת כּוּ, כּח. וַיֵּשׁ
 גּוֹרְסִים: לְדַבּוּרָה. וְכֵן הִיא גִירְסַת
 הַגּוֹר אֲרִיָּה.

לֹא מִדְּבַשְׁךָ וְלֹא מִעֲקָצְךָ - כִּי עִם
 הַטּוֹב יֵשׁ קָצֵת רַע, וְהָאָדָם אֵינוֹ רוֹצֵה
 בְּטוֹב כְּדִי שֶׁלֹּא יִגִיעַ לוֹ הָרַע. וְאִף
 שֶׁבְּסוּף בַּלְעָם בְּרַךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, אוֹתָן
 הַבְּרַכּוֹת הָיוּ מִפִּי הַקְּדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא

וַיַּעַן בְּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל-עַבְדֵי בָלָק אִם-יִתְּנֶנּוּ לִי בָלָק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעַבֵּר אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוּלָה:

יח ואֲתָב בְּלָעַם וַאֲמַר לְעַבְדֵי בָלָק אִם יִתֵּן לִי בָלָק מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעַבֵּר אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוּלָה:

ט"א מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעַבֵּר אֶת-פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוּלָה. אָמַר: רָאוּי לוֹ לִתֵּן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שְׁלוֹ, שֶׁהָרִי צָרִיף לְשֹׁכְרֵי חֵילוֹת רַבּוֹת, סֶפֶק נּוֹצֵחַ סֶפֶק אֵינּוּ נּוֹצֵחַ, וְאֵינִי וְדַאי נּוֹצֵחַ. לֹא אוֹכַל לְעַבֵּר. עַל-כֶּרְחוֹ גִלְהָ שֶׁהוּא בְרִשׁוֹת אַחֲרִים, וְנִתְנַבֵּא כָּאן, שְׁאֵינּוּ יָכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְבָּרְכוּ הָאֲבוֹת מִפִּי הַשְּׂכִינָה.

יט וַיַּעַן אוֹרִיכוֹ כַּעַן הֵבֵא אֶף אֶתְּנֵן בְּלִילְיָא וְאֲדַע מָא יוֹסֵף יִי לְמַלְלָא עֲמִי: מַה-יִּסְרַף יְהוָה דְּבַר עַמִּי:

יט וַיַּעַן אוֹרִיכוֹ כַּעַן הֵבֵא אֶף אֶתְּנֵן בְּלִילְיָא וְאֲדַע מָא יוֹסֵף יִי לְמַלְלָא עֲמִי:

ט"ב גַּם-אַתֶּם פִּיּוֹ הִכְשִׁילוּ: גַּם אַתֶּם סוֹפְכֶם לִילְךָ בְּפִחֵי נַפְשׁ כְּרֵאשׁוֹנִים. מַה-יִּסְרַף. לֹא יִשְׁנֶה דְּכָרְיוֹ מִבְּרַכָּה לְקַלְלָהּ; הַלּוֹאֵי שְׂלֵא יוֹסִיף לְכַרְךָ! כָּאן נִתְנַבֵּא שֶׁעֲתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם בְּרָכוֹת עַל-יָדוֹ.

כ וַיִּבֵּא אֱלֹהִים אֶל-בְּלָעַם לֵימֹר וַיֹּאמֶר לוֹ אִם-לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוֹם לְךָ אִתָּם וְאִךְ אֶת-הַדָּבָר אֲשֶׁר-אָדַבְר אֵלֶיךָ אֲתוֹ תַעֲשֶׂה:

כ וַיִּבֵּא אֱלֹהִים אֶל-בְּלָעַם לֵימֹר וַיֹּאמֶר לוֹ אִם לְמַקְרֵי לְךָ אֲתוֹ גְּבַרְיָא קוֹם אֵיל עֲמַהוֹן וּבְרַם יֵת פִּתְגָמָא דִּי אֲמַלְל עֲמָךְ יִתָּה תַעֲבַד:

ט"ג אִם-לִקְרֹא לְךָ אִם הִקְרִיאָה שְׁלִיךְ וְסָבוֹר אֲתָה לְטַל עֲלֶיךָ שְׂכָר, קוֹם לְךָ אִתָּם. וְאִךְ עַל-כֶּרְחוֹךְ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר אָדַבְר אֵלֶיךָ אוֹתוֹ תַעֲשֶׂה, וְאִךְ-עַל-פִּי-כֵן "וַיִּלְךָ בְּלָעַם", אָמַר: שְׂמָא אֶפְתְּנֵנוּ וַיִּתְרַצָּה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ממה שהיית נוטל לשעבר אני נתן לך - וזהו "כבוד אכבודך מאד", אכבוד אותך יותר מהכבוד שהיו מכבדים אותך בעבר. אמנם גם לפני כן הציעו לו הרבה קמון, וכלשון רש"י לעיל פסוק ה: "שהיו פוסקים לו קמון הרבה", אבל כעת הציע לו קמון יותר ממה שהיה רגיל לקבל בעבר, וזהו "מאד". תורה יח
(יח) מְלֵא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב - לְמַדְנֵוּ שֶׁנִּפְשׁוּ רַחֲבָה - שְׂאֵם לֹא כֵן, לְמַה תִּלְהָה הַעֲבֵרַת פִּי ה' בְּכֶסֶף וְזָהָב, הִיָּה לוֹ לֹא מֵרָא: אֶף אִם יִהְיֶנּוּ לֹא אוֹכַל לְעַבֹּר אֶת פִּי ה' (רא"ט).
וּמַחֲמַד מְמוֹן אַחֲרִים - שְׂאֵם לֹא כֵן, מַהוֹ שֶׁמִּדְּגִישׁ "מְלֵא בֵיתוֹ", הִיָּה לוֹ לֹא מֵרָא: "בֵּית מְלֵא כֶּסֶף וְזָהָב" (מִשְׁכִּיל לַחַד).
אָמַר: רָאוּי לוֹ לִתֵּן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שְׁלוֹ - אִם הִיָּה מִקְלָם.
שְׁחָרֵי צָרִיף לְשֹׁכְרֵי חֵילוֹת רַבּוֹת, סֶפֶק נּוֹצֵחַ סֶפֶק אֵינּוּ נּוֹצֵחַ, וְאֵינִי וְדַאי נּוֹצֵחַ. לֹא אוֹכַל לְעַבֵּר - עַל כֶּרְחוֹ גִלְהָ שֶׁהוּא בְרִשׁוֹת אַחֲרִים -

שהיה לו לומר: "איני עובר", ומנה שְׂאֵמֶר: "לֹא אוֹכַל לְעַבֹּר", מִשְׁמַע שְׂאֵינּוּ בְרִשׁוֹתוֹ. וּמִנְהָ שְׂאֵמֶר לָהֶם תִּיכַף וּמִיָּד: "לֹא אוֹכַל לְעַבֹּר", וְלֹא אָמַר לָהֶם תְּחִילָה: "שָׁבוּ נָא כֹּהֵה גַם אִתָּם הַלִּילָה וּגוֹ", מִשְׁמַע שֶׁהוֹכְרַח לְגִלוֹת לָהֶם שְׂאֵינּוּ בְרִשׁוֹתוֹ (ע"פ באר בשדה).
וְנִתְנַבֵּא כָּאן שְׂאֵינּוּ יָכוֹל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְבָּרְכוּ הָאֲבוֹת מִפִּי הַשְּׂכִינָה - שֶׁכֵּן מִשְׁמַע מִדִּיּוֹק הַלְשׁוֹן "לֹא אוֹכַל לְעַבֹּר אֶת פִּי ה'", שְׂלֵא יוֹכַל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְבָּרְכוּ הָאֲבוֹת וְעַל יָדָם יִשְׂרָאֵל מִפִּי ה' (רא"ט). אוֹ שֶׁהִדִּיּוֹק הוּא מְנָה שְׂאֵמֶר "לֹא אוֹכַל לְעַבֹּר" וְלֹא "לֹא אֶעֱבֹר", שֶׁמִּשְׁמַעוֹ שֶׁגַם אִם ה' יִתֵּן לִי רִשׁוֹת לְקַלְלָם, "לֹא אוֹכַל לְבַטֵּל הַבְּרָכוֹת שֶׁנִּתְבָּרְכוּ מִפִּי הַשְּׂכִינָה (רא"ט). וְכֵתַב בְּ"מִשְׁכִּיל לְדָוִד", שֶׁזֶהוּ מַה שְׂאֵמֶר "לַעֲשׂוֹת קִטְנָה אוֹ גְדוּלָה", דְּהֵינּוּ שְׂאֵינּוּ יָכוֹל לְבַטֵּל מַה שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא בְּרַכֵּם בְּקִטְנָה אוֹ בְּגְדוּלָה, "קִטְנָה", זוּ בְרַכַּת ה' לְיַעֲקֹב: "וְהִיָּה וְרַעַף כַּעֲפַר הָאָרֶץ", וְ"גְדוּלָה", זוּ בְרַכַּת ה' לְאַבְרָהָם: "וְהִרְבָּה אַרְבָּה אֶת וְרַעַף כְּכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם". תורה יט
(יט) גַּם אִתָּם - פִּיּוֹ הִכְשִׁילוּ - שְׂאֵם לֹא כֵן, מַהוֹ "גַּם אִתָּם" (רא"ט).
"גַּם אִתָּם" סוֹפְכֶם לִילְךָ בְּפִחֵי נַפְשׁ - בְּדָאָבוֹן נַפְשׁ (רש"י שבת קכז, ב).
כְּרֵאשׁוֹנִים. מַה יִּסְרַף - לֹא יִשְׁנֶה דְּכָרְיוֹ מִבְּרַכָּה לְקַלְלָהּ, הַלּוֹאֵי שְׂלֵא יוֹסִיף לְכַרְךָ - שְׂאֵם לֹא כֵן, הִיָּה לוֹ לֹא מֵרָא: "מַה יִּדְבַּר ה' עֲמִי" (רא"ט), וּמִנְהָ מוֹכֵן שֶׁבְּעֵינֵי הַקַּלְלָה יוֹדַע בְּלָעַם שְׂלֵא יִשְׁנֶה דְּכָרְיוֹ, וְכֵן הַשְּׂאֵלָה הִיא בְּעֵינֵי הַהוֹסְפָה בְּבִרְכָה.
כָּאן נִתְנַבֵּא שֶׁעֲתִיד לְהוֹסִיף לָהֶם בְּרָכוֹת עַל-יָדוֹ - שֶׁמִּלְשׁוֹן "מַה יִּסְרַף" וְלֹא "הֵאֵם יוֹסֵף", מִשְׁמַע שְׂוִדְאֵי יוֹסִיף, אֲלֵא רַק שְׂאֵינּוּ יוֹדַע כִּמְהָ יוֹסִיף. תורה כ
(כ) אִם לִקְרֹא לְךָ - אִם הִקְרִיאָה שְׁלִיךְ - שְׂאֵינִי לְפָרֵשׁ כְּפִשׁוּטוֹ: אִם בָּאוּ לְקְרֹא לוֹ, שְׁחָרֵי כְּבָר אָמַר לוֹ שְׂבָאוּ לְקְרֹא לוֹ (רא"ט).
וְסָבוֹר אֲתָה לְטַל עֲלֶיךָ שְׂכָר - כְּדִלְעִיל בְּרִשׁוֹת פְּסוּק ה.

♦ יום שלישי י"ג תמוז ♦

(כא) וַיִּקְרָא בַלְעָם בְּפִקְר וַיַּחְבֵּשׁ אֶת־אָתְנֹו וַיִּלְךָ
 כַּאֲשֶׁר בְּלַעַם בְּצַפְרָא וַיְדַרְזוּ יָת אִתְּנָהּ וַאֲזַל
 עִם רִכְבֵּי מוֹאָב:
 עַם־שָׂרֵי מוֹאָב:

רש"י: וַיַּחְבֵּשׁ אֶת אָתְנֹו • מִכָּאן, שֶׁהַשְּׂנָאָה מְקַלְקֶלֶת אֶת הַשּׁוֹרָה, שֶׁחֲבֵשׁ הוּא בְּעֵצְמוֹ. אָמַר הַקְּדוּשׁ־כְּרוּךְ־הוּא:
 רָשָׁע, כְּבָר קְדָמְךָ אֲבִירָהּם אֲבִירָהּם, שְׂנֵאָמֵר (בְּרֵאשִׁית כב): "וַיִּשְׁכַּם אֲבִירָהּם בְּפִקְר וַיַּחְבֵּשׁ אֶת־חֲמֹרוֹ". עַם־שָׂרֵי
 מוֹאָב • (בַּמִּדְבָּר רבֵּה) לְבוֹ פְּלִכָם שְׁוֵה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ח עמ' 157 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

אהבה מקלקלת השורה

ויקם בלעם בפיקר ויחבש את אתנו

"ויחבש את אתנו" - מכאן שהשנאה מקלקלת את השורה שחבש הוא בעצמו, אמר הקב"ה, רשע, כבר קדמך אברהם אביהם, שנאמר וישכם אברהם בפיקר ויחבש את חמורו (כב, כא. ובפרש"י) לכאורה תמוה: בלעם חבש בעצמו מצד השנאה לבני ישראל, ולעומת זה אברהם אבינו עשה זאת מצד רצונו לקיים צויה ה', ומהו שמשנה ביניהם, "כבר קדמך אברהם אביהם"? ויש לומר הבאור בזה: בלעם נשפר על ידי בלק לקלל את ישראל, וגם כאשר ראה שהקב"ה אינו מניחו לקללם, אף-על-פי-כן "וילך בלעם" - כי חשב לבו "שקמא אפתנו ויתרצה" לקלל חס-ושלום את ישראל, או לקטרג על בני ישראל, ועל-דרך פרש"י להלן (כד, א) שאמר בלעם "אזכיר עוונותיהם, והקללה על הזכרת עוונותיהם תחול". ועל-דרך זה בפעולה דחבשת האתון בעצמו, היה בזה טעם נסתר (פי בלעם קוסם היה), לקטרג על עם ישראל, כי הנהגתו הבלתי מתאימה - "קלקול השורה" תזכיר את כל הנהגות בני ישראל במדבר שהיו שלא כראוי - "קלקול השורה", ועל-ידי זה יגרם להפך האהבה חס-ושלום דהקב"ה לישראל. ועל זה ענה לו הקב"ה "כבר קדמך אברהם אביהם" שהקטרוג על הנהגתם הבלתי רצויה דבני ישראל, אינו יכול לחול, כי הזכות של אברהם שחבש האתון בעצמו - שלא כדרך הרגיל, מצד גדל אהבתו לה' ("אהבה מקלקלת השורה"), מונעת את פעלת הקטרוג שעל-ידי מעשה בלעם.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

אברהם בטלה את קללתו של בלעם וכתב ב"גור אריה", שדבר זה נרמז בלשון הכתוב כאן, שלא נאמר "וישכם בלעם בפיקר", אלא "ויקם בלעם בפיקר", לומר לה, שאף שבוודאי בלעם השפים בפיקר (קודם שקמו נעריו), אף פיון שאברהם הקדימו, לא נאמר אצלו "וישכם" אלא "ויקם".

שנאמר - בראשית כב, ג.
 "וישכם אברהם בפיקר" - נודרו למצוה (רש"י שם).

ויחבש את חמורו" - הוא בעצמו, ולא צוה לאחד מעבדיו, שהאהבה מקלקלת השורה (רש"י שם).

עם שרי מואב - לבו פלכם שוה - שהיה בלבו לקללם, כמו שהיה בלב שרי מואב, אף שהדבר היה מנגד לרצונו. ולומר בן מיתור התיבות "עם שרי מואב" (רא"ש). תורה כב

שלא אדם הוא להתנחם, חשב בלעם שיוכל לפיסו. ועל-דרך המובא בעירובין (סו, א) שניתן לפיס את הקדוש-כרוך הוא כמו שמצינו במבול, שנאמר (בראשית ח, טא) "וירח ה' את ריח הפחוח", וכתוב אחריו: "ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל וגו'", הרי

שהתפיס (באר בשדה). תורה כא

(כא) ויחבש את אתנו - מכאן שהשנאה - ששנא בלעם הרשע את ישראל (רש"י סנהדרין קה, ב).

מקלקלת את השורה - שורה של גדולה (רש"י שם).

שחבש הוא בעצמו - ולא על-ידי צויו לאחד מגעריו, שאם לא פן "ויחבש" למה לי, וכי יעלה על הדעת שרכב על אתון לא חבושה? (רא"ש).

אמר הקדוש-כרוך-הוא: רשע, כבר קדמך אברהם אביהם - וזכותו של

"קום לה אתם". ואף - על ברחק - כי "אף" הוא מיעוט, וכא למעט שעשית הדבר שה' ידבר אליו לא יהיה מרצונו, אלא בעל כרחו (באר בשדה). ולא שה' מבקש ממנו שיעשה רק מה שהוא ידבר אליו, שהרי בלעם כבר אמר: "לא אוכל לעבור את פי ה'".

"את הדבר אשר אדבר אליך אתו תעשה" - ולא תוכל לקללם, ואם פן לא תקבל שכר על קריאתו זו, וממילא אין לה לשם מה לילך (משכיל לדח).

ואף-על-פי-כן - אף שה' אמר לו שאם ילך כל מה שיעשה יהיה בעל-כרחו, אם פן היה לו להמנע מללכת, שהרי לא תהיה לו שום תועלת בהליכה זו (באר בשדה).

"וילך בלעם" - לשון הכתוב לקמן פסוק לה.

אמר: שקמא אפתנו ויתרצה - ואף

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 162)

מכאן, שהשנאה מקלקלת את השורה (רש"י כב, כא) מכאן - ולא ממה שנגאמר בפרעה (בשלה יד, ו) "ונאסר את רכבו". כי פרעה עשה זאת כדי להשפיע על עמו להצטרף אליו ולרדף אחרי בני ישראל, וכפרוש רש"י שם: "לא אהנהג עמכם כשאר מלכים... אקדים לפניכם כו'". הרי שבמעשה זה לא היה קלקול השורה אלא חשבון של רוח גדול.

כב וחקף רגז דני ארי אזל הוא ואתעתד מלאכא דני פארחא לשטן לה והוא רכב על אפנה ותרין עולמוהי עמה:

(כב) ויחר-אף אלהים כיהולך הוא ויתיצב מלאך יהוה בדרך לשטן לו והוא רכב על-אתנו ושני נערי עמו:

יש"י < כיהולך הוא > ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאנה לילך. לשטן לו (שם) מלאך של רחמים היה, והיה רוצה למנוע מלחטא, שלא יחטא ויאבד. ושני נערי עמו > מכאן לאדם חשוב היוצא לדרך, יוליך עמו שני אנשים לשמשו, וחוזרים ומשמים זה את זה.

כג ונחז אתנא ית מלאכא דני מעתד פארחא וחרבה שליפא בידה וסטת אתנא מן ארחא ונאלת פחקלא ומחא בלעם ית אתנא לאסטייתה לארחא:

(כג) ותרא האתון את-מלאך יהוה נצב בדרך וחרבו שלופה בידו ותט האתון מן-הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את-האתון להטתה הדרך:

יש"י < ותרא האתון > והוא לא ראה; שנתן הקדוש-ברוך-הוא רשות לבהמה לראות יותר מן האדם, שמתוך שיש בו דעת, תטרף דעתו כשיראה מזיקין. וחרבו שלופה בידו > אמר: רשע זה הניח כלי אמנותו, שכלי זינן של אמות העולם בחרב, והוא בא עליהם בפיו, שהוא אמנות שלהם, אף אני אתפש את שלו ואבא עליו באמנותו. וכן היה סופו (במדרב לא): "ואת בלעם כן-בעור הרגו בחרב".

אשל אברהם – הרב אלאשולי

שנתן הקדוש-ברוך-הוא רשות לבהמה לראות יותר מן האדם - ולא שהיה כאן נס מיוחד שהאתון ראתה מה שבבלעם לא ראה, אלא כן הוא על-פי טבע שהבהמה רואה יותר מן האדם, ולכן נאמר לקמן פסוק לא: "ויגל ה' את עיני בלעם".

שמתוך שיש בו דעת התרף דעתו כשיראה מזיקין, וחרבו שלופה בידו - אמר - מלאך ה'.

רשע זה הניח כלי אמנותו, שכלי זינן של אמות העולם בחרב, והוא בא עליהם בפיו, שהוא אמנות שלהם - של עם ישראל.

אף אני אתפש את שלו ואבא עליו באמנותו - שאם לא כן, מה צריך מלאך ה', שהוא מלאך רחמים, לחרב (משכיל לדוד).

וכן היה סופו: "ואת בלעם כן בעור הרגו בחרב" - לקמן לא, ח. וברש"י שם: "הוא בא על ישראל, והחליף אומנתו באומנותם, שאין נושעים אלא בפיהם על-ידי תפלה ובקשה, וכא הוא

מלחטוא", כי "שטן" הוא מלשון נטיה ושטיה, וכאן המלאך בא לגטותו מדרכו הרעה בה רצה לילך, לדרך טובה כדי למנוע ממנו מלחטוא שלא יאבד.

שלא יחטא ויאבד. ושני נערי עמו - מכאן - ממה ששרח הכתוב להשמיענו שלקח עמו שני נעריו.

לאדם חשוב היוצא לדרך יוליך עמו שני אנשים לשמשו - וזהו פירוש "עמו", שהם יהיו משמשים אותו. או שזהו פירוש "נעריו", לא שהיו נערים ממש, אלא שהיו משמשים שלו. ולכן דיק רש"י לכתוב "שני אנשים", דהיינו גדולים.

וחוזרים ומשמים זה את זה - ולכן צריך שילכו עמו שנים. אבל ראה רש"י בראשית כב, ג (גבי אברהם): "שאיין אדם חשוב רשאי לצאת לדרך בלא שני אנשים, שאם יצטרף האחד לנקביו ויתרחק, יהיה השני עמו". תורה כג

(כג) ותרא האתון - והוא לא ראה,

(כב) כי הולך הוא - ראה שהדבר רע בעיני המקום, ונתאנה לילך - וזהו "כי הולך הוא", שהליכתו לא היתה רק בגלל תאנות ממון, אלא מצד עצמו, ש"הוא" עצמו בדעתו וברצונו נתאנה לילך (באר בשדה), ונתאנה זו נולדה לו דוקא לאחר שהבין מה שאין רצונו שילך, שאין לומר כאן שנתאנה לילך בגלל שנתו לישראל, שאת זה כבר למדנו בפסוק כא, כמבואר שם ברש"י, אלא כאן מוסיף שהיתה לו תאנה מצד עצמו כדי לעשות ההיפך מרצון ה', ובגלל זה נאמר כאן "ויחר אף אלקים". ונמצא לפי זה שהיו בהליכתו של בלעם כמה טעמים: א) תאנות ממון, ב) "אמר שמא אפתנו ויתרצה", ג) שנתו לישראל, ד) כדי לעשות ההיפך מרצון ה'.

לשטן לו - מלאך של רחמים היה - ומשום כך נקרא "מלאך ה'", שענינו מדת הרחמים (רא"ם). והיה רוצה למנוע מלחטא - ואפשר שזהו הפירוש "לשטן לו", "למנוע

וַיַּעֲמֵד מִלְאֲנָדְיָהוּהָ בְּמַשְׁעוֹל הַכְּרָמִים גִּדְרֵי מִזְהָ וַיְגַדְרָהּ מִפָּא:

כד וקם מלאכא דיי בשביל פרמיא אתרא דגדרא מפא וגדרא מפא:

וַיְגַדְרָהּ מִזְהָ:

רש"י «במשעול • בתרגומו: "בשביל". וכן (מ"א ט): "אם ישפק עפר שומרון לשעלים" - עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכך. וכן (ישעיה ט): "מי מדר בשעלו מים" - ברגליו ובהלוכו. גדר מזה וגדר מזה • סתם "גדר" של אבנים הוא.

וַתֵּרָא הָאֵתוֹן אֶת־מִלְאֲנָדְיָהוּהָ וַתִּלְחַץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחַץ אֶת־רִגְלָהּ בַּלְעָם אֶל־הַקִּיר וַיִּסַּף לְהַפְתָּהּ:

כה וחת אתנא ית מלאכא דיי ואדחקת לכתלא ידחקת ית רגלא דבלעם לכתלא ואוסף לממחה:

רש"י «ותלחץ • היא עצמה. ותלחץ • את אחרים, את־רגל בלעם.

וַיִּוֹסֵף מִלְאֲנָדְיָהוּהָ עֲבוֹר וַיַּעֲמֵד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אֵין־דָּרֶךְ לְנַטוֹת יָמִין וּשְׂמֹאל:

כו ואוסף מלאכא דיי למעבר וקם באתר עק די לית ארח למסטי לימינא ולשמאלא:

רש"י «ויוסף מלאך־ה' עבור • לעבר עוד לפניו להלך, להיות לפניו במקום אחר, כמו (בראשית לג): "והוא עבר לפניהם". ומדרש אגדה יש בתנחומא: מה ראה לעמד בשלשה מקומות? סימני אבות הראהו.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

ותפש אומנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות שבאין בחרב, שנאמר ועל חרבך תחנה. תורה כד
(כד) **במשעול - בתרגומו: בשביל.**
וכן **"אם ישפק -** אם יש די רש"י מ"א כ.

עפר שמרון לשעלים - מלכים א כ, י. וברש"י שם: "לשעלים - לשון מדרף כף רגל, וכן במשעול הכרמים".
עפר הנדבק בכפות הרגלים בהלוכך - בדפוס ראשון: "אם יספיק כל עפר שומרון להיות נדבק בכפות הרגלים".
וכן **"מי מדר בשעלו מים"** - ישעיה מ, יב.

ברגליו ובהלוכו - וכן פירש רש"י שם בפירושו הראשון.

גדר מזה וגדר מזה - סתם גדר של אבנים הוא - וכן פתב רש"י בבבא קמא כט, ב, והוסיף: "כדכתיב (משלי כה, לא) וגדר אבניו גדרסה". וכן הגירסא בדפוס ראשון פאן. והוצרך רש"י לפרש בן, מפני שאחר־כך נאמר "ותלחץ אל הקיר", וקיר בכל מקום הוא קיר של אבנים, ואם בן קשה מהו "אל הקיר" בה"א הדיעה, וכי היכן

הקיר קיר לפני בן? ועל זה מתרץ שסתם גדר של אבנים היא, וממילא גדר הנזכרת לפני בן היא הקיר (רא"ם). גם אפשר שהוצרך לפרש בן כדי לומר שהלחיצה של רגל בלעם אל קיר הגדר היתה כואבת לבלעם מפני היותה מאבנים. תורה כה
(כה) **ותלחץ - היא עצמה** - שהוא לשון נפעל, ופירושו שגלחצה אל הקיר.

ותלחץ - את אחרים, את רגל בלעם - והכתוב משמיענו שתחילה גלחצה היא עצמה אל הקיר, ורק לאחר מכן (בלית ברירה) לחצה את רגל בלעם אל הקיר (אור החמה). תורה כו
(כו) **ויוסף מלאך ה' עבור - לעבר** - הוסיף למ"ד על מלת "עבור", כי בן משפט מלת מקור (רא"ם).

עוד לפניו - שזהו פירוש "לעבור", שעובר לפניו, ואמר "עוד" שזו משמעות "ויוסף", שגם לפני בן היתה לפניו, ועכשיו הוסיף עוד לעבור לפניו. **להלך - לפני בן פירש את המלים, ועכשיו מפרש את הענין.**
להיות לפניו במקום אחר - בלומר, "לעבור" פירושו "להלוך .. לפניו",

והוסיף תיבות "להיות .. במקום אחר", לומר שאין הכונה שהלך לפניו תמיד, אלא שהלך בשביל לעמוד לפניו במקום אחר (ע"פ הרא"ם).
כמו "והוא עבר לפניהם" - בראשית לג, ג. שפירושו: הלך לפניהם (רא"ם).
ומדרש אגדה יש בתנחומא - סימן ח.

מה ראה לעמד בשלשה מקומות - עמד לו בראשונה והיה ריוח מכאן ולכאן, שנאמר "ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה", בשניה לא יכלה לזוז אלא לצד אחד, בשלישית "אין דרך לנטות ימין ושמאל" (תנחומא שם).

סימני אבות הראהו - ומה הן הסימנים האלו? אלו בקש לקלל בניו של אברהם, היה מוצא מכאן ומכאן, בני ישמעאל ובני קטורה. ואם בקש לקלל בני יצחק, היה מוצא צד אחד לקלל, עשו. אבל על בני יעקב לא מוצא פסולת ליגע בם, לכה כתיב בשלישית "במקום צר", זה יעקב שנאמר "ויירא יעקב מאד ויצר לו", "אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל", שלא היתה פסולת באחד מבניו (תנחומא שם). תורה כו

כז וַיִּחַזַּק אֶתְּנָא ית מְלָאָא דִּי וּרְבַעַת תַּחֲוַת
בְּלָעַם וַתְּקַרְף רַגְזָא דְּבְלָעַם וּמְחָא ית אֶתְנָא
בְּחֻטְרָא:

כח וַיִּפְתַּח יְיָ ית פּוֹמָא דְּאֶתְנָא וַאֲמַרַת לְבְלָעַם
מָה עֲבַדִּית לָךְ אַרְי מְחִיתֵנִי דְנָן תַּלְת זְמַנִּין:

כ"ז - זה שלש רגלים • רמז לו: אַתָּה מְבַקֵּשׁ לַעֲקֹר אִמָּה הַחוֹנְנֶת שְׁלֹשׁ רִגְלִים בְּשָׁנָה.

כט וַאֲמַר בְּלָעַם לְאֶתְנָא אַרְי חִיבְתָּ בִּי אֵלו
פּוֹן אֵית חֲרָבָא בִּידֵי אַרְי כְּעַן קִטְלִיתִיךָ:

כ"ט - התעללת • פתגמו: לְשׁוֹן גְּנָאִי וּבְזִיּוֹן. לוֹ יֵשׁ-חֲרֹב בְּיַדִּי • גְּנוּת גְּדוּלָּה הִיא לוֹ דְּבָר זֶה בְּעֵינֵי הַשָּׁרִים: זֶה הוֹלֵךְ לַהֲרֹג אִמָּה שְׁלֵמָה בְּפִיו - וּלְאֶתְּוֹן זֶה צְרִיף לְכָלִּי זֵין.

ל וַאֲמַרַת אֶתְנָא לְבְלָעַם הֲלֹא אָנָּא אֶתְנָא דִּי
רַכְבָּתָּ עָלֵי מְדַאֲיִתְךָ עַד יוֹמָא הַדִּין הַמִּילֵּף
אֲלִיפְנָא לְמַעַבְד לָךְ כְּדִין וַאֲמַר לָא:

כ"ח - ההספן הספנתי • פתגמו, וְכַן (איוב כב): "הֲלֹאֵל יִסְכֵּן-גִּבְר". וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ מְקַרָּא זֶה בְּגִמְרָא: אֲמַרו לִיה: מַאי טַעְמָא לָא רַכְבָּתָּ אֲסוּסִיא? אָמַר לְהוֹן: בְּרִטְיָבָא שְׂדַאֲי לִיה כּו' כְּדַאֲיִתָּא בְּמַסְכַּת עַבּוּדָּה-זָרָה

(דף ט')

אשל אברהם - הרב אלאשילי

לְרַכִּיבָה וְלֹא הֵיוּ קוֹרִים לָךְ כָּל הַדְּבָרִים
הָאֵלוּ (משכיל לדח).

אָמַר לְהוֹן: כְּרִיבָא שְׂדַאֲי לִיה -
הַשְּׁלֵכְתִּיו לְרַעוּת בְּאָחוּ עֲשָׂבִים לְחִים
(רש"י שם).

וְכו' - מִיד "וַתֹּאמֶר הָאֶתְוֹן הֲלֹא אָנָּכִי
אֶתְנָא", אָמַר לָהּ: לְטַעֲנָא בְּעֵלְמָא
[לְשֵׁאת מִשְׁאוֹת וְלֹא לְרַכּוֹב - רש"י
שם]. אָמְרָה לִיה: "אֲשֶׁר רַכְבָּתָּ עָלַי",
אָמַר לָהּ: אֶקְרָאִי בְּעֵלְמָא [בְּשֵׁאִין לִי
סוּס מוֹמֵן - רש"י שם], אָמְרָה לִיה:
"מַעֲוֹדָךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה", וְלֹא עוֹד אֵלָּא
שְׁאֵנִי עוֹשֶׂה לָךְ רַכִּיבוֹת בְּיוֹם וְאִישׁוֹת
בְּלִילָה [שֵׁאתָה בּוֹעֲלִי - רש"י שם],
כְּתִיב הַכֹּא: "הַהִסְפֵּן הַסְּכַנְתִּי", וְכְתִיב
הַתָּם: "וַתְּהִי לוֹ סוּכְנָת" [לְשׁוֹן מְחַמֵּם -
רש"י שם].

כְּדַאֲיִתָּא בְּמַסְכַּת עַבּוּדָּה זָרָה - ד,
ב. וְהוּבָא בְּקַצְרָה בְּסַנְהֶדְרִין
שם. תורה לא

לוֹ דְּבָר זֶה בְּעֵינֵי הַשָּׁרִים, זֶה הוֹלֵךְ
לַהֲרֹג אִמָּה שְׁלֵמָה בְּפִיו, וּלְאֶתְוֹן זֹו
צְרִיף לְכָלִּי זֵין - וְהִגְנָאִי הַיּוֹמֵר גְּדוּל
הוּא, שֵׁישׁ לוֹ בְּיַד מְקַל שְׁבוּ הִכָּה אֵת
הָאֶתְוֹן, וּבְשִׁבִיל לַהֲרוֹג אֵת הָאֶתְוֹן דִּי
בְּהַכָּאת הַמְקַל עַל רֵאשִׁיה, וּפִיו
הַכְשִׁילוֹ וַאֲמַר שְׂדַאֲי צְרִיף לְשֵׁם כֶּךָ
חֲרֹב (משכיל לדח). תורה ל

(ל) הַהִסְפֵּן הַסְּכַנְתִּי - כְּתַרְגוּמוֹ -
"הַמִּילֵּף אֲלִיפְנָא" - הַלְמוּד הַיִּיתִי
לְמוּדָה, הָאֵם הַיִּיתִי רְגִילָה לְעֲשׂוֹת כֵּן?
וְכֵן "הֲלֹאֵל יִסְכֵּן גִּבְר" - אִיּוֹב כב, ב.
לְשׁוֹן לְמוּד, כְּמוֹ "הַהִסְפֵּן הַסְּכַנְתִּי",
הַלְטוּבַת הַיּוֹצֵר וְלַצְרִיכוֹ וְלִמַּד גִּבְר (רש"י
שם). וְרָאָה גַם רש"י יִשְׁעִיָּה מ, כ.

וְרַבּוּתֵינוּ דְרָשׁוּ מְקַרָּא זֶה בְּגִמְרָא,
אֲמַרו לִיה - שְׂרִי בְּלֶק לְבְלָעַם (רש"י
סנהדרין קה, ב).

מַאי טַעְמָא לָא רַכְבָּתָּ אֲסוּסִיא - מַה
הַטַּעַם לֹא רַכְבָּתָּ עַל הַסּוּס? שְׂדַאֲי שׁוּב

(כח) זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים - רְמִזָּה - כֵּן
הַגִּירְסָא בְּכַמְהָ כְּתִבִּיךְ וּדְפוּסִים
רֵאשׁוֹנִים, וְכֵן הוּא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה
וְתַנְחוּמָא, וְהַכּוֹנֵה לְאֶתְוֹן. אַךְ בְּדְפוּסִים
שְׁלִפְנֵינוּ: רְמוֹ, וְהַכּוֹנֵה לָהּ שְׁפַתַּח אֵת
פִּי הָאֶתְוֹן, שְׂהוּא שֵׁם בְּפִי הָאֶתְוֹן
שְׂתֹאמַר "שְׁלֹשׁ רִגְלִים" כְּדִי לְרַמּוֹז
לְבְּלָעַם.

לו: אַתָּה מְבַקֵּשׁ לַעֲקֹר אִמָּה הַחוֹנְנֶת
"שְׁלֹשׁ רִגְלִים" בְּשָׁנָה. - בְּמָה שְׂאֶמְרָה
לוֹ "שְׁלֹשׁ רִגְלִים" וְלֹא "שְׁלֹשׁ פְּעָמִים"

(גרא). תורה כט

(כט) הַתְּעַלְלַת - כְּתַרְגוּמוֹ - "חִיבְתָּ
בִּי", צְחַקְתָּ בִּי.

לְשׁוֹן גְּנָאִי וּבְזִיּוֹן - מְלִשׁוֹן שְׁחוּק וְלֹא
מְלִשׁוֹן מַעְלָלִים (רֵאָה רש"י שְׁמוֹת י, ב),
כְּלוּמַר הָאֶתְוֹן גְּרַמָּה לְבְּלָעַם בְּזִיּוֹן, אַךְ
שְׂהוּא עֲצֻמָּה לֹא הַתְּכּוֹנֵה לְכֶךָ (באר
בשדה).

לוֹ יֵשׁ חֲרֹב בְּיַדִּי - גְּנוּת גְּדוּלָּה הִיא

לא וגלא יי ית עיני בלעם וחוץ את מלאכא
אמנך דנן תלת זמנין הא אנא נפקית
למסטן ארי גלי קדמי דאת רעי למזל
בארקא לקבלי:

לב ואמר לה מלאכא דיי על מא מחתא נת
אתנך דנן תלת זמנין הא אנא נפקית
למסטן ארי גלי קדמי דאת רעי למזל
בארקא לקבלי:

כט"א < פירט הדרך לנגדי • רבותינו חכמי המשנה (שבת קה) דרשוהו נוטריקון: יראה, ראתה, נטתה, בשביל
שהדרך לנגדי, כלומר: לקנאתי ולהקניטני. ולפי משמעו: כי חרד הדרך לנגדי - לשון "רטט" - כי ראיתי
בעל הדרך שחרד ומהר הדרך, שהוא לכעסי ולהמרותי, ומקרא קצר הוא, כמו (ש"ב א'): "ותכל דוד". לישנא
אחרת: ירט לשון רצון, וכן (איוב טז) "ועל-ידי רשעים ירטני" - מפני ומנחם אותו על-ידי רשעים, שאינו אלא
מקניטים.

לג וחתני אמנא וסטת מן קדמי דנן תלת
זמנין אלו פון לא סטת מן קדמי ארי קצן
אף יתך קטלית ויתתה קמיית:

כט"א < אולי נטתה • כמו "לולא", פעמים ש"אולי" משמש בלשון "לולא". גם-אתכה הרגתי • הרי זה
מקרא מסרס, והוא כמו: "גם הרגתי אותך", כלומר, לא העכבה בלבד קראתך על-ידי, כי גם התריגה.

(לא) ויגל יהוה את-עיני בלעם וירא את-מלאך
יהוה נצב בדרך וחרבו שלפה בידו ויקד וישתחו
לאפו:

(לב) ויאמר אליו מלאך יהוה על-מה הפית את-
אתנך זה שלוש רגלים הנה אנכי יצאתי לשטן
פי-ירט הדרך לנגדי:

(לג) ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים אולי
נטתה מפני כי עתה גם-אתכה הרגתי ואותה
החיתי:

(לכ) כי ירט הדרך לנגדי - רבותינו
חכמי המשנה - שבת קה, ב. מנחות
סו. ב.
דרשוהו - ל"רט".
נוטריקון: יראה, ראתה, נטתה -
"הנה אנכי יצאתי לשטן", וכשראתה
אותי האתון, נטתה מהדרך מרוב
פחדה ממני (רא"ם). ואף שכן מפורש
בפסוק שלאחרי זה: "ותראני האתון
ותט לפני", זה שעשתה בן משום יראה
לא מפורש בכתוב (מהר"א שבת שם).
בשביל - מפרש "כי" מלשון "דהא",
שמשמעו, מפני.
ש"הדרך לנגדי" - כאן נותן טעם
היותו לשטן לו, ואמר: "כי .. הדרך
לנגדי", שפירושו בשביל שהדרך הנה
שאתה הולך בו הוא "לנגדי", כלומר
היפך רצוני (רא"ם).
כלומר לקנאתי - להקניטני ראה רש"י
איוב ה, ב).
ולהקניטני. ולפי משמעו: "כי" חרד
- והו פירוש "ירט".
"הדרך לנגדי", לשון רטט - מלשון

אשל אברהם - הרב אלשוילי

רעה וחרדה.
כי - לפני בן פירש את המלים,
ועכשיו מפרש את הענין.
ראיתי בעל הדרך - בלעם.
שחרד ומהר הדרך שהוא לכעסי
[ולהמרותי - בן הגירסא בכמה
כתבי-יד ודפוסים ראשונים. ובדפוסים
שלפנינו: ולהמרותי]. - זהו פירוש
"לנגדי".
ומקרא קצר הוא - והנה צריך לומר:
כי ירט בעל הדרך את הדרך לנגדי
(רא"ם).
כמו "ותכל דוד" - שמואל ב יג, לט.
הרי זה מקרא קצר: ותכל נפש דוד
(רש"י שם).
[שרוצה לומר: ותכל נפש דוד]. -
בן הגירסא בדפוס ראשון.
לשנא אחרת: "רטט" לשון רצון -
שרצה בעל הדרך לילך בדרך שהוא
לנגדי (שפ"ח).
וכן "ועל-ידי רשעים ירטני" - איוב
טו, יא.
מפני ומנחם אותי על-ידי רשעים,

שאינו אלא מקניטים. - וכן פירש רש"י שם בפירוש השני: "ירטני, כמו ירצני, לשון ריצוי ותנחומים". תורה לג (לג) אולי נטתה - כמו "לולא" - אם לא. שאין זה ספק שהיא נטתה, שהרי ודאי נטתה (שפ"ח). פעמים ש"אולי" משמש בלשון "לולא" - וראה רש"י בראשית מ, טו שמביא שלשה פירושים ב"אולי": שמא, אם, הלואי, ואם בן זהו פירוש רביעי. גם אתכה הרגתי - הרי זה מקרא מסרס - שאין לפרש: "גם אותך הרגתי" כמו את הבהמה, שהרי אומר מיד "ואותה החייתי", אלא ודאי תיבת "גם" אינה מוסקת על "אותך" אלא על "הרגתי", ואם בן הוא מקרא מסורס (רא"ם ובר"א). והוא כמו "גם הרגתי אותך", כלומר לא העכבה בלבד קראתך על-ידי, כי - אלא גם התריגה - כלומר, לא זו בלבד שעכתי אותך, אלא גם הייתי הורג

וְאוֹתָהּ הֶחְיִיתִי • (במ"ד) וְעַתָּה מִפְּנֵי שֶׁדְּבַרָּה וְהוֹכִיחַתְךָ וְלֹא יִכְלַת לַעֲמֹד בְּתוֹכְחָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיֹּאמֶר לֹא" - הִרְגַּתִּיהָ, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: זֶה הִיא שֶׁסְּלָקָה אֶת בִּלְעָם בְּתוֹכְחָתָהּ וְלֹא יָכוֹל לְהַשִּׁיב; שֶׁחֵס הַמָּקוֹם עַל כְּבוֹד הַכְּרִיּוֹת. וְכֵן (ויקרא ט): "וְאֵת הַבְּהֵמָה תִּהְרַגְנִי", וְכֵן (שם): "וְהִרְגַּתְּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֵת הַבְּהֵמָה".

לד וַיֹּאמֶר בִּלְעָם לְמַלְאָכָא דַּיִי חֵבִית אַרִי לֹא יִדְעִית דִּי אַתְּ מַעֲתֵד לְקַדְמוֹתֵי בְּאַרְחָא וְכַעֲזַן אַם בֵּישׁ בְּעֵינֵיךָ אַתּוּב לִי:

(לד) וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־מְלֹאָךְ יְהוָה חֲטָאתִי כִּי לֹא יִדְעִיתִי כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקִרְאתִי בְּדֶרֶךְ וְעַתָּה אִם־רַע בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִי:

כ"ט < כִּי לֹא יִדְעִיתִי > גַּם זֶה גְּנוּתוֹ, וְעַל־כֵּן הוֹדָה; שֶׁהוּא הֵיךְ מִשְׁתַּבַּח שִׂוִּדְעַע דַּעַת עֲלִיוֹן, וּפְּנֵי הַעֵיד "לֹא יִדְעִיתִי". אִם־רַע בְּעֵינֵיךָ אֲשׁוּבָה לִי • לְהַתְרִים נֶגֶד הַמָּקוֹם הַיָּחִיד הַשּׁוֹבָה זֶה. אָמַר לוֹ: הוּא בְּעַצְמוֹ צוּנִי לְלַכֵּת, וְאַתָּה מְלֹאָךְ מְבַטֵּל אֶת דְּבָרֵי! לְמוֹד הוּא בְּכָךְ, שֶׁאֹמֵר דְּבָר וּמְלֹאָךְ מַחְזִירוֹ. אָמַר לְאַבְרָהָם (בראשית כב): "קַח־נָא אֶת־בְּנֶךְךָ וְגו'" וְעַל־יְדֵי מְלֹאָךְ בִּטֵּל אֶת דְּבָרוֹ, אַף אֲנִי, אִם רַע בְּעֵינֵיךָ צָרִיךְ אֲנִי לְשׁוּבָה.

לה וַיֹּאמֶר מְלֹאָכָא דַּיִי לְבִלְעָם אֲזַל עִם גְּבַרְיָא וּלְחֹד יֵת פְּתַנְמָא דִּי אֲמַלֵּל עִמָּךְ יַתָּה תְּמַלֵּל וְאֲזַל בִּלְעָם עִם רַבְרַבֵּי בְּלַק:

(לה) וַיֹּאמֶר מְלֹאָךְ יְהוָה אֶל־בִּלְעָם לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים וְאַפְסֵם אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר־אָדַבְרְךָ אֵלֶיךָ אַתּוֹ תִּדְבֹּר וַיֵּלֶךְ בִּלְעָם עִם־שְׂרֵי בְּלַק:

כ"ט < לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים > (במ"ד) בְּדֶרֶךְ שֶׁאֲדָם רוֹצֵה לֵילֵךְ, בַּה מוֹלִיכִין אוֹתוֹ. וְאַפְסֵם • עַל כֵּרַחֵךְ אֶת הַדְּבָר אֲשֶׁר אָדַבְרְ וְגו'. לֵךְ עִם־הָאֲנָשִׁים • כִּי חֲלַקְךָ עִמָּהֶם וְסוּפְךָ לְהַאֲבִיד מִן הָעוֹלָם. עִם־שְׂרֵי בְּלַק • שְׂמִיחַ לְקַלְלֵם כְּמוֹתֵם.

אשל אברהם - הרב אלעזר

לְמוֹד הוּא בְּכָךְ - וְנָהוּ מַה שֶׁאָמַר "וְעַתָּה" בְּוִי"ו, שֶׁכְּבָר הֵיךְ בֵּן לְעוֹלָמִים, וְגַם עַתָּה בֵּן הוּא (דברי דוד).
שֶׁאֹמֵר דְּבָר וּמְלֹאָךְ מַחְזִירוֹ, אָמַר לְאַבְרָהָם - בְּרֵאשִׁית כב, ב.
קַח נָא אֶת בְּנֶךְךָ וְגו', וְעַל־יְדֵי מְלֹאָךְ בִּטֵּל אֶת דְּבָרוֹ - שֶׁם כב, יא-יב.
אֵף אֲנִי, "אִם רַע בְּעֵינֵיךָ", צָרִיךְ אֲנִי לְשׁוּבָה - כְּלוֹמֵר, מוֹכַרְח אֲנִי לְשׁוּבָה מִחֲמַתְךָ שֶׁלֹּא בְּרַצוֹנִי, שֶׁלֹּא בְּדַת (דברי דוד). תורה לה

(לה) לֵךְ עִם הָאֲנָשִׁים - בְּדֶרֶךְ שֶׁאֲדָם רוֹצֵה לֵילֵךְ, בַּה מוֹלִיכִין אוֹתוֹ - שֶׁאִם לֹא בֵּן, בְּשֶׁאֲמַר בִּלְעָם: "וְעַתָּה אִם רַע בְּעֵינֵיךָ אֲשׁוּבָה לִי", הֵיךְ לוֹ לֹמַר: שׁוּבָה, אֲלֵא לֹא רָצָה לְמַנּוּעַ אוֹתוֹ מִן הַדְּרָךְ אַחֵר שֶׁרָצָה לֵילֵךְ אִתָּם (רא"ם וי"א).
לֵךְ עִם הָאֲנָשִׁים - כִּי חֲלַקְךָ עִמָּהֶם - וְנָהוּ מַה שֶׁאָמַר: "לֵךְ עִם הָאֲנָשִׁים", וְלֹא סָתֵם "לֵךְ".
וְסוּפְךָ לְהַאֲבִיד מִן הָעוֹלָם - כְּמוֹתֵם. וְאַפְסֵם - עַל כֵּרַחֵךְ - שֶׁ"אַפְסֵם" בָּא לְמַעַט, וְכֵמוֹ "אָף", וְאִם בֵּן פִּירוּשׁוֹ, עַל כֵּרַחֵךְ (וי"א). וְרָאָה גַם רַשִׁ"י לְעֵיל פְּסוּק ב.

- וַיִּקְרָא כ, טו.
וְכֵן "וְהִרְגַּתְּ אֶת הָאִשָּׁה וְאֵת הַבְּהֵמָה" - שֶׁם כ, טו. אֲבָל בְּרַשִׁ"י שֶׁם (פסוק טו) הִבְיָא טַעַם אַחֵר: "אִם אָדָם חָטָא, בְּהֵמָה מַה חָטָא? אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה לְאָדָם תְּקִלָּה עַל־יְדֵיהָ, לְפִיכָךְ אָמַר הַכֹּתוּב תִּסְקַל". תורה לד
(לד) כִּי לֹא יִדְעִיתִי - גַּם זֶה גְּנוּתוֹ, וְעַל כֵּן הוֹדָה, שֶׁהוּא הֵיךְ מִשְׁתַּבַּח שִׂוִּדְעַע דַּעַת עֲלִיוֹן" - לְקַמֵּן כד, טז.
וְרָאָה גַם רַשִׁ"י קִהְלַת י, יד: "שֶׁהֵיךְ מִתְּפָאֵר בְּעַצְמוֹ שֶׁהֵיךְ יוֹדַע דַּעַת עֲלִיוֹן". וְרָאָה רַשִׁ"י לְקַמֵּן שֶׁם.
וּפְּנֵי הַעֵיד "לֹא יִדְעִיתִי". אִם רַע בְּעֵינֵיךָ אֲשׁוּבָה לִי - לְהַתְרִים נֶגֶד הַמָּקוֹם - מְלִשׁוֹן תְּרִיס וּמִגֵּן, שֶׁמִּגִּוֵּן עַל עַצְמוֹ עַל־יְדֵי שֶׁמְדַבֵּר דְּבָרֵי בְּחֻזֵּק כְּנֶגֶד ה' (ראה רש"י סנהדרין מא, א ובכורות לו, א).
הִיא תְּשׁוּבָה זֶה - שֶׁהֵיךְ לוֹ לֹמַר "אִם רַע בְּעֵינֵי ה'", וְגַם מַהוֹ "אִם רַע בְּעֵינֵיךָ", הֵלֵא בּוֹדָאֵי רַע בְּעֵינֵי, שֶׁהֵיךְ קִצַּף עֲלָיו (גרא)
אָמַר לוֹ: הוּא בְּעַצְמוֹ צוּנִי לְלַכֵּת - שֶׁאָמַר לִי (לעיל פסוק ט): "קוּם לֵךְ אִתָּם".
וְאוֹתָהּ מְלֹאָךְ מְבַטֵּל אֶת דְּבָרֵי,

אוֹתָךְ.
וְאוֹתָהּ הֶחְיִיתִי - וְעַתָּה מִפְּנֵי שֶׁדְּבַרָּה וְהוֹכִיחַתְךָ וְלֹא יִכְלַת לַעֲמֹד בְּתוֹכְחָתָהּ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב - פְּסוּק ל.
"וַיֹּאמֶר לֹא" - הִרְגַּתִּיהָ - מִפְּנֵי שֶׁ"אוֹתָךְ הִרְגַּתִּי" פִּירוּשׁוֹ: אוֹתָךְ הֵייתִי הוֹרֵג, מוֹכֵן מִנְּהָ שֶׁ"וְאוֹתָהּ הֶחְיִיתִי" פִּירוּשׁוֹ: וְאוֹתָהּ הֵייתִי מַחֲיָה, וּמִנְּהָ לְמַדְנֵי שֶׁהַמְּלֹאָךְ הִרְגָה אֶת הַבְּהֵמָה (רא"ם). וְכָךְ שִׁיעוּר הַכְּתוּב: רָאָה הַטּוֹבָה שֶׁקְרַתָּה לֵךְ עַל־יְדֵי נְטִיטָהּ, שֶׁאִם לֹא נְטִיטָהּ מִמֶּנִּי, הֵייתִי הוֹרֵג אוֹתָךְ, בֵּינָן שֶׁהֵייתִי הוֹלֵךְ אֶל מוֹל הַחֶרֶב הַשְּׁלוּפָה בְּיָדִי, וְאוֹתָהּ הֵייתִי מְשַׁאֵר בְּחַיִּים. אֲבָל עֲבָשׁוּ, מִשׁוּם שֶׁנְטִיטָהּ מִהַדְּרָךְ וְנִצְלַתָּ מִן הַחֶרֶב, הִרְגַּתִּי אוֹתָהּ, וְלֹא מִשׁוּם שֶׁהִצִּילָה אוֹתָךְ הִרְגַּתִּיהָ, שֶׁהֵרִי זֶה מִשְׁפֵּט מַעֲקָם, אֲלֵא מִשׁוּם כְּבוֹדְךָ הִרְגַּתִּיהָ (לבוש).
שְׁלֹא יֵאמְרוּ: זֶה הִיא שֶׁסְּלָקָה - שֶׁהִשְׁתִּיחָה (שי למרא).
אֶת בִּלְעָם בְּתוֹכְחָתָהּ וְלֹא יָכֹל לְהַשִּׁיב, שֶׁחֵס הַמָּקוֹם עַל כְּבוֹד הַכְּרִיּוֹת, וְכֵן "וְאֵת הַבְּהֵמָה תִּהְרַגְנִי"

לו וישמע בלק כי בא בלעם ויצא לקראתו אל-עיר
מוֹאָב אֲשֶׁר עַל-גְּבוּל אֲרֶזְנָן אֲשֶׁר בְּקִצֵּה הַגְּבוּל:
רש"י: וישמע בלק • שלח שלוחים לבשרו • אל-עיר מואב • (במדבר רבה) אלו מטרופולין שלו, עיר החשובה
שלו, לומר: ראה מה אלו מבקשים לעקר!

וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בְּלָעַם הֲלֹא שָׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ
לְקַרְאֵךָ לָמָּה לֹא הִלַּכְתָּ אֵלַי הֲאִמַּנְתָּ לֹא אוֹכַל
בְּבַדְךָ:

לו ויאמר בלק לבלעם הלא משלח שלחתי
לך למקרי לך למא לא אתיתא לנתי
הבקושטא הותא אמר לית אנא זכיל
לנקריתך:

וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בְּלָעַם הֲלֹא שָׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ
לְקַרְאֵךָ לָמָּה לֹא הִלַּכְתָּ אֵלַי הֲאִמַּנְתָּ לֹא אוֹכַל
בְּבַדְךָ:

רש"י: האמנם לא אוכל בבדך • נתנבא, שסופו לצאת מעמו בקלון.

לח ואמר בלק לבלעם הלא אתיתי לך
המיכל זכנא למלא מדעם פתגמא דישוי
וי בפומי יתה אמלל:

וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל-בָּלָק הִנֵּה-בִּאתִי אֵלֶיךָ עִתָּה
הֵיכַל אוֹכַל דְּבַר מֵאוֹמָה הַדְּבָר אֲשֶׁר יֵשִׁים אֱלֹהִים
בְּפִי אֶתוֹ אֲדַבֵּר:

◆ יום רביעי י"ד תמוז ◆

לט ויאזל בלעם עם בלק ואתו לקרית
מחזוהי:

וַיֵּלֶךְ בְּלָעַם עִם-בָּלָק וַיָּבֹאוּ קְרִית חֲצוֹת:

רש"י: קרית חצות • עיר מלאה שוקים, אנשים, נשים וטף בחוצותיה, לומר: ראה ורחם שלא יעקרו אלו.

מ ונגס בלק תורין וען ושלח לבלעם
ולדברבא די עמה:

וַיִּזְבַּח בָּלָק בָּקָר וַצֹּאֵן וַיִּשְׁלַח לְבְלָעַם וּלְשָׂרָיִם
אֲשֶׁר אֵתוֹ:

רש"י: בקר וצאן • (שם) דבר מעט, בקר אחד וצאן אחד בלבד.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(לט) קרית חצות - עיר מלאה
שוקים אנשים ונשים וטף בחוצותיה
לומר: ראה ורחם שלא יעקרו אלו.
- כלומר, קרית חצות אינו שם של
עיר, אלא תיאור של העיר שהראה
לו. תורה מ

(מ) בקר וצאן - דבר מעט -
שהרשעים אומרים הרבה ואפילו
מעט אינם עושים, בלק אמר "כי
כבוד אכבדך מאד", וכשבא לא שגר
אלא בקר וצאן אחד (תנחומא סי' יא).
"בקר" אחד "וצאן" אחד בלבד -
שאים לא כן, הנה לו לומר "ויזבח
זבחים" (נחלת יעקב), או "ויזבח בקר
וצאן לרוב" (גוי"א). או שהדיוק הוא
מנה שאמר "בקר וצאן", ולא פלשון
הרגיל "צאן ובקר" שהוא פלשון לא
זו אף זו (משכיל לדח). תורה מא

ודאי ששמע מהשלוחים ששלח בלעם
לבשרו (משכיל לדח).

אל עיר מואב - אל מטרופולין -
ב'ערוף' פירש: "אם העירות". אבל
ברש"י מגילה ו, א פירש: "מטרופולין
- אמצא של מלכות, מטרא - אם, פולין
- לשון שררה".

שלו, עיר החשובה שלו, לומר: ראה
מה אלו מבקשים לעקר. - ולכן
נאמר "עיר מואב" סתם, ולא כתוב
שם העיר, מפני שהיתה עיר הכי
חשובה במואב. תורה לו

(ז) האמנם לא אוכל בבדך -
נתנבא שסופו לצאת מעמו בקלון -
שהיה לו לומר: "האם לא אוכל
בבדך", ומנה שאמר לו: "האמנם לא
אוכל בבדך", ניבא שבאמת לא יכבדו,
אלא יצא מעמו בקלון (ע"פ משכיל
לדח). תורה לח

"את הדבר אשר אדבר וגו'". עם
שרי בלק - שמח לקללם כמותם -
לעיל פסוק כא נאמר: "עם שרי
מואב", ושם פירש: "לבו בלבם שנה",
דהינו שהיה לו אותו רצון כמו שלחם,
ואם בן מה בא להוסיף כאן באמרו
"עם שרי בלק"? לכן פותב רש"י שבא
הכתוב להוסיף, שלא זו בלבד שרצה
לקללם כמותם, אלא אף היה שמח
בדבר כמותם, וזהו מה שמדגיש
הכתוב כאן: "עם שרי בלק", בשם
שבלק היה שמח לקללם, בודאי גם
שריו היו שמחים בדבר, ואם בן אף
בלעם היה שמח כמותם. תורה לו

(לו) וישמע בלק - שלח - בלעם.
שלוחים לבשרו - פי פסוק זה בא
בהמשך לפסוק שלפניו: "ויגדף בלעם
עם שרי בלק", ומיד "וישמע בלק כי
בא בלעם", ולא נאמר ממי שמע, אלא

(מא) וַיְהִי בַבֶּקֶר וַיִּקַּח בָּלָק אֶת־בַּלְעָם וַיַּעֲלֵהוּ בְּמֹת
בַּעַל וַיֵּרָא מִשָּׁם קֶצֶה הָעָם:

רש"י - בְּמֹת בַּעַל - כְּתַרְגוּמוֹ: לְרַמֵּת דְּחַלְתָּהּ - שֵׁם עֲבוֹדַת אֱלִילִים.

מא וְהָיָה הַצֶּפְרָא וּדְבַר בָּלָק יֵת בַּלְעָם
וְאֶסְקָה לְרַמֵּת דְּחַלְתָּהּ וְחִזָּא מִתַּמָּן קֶצֶה מִן
עֵמָא:

כג (א) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־בָּלָק בְּנֵה־לִי בֹזֶה שְׂבַעָה
מִזְבְּחֹת וְהִכֵּן לִי בֹזֶה שְׂבַעָה פְּרִים וְשְׂבַעָה אִילִים:

(ב) וַיַּעַשׂ בָּלָק כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר בַּלְעָם וַיַּעַל בָּלָק וּבַלְעָם
פָּר וָאִיל בַּמִּזְבֵּחַ:

(ג) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק הֲתִיצֵב־עַל־עַלְתָּךְ וְאֵלֶכָה
אוֹלִי יִקְרָה יְהוָה יִקְרָאתִי וּדְבַר מַה־יֵּרָאֵנִי וְהִגַּדְתִּי
לָךְ וַיִּלְךְ שָׁפִי:

א וַאֲמַר בַּלְעָם לְבָלָק בְּנֵה לִי הֵכָא שְׂבַעָא
מִדְּבַחִין וְאִתְקֵן לִי הֵכָא שְׂבַעָא תוֹרִין
וְשְׂבַעָא דְכָרִין:

ב וַעֲבַד בָּלָק כַּמָּא דִּי מִלִּיל בַּלְעָם וְאֶסְקָ
בָּלָק וּבַלְעָם תוֹר וּדְכַר עַל כָּל מִדְּבַחָא:

ג וַאֲמַר בַּלְעָם לְבָלָק אֲתַעֲתֵד עַל עַלְתָּךְ
וְאִיִּתְךָ מָאִים יַעֲרַע מִימַר מִן קָדָם יִי
לְקַדְמִיתִי וּפְתַגְמָא דִּיחֻזְנִי וְאֲחֻזִּי לָךְ וְאֲזַל
יְחִידִי:

רש"י - אוֹלִי יִקְרָה ה' לְקִרְאתִי - אֵינּוּ רָגִיל לְדַבֵּר עִמִּי בַיּוֹם. וַיִּלְךְ שָׁפִי - כְּתַרְגוּמוֹ: יְחִידִי, לְשׁוֹן שָׁפִי וְשָׁקֵט,
שְׂאִין עֲמוּ אֵלָא שְׂתִיקָה.

(ד) וַיִּקַּר אֱלֹהִים אֶל־בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֶת־שְׂבַעַת
הַמִּזְבְּחֹת עֲרֹכְתִי וְאֵעַל פֶּר וָאִיל בַּמִּזְבֵּחַ:

ד וַעֲרַע מִימַר מִן קָדָם יִי לֹת בַּלְעָם וַאֲמַר
לֵה יֵת שְׂבַעָא מִדְּבַחִין סְדֵרִית וְאֶסְקִית תוֹר
וּדְכַר עַל כָּל מִדְּבַחָא:

רש"י - וַיִּקַּר - לְשׁוֹן עֲרָאִי, לְשׁוֹן גְּנָאִי, לְשׁוֹן טְמֵאת קָרִי, כְּלוּמַר בְּקִשִּׁי וּבְכַבְדִּי, וְלֹא הָיָה נִגְלָה אֵלָיו בַּיּוֹם
אֵלָא בְּשִׁבִיל לְהִרְאוֹת חֲבַתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֶת־שְׂבַעַת הַמִּזְבְּחֹת - שְׂבַעָה מִזְבְּחֹת עֲרֹכְתִי אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֵלָא
"אֶת־שְׂבַעַת הַמִּזְבְּחֹת". אָמַר לְפָנָיו: אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹי בְּנֵי לְפָנֶיךָ שְׂבַעָה מִזְבְּחֹת, וְאֵנִי עֲרֹכְתִי כְּנֶגְדְּךָ.
אֲבָרְהָם בְּנֵה אֲרַבְעָה (כראשית יב): "וַיִּבְנֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו" (שם): "וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהָרָה וְגו'" (שם יא):

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

(מא) בְּמֹת בַּעַל - כְּתַרְגוּמוֹ:
"לְרַמֵּת דְּחַלְתָּהּ" - לְבַמֵּת יִרְאָתוֹ.

שֵׁם עֲבוֹדַת־זָרָה - בַּעַל. תוֹרָה א

(ג) אוֹלִי יִקְרָה ה' לְקִרְאתִי - אֵינּוּ

רָגִיל לְדַבֵּר עִמִּי בַיּוֹם - בְּדַלְעִיל

בְּרִש"י כב, ח. וְלִכֵּן אָמַר "אוֹלִי יִקְרָה

ה'", בַּלְשׁוֹן סִפְק (רא"ס). אֲבָל רָאָה רִש"י

לְקַמֵּן כד, א: "לְנַחַשׁ אוֹלִי יִקְרָה ה'

לְקִרְאתוֹ פְּרִצוֹנוֹ", מִשְׁמַע שֶׁמִּפְרִשׁ

"אוֹלִי" עַל "פְּרִצוֹנוֹ", וְיֵשׁ לוֹמַר,

שֶׁלֹּאֲחַר שְׁנוּכַח בַּפֶּעַם הִרְאִישׁוֹנָה שֶׁה'

נִקְרָה אֵלָיו גַּם בַּיּוֹם (מֵהַטַּעַם הַמְּבוֹאָר

כָּאֵן בְּרִש"י פְּסוּק ד). אֲזַי הִסְפֵּק שֶׁלוֹ לֹא

הָיָה עַל עֵצֶם הַמְּפֹגֵשׁ (וְכַלְשׁוֹן הַכְּתוּב

לְקַמֵּן פְּסוּק טו: "וְאֲנֹכִי אֶקְרָה כֹּה"),

אֵלָא עַל כֶּף שִׁיחִיָּה "פְּרִצוֹנוֹ".

וַיִּלְךְ שָׁפִי - כְּתַרְגוּמוֹ: "יְחִידִי",

לְשׁוֹן שָׁפִי - נִחַת (ראַה רִש"י קֶלֶט, ב).

וְשָׁקֵט, שְׂאִין עֲמוּ אֵלָא שְׂתִיקָה -

שְׂפִינָן שֶׁהוּלָךְ יְחִידִי אֵין לוֹ חֶבֶר לְדַבֵּר
עֲמוּ (שפ"ח). תוֹרָה ד

(ד) וַיִּקַּר - לְשׁוֹן עֲרָאִי - לְשׁוֹן מִקְרָה

(רש"י שְׁמוֹת ג, ח).

לְשׁוֹן גְּנָאִי - מַלְת "וַיִּקַּר" הִיא לְשׁוֹן

גְּנָאִי, כִּי בַלְשׁוֹן חֲבָה אוֹמְרִים "וַיִּקְרָא",

שֶׁהוּא לְשׁוֹן שְׁמֵלָכִי הַשְּׂרַת

מִשְׁתַּמְשִׁים בו, שְׁנֵאמַר וַיִּקְרָא זֶה אֵל זֶה

(ראַה רִש"י וַיִּקְרָא א, א).

לְשׁוֹן טְמֵאת קָרִי - שֶׁהַדְּבוּר בָּא אֵלָיו

בְּטוּמְאָה (גרא"א). וְרָאָה גַּם רִש"י וַיִּקְרָא

שָׁם: "לְנִבְיָאֵי אוֹמוֹת הָעוֹלָם נִגְלָה

עֲלֵיהֶן בַּלְשׁוֹן עֲרָאִי וְטוּמְאָה, שְׁנֵאמַר

וַיִּקַּר אֱלֹקִים אֵל בַּלְעָם".

כְּלוּמַר בְּקִשִּׁי - שְׁכַל דְּבַר שֶׁהוּא

בְּמִקְרָה וְעֲרָאִי הוּא בְּקוּשִׁי (גרא"א).

וּבְכַבְדִּי - מִלְשׁוֹן קָרִי (רא"ס).

וְלֹא הָיָה נִגְלָה עֵלָיו בַּיּוֹם, אֵלָא

בְּשִׁבִיל לְהִרְאוֹת חֲבַתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל -

כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְלָלֵם.

אֶת שְׂבַעַת הַמִּזְבְּחֹת - "שְׂבַעָה

מִזְבְּחֹת עֲרֹכְתִי" אֵין כְּתִיב כָּאֵן, אֵלָא

"אֶת שְׂבַעַת הַמִּזְבְּחֹת" - בְּה"א

הַיְדִיעָה, כְּלוּמַר הַמִּזְבְּחֹת הַיְדוּעִים,

וְכִמוּ שֶׁיִּבְאָר לְקַמֵּן שֶׁהַכֹּהֵן לְשַׂבַּעַת

הַמִּזְבְּחֹת שְׂעָרְכוּ הָאֲבוֹת.

אָמַר לְפָנָיו: אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁל אֱלוֹי בְּנֵי

לְפָנֶיךָ שְׂבַעָה מִזְבְּחֹת, וְאֵנִי עֲרֹכְתִי

כְּנֶגְדְּךָ. אֲבָרְהָם בְּנֵה אֲרַבְעָה:

"וַיִּבְנֶן שֵׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו" -

בְּרִאשִׁית יב, ז.

"וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הַהָרָה וְגו'" - "וַיִּבְנֶן שֵׁם

מִזְבֵּחַ לַה'" - שָׁם יב, ח.

"וַיִּזְאֵהֵל אֲבָרְהָם וְגו'" - "וַיִּזְבַּח וַיִּשָּׁב

בְּאֵלֹוֵי מִמְרָא אֲשֶׁר בְּחָרְוֹן, וַיִּבְנֶן שֵׁם

מִזְבֵּחַ לַה'" - שָׁם יג, ח.

וְאַחַר כֵּהַר הַמּוֹרִיָּה - שָׁם כב, ט: "וַיִּבְנֶן

שָׁם אֲבָרְהָם אֶת הַמִּזְבֵּחַ".

"וַיֹּאמֶר אַבְרָם וְגו', וְאָחַד בְּהַר הַמּוֹרִיָּה (שם כב). וַיִּצְחַק בְּנֵה אֶחָד (שם כו) : "וַיִּבְּן שָׁם מִזְבֵּחַ וְגו', וַיִּכְרוּ שָׁם עַבְדֵי יִצְחָק בָּאֵר". וַיַּעֲקֹב בְּנֵה שְׁתֵּימָּה: אֶחָד בְּשֵׁכֶם (שם לג) וְאֶחָד בְּבֵית אֵל (שם לה). וַאֲעֵל פֶּר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ. וְאַבְרָהָם לֹא הֵעֵלָה אֵלָּא אֵיל אֶחָד.

(ה) וַיִּשָּׂם יְהוָה דָּבָר בְּפִי בַלְעָם וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל-בְּלָק וְכֹה תִדְבֹר:

ה וְשׁוּי יִי פִתְגָמָא בְּפוּמָא דְבַלְעָם וַאֲמַר תּוּב לְוֹת בְּלָק וּכְדִין תַּמְלִל:

(ו) וַיֵּשֶׁב אֵלָיו וְהִנֵּה נֹצֵב עַל-עֲלֹתָו הוּא וְכָל-שָׂרֵי מוֹאָב:

ו וְתִב לְוֹתָהּ וְהָא מַעֲמֵד עַל עֲלֹתָהּ הוּא וְכָל רַבְרָבֵי מוֹאָב:

(ז) וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר מִן-אַרְם יִנְחֵנִי בְלָק מְלֹךְ-מוֹאָב מֵהַרְרֵי-קָדֶם לְכֹה אֶרְהֶ-לִי יַעֲקֹב וּלְכֹה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל:

ז וַיִּנְטַל מִתְּלָה וַאֲמַר מִן אַרְם דְּבַרְנֵי בְלָק מְלָכָא דְמוֹאָב מִטּוּרֵי מְדִינָתָא אֵיתָא לוֹט לִי יַעֲקֹב וְאֵיתָא תְּרַף לִי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט" - אֶרְהֶ-לִי יַעֲקֹב וּלְכֹה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל. בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם אָמַר לוֹ לְקַלְלֶם - שְׁמָא אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ מְבַהֵק.

(ח) מָה אָקֹב לֹא קִבְּהָ אֵל וּמָה אֹזְעִים לֹא זַעֵם יְהוָה:

ח מָא אֱלוֹטָה דְלָא לְטִיָּה אֵל וּמָא אֲתַרְכָּה דְלָא תַרְכָּה יִי:

כ"ט" - מָה אָקֹב לֹא קִבְּהָ אֵל. (במ"ד) בְּשָׁהִיו רְאוּיִים לְהַתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ, בְּשָׁהִיבֵי אֲבִיהֶם אֶת עֲוֹנָם: "כִּי כַּאֲפֶם הָרְגוּ אִישׁ", לֹא קָלַל אֵלָּא אֲפֶם, שְׁנַאֲמַר (בראשית מט): "אֲרוּר אֲפֶם". בְּשָׁנִכְנַס אֲבִיהֶם בְּמִרְמָה אֲצֵל אָבִיו

אשל אברהם - הרב אלאשולי

רְאוּיִים לְהַתְקַלֵּל לֹא נִתְקַלְלוּ - שְׂאִין לֹמַר כְּמִשְׁמַעוֹ שְׂאִין הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְקַלְלֶם, כִּי אִזּוּ הִיָּה לוֹ לֹמַר "לֹא יִקּוּב אֵל", וּמִנְּהָ שְׂאִמַר "לֹא קִבְּהָ אֵל" בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, מִשְׁמַע שְׂלָא קָלַל אוֹתָם בְּעֵבֶר גַּם בְּשָׁהִיו רְאוּיִים לְהַתְקַלֵּל (וי"א). וְיֹתֵר נִרְאֶה שְׂהוּא לְשׁוֹן הוֹנָה תְּמִידִי הַכּוֹלֵל הֵן אֶת הָעֵבֶר וְהֵן אֶת הָעֵתִיד, כְּדַמְוִכַח מֵהַדְוּגָמָא שְׂמִבְּיָא לְקָמָן. **בְּשָׁהִיבֵי אֲבִיהֶם - יַעֲקֹב. אֶת עֲוֹנָם - שֵׁל שְׁמַעוֹן וְלוֹי. "כִּי כַּאֲפֶם הָרְגוּ אִישׁ", לֹא קָלַל אֵלָּא אֲפֶם, שְׁנַאֲמַר - בְּרַאשִׁית מַט, ו. "אֲרוּר אֲפֶם" - רְאֶה גַם רַשִׁי שָׁם: "אֲפִילוֹ בְּשַׁעַת תּוֹכְחָהּ לֹא קָלַל אֵלָּא אֲפֶם, וְוָהוּ שְׂאִמַר בְּלָעָם מָה אָקֹב לֹא קִבְּהָ אֵל". **בְּשָׁנִכְנַס אֲבִיהֶם בְּמִרְמָה אֲצֵל אָבִיו הִיָּה רְאוּי לְהַתְקַלֵּל, מָה נֹאמַר שָׁם - שָׁם כִּג, לו. "גַּם בְּרוּךְ יְהוָה" - בְּרַשִׁי שָׁם: "שְׂלָא תֹאמַר אֵילוּלִי שְׂרַמְהָ יַעֲקֹב לְאָבִיו לֹא****

בְּרַאשִׁית לֵג, כ: "וַיַּצֵּב שָׁם מִזְבֵּחַ". **וְאֶחָד בְּבֵית אֵל - שָׁם לַה, ז: "וַיִּבְּן שָׁם מִזְבֵּחַ". **וַאֲעֵל פֶּר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ - וְאַבְרָהָם לֹא הֵעֵלָה אֵלָּא אֵיל אֶחָד - רְאֶה בְּרַאשִׁית כב, יג. בְּלֹמַר, שְׂהוּא הֵעֵלָה יוֹתֵר מֵאַבְרָהָם, שְׂאָם לֹא כֵן לְמָה מְפָרַט לוֹ מָה הֵעֵלָה, הִיָּה לוֹ לֹמַר "וַאֲעֵל עוֹלוֹת" (רא"ם). תּוּרַהּ הַיְיָ אֶרְהֶ לִי יַעֲקֹב וּלְכֹה זַעֲמָה יִשְׂרָאֵל - בְּשָׁנֵי שְׁמוֹתֵיהֶם - יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל. **אָמַר לוֹ לְקַלְלֶם - אָמְנָם בְּכַתּוּב לֹא נֹאמַר שְׂאִמַר לוֹ לְקַלְלֶם כֵּן, אָבַל בֵּינָן שְׂבַלְעָם אוֹמַר כֵּן בְּשֵׁם בְּלָק, מוּבָן שְׂקָךְ אָמַר לוֹ בְּלָק. וְהַ"גּוֹר אֶרְהֶ" כְּתִיב שְׂבַלְעָם אָמַר כֵּן מִמָּה שְׂאִמַר לוֹ בְּלָק (לע"ל כב, ו): "לְכֹה נָא אֶרְהֶ לִי אֶת הָעָם הַזֶּה", שְׂלָא הִזְכִּיר אֶת שֵׁם הָעָם, כְּדִי שְׂיִקְלַלֶם בְּכָל הַשְׁמוֹת שֵׁישׁ לָעָם הַזֶּה. **שְׂמָא אֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ מְבַהֵק - אֵינוֹ הַשֵּׁם הָעֵיבָרִי שְׂלוֹ. תּוּרַהּ הַיְיָ (ח) מָה אָקֹב לֹא קִבְּהָ אֵל - בְּשָׁהִיו********

וַיִּצְחַק בְּנֵה אֶחָד: "וַיִּבְּן שָׁם מִזְבֵּחַ וְגו' וַיִּכְרוּ שָׁם עַבְדֵי יִצְחָק בָּאֵר" - שָׁם כו, כה. מָה שְׂהִבִּיא גַם אֶת סִיּוּם הַפְּסוּק: "וַיִּכְרוּ שָׁם עַבְדֵי יִצְחָק בָּאֵר", אִף שְׂאִינוֹ קְשׁוּר לְעִנּוּן, יֵשׁ לֹמַר בְּפִשְׁטוּת, שְׂהוּוּ כְּדִי שְׂנִזְהָה בְּמִדּוּיָק אֶת הַפְּסוּק שְׂאֵלִיו הוּא מְצִין, שְׂכֵן "וַיִּבְּן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה" נִנְכָר בְּתוֹרָה בְּכִמָּה מְקוּמוֹת, וּבְהוֹסַפְת הַתִּיבּוֹת "וַיִּכְרוּ שָׁם וְגו'" מִזְהִים אֶת הַפְּסוּק שְׂעֵלִיו מְדוּבָר. וְזוֹ גַם הַסְּבָה שְׂבַפְּסוּק הַרְאִשׁוֹן שְׂמִבְּיָא עַל אֲבְרָהָם מַעֲתִיק גַּם הַתִּיבּוֹת "הַנִּרְאֶה אֵלִיו", שְׂבְּהוֹסַפְת תִּיבּוֹת אֵלּוֹ נִדַע לְוָהוּת אֶת הַפְּסוּק הַמְדוּבָר. וְלָכֵן גַּם בְּפְּסוּקִים שְׂלֹאֲחִרְוֵי מַעֲתִיק רַק אֶת תּוֹחַלַת הַפְּסוּק, וְלֹא הַתִּיבּוֹת הַמְתַּאֲרוֹת אֶת בְּנִית הַמִּזְבֵּחַ, כִּי בְּהֶם נֹאמַר סֵתֶם "וַיִּבְּן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה", וְלֹא הִיָּינוּ יְכוּלִים לְוָהוּת אֶת הַפְּסוּק הַמְדוּיָק, וְאֵילוֹ בְּהַעֲתַקְת תּוֹחַלַת הַפְּסוּק יוֹדְעִים מִיָּד לְאִיזָה פְּסוּק הַכּוּנָה. **וַיַּעֲקֹב בְּנֵה שְׁתֵּימָּה: אֶחָד בְּשֵׁכֶם -**

הִיָּה רְאוּי הַתְּקַלֵּל, מַה נֶאֱמַר שָׁם? (שם כו): "גַּם-בְּרוּךְ יִהְיֶה". בְּמִכְרָכִים נֶאֱמַר (דברים כו): "אֲלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת-הָעָם". בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר "וְאֲלֶּה יַעֲמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם", אֲלֵא (שם) "וְאֲלֶּה יַעֲמְדוּ עַל הַקְּלָלָה" - לֹא רָצָה לְהַזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קְלָלָה. לֹא זָעַם ה' • (ברכות ו) אֲנִי אֵין פְּחִי אֲלֵא שְׂאֵנִי יוֹדַע לְכוּן הַשְּׁעָה שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כּוֹעֵס בָּהּ, וְהוּא לֹא כְּעַס כָּל הַיָּמִים הֵלְלוּ שְׂבָאֵתִי אֱלִיךְ. וְזֶהוּ שְׂנֵאָמַר (מיכה ו): "עַמִּי זָכַר-נָא מִה-יַעֲזֵב וְגו' וּמִה-עֲנָה אוֹתוֹ בַּלְעַם וְגו' לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה'".

(ט) **כִּי-מֵרֵאשׁ צָרִים אֲרָאֵנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ הַיָּעַם לְבָרֵךְ יִשְׁכֵּן וּבִגּוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב:**
ט אַרְי מְרִישׁ טוֹרָנָא חֲזִיתָהּ וּמְרַמְתָּא סְכִיתָהּ
הָא עֲמָא בְּלַחֲוִדִיהוֹן עֲתִידִין דִּיחֲסוֹנוֹן עֲלֵמָא
וּבְעַמְמִיא לֹא יִתְדַנּוּן גְּמִירָא:

כ"ט «כִּי-מֵרֵאשׁ צָרִים אֲרָאֵנוּ • אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם וּבַתְּחִלַּת שְׂרָשִׁיָּהֶם וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מִיּוֹסְדִים וְחֻזְקִים כְּצוּרִים וּמִגְבָּעוֹת הֵלְלוּ, עַל-יְדֵי אָבוֹת וְאִמָּהוֹת. הַיָּעַם לְבָרֵךְ יִשְׁכֵּן • הוּא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ אָבוֹתָיו - לְשִׁכְן בְּרֵד, כְּתַרְגוּמוֹ. וּבִגּוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב • כְּתַרְגוּמוֹ: לֹא יִהְיֶה נַעֲשִׂין כְּלָה עִם שְׂאָר הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים, שְׂנֵאָמַר (דברים ל): "כִּי אֲעֲשֶׂה כְלָה בְּכָל הַגּוֹיִם וְגו'". - אֵינֶן נִמְנֵין עִם הַשְּׂאָר. דְּבָר אַחֵר: כְּשֶׁהֵן שְׂמַחִין אֵין אִמָּה שְׂמַחָה עִמָּהֶם, שְׂנֵאָמַר (דברים לב): "ה' בְּרֵד יִנְחֵנוּ". וּכְשֶׁהָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גִילּוּלִים בְּטוֹבָה, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשֻׁבוֹן, וְזֶהוּ "וּבִגּוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

זכו לו אבותיו (גרא).
לְשִׁכְן בְּרֵד, כְּתַרְגוּמוֹ - "הָא עֲמָא בְּלַחֲוִדִיהוֹן עֲתִידִין דִּיחֲסוֹנוֹן עֲלֵמָא" - הַרִי הָעַם בְּלְבָבָם עֲתִידִים שְׂיִירְשׁוּ הָעוֹלָם.
וּבִגּוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב - כְּתַרְגוּמוֹ - "וּבְעַמְמִיא לֹא יִתְדַנּוּן גְּמִירָא".
לֹא יִהְיֶה נַעֲשִׂין כְּלָה עִם שְׂאָר הָאֲמוֹת, שְׂנֵאָמַר - יִרְמִיָּה ל', יא. שֵׁם מו, כח.
"כִּי אֲעֲשֶׂה כְלָה בְּכָל הַגּוֹיִם וְגו'" - מַה שֶּׁלֹּא הִבִּיא אֶת הַמִּשְׁפָּח הַכְּתוּב אִף שָׁנָהוּ הָעָר, יֵשׁ לוֹמַר מִשׁוּם שִׁישׁ שְׁנֵי בְּהַמִּשְׁפָּח הַפְּסוּקִים בֵּין שְׁנֵי הַפְּסוּקִים שְׂבִירְמִיָּה, וּבְצִינּוּ "וְגו'" הַתְּכַנֵּן רִשִׁי לְסִיּוּם שֶׁל שְׁנֵי הַפְּסוּקִים: בִּירְמִיָּה ל', יא - "אֲשֶׁר הִפְצוֹתִיךְ שָׁם אִךְ אוֹתְךָ לֹא אֲעֲשֶׂה כְלָה", וּבִירְמִיָּה מו, כח - "אֲשֶׁר הִדְחַתִּיךְ שָׁמָּה, וְאוֹתְךָ לֹא אֲעֲשֶׂה כְלָה". שְׁבִין אִם "הִפְצוֹתִיךְ" וּבֵין אִם "הִדְחַתִּיךְ" - "אוֹתְךָ לֹא אֲעֲשֶׂה כְלָה".
אֵינֶן נִמְנֵין עִם הַשְּׂאָר - כְּלוֹמַר: וּבִגּוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב בְּכִלְיָה הֶעֱתִידָה לְבוֹא אֲלֵיהֶם (רא"ט).
דְּבָר אַחֵר: כְּשֶׁהֵן שְׂמַחִין אֵין אִמָּה שְׂמַחָה עִמָּהֶם, שְׂנֵאָמַר - דְּבָרִים לב, יב.
"ה' בְּרֵד יִנְחֵנוּ. וּכְשֶׁהָאֲמוֹת בְּטוֹבָה, הֵם אוֹכְלִין עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאֵין עוֹלָה לָהֶם מִן הַחֲשֻׁבוֹן - כְּלוֹמַר, לֹא מִנְפִים לָהֶם מִשְׁכָּרָם.
וְזֶהוּ "וּבִגּוּיִם לֹא יִתְחַשֵּׁב" - מַה שֶּׁהֵם

לְיִשְׂרָאֵל: דַּעוּ בְּמַה צְדָקוֹת עֲשִׂיתִי עִמָּכֶם שֶׁלֹּא כְּעִסְתִּי כָּל אוֹתָם הַיָּמִים בְּיָמֵי בַלְעָם הַרְשָׁע, שְׂאֲלַמְלִי כְּעִסְתִּי - לֹא נִשְׁתִּיר מִשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׂרִיד וּפְלִיט (סנהדרין קה, ט). וְרָאָה גַם רִשִׁי מִיכָּה שֵׁם: "וּמַה עָנָה אוֹתוֹ בַּלְעָם כִּן בַּעוֹר - מַה אָעוֹס לֹא יַעַם ה', שֶׁלֹּא כְּעִסְתִּי כָּל אוֹתָן הַיָּמִים". תורה ט
(ט) כִּי מֵרֵאשׁ צָרִים אֲרָאֵנוּ - **אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם וּבַתְּחִלַּת שְׂרָשִׁיָּהֶם, וְאֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מִיּוֹסְדִים וְחֻזְקִים כְּ"צוּרִים" וּ"מִגְבָּעוֹת" הֵלְלוּ, עַל-יְדֵי אָבוֹת וְאִמָּהוֹת** - נִרְאָה שְׂמִפְרָשׁ אֶת הַתִּיבּוֹת "מֵרֵאשׁ צוּרִים אֲרָאֵנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ" בְּכַמָּה אֲפָנִים, וְעֲשֶׂה מִהֶם פִּירוּשׁ אֶחָד: א) "מֵרֵאשׁ צוּרִים אֲרָאֵנוּ" - "אֲנִי מִסְתַּכֵּל בְּרֵאשִׁיתָם וּבַתְּחִלַּת שְׂרָשִׁיָּהֶם". ב) "צוּרִים אֲרָאֵנוּ וּמִגְבָּעוֹת אֲשׁוּרָנוּ" - "אֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם מִיּוֹסְדִים וְחֻזְקִים כְּצוּרִים וּמִגְבָּעוֹת הֵלְלוּ". ג) "מֵרֵאשׁ צוּרִים .. וּמִגְבָּעוֹת" - "עַל-יְדֵי אָבוֹת וְאִמָּהוֹת" (כְּלוֹמַר, הָאָבוֹת נִקְרְאוּ "צוּרִים" וְהָאִמָּהוֹת "מִגְבָּעוֹת", וְ"עַל-יְדֵי", זֶהוּ פִירוּשׁ שֶׁל הָאוֹת מ"ם שֶׁל "מֵרֵאשׁ צוּרִים" וְשֶׁל "וּמִגְבָּעוֹת", וּפִירוּשׁוֹ: מֵאָבוֹת וּמֵאִמָּהוֹת).
הֵן עִם לְבָרֵךְ יִשְׁכֵּן - הוּא אֲשֶׁר זָכוּ לוֹ אָבוֹתָיו - זֶהוּ הַחֻזֵק שֶׁזָּכּוּ לוֹ אָבוֹתָיו שְׂנוֹכֵר בְּדַבּוּר הַקּוֹדֵם (רא"ט), וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ "הֵן", מִלְשׁוֹן הַפֶּה, דְּבָר זֶה

נִטַּל אֶת הַבְּרִכוֹת, לְכַךְ הִסְכִּים וּבְרָכוּ מִדַּעְתּוֹ.
בְּמִכְרָכִים נֶאֱמַר - דְּבָרִים כו, יב.
"אֲלֶּה יַעֲמְדוּ לְבָרֵךְ אֶת הָעָם, בְּמִקְלָלִים לֹא נֶאֱמַר "וְאֲלֶּה יַעֲמְדוּ לְקַלֵּל אֶת הָעָם", אֲלֵא "עַל הַקְּלָלָה", לֹא רָצָה לְהַזְכִּיר עֲלֵיהֶם שֵׁם קְלָלָה - וְאִף שֶׁעֲנִין זֶה עֲדִין לֹא הִיָּה אֲלֵא עֲתִיד לְהִיּוֹת, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁבַלְעָם יָדַע כִּן בְּנִבּוּאָה, וְהִבִּיא רִשִׁי כְּדוּגְמָא, מִפְּנֵי שְׂתִיבַת "קִבְחָה" (בְּחוּלָם וְלֹא בְּקַמִּי) הִיא בְּלִשׁוֹן מְקוּר אוֹ בְּלִשׁוֹן הַוּוּה תְּמִידִי, שְׂכּוֹלֵל הֵן אֶת הָעֶבֶר וְהֵן אֶת הָעִתִּי. אֲלֵא שְׂצָרִיף עֵינִן קִצַּת בְּלִשׁוֹן רִשִׁי שְׂכַתָּב גַּם כָּאֵן בְּלִשׁוֹן עֶבֶר: "לֹא רָצָה כו".
לֹא זָעַם ה' - **אֲנִי אֵין פְּחִי** - כְּלוֹמַר, אֵין פֶּחַ בְּקַלְלוֹת שְׁלִי.
אֲלֵא שְׂאֵנִי יוֹדַע לְכוּן הַשְּׁעָה - כְּלוֹמַר, הַזְּמַן הַמְדוּיָק, שְׂשִׁיעוּרוֹ רָגַע (ראַה בְּרִכּוֹת א, א). וְאֵז יֵשׁ פֶּחַ לְקַלְלוֹת שֶׁל בַּלְעָם לְהַתְקִים.
שֶׁהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כּוֹעֵס בָּהּ - כְּדִלְקַמּוֹן בְּרִשִׁי כו, טו.
וְהוּא לֹא כְּעַס כָּל הַיָּמִים הֵלְלוּ שְׂבָאֵתִי אֱלִיךְ - וְלָכֵן אָמַר "לֹא זָעַם ה'" בְּלִשׁוֹן עֶבֶר (גרא).
וְזֶהוּ שְׂנֵאָמַר - מִיכָּה ו, ה.
"עַמִּי זָכַר נָא מִה יַעֲזֵב וְגו' וּמִה עֲנָה אוֹתוֹ בַּלְעָם וְגו' לְמַעַן דַּעַת צְדָקוֹת ה'" - אָמַר לָהֶם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 170)

אני מסתכל בראשיתם ובתחלת שרשיהם (רש"י כג, ט) יש לשאל, מדוע מוציא את הפתוב מפשוטו - בלעם עמד אז על הר גבוה ומשם ראה את ישראל. ויש לומר, שהקשה לו: נאמר לעיל "וישא משלו ויאמר", ולא מצינו בדבריו משל. לכן מפרש, שהמשל הוא במלים הללו: "צורים" ו"גבעות" משל הם לחזק ותקף של ישראל.

(י) **מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי במהו:**

ימן ייכול למנני דעדקיא דבית יעקב דאמיר עליהון יסגון פעפרא דארעא או תדא מארבע משריתא דישראל תמות נפשי מותא דקשיטוהי ויהי סופי פותהון:

ט"ז - מי מנה עפר יעקב וגו' • פתגומו: דעדקיא דבית יעקב וכו' מארבע משריתא, ארבע דגלים. דבר אחר: עפר יעקב - אין חשבון במצוות שהם מקימין בעפר (דברים כב): "לא תחרוש בשור ובחמור", (ויקרא ט): "לא תזרע כלאים", אפר פרה ועפר סוטה וכיצא בהם. ומספר את רבע ישראל, רביעותיהן, זרע היצא מן התשמיש שלהם. תמת נפשי מות ישרים • שבהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לח עמ' 96)

וכיצא בהם (רש"י כג, י) יש לומר, שבתיבות אלו מתפנן רש"י לארבע מצוות נוספות: אסור חרישה בשבת ובשמטה, אסור זריעה בשבת ובשמטה, כסוי דם בעפר, ו"ועפר אחר יקח וטח את הבית". ובלעם מתאר בכך את מעלתם של ישראל לעמת אמות העולם: לבני נח יש רק **שבע** מצוות, ולישראל יש לפחות שמונה בעפר בלבד.

(יא) **ויאמר בלק אל בלעם מה עשית לי לקב איבי לקחתיוך והנה ברכת ברוך:**

יא ואמר בלק לבלעם מה עבדת לי למילט סנאי דברתיך והא ברבא מברכת להון:

(יב) **ויען ויאמר הלא את אשר ישים יהוה בפני אתו אשמר לדבר:**

יב ואתב ואמר הלא ית דישוי יי בפומי יתה אטר למללא:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אפר פרה - שהאפר הוא מיסוד העפר (ראה תניא אהיק ס"י טו).
ועפר סוטה, וכיצא בהם - כלומר עוד ארבע מצוות (מלבד הארבע שהזכיר בפנים), והם: אסור חרישה בשבת ובשמטה, אסור זריעה בשבת ובשמטה, כיסוי דם בעפר, ובצרעת הבית (ויקרא יד, מב): "ועפר אחר יקח וטח את הבית" (הר"ב).
ומספר את רבע ישראל - רביעותיהן - ברש"י נדה לא, א: "עונת תשמישן".
זרע היצא מן התשמיש שלהם - כלומר, לילדים הנולדים מהם (ראה נחלת יעקב). וכאלו אמר: ומספר זרע רבע ישראל (רא"ם), ופירוש "ומספר" הוא כמו: ומי ספר, ולכן כתב אחר כך "את" (גרא). וראה לקמן רש"י כד, ג: "ומספר את רבע ישראל, שהקדוש ברוך הוא יושב ומונה רביעותיהן של ישראל מתי תבא טפה שנולד הצדיק ממנה".

בעפר, הדגש הוא ש"אין חשבון במצוות שהם מקימים בעפר", כלומר לאדם המקימן, בין שקיימן רגיל ביותר (הר"ב), או שקיים מצוות אלו על ידי כל ישראל יחד, יוצר רבוי עצום של מצוות, וזהו הדגש בלשון רש"י: "שהם מקימין". וה"נחלת יעקב" כתב, שכל רגע ורגע של קיום המצוה נחשב להם כמצוה, לכן "אין חשבון במצוות שהן מקימין בעפר".
במצוות שהם מקימין בעפר - ולפירוש זה המקרא הנה מסורס, כאלו אמר: מי מנה מה שעושה יעקב בעפר, פירוש: המצוות שעושים ישראל בעפר (רא"ם). וכוה בלעם בא לומר, שאפילו בעפר שהוא דבר שפל הם עושים הרבה מצוות, ולכן אין ראוי לקללם (גרא).
"לא תחרש בשור ובחמור" - דברים כב, י.
"לא תזרע כלאים" - ויקרא יט, יט.

אוכלים בטובה עם הגויים - לא יתחשב להם. תורה י
(י) **מי מנה עפר יעקב וגו'** - פתגומו: "דעדקיא דבית יעקב וכו' - דאמיר עליהון יסגון פעפרא דארעא" - מי יכול למנות הקטנים של בית יעקב, שאמר עליהם ירבו בעפר הארץ. ונראה שמפרש את "עפר יעקב", גם מלשון הקטנים של בית יעקב, וגם מלשון שירבו בעפר הארץ (גרא).
מארבע משריתא - "או תדא מארבע משריתא דישראל" - או אחת מארבעת המחנות של ישראל, וזהו פירוש של "ומספר את רבע ישראל", מי יכול לספור מחנה אחד מתוך ארבעה מחנות ישראל.
ארבעה דגלים. דבר אחר: "עפר יעקב", אין חשבון - זהו פירוש "מי מנה", אי אפשר למנות, כי אין חשבון. ואף שיש מספר למצוות התלויות

♦ יום חמישי ט"ו תמוז ♦

יג ואמר לה בלק איתא כען עמי לאתמר אחרן דתתונה מתמן להוד קצתה תחזי וכלה לא תחזי ותלוטה לי מתמן:

(יג) ויאמר אליו בלק לך־נא אתי אל־מקום אחר אשר תראנו משם אפם קצתו תראה וכלו לא תראה וקבנו־לי משם:

ט"ז וקבנו־לי • לשון צווי: קללהו לי.

יד ודברה לחקל סכותא לריש רמתא ונא שבועא מדבחינ ואסק תור ודכר על כל מדבחה:

(יד) ויקחהו שדה צפים אל־ראש הפסגה ויבן שבועה מזבחת ויעל פר ואיל במזבח:

ט"ח שדה צפים • מקום גבה הנה, ששם הצופה עומד לשמר אם יבא חיל על העיר. ראש הפסגה • בלעם לא היה קוסם כבלק; ראה בלק שעתידה פרצה להפרץ בישראל משם, ששם מת משה. כסבור ששם תחול עליהם הקללה, וזו היא הפרצה שאני רואה.

טו ואמר לבלק אתעתד הכא על עלתך ונאנא אתמטי עד כא:

(טו) ויאמר אל־בלק התיצב כה על־עלתך ואנכי אקרה כה:

ט"ט אקרה כה • מאת הקדוש־ברוך־הוא. אקרה • לשון אתפעל.

טז וערע מימר מן קדם יי לבלעם ושווי פתגמא בפומיה ואמר תוב לות בלק וכדין תמלל:

(טז) ויקר יהוה אל־בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל־בלק וכה תדבר:

כ"א וישם דבר בפיו • ומה היא השימה הזאת? ומה חסר המקרא באמרו: "שוב אל בלק וכה תדבר"?

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וזו היא הפרצה שאני רואה - באחד מכתבי־היד: "שהיה רואה". תורה טו (טו) אקרה כה - מאת הקדוש־ברוך־הוא - כאן כבר לא כותב: "אולי יקרה ה' לקראתי", כדלעיל פסוק ג, וברש"י שם: "אינו רגיל לדבר עמו ביום", אלא כתב: "ואנכי אקרה כה", משום שלאחר שנוכח בפעם הראשונה שה' נקרה אליו גם ביום, כבר לא היה לו ספק בענין זה. וראה לשון רש"י לקמן כד, א: "אולי יקרה ה' לקראתו פרצונו". "אקרה", לשון אתפעל - ולא לשון אפעל. וראה גם רש"י שמות ג, יח: "אקרה כה, [לשון מקרה] אהיה נקרה מאתו הלוים" ובהפונה על המקרה אשר יקר ה' אליו פה, ויהיה הוא נקרה מאתו, ולא שבלעם היה נקרה אל ה', כי בלעם לא היה נקרה אל ה', אלא היה נקרה מה' (ראם שם). תורה טו (טו) וישם דבר בפיו - ומה היא

בלעם היה קוסם, ככתוב (יהושע יג, כב) "ואת בלעם בן בעור הקוסם", אבל לא היה קוסם גדול כבלק. ולכן בלק הוא שהיה מוביל את בלעם למקומות שהקללה יכולה לפעול יותר. אבל מאידך לבלק לא הייתה יכולת לקלל כמו שהיתה לבלעם, לכן הוצרך להביא את בלעם. ראה בלק שעתידה פרצה להפרין בישראל משם - ונראה שזהו הפירוש "שדה צופים ראש הפסגה", שצפה את הפירצה שתהיה בראש הפסגה. ונראה שהפירצה מרמזת במלה "שדה", שהרי השדה היא פרוצה. אך במתנות בהונגה (במדינת ט) כתב, שהפירצה מרמזת במלה "פסגה", שהוא מלשון פסיקה ופירצה, כמו (ב"ק פא, א) "מפסג ועולה". ששם מת משה - כמו שכתוב (דברים לד, א) "ויעל משה .. ראש הפסגה". כסבור ששם תחול עליהם הקללה,

תמת נפשי מות ישרים - שבהם - לא סתם "ישרים", שאם כן מה ענינו לכאן (ג"א). וכן תרגם אונקלוס. וראה רש"י עבודה זרה כה, א: "מות ישרים, בלעם מבקש על עצמו שימות מיתה של גויעה פמותן". וברש"י בראשית כה, יז: "לא נאמרה גויעה אלא בצדיקים". תורה יג (יג) וקבנו לי - לשון צווי, קללהו לי. - ולא לשון עתיד, כדלקמן פסוק כז וברש"י שם (ג"א). שצוה עליו לקלל בין אם הדבר ישר בעיני ה' ובין אם לאו, אבל לקמן שם תלה הדבר בהסכמתו של הקדוש־ברוך־הוא, לכן מפרש בלשון עתיד. תורה יד (יד) שדה צפים - מקום גבוה היה - כמו שכתוב בהמשך "ראש הפסגה". ששם הצופה עומד לשמר אם יבא חיל על העיר. ראש הפסגה - בלעם לא היה קוסם כבלק - אף שגם

אֵלָא פְּשִׁיחָא שׁוּמְעָא שְׂאִינֵי נְרָשָׁה לְקַלְלָא, אָמַר: מָה אֲנִי חוֹזֵר אֶצֶל בְּלָק לְצַעְרוֹ? (סנהדרין ק"ה) וְנָתַן לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא רֶסֶן וְחֻכָּה בְּפִי, כְּאֶדָם הַפּוֹקֵס בְּהִמָּה בְּחֻכָּה לְהוֹלִיכָה אֶל אֲשֶׁר יִרְצָה, אָמַר לוֹ: עַל-כִּרְחֻק תָּשׁוּב אֶל בְּלָק.

(יז) וַיָּבֵא אֵלָיו וְהֵנֹּן נֶצֶב עַל-עֲלֹתוֹ וְשָׂרֵי מוֹאָב אֹתוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ בְּלָק מַה-דִּבַּר יְהוָה:

ט"י וְשָׂרֵי מוֹאָב אֹתוֹ • וְלַמַּעֲלָה הוּא אֹמֵר: "וְכַל-שָׂרֵי מוֹאָב"? בֵּינָן שָׂרָאוּ שְׂאִין בּוֹ תַקְנָה, הֲלָכּוּ לָהֶם מִקְצָתָם וְלֹא נִשְׂאָרוּ אֶלָּא מִקְצָתָם. מַה-דִּבַּר ה' • (בבב"ר) לְשׁוֹן צָחוּק הוּא זֶה, כְּלוֹמַר: אֵינְךָ בְּרִשׁוּתְךָ.

(יח) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר קוֹם בְּלָק וּשְׁמָעֵה הָאֵזִינָה עַד־בְּנוֹ צֶפֶר:

ט"י קוֹם בְּלָק • בֵּינָן שְׂרָאָהּ מִצַּחֵק בּוֹ, נִתְפַּנֵּן לְצַעְרוֹ: עֲמַד עַל רַגְלֶיךָ, אֵינְךָ רִשְׁאֵי לִישָׁב, וְאֲנִי שְׁלוּחַ אֵלֶיךָ בְּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מְקוֹם. בְּנוֹ צֶפֶר • לְשׁוֹן מִקְרָא הוּא זֶה, כְּמוֹ (תהלים קד): "חִיתוֹ יַעֲרֹ", (בראשית א): "וְחִיתוֹ-אֲרִיז", (תהלים קיד): "לְמַעַיְנו מִים".

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

מַה דִּבַּר ה' - לְשׁוֹן צָחוּק הוּא זֶה, כְּלוֹמַר אֵינְךָ בְּרִשׁוּתְךָ - שְׂהַרֵי בַפֶּעַם הִרְאָשׁוּנָה לֹא שְׂאָלוֹ: "מַה דִּבַּר ה'", וְרַק עֲתָה שְׂאָלוּ כֵּן (גרא). תורה יח (יח) קוֹם בְּלָק - בֵּינָן שְׂרָאָהּ מִצַּחֵק בּוֹ, נִתְפַּנֵּן לְצַעְרוֹ - וְלֹא שְׂבָאָמַת הִיָּה חַיֵּב לְעֲמוּד. עֲמַד עַל רַגְלֶיךָ - וְאֵף שְׂנֵאָמַר לְעִיל "וְהֵנֹּן נֶצֶב עַל עוֹלֹתוֹ", לְאַחַר שְׂרָאָה שְׂאִינֵי בְּרִשׁוּתוֹ לֹמַר מַה שְׂהוּא רֹצֵה, יִשָּׁב לוֹ וְהִיָּה מִשַּׁחֵק בּוֹ (תנחומא ט"ג).

אֵינְךָ רִשְׁאֵי לִישָׁב וְאֲנִי שְׁלוּחַ אֵלֶיךָ בְּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל מְקוֹם - וְלָכֵן הִנֵּךְ צָרִיךְ לְעֲמוּד אֵף שְׂאָתָה מְלָךְ. בְּנוֹ צֶפֶר - לְשׁוֹן מִקְרָא הוּא זֶה - לְהוֹסִיף וְאִ"ו בְּסִמְכוֹת (ספר הזכרון). וְרָאָה גַם רִשְׁ"י לְקַמֵּן כּוּד, ג. וְשֶׁם הִבִּיא פִּירוּשׁ נוֹסֵף בְּשֶׁם מְדַרְשׁ אֲגוּדָה: "בְּלָק בְּנוֹ צֶפֶר, אָבִיו בְּנוֹ הוּא בְּמַלְכוּת".

כְּמוֹ "חִיתוֹ יַעֲרֹ" - תהלים נ, י. שֶׁם קֵד, ח. שְׂהַיָּ"ו יִתְרָה (רש"י תהלים קיד, ח. קהלת ה, טז). "וְחִיתוֹ אֲרִיז" - בְּרִאשִׁית א, כד. צָרִיךְ עֵינָן שְׂרִשְׁ"י לֹא פִּירֵשׁ שֶׁם כְּלוֹם. "לְמַעַיְנו מִים" - תהלים קיד, ח. וַיִּזְו יִתְרָה כְּמוֹ וַיִּזְו שֶׁל "חִיתוֹ יַעֲרֹ" (רש"י שם). תורה יט

רֶסֶן - הוּא הַסּוֹגֵר אֶת הַפָּה (ראה רש"י תהלים קמ, ט). וְנִרְאָה שְׂזָהּוּ בְּדִי שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְקַלֵּל. וְחֻכָּה - הוּא הַגּוֹרֵם שֶׁלֹּא יוֹכֵל לְסַגּוֹר אֶת הַפָּה (ראה רש"י שבת קנ"ה, ב). וְנִרְאָה שְׂזָהּוּ בְּדִי שִׁיבְרָכְכֶם. אֲבָל רָאָה רִשְׁ"י סְנֵהֲדִרִין קה, ב: "חֻכָּה נָתַן בְּפִי בַלְעָם, שֶׁלֹּא הִיָּה מְנִיחוֹ לְקַלֵּל, וְהֵינּוּ וַיִּשְׁם". כְּפִי - וְזֶהוּ "וַיִּשְׁם דִּבַּר בְּפִי". כְּאֶדָם הַפּוֹקֵס בְּהִמָּה בְּחֻכָּה - רָאָה רִשְׁ"י שְׁבַת קנ"ה, ב: "פּוֹקֵס אֶת פִּיָּה - נוֹתֵן חֻכָּה לְתוֹךְ פִּיָּה שֶׁלֹּא תוֹכֵל לְסַגּוֹר פִּיָּה". לְהוֹלִיכָה אֶל אֲשֶׁר יִרְצָה. אָמַר לוֹ: עַל-כִּרְחֻק תָּשׁוּב אֶל בְּלָק. - בְּתַחִילָה נִקַּט "רֶסֶן וְחֻכָּה", וּבְמִשְׁל מוֹכִיר רַק "חֻכָּה", וַיִּשׁ לֹמַר מִשׁוֹם שְׂהַמְשַׁרְה דְּהִיָּתָה לֹא רַק שִׁבָּא לְבָלֵק, אֶלָּא גַם וּבְעִיקָר: "וְכַה תְּדַבֵּר", וְלִשְׁם כֶּף צָרִיךְ חֻכָּה. תורה יז

(יז) וְשָׂרֵי מוֹאָב אֹתוֹ - וְלַמַּעֲלָה - פְּסוּק ו. הוּא אֹמֵר: "וְכַל שָׂרֵי מוֹאָב", בֵּינָן שְׂרָאוּ שְׂאִין בּוֹ תַקְנָה, הֲלָכּוּ לָהֶם מִקְצָתָם, וְלֹא נִשְׂאָרוּ אֶלָּא מִקְצָתָם - וְלָכֵן מְדַגֵּשׁ הַפְּתוּב "וְשָׂרֵי מוֹאָב אֹתוֹ", אֵף שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לְכַךְ, כְּדִי לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁמִּקְצָתָם עָזְבוּ (ע"פ מַשְׁכִּיל לוח).

הַשִּׁמָּה הוּאֹת - שְׂאִין הַפְּתוּב מִפְּרֵשׁ מַה שֶׁם בְּפִי. וְאֵין לֹמַר שְׂמֵאָמַר "שׁוּב אֶל בְּלָק" הוּא פִּירוּשׁ "וַיִּשְׁם דִּבַּר בְּפִי", שְׂאֵם כֵּן "וַיֹּאמֶר" לְמָה לִּי? הִיָּה לוֹ לֹמַר: וַיִּשְׁם דִּבַּר בְּפִי שׁוּב אֶל בְּלָק וְכַה תְּדַבֵּר (רא"ם). וְמַה שְׂנֵאָמַר לְעִיל פְּסוּק ה': "וַיִּשְׁם דִּבַּר בְּפִי", הַכֹּנֵה לְדַבְּרֵי הַנְּבוּאָה, וְכַדְלִקְמֵן בְּבִיאֹר הַבַּא.

וְמַה חִסֵּר הַמִּקְרָא בְּאִמְרוֹ: "שׁוּב אֶל בְּלָק וְכַה תְּדַבֵּר" - כְּלוֹמַר, בֵּינָן שְׂנֵאָמַר "וַיִּקְרַח ה' אֶל בַּלְעָם", שִׁפִּירוּשׁוֹ שְׂנֵגְלָה אֵלָיו נְבוּאָה, וְאֵם כֵּן יְכוּל הִיָּה הַפְּתוּב לֹמַר מִיָּד: "וַיֹּאמֶר שׁוּב אֶל בְּלָק וְכַה תְּדַבֵּר", וְלְמָה הוּצַרְךָ לְכַתּוּב גַּם "וַיִּשְׁם דִּבַּר בְּפִי"? אֲבָל לְעִיל בְּפְסוּק ה' לֹא שׁוֹאֵל כֵּן, בֵּינָן שְׁשֶׁם אַחֲרֵי "וַיִּקְרַח ה' אֶל בַּלְעָם" מִפְּסִיק הַפְּתוּב בְּדַבְּרֵי בַלְעָם אֶל ה': "וַיֹּאמֶר אֶת שְׂבַעַת הַמּוֹבְחוֹת עֲרַכְתִּי וְגו'", וְלָכֵן הוּצַרְךָ הַפְּתוּב לֹמַר אַחֲרֵי-כֵן: "וַיִּשְׁם ה' דִּבַּר בְּפִי בַלְעָם", לֹמַר שְׁשֶׁם בְּפִי דַבְּרֵי נְבוּאָה, אֲבָל כֵּאֵן אֵין הַפְּסוּק בֵּין "וַיִּקְרַח ה' אֶל בַּלְעָם" לְבִין "וַיִּשְׁם דִּבַּר בְּפִי", לָכֵן שׁוֹאֵל רִשְׁ"י לְשֶׁם מַה הוּצַרְךָ לְכַתּוּב (באר בשדה).

אֵלָא בְּשִׁיחָה שׁוּמְעָא שְׂאִינֵי נְרָשָׁה לְקַלְלָא, אָמַר: מָה אֲנִי חוֹזֵר אֶצֶל בְּלָק לְצַעְרוֹ, וְנָתַן לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא

(ט) **לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְבֹּד וּבִן־אָדָם וַיִּתְנַחֵם הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדַבֵּר וְלֹא יְקִימְנָה:**

יט לא אִישׁ אֶל וַיִּכְבֹּד וּבִן־אָדָם וַיִּתְנַחֵם הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדַבֵּר וְלֹא יְקִימְנָה: מתקנים:

ט"י לא אִישׁ אֶל וַיִּכְבֹּד וּבִן־אָדָם וַיִּתְנַחֵם הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדַבֵּר וְלֹא יְקִימְנָה: ההוא אִישׁ אֶל וַיִּכְבֹּד וּבִן־אָדָם וַיִּתְנַחֵם הַהוּא אָמַר וְלֹא יַעֲשֶׂה וְדַבֵּר וְלֹא יְקִימְנָה: חזורים ונמלכין לחזור בהם.

(כ) **הִנֵּה בָרְךְ לְקַחְתִּי וּבָרְךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה:**

כ הָא בָרְכָן קַבְלִית וּבָרְכָנָה לְיִשְׂרָאֵל וְלֹא אָתָב בְּרַכְתִּי מִנָּה:

ט"ז הִנֵּה בָרְךְ לְקַחְתִּי אֶתָּה שׁוֹאֲלֵנִי מֵה־דַּבֵּר ה'?" קַבְלִית מִמֶּנּוּ לְבָרְךְ אוֹתָם. (ס"א): "בָּרְךְ" כְּמוֹ "לְבָרְךְ". וּבָרְךְ וְלֹא אֲשִׁיבָנָה הוּא בָרְךְ אוֹתָם, וְאֲנִי לֹא אֲשִׁיב אֶת בְּרַכְתּוֹ. וּבָרְךְ כְּמוֹ וּבָרְךְ, וְכֵן הוּא גְזֵרַת רִי"ש, כְּמוֹ (תהלים עז): "אוֹיֵב חָרַף", כְּמוֹ חָרַף, וְכֵן (שם ט): "וּבוֹצֵעַ בָּרְךְ", הַמְהַלֵּל וּמְבָרְךְ אֶת הַגּוֹזֵל

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(יט) **לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְבֹּד** - בן הגירסא בדפוס ראשון. **וגו' - כבר נשבע להם להביאם ולהורישם ארץ שבעה אמות, ואתה סבור להמיתם במדבר? ההוא אמר וגו' - בלשון תמה - כלומר, "ההוא" מוסב על הקדוש-ברוך-הוא, והוא נאמר בלשון תמיהה, ופירושו: וכי הקדוש-ברוך-הוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה? ולא ש"ההוא" מוסב על ה"בן אדם", והה"א הוא ה"א הידיעה (מרא דביא). אָמַנְם בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת מִפְּרֵשׁ רִש"י פְּסוּק זֶה שֶׁלֹּא בְּלִשׁוֹן תְּמִיּהָ - רָאָה רִש"י יְחֻזְקָא ל, כ, ג: "וּזוֹ אַחַת מִן הַמְּקוֹמוֹת הַמְּלַמְּדִים אוֹתָנוּ שֶׁהַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא חוֹזֵר בּוֹ עַל הַרְעָה". מִשְׁלֵי כח, כג: "בְּלִעַם מְכַרְזוֹ וּמְחִיפּוֹ: עֲשׂוּ תִּפְתָּכֶם וְאִינוּ מְקַפְּדִים, לֹא אִישׁ אֶל וַיִּכְבֹּד בְּאוֹמוֹת, אָבֵל בְּכֶם אוֹמֵר וְלֹא יַעֲשֶׂה". **וְתִיבִין וּמִתְמַלְכִין** - לְאַחַר שֶׁפִּירֵשׁ רִש"י אֶת הַפְּסוּק, כָּעֵת בָּא לְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי תַרְגוּם אוֹנְקֵלוֹס עַל תִּיבַת "וַיִּתְנַחֵם".**

חזורים ונמלכין לחזור בהם - כלומר אין פירושו: וחזורים ונמלכים (בלבד). שהרי לא אמר תחילה שהם נמלכים שיאמר עליהם "וחזורים ונמלכים" פעם שנייה, אלא אמר תחילה: "די אנון גזרין למעבד", שהם גזורים לעשות, ואם כן פירוש "וְתִיבִין וּמִתְמַלְכִין" הוא: חזורים מגזירתם שגזרו לעשות ונמלכים לחזור בהם ממנה (ספר הזכרון).

מְבָאָר בְּזֶה שְׁמֵלַת "בָּרְךְ" הִיא פּוֹעֵל, שֶׁפִּירוּשׁוֹ "בָּרְךְ אוֹתָם", וְלֹא שֶׁם דָּבָר. וּמִפְּנֵי שֶׁכִּינוּי "וְלֹא אֲשִׁיבָנָה" מוֹרָה שֶׁהוּא שֶׁם דָּבָר, שֶׁהַכִּינוּי אִינוּ נוֹפֵל אֶלָּא עַל שֶׁם דָּבָר וְלֹא עַל הַפּוֹעֵל, הוֹכְרָח לומר: "וְלֹא אֲשִׁיב אֶת בְּרַכְתּוֹ", וּכְאִילוֹ אָמַר: וּבָרְךְ בְּרַכָּה וְלֹא אֲשִׁיבָנָה (רא"ם).

וברך - כמו "וברך" - לשון פעל (רש"י תהלים ג, א). דהיינו שאינה שם דבר אלא לשון פועל, וכמו שמבאר בהמשך (רא"ם). והנה יש מנקדים כאן "ברך", אף לעניות דעתי אינו נכון, שכן אין כוונת רש"י לבאר כאן מדוע הבי"ת אינה מנוקדת בחיריק, אלא הטעם שהרי"ש מנוקדת בציר"ה ולא בפת"ח. אָמַנְם בְּמָקוֹם אַחַר מְבָאָר רִש"י הַטַּעַם שֶׁאֵין מְנַקְּדִים הַבִּי"ת בְּחִירִיק - רָאָה רִש"י תְּהִלִּים לט, ג: "וְלֹא יֹאמֵר בָּרְךְ כַּאֲשֶׁר יֹאמֵר דָּבָר, לְפִי שֶׁאֵין דְּגִשׁוֹת נִיכָר בְּרִי"ש". וְכֵן בְּרִש"י נְחִמְיָה ג, ג: "וְקוֹדֵף שֶׁל קְרוּהוּ אֵינָה נְהוּגָה לִינְקֵד בְּחִירִיק בְּעֵינָן זֶה, מִפְּנֵי רִי"ש שֶׁלֹּא חָרְיָה, כְּמוֹ בָרְךְ, חָרַף עֲשָׂהוּ, וּבְרַכְתִּיהָ וְהִתְהַלְּגוּם (בראשית יז, טז), וְיִרְיָתִים בְּאַרְצוֹת (יחזקאל כט, יב)".

וכן היא גזרת רי"ש - שלפעמים היא מנוקדת בציר"ה ולא בפת"ח. וראה גם רש"י תהלים שם: "וְאֵל תְּתַמָּה עַל בָּרְךְ שֶׁלֹּא אָמַר בָּרְךְ, שֶׁהַרְבֵּה תִיבּוֹת שֶׁל רִי"ש מְשֻׁמּוֹת כֶּךָ, כְּגוֹן אוֹיֵב חָרַף ה', וְלֹא נֶאֱמַר חָרַף". וּבְטַעַם הַדָּבָר שֶׁהִיא מְנַקְּדַת כֶּךָ לְפַעְמִים, נֶרְאֶה שֶׁזֶה קָשׁוּר

וְנֶרְאֶה שֶׁהוֹצֵרָךְ רִש"י לְפָרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי הַתַּרְגוּם כְּאֵן כְּדִי לְהַתְאִים אוֹתָם עִם הַכָּלל שֶׁקִּבַּע רִש"י (בבראשית ה, ט) ש"כָּל לְשׁוֹן נָחוּם שֶׁבִּמְקַרָּא לְשׁוֹן נְמַלְךָ מַה לַּעֲשׂוֹת, וְכֵן אָדָם וַיִּתְנַחֵם .. לְשׁוֹן מִחֻשְׁבָּה אַחֲרַת". כְּלומר, "וַיִּתְנַחֵם" אֵין פִּירוּשׁוֹ שֶׁמְחַלֵּט לְחַזוֹר מִמָּה שֶׁגָּזַר, אֶלָּא פִּירוּשׁוֹ שֶׁעוֹלָה בְּמִחְשַׁבְתּוֹ "מִחֻשְׁבָּה אַחֲרַת" מִמָּה שֶׁגָּזַר, וְהִיא הַגּוֹרְמַת לוֹ לְהַחֲלִיט אַחֲרֵי-כֵן לְחַזוֹר בּוֹ מְגִזְרָתוֹ. תורה כ

(כ) **הִנֵּה בָרְךְ לְקַחְתִּי - אתה שואלני** - שכן משמעות "הנה", שזו תשובה לשאלה (גרא). **"מה דבר ה' -** קבלתי - זהו פירוש של "לקחתי" האמור כאן, שאינו כמו כל "לקחתי" שבמקרא שלוקח איזה דבר (רא"ם). **ממנו לברך -** הפך לשון המקרא ואמר: "קבלתי .. לברך", במקום "ברך לקחתי", מפני שהתשובה על "מה דבר ה'", שפירושו מה קבלת ממנו, היא שקבל ממנו לברך, ואילו היתה השאלה מה בפיה, היתה תשובתו: ברך קבלתי, ומאחר שהשאלה היתה מה קבלת ממנו, ראוי לומר: "קבלתי .. לברך" (רא"ם).

אותם. ברך - כמו "לברך" - כיון שהיא תיבת מקור, ותיבת מקור תמיד נצרכת בשימוש לאותיות בכל"ם (רא"ם). **וברך ולא אשיבנה - הוא ברך אותם, ואני לא אשיב את ברכתו -**

ואומר: אל תירא כי לא תענש, שלום יהיה לך - מרגיז הוא להקדוש ברוך הוא. ואין לומר ברוך שם דבור, שאם בן הנה נקוד בפתח קטן (ר"ל: סגול תחת הרי"ש) וטעמו למעלה, אבל לפי שהוא פעל, הוא נקוד קמץ קטן (צירי) וטעמו למטה.

(כא) לא־הִבִּיט אֶן בִּיעֲקֹב וְלֹא־רָאָה עִמָּל בְּיִשְׂרָאֵל יִהְיֶה אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וְתִרְעַת מִלֶּךְ בּוֹ:

כא אסתכלית לית פלחי גלולין בדבית יעקב ואף לא עבדי לאות שקר בישראל מימרא דיי אלהון פסעדהון ושכינת מלכהון ביניהון:

ט"ו לא־הִבִּיט אֶן בִּיעֲקֹב וגו' • פתרגומו. דבר אחר: אחר

פשוטו הוא נדרש מדרש נאה. לא הביט • הקדוש ברוך הוא און שביעקב, שפשהן עוברין על דבריו אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות שלהם ובעמלן, שהן עוברים על דתו. עמל • לשון עברה, כמו (שם ט): "הרה עמל", (שם ט): "כי אתה עמל וכעס תביט", לפי שהעברה היא עמל לפני המקום. ה' אלהיו עמו • אפלו מכעיסין וממרים לפניו, אינו זו מתוכן. ותרועת מלך בו • לשון חבה ורעות, כמו (שמואל ב טו): "רעה דוד" אוהב דוד, (שופטים טו): "ויתנה למרעהו". וכן תרגם אונקלוס: ושכינת מלכהון ביניהון.

(כב) אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם פְּתוּעַת רֵאִם לוֹ:

כב אלה דאפקינון ממצרים תקפא ורומא דילה:

ט"ו אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם • אתה אמרת: "הנה עם יצא ממצרים", לא יצא מעצמו, אלא האלהים הוציאם.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

טו. אף שם: א) "והרה". ב) רש"י שם מפרשו מלשון יגיעה. ואולי פונתו בעיקר לאיוב טו, לה: "הרה עמל", וברש"י שם: "עשה רעה".

"כי אתה עמל וכעס תביט" - שם ג, יד. בן דרפקר שתביט עמל וכעס (רש"י שם).

לפי שהעברה היא "עמל" - טורח ויגיעה.

לפני המקום - לכן היא נקראת "עמל". ראה גם רש"י קהלת ד, ד: "וראייתי אני את כל עמל - הן העבירות, שהן עמל בעיני הקדוש ברוך הוא". שם ד, ו: "בעבירה, שהוא עמל ועצבות רוח לפני המקום".

ה' אלהיו עמו - אפלו מכעיסין וממרים לפניו, אינו זו מתוכן. ותרועת מלך בו - לשון חבה ורעות, כמו "רעה דוד" - שמואל ב טו, לו.

אוהב דוד, "ויתנה למרעהו" - שופטים טו, ו. לאחד משושבינו נתנה (רש"י שם טו, ב).

וכן תרגם אונקלוס: "ושכינת מלכהון ביניהון" - ושכינת מלכם בתוכם. תורה כב

(כב) אל מוציאם ממצרים - אתה אמרת - לעיל כב, ה.

"הנה עם יצא ממצרים", לא יצא

היה נקוד בפתח קמץ - סגול. וטעמו למעלה - בתחילת המלה. אבל לפי שהוא לשון פעל הוא נקוד קמץ קטן - צירי.

וטעמו למטה - בסוף המלה. ראה גם רש"י תהלים שם: "ברך, כמו ברוך, לשון פעל, ותדע שאלו היה שם דבר היה הטעם למעלה באות הראשונה והיה נקוד פתח, וזה נקוד קמץ קטן וטעמו למטה ברי"ש". תורה כא

(כא) לא הביט און ביעקב וגו' - פתרגומו - "אסתכלית, ולית פלחי גלולין בדבית יעקב, ואף לא עבדי לאות שקר" - הסתכלתי, ואין עבדי גלולים בבית יעקב, ואף לא עבדי עבודת שקר בישראל. ולפירוש זה, "לא הביט" הפונה לכלעם, שאינו רואה און ביעקב.

דבר אחר, אחר פשוטו הוא נדרש מדרש נאה: "לא הביט" תקדוש ברוך הוא "און" שב"יעקב", שבשהן עוברין על דבריו, אינו מדקדק אחריהם להתבונן באוניות - מלשון "און".

שלהם ובעמלן - זהו פירוש "ולא ראה עמל בישראל".

שהם עוברים על דתו. עמל - לשון עברה, כמו "הרה עמל" - תהלים ז,

לכלל המובא בהערה הקודמת, שלפי האמת היתה צריכה לינקוד בחיריק תחת הבי"ת וצירי"ה תחת הרי"ש, ולכן אף שבפועל לא מנקדים אותה כן, אלא בצירי"ה תחת הבי"ת ובפתח תחת הרי"ש, הרי שלפעמים משאירים את הצירי"ה תחת הרי"ש ולא משנים אותה לפתח.

כמו "אויב חרף" - תהלים עד, יח. כמו "חרף" - בן מנקה בספר הזקרון. וכן נראה נכון, כנזכר לעיל.

וכן "ובצע ברוך" - שם י, ג.

המהלל ומברך - דהינו שהוא לשון פעל ולא שם דבר. ויש להעיר שמפרש "ברך" בלשון הונה, ואם בן אינה דומה לגמרי לדוגמאות הקודמות המדברות בלשון עבר ודמי (ד) ולהעיר שבתהלים שם מפרש רש"י בלשון עבר, וכדלקמן בהערה הבאה.

את הגזול - זהו פירוש "ובצע".

ואומר: אל תירא כי לא תענש, שלום יהיה לך - מרגיז הוא להקדוש ברוך הוא - זהו פירוש "נאץ ה'". אבל ראה רש"י שם שמפרש אחרת: "והגזולן שפח את עצמו לאמר, נאץ ה', ושלום יהיה לי".

ואין לומר "ברך" שם דבר, שאם בן

פְּתוּעַפֹּת רָאִים לוֹ • כְּתָקָף רוּם וְגִבָּה שְׁלוֹ. וְכֵן (אייוב כב): **"וְכִסֵּף תּוֹעֲפוֹת" - לְשׁוֹן מְעוֹז הֵמָּה.** וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא לְשׁוֹן (בראשית א): **"וְעוֹף יְעוֹפֵף,"** הַמְעוֹפֵף בְּרוּם וְגִבָּה, וְתָקָף רַב הוּא זֶה. **תּוֹעֲפֹת רָאִים • עֲפִיפֹת גִּבָּה.** דְּבַר אַחֵר: **"תּוֹעֲפֹת רָאִים."** תְּקָף רָאִים. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: (גיטין סח) **אֵלּוּ הַשְּׂדִים.**

(כג) כִּי לֹא־נַחַש בְּיַעֲקֹב וְלֹא־קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל בְּעַת יֹאמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה־פַּעַל אֵל:

כִּי לֹא־נַחַש בְּיַעֲקֹב • כִּי רֵאוּיִים הֵם לְכַרְכָּה, שְׂאִין בָּהֶם מְנַחֲשִׁים וְקוֹסְמִים. פְּעַת יֹאמֵר לְיַעֲקֹב וְגו' • עוֹד עֲתִיד לִהְיוֹת עַת פְּעַת הַזֹּאת, אֲשֶׁר תִּגְלַה חֲבָתָן לְעִין כַּל, שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵינָם לְפָנָיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה מִפִּיו וּמְחַיְצָתָן לְפָנָיו מִמְּלֶאכֵי הַשְּׂרָת, וְהֵם יִשְׁאַלּוּ לָהֶם: מַה פַּעַל אֵל, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ה): "וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת־מוֹרֶיךָ". דְּבַר אַחֵר: "יֹאמֵר לְיַעֲקֹב" - אֵינּוּ לְשׁוֹן עֲתִיד, אֲלָא לְשׁוֹן הַזֶּה: אֵינֶן צְרִיכִים לְמַנְחֵשׁ וְקוֹסֵם, כִּי בְּכַל עַת שְׂצִרְיָךְ לְהֹאמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מַה פַּעַל

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ידוע (הרבי).
אֲשֶׁר תִּגְלַה חֲבָתָן לְעִין כַּל - כְּמוֹ שֶׁנֶּשְׁנָה בְּעַת הַזֹּאת, וְכְמוֹ שֶׁכְּתוּב לְעִיל "וּתְרוּעַת מְלָךְ בּוֹ", לְשׁוֹן חִיבָה וְרַעוּת (רא"ם).

שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבֵינָם לְפָנָיו וְלוֹמְדִים תּוֹרָה מִפִּיו - כְּפִי שֶׁהֵיחָד בְּזֶמַן מִתֵּן תּוֹרָה, אֲלָא שֶׁבְּזֶמַן מִתֵּן תּוֹרָה הֵיחָד זֶה לְזֶמַן קָצֵר, וְאֵילּוּ לְעִתִּיד לְבֹא "הֵן יוֹשְׁבִים לְפָנָיו", יִשְׁיבָה מִלְּשׁוֹן עֲבָבָה וְקַבִּיעוּת (הרבי).

וּמְחַיְצָתָן לְפָנָיו מִמְּלֶאכֵי הַשְּׂרָת - וְכֵן מִתְּבַטֵּאת חֲבָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל גַּם בְּיַחַס לְמְלֶאכֵי הַשְּׂרָת, שֶׁתְּפַקְדֵם לְשֵׁרֵת בְּכִיכּוֹל אֶת הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא (הרבי).

וְהֵם - מְלֶאכֵי הַשְּׂרָת. יִשְׁאַלּוּ לָהֶם - וְזֶהוּ פִירוּשׁ "יֹאמֵר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל".

"מַה פַּעַל אֵל" - מַה הוֹרָה לָכֶם הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא, לְפִי שְׂאִינָם יְכוֹלִין לְכַנֵּס לְמַחֲצֵתָן (תנחומא סי' יד).

וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר - יִשְׁעִיהָ ל, כ.

"וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרֶיךָ" - הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא הַמְּלַמֵּד לְהוֹעִיל (רש"י סח).

דְּבַר אַחֵר: "יֹאמֵר לְיַעֲקֹב, אֵינּוּ לְשׁוֹן עֲתִיד, אֲלָא לְשׁוֹן הַזֶּה - וְנֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן עֲתִיד כִּי הוּא הוֹנֵה תְּמִיד, וְכְמוֹ שְׂאוֹמֵר בְּהַמְשָׁךְ "בְּכָל עַת" (באר רחובות). וּלְפִירוּשׁ זֶה "בְּעַת יֹאמֵר לְיַעֲקֹב" מְחַוֵּר עִם תְּחִילַת הַפְּסוּק "כִּי לֹא נַחַש בְּיַעֲקֹב, וְכַפִּי שֶׁמִּפְּרָשׁ (רא"ם).
אֵינֶן צְרִיכִין לְמַנְחֵשׁ וְקוֹסֵם - וְזֶהוּ

בְּשִׁבְחַ שְׂכָנָה, וְלָכֵן מִיד מוֹסִיף רִש"י וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: אֵלּוּ הַשְּׂדִים.

וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: - גִּיטִין סח, ב.

אֵלּוּ הַשְּׂדִים - כְּלוֹמֵר, לְפִי פִירוּשׁ זֶה שֶׁ"רָאִים" הַכּוֹנֵה לְחִיָּה שֶׁשְּׂמָה רָאִים, בִּיָּאָרוּ חֲכָמִים שֶׁ"תּוֹעֲפוֹת רָאִים", הַכּוֹנֵה לְשָׂדִים, וְהֵינּוּ שֶׁלְשָׂדִים יֵשׁ הַתְּקָף וְהַחֹזֶק שֶׁל רָאִים [אֲבָל רָאֵה רִש"י דְּבָרִים ל, יז שֶׁ"רָאִים אֵין כְּחוֹ קֶשֶׁה". וְצִרְיָךְ עֵינֶיךָ]. וּלְפִירוּשׁ זֶה "תּוֹעֲפוֹת רָאִים לוֹ" הַכּוֹנֵה, שֵׁשׁ בְּרִשׁוֹת הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא שְׂדִים הַהוֹלְכִים בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ. וְרָאֵה גַם רִש"י גִיטִין שָׁם: "תּוֹעֲפוֹת רָאִים לוֹ - לְקְדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא יֵשׁ לוֹ תּוֹעֲפוֹת רָאִים לְמִשְׁלַחְתּוֹ, וְלִפְרַע פּוֹרְעָנוּת בְּשִׁלְיָחוֹתוֹ". וְכַתּוּב בִּ"מִשְׁכִּיל לְדוֹד" שֶׁבְּלַעַם בָּא לֹמַר בְּזֶה לְבָלֵק, שְׂאִינּוּ יְכוֹל לְהִרַע לְיִשְׂרָאֵל אֲפִילוּ עַל־יְדֵי הַשְּׂדִים, כִּינֵן שֶׁהֵם נִמְצָאִים בְּרִשׁוֹת הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא. תורה כג.

(כג) כִּי לֹא נַחַש בְּיַעֲקֹב - "כִּי" - בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן: כְּלוֹמֵר.

רֵאוּיִים הֵם לְכַרְכָּה - נִרְאֶה שֶׁזֶה מוֹסֵב עַל הָאִמּוֹר בְּפִסּוּק כ: "וְהָיָה בְּרִךְ לְקַחְתִּי", מִשׁוּם שֶׁרֵאוּיִים הֵם לְכַרְכָּה.

שְׂאִין בָּהֶם מְנַחֲשִׁים וְקוֹסְמִים. פְּעַת יֹאמֵר לְיַעֲקֹב וְגו' - עוֹד עֲתִיד לִהְיוֹת עַת "בְּעַת הַזֹּאת -

מִפְּרָשׁ כּוֹן. מִפְּנֵי שֶׁכִּי הַדְּמִיוֹן מוֹרָה שֶׁהוּא מְדַמֶּה עַת אַחֲרַת לְעַת הַזֹּאת, דְּהֵינּוּ שְׂעוֹד עֲתִיד לִהְיוֹת עַת אַחֲרַת בְּעַת הַזֹּאת (רא"ם). וְאָמַר "בְּעַת הַזֹּאת", כִּי "בְּעַת" (כ"ף בְּקָמ"ץ) מוֹרָה עַל זְמַן

מְעַצְמו, אֲלָא הַאֲלֹהִים הוֹצִיאֵם.

פְּתוּעַפֹּת רָאִים לוֹ - כְּתָקָף רוּם וְגִבָּה שְׁלוֹ - פִּירֵשׁ "תּוֹעֲפוֹת" מִלְּשׁוֹן חֹזֶק וְתָקָף, וְ"רָאִים" מִעֵינֵי רוּם וְגִבָּה, לֹא מִעֵינֵי (דברים לג, יז) "רָאִים קְרָנָיו", שֶׁהֵיחָד חִיָּה מְחִית הַאֲרָץ, כִּי אֵין רֵאוּי לְחַס כְּחוֹ וּגְבוּרָתוֹ לְכַח בְּהֵמָה אַחַת (רא"ם). כְּלוֹמֵר, שֶׁהַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא הוֹצִיאֵם מִמְּצָרִים בְּתָקָף גָּדוֹל, דְּהֵינּוּ בְּנִסִּים גְּדוֹלִים (נרא). וְכַפֵּל הַלְּשׁוֹן "רוּם וְגִבָּה", לְהוֹרוֹת עַל הָרוּם הַכִּי גְבוּהָ (דברי יח). וְרָאֵה גַם רִש"י לְקַמֵּן כד, ח: "אֵל הַמוֹצִיאֵם מִמְּצָרִים בְּתָקָף וְרוּם שְׁלוֹ".

וְכֵן "וְכִסֵּף תּוֹעֲפוֹת" - אֵיבוב כב, כה. **לְשׁוֹן מְעוֹז הֵמָּה -** בְּרִש"י שָׁם: "לְשׁוֹן חֹסֵן".

וְאוֹמֵר אֲנִי - לְמָה נִקְרָא הַתְּקָף בְּשֵׁם תּוֹעֲפוֹת (רא"ם).

שֶׁהוּא לְשׁוֹן "וְעוֹף יְעוֹפֵף" - בְּרֵאשִׁית א, כ.

הַמְעוֹפֵף בְּרוּם וְגִבָּה, וְתָקָף רַב הוּא זֶה - שִׁיבְכֵל לְהִנִּיעַ אֶת גּוֹפוֹ לְצַד מְעִלָּה, הִיפָךְ תְּנוּעָתוֹ הַטְּבָעִית, שֶׁהֵיחָד לְצַד מִטָּה (רא"ם).

"וְתוֹעֲפֹת רָאִים," עֲפִיפֹת גִּבָּה. דְּבַר אַחֵר: "תּוֹעֲפֹת רָאִים," תְּקָף רָאִים - וּלְפִירוּשׁ זֶה "רָאִים", הַכּוֹנֵה לְמִין הַחִיָּה הַנִּקְרָא רָאִים (רָאֵה רִש"י עַבְדוּךָ וְרָה ג, ב שֶׁהֵיחָד חִיָּה גְדוֹלָה). וְאָמַר "רָאִים" לְשׁוֹן רַבִּים, שֶׁכֵּן "רָאִים" בְּלִשׁוֹן יְחִיד שֶׁבְּכַתּוּב מוֹרָה עַל מִין הַחִיָּה. וּלְפִירוּשׁ זֶה "תּוֹעֲפוֹת רָאִים לוֹ", אֵינּוּ מוֹסֵב עַל הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁכֵּן בְּאִמּוֹר לְעִיל לֹא שָׁךְ לְשִׁבַח אֶת הַקְּדוּשָׁת־בְּרוּךְ־הוּא

הקדוש-ברוך-הוא ומה גזרותיו במרום, אינן מנחשים וקוסמים, אלא נמסר להם על-פי נביאייהם מה היא גזרת המקום, או אורים ותמים מגידים להם. ואונקלוס לא תרגם בן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 266)

ומחיצתו לפניו ממוחצת מלאכי השרת (רש"י כג, כג) רש"י פרש לעיל (ויקרא א, א) שפלאכי השרת משתמשין בלשון "ויקרא", ואלו נביאי האמות נאמר לשון "ויקרא", לשון ארעי וטמאה. והינו, שבלעם היה למטה ממלאכי השרת. מובן אפוא, שמבחינתו ישנה חשיבות מיוחדת בכך שישראל הם למעלה ממלאכי השרת.

הן-עם כלביא יקום וכארי יתנשא לא ישכב (כד) **עד-יאכל טרף ודם-חללים ישתה:**
 כד היא עמא פליתא שרי וכאריא יתנשל לא ישרי בארעה עד דיקטול קטול ונקסי עממא יירת:

הן-עם כלביא יקום וגו'. פשהן עומדין משינתם שחרית, הן מתגברים כלביא וכארי לחטף את המצוות: ללבש ציצית, לקרא את שמע ולהניח תפלין. לא ישכב. בליילה על משתו עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו. ביצד? קורא את שמע על משתו ומפקיד רוחו ביד המקום. בא מחנה וגיס להזיקם - הקדוש-ברוך-הוא שומרם ונלחם מלחמותיהם ומפילם חללים. דבר אחר: הן-עם כלביא יקום

אשל אברהם - הרב אלטוילי

תפלין, ואם בן קריאת שמע הוי תדיר, ותדיר קודם.
לא ישכב - בליילה על משתו, עד שהוא אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו - וזהו פירוש "עד יאכל טרפו".
ביצד? קורא את שמע על משתו - ראה ברכות ה, א: "כל הקורא קריאת שמע על משתו, כאלו אוהו קרב של שתי פיות בידו", וברש"י שם: "להרוג את המזיקין".
ומפקיד רוחו ביד המקום - בלשון הכתוב (תהלים לא, ו) "בידך אפקיד רוחי".
 ואולי רומז בזה גם שאומר פסוק זה לפני השינה, וכמוכא בברכות ה, ריש עמוד א.
בא מחנה וגיס להזיקם - לכללות עם ישראל. וראה הערה הבאה.
הקדוש-ברוך-הוא שומרם ונלחם מלחמותם ומפילם חללים - וזהו "ידם חללים ישתה" (רא"ש). בלומר, הפסוק מתחלק לשני חלקים, החלק הראשון מדבר על כל יהודי שקורא קריאת שמע על משתו, שעל-ידי קריאת שמע שלו "אוכל ומחבל כל מזיק הבא לטרפו", ולכן נאמר "טרף" בלשון יחיד. אבל בחלק השני מדבר על כללות עם ישראל בשעה שהם יושנים, שהקדוש-ברוך-הוא שומר אותם אז מכל "מחנה וגיס" הבאים להזיקם, ולכן נאמר "חללים" בלשון רבים.
דבר אחר: "הן עם כלביא יקום

המצוות, ללבש מלית, לקרא את שמע ולהניח תפלין - בן הוא ברוב כתבי-היד ובדפוסים, אבל בכמה כתבי-יד וכן ברבנו בח"י הסדר הוא: ציצית תפלין וקריאת שמע, כפי סדר עשייתו. ולפי הסדר שבפנים יש לומר, שהיו חוטפים לקרוא את שמע לפני הנחת תפלין, פן יעבור זמן קריאת שמע, ואחר-כך היו מניחים תפלין, ואין בזה משום מעיד עדות שקר, כיון שלאחר שקראו קריאת שמע הרי מניחים תפלין וישוב קוראים בהם קריאת שמע] (ע"פ הרב). ולכאורה בן משמע גם מלשון רש"י (ברכות ה, ב): "הקורא ואינו מקים אינו גומר את המצוה". וב"משפיל לדרך" כתב שרש"י כתב הסדר לפי לשון הכתוב, שבתחלה כתוב "כלביא יקום", והינו המצוות שנוגעות בזמן קימת הבקר, שהן טלית וקריאת שמע, ואחר-כך כתוב "וכארי יתנשא", והפונה למצוה שנוגעת לכל היום, שכן התפלין מונחות על האדם במשך כל היום (כפי מה שהיה נהוג בעבר). ויש לומר שזהו "יתנשא", שהתפלין מרוממות את האדם במשך כל היום. וה"באר בשדה" כתב ש"יתנשא" מוסב על התפלין, כיון שעל התפלין של ראש נאמר (דברים יח, כ) "ברכות א", וראו כל עמי הארץ כי שם זה נקרא עליך". ובשו"ת בית יצחק (ארח סי' ט) כתב, שרש"י כתב תפלין בסוף כיון ששבת אינו זמן

פירוש "כי לא נחש בייעקב ולא קסם בישראל".
כי בכל עת שצריך להאמר - זהו פירוש "כעת יאמר".
"ליעקב ולישראל מה פעל" הקדוש-ברוך-הוא ומה גזרותיו במרום, אינן מנחשים וקוסמים, אלא נמסר להם על-פי נביאייהם מה היא גזרת המקום, או אורים ותמים מגידים להם - לא כתב בקצרה: "נמסר להם על-ידי נביאייהם ואורים ותמים", מפני שהנביאים היו מסתרים להם גם בלי שבני ישראל היו שואלים אותם, ואלו האורים ותמים היו "מגידים להם" בדרך שאלה ותשובה. ויש לומר ששני הענינים, נביאים ואורים ותמים, הם כנגד "נחש" ו"קסם" שבכתוב (דברים).
ואונקלוס לא תרגם בן - לא בפירוש הראשון ולא בפירוש השני, ראה בפיאור לתרגום אונקלוס. והוצרך רש"י לציין זאת, כדי לבאר מדוע לא צין לפירוש התרגום ברכו בפסוקים שלפני זה, משום שאונקלוס לא תרגם פסוק זה בשבטם של ישראל בדרך בפסוקים שלפני כן. אך בכל זאת מצין אליו בלשון "ואונקלוס לא תרגם בן", כדי לומר שאינו שולל לגמרי את פירוש האונקלוס, ושגם בפירושו יש מקום בפשוטו של מקרא (דברים). תורה כד (כד) **הן עם כלביא יקום וגו' - כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברים כלביא וכארי לחטף את**

וגו', פתרגומו. וְדַם-חַלְלִים יִשְׁתֶּה • (כמ"ד) נִתְנַבֵּא שְׁאִין מֹשֶׁה מֵת עַד שְׁיִפִּיל מַלְכֵי מִדְיָן חַלְלִים, וַיְהִי רָג הוּא עִמָּהֶם, שְׁנַאֲמַר (יהושע יג): "וְאֵת-בַּלְעָם בֶּן-בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הָרְגוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב אֶל-חַלְלֵיהֶם".

(כה) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בַּלְעָם גַּם-קָב לֹא תִקְבְּנוּ
גַּם-פִּרְךָ לֹא תִבְרַכְנוּ:
כה וַיֹּאמֶר בָּלָק לְבַלְעָם אַף מִילֵט לֹא תִלְוִטְנוּן אַף בִּרְכָא לֹא תִבְרַכְנוּן:

הש"י < גַּם-קָב לֹא תִקְבְּנוּ • "גַּם" רַאשׁוֹן מוֹסֵף עַל "גַּם" הַשְּׁנִי, וְ"גַם" שְׁנֵי עַל "גַּם" רַאשׁוֹן. וְכֵן (מ"א א):
"גַּם-לִי גַם-לְךָ לֹא יִהְיֶה", וְכֵן (דברים לב): "גַּם בַּחֹר גַּם בַּתוֹלָה".

(כו) וַיַּעַן בַּלְעָם וַיֹּאמֶר אֶל-בָּלָק הֲלֹא דִבַּרְתִּי אֵלֶיךָ
לֵאמֹר כֹּל אֲשֶׁר-יִדְבֹר יְהוָה אֵתוֹ אֲעִשֶׂה:
כו וַאֲתַב בַּלְעָם וַאֲמַר לְבָלָק הֲלֹא מַלְלִית עִמָּךְ לְמִימַר כֹּל דִּי יִמְלַל יְיָ יְתֵה אַעֲבֹד:

♦ יום שישי ט"ז תמוז ♦

(כז) וַיֹּאמֶר בָּלָק אֶל-בַּלְעָם לְכֹה־נָא אֶקְחֶךָ אֶל-מְקוֹם
אַחַר אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינַי הָאֱלֹהִים וְקִבַּתוּ לִי מַשֶּׁם:
כז וַיֹּאמֶר בָּלָק לְבַלְעָם אֵימָא כַעַן אַדְבַרְנָךְ לְאַתֵּר אַחֲרוֹן מְאִים יְהִי רַעוּא מִן קַדָּם יְיָ וַתְּלוּטָה לִי מִתַּמָּן:
הש"י < וְקִבַּתוּ לִי • אֵין זֶה לְשׁוֹן צְוּוּי וְכִמוֹ "וְקִבְנוּ", אֶלָּא לְשׁוֹן עֲתִיד: אוּלַי יִישַׁר בְּעֵינַי וְתִקְבְּנוּ לִי מַשֶּׁם, מַלְדִיר"ש בַּלְעַז (דוא זאלסט שעלטען).

(כח) וַיִּקַּח בָּלָק אֶת-בַּלְעָם רֹאשׁ הַפְּעוֹר הַנִּשְׁקָף
עַל-פְּנֵי הַיְשִׁימוֹן:
כח וַיְדַבֵּר בָּלָק יֵת בַּלְעָם רִישׁ רַמְתָּא דְמִסְתַּפְּנָא עַל אַפֵּי בֵית יְשִׁימוֹן:

הש"י < רֹאשׁ הַפְּעוֹר • קוֹסֵם גְּדוֹל הָיָה בָּלָק, וְרָאָה שֶׁהֵן עֲתִידִין לְלַקוֹת עַל-יַדֵּי פְעוֹר, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ בְּמָה. אָמַר: שָׂמָא הַקְּלָלָה תַּחוּל עֲלֵיהֶם מַשֶּׁם? וְכֵן כֹּל הַחֲזוּזִים בַּפּוֹכְכִים - רוֹאִים וְאֵין יוֹדְעִים מָה רוֹאִים.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

א ג, כו.
וְכֵן "גַּם בַּחֹר גַּם בַּתוֹלָה" - דְּבָרִים לב, כה. וְרָאָה גַּם רַש"י יִשְׁעִיהַ סו, ג: "דְּרַךְ לְשׁוֹן עֲבָרֵי, לוֹמַר שְׁנֵי גִמְיִן זֶה אֶצֶל זֶה", וּמִבִּיא שֶׁם דּוּגְמָאוֹת נּוֹסְפוֹת. תוּרַה כו
(כו) וְקִבַּתוּ לִי - אֵין זֶה לְשׁוֹן צְוּוּי - שֶׁהָרִי עֵדִין לֹא יָדַע אִם יִשַׁר בְּעֵינַי הָאֱלֹהִים, וְאֵיךְ יִצְוֶנּוּ שִׁקְלָל אוֹתָם. (מ"א).
כְּמוֹ "וְקִבְנוּ" - לְעִיל פְּסוּק יג.
אֶלָּא לְשׁוֹן עֲתִיד - וְהִי"ו שֶׁל "וְקִבְנוּ" מִהִפְכוּ מִלְשׁוֹן עֲבָר לְלְשׁוֹן עֲתִיד (באר רחובות).
"אוּלַי יִישַׁר" בְּעֵינַי וְתִקְבְּנוּ לִי מַשֶּׁם", מַלְדִיר"ש לו"י - maldiras lui, תְּקַלֵּל אוֹתוֹ. בַּלְעַז. תוּרַה כח
(כח) רֹאשׁ הַפְּעוֹר - קוֹסֵם גְּדוֹל - כֵּן הוּא בְּהַרְבֵּה פִתְבִּייד וּדְפוּסִים

"וְאֵת בַּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הַקּוֹסֵם הָרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב אֶל חַלְלֵיהֶם" - מַה שְּׂמִבִּיא אֵת הַפְּסוּק בִּיהוֹשֻׁעַ וְלֹא אֵת הַפְּסוּק דְלִקְמֵן לֹא, ח, מִשׁוּם שֶׁלִקְמֵן שֶׁם לֹא נֶאֱמַר שֶׁהָרְגוּ אֵת בַּלְעָם בְּיַחַד עִם שְׂאָר מַלְכֵי מִדְיָן, מַדֵּ-שְׁאִין כֵּן בִּיהוֹשֻׁעַ מִפּוֹרֶשׁ "אֶל חַלְלֵיהֶם". וְכֵן לִקְמֵן לֹא, וּמִבִּיא רַש"י אֵת הַפְּסוּק בִּיהוֹשֻׁעַ כְּהוֹכַחָה שֶׁהָרְגוּ אֵת בַּלְעָם בְּיַחַד עִם מַלְכֵי מִדְיָן. תוּרַה כה
(כה) גַּם קָב לֹא תִקְבְּנוּ - "גַּם" רַאשׁוֹן מוֹסֵף עַל "גַּם" הַשְּׁנִי, וְ"גַם" שְׁנֵי עַל "גַּם" רַאשׁוֹן - וְכֹאֵלוֹ אָמַר: לֹא תִבְרַכְנוּ גַּם לֹא תִקְבְּנוּ, וְלֹא תִקְבְּנוּ גַּם לֹא תִבְרַכְנוּ (רא"ם). וְכִנְיָתוֹ שֶׁלֹּא יִבְרַכֶּם לֹא לְפָנַי קָלְלָה וְלֹא לְאַחַר קָלְלָה.
וְכֵן "גַּם לִי גַם לְךָ לֹא יִהְיֶה" - מַלְכִים

וְגו'", כְּתַרְגוּמוֹ - "הָא עִמָּא כְּלִיתָא שְׂרִי וְכֹאֲרִיא וְהִנְשֵׁט, לֹא יִשְׂרִי בְּאַרְעָה עַד דִּיקְטֵל קְטוֹל וְנִכְסֵי עִמְמִיא יִירֵת" - הִנֵּה הָעַם כְּלִבִּיא יִשְׁכּוֹן וְכֹאֲרִי וְהִנְשֵׁט, לֹא יִשְׁכּוֹן בְּאַרְצוֹ עַד שִׁיְהָרוֹג הָרְג, וְנִכְסֵי הָעַמִּים יִירֵשׁ.
וְדַם חַלְלִים יִשְׁתֶּה - זֶהוּ פִירוּשׁ נּוֹסֵף.
נִתְנַבֵּא שְׁאִין מֹשֶׁה מֵת - זֶהוּ פִירוּשׁ "לֹא יִשְׁכַּב" (רא"ם).
עַד שְׁיִפִּיל - דִּיק לְכַתּוּב "שְׁיִפִּיל", עַל פִּי מַה שְּׂמִבִּיא לִקְמֵן לֹא, וּ שְׂמִלְכֵי מִדְיָן הָיוּ פּוֹרְחִים בְּאֹוִיר וְהִפִּילוּם עַל-יַדֵּי הַצִּיץ.
מַלְכֵי מִדְיָן "חַלְלִים" - זֶהוּ פִירוּשׁ "וְדַם חַלְלִים יִשְׁתֶּה" (רא"ם).
וַיְהִי רָג הוּא עִמָּהֶם - זֶהוּ פִירוּשׁ "עַד יִאֲכַל טְרֶף" (רא"ם).
שְׁנַאֲמַר - יְהוֹשֻׁעַ יג, כב.

(כט) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל-בְּלָק בְּנֵה-לִי בֹזֵה שְׂבַעָה מִזִּבְחֹת וְהִכֵּן לִי בֹזֵה שְׂבַעָה פָּרִים וְשְׂבַעָה אֵילִם:

(ל) וַיַּעַשׂ בְּלָק כַּאֲשֶׁר אָמַר בַּלְעָם וַיַּעַל פָּר וָאֵיל בַּמִּזְבֵּחַ:

כד (א) וַיִּרְא בַלְעָם כִּי טוֹב בְּעֵינָיו יְהוָה לְבָרְךָ אֶת-יִשְׂרָאֵל וְלֹא-הִלֵּךְ בְּפַעַם-בְּפַעַם לְקִרְאֹת נְחֻשִׁים וַיֵּשֶׁת אֶל-הַמְדַבֵּר פָּנָיו:

כט וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק בְּנֵה לִי הַכָּא שְׂבַעָא מִדְּבַחִין וְאֶתְקִין לִי הַכָּא שְׂבַעָא תוֹרִין וְשְׂבַעָא דְכָרִין:

ל וַיַּעֲבֵד בְּלָק כַּמָּא דִּי אָמַר בַּלְעָם וַאֲסַק תוֹר וְדָבַר עַל כָּל מִדְּבַחָא:

א וַחֲזָא בַלְעָם אַרְי תְּקִין קְדָם יְיָ לְכַרְכָּא יַת יִשְׂרָאֵל וְלֹא הִלֵּךְ בְּזִמְנָא בְּזִמְנָא אֲלֵהוּן לְקַדְמוֹת נְחֻשְׂיָא וְשׁוּי לְמַדְבְּרָא אַפּוּהִי:

כ"ט - וַיִּרְא בַלְעָם כִּי טוֹב וְגו' • אָמַר: אֵינִי צָרִיךְ לְבַדֵּק עוֹד בְּהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי לֹא יִחַפֵּץ לְקַלְלֵם. וְלֹא-הִלֵּךְ בְּפַעַם-בְּפַעַם • כַּאֲשֶׁר עָשָׂה שְׁתֵּי פְעָמִים. לְקִרְאֹת נְחֻשִׁים • לְנַחֵשׂ אוֹלֵי יְקָרָה ה' לְקִרְאֹתוֹ בְּרִצּוֹנוֹ. אָמַר: רוּצָה וְלֹא רוּצָה לְקַלְלֵם. אֲזַכִּיר עֲוֹנוֹתֵיהֶם, וְהִקְלַלְתָּה עַל הַזְּכָרֹת עֲוֹנוֹתֵיהֶם תַּחוּל. וַיֵּשֶׁת אֶל-הַמְדַבֵּר פָּנָיו • כַּתְּרַגּוּמוֹ.

(ב) וַיֵּשֶׂא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-יִשְׂרָאֵל שֹׁכֵן לְשִׁבְטָיו וְתֵהִי עֲלֵיו רוּחַ אֱלֹהִים:

כ"ט - וַיֵּשֶׂא בַלְעָם אֶת-עֵינָיו • בַּקֵּשׁ לְהַכְנִיס בְּהֶם עֵין רָעָה, וְהָרִי יֵשׁ לָךְ ג' מִדּוֹתַי: עֵין רָעָה וְרוּחַ גְּבוּהָה

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

לאחר שנוכח בפעם הראשונה שה' נקרה אליו גם ביום, הרי שבפעם הבאה כבר לא היה לו ספק על עצם הענין שה' יקרה אליו, אלא על כך שה' יקרה אליו "לקראתו", הינו "ברצונו", שישכים לרצונו של בלעם לקלל את ישראל, וזה מה שנסה בפעם השנייה. אבל בפעם הזאת כבר לא נסה גם את זה.

אמר: רוצה - הקדוש-ברוך-הוא. **ולא רוצה לקללם, אוביר עונותיהם, והקללה על הזכרת עונותיהם תחול. וישת אל המדבר פניו** - בתרגומו - "ושוי לקבל עגלא, דעברו ישראל במדברא, אפוהי" - ושם בנגד העגל, שעשו ישראל במדבר, פניו. כלומר, בא להזכיר בזה את חטא מעשה העגל, שהוא הגדול שבחטאי ישראל. תורה ב

(ב) **וישא בלעם את עיניו - בקש להכניס בהם עין רעה** - שאם לא כן, למה נשא עיניו כלפי בני ישראל. כלומר, בנוסף לכך שבקש להזכיר את מעשה העגל, רצה גם להזיק להם על-ידי עין הרע.

הוא, כי לא יחפץ לקללם - כלומר, אין בנתי הכתוב שבבלעם ראה עתה שטוב בעיני ה' לברכם ולכן עמד וברכם, אלא בגנותו של בלעם דבר הכתוב, וכך פירושו: כיון שראה בלעם שה' אינו חפץ כלל לקלל את ישראל אלא לברכם, לכן אמר: למה לי לבדוק וללכת "בפעם בפעם" שמא ירצה לקללם [וכלשון רש"י לעיל "שמא אפתנו ויתרצה"], כי הרי ברור לי שלא יחפוץ בכם, אלא אעמוד ואקללם מידעתי, וכפי שמבאר רש"י בהמשך (ע"פ ספר זכרון).

ולא הלך בפעם בפעם, כאשר עשה שתי פעמים - פעם אחת לעיל כג, ג, ופעם שנייה שם פסוק טו. וזהו כפל לשון "בפעם בפעם".

לקראת נחשים - לנחש "אולי יקרה ה' לקראתו" - על-פי לשון הכתוב לעיל כג, ג.

ברצונו - רש"י הוסיף כאן על לשון הכתוב דלעיל תיבת "ברצונו", משום שלעיל שם אמר "אולי" על עצם הענין שה' יקרה אליו, וכלשון רש"י שם "אינו רגיל לדבר עמי ביום", אבל

ראשונים. וכן משמע מלשון רש"י לעיל פסוק יד].

היה בלק, וראה שהו עתידיו ללקות על-ידי פעור - וכדלקמן כה, ג: "ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר אף ה' בישראל".

ולא היה יודע במה, אמר: שמא תקללה תחול עליהם משם - ולכן הוסיף את בלעם לאותו מקום (רא"ס).

וכן כל החושים בכוכבים רואים ואין יודעים מה רואים - ראה גם רש"י ישעיה מו, יג: "בהתחדש הלבנה רואים בשעת מולדתה מקצת ממה שעתיד לבא, ואין יודעין כל הברור".

וברש"י סוטה יב, א: "כך דרך אצטגנינין, אינן רואין אלא סימן, אבל לא פירושו של כל דבר". וברש"י ישעיה מד, כה: "החושים בכוכבים על-ידי אותות השמים, על שם שפעמים הרבה שהם מכובים, קורין אותם בדים". וראה על-דרך-זה ברש"י שמות א, כב. לעיל כ, יג. וראה רש"י שמות י, ה. תורה כט

(א) **וירא בלעם כי טוב וגו' - אמר: איני צריך לבדק בהקדוש-ברוך**

וּנְפֹשׁ רַחֲבָה הָאֲמֹרִים לְמַעַלָּה (אבות פ"ה). **שָׁכַן לְשִׁבְטֵי־ו. רָאָה כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ וְאֵינָן מְעַרְבִין, רָאָה שְׂאִין פְּתַחֲהֶם מְכַנְיִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שְׁלֹא יֵצִיץ לְתוֹךְ אֹהֶל חֲבֵרוֹ. וַתְּהִי עֲלֵיו רִיחַ אֲלֵהִים. עָלָה בְּלָבוּ שְׁלֹא יִקְלָלֵם.**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג ענף 84)

שְׂאִין פְּתַחֲהֶם מְכַנְיִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה (רש"י כד, ב) גם בְּשֵׁעָה שְׂאָדָם מִצּוֹי בְּדִירַת עֲרָאִי, אֹהֶל, עָלָיו לְהַקְפִּיד עַל כְּלָי הַצְּנִיעוּת בְּמִילּוּאָם. לְאַפְקִי מִן הַמְּקַלִּים בְּעֻנְיֵי צְנִיעוּת בְּקוֹץ, וּבמִיחָד כְּשֶׁנִּמְצָאִים בְּדִירַת עֲרָאִי מִחוּץ לְעִיר, בְּאִמְרָם: "אֲחֻטָּא וְאִשׁוּב", כְּשֶׁאִשׁוּב הֶעִירָה.

(ג) **וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נָאִם בְּלָעַם בְּנֹו בְּעֹר וַנָּאִם הַגֹּבֵר שְׂתָם הָעֵינַי:** ג וַיִּטַּל מִתְּלָה וַאֲמַר אֲמַר בְּלָעַם כִּרְהָ בְּעֹר וַאֲמַר גֹּבֵרָא דְשִׁפְרֵי חַזִּי:

רש"י בְּנֹו בְּעֹר • כְּמוֹ (תהלים קיד): "לְמַעַיְנו מִיָּם". וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה: (סנהדרין ק"ה) שְׂנִיָּהֶם הָיוּ גְדוֹלִים מְאֹד וְהָיוּ; בְּלָק בְּנֹו צְפוּר - אָבִיו בְּנֹו הוּא בְּמַלְכוּת, וּבְלָעַם גְּדוֹל מְאֹדוֹ בְּנִבְיָאוֹת - מִנְּהָ בֶן פָּרֶס הָיָה. **שְׂתָם הָעֵינַי** • עֵינָיו נִקְוָה וּמוֹצֵאת לְחוּץ וְחֹזֵר שְׁלָה נִרְאָה פְּתוּחַ, וְלִשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא, כְּדִי שִׂישְׂתָם וַיִּסְתֵּם וַיִּגְבַּ. (ע"ז טו). וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: לְפִי שְׂאָמַר: וּמִסְפֵּר אֶת רַבְעֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא יוֹשֵׁב וּמוֹנֶה רַבִּיעוּתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִתִּי תְּבוֹא טַפָּה שְׁנוֹלֵד הַצַּדִּיק מִמֶּנָּה. אָמַר בְּלָבוּ: מִי שֶׁהוּא קְדוֹשׁ וּמְשֻׁרְתָיו קְדוֹשִׁים יִסְתַּכֵּל בְּדַבְרֵים

אשל אברהם - הרב אלאשילי

"בְּנֹו בְּעֹר", שֶׁבְּעֹר הָיָה בְּנֹו שֶׁל בְּלָעַם לְעֵינָיו נִבְיָאוֹת.
מִנְּהָ בֶן פָּרֶס - חֲצִי מִנְּהָ (רש"י תענית כא, טו).
הָיָה - כָּל אֶחָד מֵהֶם הָיָה נִחָשֵׁב לְמִנְּהָ בִּיחֹס לְאָבִיו (רא"ט).
שְׂתָם הָעֵינַי - עֵינָיו נִקְוָה וּמוֹצֵאת לְחוּץ וְחֹזֵר שְׁלָה נִרְאָה פְּתוּחַ, וְלִשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא - עַבְדוּדָה וְרָה טט, א.
"כְּדִי שִׂישְׂתָם - שִׂיקוּב (רש"י שם). וְאֵם בֶּן "שְׂתָם הָעֵינַי" בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים פִּירוּשׁוֹ: נִקְוֵב הָעֵינַי.
וַיִּסְתֵּם וַיִּגְבַּ - אִם שָׁהָ כְּדִי שִׂיקוּב הַגּוֹי נִקְבַּ בְּמַגּוּפַת הַחֲבִית, וְיִחְזוֹר וַיִּסְתֵּם הַנִּקְבַּ וְיִתִּיבֵשׁ הַסְּתִימָה, אֲסוּר (רש"י שם).
וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ - נִדָּה לֹא, א.
לְפִי שְׂאָמַר - לְעֵיל כג, י.
"וּמִסְפֵּר אֶת רַבְעֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא יוֹשֵׁב וּמוֹנֶה רַבִּיעוּתֵיהֶן - עוֹנֵת תְּשֻׁמִּישׁוֹן (רש"י שם).
שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִתִּי תְּבוֹא טַפָּה שְׁנוֹלֵד הַצַּדִּיק מִמֶּנָּה, אָמַר בְּלָבוּ: מִי שֶׁהוּא קְדוֹשׁ וּמְשֻׁרְתָיו קְדוֹשִׁים יִסְתַּכֵּל בְּדַבְרֵים הַלְלוֹ? וְעַל דִּבְרֵי זֶה נִסְמֵית עֵינָיו שֶׁל בְּלָעַם - וְזוֹ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, כִּינּוּן שֶׁהִטִּיל דְּפִי בְּרֵאִיתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא נִסְמֵית עֵינָיו.
וַיִּשָּׂא מִשְׁרָשִׁים: "שְׂתָם הָעֵינַי, פְּתוּחַ הָעֵינַי, כְּמוֹ שְׂתָרְגָם אוֹנְקָלוּס -

הַכְּתוּב מִקְפִּיד תְּמִיד לְכַתּוּב עַל נְבוֹאָת בְּלָעַם לְשׁוֹן גֹּבֵר, וְכַמְבוֹאֵר בְּרִש"י לְעֵיל עַל הַפְּסוּק (בג, ד) "וַיִּקְרַ אֶלְקִים אֶל בְּלָעַם", "לְשׁוֹן עֲרָאִי, לְשׁוֹן גֹּבֵר, לְשׁוֹן טוֹמְאָת קְרִי", לְכֵן מְפָרֵשׁ רִש"י שֶׁהַכְּנָה שֶׁנִּהְפְּכָה רִחוּו וּמִחֻשְׁבָּתוֹ שֶׁל בְּלָעַם לְהִיּוֹת מִתְּאִים לְרוּחוֹ וְרַצּוֹנוֹ שֶׁל אֶלְקִים, וְזֶהוּ שֶׁעָלָה בְּלָבוּ שְׁלֹא לְקַלֵּלֵם (רבי, תורה ג)
(ג) **בְּנֹו בְּעֹר** - כְּמוֹ "לְמַעַיְנו מִיָּם" - תְּהִלִּים קיד, ח. וַי"ו יִתְרָה (רש"י שם). וְרָאָה גַם לְעֵיל רִש"י כג, יח.
וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה - תְּנַחֲמוּמָא סִימֵן יג. וְזֶה שֶׁהִבִּיא אֲגָדָה זוֹ דּוֹקָא כָּאֵן וְלֹא לְעֵיל שֶׁם גִּבִּי בְּלָק, יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁכִּינּוּן שְׂמִיעֵינוּ שְׁנִכְתַּב בֶּן הֵן אֲצֵל בְּלָק וְהֵן אֲצֵל בְּלָעַם, וְדַאי בָּא לְדַרְשָׁה, וְאֵין זֶה סֵתָם וַי"ו יִתְרָה (גרא, א): מִשׁוּם שֶׁלְעֵיל שֶׁם גִּבִּי בְּלָק אֵין שׁוּם הוֹכְחָה לְפָרֵשׁ בֶּן, אֲבָל בְּלָעַם שֶׁהָיָה חֲכִי גְדוֹל בְּנִבְיָאוֹת, וְדַאי נִיתֵן לוֹמַר עָלָיו שֶׁהוּא הָיָה "מִנְּהָ בֶן פָּרֶס", וְלֹאחֵר שִׁפְרִישׁוֹ בֶּן אֲצֵל בְּלָעַם, נִיתֵן לְפָרֵשׁ שֶׁכֵּן הוּא גַם אֲצֵל בְּלָק בְּמַלְכוּת (מַשְׁכֵּל לוד).
שְׂנִיָּהֶם הָיוּ גְדוֹלִים מְאֹד וְהָיוּ מְאֹד מְכַנְיִים, "בְּלָק .. בְּנֹו צְפוּר" - לְעֵיל שֶׁם.
אָבִיו בְּנֹו הוּא בְּמַלְכוּת - דְּהֵינּוּ שֶׁ"בְּנֹו" מוּסָב עַל צְפוּר, שֶׁהָיָה "בְּנֹו" שֶׁל בְּלָק לְעֵינָיו הַמַּלְכוּת.
וּבְלָעַם גְּדוֹל מְאֹדוֹ בְּנִבְיָאוֹת - וְזֶהוּ

וְחָרִי יֵשׁ לָךְ שְׁלֹשׁ מְדוּתָיו - הַנְּזַכְרִים בְּאֲבוֹת ה, יט.
עֵינָיו רַעָה, וְרוּחַ גְּבוּהָה וּנְפֹשׁ רַחֲבָה הָאֲמֹרִים לְמַעַלָּה - רוּחַ גְּבוּהָה - כב, יג. נְפֹשׁ רַחֲבָה - כב, יח.
שָׁכַן לְשִׁבְטֵי־ו. רָאָה כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ וְאֵינָן מְעַרְבִין - הֵינּוּ שֶׁהַקְפִּידוֹ בְּיוֹתֵר בְּעֵינָיו הַיּוֹחֲסִין, וְזֶה מוֹרָה עַל צְנִיעוּת מִפְּלִגָּה (הרבי).
רָאָה שְׂאִין פְּתַחֲהֶם מְכַנְיִין זֶה כְּנֶגֶד זֶה - יֵשׁ לוֹמַר שֶׁדָּבָר זֶה לוֹמְדִים מִמֶּה שְׂנֵאָמַר "שׁוֹכֵן" בְּלִשׁוֹן חֲדִיד, אָף שְׂנֵאָמַר "לְשִׁבְטֵי־ו" בְּלִשׁוֹן רַבִּים, לוֹמַר לָךְ שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הָיָה שׁוֹכֵן לְעַצְמוֹ, שְׁלֹא הָיָה בָּהֶם שְׂנִיָּים שֶׁפְּתַחֲהֶם הָיוּ מְכַנְיִים זֶה מוֹל זֶה (מַשְׁכֵּל לוד). אוֹ יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמִּתּוֹךְ בְּרַכְתּוֹ לִקְמוּ פְּסוּקָה "מִה טָבוּ אֹהֲלֵיךְ יַעֲקֹב מִשְׁכְּנֹוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל", אֲנֹו לְמַדִּים שֶׁשְׂנֵי דַבְרִים אֵלוֹ הוּא רָאָה, וְכִדְלִקְמוֹן בְּרִש"י שֶׁם.
שְׁלֹא יֵצִיץ לְתוֹךְ אֹהֶל חֲבֵרוֹ - מִשׁוּם צְנִיעוּת.
וַתְּהִי עֲלֵיו רִיחַ אֲלֵהִים - עָלָה בְּלָבוּ - זֶהוּ פִירוּשׁ "וַתְּהִי עָלָיו".
שְׁלֹא יִקְלָלֵם - שְׂאִין לְפָרֵשׁ שֶׁשְׂרָתָה עָלָיו רוּחַ נְבוּאָה, כִּי: א) לְמָה רֵאִית יִשְׂרָאֵל שׁוֹכֵן לְשִׁבְטֵי־ו תִּגְרוּם לְהִשְׁרָאֵת רוּחַ נְבוּאָה, ב) לֹא יִתְכַן לוֹמַר שֶׁהַכְּתוּב נֹוֹקֵט בְּלִשׁוֹן כְּבוֹד כְּזֶה עַל הַשְׁרָאֵת הַנְּבוּאָה לְבְּלָעַם, וְחָרִי

הָלָלוּ? וְעַל דָּבָר זֶה נִסְמֶית עֵינֹי שֶׁל בַּלְעָם (נדה לא). וַיֵּשׁ מִפְּרָשִׁים: "שְׁתֵּם הָעֵינִין" - פְּתוּחַ הָעֵינִין, כְּמוֹ שֶׁתְּרַגְּמוּ אוֹנְקְלוֹס, וְעַל שְׁאֵמֵר "שְׁתֵּם הָעֵינִין" וְלֹא אָמַר "שְׁתֵּם הָעֵינַיִם", לְמַדְּנוּ שְׁסוּמָא בְּאֶחַת מֵעֵינָיו הָיָה.

(ה) **נִאֵם שִׁמְעֵ אִמְרֵי־אֵל אֲשֶׁר מִחֻזָּה שְׂדֵי יַחֲזֶה נֶפֶל** וְגַלְוֵי עֵינַיִם:
 הָאֵמֵר דְּשִׁמְעֵ מִימֵר מִן קָדָם אֵל וַחֲזוּ מִן קָדָם שְׂדֵי חֲזֵי שְׂכִיב וּמִתְגַּלִּי לָהּ:

כִּי־נֶפֶל וּגְלֵוֵי עֵינַיִם • פְּשוּטוֹ פְּתַרְגוּמוֹ, שְׁאִין נִרְאָה עֲלֵיו אֵלָא בַּלְיָלָה כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב. וּמִדְרָשׁוֹ: כְּשֶׁהָיָה נִגְלָה עֲלָיו לֹא הָיָה בּוֹ כַח לְעַמֵּד עַל רַגְלָיו, וְנוֹפֵל עַל פְּנָיו, לְפִי שֶׁהָיָה עָרַל וּמֵאוֹס לְהִיּוֹת נִגְלָה עֲלָיו בְּקוּמָה וְזוֹפָה לְפָנָיו.

(ה) **מֵה־טָבוּ אֶהְלִיךְ יַעֲקֹב מִשְׁפַּנְתִּיךָ יִשְׂרָאֵל:**
 הָמָא טְבָא אַרְעָךָ יַעֲקֹב בֵּית מִישְׁרֵיךָ יִשְׂרָאֵל:

כִּי־מֵה־טָבוּ אֶהְלִיךְ • עַל שְׂרָאָה פְּתַחֲיָהֶם שְׁאִינָן מְכַנְיָן זֶה מוֹל זֶה. מִשְׁפַּנְתִּיךָ • חֲנִיּוּתִיךָ, פְּתַרְגוּמוֹ. דְּבָר אַחֵר: "מֵה־טָבוּ אֶהְלִיךְ", מֵה טָבוּ - אֶהְלֵה שִׁילָה וּבֵית עוֹלָמִים בְּיִשׁוּכָן, שְׁמִקְרִיבִין בְּהֵן קָרְבָּנוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם. מִשְׁפַּנְתִּיךָ • אַף כְּשֶׁהֵן חֲרָבִין, לְפִי שֶׁהֵן מִשְׁכּוֹן עֲלֵיהֶם, וְחֲרָבָנָן כְּפָרָה עַל הַנְּפֻשׁוֹת, שְׁנֶאֱמַר (אכ"ח ה'): "כִּלְהָ ה' אֶת־חַמְתּוֹ", וּבִמְהָ כִּלְהָ? "וַיִּצְת־אֵשׁ בְּצִיּוֹן".

אשל אברהם - הרב אלאשילי

חֲנִיּוּתִיךָ.
דְּבָר אַחֵר: "מֵה טָבוּ אֶהְלִיךְ", מֵה טָבוּ אֶהְלֵה שִׁילָה - וְלֹא הַזְכִּיר אֶת הַמִּשְׁכָּן, מִפְּנֵי שֶׁלְּפִירוּשׁ זֶה דְּבָרָיו שֶׁל בַּלְעָם הֵם דְּבָרֵי נְבוּאָה לְעֵתִיד וְלֹא שָׁבַח עַל מֵה שְׂרָאָה בְּהוֹנָה (הרב).
וּבֵית עוֹלָמִים - וְזֶהוּ "אֶהְלִיךְ" לְשׁוֹן רַבִּים, "אֶהְלֵה שִׁילָה וּבֵית עוֹלָמִים", וְאַף שְׁבִית עוֹלָמִים עֲצֻמוֹ אֵינּוּ נִקְרָא אֶהְלֵה, הַזְכִּיר "אֶהְלִיךְ" בְּגִלְלֵ אֶהְלֵה שִׁילָה, רָאָה רַש"י שְׁמוּאֵל ב, ו: "מִשְׁכָּן שִׁילָה לֹא הֵיטָה בּוֹ תַקְרָה, אֵלָא בֵּית שֶׁל אֲבָנִים מִלְמֶשֶׁן, וִירִיעוֹת מִלְמַעְלָן".
בְּיִשׁוּכָן, שְׁמִקְרִיבִין בְּהֵן קָרְבָּנוֹת לְכַפֵּר עֲלֵיכֶם - שְׁזֵהוּ הַדְּבָר הַטּוֹב שֶׁבִּ"אֶהְלִיךְ". וּבִ"תוֹרַת מִנְחָם" כְּתוּב, שֶׁבָּזָה רְצָה בַלְעָם לֹאמַר שְׂאֵי אֶפְשֶׁר שְׁתַּחֲוֶה עֲלֵיהֶם הַקְּלָלָה עַל הַזְּכָרַת עֲוֹנוֹתֵיהֶם, כְּפִי שֶׁחֻשַׁב בְּתַחֲלִילָה כְּדִלְעִיל בְּרַש"י פְּסוּק א, כִּיּוֹן שְׁעוֹנוֹתֵיהֶם מִתְּכַפְּרִים בְּאֶהְלִים.
"מִשְׁפַּנְתִּיךָ", אַף כְּשֶׁהֵן חֲרָבִין - מֵה טָבוּ.
לְפִי שֶׁהֵן מִשְׁכּוֹן עֲלֵיכֶם - רָאָה גַם רַש"י שְׁמוֹת לַח, כֹּא: "הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכָּן - שְׁנֵי פְעָמִים, רָמְזוּ לְמִקְדָּשׁ שְׁתַּחֲמִשְׁכָּן בְּשְׁנֵי חֲרָבָנָן עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל". וְכֵאֵן מוֹסִיף רַש"י שְׁגַם מִשְׁכָּן שִׁילָה בְּחָרְבָנָה הָיָה מִשְׁכּוֹן, עַד לְבִנְיַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְרָאָה רַמְבַּ"ם הִלְכוֹת

פְּסוּק זֶה כְּהוֹכְחָה שְׁאִין הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ־הוּא נִגְלָה לְנִבְיָאֵי הָאוֹמוֹת אֵלָא בַּלְיָלָה.
וּמִדְרָשׁוֹ - בְּבִרְיָתָא דְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מְצֻאֲתֵי בֵן רַש"י בְּרַאשֵׁית יו, ג, וְזֶהוּא בְּפִרְקֵי דְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר פֶּרֶק כט.
כְּשֶׁהָיָה נִגְלָה עֲלָיו, לֹא הָיָה בּוֹ כַח לְעַמֵּד עַל רַגְלָיו וְנוֹפֵל עַל פְּנָיו - זֶהוּ פִירוּשׁ "נוֹפֵל" וְגַלְוֵי עֵינַיִם, שֶׁהָיָה נוֹפֵל עַל פְּנָיו בְּעֵינַיִם פְּקוּחוֹת, כְּלוֹמַר בְּעוֹדוֹ עַר.
לְפִי שֶׁהָיָה עָרַל וּמֵאוֹס לְהִיּוֹת נִגְלָה עֲלָיו בְּקוּמָה וְזוֹפָה לְפָנָיו - רָאָה גַם רַש"י בְּרַאשֵׁית יו, ג: "וַיּוֹפֹל אֲבָרָם עַל פְּנָיו - מִמּוֹרָא הַשְּׂכִינָה, שְׁעַד שֶׁלֹּא מִלֹּא הָיָה בּוֹ כַח לְעַמֵּד וְרוּחַ הַקְּדָשׁ נִצְבָת עֲלָיו, וְזֶהוּ שְׁנֶאֱמַר בְּבַלְעָם נוֹפֵל וְגַלְוֵי עֵינַיִם". וְרָאָה רַש"י שְׁמוֹת לַג, יו: "אִין דְּבָרָיו שֶׁל בַּלְעָם עַל־יְדֵי שְׂרִית שְׂכִינָה, אֵלָא נוֹפֵל וְגַלְוֵי עֵינַיִם, כְּגוֹן (איוב ה, י) וְאֶלִי דְבָר יִגָּב, שׁוֹמְעִין עַל־יְדֵי שְׂלִיחִי". וְרָאָה גַם רַש"י אִיּוֹב שֶׁם. תוֹרַה ה'
 (ה) **מֵה טָבוּ אֶהְלִיךְ** - עַל שְׂרָאָה פְּתַחֲיָהֶם שְׁאִינָן מְכַנְיָן זֶה מוֹל זֶה - כְּדִלְעִיל בְּרַש"י פְּסוּק ב.
מִשְׁפַּנְתִּיךָ - חֲנִיּוּתִיךָ - שְׁכָל שְׂכֵט חֲזָה לְעֲצֻמוֹ וְלֹא הָיוּ מְעוֹרְבִים זֶה בְּזֶה, כְּדִלְעִיל בְּרַש"י שֶׁם.
כְּתַרְגוּמוֹ - "בֵּית מִישְׁרָךְ" - מְקוֹם

"דְּשִׁפִּיר חֲזֵי" - שְׁמַטִּיב לְרֵאוֹת. וְרָאָה גַם רַש"י סְנֵהֲדִרִין קַה, א: "שְׁתוּם - פְּתוּחַ .. וְהָכִי נִמִּי מִתְרַגְּמִינוּ: דְּשִׁפִּיר חֲזֵי". וְרָאָה שֶׁם בְּהַמְשָׁךְ: "אֵית דְּמִפְרָשֵׁי שְׁתוּם כְּמוֹ סְתוּם, וְלֹאֵ מִילְתָּא הִיא". וְרָאָה גַם רַש"י עֲבוּדָה זָרָה טט, א: "שְׁתוּם הָעֵינִין, עֵינֵן פְּתוּחָה, דְּשִׁפִּיר חֲזֵי".
וְעַל שְׁאֵמֵר "שְׁתֵּם הָעֵינִין", וְלֹא אָמַר "שְׁתֵּם הָעֵינַיִם", לְמַדְּנוּ שְׁסוּמָא בְּאֶחַת מֵעֵינָיו הָיָה - וְזֶה נִכּוֹן הֵן לְפִירוּשׁ הַרְאֵשׁוֹן שֶׁהוּא מְלֻשׁוֹן נִקְבָּ, וְהֵן לְפִירוּשׁ זֶה שְׁמַטִּיב לְרֵאוֹת, שְׁכֵן נֶאֱמַר "שְׁתוּם הָעֵינִין" בְּלֻשׁוֹן יַחִיד, וְאִם הַכּוֹנֵה שֵׁשׁ לוֹ נִקְבָּ בְּעֵינֵן, הֲרִי זֶה רַק בְּעֵינֵן אַחַת, וְאִם הַכּוֹנֵה שְׁמַטִּיב לְרֵאוֹת, הֲרִי זֶה רַק בְּעֵינֵן אַחַת, וּמִשְׁמַע שְׁבַעֲעֵן הַשְּׂנֵיָה לֹא הָיָה רוּאָה. וְרָאָה גַם רַש"י סְנֵהֲדִרִין קַה, א: "שְׁתוּם הָעֵינִין - כְּלוֹמַר: עֵינֹי אַחַת פְּתוּחָה, מִכְּלָל דְּהֵאֲחַרְתָּ סְתוּמָה". תוֹרַה ד'
 (ד) **נֶפֶל וּגְלֵוֵי עֵינַיִם** - פְּשוּטוֹ **כְּתַרְגוּמוֹ** - "שְׂכִיב וּמִתְגַּלִּי לָהּ".
שְׁאִין נִרְאָה עֲלָיו - זֶהוּ פִירוּשׁ "וְגַלְוֵי עֵינַיִם". שְׁאִין הַכּוֹנֵה לְעֵינַיִם כְּפְּשוּטוֹ, שֶׁהֲרִי אָמַר לְעִיל שֶׁהוּא הָיָה "שְׁתוּם הָעֵינִין".
אֵלָא כְּלִילָה - כְּדִלְעִיל בְּרַש"י כב, ח. **כְּשֶׁהוּא שׁוֹכֵב** - וְזֶהוּ פִירוּשׁ "נוֹפֵל".
 וְרָאָה גַם רַש"י אִיּוֹב ד, יב שְׁמַבִּיא

(1) **בַּנְחָלִים נִפְּיּוּ כִּגְנַת עָלֵי נְהַר פְּאֵהֲלִים נָטַע יְהוָה** וּבַנְחָלִין דְּמַדְבְּרִין כִּגְנַת שְׁקִיא דְעַל פֶּרַת כְּבוֹסְמִיא דְנָצִיב יְיָ כְּאַרְזֵין דְנָצִיבִין עַל מִיָּא:

רש"י «בַּנְחָלִים נִפְּיּוּ» שְׁנֵאֲרָכוּ וְנִמְשְׁכוּ לְנִטּוֹת לְמַרְחֹק. אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: מִבְּרַכּוֹתָיו שָׁל אוֹתוֹ רָשַׁע אָנוּ לְמַדִּים מֶה הָיָה בְּלִבּוֹ לְקַלְלֵם, כְּשֶׁאָמַר לְהִשִּׁית אֶל הַמַּדְבָּר פְּנִיּוֹ. וּכְשֶׁהִפָּךְ הַמָּקוֹם אֶת פָּנָיו, בִּרְכָם מֵעַיִן אוֹתָם קָלְלוֹת שֶׁבִקֵּשׁ לֹמַר כּוֹ, כְּדֹאִיתָא בְּ"חֻלְק" (סנהדרין קה) • **פְּאֵהֲלִים** • כְּתַרְגוּמוֹ: לְשׁוֹן (תהלים מה): "מִר וְאֶהְלוֹת". נָטַע ה' • בְּגִן-עֵדֶן. לְשׁוֹן אַחֵר: כְּפֵאֵהֲלִים נָטַע ה' - כְּשָׂמִים הַמְתוּחִין כְּאֶהֱל, שְׁנֵאֲמַר (ישעיה מ): "וַיִּמְתַּחֵם כְּאֶהֱל לְשִׁבְתָּה". וְלְשׁוֹן זֶה אֵינּוּ, דְאֵם-כֵּן הָיָה לוֹ לְנֶקֶד "כְּפֵאֵהֲלִים" הָא' בְּחֻטָּף קָמִץ. נָטַע ה' • לְשׁוֹן "נְטִיעָה" מְצִינּוּ כְּפֵאֵהֲלִים, שְׁנֵאֲמַר (דניאל יא): "וַיִּטַּע אֶהֱלִי אֶפְרָיִם".

(1) **וַיִּלְמְדוּ מִדְּלִיּוֹ וּזְרָעוֹ בְּמַיִם רַבִּים וַיִּרְם מֵאֲגַג מְלָכָו וְתַנְשֵׂא מְלָכָו:**

רש"י «מִדְּלִיּוֹ» מִבְּאֲרוֹתָיו. וּפְרוּשׁוֹ כְּתַרְגוּמוֹ. וּזְרָעוֹ בְּמַיִם רַבִּים • לְשׁוֹן הַצְּלָחָה הוּא זֶה - וּזְרָעוֹ כְּזָרַע הַזְּרֹעַ עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וַיִּרְם מֵאֲגַג מְלָכָו • מְלָךְ רֵאשׁוֹן שֶׁלָּהֶם יִכְבַּשׁ אֶת אֲגַג מְלָךְ עַמְלָק. וְתַנְשֵׂא מְלָכָו • שֶׁל יַעֲקֹב יוֹתֵר וְיוֹתֵר, שְׂיִבֵּא אַחֲרָיו דָּוִד וְשִׁלְמָה.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

בְּגִן-עֵדֶן. לְשׁוֹן אַחֵר: "כְּפֵאֵהֲלִים נָטַע ה'" - כְּשָׂמִים הַמְתוּחִין כְּאֶהֱל - בְּלוֹמַר, "כְּפֵאֵהֲלִים" הוּא כִּינּוּי לְאֶהֱל בְּלְשׁוֹן רַבִּים. וְשִׁיעוֹר הַכְּתוּב: מֶה טָבוּ אֶהֱלִיךְ .. כִּמוֹ הַשָּׂמִים אֲשֶׁר מִתַּח ה'. שְׁנֵאֲמַר - וְשִׁיעִיָּה מ, כב. "וַיִּמְתַּחֵם כְּאֶהֱל לְשִׁבְתָּה" - בְּדַפּוּסִים רַבִּים נוֹסֵף כָּאֵן כְּסוּגְרִים: וְלְשׁוֹן זֶה אֵינּוּ, דְאֵם כֵּן הָיָה לוֹ לְנֶקֶד "כְּפֵאֵהֲלִים" [בְּכַמְהָ כְּתִבְיָיִךְ הַגִּירָסָא: כְּפֵאֵהֲלִים]. אֲךָ בְּדַפּוּס רֵאשׁוֹן קָטַע זֶה אֵינּוּ נִמְצָא. וְנִרְאֶה שֶׁקָּטַע זֶה אֵינּוּ מְרַשֵּׂי, אֲלֵא הוּא הַשְּׂגָת אֵינּוּ תַלְמִיד עַל דְּבַרֵי רַש"י (הבנת הנקרא).

"נָטַע ה'" - לְשׁוֹן נְטִיעָה מְצִינּוּ כְּפֵאֵהֲלִים, שְׁנֵאֲמַר - דְּנִיָּאל יא, מה. "וַיִּטַּע אֶהֱלִי אֶפְרָיִם" - רֵאָה גַם רַש"י בְּרֵאשִׁית כא, לג. בְּרַכּוֹת טז, א. סְנֵהֲדָרִין קיא, א. תוּרָה ז

(1) **מִדְּלִיּוֹ** - מִבְּאֲרוֹתָיו - מִמְקוֹמוֹת שְׁדוּלִים מַיִם (ספר הוֹרֵחוֹ).

וּפְרוּשׁוֹ, כְּתַרְגוּמוֹ - "יִסְגֵי מְלָכָא דִּי-תִרְבָּא מִבְּנְהוּי וַיִּשְׁלוּט בְּעַמְמִין סְגִיאִין" - יְגַדֵּל הַמְּלָךְ שִׁימְשַׁח מִבְּנֵי, וַיִּשְׁלוּט בְּעַמְמִים רַבִּים. וְרֵאָה גַם רַש"י וְשִׁיעִיָּה מ, א: "וּמַמֵּי יְהוּדָה יִצְאוּ - וְשִׁבְטֵי יְהוּדָה שְׂיִצְאוּ וְנִזְלוּ מִמֵּי דְלִיּוֹ שֶׁל יְהוּדָה, כְּמָה דְאֵת אֲמֹר יִזְל מִם מִדְּלִיּוֹ".

וּזְרָעוֹ בְּמַיִם רַבִּים - לְשׁוֹן הַצְּלָחָה

לְמַדִּים מֶה הָיָה בְּלִבּוֹ לְקַלְלֵם כְּשֶׁאָמַר - לְעֵיל פְּסוּק א. לְהִשִּׁית "אֶל הַמַּדְבָּר פְּנִיּוֹ", וּכְשֶׁהִפָּךְ הַמָּקוֹם אֶת פָּנָיו בִּרְכָם מֵעַיִן אוֹתָם קָלְלוֹת שֶׁבִקֵּשׁ לֹמַר - דְּכְתִיב (יִבְרָם כג, 1) "וַיִּהְיֶה ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת הַקְּלָלָה לְבִרְכָה" (רש"י שם).

כו' - בְּקִשׁ לֹמַר שֶׁלֹּא יִהְיֶה לָהֶם בְּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבְתֵי מְדַרְשׁוֹת - "מֶה טָבוּ אֶהֱלִיךְ יַעֲקֹב", לֹא תִשְׁרֶה שְׂכִינָה עֲלֵיהֶם - "מִשְׁכְּנוֹתֶיךָ יִשְׂרָאֵל", לֹא תִהְיֶה מְלֻכּוֹתָן נִמְשַׁכַּת - "כְּבַנְחָלִים נִפְּיּוּ", לֹא יִהְיֶה לָהֶם יוֹתֵם וּכְרַמִּים - כִּגְנַת עָלֵי נְהַר", לֹא יִהְיֶה רִיחֹן נוֹדֵף [מִמְצוֹת, רש"י] - "כְּפֵאֵהֲלִים נָטַע ה'", לֹא יִהְיֶה לָהֶם מְלָכִים בְּעֲלֵי קוֹמָה - "כְּפֵאֲרִזִים עָלֵי מַיִם", לֹא יִהְיֶה לָהֶם מְלָךְ בֶּן מְלָךְ - "וַיִּזְל מִם מִדְּלִיּוֹ", לֹא תִהְיֶה מְלֻכּוֹתָן שׁוֹלְטַת בְּאוֹמוֹת - "וּזְרָעוֹ בְּמַיִם רַבִּים", לֹא תִהְיֶה עֶזָה מְלֻכּוֹתָן - "וַיִּרְם מֵאֲגַג מְלָכָו", לֹא תִהְיֶה אֵימַת מְלֻכּוֹתָן - "וְתַנְשֵׂא מְלֻכּוֹתוֹ".

כְּדֹאִיתָא בְּ"חֻלְק" - סְנֵהֲדָרִין שָׁם. **כְּפֵאֵהֲלִים** - כְּתַרְגוּמוֹ - "כְּבְּסִמִּיא". **לְשׁוֹן "מִר וְאֶהְלוֹת"** - תְּהֵלִים מֶה, ט. מִינֵי בְּשָׂמִים.

נָטַע ה' - **בְּגִן-עֵדֶן** - שְׁבוֹן עַל גִּוְעֵדֶן נֵאֲמַר (בראשית ב, ח): "וַיִּטַּע ה' אֲלֵקִים גֵּן בְּעֵדֶן מִקְדָּם". וְשִׁיעוֹר הַכְּתוּב: מֶה טָבוּ אֶהֱלִיךְ .. כִּינּוּי בְּשָׂמִים אֲשֶׁר נָטַע ה'

בית הבחירה פרק א הלכה ב, שמעתי חרבן משפן שילה עד לבנית בית המקדש היו חמשים ושבוע שנים, אלא שבאותן השנים היו שני מקדשים, תחלה בגוב ואחר כך בגבעון. וחרבנו כפרה על הנפשות - ואם בן אי אפטר שהקללה תחול על עונותיהם גם בזמן החרבן (רבי).

שְׁנֵאֲמַר - אֵיכָה ד, יא. **"כֵּלָה ה' אֶת חֲמוֹתוֹ, וּכְמָה כֵּלָה? וַיִּצַּת אֵשׁ בְּצִיּוֹן"** - אֵיכָה שָׁם. שִׁשְׁפָּה חֲמוֹתוֹ עַל עֲצִים וְעַל הָאֲבָנִים [שְׂבִיבִיתוֹ], וְלֹא עָשָׂה כֵּלָה בְּכִינּוֹ (רש"י תהלים עט, א). וּמִתּוֹךְ כֵּן הוֹתִיר פְּלִיטָה בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁאֵלְמָלֵא כֵּן לֹא נִשְׁתִּיר מִשׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל שְׂרִיד (רש"י קידושין לא, טו) תוּרָה ו

(1) **בַּנְחָלִים נִפְּיּוּ** - שְׁנֵאֲרָכוּ וְנִמְשְׁכוּ לְנִטּוֹת לְמַרְחֹק - בְּלוֹמַר בְּשֵׁם שֶׁהַנְּחָלִים נִמְשְׁכִים וְנוֹטִים עַד לְמַרְחֹק, כֵּן אֶהֱלִיהֶם וּמִחֲנִיחֶם בְּמַדְבָּר נִמְשְׁכִים עַד לְמַרְחָק רב. וּפְרוּשׁ זֶה הוּא לְפִי הַפְּרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן דְּלְעֵיל.

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ - סְנֵהֲדָרִין קה, ב. וּמָה שֶׁחִבֵּיא אֶת פְּרוּשׁ רַבּוֹתֵינוּ בְּפְסוּק זֶה דְּוָקָא, יֵשׁ לֹמַר מִשׁוּם שְׁדוּקָא לְפִי פְּרוּשָׁם מְבֹאָר פְּסוּק זֶה הֵיטֵב, וּמֵאִידֵךְ הַפְּרוּשִׁים שֶׁחִבֵּיא בְּפְסוּק הַקּוֹרֵם, אֵינָם מְתַאִימִים לְפִירוּשׁ רַבּוֹתֵינוּ.

מִבְּרַכּוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשַׁע אָנוּ

(ח) אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם כְּתוּעַפַת רְאִים לוֹ יֵאָכֵל
 גוֹיִם צָרִיו וְעֲצַמְתֵיהֶם יִגְרֵם וְחֲצִיו יִמְחֶץ:
 ח אֵלֶּהָ דְאִפְקוּדֵי מִמִּצְרַיִם תִּקְפֵּא וְרוּמָא
 דִּילָהּ יִיכְלוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִכְסֵי עַמְמֵיָא
 סְנְאֵיהוֹן וּבְכֻזָּת מְלִפְיֵהוֹן יִתְפַּקְוּן
 וְאַרְעֵתְהוֹן יִחְסְנוּן:

כ"ט - אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם • מי גורם להם הגדלה הזאת? אֵל המוציאם ממצרים בתקף ורום שלו, יאכל את הגויים שהם צריו. וְעֲצַמְתֵיהֶם • של צרים. יִגְרֵם • מנחם פתר בו לשון שבירה, וכן (צפניה א): "לא גרמו לבקר", וכן (יחזקאל כ): "ואת חרשיה תגרמי". ואני אומר לשון עצם הוא, שמגרר הכפשו בשניו מסביב והמח שבפנים ומעמיד העצם על ערמימותו. וְחֲצִיו יִמְחֶץ • אונקלוס תרגם: חציו של צרים, חלקה של להם כמו בעלי חיים, מרי פלוגתא. (ס"א לשון חלקה וחציה) וכן ימחץ לשון (שופטים ה): "ומחצה וחלפה רקתו". שִׁיחֲצוֹ אֵת אֲרָצָם. וַיֵּשׁ לַפֶּתַר לְשׁוֹן חֲצִים מִמֶּשׁ - חציו של הקדוש-ברוך-הוא ימחץ בדמם של צרים, יטבל ויצטבע בדמם, כמו (תהלים סח): "למען תמחץ רגלך בדם" ואינו זו מלשון מכה, כמו: "מחצתי", שהצבוע בדם נראה כאלו מחוץ ונגוע.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שם: "ותרגומו לשון ותהי המחצה ולקמו לא, לו, אותן שהיו ראויים לחלוק עמו נחלה".

וכן "ימחץ" - מלשון חציה וחלוקה. לשון "ומחצה וחלפה רקתו" - שופטים ה, כו. שפירושו שחציה וחלקה את ראשו. וכן משמע מלשון רש"י תהלים סח, כד שמפרש "ומחצה", "כמו בקעה". אבל ראה רש"י שופטים שם שמפרש מלשון "מחץ".

שיחצו את ארצם - "וחציו" פירושו ארצם ונחלתם, ו"ימחץ" פירושו יחצו ויחלקו.

ויש לפתח לשון חצים ממש, "חציו" של הקדוש-ברוך-הוא "ימחץ" בדמם של צרים, יטבל ויצטבע בדמם, כמו "למען תמחץ רגלך בדם" - תהלים סח, כד. שפירושו שיצבע רגלך בדם. אבל ראה רש"י שם: "למען תמחץ רגלך בדם, כשימחץ את ראש האויב, תהא רגלך בוקעת בדמם, תמחץ לשון בוקע בתוף הדם".

ואינו זו מלשון מכה - גם לפירוש שהוא מענין צביעה, הוא מלשון מכה. כמו "מחצתי" - דברים לב, לט. הכייתו.

שהצבוע בדם נראה כאלו מחוץ ונגוע - מכה וקבול. תורה ט

כג, כב.

"יאכל" את ה"גוים" שהם "צריו" - לא את כל הגוים, אלא הגוים שהם צריו (רא"ס).

וְעֲצַמְתֵיהֶם שֶׁל צָרִים - לא של "גוים" סתם, אלא של "צריו" (רא"ס).

יִגְרֵם - מִנְחָם פֶּתַר בּוֹ לְשׁוֹן שְׁבִירָה - הובא גם ברש"י יחזקאל כג, לד.

וכן "לא גרמו לבקר" - צפניה ג, ג. וכן "ואת חרשיה תגרמי" - יחזקאל כג, לד. ואת חרשיה של פוס המשקה

תשברי (ראה רש"י שם).

ואני אומר: לשון עצם הוא, שמגרר הכפשו בשניו מסביב - וכן פירש רש"י ביחזקאל שם: "גורר בשניו את סביבות העצם.. לרדות מעליו בשר הדבוק בו". וברש"י צפניה שם: "לא גרמו לבקר" - לא השאירו אף העצמות לגרם לבקר".

והמח שבפנים, ומעמיד העצם על ערמימותו - לשון ערום.

וחציו ימחץ - אונקלוס תרגם - "וארעתהון יחסנון" - וארצם יירשו.

"חציו" של צרים - ארצם של צרים. חלקה שלהם - חציו לא מלשון חץ, אלא מלשון חציה וחלוקה, כלומר נחלתם.

כמו "בעלי חיים" - בראשית מט, כג. "מרי פלוגתא" - אונקלוס שם.

לשון חלקה וחציה - ראה גם רש"י

הוא זה, פורע הורוע על מים רבים]. - בן הוא בכתב-יד עתיק, וכן הוא בדפוס שני וכלשון הכתוב כאן, וכן מפורש ביחזקאל יז, ה: "קח על מים רבים, וברש"י שם "ישרש על מים רבים, כלומר נתן לו גדולה וממשלה על סביביו". אך ברוב הדפוסים "על פני המים", ובדפוס ראשון: "על המים". וירם מאנג מלכו - מלך ראשון שלהם - שאול. כיון שאמר "מלכו" סתם, הכונה למלך הראשון של ישראל.

יכבש את אנג מלך עמלק - כמתואר בשמואל א טו, ח.

ותנשא מלכתו - של יעקב יותר ויותר, שיבא אחריו דוד ושלמה. - "מלכותו" מוסב על יעקב הנזכר בפסוק ה, ולא על "מלכו", כיון שגם "מלכו" מוסב על יעקב, המלך של יעקב. תורה ח

(ח) אֵל מוֹצִיאוֹ מִמִּצְרַיִם - מי גורם להם הגדלה הזאת? "אל" המוציאם ממצרים" - לאחר שלעיל (כג, כב) כבר אמר לו: "אל מוציאם ממצרים", דהינו ש"לא יצא מעצמו אלא האלקים הוציאם" (לשון רש"י שם), מפרש כאן "אל המוציאם ממצרים", שאותו האל המוציאם ממצרים, הוא שגורם להם כל זאת.

בתקף ורום שלו - זהו פירושו "כתועפות ראם לו", כדלעיל ברש"י

(ט) פָּרַע שָׁכַב פָּאָרֵי וּבִלְבָיָא מִי יְקִימָנּוּ מִבְּרִיךְ
 בְּרוּךְ וְאַרְרִיךְ אָרוּר:
 ט וְיָנִיחַ יִשְׂרָאֵל בְּתַקּוּף פָּאָרֵי וּבִלְבָיָא לֵית
 דִּיקִימָנָה פְּרִיכָךְ יְהוֹן פְּרִיכִין וְלִיטִיךְ יְהוֹן
 לִיטִין:

ה"י פָּרַע שָׁכַב פָּאָרֵי • פְּתַרְגּוּמוֹ: יתְיַשְׁבוּ בְּאַרְצָם בְּכַח וּבַגְבוּרָה.

(י) וַיַּחֲרֵאֲף בָּלָק אֶל־בַּלְעָם וַיִּסְפַּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר
 בָּלָק אֶל־בַּלְעָם לֵקֵב אִיבִי קְרֵאתִיךָ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ
 בְּרוּךְ זֶה שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים:
 י וַתְּחַרֵּאֵף בָּלָק אֶל־בַּלְעָם וַיִּסְפַּק אֶת־כַּפָּיו וַיֹּאמֶר
 בָּלָק אֶל־בַּלְעָם לֵקֵב אִיבִי קְרֵאתִיךָ וְהִנֵּה בְרַכְתָּ
 בְּרוּךְ זֶה שְׁלֹשׁ פַּעַמִּים:

ה"י וַיִּסְפַּק • הִכָּה זֶה עַל זֶה.

(יא) וְעַתָּה בְּרַחֲלֶךָ אֶל־מְקוֹמֶךָ אִמְרָתִי כִּבֵּד אֶכְבְּדֶךָ
 וְהִנֵּה מְנַעַךְ יְהוָה מִכָּבוֹד:
 יא וּכְעַן זֵיל לָךְ לְאַתְרֶךָ אִמְרִית יְקָרָא
 אִיְקָרְנֶךָ וְהָא מְנַעַךְ יְיָ מִן יְקָר:

(יב) וַיֹּאמֶר בַּלְעָם אֶל־בָּלָק הֲלֹא גַם אֶל־מְלֹאכֶיךָ
 אֲשֶׁר־שָׁלַחְתָּ אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר:
 יב וַיֹּאמֶר בַּלְעָם לְבָלָק הֲלֹא אֵף לֹאֲזַגְדִּיךָ דִּי
 שְׁלַחְתָּ לְוַתִּי מִלְּלִית לְמִימַר:

(יג) אִם־יִתְּנֶנִּי לִי בָּלָק מְלֹא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל
 לַעֲבֹר אֶת־פִּי יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלִּבִּי
 אֲשֶׁר־יְדַבֵּר יְהוָה אֶתְּךָ אֲדַבֵּר:
 יג אִם יִתֵּן לִי בָּלָק מְלֵי בֵיתָה כֶּסֶף וְזָהָב לֵית
 לִי רְשׁוֹ לְמַעַבְרַע עַל גְּזֵרַת מִימְרָא דִּי
 לְמַעַבְדַּ טַּבְתָּא אוֹ בִישְׁתָּא מְרַעוּתִי דִּימְלַל
 יְיָ יְתֵה אִמְלַל:

ה"י לַעֲבֹר אֶת־פִּי ה' • כָּאֵן לֹא נֹאמַר "אַלְהִי" כְּמוֹ שְׂאֵמַר בְּרֵאשׁוֹנָה, לְפִי שִׂידַע שְׁנִבְאֵשׁ בְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְנִטְרַד.

♦ שבת קודש י"ז תמוז ♦

(יד) וְעַתָּה הִנְנִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לְכָה אֵיעֲצֶךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה
 הָעַם הַזֶּה לְעַמֶּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים:
 יד וְכַעַן הָא אָנָא אֲזִיל לְעַמִּי אֵיתָא אִמְלִינֶךָ
 מָא דְמַעַבְדַּ וְאַחֲוִי לָךְ מָא דְנַעַבְדַּ עֲמַא הַדִּין
 לְעַמְךָ בְּסוּף יוֹמִיָא:

ה"י הוֹלֵךְ לְעַמִּי • מַעַתָּה הִרְיֵנִי כְּשֶׁאֵר עַמִּי, שְׁנִסְתַּלַּק הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מֵעָלַי. לְכָה אֵיעֲצֶךָ • מַה לָּךְ לַעֲשׂוֹת. וּמַה הִיא הָעֲצָה? אַלְהִיָּהֶם שֶׁל אֱלוֹ שׁוֹנָא זְמַה הוּא כּו', כְּדֵאִיתָא בְּ"חֵלֶק" (סנהדרין קה). תַּדַּע שְׁבַלְעָם

אשל אברהם - הרב אלאטוילי

- "והם מתאווים לכלי פשתן (כנראה מפני שהם חשובים - ראה רש"י בראשית מא, מב), בוא ואשיאך עצה: עשה להן [אהלים של] קלעים, והושיב בהן זונות, וקנה מבחוץ וילדה מבפנים, וימכרו להן כלי פשתן. עשה להן קלעים מהר שלג עד בית הישימות, והושיב בהן זונות, וקנה מבחוץ וילדה מבפנים, ובשעה שישראל אוכלין ושותין ושמחין ויוצאין לטיל בשוק, אומרת לו

(יד) הוֹלֵךְ לְעַמִּי - מַעַתָּה הִרְיֵנִי כְּשֶׁאֵר עַמִּי - שָׂאֵם לֹא בֵּן, הִיָּה לֹא לומר: "הִנְנִי הוֹלֵךְ לְמְקוֹמִי" (שפי"ח). שְׁנִסְתַּלַּק הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מֵעָלַי - וּמַה שְׂאֵמַר נְבוּאָה אַחַר דְּבָרָיו אֱלֹהִים, זֶהוּ מִהַנְּבוּאָה שְׁשָׂרְתָה עָלָיו קוֹדֵם לְכֹן (לבוש). לְכָה אֵיעֲצֶךָ - מַה לָּךְ לַעֲשׂוֹת. וּמַה הִיא הָעֲצָה? - שְׁהִרֵי אֵינָה מְפוֹרֶשֶׁת בְּכַתוּב. אַלְהִיָּהֶם שֶׁל אֱלוֹ שׁוֹנָא זְמַה הוּא כּו'

(ט) פָּרַע שָׁכַב פָּאָרֵי - כְּתַרְגּוּמוֹ יתְיַשְׁבוּ בְּאַרְצָם בְּכַח וּבַגְבוּרָה. - "יָנִיחַ יִשְׂרָאֵל בְּתַקּוּף פָּאָרֵי". תורה י (י) וַיִּסְפַּק - הִכָּה זֶה עַל זֶה. תורה יא (יג) לַעֲבֹר אֶת פִּי ה' - כָּאֵן לֹא נֹאמַר "אַלְהִי" כְּמוֹ שְׂאֵמַר בְּרֵאשׁוֹנָה - לַעֲוִיל כּב, יח. לְפִי שִׂידַע שְׁנִבְאֵשׁ - נְבִאֵשׁ רִיחוֹ (רש"י ש"א יג, ד). כְּהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְנִטְרַד - וְגוֹרֵשׁ. תורה יד

השיא עצה זו להכשילם בזמה, שְהָרִי נֶאֱמַר (במדבר לא): "הֲזֵן הַזֶּה הִיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבְרֵ בַלְעָם". אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמָּךְ • מִקְרָא קָצֵר הוּא זֶה: אֵינְךָ לְהַכְשִׁילָם וְאָמַר לָךְ מֵה שֶׁהֵן עֲתִידִין לְהִרְעֵ לְמוֹאֵב בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, "וּמִחֵץ פְּאֲתֵי מוֹאֵב". הַתְּרַגּוּם מְפָרֵשׁ קִצּוֹר הָעֵבְרִי, וְיִקְטוֹל וְכוּ'.

טו וינטל מתלה ואמר אמר בלעם ברה בעור ואמר גברא דשפיר חזי:

(טו) וַיִּשָּׂא מִשְׁלוֹ וַיֹּאמֶר נֹאֵם בַּלְעָם בְּנֹו בְעֹר וְנֹאֵם הַגֹּבֵר שְׁתֵּם הָעֵינַי:

טז אמר דשמע מימר מן קדם אל וידע מדע מן קדם עלאה חזו מן קדם שדי חזי שכיב וימתגלי לה:

(טז) נֹאֵם שְׁמַע אִמְרֵי־אֵל וַיִּדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן מַחֲזֶה שְׁדֵי יַחֲזֶה נִפְל וְגַלְוֵי עֵינָיִם:

כז < וַיִּדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן • (סנהדרין ק"ה ב') לְכַוֵּן הַשָּׁעָה שְׂכוּעָס בַּהּ.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מה שתעשה, ואומר לך מה שיעשה העם הזה לעמך באחרית הימים. כלומר, התרגום משלים בהוספת המלים "מא דתעבד" ו"ואחזי לך", את המלים החסרות להבנת המקרא, וכפירוש רש"י]. תורה טו

(טו) וַיִּדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן - לְכוּן הַשָּׁעָה שְׂכוּעָס בַּהּ - שְׂאִין לְפָרֵשׁ כְּפִשׁוּטוֹ, שְׁהָרִי דַּעַת בְּהִמְתּוֹ לֹא הִיָּה יוֹדַע [מֵה לְהַשִּׁיב לָהּ]. דַּעַת עֲלִיּוֹן הִיָּה יוֹדַע? (סנהדרין קה, טו). וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ "דַּעַת עֲלִיּוֹן" - "דַּעַת עַת עֲלִיּוֹן", שְׂיודַע עַת שְׂכוּעָס בַּהּ (שפי"ח). אֲבָל רָאָה רִש"י לְעֵיל כּב, לֹד "שְׂהוּא הִיָּה מִשְׁתַּבַּח שְׂיודַע דַּעַת עֲלִיּוֹן, וּפְיֹו הַעִיד לֹא יְדַעְתִּי". וְלִפִּי זֶה צְרִיף לֹדִמֵר, שְׂעַד לְסִפּוֹר עִם בְּהִמְתּוֹ, בַּלְעָם אָבֹן הִיָּה מִשְׁתַּבַּח שְׂיודַע דַּעַת עֲלִיּוֹן כְּפִשׁוּטוֹ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן אָמַר "לֹא יְדַעְתִּי", וּמֵה שְׂהַשְׁתַּבַּח כֵּאֵן שְׂיודַע דַּעַת עֲלִיּוֹן הוּא. שְׂיודַע רַק לְכוּן הַשָּׁעָה שְׂכוּעָס בַּהּ. וְרָאָה גַם רִש"י לְעֵיל כּג, ח: "אֲנִי אֵין כּחִי אֵלֹא שְׂאֲנִי יוֹדַע לְכוּן הַשָּׁעָה שְׂהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כּוּעַס בַּהּ". אֲבָל רָאָה רִש"י קִהֲלֵת י, יד: "וְהַסְכֵּל יְרַבֵּה דְבָרִים, שְׂהִיָּה מִתְפָּאֵר בְּעִצּוֹ שְׂהִיָּה יוֹדַע דַּעַת עֲלִיּוֹן, כִּי לֹא יְדַע הָאָדָם מֵה שְׂהִיָּה לֹו, לֹאֲחֵר זְמוֹן, שְׂהָרִי הֵלֶף לִיטוֹל שְׂכָרוֹ בְּמִדִּין, וְלֹא יְדַע שְׂיִפּוֹל בְּחֻב". תורה יז

אפילו אתם מכניסים כל האומות שבעולם אין אתם יכולים להם, שמא מרובים אתם מן המוצרים שהיו שש מאות רכב בחור, בואו ואשיאכם עצה, אלהיהם של אלו שונא ומה הוא וכו'.

אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמָּךְ - מִקְרָא קָצֵר הוּא זֶה - ש"אֵינְךָ אֵינֹו מְחֻבָּר ל"אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְפָנֶיךָ", אֵלֹא הוּא דְבוּר בְּפָנֵי עִצּוֹ (גרא).

"אֵינְךָ" לְהַכְשִׁילָם, וְאָמַר לָךְ - בְּנִבּוּאָה.

מֵה שֶׁחֵן עֲתִידִין לְהִרְעֵ לְמוֹאֵב - זֶהוּ "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמָּךְ".

"בְּאַחֲרִית הַיָּמִים" -] "וּמִחֵץ פְּאֲתֵי מוֹאֵב" - לְקַמֵּן פְּסוּק יו. כְּלוּמֵר, "וּמִחֵץ פְּאֲתֵי מוֹאֵב" אֵינֹו עֵנִין נוֹסֵף, אֵלֹא זֶהוּ פִירוּשׁ שֶׁל "אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמָּךְ", הָאֲמוֹר כֵּאֵן.

וְהַתְּרַגּוּם מְפָרֵשׁ קִצּוֹר הָעֵבְרִי - כֵּן הַגִּירָסָא בְּהַרְבֵּה כְּתִיבִיד וּבְדָפוּס רומי, וְכֵן הִיא גִירָסַת ה"לְבוּשׁ", סִפֵּר הַזְכָּרוֹן, ו"מִשְׁפִּיל לְדוּד". וַיֵּשׁ סִפְרִים שְׂגוּרָסִים קִטַּע זֶה לְקַמֵּן בְּפִסּוּק יז, וְאֵין לֹו הִבְנָה שֵׁם. וְכִנְנַת רִש"י, שְׂהַתְּרַגּוּם מְבָאֵר אֵת הַפְּסוּק (הַכְּתוּב בְּלִשׁוֹן קְצָרָה) בְּתוֹסֶפֶת מִיָּלִים הַמְּבַהֲרוֹת אֵת כִּנְנַת הַכְּתוּב: "אֵתָא אִמְלִכִּינְךָ מֵה דַּתְעַבְד, וְאַחֲזִי לָךְ מֵה דַּתְעַבְד עִמָּא הַדִּין לְעַמָּךְ בְּסוּף יוֹמִיָא" - בֹּא וְאֵינְךָ

הזקנה: אי אתה מבקש כלי פשתן? זקנה אומרת לו בשוה, וילדה אומרת לו בפחות, שתים ושלש פעמים, ואחר-כך אומרת לו: הרי אתה כבן בית, שב ברור לעמך [כל תכשיטין שאתה רוצה], וצ'צ'ורי [=נודות] של יין עמוני מונח אצלך, ועדין לא נאסר יין של נכרים, אמרה לו: רצונך שתשתה כוס של יין? כיון ששתה בער בו [צ'ר הרע], אמר לה: השמעי לי [לתשמיש], הוציאה וראתה מתוך חיקה, אמרה לו: עבוד לזה! אמר לה: הלא יהודי אני, אמרה לו: ומה אכפת לך, כלום מבקשים ממך אלא פיעור [שמרתיון לפניו], והוא עושה, ולא עוד אלא שאיני מניחתך עד שתכפור בתורת משה רבך, והוא עושה". וראה רש"י לקמן כה, ב ובביאור שם.

בְּרִיאֲתָא ב"חֲלֵק" - סְנֵהֲדִין קו, א.

בְּרִש"י לְקַמֵּן לֹא, טו מְצִין גַם לְסִפְרִי. תִּדַע שְׂכַלְעָם הַשִּׂיא עֵצָה זֹו לְהַכְשִׁילָם בְּזִמָּה - מִשְׁמַע שְׂעַקֵר הַחֲטָא הִיָּה שְׂנַכְשְׁלוֹ בְּזִמָּה, אֲבָל מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב לְקַמֵּן כּו, יח (וּבְעוֹד מִקוּמוֹת) מִשְׁמַע שְׂעַקֵר הַחֲטָא הִיָּה שְׂנַצְמָדוֹ לְבַעַל פְּעוֹר, אֵלֹא שְׂהוּמָה הִיא שְׂגוּרָמָה לְכָךְ, כְּמוֹבֹאֵר שֵׁם בְּרִש"י. וְצְרִיף עֵינֵין.

שְׂהָרִי נֶאֱמַר - לְקַמֵּן לֹא, טו. "הֲזֵן הַזֶּה הִיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדַבְרֵ בַלְעָם" - וּבְרִש"י שֵׁם: "אָמַר לָהֶם,

(יז) אַרְאֵנוּ וְלֹא עֲתָה אֲשׁוּרְנוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרָךְ כּוֹכֵב
 מִיַּעֲקֹב וְקָם שִׁבְטֵי מִיִּשְׂרָאֵל וּמַחֲזֵן פְּאֵתָי מוֹאֵב
 וְקַרְקַר כָּל־בְּנֵי־שֵׁת׃

יז חזיתיה ולא קעון סכיתה ולא איתוהי קריב
 כד יקום מלפא מייעקב ויתרפא משיחא
 מישראל ויקטול רכרבי מואב וישלוט בכל
 בני אנשא :

ט"ז אַרְאֵנוּ • רוֹאֶה אֲנִי שִׁבְחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וּגְדֻלְתּוֹ, אֲךָ לֹא עֲתָה הוּא אֵלָא לְאַחַר זְמַן. דְּרָךְ כּוֹכֵב • כְּתַרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן (איכה ב): "דְּרָךְ קִשְׁתּוֹ"; שֶׁהַכּוֹכֵב עוֹבֵר כְּחֶזֶן. וּבִלְעָזָה דִּישְׁטִינ"ט, כְּלוּמַר, יָקוּם מִזָּל. וְקָם שִׁבְטֵי • מְלֻךְ רוּדָה וּמוֹשֵׁל. וּמַחֲזֵן פְּאֵתָי מוֹאֵב • זֶה דָּוִד, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שמואל ב ח): "הַשִּׁבְטֵי אוֹתָם אֲרָצָה וַיִּמְדַּד שְׁנֵי־חֻבְלִים לְהַמִּית וְגו'". וְקַרְקַר • לְשׁוֹן קוֹרָה, כְּמוֹ (מ"ב יט) "אֲנִי קִרְתִּי", (ישעיה נא) "וּמִמְקַבֵּת בּוֹר גִּלְתָּם", (משלי ל): "קִרְוֵהָ עוֹרְבֵי נַחַל". פּוֹרִי"ר בִּלְעָזָה. כָּל־בְּנֵי־שֵׁת • כָּל הָאֲמוֹת, שֶׁכֻּלָּם יֵצְאוּ מִן שֵׁת בְּנוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן.

(יח) וְהִיָּה אֲדוֹם יִרְשָׁה וְהִיָּה יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבִיו
 וְיִשְׂרָאֵל עֹשֶׂה חֵיל׃

יח ויהי אדום ירפא ויהי ירפא שיעיר לבעלי
 דכבוהי וישאל יצלח בנכסין :

ט"ז וְהִיָּה יִרְשָׁה שְׁעִיר אִיבִיו • לְאוֹיְבָיו יִשְׂרָאֵל.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

(יז) אַרְאֵנוּ - רוֹאֶה אֲנִי - אֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם עֹכְשֵׁי כְּפִי שֶׁהֵם יְהִיּוּ בְּעֵתִיד, וְלָכֵן אָמַר "אַרְאֵנוּ" בִּלְשׁוֹן עֲתִיד (רא"ס). שִׁבְחוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וּגְדֻלְתּוֹ, אֲךָ "לֹא עֲתָה" הוּא, אֵלָּא לְאַחַר זְמַן. - הַנּוֹפֵר לְקַמֵּן בְּפִסְטוֹק.
 דְּרָךְ כּוֹכֵב - כְּתַרְגוּמוֹ - "כֹּד יָקוּם מִלְּפָא מִיַּעֲקֹב" - כַּאֲשֶׁר יָקוּם הַמְּלֻךְ מִיַּעֲקֹב.
 לְשׁוֹן "דְּרָךְ קִשְׁתּוֹ" - אֵיכָּה ב, ד. וְרִאֵה רִשִׁי שָׁם: "לְפִי שֶׁךְ דְּרָךְ קִשְׁתִּי שֶׁהֵם חֲזָקִים, לְשׁוּם רִגְלוֹ עֲלֵיהֶם כִּשְׁהוּא כּוֹפֶסֶם, לְכָף נִכְתַּב בִּלְשׁוֹן דְּרִיכָה".
 שֶׁהַכּוֹכֵב עוֹבֵר כְּחֶזֶן - כְּלוּמַר, הַדְּמִיוֹן בֵּין כּוֹכֵב לְקִשְׁתִּי, שֶׁהַכּוֹכֵב עוֹבֵר כְּמוֹ חֶזֶן הַנּוֹרָה מְקֻשֶׁת. וְאִם כֵּן "דְּרָךְ כּוֹכֵב" פִּירוּשׁוֹ: יִצְיֵאת הַכּוֹכֵב מִמְּקוֹמוֹ. וְרִאֵה רִשִׁי בְּרִכּוֹת נח, ב לְגַבֵּי כּוֹכֵב שְׁבִיט: "כּוֹכֵב הַיּוֹרֵד כְּחֶזֶן בְּרָקִיעַ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם".
 וּבִלְעָזָה דִּישְׁטִינ"ט - destent, מְזַנֵּק. כְּלוּמַר יָקוּם מִזָּל - "כּוֹכֵב" מִלְשׁוֹן מִזָּל. וְאִף שֶׁהַתְּרַגּוּם מִפְּרָשׁ "יָקוּם מִלְּךָ", עֵינֵינוּ פּוֹנְתוֹ שֶׁל רִשִׁי בְּאֲמָרוֹ "כְּתַרְגוּמוֹ" הֵיא לְעֵנֵן תִּיבַת "דְּרָךְ", שִׁפִּירוּשׁוֹ "יָקוּם". וְכֵן מִשְׁמַע מְזָה שִׁפִּירָשׁ בִּלְעָזָה רַק אֶת הַמְּלָה "דְּרָךְ". אֲבָל בְּתִיבַת "כּוֹכֵב" מִפְּרָשׁ רִשִׁי

שֶׁהַפְּנֵי לְמִזָּל, שִׁבְאָה זְמַן וְהַמְּנֻל שֶׁל יַעֲקֹב יִתְרוֹמֵם וְיָקוּם. וּלְפִי זֶה, שִׁיעוֹר הַכְּתוּב כִּף הוּא: יָקוּם מִזָּל מִיַּעֲקֹב, וְאָז יָקוּם שִׁבְטֵי מִיִּשְׂרָאֵל. וְמָה שֶׁלֹּא פִּירַשׁ בְּזֶה כְּאוֹנְקְלוֹס: "יָקוּם מִלְּךָ", מִשׁוּם שֶׁאֵזָר יוֹקֵשָׁה: "וְקָם שִׁבְטֵי מִיִּשְׂרָאֵל" מֵהַ מִשְׁמִיעֵנוּ? מֵהַ־שְּׂאִי־כֵן לְתַרְגּוּם אוֹנְקְלוֹס שֶׁמִּפְּרָשׁ "וְקָם שִׁבְטֵי" עַל מִלְּךָ הַמְּשִׁיחַ, לְכֵן מִפְּרָשׁ "דְּרָךְ כּוֹכֵב", יָקוּם מִלְּךָ, וְהֵינּוּ דָּוִד הַמְּלֻךְ.
 וְקָם שִׁבְטֵי - מְלֻךְ רוּדָה וּמוֹשֵׁל - שֶׁכֵּן שִׁבְטֵי עֲנִינּוּ רְדִידָה וּמִשְׁלָה. וְכֵאֵן הַפְּנֵי לְדוֹד. וְרִאֵה גַם רִשִׁי בְּרִאשִׁית מַט, י: "לֹא יִסּוֹר שִׁבְטֵי מִיַּהוּדָה - מִדָּוִד וְאֵילָךְ, אֵלּוֹ רִאשִׁי גְלִיּוֹת שֶׁבְּכָבֵל שְׂרֻדִים אֶת הָעַם בְּשִׁבְטֵי, שֶׁמְמוֹנִים עַל־פִּי הַמַּלְכוּת".
 וּמַחֲזֵן פְּאֵתָי מוֹאֵב - זֶה דָּוִד - כְּלוּמַר, רַק מִתִּיבּוֹת אֵלּוֹ מוֹכַח שֶׁכָּל הַפִּסְטוֹק מְדַבֵּר בְּדוֹד, וְלוֹלֵא זֶה לֹא הֵינּוּ יוֹדְעִים בְּאֵיזָה מְלָךְ מְדוּבָר. שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ - שְׁמוּאֵל ב ח, ב.
 "הַשִּׁבְטֵי אוֹתָם אֲרָצָה וַיִּמְדַּד שְׁנֵי חֻבְלִים לְהַמִּית וְגו'" - "וְתַהֲיִי מוֹאֵב לְדָוִד לְעַבְדִּים".
 וְקַרְקַר - לְשׁוֹן קוֹרָה - לְשׁוֹן נִיקוֹר וְנִיקוּב. וְאֵינּוּ מִפְּרָשׁ מִלְשׁוֹן הַרְס וְהַשְׁמָדָה, כִּי דָּוִד לֹא הִשְׁמִיד אֶת כָּל בְּנֵי שֵׁת, אֵלָּא נִצְחָונו עֲלֵיהֶם הָיָה

בְּגֵר קוֹרָה וְנוֹקֵב בְּלָבָד (הר"ב). כְּמוֹ "אֲנִי קִרְתִּי" - מְלָכִים ב יט, כד. וְשִׁעִיָּה לז, כד. וְרִאֵה רִשִׁי שָׁם: "כְּזֶה הַבּוֹרָה בּוֹר וּמוֹצֵא מִזֶּם וּמִצְלִיחַ, לְשׁוֹן מְקוֹר".
 "מִמְקַבֵּת בּוֹר גִּלְתָּם" - וְשִׁעִיָּה נא, א. שְׁנוֹקֵבִין וְחוֹצְבִין בַּה אֶת הַבּוֹרוֹת אֲשֶׁר גִּלְתָּם בַּה, "גִּלְתָּם" לְשׁוֹן "גִּלְתָּם" הַצּוֹר" (רש"י סח). וּבְרִשִׁי יְבָמוֹת סד, ב: "גִּלְתָּם" - נַעֲשֶׂה לָהּ נִקְבוֹת, כְּמוֹ אֲנִי קִרְתִּי וְשִׁתִּיתִי מִיָּם".
 "קִרְוֵהָ עוֹרְבֵי נַחַל" - מִשְׁלִי ל, יז. לְשׁוֹן "תַּנְקַר", "גִּלְתָּת הַצּוֹר", וְבֵא הַעוֹרֵב שֶׁהוּא אֲכֹרֵי עַל בְּנֵי וַיִּקְרוּהָ, וְלֹא יִאֲכַלְנָה וְלֹא יִהְיֶה בַּה (רש"י סח). וְרִאֵה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת לג, כב.
 פּוֹרִי"ר בִּלְעָזָה forjier, כָּל בְּנֵי שֵׁת - כָּל הָאֲמוֹת, שֶׁכֻּלָּם יֵצְאוּ מִן שֵׁת בְּנוֹ שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן. - לְנִקְבֵי לְקָדוֹת. תוֹרַה יח
 (יח) וְהִיָּה יִרְשָׁה שְׁעִיר - לְ"אִיבִיו" יִשְׂרָאֵל - הוֹסִיף לְמִדָּה לְמַלְת "אוֹיְבָיו", לֹאמַר שֶׁאֵין לְפָרֵשׁ "וְהִיָּה יִרְשָׁה שְׁעִיר" שֶׁהֵם "אוֹיְבָיו" שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁאֵם כֵּן לֹא הוֹדִיעַ הַכְּתוּב לְאִיזוֹ אוֹמֵר וְהִיָּה שְׁעִיר יִרְשָׁה, גַּם הוֹסִיף מַלְת "יִשְׂרָאֵל" אַחַר "לְאוֹיְבָיו", לְהוֹדִיעַ שֶׁאֵלָּה הֵם הָאוֹיְבִים שֶׁל שְׁעִיר, כְּאֵילוֹ אָמַר: וְהִיָּה יִרְשָׁה שְׁעִיר לְיִשְׂרָאֵל (רא"ס). תוֹרַה יט

(יט) וַיֵּרֶד מֵעֵקֶב וְהָאֲבִיר שָׂרִיד מַעִיר:

יט וַיֵּיחֹת חַד מִדְּבַיִת יַעֲקֹב וַיֹּבֵד מִשֹּׁבַב מִקְרִית עַמְמִיא:

כ"ט - וַיֵּרֶד מֵעֵקֶב. וְעוֹד יִהְיֶה מוֹשֵׁל אַחַר מֵעֵקֶב. וְהָאֲבִיר שָׂרִיד מַעִיר. מַעִיר הַחֲשׂוּבָה שֶׁל אֲדוֹם וְהִיא רוֹמִי. וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ אוֹמֵר כֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (תהילים עב): "וַיֵּרֶד מִיָּם עַד-יָם", (עובדיה): "וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֲשׂוֹ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 283)

ועל מלך המשיח אומר כן (רש"י כד, יט) וז"ל אמרו, שעובדיה הנביא, שהיה גר אדומי, התנבא על מפלת אדם באחרית הימים, "ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו", כי "מינייה וביה אבא ליזיל ביה נגא" (אבא = יער - מעצמו של יער יפנס בתוף הגרזן להיות בית יד ויקצצו בו את היער). ואף כאן: בלעם, נביא אמות העולם, מתנבא על מפלת האמות ושליטת מלך המשיח עליהם.

(כ) וַיֵּרָא אֶת-עֲמֶלֶק וַיִּשָּׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר רֵאשִׁית גֹּזִים עֲמֶלֶק וְאַחֲרֵיתוֹ עַדֵי אֲבִיר:

כ וַיֵּחֹזֵא יָת עֲמֶלֶקָה וַיִּטַּל מִתְּלַה וַאֲמַר רֵישׁ קַרְבֵּיא דִּישְׂרָאֵל הָיָה עֲמֶלֶקָה וְסוּפָה לְעֵלְמָא יִיבֵד:

כ"ט - וַיֵּרָא אֶת-עֲמֶלֶק. נִסְתַּפֵּל בְּפָרְעֵנוֹתוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק. רֵאשִׁית גֹּזִים עֲמֶלֶק. הוּא קֵדָם אֵת כָּלֶם לְהַלְחֵם בְּיִשְׂרָאֵל, וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס. וְאַחֲרֵיתוֹ לְהַאֲבִד בְּיָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה): "תִּמְחָה אֶת-זִכְרֵ עֲמֶלֶק".

(כא) וַיֵּרָא אֶת-הַקִּינִי וַיִּשָּׂא מִשָּׁלוֹ וַיֹּאמֶר אֵיתָן מוֹשֶׁבֶד וְשֵׁים בְּסַלַע קַנָּד:

כא וַיֵּחֹזֵא יָת שְׁלֵמָה וַיִּטַּל מִתְּלַה וַאֲמַר תַּקִּיף בֵּית מוֹתְבֵד וְשׁוּי כְּכַרְדַּ תַּקִּיף מְדוּרְד:

כ"ט - וַיֵּרָא אֶת-הַקִּינִי. לְפִי שֶׁהָיָה קִינִי תְּקוּעַ אֶצֶל עֲמֶלֶק, כַּעֲנַן שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל א טו): "וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל-הַקִּינִי וְגו'" - הִזְכִּירוֹ אַחַר עֲמֶלֶק. נִסְתַּפֵּל בְּגִדְלָתָם שֶׁל בְּנֵי יִתְרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (דה"א ב): "תִּרְעַעְתִּים שְׂמַעְתִּים שׂוֹכְתִים".

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

וְרָאָה גַם רִשִׁי דְבָרִים כה, יח: שֶׁהָיָה כָּל הָאוֹמוֹת יִרְאִים לְהַלְחֵם בָּכֶם, וְכֹא זֶה וְהַתְּחִיל וְהָרָאָה מְקוֹם לְאַחֲרִים. וְאַחֲרֵיתוֹ - לְהַאֲבִד - זֶהוּ פִירוּשׁ "עַדֵי אוֹבֵד".

בְּיָדָם - שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא שִׂיבְדוּ מֵאֲלֵיהֶם. וְרָאָה רִשִׁי קִהַלְת ח, ט: "עֲמֶלֶק נִתְגַּבֵּר עַל יִשְׂרָאֵל, וְסוּפוּ וְאַחֲרֵיתוֹ עַדֵי אוֹבֵד".

שֶׁנֶּאֱמַר "תִּמְחָה אֶת זִכְרֵ עֲמֶלֶק". -

דְּבָרִים כה, טו. תורה כ

(כא) וַיֵּרָא אֶת הַקִּינִי - לְפִי שֶׁהָיָה קִינִי תְּקוּעַ אֶצֶל עֲמֶלֶק - שֶׁהָיָה יוֹשְׁבֵין בְּמִדְבַר הַיְּהוּדָה בְּנִגְבַּ עֲרֹד, שֶׁהָלְכוּ אֶצֶל יַעֲבֹץ לְלַמּוֹד תּוֹרָה, וְעֲרֹד הוּא עֲמֶלֶק (רש"י ש"א טו, ו).

כַּעֲנַן שֶׁנֶּאֱמַר - שְׂמוּאֵל א טו, ו. "וַיֹּאמֶר שְׂאוֹל אֶל הַקִּינִי - בְּנֵי יִתְרוֹ (רש"י ש"א טו, ו).

וְגו'" - לָכֵן סוּרוּ רְדוּ מִתּוֹךְ עֲמֶלְקִי וְגו'.

הִזְכִּירוֹ אַחַר עֲמֶלֶק - וְלֹא לְאַחַר

"וְלֹא יִהְיֶה שָׂרִיד לְבֵית עֲשׂוֹ" - עוֹבְדֵיָה א, יח. וּמִסִּינַי: "כִּי ה' דִּבֶּר", וּבְרִשִׁי שֵׁם: "וְהִיכֵן דִּבְרֵי וַיֵּרֶד מֵעֵקֶב וְהָאֲבִיר שָׂרִיד וְגו'". תורה כ

(כ) וַיֵּרָא אֶת עֲמֶלֶק - נִסְתַּפֵּל בְּפָרְעֵנוֹתוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק - כְּלוּמַר, הַתְּבוּנָה מֵה גֵרָם לְפוֹרְעֵנוֹתוֹ שֶׁל עֲמֶלֶק, וְזֶהוּ פִירוּשׁ "נִסְתַּפֵּל", שֶׁלֹּא מְדוּבָר רַק בְּרֵאִיָּה נְבוּאִית שֶׁל הַפּוֹרְעֵנוֹת עֲצֻמָּה, אֲלָא בְּהַתְּבוּנָתָה מֵה גֵרָם לָכֶךְ. וּמִפְּרִשׁ כֵּן, מִשׁוּם שֶׁזֶּהוּ תוֹכֵן דְּבָרָיו: כִּינֵן שִׁירָאשִׁית גֹּזִים עֲמֶלֶק", לָכֵן "וְאַחֲרֵיתוֹ עַדֵי אוֹבֵד" (ע"פ ג' ר"א).

רֵאשִׁית גֹּזִים עֲמֶלֶק - הוּא קֵדָם אֵת כָּלֶם לְהַלְחֵם בְּיִשְׂרָאֵל - כְּלוּמַר, הוּא הָיָה רֵאשׁוֹן הָאוֹמוֹת שֶׁנִּלְחַם בְּיִשְׂרָאֵל. וְלֹא שֶׁהָיָה רֵאשִׁית לְכָל הָאוֹמוֹת, שֶׁהָרִי עֲמֶלֶק הָיָה מְבַנֵּי בְּנֵיו שֶׁל עֲשׂו, וְכִבְּרָה הָיָה אוֹמוֹת לְפָנָיו (ג' ר"א).

וְכֵן תִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס - "בִּישׁ קַרְבֵּיא דִּישְׂרָאֵל הָיָה עֲמֶלֶקָה" - רֵאשִׁית הַמְּלָחְמוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל הָיָה עֲמֶלֶק.

(יט) וַיֵּרֶד מֵעֵקֶב - וְעוֹד יִהְיֶה מוֹשֵׁל - "וַיֵּרֶד" מִלְּשׁוֹן רוּדָה וּמוֹשֵׁל. וְרָאָה גַם רִשִׁי הוֹשַׁע יב, א. וְרָאָה רִשִׁי סְנֵהֲרִין קד, ב שֶׁמִּפְּרָשׁוֹ: "לְשׁוֹן שְׂבִירָה .. כְּאֵדָם הַמוֹשֵׁל בַּחֲבָרוֹ לְהַלְקוֹתוֹ וְלִשְׁבֵרוֹ".

אַחַר "מֵעֵקֶב" - מִלְּבַד דָּוִד. וְהָאֲבִיר שָׂרִיד מַעִיר - "מַעִיר" הַחֲשׂוּבָה - שֶׁכִּינֵן שְׂאוֹמֵר סֵתָם "מַעִיר" וְדֹאֵי הַפְּנִיָּה לְעִיר הַכִּי חֲשׂוּבָה שֶׁל אוֹתָהּ אֶרֶץ. וְרָאָה עַל-דֶּרֶךְ-זֶה לְעֵיל כב, לו.

שֶׁל אֲדוֹם - הַנִּזְכָּר לְעֵיל פְּסוּק יח: "וְהָיָה אֲדוֹם יִרְשָׁה".

וְהִיא רוֹמִי, וְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ אוֹמֵר כֵּן, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: "וַיֵּרֶד מִיָּם עַד יָם" - תְּהִלִּים עב, ח. וְרָאָה רִשִׁי שֶׁם שֶׁתְּחִילָה מִפְּרָשׁוֹ עַל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, וְאַחֲרֵיָּה מְבִיא (שם פסוק טו) פִירוּשׁ בְּשֵׁם "רְבוּתִינוּ" שֶׁכָּל הַפֶּרֶק מְדַבֵּר עַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. וְאִם כֵּן גַּם הָאִמּוֹר כֵּאֵן "וַיֵּרֶד מֵעֵקֶב", מְדַבֵּר בְּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ.

איתן מושבך • תמה אני מהיכן זכית לך? הלא אתה עמי היית בעצת (שמות א): "הבה נתחכמה לו", ועתה נתישבת באיתן ומעוז של ישראל.

(כב) **כי אם־יהיה לבער קין עד־מה אשור תשׁבך**: כב ארי אם יהי לשׁצאה שלמאָה עד מא אתוראה ישׁבך:

כ"ב • כי אם־יהיה לבער קין וגו' • אשריך שנתקעת לתקף זה, שאינך נטרד עוד מן העולם, פי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטים ותהיה לבער ממקום שנתישבת שם, מה בכך? • עד־מה אשור תשׁבך • עד היכן הוא מגלה אותך? שמא לחלח וחבור? אין זה טרוד מן העולם אלא טלטול ממקום למקום, ותשוב עם שאר הגליות.

(כג) **וישא משלו ויאמר אוי מי יחיה משמו אל**: כג ונטל מתלה ואמר וי לחיבא דיהון פד יעבד אלהא ית אלין:

כ"ג • וישא משלו וגו' • פיון שהזכיר את שבית אשור, אמר. אוי מי יחיה משמו אל • מי יכול להחיות את עצמו משמו את אלה, שלא ישם עליו הגזר את אלה; שיעמד סנחריב ויבלבל את כל האמות, ועוד? בואו צים מיד פתים - ויעברו פתיים שהן רומיים בכירניות גדולות על אשור.

(כד) **וצים מיד פתים וענו אשור וענו־עבר וגם־הוא עדי אבד**: כד וסיען יצטרחן מרומאי ויענון לאתור וישתעבדון לעבר פרת ואף אנון לעלמא ייבדון:

כ"ד • וענו אשור וענו־עבר • וענו אותם שבעבר הנקר. וגם־הוא עדי אבד • וכן פירש (רמב"ל ז): "עד די קטילת חיותא והובד גשמה". וצים • ספינות גדולות, כדכתיב (ישעיה לג) "וצי אדיר" - תרגומו יובורני רבא.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

נתחכמה לו" - שמות א, י. ראה סוטה יא, א: "שלשה היו באותה עצה: בלעם איוב ויתרו, בלעם שיעץ - נהרג, איוב ששתק - נידון ביסורין, יתרו שברח - וכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית".
ועתה נתישבת ב"איתן" ומעוז של ישראל - ראה גם סנהדרין קו, א: "ומי הושיבך אצל איתני עולם", וברש"י שם: "שעתידים בניך לישוב בלשכת הגזית, והינו דכתיב איתן מושבך, וכי בין איתני עולם אתה יושב, מי הזקיך לך". להעיר שרש"י אינו מפרש את המשך לשון הכתוב: "ושים בסלע קנר", האם כפירוש התרגום והרמב"ן ש"ושים" הוא לשון ציווי, או כפירוש "דעת וקנים מבעלי התוספות" ש"ושים" הוא שם דבר, ופירושו: "ושימת קן שלך יהא בסלע". תורה כב (כב) **כי אם יהיה לבער קין וגו' - אשריך שנתקעת לתקף זה שאינך נטרד עוד מן העולם, כי אף אם אתה עתיד לגלות עם עשרת השבטים,**

ישראל, שהרי בכלל ישראל הם (באר בשדה).
נסתבל בגדלתם של בני יתרו - כלומר התבונן מה גרם לגדולה זו, ובלשון רש"י בדבור הבא: "תמה אני מהיכן זכית לך".
מנאמר פהם - דברי הימים א ב, נה. ותחילת הפסוק: "ומשפחות סופרים יושבי יעבץ".
"תרגעתי, שמעתי, שובתים" - כלם שמות בית אביהם (רש"י שם). וכלם לשון חשיבות וגדולה, וכמובא במדרש תנחומא ויקהל סימן ח: "תרגעתי שהיו יושבים בלשכת הגזית, שמעתי שהיו כל ישראל שומעים הלכה מפיהם, שובתים שנסתוככו ברוח הקדש". וראה רש"י סוטה יא, א באופן אחר.
איתן מושבך - תמה אני מהיכן זכית לך - ולכן הזכירו בלשון נוכח (ולא בלשון נסתר כבפסוקים הקודמים), מפני שהיה תמה עליו (גיא).
הלא אתה עמי היית בעצת "הבה

והתיבות "את אלה" הם הוספה על

שיעור יומי לשבת קודש י"ז תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בלק קכא

כה ויקם בלעם וילך וישב למקומו וגם בלק הלך לדרבו: (כה) ויקם בלעם וילך וישב למקומו וגם בלק הלך לדרבו:

כה (א) וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל-בנות מואב: א ויתב ישראל בשטין ושרי עמא למטעי בתר פנת מואב:

כז"י < בשטים • כך שמה • לזנות אל-בנות מואב • על-ידי עצת בלעם, כדאיתא ב"חלק".

כז (ב) ותקראן לעם לזבחי אלהיהן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן: ב וקרא לעמא לזבחי טעותהון ואכל עמא וסתחוו לטעותהון:

כז"י < וישתחוו לאלהיהן • כשתקף יצרו עליו ואומר לה השמע לי, והיא מוציאה לו דמות פעור מחיקה ואומרת לו: השתחה לזה! (סנהדרין קו א) •

כז (ג) ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר-אף יהוה בישראל: ג ואתחבר ישראל לבעלא פעור ותקף רגזא דיי בישראל:

כז"י < פעור • על שם שפוערין לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי, וזו היא עבודתו. ויחר-אף ה' בישראל • שלח בהם מגפה.

אשל אברהם - הרב אלטוילי

בשנות מואב עמון היו מכריחות אותם להשתחוות לעבודת-זרה שהיתה להן (רא"א). והנה מסתימת לשון הכתוב ולשון רש"י משמע שהשתחוו ממשי, ואילו בסנהדרין שם מבואר שרק פערו עצמם לפניו, וכדלקמן ברש"י. וב"משפיל לדוד" כתב ששתי העבודות היו, בתחילה פערו עצמם לפניו, ואחר-כך גם השתחוו. אף מלשון הכתוב ורש"י משמע להיפך, שתחילה רק השתחוו לפניו (שהיו לא כדרך עבודתו). ואחר-כך אף פערו עצמם לפניו (כדרך עבודתו). ובדוחק יש לומר, ש"וישתחוו" האמור כאן פירושו רק שעבדו אותו, ובפסוק הבא מבאר אף היתה העבודה. תורה ג

(ג) פעור - על שם שפוערין - פותחים (ע"פ רש"י ישעיהו ה, יד). לפניו פי הטבעת ומוציאין רעי - ראה גם רש"י סנהדרין קו, א: "כף היתה עבודתו של פעור, שמתריון לפניו".

וזו היא עבודתו. ויחר אף ה' בישראל - שלח בהם מגפה - שכל 'חרון אף' שבתורה עושה רושם, וכאן לא מצינו רושם אלא המגפה הנזכרת בסוף הפרשה (רא"א). תורה ד

רבתיא" - וספינה גדולה. וכן הוא ברש"י שם. תורה כה (א) בשטים - כך שמה - בדעת רבי אליעזר בסנהדרין קו, א, ולא בדעת רבי יהושע שמפרש "שנתעסקו בדברי שטות". וראה גם לקמן לג. מט. לזנות אל בנות מואב - על-ידי עצת בלעם - ולכן נאמר "אל בנות מואב", ולא "אל נשי מואב", מפני שזו היתה עצת בלעם שפיקרו את בנותיהם לישראל (ולא את נשיהם), ואלו היו מונות מעצמן היו גם נשי מואב מונות תחת בעליהן (רא"א).

כדאיתא ב"חלק" - קו, א (ומובא לעיל ברש"י כד, יד), ששם מבואר שהוא יעץ להם באיזו דרך יפתו את ישראל, אבל זה שבלעם נתן להם עצה זו מפורש בכתוב לקמן לא, טו (רא"א). תורה ב

(ב) וישתחוו לאלהיהן - כשתקף יצרו עליו ואומר לה: השמע לי, והיא מוציאה לו דמות פעור מחיקה ואומרת לו: השתחה לזה - כי אם לא כן, תמויה אף נכשלו בעבודה-זרה (רא"א). ונה מבואר מלשון הכתוב "וישתחו לאלהיהן" (של בנות מואב), ולא "וישתחו לאלהי מואב", מפני

לשון הכתוב. וכן ניתן לפרש בלשון אונקלוס שתרגם: "כד יעבד אלקא ית אלין" - כאשר יעשה האל את אלה. אף יותר מסתבר לומר ש"הגזיר" ו"אלהא" הן הוספה על לשון הכתוב, והוא פירוש של "משמו" (הנכתב בלשון נסתר), והינו הקדוש-ברוך-הוא, ו"את אלה" ו"ית אלין" והו פירוש של "אל".

שיצמד סנחריב ויבלבל את כל האמות, ועוד יבואו "צים מיד בתים", ויעברו בתים, שהן רומיים, בכירניות - ספינות. גדולות על אשור - ויענו אשור. וענו עבר - ויענו אותם שב"עבר הנהר. וגם הוא ערי אבר - וכן פרש רניאל - ז, יא.

עד די קטילת חיותא והובד גשמה" - עד אשר נהרגה החיה ואבד גופה, והפגה למלכות אדום. וצים - ספינות גדולות - וכן פירש רש"י בסנהדרין קו, א. אף רש"י ביחזקאל ל, ט מפרשו מלשון גדודים. ורש"י בתהלים עב, ט מפרשו מלשון כחות. וכן פירש שם עד, יד: "סיעות". כדכתיב - ישעיהו לג, כא.

וצי אדיר, תרגומו: "וכורני

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה קַח אֶת-כָּל-רֵאשֵׁי הָעָם וְהוֹקַע אוֹתָם לַיהוָה נִגְדַּד הַשָּׁמֶשׁ וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף-יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל:

ד וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה דַּבֵּר יְתֵ כָּל רֵישֵׁי עַמָּא וְדוֹן וְקַטּוּל דְּחִיב קְטוּל קָדָם יְיָ לְקַבֵּל שְׁמַשׁא וַיְתוּב תְּקוּף רָגְזָא דִּי מִיִּשְׂרָאֵל:

כ"ד < קח את-כָּל ראשי הָעָם • (שם א) לשפט את העובדים לפֵעוֹר. והוקע אותם • את העובדים, והוקע - היא תְּלִיָה, כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּכַנֵּי שְׂאוּל (שמואל ב כא): "והוקענום לה", וְשֵׁם תְּלִיָה מִפְרָשֶׁת: בְּעוֹבְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים, בְּסֻקִּילָה. (סנהדרין מה ב) וְכָל הַנְּסֻקְלִים נִתְּלִין. נִגְדַּד הַשָּׁמֶשׁ • לְעִין כָּל. וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה: הַשָּׁמֶשׁ מוֹדִיעַ אֶת הַחוּטָאִים: הַעֲנַן נִקְפַּל מִכְּנַגְדּוֹ וְהַחֲמָה זוֹרַחַת עָלָיו.

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו הַנִּצְמָדִים לְבַעַל פְּעוֹר:

ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְדִינֵי יִשְׂרָאֵל קְטוּלוּ גְבֵר גְּבוּרָהּ דְּאִתְחַבְרוּ לְבַעְלָא פְעוֹר:

כ"ה < הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו • כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִדִּינֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה הוֹרֵג שְׁנַיִם, וְדִינֵי יִשְׂרָאֵל [ח'] (ז) רְבוּא וְשְׁמוֹנַת אֲלָפִים [ושש מאות], כְּדֹאִיתָא בְּסִנְהֶדְרִין' (י"ח).

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מְבוֹאָר בְּמִקְרָא תַעֲנִית ט, א שְׂאֲחֶרֶף־ךָ חוֹר בְּזִכּוֹת מֹשֶׁה. תוֹרָה ה (ה) הֲרֹגוּ אִישׁ אֲנָשָׁיו - בְּהִרְבָּה כְּתִבֵּי־ךָ וּדְפוּסִים רֵאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים דְּבוּר זֶה כָּלֵל. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִדִּינֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה הוֹרֵג שְׁנַיִם - וְזוֹהוּ "אִישׁ אֲנָשָׁיו", "אִישׁ" לְשׁוֹן יְחִיד, וְ"אֲנָשָׁיו" לְשׁוֹן רַבִּים, וּמֵיְעוּט רַבִּים שְׁנַיִם. וְדִינֵי יִשְׂרָאֵל [שְׁבַעַה רְבוּא וְשְׁמוֹנַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת], - כֵּן הוּא בְּכַתֵּב יָד יֵשׁוּ, וְכָף צְרִיף לְהִיּוֹת, שְׂכָן מִפּוֹרֶשׁ בְּסִנְהֶדְרִין יח, א. וְכֵן הוּא עַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתֵב רַש"י בְּשִׁמּוֹת יח, כא. וְלֹא כְּבִדְפוּסִים הַנְּפוּצִים: שְׁמוֹנָה רְבוּא וְשְׁמוֹנַת אֲלָפִים. כְּדֹאִיתָא בְּסִנְהֶדְרִין - יח, א. שְׁנַאֲמַר (שְׁמוֹת יח, כא) "וְשִׁמְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁרֵי אֲלָפִים שְׁרֵי מֵאוֹת שְׁרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׁרֵי עֶשְׂרוֹת", "שְׁרֵי אֲלָפִים - שֵׁשׁ מֵאוֹת, שְׁרֵי מֵאוֹת - שֵׁשֶׁת אֲלָפִים, שְׁרֵי חֲמִשִּׁים - שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֲלָף, שְׁרֵי עֶשְׂרוֹת - שֵׁשֶׁת רִיבּוּא, נִמְצְאוּ דִינֵי יִשְׂרָאֵל שְׁבַעַת רִיבּוּא וְשְׁמוֹנַת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת" [78,600]. וְנִמְצָא לְפִי זֶה, שְׁבַסְף־הַכֵּל הֲרֹגוּ הַדִּינָיִם 157,200 אֲנָשִׁים מִיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן מוּבָא בְּרִישׁוֹלְמֵי סִנְהֶדְרִין פֶּרֶק י הִלְכָה ב: "נִמְצְאוּ הַרְוֵינִי חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה רְבוּא וְשְׁבַעַת אֲלָפִים וּמֵאוֹתֵיכֶם. וְכָתֵב עַל כָּף הַרְמָב"ן: וְלֹא הִבְיֹנַתִּי, שִׁיְהִיוּ

שֶׁתְּלוּיִן עַל הַעֲצִים" (רש"י סנהדרין שם). וְאִם כֵּן, גַּם "וְהוֹקַע" הָאִמּוֹר כָּאֵן פִּירוּשׁוֹ תְּלִיָה. [וְדִין] עֲבוּדָה-זָרָה - כֵּן הוּא בְּדְפוּס רֵאשׁוֹן. וּבְאֶחָד מִכְּתִבֵי־הַיָּד: "עוֹבֵד עֲבוּדָה-זָרָה", וְהוּא מֵתֵאִים לְלִשׁוֹן רַש"י בְּסִנְהֶדְרִין שָׁם. אֶךְ בְּדְפוּסִים הַנְּפוּצִים: "בְּעֲבוּדָה-זָרָה", וְאִין לֹא הִכְנָה. כְּסֻקִּילָה - רָאָה דְּבָרִים יז, ה. וְכָל הַנְּסֻקְלִין נִתְּלִין - שְׂלֵאֲחֶר שְׁסוּקְלִים אוֹתָם תּוֹלִים אוֹתָם. וְדָבָר זֶה נִלְמַד מִהָאִמּוֹר בְּדְבָרִים כא, כב - רָאָה שָׁם בְּרַש"י. וְרָאָה גַּם רַש"י סִנְהֶדְרִין שָׁם: "וְעוֹבֵד עֲבוּדָה-זָרָה בְּסֻקִּילָה, וְכָל הַנְּסֻקְלִין נִתְּלִין". נִגְדַּד הַשָּׁמֶשׁ - לְעִין כָּל - כִּשֵּׁם שֶׁהַשָּׁמֶשׁ הוּא לְעִין כָּל, וְלֹא שֶׁהוֹצֵרְכוּ לְתוֹלֹתָם לְצַד הַשָּׁמֶשׁ, שְׂלֵא מְצִינּוּ בְּתִלְיָה הַקְּפָדָה שִׁיְהִיָּה לְצַד מִהַצְּדָדִים, אֲלֵא "וְהוּמַת וְתִלְיַת אוֹתוֹ עַל עַץ" בְּלֶכֶד (ר"א"ם). וְכִנּוּנַת הַכְּתוּב, שְׂלֵא יוֹצִיאוּם מִחוּץ לְמַחֲנֵה רְחוֹק מִבֵּית הַדִּין כְּמוֹ בְּסֻקִּילָה, אֲלֵא שִׁתְּלֹו אוֹתָם לְעִין כָּל, כְּמוֹף לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל (ג"ר"א).

וּמִדְרַשׁ אֲגָדָה - תַּנְחוּמָא סִימָן יט. הַשָּׁמֶשׁ מוֹדִיעַ אֶת הַחוּטָאִים, הַעֲנַן נִקְפַּל מִכְּנַגְדּוֹ וְהַחֲמָה זוֹרַחַת עָלָיו. - וְאֶף שֶׁעֲמוּד הַעֲנַן הַסְתַּלַּק עִם פְּטִירַת אֲהֶרֹן, כְּמוֹ שֶׁכָּתֵב רַש"י לְעִיל כא, א.

(ד) קַח אֶת כָּל רֵאשֵׁי הָעָם - לְשֹׁפְטֵי אֶת הָעוֹבְדִים לְפְעוֹר - הִכִּי קָאָמַר: "קַח כָּל רֵאשֵׁי הָעָם" וְהוֹלֵךְ אוֹתָם לְבִתֵּי דִינָיִם הִרְבָּה, וְדוּוּנָה אֶת עוֹבְרֵי הָעֲבָרָה (רש"י סנהדרין לה, א). וְהוֹקַע אוֹתָם - אֶת הָעוֹבְדִים - כְּלוּמַר, אֶת הָעוֹבְדִים שֶׁשִּׁפְטוּ אוֹתָם רֵאשֵׁי הָעָם וְנִמְצְאוּ חִיבִים מִיָּתָה. וְרָאָה גַּם רַש"י שָׁם: "וְהוֹקַע אוֹתָם, אֶת הַמְּחִיבִים, מִפְּנֵי שֶׁצְּמָדוֹ לְבַעַל פְּעוֹר". כְּלוּמַר, שְׂאִין "וְהוֹקַע אוֹתָם" מוּסָב עַל "רֵאשֵׁי הָעָם", כִּי רֵאשֵׁי הָעָם מַה קְטָאוּ, אֲלֵא מוּסָב עַל "הָעָם" שֶׁהֵם הָעוֹבְדִים (ר"א"ה סנהדרין לה, רע"א). וְהוֹקַע - הִיא תְּלִיָה - "הוֹקַעָה" הִיא לְשׁוֹן חִיבוּר וְתַקִּיעַת עַץ בְּאֶרֶץ רַש"י יחזקאל כג, יז. וְרָאָה גַּם רַש"י ירמיהו ה, ח), וּבְשִׁתּוֹחֲבִין עַץ בְּאֶרֶץ וְתוֹלִין אוֹתָם עֲלֵיהֶם, וְנִמְצְאוּ מַחוּקִין וְתוֹחוּבִין בְּקַרְקַע (רש"י ויקרא יט, כח). כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ בְּכַנֵּי שְׂאוּל - שְׁמוּאֵל ב כא, ו. "וְהוֹקַעְנוּם לַה", וְשֵׁם תְּלִיָה מִפְרָשֶׁת - שֶׁכְּתוּב שָׁם בְּפִסְטוֹט ט: "וַיִּקְרַעֵם בְּהַר לְפָנָי ה'", וּבְפִסְטוֹ יו"ד נֶאֱמַר: "וַתִּקַּח רִצְפָּה בַת אִיָּה אֶת הַשֵּׁק וַתִּטְהַר לָהּ אֶל הַצּוּר [=נִטְתָּה אֶהֱל עַל הַהַר], מִתְחַלַּת קִצֵּיר עַד נִתַּף מִיַּם עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמַיִם, וְלֹא נִתְּנָה עוֹף הַשָּׁמַיִם לְנוֹחַ עֲלֵיהֶם יוֹמָם וְאֶת חֵית הַשָּׂדֶה לְזִלְחָה". וּמִכָּאֵן מוּכָח שֶׁ"מְגוּלִין הָיוּ, לְפִי

וְהָא גְבַרָא מְבַנֵי יִשְׂרָאֵל אֲתָא וְקָרַב לְוַת אַחוּהִי יַת מַדְיָנִיתָא לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָל כְּנַשְׁתָּא דְכְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנּוּן בְּכֹן בְּתַרְע מִשְׁפָּן זַמְנָא :

(1) וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל-אֲחִיו אֶת-הַמְדִינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה בָכִים פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד :

ה"י וְהִנֵּה אִישׁ וְגו' • נִתְקַבְּצוּ שְׂבָטוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן אֶצֶל זְמָרִי, שֶׁהִיא נְשִׂיא שְׁלֵהֶם, וְאָמְרוּ לוֹ: אָנוּ נְדוּנִין בְּמִיתָה וְאַתָּה יוֹשֵׁב וְכוּ' ? כִּדְאִיתָא בְּאֵלוֹ הֵן הַנְּשַׁרְפִין' (סנהדרין כב) • אֶת-הַמְדִינִית • כְּזָבִי בַת צוֹר • לְעֵינֵי מֹשֶׁה • אָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה, זו אֲסוּרָה אוּ מִתְרַת? אִם תֹּאמַר: אֲסוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הַתִּירָה לָךְ? וְכוּ', כִּדְאִיתָא הַתֵּם. וְהִמָּה בָכִים • נִתְעַלְמָה מִמֶּנּוּ הַלְכָה (כָּל הַבּוֹעֵל אֶרְמִית קִנְאִין פּוֹגְעִין בו). גָּעוּ כָּלֶם בְּכִכְיָה. בְּעַגְל

אשל אברהם - הרב אלעזר שניאורסון

סנהדרין פב, א. **אֶת הַמְדִינִית** - כְּזָבִי בַת צוֹר - כִּדְלַקְמוֹן פְּסוּק טו. וְנִרְאָה שֶׁרִשִׁי בָּא לְבָאָר בְּזֶה מִדּוּעַ נֶאֱמַר "הַמְדִינִית" בַּה"א הַיְדִיעָה, וְלָכֵן נִקְטָ "כְּזָבִי בַת צוֹר", לומר שֶׁהִיא הִיְתָה מִפּוֹרְסַמַּת בְּגִלָּל שֶׁהִיא הִיְתָה בַת צוֹר, שֶׁהִיא מְהַחְשׁוּבִים שֶׁבְּמִדְּוִן (מִשְׁכִּיל לַדָּח).

לְעֵינֵי מֹשֶׁה - [אָמַר - בֶּן הַגִּירָסָא בְּכַמְהָ כְּתַב־יָד וּדְפוּסִים רֵאשׁוֹנִים. וְכֵן מִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב כָּאן, שֶׁנֶּשְׂאִי שֶׁבֵּט שְׁמֵעוֹן אָמַר בֶּן לְמֹשֶׁה. אִף בְּדְפוּסִים הַנְּפֹצִים: "אָמְרוּ לוֹ". וְכֵן הוּא בְּרִשִׁי בְּרֵאשִׁית מַט, ו: "שֶׁנִּתְקַבְּצוּ שְׂבָטוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן לְהִבִּיא אֶת הַמְדִינִית לְפָנֵי מֹשֶׁה, וְאָמְרוּ לוֹ זו אֲסוּרָה אוּ מוֹתֶרֶת כּו'". אֲלָא שֶׁשֶּׁם כּוֹתֵב שֶׁשְׂבֵט שְׁמֵעוֹן בָּאוּ לְמֹשֶׁה].

לֹא: מֹשֶׁה, זו אֲסוּרָה אוּ מִתְרַת? אִם תֹּאמַר: אֲסוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הַתִּירָה לָךְ - וְרֵאָה רִשִׁי שֵׁם: "מֹשֶׁה קוֹדֵם מִתֵּן תּוֹרָה נֶשְׂא, וְכִשְׁנִתְּנָה תּוֹרָה כִּלְן בְּנֵי נֹחַ הָיוּ וְנִכְנְסוּ לְכָלֶם מִצּוֹת וְהִיא עִמָּהֶם, וְגִירִים רַבִּים שֶׁל עֶרֶב רַב".

וְכוּ' - בְּדְפוּס שְׁנֵי לֹא גוֹרְסִים "וְכוּ'". וְלְכַאוּרָה מִיּוֹתֵר הוּא, כִּי הִמְשִׁךְ דְּבָרֵי הַגְּמָרָא מוּבָא בְּרִשִׁי בְּדַבּוּר הַבָּא.

כִּדְאִיתָא הַתֵּם - סנהדרין שם. **וְהִמָּה בָכִים** - נִתְעַלְמָה מִמֶּנּוּ הַלְכָה - שְׁנִינְאָר לֹא בְּסִינֵי (רִשִׁי שם).

כָּל הַבּוֹעֵל אֶרְמִית - בַּת נְכָרִית (רִשִׁי סנהדרין פא, ב), בְּפָנֵי עֶשְׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל אוּ יוֹתֵר (רֵאשִׁי).

קִנְאִים - בְּנֵי אֲדָם הַמְקַנְאִין קִנְאָתוֹ שֶׁל מִקּוֹם לְקוֹם נִקְמוּתָיו (רִשִׁי ע"ז לו, ב).

פּוֹנְעִים בּוּ - מִמִּיתִין אוֹתוֹ (רִשִׁי סנהדרין שם), בְּשַׁעַת בְּעִילָה, לְפָנֵי שְׂאִינוֹ בְּמִיתַת בֵּית-דִין (רִשִׁי שם).

גָּעוּ כָּלֶם בְּכִכְיָה - וְהוּוּ "וְהִמָּה בּוֹכִים",

לְשֵׁם לִיטוֹל שֶׁכָּר עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֲלָף שֶׁהִפִּיל מִיִּשְׂרָאֵל בְּעַצְתּוֹ, וְלֹא מִזְכִּיר אֶת מִסְפַּר הַהוֹרְגִים הָרַב שֶׁמִּשְׁמַע מִפְּסוּק זֶה. אֲבָל לְפִי זֶה, צְרִיךְ עֵיוֹן לְשׁוֹן רִשִׁי כָּאן "הִיָּה הוֹרֵג", שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁהוֹרֵגוּ בְּפוֹעֵל, אֲלָא אִם בֶּן נֹאמֵר דּוֹחֵק שֶׁהַכּוֹנֵה: הִיָּה צְרִיךְ לְהוֹרֵג. וְיוֹתֵר נִרְאָה שֶׁכָּל הַקְּטַע הַזֶּה בְּרִשִׁי הוּא הוֹסְפָה מְאוּחֶרֶת, וְאִינוֹ מְרִשִׁי, שֶׁלָּכֵן אִינוֹ נִמְצָא בְּדְפוּסִים הָרֵאשׁוֹנִים. תּוֹרָה

(1) **וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא** - נִתְקַבְּצוּ שְׂבָטוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן אֶצֶל זְמָרִי - וְרֵאָה רִשִׁי סנהדרין פב, א שֶׁהוּא שְׁלֵמִיאֵל בֶּן צוּרִישְׁדִי. וְרֵאָה הַעֲרָה הַבָּאָה.

שֶׁהִיא נְשִׂיא שְׁלֵהֶם - וְלָכֵן נֶאֱמַר "אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁ"אִישׁ" מוֹרָה עַל לְשׁוֹן חֲשִׁיבוֹת, וְהִנֵּנוּ שֶׁהוּא נְשִׂיא שְׂבֵט, וְכָא בְּעִדּוּם שֶׁל "בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", שֶׁהֵם שְׂבָטוֹ (דְּבִי ה.ח). וְכִ"מִשְׁכִּיל לְדוֹד" כְּתַב שֶׁרִשִׁי לּוֹמֵד כֵּן מִמֶּה שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּקְרַב אֶל אֲחִיו", וְהַכּוֹנֵה שֶׁהַקְּרִיבָה אֶל שְׂבָטוֹ, וְלָמָּה הִיָּה מְקַרִּיבָה אֶל שְׂבָטוֹ, אֲלָא לְהַפִּיט אֶת דַּעְתָּם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מַה שֶׁבִּקְשׁוּ מִמֶּנּוּ. אֲבָל רֵאָה לְקַמּוֹן פְּסוּק יד שֶׁהוּא הִיָּה "נְשִׂיא בֵּית אָב לְשְׁמֵעוֹן", וּבְרִשִׁי שֵׁם: "לְאֶחָד מִחֻמְשַׁת בְּתֵי אָבוֹת שֶׁהָיוּ לְשְׁמֵעוֹן". וְרֵאָה שֵׁם בְּבִיאור.

אָמְרוּ לוֹ: אָנוּ נְדוּנִין בְּמִיתָה וְאַתָּה יוֹשֵׁב - כִּי אִם לֹא כֵן, לָמָּה הִתְעוֹרֵר זְמָרִי רַק לְאַחַר שֶׁהוֹחֲטִים נִעְנְשׁוּ (מִשְׁכִּיל לַדָּח).

וְכוּ' - "מַה עֲשֶׂה? עֲמַד וְקִיבֵץ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֲלָף מִיִּשְׂרָאֵל, וְהִלֵּךְ אֶצֶל כְּזָבִי, אָמַר לָהּ: הַשְּׁמַעִי לִי .. תִּפְשֶׂה בְּכַלּוּרִיתָהּ, וְהִבִּיאָה אֶצֶל מֹשֶׁה". **כִּדְאִיתָא בְּ"אֵלוֹ הֵן הַנְּשַׁרְפִין"** -

הַנְּצַמְדִים שֶׁנְּדוּנוּ רַבִּים מִחֻמְשׁ עֶשְׂרָה רְבוּא, רוֹבַע יִשְׂרָאֵל, וְאִין הַחֲסָרוֹן בְּמִנְיֵן הַפְּקוּדִים כָּל כָּף, וְכָל הַנְּצַמְדִים מִתּוֹ, דְּכְתִיב (דְּבִי ה. א) "כִּי כָּל הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרַי בְּעַל פְּעוֹר הַשְּׂמִירוֹ ה' אֶלְהִיךָ מִקְּרָב". אֲלָא אִם בֶּן נֹאמֵר שֶׁנִּתְרַבּוּ יִשְׂרָאֵל בֵּין מִנְיֵן לְמִנְיֵן הַרְבֵּה מְאֹד. וְעַל כֵּן כּוֹתֵב הַרְמַב"ן: וְהִנְכוֹן בְּעֵינֵי בְּעֵינֵי הַפְּרָשָׁה, כִּי מִתְחַלֶּה נֶאֱמַר "וַיִּצְמַד יִשְׂרָאֵל לְבַעַל פְּעוֹר וַיַּחַר אִף ה' בְּיִשְׂרָאֵל", וְה' בְּרַחֲמָיו אָמַר לְמֹשֶׁה, שִׁישְׁפּוֹ הַשׁוֹפְטִים וְיִתְלוּ הַנְּצַמְדִים וְלֹא יִסְפָּה הָאִף צְדִיק עִם רִשָּׁע, וּמֹשֶׁה צָוָה כֵּן לְשׁוֹפְטִים. וְכֹאשֶׁר נֶאֱסָפוּ כָּל הַעֲדָה פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לְעִשׂוֹת כְּדָבָר מֹשֶׁה וְעוֹד הַגִּיף הוֹנֵה בָהֶם, וְהִנֵּה הָעוֹ שְׁמֵעוֹנֵי הוּוּ וַיִּקְרַב אֶל אֲחִיו אֶת הַמְדִינִית לְמִרּוֹד בְּמֹשֶׁה וּבְשׁוֹפְטִים וְלְעִשׂוֹת כֵּן בְּפָרְהֶסְיָא, כִּי נְשִׂיא וְגִדּוֹל הִיָּה וְרַבִּים עוֹזְרִים לוֹ. וְהִנֵּה הַתְּחִילוֹ מֹשֶׁה וְהַשׁוֹפְטִים לְכַבּוֹת, וַיַּעֲמוּד פְּנֹחַס וַיִּפְלַל וַתַּעֲצֵר הַמַּגִּפָּה. וְלֹא נִדּוּן אֶחָד מִכָּל הָעָם בְּיַד הַשׁוֹפְטִים, כִּי ה' אָמַר (פְּסוּק ט) "וְהוֹקַע אוֹתָם וַיִּשָּׁב חֲרוֹן אִף ה' מִיִּשְׂרָאֵל", וְכִבְּרָ שָׁב אִפּוֹ, וְלָכֵךְ לֹא הִזְכִּיר הַכְּתוּב "וַיַּעֲשׂוּ כֵן שׁוֹפְטֵי יִשְׂרָאֵל". וְהִנֵּה נֶשְׂאָרוֹ מִן הַנְּצַמְדִים, וְהַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא הַשְּׂמִירָה אַחֲרֵי-כֵן טָרַם עֶבְרָם אֶת הַיְרֵדוֹן, וְהוּוּ שְׁכָתוּב (דְּבִי ה. ג.ד): "כִּי כָּל הָאִישׁ אֲשֶׁר הִלֵּךְ אַחֲרַי בְּעַל פְּעוֹר הַשְּׂמִירוֹ ה' אֶלְהִיךָ מִקְּרָב, וְאַתָּם הַדְּבָקִים בַּה' אֶלְהִיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם". וְלְכַאוּרָה כֵּן צְרִיךְ לֹאמַר גַּם לְפִירוּשׁ רִשִׁי, שֶׁהָרִי בְּפִירוּשׁוֹ לְקַמּוֹן כּו, יג אִינוֹ מִזְכִּיר כָּלֶם בְּמִנְיֵן הַחֲסָרִים אֶת הַהוֹרְגִים שֶׁל הַדְּבָקִים אֲלָא אֶת אֵלוֹ שֶׁנִּתְרַבּוּ בְּמַגִּפָּה. וְגַם לְקַמּוֹן לֹא, ח כּוֹתֵב: "בְּלַעַם הִלֵּךְ

עמד מִשֶׁה כְּנָגַד שְׁשִׁים רְבּוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב): "וַיִּטְחֶן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַגּוֹ", וְכֵאן רְפוּ יָדָיו? אֵלָּא כְּדֵי שִׁבְא פִּינְחָס וַיִּטַּל אֶת הָרְאוּי לּוֹ. (סנהדרין שם).

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין בארוכה לקו"ש ח"י"ח עמ' 285 ואילך – מותך 'לקראת שבת')

בת יתרו מי התיירה לך

וַיִּקְרַב אֶל־אֶחָיו אֶת־הַמּוֹדִינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה

אָמְרוּ לוֹ: מֹשֶׁה, זֶה אֶסּוּרָה אוּ מִתְגַּרְת, אִם תֹּאמַר אֶסּוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הַתִּיבָה לָךְ וְכוּ'. (כה, ו. ובפרש"י) נִחְלְקוּ בְּזַבְחִים (קב, א) אִי מֹשֶׁה רִבְנוּ כִּהְיָ אִי לֹא, וְדַעַת הַיֵּשׁ אוֹמְרִים" הִיא ש"לֹא פִּסְקָה כִּהְיָ אֵלָּא מִזְרַעוֹ שֶׁל מֹשֶׁה" אִף מֹשֶׁה עֲצָמוֹ "כָּל יָמָיו כִּהְיָ הָיָה" (לשון רש"י שם).

וְעַל־פִּיזָה יְדוּעָה הַקְּשִׁיָּא, דְּאִף שְׁלֵא נֶאֱסָרָה "בַּת יִתְרוֹ" לְמֹשֶׁה מִדִּין נְכָרִית, כִּי נִתְגַּיְרָה (ראה רש"י סנהדרין פב, א ד"ה בת יתרו), הִרִי עֲדִין קֹשָׁה לְמֵאֵן־דְּאָמְרוּ הַנְּז"ל, אִיף הַתִּבָּה "בַּת יִתְרוֹ" לְמֹשֶׁה, וְהִרִי גִיּוֹרֵת אֶסּוּרָה לְכַהֵן מִן הַתּוֹרָה (ראה רמב"ם הל' איסורי ביאה פי"ח ה"ג). וּבְמִפְרָשִׁים תִּרְצוּ בְּאוֹפְנֵים שׁוֹנִים.

וְי"ל בְּזָה, דְּהִנֵּה תִּנְגַן בִּיבְמוֹת (סא, א) "אִרְס אֶת הָאֶלְמָנָה וְנִתְמַנָּה לְהִיּוֹת כִּהְיָ גְדוֹל וְכֹס". דְּיִלְפִינָן מִהַפְּסוּק "יִקַּח אִשָּׁה" (אמור כא, יד) דְּאִם לְקִיּוּת הָאִשָּׁה הִיָּתָה בְּהַתֵּר, מִתֵּר לוֹ לְכַנּוֹס, גַּם אִם אַח"כ נֶאֱסָרָה עָלָיו. וּבַתּוֹסְפוֹת (יבמות כ, ב ד"ה אטו) כְּתִבּוּ עוֹד יוֹתֵר, "נִשְׁאָה קִדְּם שְׁנֵיתְמַנָּה מִשְׁמַע דְּלֹא צְרִיךְ קְרֵא שְׂכִיב לְקִיָּמָה מִשׁוּם דְּנִשְׁאָה בְּהַתֵּר".

וְעַל־פִּי כֹּל זֶה, מוּבָן הֵיטֵב, אִיף הַתִּבָּה "בַּת יִתְרוֹ" לְמֹשֶׁה, דְּהִרִי לֹא רַק הָאֶרֶוּסִין הִיוּ בְּהַתֵּר, אֵלָּא גַם הַנְּשׂוּאִין בְּהַתֵּר הִיוּ, שְׁהִי כְּשִׁנְשָׂאָה מֹשֶׁה עֲדִין לֹא נִתְפַּהֵן, וְשִׁפִּיר הָיָה יָכוֹל לְקִיָּמָה, גַּם אִם גִּיּוֹרֵת הִיָּתָה.

נתעלמה הלכה ממנו

וְהָיָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא . . וְהָמָּה בְּכִים

נתעלמה ממנו הלכה (כה, ו. ובפרש"י)

מִצִּינּוּ עוֹד מְקוּם שְׁנֵיתְעַלְמָה הַלְכָה מִמֹּשֶׁה רִבְנוּ, וְהוּא בְּגִבּוֹת צְלַפְחָד, שְׁגַם אִזְ "נִתְעַלְמָה מִמֶּנּוּ הַלְכָה" (רש"י פנחס כז, ה). וְצְרִיךְ בְּאוֹר מְדוּעַ נִתְעַלְמוּ מִמֹּשֶׁה דְּקָא שְׁתֵּי הַלְכוֹת אֵלוּ, בְּמַעֲשֵׂה זְמִיר, וּבְגִבּוֹת צְלַפְחָד? וְיֵשׁ לוֹמַר בְּזָה, דְּהִנֵּה אֵיתָא בִּיבְמוֹת (עו, א) "כָּל תַּלְמִיד חָכֵם שְׂמוּרָה הַלְכָה וּבָא, אִם קִדְּם מַעֲשֵׂה אֶמְרָה שׁוֹמְעִין לוֹ, וְאִם לֹא אִין שׁוֹמְעִין לוֹ". וְכְתִבּוּ הַתּוֹסְפוֹת (שם ד"ה א) "דְּהִינּוּ דְּקָא הִיכָא דְּהוּא עֲצָמוֹ נוֹגַע בְּדַבְרָה", דְּאִזְ "אִין שׁוֹמְעִין לוֹ" אִם לֹא אֶמְרָה קִדְּם הַמַּעֲשֵׂה.

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר דְּטַעַם הַדְּבָר שְׁנֵיתְעַלְמוּ הַלְכוֹת אֵלוּ מִמֹּשֶׁה הוּא, כִּי בְּשֵׁנֵי הַמְּאֲרָעוֹת הָיָה מֹשֶׁה נוֹגַע בְּדַבְרָה: בְּמַעֲשֵׂה זְמִיר "אָמְרוּ לוֹ, מֹשֶׁה, זֶה אֶסּוּרָה אוּ מִתְגַּרְת, אִם תֹּאמַר אֶסּוּרָה, בַּת יִתְרוֹ מִי הַתִּיבָה לָךְ" (רש"י בלק שם), וְאִם־כֵּן נַעֲשֵׂה מֹשֶׁה נוֹגַע בְּדַבְרָה, וְ"אִין שׁוֹמְעִין לוֹ" לוֹמַר שְׂ"קִנְאִים פּוֹגְעִין בּוֹ".

וּבְגִבּוֹת צְלַפְחָד הִרִי אָמְרוּ "וְהוּא לֹא הָיָה גוֹ" בַּעֲדַת קִרְח" (פרשתנו כז, ג) שְׁחִלְקוּ עַל מֹשֶׁה, וּמִמִּילָא נַעֲשֵׂה מֹשֶׁה "נוֹגַע בְּדַבְרָה" בְּנִדּוֹן זֶה.

וְנִמְצָא, שְׁבִשְׁתֵּי הַלְכוֹת אֵלוּ לֹא הִיוּ מְקַבְּלִים מִמִּילָא מִמֹּשֶׁה כִּי לֹא אֶמְרָה קִדְּם מַעֲשֵׂה, וְלָכֵן נִתְעַלְמוּ מִמֶּנּוּ הַהַלְכוֹת, וְנִתְגַּלוּ עַל יְדֵי פִּנְחָס, אוּ עַל־יְדֵי שְׁהַקְּרִיב מֹשֶׁה "אֶת מִשְׁפָּטֶן לִפְנֵי ה'".

(ז) וַיִּרְא פִּינְחָס בֶּן־אֶלְעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיִּקָּם
מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:
וַיַּחֲזֵא פִּינְחָס בֶּר אֶלְעָזָר בֶּר אֶהֱרֹן פְּהִנָּא
וְקָם מִגּוֹ כְּנִשְׁתָּא וַנְּסִיב רֶמְחָא בְּיָדָהּ:

כְּ"ט" < וַיִּרְא פִּינְחָס • (עו) רָאָה מַעֲשֵׂה וְנִזְכַּר הַלְכָה. אָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: מְקַבְּלֵנִי מִמֶּךָ: הַבּוֹעֵל אֶרְמִית קִנְאִין פּוֹגְעִין בּוֹ. אָמַר לוֹ: קִרְיָנָא דְּאֶגְרָתָא אִיהוּ לִיְהוּי פְּרוּנְקָא. מִיָּד: וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ וַגּוֹ'.

אשל אברהם – הרב אלאשויילי

(ז) וַיִּרְא פִּינְחָס – רָאָה מַעֲשֵׂה – שֶׁל זְמִיר בֶּן סְלוּא. וְנִזְכַּר הַלְכָה – וְהוּא "וַיִּרְא פִּינְחָס", שְׁעַל־יְדֵי רִאִית הַמַּעֲשֵׂה נִזְכַּר בְּהַלְכָה, וְלֹא שְׁזָכַר אוֹתָהּ מִתְחִלָּה (ראי"ם).

שֶׁנֶּאֱמַר – שְׁמוֹת לֵב, כ. "וַיִּטְחֶן עַד אֲשֶׁר דָּק וַגּוֹ", וְכֵאן רְפוּ יָדָיו? אֵלָּא כְּדֵי שִׁבְא פִּינְחָס וַיִּטַּל אֶת הָרְאוּי לּוֹ. – שְׁלֵא הִיוּ שְׁשִׁים רְבּוּא, אֵלָּא שְׁבַט שְׁמַעוֹן בְּלִבְד. תוּרַה ז

הַכּוֹנֵה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁאִינָם מִשְׁבֵּט שְׁמַעוֹן, וְכִבּוּשׁ מִשׁוּם שְׁחָשׂוּ שְׁשׁוּב וְעָנְשׁוּ שְׁלֹא וְכִנְסוּ לְאֶרֶץ (באר בשדה). כְּעִגְלָ עַמְד מֹשֶׁה כְּנָגַד שְׁשִׁים רְבּוּא – שְׁלֹא יִרְא מִקָּם (באר בשדה).

שיעור יומי לשבת קודש י"ז תמוז ושנים מקרא ואחד תרגום - כה - פרשת בלק

ח ועל פת גברא בר ישראל לקבטא וכו'
ות תרויהוין ית גברא בר ישראל וית אתתא
למעשה ואתפלי מותנא מעל בני ישראל:

(ח) ויבא אחר איש ישראל אל הקפה וידקור את
שניהם את איש ישראל ואת האשה אל קבתה
ותעצר המגפה מעל בני ישראל:

כ"ח אל הקפה אל האהל אל קבתה כמו "הלחיים והקפה", פון בתוך זכרות של זמרי ונקבות שלה,
וראו כלם שלא לחנם הרגם, והרבה נסים נעשו לו כו', פדאיתא התם (סנהדרין סם):

(ט) ויהיו המתים במגפה ארבעה ועשרים אלה:
טוהו דמיתו במותנא עשרין וארבעא
אלפין: פ פ פ

ק"ד פסוקים, מנ"ח סימן. חסלת פרשת בלק

הפטרה לפרשת בלק לקריאה בציבור ולשנים מקרא ואחד תרגום נדפסה בעמ' רנא

אשל אברהם - הרב אלשוילי

התם - סנהדרין פב, ב (ורשי בחציר):
אמר רבי יוחנן, ששה נסים נעשו לו
לפינקס: אחד - שהיה לו לזמרי
לפרוש ולא פירש, ואחד - שהיה לו
לדבר [לעוק לאנשי שבטו], ואחד -
שבון בזכותו של איש ובנקבותה של
אשה, ואחד - שלא נשטו מן הרומח
[לפרוש זה מזה, עד שראו שהרגם
בדין], ואחד - שבא מלאך והגביה את
המשקוף [והוציאן נדבקים, ולא
הוצרך להשפיל הרומח וישטמו],
ואחד - שבא מלאך והשחית בעם
[והוטרדו בני שבטו ולא הרגו
לפינקס].

שם של המעיים, וקרא לערות האשה
"קבתה", משום שדבר הכתוב בלשון
נקיה (ראה גרא שמות לה, כב). וראה רש"י
דברים שם: "דורשי רשומות היו
אומרים, ורוע - תחת יד, שנאמר
ויקח רומח בידו. לחיים - תחת
תפלה, שנאמר ויעמוד פינקס ויפלל
(תהלים קו, ל). הקפה - תחת האשה אל
קבתה".
פון בתוך זכרות של זמרי ונקבות
שלה, וראו כלם שלא לחנם הרגם -
שראו אותם דבוקים זה בזה, וידעו
שניתן רשות לקנאי לפגוע בו, ולא
אמרו שנאה היתה בלבם עליו (רשי שם).
והרבה נסים נעשו לו וכו', פדאיתא

אמר לו למשה: מקבלני מכה,
הבועל ארמית קנאין פוגעין בו - בני
אדם בשרין המתקנאין קנאתו של
מקום פוגעין בו בשעה שראין את
המנעשה (רשי שם).
אמר לו: קרינא דאנרתא איהו להני
פרונקא, מיד "ויקח רמח בידו וגו'".
- מקריא האנרת הוא יהיה השליח (ע"פ
רשי שם). תורה ח
(ח) אל הקפה - אל האהל. אל
קבתה - כמו ["הורע - בן הגירסא
בדפוס ראשון. וראה בביאור לקמן.
ו]הלחיים - בפסוק: "והלחיים".
והקפה" - דברים יח, ג. האמורים
במתנות כהונה. כלומר, "קבתה" הוא

המשך ביאור למסכת נדרים ליום חמישי עמ' א

18 המשנה והברייתא עוסקות באותו אופן, מתינתין - את משנתינו
19 יש לפרש פאופן שנגכסי המבקר אסורין על החולה, וכפי שנתבאר
20 לעיל שלפיכך הותר לו לבקר בעמידה, אבל לא בישיבה כיון שזהו
21 ביקור שיש בו הנאת ממון, ואסור לחולה ליהנות הימנו. אמנם את
22 הברייתא יש לפרש פאופן שנגכסי החולה אסורין על המבקר,
23 והטעם שמותר למודר לבקרו הוא כפי שאמר עולא שמחיותו לא
24 הדירו, ולכן לא הותר לו לבקר את בנו, כיון שחיותו של בנו
25 כלולה בנדר, ואותה לא נתכוון למעט בסתם נדר.
26 מקשה הגמרא, אם כן ששמואל מודה לסברתו של עולא שאם
27 החולה אסר על המבקר את נכסיו מותר לו לבקר מפני שמחיותו
28 לא הדירו, מאי פסקא - מדוע ביאר שמואל את המשנה באופן
29 אחד ואת הברייתא באופן אחר, ולא ביאר את שתיקן באופן
30 שנכסי החולה אסורים על המבקר, ולפיכך התיירה המשנה רק
31 ביקור בעמידה משום שוהי חיותיה, ולא בישיבה שאין זו חיותיה,
32 כסברת עולא.
33 מתרצת הגמרא, אמר רבא (אמר) שמואל

1 היא סיבה להיתר רק לבקר את המדיר עצמו, שכשהדירו לא
2 נתכוון שלא יוכל לבקרו. אבל אם בנו של המדיר חולה, אפשר
3 שלא נתכוון המדיר למעט זאת מן הנדר, אלא גם מחיותו של בנו
4 הדירו. והרי דריסת הרגל בביתו של המדיר אסורה, ואינו יכול
5 אלא לשואלו בשוק לשלום בנו אבל לא לבקרו (אפילו בעמידה).
6 אלא לשמואל דאמר שהמשנה עוסקת פאופן שנגכסי המבקר אסורין
7 על החולה, ואת הטעם שחילקה משנתינו בין עמידה לישיבה פירש
8 שמואל משום שאין נוטלין שכר על העמידה, והרי הביקור
9 בעמידה הוא מצוה ומותר. וכשם שהמשנה עוסקת באופן זה, כך
10 יש להעמיד גם את הברייתא, שהמבקר הוא המדיר. אם כן מאי
11 שנא הוא - אם המודר עצמו חולה, שמותר למדיר לבקר משום
12 שזו מצוה, ומאי שנא אם בנו של המודר חולה, שאמרה הברייתא
13 שאסור למדיר לבקר אלא שואלו בשוק בלבד. הלא אדרבה, אם
14 המדיר לא הדיר אלא אותו ולא את בנו, כל שכן שיש להתיר לו
15 לבקר את בנו שהרי אין בנו מודר ממנו. ואף אם הברייתא עוסקת
16 באופן שהדיר גם את בנו, עדיין קשה מהו החילוק בינו לבין בנו.
17 מתרצת הגמרא, אמר רבא שמואל ושמואל יתרוך ויאמרו, אין

שיעורי תהלים לשבוע פרשת בלק

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה אי ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - י"א תמוז מפרק ס עד סוף פרק סה</p>	<p>יום רביעי - י"ד תמוז מפרק עב עד סוף פרק עו</p>
<p>יום שני - י"ב תמוז פרק כ, מפרק סו עד סוף פרק סח</p>	<p>יום חמישי - ט"ו תמוז מפרק עז עד סוף פרק עח</p>
<p>יום שלישי - י"ג תמוז פרק כ, מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	<p>יום שישי - ט"ז תמוז מפרק עט עד סוף פרק פב</p>
<p>שבת קודש - י"ז תמוז פרק כ מפרק פג עד סוף פרק פז</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"א תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, אכן כל זה... עד עמ' 184, תענית.

1 אכן – ברם, כל זה¹ באדם חזק ובריא, שאין רבוי הצומות
2 מוּזק לו כְּלָל לְבְרִיאוֹת גּוּפוֹ, וְכִמוּ בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים –
3 כשהגופים היו חזקים ובריאם, וריבוי תעניות לא הוּזק, הם היו
4 צריכים לצום כל הצומות האמורים, אֲכָל מִי שָׂרְבוּ הַצּוּמוֹת
5 מוּזק לוֹ, שֶׁאִפְשָׁר שְׂיוּכַל
6 לְבֹא לְיַדֵי הַלֵּי אוֹ
7 מִחוּשׁ חֲסִדוֹשְׁלוֹם, –
8 על-ידי הצומות, כְּמוֹ
9 בְּדוֹרוֹתֵינוּ אֱלֹה –
10 שהאנשים חלשים, וריבוי
11 תעניות עלול להזיק להם,
12 אֲסוּר לוֹ לְהִרְבּוֹת
13 בְּתַעֲנִיּוֹת אֲפִלוּ עַל –
14 חטאים שעונשם בְּרִיתוֹת
15 וּמִיתוֹת בִּיתְדִין, וּמִכָּל –
16 שֶׁבֶן – שאסור לו להרבות
17 בתעניות, עַל מִצְוַת-עֲשֵׂה
18 וּמִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה שְׂאִין
19 בְּהֵן בְּרַת, אֲלֵא כִּי
20 אֲשֶׁר יִשְׁעַר בְּנַפְשׁוֹ
21 שֶׁבִּדְאִי לֹא יִזְק לוֹ
22 כְּלָל. כִּי אֲפִלוּ בְּדוֹרוֹת
23 הָרִאשׁוֹנִים, בִּימֵי תְנָאִים
24 וְאַמְרָאִים – לֹא הָיוּ
25 מִתַּעֲנִין בְּהֵאֵי גֻנָא, –
26 באופן כזה, על חטאים,

עוונותיו מתמרקים, הרי גם באופן כזה אומר אותו "מאן דאמר"

שנקרא חוטא אם הוא מתענה בשעה שאין הוא יכול לצער את

עצמו, וְכִדְאִיתָא – כפי שמוצאים בְּנִמְרָא פֶּרְק קַמָא – ראשון,

דְּזִבְחִים, שְׂאִין לְךָ אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל שְׂאִינוּ מְחַיֵּב עֲשֵׂה וְכוּ'.
– הרי שתמיד ישנו ענין

של עוונות בתענית, ובכל

זאת אומרים, שאם אין

בכוחו לצער את עצמו

וצם – נקרא חוטא. וּמִכָּל –

שֶׁבֶן מִי שֶׁהוּא בְּעַל
תורה, – וצם למרות

שאין בכוחו לצער את

עצמו, שְׂחוּטָא – במה

שהוא צם, וְנַעֲנֵשׁ

בְּכַפְלִים, כִּי מַחֲמַת
חלישות התענית לא

יוכל לְעַסְקָהּ – בתורה,

כְּרָאוּי – ויש לו עונש

כפול, (א) על הצום, (ב) על

ביטול תורה. אֲלֵא מָאִי

תַּקְנִיתִיהּ? – מהי תקנתו

של אותו אדם? – כיצד

יהיה לו ענין הכפרה כדי

להיות "נרצה" לפני

הקב"ה כמו לפני החטא? –

הרי זה, בְּדַבְרֵיב: – כמו

שכתוב: "וְחִטָּאָךְ בְּצַדִּיקָה פֶּרְק"; – כלומר, שיתן צדקה

כתמורה על התעניות שהיה עליו לצום על חטאיו, וְכִמוּ

שֶׁבְּתִבּוֹ הַפּוֹסְקִים, לְתַן – לתת, כְּעַד כָּל יוֹם תַּעֲנִית שֶׁל

תשובה עַד ה' גדולים פּוֹלֵיטִי וְכוּ', וְהַעֲשִׂיר יוֹסִיף לְפִי

עֲשָׂרוֹ וְכוּ', – ויתן סכומים גדולים יותר עבור כל יום של

תענית-תשובה, כְּמוֹ שֶׁבְּתִבּוֹ תִּמְנֵן אַבְרָהָם הַלְבוֹת תַּעֲנִיתִי: –

אגרת התשובה

אכן כל זה באדם חזק ובריא שאין ריבוי הצומות מוּזק לו כְּלָל לְבְרִיאוֹת גּוּפוֹ וְכִמוּ בְּדוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים. אבל מי שריבוי הצומות מוּזק לו שאפשר שיוכל לבא לידי חולי או מִחוּשׁ ח"ו כמו בדורותינו אלה. אסור לו להרבות בתעניות אפ"י על כריתות ומיתות ב"ד ומכ"ש על מ"ע ומל"ת שאין בהן כרת. אלא כפי אשר ישער בנפשו שבודאי לא יזיק לו כלל. כי אפ"י בדורות הראשונים בימי תנאים ואמוראים לא היו מתעניין ככה"ג אלא הבריאם דמצו לצעורי נפשיהו ודלא מצוי לצעורי נפשיה ומתענה נקרא חוטא בגמ' פ"ק דתענית. ואפ"י מתענה על עבירות שבידו כדפרש"י שם וכדאיתא בגמ' פ"ק דזבחים שאין לך אדם מוֹיִשְׂרָאֵל שאינו מחוייב עשה וכו'. ומכ"ש מי שהוא בעל תורה שחוטא ונענש בכפליים כי מחמת חלישות התענית לא יוכל לְעַסְקָהּ בה כראוי. אלא מאי תקנת' כדכתיב וחטאך בצדקה פרוק. וכמ"ש הפוסקים ליתן בעד כל יום תענית של תשובה ערך ח"י ג"פ וכו' והעשיר יוסיף לפי עשרו וכו' כמ"ש המ"א הלכות תענית:

יום שני י"ב תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 184, ומ"מ כל בעל... עד עמ' 186, לא תמוז.

65 וּמִכָּל-מִקּוֹם, – למרות
66 שאמרנו שבדורותינו,
67 שאין כוח לאדם לצער
68 את עצמו, יש להמיר את
69 תעניות התשובה במתן
70 צדקה, בכל זאת כָּל בְּעַל
נֶפֶשׁ הַחֲפִיץ קִרְבַת ה',
לְתַן נַפְשׁוֹ¹⁰ לְהַשִּׁיבָה –
19 את הנפש, אֲלֵא ה'
20 בְּתִשׁוּבָה מְעֻלָּה מִן הַמּוֹבָחָר.
21 הַמְּבַחֵר – יחמיר על
עצמו להשלים על-כָּל-
נֶפֶשׁ הַחֲפִיץ קִרְבַת ה' בעל נפש הנפשית
ה' בתשובה מעולה מן המובחר.
כל ימי חייו על עצמו להשלים עכ"פ פעם א' כל ימי חייו
עצמו להשלים על-כָּל-

אגרת התשובה

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל הדינים דלקמן – עיין שו"ע או"ח סתקע"א ובנ"כ שם. שו"ע אדה"ז הל' נזקי גו"נ סי' ד". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יא, סע"א. ועיין רמב"ם הל' דעות רפ"ג ובנ"כ שם". 6. ז, א. ראה רש"י שם. 7. הניאל ד, כד. 8. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א להלן עמוד 1168 ואילך. 9. או"ח סתקס"ח סקי"ב ובהנסמן שם. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכ"מ בכי"ו"ב מובא השם "נפש" דוקא – וי"ל שהוא ע"פ זח"ג (כד, ב) עה"פ ובס' הגלגולים ובכ"מ "שדוקא הנפש היא החוטאת".

47 אלא שיש בהם ה"חומר" של עוונות שחייבים עליהם מיתה
48 (בכך הם "כיוצא בהן", דומים לעוונות שיש עליהם חיוב מיתה),
49 כפי שהוא מזכיר למשל להלן בפרק ז' הדברים שהם ממש כמו
50 עבודה זרה, גילוי עריות ושפיכת דמים, והם העלמת עין מן
51 הצדקה, לשון הרע, כעס
52 וכדומה, גם עליהם יחמיר
53 על עצמו לצום על כל
54 פנים פעם אחת את מספר
55 הצומות הנדרש על אותו
56 חטא, **אֲשֶׁר בָּל "לֵב יוֹדֵעַ**
57 **מֵרַת נַפְשׁוֹ, וְהַפִּיץ**
58 **בְּהַצְדָּקָה:** - שתתוקן
59 ותהיה צודקת.

60 **אֲכַן, מִסְפַּר הַצּוּמוֹת**
61 **הָעוֹדְפִים עַל רִנ"ב -**
62 לגבי החטא של הוצאת
63 זרע לבטלה, **וּבְחֵאֵי גִּזְנָא,**
64 - מספר הצומות שמעל
65 לשלש פעמים של מספר
66 הצומות לגבי חטאים
67 אחרים, **שֶׁהִיָּה צָרִיךְ**
68 **לְהַתְעַנּוֹת, כְּדִי לְחוֹשׁ**
69 **לְדַעַת הַמַּחְמִירִים**
70 **לְהַתְעַנּוֹת מִסְפַּר**
71 **הַצּוּמוֹת שֶׁעַל כָּל חֵטָא**
72 **וְחֵטָא כְּפִי מִסְפַּר**
73 **הַפְּעָמִים שֶׁחֵטָא בְּנוֹכַר**
74 **לְעִיל - הַנָּה, יִתְרַת צוּמוֹת**
75 **אֵלֶּה, יִפְדָּה בְּלֵן בְּצַדְקָה**
76 **עָרָךְ ח"י - שְׁמוֹנֵה עֶשֶׂר,**
77 **גְּדוּלִים פּוֹלִישׁ בְּעַד כָּל**

78 יום. - שהיה עליו לצום, **וְכֵן שָׂאֵר כָּל תְּעִנּוֹת שֶׁצָּרִיךְ**
79 **לְהַתְעַנּוֹת עַל עֲבֵרוֹת שְׂאִין בְּהֵן מִיתָה, וְאִפְלוּ עַל כְּפִי**
80 **מִצְוַת עֲשֵׂה דְאוֹרֵי תָא וְדַרְבְּנָן, - מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה או**
81 **מִצְוַת עֲשֵׂה שְׁמֵרְבֵּנָן, וְתַלְמוּד תּוֹרָה בְּגֵנְדַּר כָּלָם, - ועל ביטול**
82 **מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תַּלְמוּד תּוֹרָה הַשְּׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל שָׂאֵר הַמִּצְוֹת,**
83 **מִסְפַּר הַצּוּמוֹת שֶׁעָלֵיו לְצוֹם, הוּא - כְּפִי הַמִּסְפַּר הַמְּפָרֵשׁ**
84 **בְּתַקּוּנֵי הַתְּשׁוּבָה מִחֵאֵר"י וְל' (וְרִבֵּם נוֹכְרִים בְּמִשְׁנַת**
85 **חֲסִידִים) בְּמִסְכַּת הַתְּשׁוּבָה) - הַכָּל בְּאֲשֶׁר לְכָל יִפְדָּה**
86 **בְּצַדְקָה בְּנוֹכַר לְעִיל, - בערך של שמונה עשר "גדולים פוליש"**
87 **תמורת כל יום של צום, אִי לֹא מְצִי לְצַעֲרוֹי נַפְשִׁיה - אם קשה**
88 **לו לצער את נפשו - יפדה את הצומות בצדקה, בְּנוֹכַר לְעִיל. -**
89 **שבדורותינו החלושים האלה, אי אפשר לאדם לצער את עצמו,**
90 **ועליו לפדות תעניות אלו בצדקה. וְאִף שֶׁיַּעֲלֶה - פְּדִית יְמֵי**
91 **הַצּוֹם, לְסֵךְ מְסָיִם - לַסְכּוּמִים גְּדוּלִים, אִין לְחוֹשׁ מִשׁוּם - אל**
92 **לו לחשוש למה שאמרו רבותינו ז"ל¹⁴: "אל יבזבו יותר**

1 **פְּנִים פְּעַם אַחַת כָּל יְמֵי חַיָּו מִסְפַּר הַצּוּמוֹת לְכָל עוֹן וְעוֹן**
2 **מִעוֹנוֹת הַחֲמוּרִים שְׁחִיבִים עֲלֵיהֶם מִיתָה עַל-כָּל-פְּנִים, -**
3 **על-כל-פנים, על העוונות שחייבים עליהם מיתה - ישלים את**
4 **מספר הצומות הנדרשים על אותו עוון, וְאִפְלוּ - אם חיוב**
5 **המיתה על אותו עוון, הוּא**
6 **בְּיַד שְׁמַיִם בְּלִבָּה, - ולא**
7 **מיתה בידי אדם - ישלים**
8 **על אותם עוונות - על כל**
9 **פנים - את מספר הצומות**
10 **הנדרשים על אותו עוון.**
11 **כְּגוֹן לְהוֹצֵאת יָדַע**
12 **לְבַטְלָה - ישלים, פ"ד -**
13 **שמונים וארבעה צומות**
14 **פְּעַם אַחַת בְּיַמֵי חַיָּו.**
15 **וְיִכּוֹל לְדַחֲתֵן אֵת**
16 **הַצּוּמוֹת, לְיָמִים הַקְּצָרִים**
17 **בְּתַרְף, וְיִתְעַנֶּה בְּעֶשֶׂר**
18 **תְּעִנּוֹת עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל**
19 **בְּתַרְף אַחֵר, או פְּחוּת, -**
20 **מעשרה תעניות, וְיִגְמַר**
21 **מִסְפַּר הַפ"ד צוּמוֹת בְּמ'**
22 **שָׁנִים, או יִתֵּר כְּפִי בָּחו -**
23 **- אם יש לו יותר כוח, הוּא**
24 **יכול לעשות זאת בתקופה**
25 **קצרה יותר, ואם כוחו**
26 **חלוש - בתקופה ארוכה**
27 **יותר, (וְגַם יִכּוֹל לְאָכּוֹל**
28 **מְעַט כְּגוֹן שְׁעוֹת לְפָנֵי נֵץ**
29 **הַחֶמֶה, וְאִף-עַל-פִּירְבֵּן**
30 **נַחֲשָׁב לְתַעֲנִית אִם**
31 **הַתְּנָה בְּנ). - למרות**

32 **שאכל שלוש שעות לפני נץ החמה, נחשב לו אותו יום לתענית**
33 **שלם, כפי שהתנה שכך יהיה הצום שלו¹¹. וְלְתַשְׁלוֹם - וכדי**
34 **להשלים, רנ"ב - מאתים חמשים ושנים צומות בְּנוֹכַר לְעִיל -**
35 **שהם שלש פעמים שמונים וארבע, כפי ההכרעה המקובלת בין**
36 **אלה הסבורים שדי לצום פעם אחת מספר הצומות על כל חטא,**
37 **גם אם חטא אותו חטא הרבה פעמים, לבין אלה הסבורים שעל**
38 **כל פעם שחטא, יש לצום אותו מספר צומות - יִתְעַנֶּה עוֹד ד'**
39 **פְּעָמִים פ"ד עַד אַחֵר הַצּוֹת הַיּוֹם בְּלִבָּה, דְּמִיֶּחֶשֶׁב גַּם בֵּן**
40 **תְּעִנּוֹת בְּירוּשְׁלַיִם¹², - בתלמוד ירושלמי נחשב צום של עד**
41 **אחר חצות היום, לתענית, וב' - ושני חֲצָאֵי יוֹם נַחֲשָׁבִים לוֹ**
42 **לְיוֹם אַחֵר לְעִנּוֹן זֶה. - של מספר הימים שעליו לצום לתיקון**
43 **חטאו, וְכֵן לְשָׂאֵר עוֹנוֹת כְּיוֹצֵא בְּהֵן, - לעיל דיבר אודות**
44 **עוונות שחייבים עליהם מיתה בידי שמים (על-כל-פנים),**
45 **שיחמיר בהם על עצמו להשלים את מספר הצומות האמורים.**
46 **וכעת אומר רבנו הזקן, שגם עוונות שאין עליהם חיוב מיתה,**

אגרת התשובה

מספר הצומות לכל עוון ועוון מעונות החמורים שחייבין עליהם מיתה עכ"פ ואפי' בידי שמים בלבד כגון להוצאות ז"ל פ"ד צומות פ"א בימי חייו. ויכול לדחותן לימים הקצרים בחורף ויתענה כעשר תעניות עד"מ בחורף א' או פחות ויגמור מספר הפ"ד צומות בט' שנים או יותר כפי כחו (וגם יכול לאכול מעט כג' שעות לפני ג"ה ואעפ"כ נחשב לתענית אם התנה כן) ולתשלום רנ"ב צומות כנ"ל יתענה עוד ד' פעמים פ"ד עד אחר חצות היום בלבד דמיהשב ג"כ תענית בירושלמי. וב' חצאי יום נחשבים לו ליום א' לענין זה. וכן לשאר עונות כיוצא בהן אשר כל לב יודע מרת נפשו וחפץ בהצדקה:

אֲכַן מספר הצומות העודפי' על רנ"ב וכה"ג שהיה צריך להתענות לחוש לדעת המחמירי' להתענות מספר הצומות שעל כל חטא וחטא כפי מספר הפעמים שחטא כנ"ל. יפדה כולן בצדקה ערך ח"י ג"פ בעד כל יום. וכן שאר כל תעניות שצריך להתענות על עבירות שאין בהן מיתה ואפי' על ביטול מ"ע דאורי' ודרבנן ות"ת כנגד כולם כפי המספר המפורש בתיקוני התשובה מהאר"י ז"ל (ורובם נזכרים במשנת חסידים כמס' התשובה) הכל כאשר לכל יפדה בצדקה כנ"ל או לא מצי לצוערי נפשי' כנ"ל. ואף שיעלה לסך מסויים אין לחוש משום אל יבזבו יותר מחומש.

- 1 מתמש", - ואילו כאן יכול הסכום להגיע ליותר מחומש,
 2 אף-על-פי-כן לא יחוש, מפני - דלא מקרי בזבוז בכהאי
 3 גונא, - אין זה נקרא בזבוז במקרה זה, כשהוא נותן את הכסף
 4 כפדיון הצומות שהיה עליו לצום, מאחר שעושה לפדות נפשו
 5 מתעניות וסגופים, ולא
 6 גרעא - ואין זה גרוע,
 7 מרפואת הגוף ושאר
 8 צרכיו. - בהן מבזבז
 9 האדם יותר מחומש של
 10 רכושו. ולפי שמספר
 11 הצומות המזדרי
 12 בתקוני תשובה - של
 13 הארז"ל, הנזכרים לעיל
 14 רבו במאד מאד, לכן
 15 נהגו עכשו כל החרדים
 16 לדבר ה', להרבות מאד בצדקה, - כדי לפדות הצומות
- שהם חושבים שמוטל עליהם לצום, וזאת - מחמת חלישות
 הדור, דלא מצו לצעורי נפשם כלי האי - שאינם יכולים
 לצער את נפשם כל כך ולצום - לכן הם מרבים בצדקה כתמורה
 לריבוי הצומות. (וכמו שנתפאר במקום אחר על פסוק:¹⁵
 "חסדי ה' כי לא
 תמנו") - מפרש להלן
 ב"אגרת הקדש" סימן י,
 מפני ש"לא תמנו", מפני
 שאין אנו שלמים, אלא יש
 לנו חטאים ועוונות לתקן,
 עלינו להזדקק לא לסתם
 צדקה וחסד מוגבלים,
 אלא ל"חסד ה'", לצדקה
 וחסד בלתי מוגבלים,
 כמדת החסד והצדקה של
 הקב"ה שאינם מוגבלים.

אגרת התשובה

דלא מקרי בזבוז ככה"ג מאחר שעושה לפדות נפשו
 מתעניות וסגופים. ולא גרעא מרפואת הגוף ושאר
 צרכיו. ולפי שמספר הצומות המזכרי בתקוני תשובה
 הנ"ל רבו במאד מאד לכן נהגו עכשו כל החרדים
 לדבר ה' להרבות מאד בצדקה. מחמת חלישות
 הדור דלא מצו לצעורי נפשם כולי האי (וכמו"ש במ"א
 ע"פ חסדי ה' כי לא תמנו):

יום שלישי י"ג תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, פרק ד ואולם כל... עד עמ' 186, בנעימים.

- 33 פרק ד. ואולם, כל הנזכר לעיל, - בענין התעניות הבאות
 34 בשייכות לענין התשובה, ואלו תעניות יש להחמיר לצום אותן
 35 בפועל ואלו שיש לפדות בצדקה, הוא לגמר הכפרה ומירוק
 36 הנפש לה' - כל זה בא אחר התשובה, כמו שנתפאר לעיל
 37 מהגמרא פרק קמא
 38 דזבחים, - פרק ראשון
 39 במסכת זבחים, דעולה -
 40 קרבן עולה שהיו מביאים
 41 על מצות-עשה, אחרי
 42 התשובה, דורון היא
 43 לאחר שרצה הפקדליט
 44 וכו'. - אז מביאים דורון
 45 כדי להיות רצוי וחביב
 46 בפני המלך נגדו חטא, כך
 47 גם התעניות (או הצדקה)
 48 האמורות, הן כאמצעי
 49 להיות שוב רצוי וחביב
 50 לפני הקב"ה. אמנם
 51 התחלת מצות התשובה ועקרה, לשוב עד ה' - כפי שיסביר
 52 להלן, הכוונה היא עד שישחזור שם הוי' שבישראל לשלימותו,
 53 פאמת וכלב שלם, ההכרח לבאר - זאת היטב בהרחבת
 54 הפאור, בהקדים - לאחר הקדמת, מה שכתוב בזהר
 55 הקדוש: כבאור מלת "תשובה" על דרך הסוד - ביאורה של
 56 המלה "תשובה" על פי דרך הסוד, הוא: "תשוב ה'", - שהאות
 57 ה' משם הוי' תוחזר ותהיה מאוחדת עם המדריגה שלמעלה
- ממנה, אתה היתה מיוחדת לפני כן, ה' תתאה - "תשובה
 תתאה", - ה' התחתונה שבשם הוי', כלומר, ה' האחרונה
 שבשם הוי' (י' ה' ו' ה'), כשהיא מוחזרת אל האות וא"ו של שם
 הוי', זה נקרא "תשובה תתאה" - המדריגה התחתונה שבתשובה,
 ה' עלאה - "תשובה
 עלאה". - ה' הראשונה
 8 שבשם הוי' כשהיא
 9 מוחזרת אל האות יו"ד
 10 שבשם הוי', זה נקרא
 11 "תשובה עלאה" - תשובה
 12 עליונה, המדריגה
 13 העליונה שבתשובה. וגם
 14 - צריך להקדים, מה
 15 שכתוב בזהר הקדוש
 16 פקצת מקומות, שאין
 17 תשובה מועלת לפונם
 18 פרייתו ומוציא זרע
 לבאר היטב בהרחבת הביאור. בהקדים מ"ש בזה"ק
 מלת תשובה ע"ד הסוד. תשוב ה'. ה' -
 ה' עלאה תשובה עילאה.
 גם מ"ש בזה"ק בקצת מקומות שאין תשובה מועלת
 לפונם בריתו ומוציא ז"ל. והוא דבר תמוה מאד שאין
 לך דבר עומד בפני התשובה ואפי' ע"ז וג"ע וכו'.
 שאומר באותם מקומות בזהר, שאין תשובה מועילה על חטא זה,
 הרי זה דבר תמוה מאד, שאין לך דבר עומד בפני התשובה,
 - שגם תשובה לא תועיל, ואפלו - העבירות החמורות ביותר
 של עבודה זרה ונלוזי עריות וכו'. - שיש בהם החומרה
 המיוחדת של "הרג ואל יעבור", שעל האדם ליהרג ובלבד שלא
 יעבור עבירות אלה, ובכל זאת מועילה בהם תשובה. כיצד,
 איפוא, אומר בזהר הקדוש, שעל חטא פגם הברית והוצאת זרע

15. איכה ג, כב. 1. רפ"ב. וראה לקוטי שיחות חלק י"ט עמוד 401 הערה 12 ובשולי הגליון. 2. ח"ג קכב, א. 3. זח"א ס, א. ריט, ב. זח"ב ריד, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "רמב"ם תשובה ספ"ג. ע"פ ירושלמי פאה פ"א, א. ובז"ח ס"פ בראשית".

- 1 לבטלה, אין תשובה מועילה? ופרש ב'ראשית חכמה'⁵, שפונת
 2 הוזהר - היא: שאין מועלת - על חטא זה, תשובה תתאה
 3 פיראם תשובה עלאה וכו'. - לכך מתכוון הוזהר, שתשובה
 4 סתם, שהיא "תשובה תתאה" אין בה מן המועיל, אך המדרריגה
 5 העליונה יותר של תשובה,
 6 "תשובה עילאה" -
 7 מועילה לחטא זה. הנה
 8 להבין זאת - לפחות,
 9 מעט מועיר⁶, - מעט מן
 10 המקצת, צריך להקדים
 11 מה שמבאר מהכתוב
 12 ומדברי רבותינו וזרזים⁷
 13 לברכה ענין הברת
 14 ומיתה בידי שמים, -
 15 באיזה אופן ברצע עונש
 16 כרת ועונש מיתה בידי
 17 שמים: בשעבר עברה
 18 שחיבים עליה ברת -
 19 היה מת ממש⁷ קדם - לפני מלאת לחוטא, חמשים שנה⁸,
 20 ובמיתה בידי שמים - כשאחד עובר עבירה שעונשה מיתה
 21 בידי שמים, היה מת ממש - לא מיתה רוחנית של הנפש, אלא
- מיתה גשמית של הגוף - קדם - לפני שמלאו לו ששים שנה⁹,
 כחנניה בן עזור הנביא בירמיה¹⁰ - שאמר נבואת שקה,
 והקב"ה אמר לו "הנני משלחך מעל פני האדמה גוי", ובתור עונש
 מת ממש¹¹, (ולפעמים גם במיתה בידי שמים נפרעין
 לאלתר, - נענשים מיד,
 כמו שמצינו בער ואונן).
 - שהיו חייבים מיתה בידי
 שמים (הערת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א: ראה לעיל
 ספ"א), על החטא שחטאו,
 ועונשם בא עליהם מיד.
 על-כל-פנים, כפי
 שמוצאים אנו בפסוקים
 ובמאמרי חכמינו ז"ל, הרי
 בכרת ובמיתה בידי שמים,
 שמי שהיה חייב בהם, מת
 בפועל ממש, לפני שמלאו
 לו חמשים או ששים שנה,
 ומתעוררת השאלה: והרי נמצאו בכל דור כמה וכמה חייבי
 בריתות ומיתות, - ובכל זאת, והאריכו ימיהם (ושניהם)
 (ושניהם) [ושנותיהם] בנעמים.

יום רביעי י"ד תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 186, אך הענין יובן... עד עמ' צד, האותיות.

- 11 ומפנימיותו, כך, שהנשמה
 12 עליה כתוב "ויפח", היא
 13 מפנימיות האלקות, והיא
 14 שם הוי', כפי שיסביר מיד
 15 להלן: ואף שאין לו -
 16 להקב"ה, דמות הגוף וכו'¹⁷ חסד ושלום, - כיצד, איפוא,
 17 אף הענין יובן על-פי
 18 מה שכתוב¹³: "כי חלק
 19 ה' עמו וכו'", - בני
 20 ישראל הם חלק הוי', הם
 21 חלק משם הוי"ה ברוך
 22 הוא, בדרבתיב: - כמו
 23 שכתוב¹⁴: "ויפח באפיו
 24 נשמת חיים", - כתוב כאן הרי "ויפח", ומאן דנפח מתוכו
 25 נפח¹⁵ וכו'¹⁶. - הנופח,
 26 נופח מתוכיותו
 27 אף הענין יובן עפ"י
 28 מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה כדכתיב
 29 ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'.
 30 ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה
 31 להלן: ואף שאין לו -
 32 להקב"ה, דמות הגוף וכו'¹⁷ חסד ושלום, - כיצד, איפוא,
 33 נפח¹⁵ וכו'¹⁶. - הנופח,
 34 נופח מתוכיותו
 35 אף הענין יובן עפ"י
 36 מ"ש כי חלק ה' עמו וכו' חלק משם הוי' ב"ה כדכתיב
 37 ויפח באפיו נשמת חיים ומאן דנפח מתוכו נפח וכו'.
 38 ואף שאין לו דמות הגוף וכו' ח"ו. אך דברה תורה
 39 להלן: ואף שאין לו -
 40 להקב"ה, דמות הגוף וכו'¹⁷ חסד ושלום, - כיצד, איפוא,
 41 נפח¹⁵ וכו'¹⁶. - הנופח,
 42 נופח מתוכיותו

אגרת התשובה

5. שער הקדושה פי"ז. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וי"ל: מעט (בכמות) מזעיר (באיכות) - משא"כ בל' מעט מן המעט וכיו"ב).
 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי שולל דעת הרמב"ן ס"פ אהר"י". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כירוש' ביכורים רפ"ב -
 כפי' תוד"ה כרת שבת כה, סע"א". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל". - בנוגע לכרת (בהערה 7). 10. פכ"ח. 11. הערת כ"ק
 אדמו"ר שליט"א: (1) הרי דינו מיתה בידי אדם (סנה' פט, א). (2) לא נתפרש בכלל בן כמה שנים הי'. וי"ל דהרא"י היא דמיתה ביד"ש
 מת ממש (ידוהו חידוש אדה"ז כאן) וכמש"נ בחנני' כה אמר ה' הנני משלחך (ביד"ש) מעל פני האדמה השנה אתה מת גוי וימת חנני'
 גוי. ועפ"ז מובן הבא בחצע"ג תיכף לאח"ז "ולפעמים גם במיתה ביד"ש נפרעין לאלתר" - (מה 1) השייכות לכאן, 2) פי' "גם" - ועפ"ז
 הנ"ל: מתרץ, - דלכאורה ענין דחנני' אינו דומה ליד"ש נדו"ד שהרי מיתתו ביד"א (ובזה - פשיטא שהכוונה מת ממש) ומיתתו בפועל
 באה תחת זה. ועפ"ז מתרץ "בירמיה" - דאף שדינו מיתה ביד"א כבש"ס - לא דנוהו ע"ז, כ"א כמסופר בירמיה: הבטחת מת גוי לכן גוי
 - עונש מה' (לא תמורת יד"א) על שהבטיח כו' ומת ממש. וא"ת הרי מת לאלתר - לפעמים גם כו'. בהמשך להנ"ל יל"פ גם ההדגשה
 הנביא - לא רק שלא דוהו בפועל ביד"א, אלא שאא"פ הי' לדונו למיתה ביד"א (ובמילא - אין מקום לעונשו תמורת זה), כי המדובר
 בחנני' הנביא (היינו שנביא אמת הי'. וכ"כ בירוש' סנהדרין פי"א ה"ה. ורק אחרי שיעברו שנתיים ולא תתקיים הבטחתו אפשר לדונו
 ביד"א". - ראה שיעורים בספר התניא עמוד 1188 ואילך. 12. על השאלה: מה מציין רבנו הזקן בקושיא, בהוסיפו המלה "בנעמים"
 ("שהאריכו ימיהם ושנותיהם בנעמים") - ענה הרבי שליט"א: "שאאל"פ (בדוחק עכ"פ) שנתקיים ע"י עונש עוני וכו' שנק' מתו בל'
 "הכתוב" (שמות ד, יט) ו"בדברי רז"ל" (הובא בפרש"י עה"ת שם). 13. האזינו לב, ט. 14. בראשית ב, ז. 15. הובא לעיל ח"א רפ"ב
 בשם הוזהר. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה להמשך בזה ח"א רפ"ב". 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכו' -
 ולא גוף - שיר יגדל. וראה לקו"ת לג"פ בתחלתו".

1 מתאים לומר על כך "ויפח", ושעם ישראל הם חלק מהקב"ה?
 2 אף דברה תורה כלשון בני אדם¹⁸, כי כמו שיש הפרש
 3 והבדל גדול באדם התחתון על־דִרְדֵּר־מִשָּׁל, בין ההבל
 4 שיוצא מפיו בדבורו להבל היוצא על־ידי נפיקה, שבהבל
 5 שְׂבִיּוּצָא דְבִדְבוּרֵי מִלְבָּשׁ
 6 בו כח וחיות מעט
 7 מוֹעִיר, – מעט מן הקצת,
 8 והוא בחינת חיצונית
 9 מְנַפֵּשׁ תְּחִינָה שְׂבִקְרָבוֹ,
 10 אֲבָל בְּיוֹצֵא בְּכַח
 11 הַנּוֹפֵת, דְּמַתּוֹכּוֹ נִפְתָּה,
 12 מִלְבָּשׁ בּוֹ – באותו הבל,
 13 כֶּחַ וְחִיּוּת פְּנִימִית
 14 מִבְּחִינַת הַנְּפִשׁ תְּחִינָה
 15 וְכוּ' – הרי כפי שהדבר
 16 הוא באדם, שקיים הבדל
 17 בין דיבור לבין נפיקה,
 18 שההבל שבדיבור הוא
 19 חיצוניות, וההבל
 20 שבנפיקה הוא פנימיות –
 21 כֶּכָּה מִשָּׁשׁ עַל־דִרְדֵּר
 22 מִשָּׁל, הַמְבְּדִיל הַגְּדֻלּוֹת
 23 לְאִין מִזֵּה וְשׁ הַפֶּרֶשׁ
 24 עֲצוּם מְאֹד לְמַעְלָה, בֵּין
 25 כֶּל צְבָא הַשָּׁמַיִם, וְאֶפְלוּ
 26 הַמְּלָאכִים, שְׂנִבְרָאוּ
 27 מֵאִין לְיֵשׁ, – שלפני
 28 הבראם לא היו קיימים
 29 כלל, ולאחר מכן הם
 30 קיימים, וְחַיִּים וְקַוִּיִּם,
 31 מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת
 32 תְּחִיּוֹת וְהַשְּׁפַע שְׂמִשְׁפִּיעַ
 33 אִין־סוּף פְּרוּד־הוּא לְתְּחִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת, וּבְחִינָה זוֹ – של שפע
 34 וחיות, נְקִרָאת בְּשֵׁם "רוּחַ פִּי" עַל־דִרְדֵּר־מִשָּׁל, – כמו רוח
 35 הפה שיוצא מהאדם בשעה שהוא מדבר, כְּמוֹ שְׂבִקְרָבוֹ:¹⁹
 36 "וּבְרוּחַ פִּי – נבראו, כֶּל צְבָאִים", וְהִיא בְּחִינַת חִיּוֹת
 37 הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּאוֹתִיּוֹת שְׂבַע־שָׂרָה מֵאֲמָרוֹת (שְׁחַן – האותיות,
 38 בְּחִינַת בָּלִים וְהַמְשַׁכּוֹת וְכוּ', – מהחיות האלקית, כְּמוֹ
 39 שְׁנַתְבָּאָר בְּלִקּוּמֵי אֲמָרִים – ספר ה"תניא", חֶלֶק ב' – "שער
 40 היחוד והאמונה" פֶּרֶק יא); וְבֵין נְשִׁמַּת הָאָדָם, שְׂנַמְשָׁכָה
 41 תַּחֲלָה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת תְּחִיּוֹת וְהַשְּׁפַע שְׂמִשְׁפִּיעַ אִין־סוּף
 42 פְּרוּד־הוּא, כְּמוֹ שְׂבִקְרָבוֹ: – לגבי הנשמה, הלשון "וַיִּפַּח וְכוּ'".

43 – שבאמור לעיל, מורה המלה "ויפח" על פנימיות החיות
 44 והשפע, כי הנופח – נופח מתוכו ומפנימיותו, הרי שהנשמה
 45 נמשכה תחלה מפנימיות החיות והשפע של אִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא.
 46 אלא, שלאחר מכן, בגלל כניסת הנשמה בגוף – וְאַחֲרֵי־כֵן יִרְדָּה
 47 בְּסִתְרֵי הַמְּדֻרְגָּה, גַּם כֵּן,
 48 עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת
 49 – כפי שהדבר במלאכים
 50 המתהווים מאותיות, אלא
 51 שכאן הן האותיות
 52 שְׂבַמְאָמָר: "נַעֲשֵׂה אָדָם
 53 וְכוּ'²⁰, – מהן נברא
 54 האדם, כְּדֵי לְהַתְּלַבֵּשׁ –
 55 הנשמה, כְּנוֹף – האדם,
 56 שבעולם הוֹדָה תַּחֲתוֹן. –
 57 הרי שהנשמה נמשכה
 58 תחלה, מפנימיות החיות
 59 והשפע, ורק מפאת
 60 התלבשותה בגוף, נמשכה
 61 עַל־יְדֵי בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת,
 62 שְׁחַן בְּחִינָה שֶׁל חִיצוֹנִיּוֹת.
 63 הרי שההבדל בין מלאכים
 64 לנשמות הוא, שנשמות הן
 65 מפנימיות האלקות, היא
 66 שם הוֹי' (כפי שיוסבר
 67 להלן), ומלאכים הם
 68 מבחינה של חיצוניות –
 69 שם אלקים, וְלִבְנֵי נְקִרָאוּ
 70 הַמְּלָאכִים בְּשֵׁם
 71 "אַלְקִים" פְּכָתוֹב, וְכֵן
 72 שְׂבִתּוֹב:²¹ "כִּי ה'
 73 אֱלֹקֵיכֶם [הוא]²² אֱלֹקֵי
 74 הָאֱלֹקִים גּוֹ'²³, – האל־
 75 ה של המלאכים, "הודו לאֱלֹקֵי הָאֱלֹקִים גּוֹ'²⁴, – של
 76 המלאכים, "וַיִּבְרָאוּ בְּנֵי הָאֱלֹקִים לְהַתְּיַצֵּב גּוֹ'²⁵, – המלאכים
 77 באו להתייצב לפני הקב"ה, הרי שהמלאכים נקראים בשם
 78 "אלקים". לְפִי שְׂיַנְיַקַת חִיּוֹתָם – של המלאכים, היא מִבְּחִינַת
 79 חִיצוֹנִיּוֹת – האלקות, שְׁחִיא בְּחִינַת הָאוֹתִיּוֹת לְבַד, וְשֵׁם
 80 אֱלֹקִים הוּא בְּחִינַת חִיצוֹנִיּוֹת לְנַפְשֵׁי שֵׁם הַוְיָ'ה פְּרוּד־הוּא.
 81 אֲבָל נְשִׁמַּת הָאָדָם, שְׁחִיא מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת תְּחִיּוֹת, –
 82 האלקית, היא חֶלֶק מִשֵּׁם הַוְיָ'ה פְּרוּד־הוּא, כִּי שֵׁם הַוְיָ'ה
 83 מוֹרָה עַל פְּנִימִיּוֹת תְּחִיּוֹת, שְׁחִיא לְמַעְלָה מֵעֲלָה מִבְּחִינַת
 84 הָאוֹתִיּוֹת.

18. ברכות לא, ב. 19. תהלים לג, ו. 20. בראשית א, כו. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ג' פסוקים. וי"ל כנגד ג' דרגות מלאכים – דבי"ע: הקרובה לדרגת הנשמות שכולם עלו במח' (ח"א רפ"ב) בריאה. וכל' פסוק הא' 'ה' אלקיכם (דנשמות) אלקי האלקים (מלאכים), למטה מזה – לא נזכר לא ה' ולא אלקיכם, כ"א (פסוק הב') אלהאל"ק. וי"ל יצירה, למטה מזה (פסוק הג') בני ונמשכים (מ)האלקים להתייצב גו' (דין עניני עוה"ז וסיפורם "משוט בארץ") וי"ל עשי". 22. המלה "הוא" נוסף על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, וכך כתוב בפסוק. 23. עקב י, יז. 24. תהלים קלו, ב. 25. איוב א, ו.

יום חמישי ט"ו תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צד, וביאור הענין... עד עמ' צה, אלו).

42	בהשגה והבנה, שהיא מדריגת וספירת הבינה, נכללת ונרמזת	1	ובאור הענין, - איזה ענין יש בנשמה, שבו נראה שהיא חלק
43	- בחינת וספירת בינה, פאות ה"א, - של שם הוי', שיש לה -	2	משם הוי' - כלומר, שאותם בחינות וענינים שישנם בשם הוי',
44	לאות ה', בחינת התפשטות לרחב, המורה ומרמז על	3	ישנם גם ב"חלק" זה - בנשמה? רבנו הזקן מסביר להלן, שבשם
45	הרחבת הביאור וההכנה, - ענינה של "בינה", ונס לארץ, -	4	הוי' נכללות עשר הספירות, ובמקביל ישנם בנשמה עשרה
46	לאות ה' גם התפשטות	5	כוחות שהם כמו עשר
47	לאורך, המורה על	6	הספירות: בנודע ממאמר
48	בחינת ההמשכה	7	אליהו: - ב"פתח אליהו" 1
49	והשפעה מלמעלה	8	שבהקדמת תקוני זהר: 2
50	למטה לעלמין סתימין.	9	"אנת הוא דאפיקת - 3
51	- לעולמות סתומים	10	אתה הוא זה שהוצאת, 4
52	(נעלמים) - שנמשכת	11	האצלת, עשר תקונין, - 5
53	ויורדת אליהם השפעה	12	עשרה תיקונים, וקרינן 6
54	מספירת הבינה, שתהיה	13	להון - וקוראים להם, 7
55	להם השגה והבנה	14	עשר ספירן, - עשר 8
56	באלקות. ואחר כך,	15	ספירות, לאנהגא בהון 9
57	בשנמשכת המשכה	16	לעלמין סתימין וכו', -
58	והשפעה זו יותר למטה	17	להנהיג בהם עולמות
59	לעלמין דאתגליון, -	18	סתומים (נעלמים) שאינם
60	לעולמות הגלויים, וכמו	19	מתגלים, ועולמות גלויים
61	- למשל, האדם שרוצה 28	20	וכו"ו, 26, אנת תפיים ולא
62	לגלות חכמתו לאחרים	21	בחקמה ידיעא, - אתה
63	על ידי דבורו על-דרך	22	חכם, אתה בעל החכמה,
64	משל - נכללת ונרמזת	23	אבל לא בחכמה הידועה
65	המשכה זו פאותיות	24	לנבראים, אנת מבין ולא
66	ו"ה - של שם הוי', כי	25	בבינה ידיעא וכו". -
67	הוי' מורה על	26	אתה מבין, אתה בעל כוח
68	המשכה מלמעלה	27	הבינה, אבל לא בבינה
69	למטה, - כציר האות ו'	28	הידועה לנבראים, וכך
70	בכתב בגשמיות, קו	29	הלאה, כל עשר הספירות,
71	מלמעלה למטה, ונס -	30	וכל העשר ספירות 23
72	מטעם נוסף יש לכך	31	נכללות ונרמזות בשם 24
73	שייכות לאות ו', שכן המשכה זו - הנמשכת לעלמין	32	הוי' ברוך הוא. כי הוי'ד, - של שם הוי', שהיא בחינת
74	דאתגליון, היא על ידי מדת חסדו וטובו - של הקב"ה,	33	נקדה לכך, - האות יו"ד מורכבת מנקודה בלבד בלי התפשטות
75	ושאר מדותיו הקדושות, הנכללות בדרך כלל במספר	34	באורך ורוחב, מרמזות לחכמתו ותבונה, - ספירת החכמה,
76	שש, - במספר האות ו', ששפסוק 29: "לך ה' הגדלה וכו" עד	35	שהיא - בחינת וספירת החכמה, היא בבחינת העלם והסתר
77	"לך ה' הממלכה וכו", ולא "עד" בכלל. - בחינת לך ה'	36	קדם - לפני, שבאה לבחינת התפשטות וגלויי ההשגה
78	הממלכה איננה בכלל המדות, כי מדת מלכותו ותבונה	37	וההבנה (והקוץ שעל 27 הוי'ד רומז לבחינת רצון העליון
79	נקראת בשם "דבר ה'", - ענין של דיבור, ולא מדה כמו שאר	38	ברוך הוא, - בחינת כתר, שלמעלה מעלה מפרדת בחינת
80	המדות, כמו שפסוק 30: "באשר דבר מלך שלמון", - וכך,	39	חקמה עלאה, בנודע). ואחר שבאה לבחינת התפשטות
81	בחינת מלכות למעלה, היא ענין של דיבור, ונכללת ונרמזת -	40	וגלויי ההשגה וההכנה לעלמין סתימין - לעולמות סתומים -
82	מדת המלכות, פאות ה"א אחרונה של שם הוי'ה, - כיצד	41	כשהיא במדריגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה

אגרת התשובה

וביאור הענין

כנודע ממאמר אליהו אתה הוא דאפיקת עשר תיקונין וקרינן להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין וכו'. אתה חכים ולא בחכמה ידיעא אתה מבין ולא בבינה ידיעא וכו'. וכל ה' ספירות נכללות ונרמזות בשם הוי' ב"ה. כי הוי'ד שהיא בחי' נקודה לכך מרמזת לחכמתו ית' שהיא בכחי' העלם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגלויי ההשגה וההבנה (והקוץ שעל הוי'ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה ממדרגת בחי' חכמה עילאה כנודע). ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגלויי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללת ונרמזת באות ה"א שיש לה בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה וגם לאורך המורה על בחי' ההמשכה וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין. ואח"כ כשנמשכת המשכה והשפעה זו יותר למטה לעלמין דאתגליון. וכמו האדם שרוצה לגלות חכמתו לאחרים ע"י דיבורו עד"מ. נכללת ונרמזת המשכה זו באותיות ו"ה. כי הוי'ו מורה על המשכה מלמעלה למטה. וגם המשכה זו היא ע"י מדת חסדו וטובו ושאר מדותיו הקדושות הנכללות בדרך כלל במספר שש שבפסוק לך ה' הגדולה וכו' עד לך ה' הממלכה וכו' ולא עד בכלל. כי מדת מלכותו ית' נק' בשם דבר ה' כמ"ש כאשר דבר מלך שלמון ונכללת ונרמזת באות ה"א

הוי'ה ברוך הוא. כי הוי'ד, - של שם הוי', שהיא בחינת נקדה לכך, - האות יו"ד מורכבת מנקודה בלבד בלי התפשטות באורך ורוחב, מרמזות לחכמתו ותבונה, - ספירת החכמה, שהיא - בחינת וספירת החכמה, היא בבחינת העלם והסתר קדם - לפני, שבאה לבחינת התפשטות וגלויי ההשגה וההבנה (והקוץ שעל 27 הוי'ד רומז לבחינת רצון העליון ברוך הוא, - בחינת כתר, שלמעלה מעלה מפרדת בחינת חכמה עלאה, בנודע). ואחר שבאה לבחינת התפשטות וגלויי ההשגה וההכנה לעלמין סתימין - לעולמות סתומים - כשהיא במדריגה שהעולמות הסתומים יכולים ל"תפוס" אותה

26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה סתירה להנ"ל הוי' למע' מעלה מבחי' האותיות וכאן "לאנהגא בהון עלמין" ומתורץ במש"כ לקמן "ולא בחכמה ידיעא . . . ולא בבינה ידיעא". אותיות ה"ה מודיעים ומגלים (כדלעיל בח"ב בכ"מ) - ולכן התחלת "לאנהגא" היא דעלמין סתימין (לא ידיעא)". 27. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדויק "שעל" - כי יש קוץ למטה מעצם הוי'ד ורומז לענין אחר". 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מוסיף שרוצה במדת חסדו וטובו דלקמן". 29. דברי הימים א. כט, יא. 30. קהלת ח, ד.

1 מרמות האות ה' על בחינת המלכות? - כי פנימיות ומקור
 2 הדיבור, הוא ההכל העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות
 3 הפה: אחה"ע מהגרונ וכו', - הרי שפנימיות הדיבור, היא
 4 הענין של הכל, וגם הברת הה"א היא בחינת הכל לבד, כמו
 5 שכתוב: "אתא קלילא
 6 דלית בה מששא". -
 7 אות קלה שאין אפשרות
 8 למשש אותה, היא הכל
 9 בלבד. לכן מרמות האות
 10 ה' על בחינת מלכות
 11 ודיבור שפנימיותו הוא
 12 ענין ההכל. ואף שאין לו
 13 - להקב"ה, דמות הגוף
 14 חסי-שלום, - כיצד,
 15 איפוא, מתאים לייחס
 16 למעלה הבדל מאותיות שיש בהן ממשות לאות שאין בה
 17 ממשות? - אף דברה תורה כלשון בני אדם, - באדם קיים
 18 הרי הבדל כזה, כך גם למעלה מצינינים הבדל זה, כי ברוחניות

אגרת התשובה

אחרונה של שם הוי'. כי פנימי ומקור הדיבור הוא ההכל
 העולה מן הלב ומתחלק לה' מוצאות הפה אחה"ע
 מהגרונ וכו'. וגם הברת הה"א היא בחי' הכל לבד
 כמו"ש אתא קלילא דלית בה מששא. ואף שאין לו
 דמות הגוף ח"ו. אך דברה תורה כלשון בני אדם.
 בשגם שגם דבר ה' כ"ב אותיות המתחלקות לה'
 חלקי המוצאות ובהן נברא כל היצור (וכמו"ש בלק"א
 ח"ב פי"א ביאור ענין אותיות אלו).

בשם הוי'. - להלן יסביר, איך גם בנשמה, להבדיל, שהיא חלק
 משם הוי', ישנם עשר בחינות וכוחות, שענינם דומה לעשר
 הספירות נכללות ונרמזות

יום שישי ט"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צה, וככה ממש... עד עמ' צה, הוי' וכו'.

37 וככה ממש על-דרך-משל, המבדיל הבדלות לאין קץ, - בין
 38 ה"למעלה" לבין נשמה שהיא נברא, כך הדבר גם בנשמת
 39 האדם, שהיא בחינת נפש האלקות דמתוכיה נפש - על כך
 40 כתוב הלשון "ויפח" המורה, שהיא באה מפנימיות האלקות,
 41 שכן, הקב"ה נופח את
 42 הנשמה מתוכיותו
 43 ומפנימיותו, הרי כיוון
 44 שהנשמה היא מפנימיות
 45 האלקות, הוא שם הוי',
 46 הרי בשם שבשם הוי' ישנן
 47 עשר ספירות, כך גם
 48 בנשמה: יש בה - בנשמה
 49 בחינת שכל הנעלם, -
 50 בחינת וכוח החכמה,
 51 המרמז פאות יו"ד, -
 52 שהרי כשם שהאות יו"ד
 53 היא בלי התפשטות של
 54 אורך ורוחב (היא נקודה
 55 בלבד). כך גם כוח ובחינת החכמה, הוא כוח שאין בו עדיין שום
 56 התפשטות של שכל והשגה, אלא זאת בלבד, שפכהו לצאת
 57 אל הגלוי, להבין ולהשכיל באמתתו ותברך - באמתת
 58 יחודו, ובגדלתו וכו', כל חד וחד לפום שיעורא דילה, - כל
 59 אחד ואחד לפי שיעורו, לפי רחב שכלו ובינתו. - עד כדי כך
 60 הוא מבין אמתת גדלותו של הקב"ה. עצם הכוח, ש"ינח" בו

אגרת התשובה

וככה ממש עד"מ 9 תהמשכה מלמעלה
 המבדיל הבדלות לאין קץ בנשמת האדם שהיא בחי' 10 למשה, - כדי להוליד
 נפש האלקי דמתוכיה נפש יש בה בחי' שכל הנעלם 11 מבינתו והתבוננותו
 המרומו באות יו"ד שבכחו לצאת אל הגלוי להבין 12 בגדלת ה' אהבה ויראה
 ולהשכיל באמתתו ית' ובגדלתו וכו' כל חד וחד לפום 13 ותולדותיהן - שאר
 שיעורא דילי' לפי רוחב שכלו ובינתו. וכפי אשר 14 המדות הנקראות
 מעמיק שכלו ומרחיב דעתו ובינתו להתבונן בגדלותו 15 "תולדות" ו"ענפים" של
 ית' אזי מרומות בינתו באות ה"א שיש לה רוחב וגם 16 אהבה ויראה, גמחו
 אורך המורה ההמשכה מלמעלה למטה להוליד מבינתו 17 ותעלמות לבו, - כך
 והתבוננותו בגדולת ה' אהבה ויראה ותולדותיהן 18 הדבר בתחילת הולדת
 במוחו ותעלמות לבו ואח"כ בבחי' התגלות לבו. 19 המדות, כשהן ישנן במוח
 ובתעלמות הלב בלבד. 20

אבל, באופן גלוי אין הוא מרגיש עדיין אהבה או יראה בלבו, 21
 ואחר-כך - יביא להולדת המדות בבחינת התגלות לבו. ענין 22
 זה, שיעור מהשכל וההבנה להיות ענין של מדות - זו הרי ירידה 23
 מלמעלה למטה (שכן, שכל הוא הרי למעלה ממדות), על כך 24
 מורה האורך שבאות ה"א, על הירידה מלמעלה למטה, 25
 שמהשכל יתהו מדות. ונקזה - מהמדות אהבה ויראה וכו', 26

12	נְמִשְׁכָּה עֲבוּדָה הָאֱמִיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, בְּקוֹל שְׂכָן, הָאוֹת וְאִ"ו הִיא עֵינֵן הַקּוֹל וְהַדִּיבּוּר, וְהָאוֹת הִיא עֵינֵן הַמַּעֲשֶׂה. וְגַם הַהִתְבּוֹנְנוּת	1	נְמִשְׁכָּה עֲבוּדָה הָאֱמִיתִית בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת, בְּקוֹל שְׂכָן, הָאוֹת וְאִ"ו הִיא עֵינֵן הַקּוֹל וְהַדִּיבּוּר, וְהָאוֹת הִיא עֵינֵן הַמַּעֲשֶׂה. וְגַם הַהִתְבּוֹנְנוּת
13	לְהִיבּוֹר אוֹ מַעֲשֶׂה, –	2	לְהִיבּוֹר אוֹ מַעֲשֶׂה, –
14	לְקִיּוּם מִצְוֹת בַּמַּעֲשֶׂה,	3	לְקִיּוּם מִצְוֹת בַּמַּעֲשֶׂה,
15	וְהַמִּצְוֹת הָאֱמִיתִית	4	וְהַמִּצְוֹת הָאֱמִיתִית
16	בְּלִימוּד תּוֹרָה וְקִיּוּם	5	בְּלִימוּד תּוֹרָה וְקִיּוּם
17	מִצְוֹת, הִיא הִרִי כְּשׂוּהָ בֵּא	6	מִצְוֹת, הִיא הִרִי כְּשׂוּהָ בֵּא
18	מִתּוֹךְ אַהֲבַת ה' וִירַאת ה'	7	מִתּוֹךְ אַהֲבַת ה' וִירַאת ה'
19	שֶׁלוֹ (כְּפִי שֶׁהוֹסֵבֵר בַּפֶּרֶק	8	שֶׁלוֹ (כְּפִי שֶׁהוֹסֵבֵר בַּפֶּרֶק
20	ד' בַּחֶלֶק הָרַאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר	9	ד' בַּחֶלֶק הָרַאשׁוֹן שֶׁל סֵפֶר
21	ה'תניא"), וכְּשׂוּהָ יוֹרֵד לְמַטָּה וּמִתְבַּטֵּא בְּלִימוּד תּוֹרָה וּבְקִיּוּם	10	ה'תניא"), וכְּשׂוּהָ יוֹרֵד לְמַטָּה וּמִתְבַּטֵּא בְּלִימוּד תּוֹרָה וּבְקִיּוּם
22	מִצְוֹת בְּדִיבּוּר וּבַמַּעֲשֶׂה, הִרִי הֵן אוֹתֵיזוֹת וְאִ"ו הִיא וְכוּ'. –	11	מִצְוֹת בְּדִיבּוּר וּבַמַּעֲשֶׂה, הִרִי הֵן אוֹתֵיזוֹת וְאִ"ו הִיא וְכוּ'. –

יום שבת קודש י"ז תמוז

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' צה, פרק ה והנה המשכת... עד עמ' 190, כדלקמן).

52	מִהֶאֱמַר "נַעֲשֶׂה אִדָּם", נְמִשְׁכָּה מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוֹת וּמְקוֹר הַדִּבּוּר, הוּא הַכָּל הָעֲלִיּוֹן, הַמְרַמֵּז בְּאוֹת ה"א תַּתְּאָה –	23	פֶּרֶק ה, בַּפֶּרֶק הַקּוֹדֵם, פֶּרֶק ד', הַסְּבִיר רַבְּנוּ הוֹקֵן, שֶׁנִּשְׁמַתּוֹ שֶׁל יְהוּדִי,
53	הָאוֹת ה' הָאֲחֻרָּנָה שֶׁל שֵׁם הוֹי', בְּנִזְכָּר לְעִיל, – שִׁיבּוּתָהּ שֶׁל	24	הִיא חֶלֶק מִשֵּׁם הוֹי', כְּלוּמֵר, הִיא בֵּאָה מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֻקוֹת שֶׁהִיא שֵׁם הוֹי',
54	הָאוֹת ה' ל"הֶבֶל", וְכַמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשִׁמַת חַיִּים,	25	שֶׁלֹּא כְּמוֹ שָׂאֵר הַנְּבִרָאִים שֶׁבָּאִים מִשֵּׁם אֱלֻקִּים וּמִהַדִּיבּוּר שֶׁלֹּמַעֲלָה,
55	וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה",	26	שֶׁהוּא חִיצוֹנִיּוֹת. אֲלֵא, כְּדִי שֶׁתּוֹכֵל הַנִּשְׁמָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף שֶׁל עוֹלָם הוֹה,
56	– הַקְּב"ה נִפְחָ נִשְׁמָה בְּגוֹף,	27	זֶה עֲלֶיהָ לְרַדֵּת בְּסֵתֵר
57	6 שֶׁזֶה מִשְׁמַעוֹת "וַיְהִי הָאָדָם	28	28 הַמְּדַרְיָגוֹת, עֲלִיּוֹת ה'דִּיבּוּר"
58	7 לְנֶפֶשׁ חַיָּה", נִשְׁמָה בְּגוֹף –	29	29 שֶׁלֹּמַעֲלָה, בְּמֵאֵמֵר "נַעֲשֶׂה
59	8 "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשִׁמַת חַיִּים"	30	30 אִדָּם". כְּלוּמֵר, הַנִּשְׁמָה גַּם כֵּן
60	9 – שֶׁהִיא זֶה בְּאוֹפֵן שֶׁל	31	31 עֲבָרָה אַחֲרֵיכֶּן דֶּרֶךְ הַדִּיבּוּר
61	10 "וַיִּפַּח", וַיִּמָּאֵן דְּנֶפֶשׁ וְכוּ'.	32	32 שֶׁלֹּמַעֲלָה, אֲבָל הִיא בֵּאָה
62	11 – הַנּוֹפֵחַ – נּוֹפֵחַ מִתּוֹכֵיהֶן	33	33 בְּתַחֲלִיל מִפְּנִימִיּוֹת הָאֱלֻקוֹת.
63	12 וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ. הִרִי, שֶׁגַם	34	34 לְכֵן כְּתוּב עַל הַנִּשְׁמָה הַלְשׁוֹן
64	13 הַהִמְשַׁכָּה שֶׁל הַנִּשְׁמָה	35	35 "וַיִּפַּח", שֶׁהוֹבִינָה ב"וַיִּפַּח"
65	14 בְּגוֹף (חִיצוֹנִיּוֹת הַנִּשְׁמָה)	36	36 הִיא, שֶׁזֶה בֵּא מִהַפְּנִימִיּוֹת,
66	15 הִיא בְּאוֹפֵן שֶׁל פְּנִימִיּוֹת,	37	37 שְׂכָן "מֵאֵן דְּנֶפֶשׁ מִתּוֹכֶיהָ נִפַּח"
67	אֲלֵא שֶׁהַמְּדוּבָר כֵּאֵן הוּא	38	38 (הַנּוֹפֵחַ – נּוֹפֵחַ מִתּוֹכּוֹ
68	עַל פְּנִימִיּוֹת הַדִּיבּוּר, שֶׁהִיא הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַחִיצוֹנִיּוֹת, שֶׁלֹּא	39	39 וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ). וְכִיּוֹן שֶׁהַנִּשְׁמָה
69	כְּפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה עֲצֻמָּה בֵּאָה מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה מִמֶּשֶׁ,	40	40 הִיא חֶלֶק מִשֵּׁם הוֹי', לְכֵן קִיּוּמָם גַּם בְּהַ עֲשָׂרָה כּוּחוֹת, בְּרוּגְמָה לְעֵשֶׂר
70	וַיְהִי שֶׁכָּתוּב: "כִּי תִלְקֵךְ ה' עִמּוֹ, יַעֲקֹב חֶבְלֵי נַחְלָתוֹ", –	41	41 סְפִירוֹת הַכּוֹלּוֹת בְּשֵׁם הוֹי'. בַּפֶּרֶק הַנוֹכַחִי יִסְבִּיר רַבְּנוּ הוֹקֵן, שֶׁגַם מֵהַ
71	כְּלוּמֵר, שִׁישְׁנָן בְּנִשְׁמָה שְׁתֵּי מְדַרְיָגוֹת: מְדַרְיָגָה אַחַת – חֶלֶק	42	42 שֶׁהַנִּשְׁמָה נִמְשַׁכֵּת לְמַטָּה בְּגוֹף (שֶׁעַל כֵּךְ הוֹסֵבֵר לְעִיל, שֶׁזֶה) עֲלִיּוֹת
72	מִהוֹי", פְּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָה, וּמְדַרְיָגָה שְׁנִיָּה – חֶבְלֵי נַחְלָתוֹ,	43	43 הַדִּיבּוּר "נַעֲשֶׂה אִדָּם", וְדִיבּוּר הוּא הִרִי חִיצוֹנִיּוֹת, אֲךָ, מֵאִיזוֹ מְדַרְיָגָה
73	חִיצוֹנִיּוֹת הַנִּשְׁמָה. פִּירוּשׁ, – הַמְּלָאָה "חֶבְלֵי", הוּא כְּמוֹ חֶבְלֵי עַל	44	44 בְּדִיבּוּר נִמְשַׁכָּה הַנִּשְׁמָה – מִפְּנִימִיּוֹת הַדִּיבּוּר, שֶׁזֶה הָעֵינֵן שֶׁל הַבֶּל (שֶׁלֹּא
74	דְּרָדְרָמִשְׁל, שְׂרָאשׁוֹ אַחַד קָשׁוּר לְמַעֲלָה וְקָצָהוּ לְמַטָּה. – כֵּךְ	45	45 כְּמוֹ בְּשָׂאֵר הַנְּבִרָאִים, כּוֹלֵל מִלְּאֻכִּים, שֶׁהֵם בָּאִים מִחִיצוֹנִיּוֹת הַדִּיבּוּר). כֵּךְ,
75	הַנִּשְׁמָה, הַקָּצָה הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַנִּשְׁמָה קָשׁוּר ב"לְמַעֲלָה" וְהַקָּצָה	46	46 שֶׁגַם פְּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָה וְגַם חִיצוֹנִיּוֹת הַנִּשְׁמָה בָּאוֹת מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה:
76	הַשְּׁנִי מְלוּבֵשׁ בְּגוֹף. כִּי הֵנָּה, פִּירוּשׁ, – הַתְּכַוֵּנָה מֵהַ	47	47 פְּנִימִיּוֹת הַנִּשְׁמָה בֵּאָה מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה (שֶׁהִיא שֵׁם הוֹי'). וְחִיצוֹנִיּוֹת
77	שֶׁכָּתוּב: "לְגַבִּי הַנִּשְׁמָה: "וַיִּפַּח", הוּא לְהוֹדוֹת לָנוּ, כְּמוֹ שֶׁעַל	48	48 הַנִּשְׁמָה בֵּאָה מִפְּנִימִיּוֹת הַדִּיבּוּר שֶׁלֹּמַעֲלָה (כְּלוּמֵר, מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל
78	דְּרָדְרָמִשְׁל בְּשֶׁהָאָדָם נּוֹפֵחַ לְאִיזוֹ מְקוּם, אֲמֵן יֵשׁ אִיזוֹ דְּבָר	49	49 הַחִיצוֹנִיּוֹת, שְׂכָן, דִּיבּוּר בְּכָלֵל הוּא הִרִי חִיצוֹנִיּוֹת).
79	חוֹצֵץ וּמְפַסֵּק בִּינָתָיִם – בֵּין הָאָדָם הַנּוֹפֵחַ לְבֵין הַדְּבָר שֶׁעֲלִיּוֹ	50	50 וְהֵנָּה, הַמְּשַׁכֵּת וְיִרְדֵּת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֻקִּית לְעוֹלָם הוֹה
80		51	51 לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף הָאָדָם, – שֶׁזֶה בֵּא מִהַדִּיבּוּר שֶׁלֹּמַעֲלָה,

1. בראשית א, כו. 2. האזינו לב, ט. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "היתור ל' פשט הכתוב כו' לנו" (מה ה' חסר בהבנת הענין - בהשמטתם!?) - י"ל דמבואר וגם מתרץ מה שלכאורה אינו מובן כלל: ע"פ משנת"ל הסדר בהמשכת הנשמה מלמעלמ"ט - פנימיות החיות, אח"כ פני' הדבור (ושניהם נלמדים מל' ויפח - כנ"ל) ואח"כ אותיות הדבור (ולא בנפיחה) "נעשה אדם", ורק אח"כ "נעשה"

40 משם הו"ה פרוה הוא, שנמשכה מה"א תתאה - האות ה'
 41 האחרונה של שם הוי', כנזכר לעיל, - הרי שאין הנשמה
 42 שבגוף מקבלת חיות ממקורה שבשם הוי', ובשעה שחיותו של
 43 יהודי היא מקדושה בלבד (כפי שהיה למשל בזמן בית המקדש
 44 - כך יסביר להלן). מביא
 45 אז דבר זה למיתה גשמית
 46 של הגוף, וכמו שכתוב
 47 בפ'רשת אמר:
 48 "ונברתה הנפש ההיא
 49 מלפני, אני ה'" - כלומר,
 50 משמעות ענין ה"ברת"
 51 היא, שהוא נכרת מהוי',
 52 ובלשון רבנו הזקן:
 53 "מלפני דיקא. - ממני
 54 דוקא, משמעות הכריתה
 55 היא שהוא נכרת
 56 מפנימיות האלקות, שהיא
 57 (כאמור לעיל) שם הוי'.
 58 ובשאר עברות שאין
 59 פהו פרת - על-כל-פנים
 60 הן פונמין - את הנפש,
 61 כנודע; ופנים, הוא
 62 מלשון פנימת הפנין. -
 63 סכין שחיטה פגום, היינו
 64 שחסר משהו באותו מקום;
 65 כך גם בענינו, שחסר
 66 משהו מחבל המשכה
 67 שמשם הוי' אל הנשמה,
 68 כפי שרבנו הזקן מסביר מיד להלן: והוא על דרך משל, מחבל
 69 עב שזור מתריג - 613, חבלים דקים, ככה חבל התמשכה
 70 הנזכר לעיל כלול מתריג - 613, מצותו, - כל מצוה היא
 71 חבל דק מהחבל הכללי, וכשעובר חסו שלום על אחת מהנה
 72 - על אחת מתריג המצוות, נפסק חבל הדק - שכנגד אותה
 73 מצוה, וכו'. - וכשנפסקים מספר מרובה יותר של חבלים דקים,
 74 על-ידי שהוא עובר חסו שלום על כמה וכמה מצוות, נגרמת
 75 חלישות גדולה בחבל. ואילו "ברת" הוא ענין שהחבל כולו
 76 נכרת ונפסק רחמנא ליצלן. אך גם בחיב פרת ומיתה נשאר
 77 עדין בו השימו - הרושם, מנפשו האלקית, ועל-ידי-זה
 78 יכול לחיות עד נ' - אם הוא חייב כרת, או ס' - אם הוא חייב

1 הוא נופח, אין הכל הנופח עולה ומגיע לכל לאותו מקום,
 2 - עליו הוא נופח⁴ ככה ממש - בנמשל, אם יש דבר חוצץ
 3 ומפסיק בין גוף האדם לבחינת הכל העליון. - אינו מגיע
 4 אז החבל שלמעלה שעליו נאמר "ויפח". אך באמת, אין שום
 5 דבר גשמי ורוחני חוצץ
 6 לפניו ותברך, כי - הרי
 7 כתוב:⁵ "הלא את
 8 השמים ואת הארץ אני
 9 מלא", ו"מלא כל הארץ
 10 כבודי", ו"לית אתר
 11 פניו מניה", - אין מקום
 12 שהוא פנוי ממנו יתברך,
 13 "בשמים מפעל ועל
 14 הארץ מתחת אין עוד",
 15 - בלעדי הקב"ה, ו"איהו
 16 ממלא כל עלמין וכו'",
 17 - הוא יתברך מלא כל
 18 העולמות וכו', הרי
 19 שהקב"ה נמצא בכל מקום
 20 ובכל דבר, כך שלא שייך
 21 שום דבר שיסתיר עליו
 22 יתברך, אלא כמו
 23 שכתוב בישעיה: "כי
 24 אם עזוניתכם היו
 25 מבדילים ביניכם לבין
 26 אלקיכם". והפעם, -
 27 מדוע יש בכוח העוונות
 28 לכסות ולהבדיל בין
 29 הנשמה לאלקות, הוא: לפי שהם - העוונות, נגד רצון העליון
 30 פרוה הוא המחיה את הכל, כמו שכתוב:⁶ "כל אשר חפץ
 31 ה' עשה בשמים ובארץ" - הכל, מהשמים עד הארץ, נברא
 32 ברצונו של הקב"ה, (וכמו שנתבאר לעיל, - בפרק ד', שהוא
 33 - הרצון העליון, מקור השפעת שם הוי', ונרמז בקוצו של
 34 יו"ד). - של שם הוי', וכיון ששם הוי' הוא מקור ההשפעה לכל
 35 הנבראים, הרי דבר שהוא נגד מקור ההשפעה של שם הוי'
 36 (והוא ענין העוונות), הוא מנוגד לחיות האלקית ומכסה עליה.
 37 ואם כך - הרי העוונות הם דבר המכסה ואינו נתון לחיות
 38 האלקית שמה"הכל העליון" (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף
 39 האדם. וזהו ענין הברת, שנכרת ונפסק חבל התמשכה

אגרת התשובה

לאותו מקום ככה ממש אם יש דבר חוצץ ומפסיק
 בין גוף האדם לבחי' הכל העליון. אך באמת אין
 שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו ית' כי הלא את
 השמים ואת הארץ אני מלא ומלא כל הארץ כבודו
 ולית אתר פנוי מיני' בשמים ממעל ועל הארץ מתחת
 אין עוד ואיהו ממלא כל עלמין וכו' אלא כמו שבישעיה
 כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם.
 והטעם לפי שהם נגד רצון העליון ב"ה המחיה את
 הכל כמו שכל אשר חפץ ה' עשה בשמים ובארץ
 (וכמו ש"ל שהוא מקור השפעת שם הוי' ונרמז בקוצו
 של יו"ד). וזהו ענין הכרת. שנכרת ונפסק חבל
 ההמשכה משם הוי' ב"ה שנמשכה מה"א תתאה
 כנ"ל. וכמו ש"בפ' אמור ונכרתה הנפש ההיא מלפני
 אני ה'. מלפני דייקא. ובשאר עבירות שאין בהן כרת
 עכ"פ הן פונמין הנפש כנודע. ופנים הוא מלשון
 פנימת הסכין והוא עד"מ מחבל עב שזור מתריג חבלים
 דקים ככה חבל ההמשכה הנ"ל כלול מתריג מצוות
 וכשעובר ח"ו על אחת מהנה נפסק חבל הדק וכו'.
 אך גם בחייב כרת ומיתה נשאר עדיין בו הרשימו
 מנפשו האלקי ועי"ז יכול לחיות עד נ' או ס' שנה

הנשמה לאלקות, הוא: לפי שהם - העוונות, נגד רצון העליון
 פרוה הוא המחיה את הכל, כמו שכתוב:⁶ "כל אשר חפץ
 ה' עשה בשמים ובארץ" - הכל, מהשמים עד הארץ, נברא
 ברצונו של הקב"ה, (וכמו שנתבאר לעיל, - בפרק ד', שהוא
 - הרצון העליון, מקור השפעת שם הוי', ונרמז בקוצו של
 יו"ד). - של שם הוי', וכיון ששם הוי' הוא מקור ההשפעה לכל
 הנבראים, הרי דבר שהוא נגד מקור ההשפעה של שם הוי'
 (והוא ענין העוונות), הוא מנוגד לחיות האלקית ומכסה עליה.
 ואם כך - הרי העוונות הם דבר המכסה ואינו נתון לחיות
 האלקית שמה"הכל העליון" (עליה נאמר "ויפח") להגיע אל גוף
 האדם. וזהו ענין הברת, שנכרת ונפסק חבל התמשכה

הבופעל - התלבשות הנשמה בגוף - היינו ד"באפיו" נמשך מדבור ולא מ"ויפח"! ולזה מכאן דפשט הכתוב מה שבא להורות (דלכאורה ה" צ"ל "פירוש" "תוכנו" וכיו"ב או להשיטת התיבה) - על השינוי גם לאחרי הפעולה ד"נעשה אדם", דגם אז (אף שאינו מפנימיות) ה"ז עד"מ כשארם נופח כו' (משא"כ דיבורו נשמע - היינו מגיע - גם כשיש חציצה, ולכן בשאר הנבראים אין ענין הכרת וכו') וענין זה דויפח ישנו בכל הדרגות המשכה הנשמה עד לגוף וגם לאח"ז - כל משך היותם "אדם" נשמה וגוף יחד. 4. ב"אגרת התשובה" מהדרורא קמא, מביא כאן רבנו הזקן משל - "כגון בריאה של בהמה" - מהניפוח ב"ריאה" של בהמה. הרבי שליט"א הסביר פעם, שבכך רוצה רבנו הזקן להביא משל מתורה (שכן, ע"פ תורה (שו"ע יו"ד רסל"ט) צריכה להיות בדיקת הריאה על ידי ניפוח). 5. ירמיה כג, כד. 6. ישעיה ו, ג. 7. נט, ב. 8. תהלים קלה, ו. 9. כב, ג. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "חידוש נפלא - דכאור מקבל חיות בפועל בעוה"ז ע"י תריג חבלים, אף שמצות כהנים אין שייכות לזרים, כו"כ מצות א"א שתהינה בב"א ועוד. ואולי מובן עפשמנ"ת בקו"א ד"ה ולהבין פרטי הלכות (קנט, ב)."

14 כשלא נשאר שום רושם מהנפש האלקית, וּמִיִּירִי – ומדובר, עַד
15 נ' שְׁנָה, – כשעדיין קיים הרושם מהנפש האלקית, שבגלל כך
16 הוא חי בגופו – אז ישנה בו בחינת ה"מקיף", או בְּזִמְנֵי הַזֶּה
17 בְּדִלְקָמֶן): – כפי שיוסבר להלן, שבזמן הזה, כשחיותו של יהודי
18 באה על-ידי התלבשות
19 בענינים שאינם קדושה,
20 הרי ביכולתו לקבל
21 ממילא את חיותו גם אז,
22 כשנשמתו כרותה
23 משרשה בשם הוי', שלכן
24 בזמן הזה יכול גם מי שחייב כרת או מיתה, לחיות יותר מאשר
25 חמשים או ששים שנה, ואז, חיות הקדושה שמוכרח שתהיה
26 ליהודי, נמצאת בו מבחינת ה"מקיף" (כמאמר האריז"ל).

אגרת התשובה

1 ולא יותר (ומ"ש בשם האריז"ל שנכנסה בו בחי'
2 המקיף וכו' אינו ענין לחיי גשמיית הגוף ומיירי עד נ'
3 שנה או בזמן הזה כדלקמן):

1 מיתה בידי שמים, שְׁנָה וְלֹא יוֹתֵר – מזמן נקוב זה. (ומה
2 שְׁכַתוֹב בְּשֵׁם הָאֲרִיז"ל שְׁנִכְנְסָהּ בּוֹ – במי שעובר על חטא
3 שיש בו כרת או מיתה בידי שמים, בְּחִיַּת הַמְּקִיף וְכוּ' –
4 כלומר, למרות שאין הוא יכול לקבל חיות פנימית, כי נשמתו
5 נכרתה משרשה, אבל הרי
6 הוא מקבל חיות מבחינת
7 ה"מקיף", משם יכול הוא
8 לקבל חיות גם כשנשמתו
9 נכרתה משהשפעה
10 הפנימית של שם הוי'
11 (ולכאורה, מבחינה זו, יכול היה הרי לחיות יותר מחמשים או
12 ששים שנה? – אלא, האמור לעיל בשם האריז"ל) אִינוֹ עֲנִיָן
13 לְחַיֵּי גְשָׁמִיּוֹת הַגּוֹפֶה¹¹, – שמבחינת ה"מקיף" יוכל לחיות גם

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מלקו"ת דברים סב, סע"ג. פג, סע"ב".

המשך ביאור למסכת נדרים ליום רביעי עמ' א

36 וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּתַחֲלָה הָיָה מוֹשֶׁה לְמַד תּוֹרָה וּמִשְׁכָּה – ומיד אחר
37 כך היה שוכחה, שלא היה יכול ללמוד את התורה בזמן מועט
38 שבו, עַד שְׁנִיחָנָה לוֹ בְּמַתְנֵה בְּסוּף אַרְבַּעִים יוֹם, שְׁנִיחָמַר (שמות לא
39 יח) 'וַיִּתֵּן אֱלֹהִים מוֹשֶׁה בְּכַבְּלֹתָיו לְדַבֵּר אִתּוֹ' שבסוף ארבעים יום כשסיים
40 הקדוש ברוך הוא ללמדו התורה, נתן לו התורה במתנה.

משנה

41 המשנה שלפנינו היא המשך למשניות הקודמות, והיא מוסיפה
42 לבאר את דינו של המודר הנאה מחברו, אלו דברים אסור לו
43 ליהנות מן המדיר, ואלו אינם נכללים בגדר 'הנאה' ומותר לו
44 לקבל הימנו.
45 וְזוֹ – רשאי המדיר הנאה את חבירו לזון ולפרנס אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת
46 בְּנָיו של המודר הימנו, אִם עַל פִּי שְׁחֵא – המודר חָיִב בְּמוֹזוֹנוֹתָיו
47 של אשתו ושל בניו, ונמצא שהמודר נהנה בכך שהמדיר פורע את
48 חובו וזן במקומו את אשתו ובניו, מכל מקום אין דבר זה נאסר
49 מפני נדרו, כיון שהמדיר לא זן אותם בעבור פרעון חובו של
50 המודר, אלא בתורת מצות צדקה, ולפיכך אין זה נחשב שמהנהו,
51 אלא רק גורם לו הנאה, ודבר זה מותר.
52 וְאִמְנָם לֹא יִזְוֶן הַמְּדִיר אֶת בְּהֵמָתוֹ של המודר, כִּין בהמה מְמַאָה
53 וּכְזֵב בהמה מְהוֹרָה, כיון שמשביחה בדמים, והרי הוא אסור
54 בהנאתו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חוֹלֵק וְאָמַר, זֶן אֶת הַמְּמַאָה – רשאי לזון את
55 הבהמה הטמאה של המודר במוזנות היתרים על כדי חייה, לפי
56 שאינו נהנה בפיטומה, כיון שאינה עומדת לאכילה וועבודתה
57 אינה משתבחת מחמת הפיטום, אלא להיפר, היא מתפנקת ואינה
58 עובדת היטב. וְאִינוֹ זֶן אֶת הַמְּהוֹרָה, לפי שנהנה בפיטומה, שהרי
59 היא עומדת גם לאכילה.
60 אָמְרוּ לוֹ חַכְמִים וְשֵׁם הַדְּרֵעָ הָרַאשׁוֹנָה בַּמְּשֵׁנָה, שאין לחלק בין
61 בהמה טמאה לבהמה טהורה והכל אסור, מִתּוֹ כִּין בהמה מְמַאָה
62 לְבַהֲמָה מְהוֹרָה, והרי מכל מקום הוא נהנה מן הפיטום, שהרי היא
63 משבחת בדמים. אָמַר לָהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, יש חילוק ביניהם, כיון
64 שבהמה המהורה נִפְשָׁה לְשִׁמְיָם וְנוֹפֶטָה שְׁלֹו – אף שנפשה לשמים
65 כשנשחטת, מכל מקום גופה שלו, שהרי רשאי לאכול את בשרה
66 לאחר שחיטה, ונמצא שהוא נהנה מן המזונות היתרים שהאכילה
67 המדיר, כיון שיש לו יותר בשר. וְאִילוֹ בַּהֲמָה מְמַאָה
68

1 הַזֶּה, שמא עניי היה ולא היה ממוזן בידו כדי לשכור.
2 אֲלֹא הָרַאִיָּה שֶׁשְׁמוּאֵל עֲשִׂיר הִיָּה, הִיא מְהַבָּא – מן הפסוק (שמואל
3 א' 10) 'וְהִשְׁכַּחְתוּ הָרִמָּתָה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ', ולכאורה פשוט הפסוק,
4 שהיה שב אל הרמה כי שם היה ביתו, וְאָמַר רַבָּא בְּבִיאוֹר הַפְּסוּק,
5 שאין הכוונה במילים 'כִּי שָׁם בֵּיתוֹ' על תחילת הפסוק וְהִשְׁכַּחְתוּ
6 הָרִמָּתָה, דהיינו ששב אל ביתו שהיה ברמה, אלא זה עולה על
7 הפסוק שלפניו (שמואל א' 10) 'וְהִלֵּךְ מִדֵּי שְׁנָה בְּשָׂדֵה וְסָבַב בֵּית אֵל
8 וְהִגְלִיל וְהִמְצִיפָה וְשִׁפֵּט אֶת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה',
9 והכוונה שאף כשהיה מסתובב ושופט את בני ישראל, בכל זאת
10 בשל מְקוֹם שְׁהֵלֵךְ הָיָה בֵּיתוֹ עִמּוֹ, שנטל עמו את כלי תשמישו כדי
11 שלא יחנה מאחרים. ומכאן אנו למדים שעשיר היה, והיתה
12 היכולת בידו ליטול עמו את כלי תשמישו ולא ליהנות משל
13 אחרים.
14 אָמַר רַבָּא, גְּדוֹל מַה שְׁנִיחָמַר בְּשְׁמוּאֵל – גדול השבח שנאמר
15 בשמואל, וְיִתֵּר מִשְׁנִיחָמַר בְּמִשְׁה – יותר מהשבח שנאמר במשה,
16 דְּאִילוֹ בְּמִשְׁה רַבִּינוּ כְּתִיב (במדבר טו טו) 'לֹא חָמַר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתוֹ',
17 והיינו דְּאִילוֹ בְּשִׁבְרָה לֹא נָטַל מִשֶׁה מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַל כְּרַחֲם, אִךְ
18 אִם הָיוּ מִתְרַצִּים לְהַשְׁכִּיר לוֹ, הִיָּה נוֹטֵל מֵהֶם בְּשִׁבְרָה. וְאִילוֹ גְּבִי
19 שְׁמוּאֵל אִפְּלוֹ בְּרִצּוֹן הַמְּשִׁכִּיר לֹא שְׁכָרוֹ, דְּכִתְיִב (שמואל א' יב ד),
20 'וַיֹּאמְרוּ לֹא עֲשִׂקְתֶּנוּ וְלֹא רִצּוֹתֵנוּ וְגוֹ', והכוונה במילים 'לֹא
21 רִצּוֹתֵנוּ' שאפילו אם היו מתרצים להשכיר לו, לא היה נוטל, כיון
22 שלעיתים יתכן שמתרצים מחמת הבושה, אף שבאמת לא ניהא
23 להם בזה.
24 עִמּוֹם מְצִינּוּ בו שהיה עשיר, דְּכִתְיִב 'וַיַּעַן עִמּוֹם וַיֹּאמְרָ אֵל אֲמִצְיָה
25 לֹא נָבִיא אֲנִי וְלֹא בֵן נְבִיא אֲנִי כִּי בֹקֵר אֲנִי וְכוּלָם שְׁקִמִּים'.
26 וּבִיאוֹר הַפְּסוּק הוּא בְּדִמְתֵּי רַבִּי יוֹסֵף, אֲרִי מְרִי גִיתִי אֲנִי – בעל
27 עדרי צאן ובקר אנוכי, וְשִׁקְמִין לִי בְּשִׁפְלָתָא – ואף יש לי עצי
28 שיקמה בשפלה וְגוֹ', ומכאן שעשיר היה.
29 יוֹנָה מְצִינּוּ בו שהיה עשיר, דְּכִתְיִב בְּיוֹנָה (א א) כאשר ירד בספינה
30 לברוח לתרשיש, 'וַיִּתֵּן שְׁכָרָה וַיִּרֶד בָּהּ', וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁמִּנְה
31 שכתוב 'וַיִּתֵּן שְׁכָרָה' ולא כתוב 'וַיִּתֵּן שְׁכָרוֹ', אֲנִי דוֹרְשִׁים שְׁכָרָה
32 שְׁכָרָה שֶׁל נוֹסְעֵי הַסְּפִינָה בּוֹלָה, וכמה הוא שכר זה, אָמַר רַב
33 רִמְבַּנְדִּים, שְׁכָרָה שֶׁל סְפִינָה הִיא אֲרִבְעַת אֲלָפִים דִּינָרֵי דְהַבָּא, שֶׁכֶר
34 הַסְּפִינָה הִיא אֲרִבְעַת אֲלָפִים דִּינָרִים. ומכאן שיונה עשיר היה,
35 שיכול היה לשלם סכום עצום כזה עבור נסיעה בספינה.

יום ראשון	יום רביעי	יא תמוז	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בלק, רביעי עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: פרק א. תניא בסוף . . . הברייתא.		
			בתניא דפוס זאלקווי שנת מבש"ר טו"ב [=תקנ"ט], נדפסה אגרת התשובה מהדורא קמא, ולא נחלקה לפרקים, גם יש כמה שנויים בתוך האגרת.

יום שני	יום חמישי	יב תמוז, חג הגאולה	ה'תש"ג
	אין אומרים תחנון. שיעורים. חומש: בלק, חמישי עם פירש"י. תהלים: סו"סח. תניא: והנה מצות . . . 182" מיראה.		
			יום ה'לדת את כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י צ נשמתו ע'דן] בשנת תר"ם. יום בו נתבשר - בשנת תרפ"ז - שהוא חפשי מגלותו אשר הגלה - אחרי שהיה תפוס במאסר - על עבודתו בחזוק התורה והיהדות. ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו ע'דן]: בשני ימי הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבאים עלינו לטובה יתועדו אנ"ש, לטובה ולברכה בגשמיות וברוחניות, כאשר הקבע מאת אבינו הראשון הוד כ"ק אדני אבי זקני מורי ורבי רבנו הזקן זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע [=זכר צדיק וקדוש לברכה, לחיי העולם הבא, נשמתו בגני מרומים, זכותו יגן עלינו]. בהתועדות זו ידברו אנ"ש שיחיו איש את רעהו בשבת אחים בחזוק קביעות שעורי הלמוד, והנני שולח להם את ברכתי כי ישא ה' פניו אליהם בגשמיות ורוחניות.

יום שלישי	יום שישי	יג תמוז, חג הגאולה	ה'תש"ג
	אין אומרים תחנון. שיעורים. חומש: בלק, ששי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: פרק ב. אך כל . . . יום רצון.		
			יום בו יצא כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"י צ נשמתו ע'דן] לחרות. המאסר התחל רבע על שעה השלישית אור ליום רביעי חמשה עשר בסיון תרפ"ז. התעכב בגלות - בעיר קאסטראמא - עד חצי שעה אחר חצות היום, יום הרביעי שלשה עשר בתמוז תרפ"ז. ממכתב כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [הרי"צ נשמתו ע'דן] לחג הגאולה: הנני שולח מאמר... השתתפותי עם ידידנו אנ"ש שיחיו בכל מקום מושבותיכם להצלחה, ולהיות אתכם עמכם בהתועדותכם בדבר חזוק דרכי החסידות בקביעות ושמירת זמני למודי דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] ולהתעורר בקיום עניני הלמוד... אלקינו ואלקי אבותינו יברך את כללות אנ"ש, הם ביתם ורעם וזרעם בתוך כלל אחינו בני ישראל, ה' עליהם יחיו, בכל מלי דמיטב, מנפש ועד בשר.

יום
רביעי

שבת

יד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בלק, שביעי עם פירש"י.
תהלים: עב"עו.

תניא: פרק ג'. והנה . . . 184 ג"פ כו'.

זה לשון ה"צמח צדק" באחד מדרושו: רבנו ז"ל [אדמו"ר הזקן] באמרו תיו לבניו יום ג' פרשת בלק שנת תקס"ב אמר, וזה דבריו: להבין קשית התוכנים, מאחר שהארץ היא כדורית ועגולה כתפוח, למה אינם נופלים אותם בני אדם הדרים כנגדנו מלמטה באמריקא... ותרוצם אינו אמת... ורבנו ז"ל אמר, כי התרוץ הוא, דהנה מבאר ב'עץ חיים' שהתשעה גלגלים מקבילים מבחינת עגולים, ובהעגול אין בו מעלה ומטה, ומתאי טעמא [מסכה זו] הנה אותם בני אדם שהם כנגדנו למטה, הרי הרקיע שעליהם הוא למעלה בהשוואה אחת עם הרקיע שעלינו, והארץ דשם היא מטה לגבי הרקיע שעליה.

יום
חמישי

יום ראשון

טו תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: עז"עח.

תניא: אכן כל . . . 184 תענית.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: בתענוג נפשי על אלקות יכול להיות מזה שמנונית בגוף. אומרים על הרב נחום מטשרנאביל, שהיה שמן בגופו מענית "אמן יהא שמיה רבא".

יום
שישי

יום שני

טז תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פנחס, שני עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.

תניא: ומ"מ . . . צג בהצדקה.

אהבת ישראל של הבעל-שם-טוב – אין לשער.

הרב המגיד אמר: הלוואי היו נושקים הספר תורה באותה האהבה שהיה מורי מנשק את הילדים בהוליתו אותם אל ה"חדר" כשהיה "באהעלפער" [=עוזר (למלמד)].

שבת
קודש

יום שלישי

יז תמוז

ה'תש"ג

תענית. סליחות. אבינו מלכנו.

שיעורים. חומש: פנחס, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פג"פו.

תניא: אכן מספר . . . לא תמנו.

חלוק [=ההבדל שבין] לוחות הראשונות ולוחות האחרונות:

בלחות עצמן – הראשונות מעשה אלקים, השניות פסל לה. המכתב – חרות על הלחות, שפדרשת רז"ל עירובין (נד, א) הוא רק בלחות הראשונות. במצלת בני ישראל – בלחות הראשונות צדיקים, כשעמדו על הר סיני פסקה זהמתן, בשניות בעלי תשובה. במצלת משה – במתן תורה נתן למשה אלה אורות במתנה, ובחטא העגל נטלו ממנו ולא חזרו בלוחות שניות (רק בשבת נותנים לו, כדאיתא [כמו שכתוב] ב'פרי עץ חיים'). מצלת לוחות השניות שנתן גם כן

הַלְכוֹת מְדַרְשׁ אַגְדוֹת כּו', כְּפָלִים לְתוֹשִׁיָּה כְּדֹאֵיתָא [כְּמוֹ שְׁנַמְצָא] בְּשֵׁם ר' מ'ו [בְּמְדַרְשׁ שְׁמוֹת רַבָּה תְּחִלַּת פְּרָשָׁה מו], וְקִירוֹן עוֹר פְּנֵי מִשָּׁה.

אגרות קודש

ב"ה, א' תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

ועד החגיגות אשר בכפר חב"ד

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם מכ"ד סיון, בו כותבים אודות יסוד הועדה והתחלת פעולותיי ובפרט בקשר עם התועדות דחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל חג הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

ויהי רצון שיבואו כל ההחלטות בפועל באופן הכי טוב ובזה כמובן הנקודה הפנימית, אשר התועדות תביא להחלטות טובות שאחרי כן תתגשמה בפועל לכל אותם העניינים בס מדובר במכתב בעל השמחה בהנוגע להתועדות דחג הגאולה זה, ובפרט בהנוגע לכפר חב"ד שהוא מיסדו וגם מנהלו ושם צוה ה' את הברכה להעשות מקום מרכזי להפצת המעינות באה"ק ת"ו ע"י משיח צדקנו ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה ואין הדבר תלוי אלא באנשי כפר חב"ד שהיכולת המלאה בידם, ויהי רצון שבעגלא דידן ינצלוה במילואה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ח

ברוקלין.

האברך חיים שלום ש"י

שלום וברכה!

נעם לי לקבלת מכתבו, בו כותב אודות סדר הלימודים בהמכינה של הישיבה הק' תורת אמת, אשר השגחה העליונה העמידתו על חלק היפה ללמוד בה, וביחוד נעם לי לראות במכתבו אשר גם הזמן הנשאר מחוץ להישיבה ממלאו הנהו בלימוד התורה וקיום המצוות. ובהכלל גדול אשר בהם בהשפעה גם על אחרים בזה ע"פ מ"ש ואהבת לרעך כמוך, ויהי רצון שימשיך בכל האמור וילך מחיל אל חיל ויבשר טוב.

בעת רצון אזכירו על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להצלחה בכל האמור.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

במש"כ ע"ד אמירת אתה חונן במוצש"ק - יעוין בשער הכולל שם. וכמדומה שאנ"ש אומרים

הנ"ל וגם אתה חוננתו

בית שמילאו עפר - לענין טומאה יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ה

ובספר 'מים טהורים' (אהלות פט"ו מ"ז, חרד"ג ס"ק ב"ג) תירץ: מילוי הבית בעפר הנידון בגמרא הוא באופן שלא נתמלא הבית כולו אלא נשאר לפחות חלל טפח על טפח, ולכן רק אם יבטל את העפר תהא הטומאה שבתוך העפר 'טומאה רצוצה', אבל הרמב"ם מדבר באופן שמילא את כל הבית עד התקרה ולא נשאר חלל טפח, והרי זה כאילו ביטל שם את העפר גם אם לא ביטלו בפירוש.

וה'תוספות אנשי שם' (אהלות שם, בשם שושנים לרוד) ביאר: גם הרמב"ם סובר כמשמעות הגמרא שהלכה זו אמורה רק אם ביטל את העפר וגמר בדעתו לא לפנותו, כי רק כך הטומאה שבתוך העפר היא 'טומאה רצוצה', והרמב"ם לא כתב זאת כאן כי את עיקר הדין שדבר שאינו קבוע במקומו אלא בדעתו לפנותו אינו חוצץ בפני הטומאה הביא להלן (בפרק טו ה"א) וכאן בא להוסיף כי כיון שביטל את העפר להשאירו שם בקביעות, גם "בטל הבית" ו"כלים שבצדיה טהורים" אף שהם בתוך הבית, כי בטלה ממנו תורת 'בית' (אהל המאהיל).

הלכות טומאת מת פרק ז, הלכה ו: **בית שמלאו עפר או צרורות** – הרי זה כמל הבית והרי הוא כגל של עפר או צרורות, ואם היתה ממאה בתוך העפר – בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת, וכלים שבצדיה בתוך העפר טהורים. טומאה שבתוך העפר ואין בתוכו חלל טפח על טפח, היא 'טומאה רצוצה' ש"בוקעת ועולה בוקעת ויורדת".

והקשה ה'תוספות יום טוב' (אהלות פט"ו מ"ז): מדברי הגמרא (עירובין עח, ב. סוכה ד, א) עולה שהלכה זו אמורה דווקא אם ביטל את העפר או הצרורות שהטומאה בתוכן, כי מאחר שביטלם וגמר בדעתו להשאירם שם, אין במקום הטומאה חלל טפח על טפח ו"טומאה שאין לה אהל טפח, בוקעת ועולה עד הרקיע (רש"י עירובין שם). אבל אם לא ביטלם שם, הרי זה כאילו פינה אותם, והטומאה אינה בוקעת כי אינה 'טומאה רצוצה'.

ואילו מדברי הרמב"ם כאן 'בית שמלאהו עפר... הרי זה בטל הבית' משמע שעצם מילוי הבית בעפר מבטל תורת 'בית' ואין צורך לבטל את העפר!

ספק במצוות עשה - מה דינו? יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ה

והדאי וחלב וודאי, אבל ספקו מותר באכילה. וכן מצוות 'עשה', כנטילת אתרוג או אכילת מצה, היא באתרוג וודאי ומצה וודאי ובספק אין המצוה מתקיימת. ולכן, תבואה שספק בה האם היא 'קצירכם' אי אפשר להקריבה לעומר כי 'קצירכם' משמעו וודאי.

אך ה'תורת חסד' (א"ח סי' ג) דוחה חילוק זה בנימוק שלפי דברי ה'חיות דעת' יש מאכלות אסורות שספיקן יהא אסור מן התורה, כגון בהמה טמאה (הל' מאכ"א פ"ב ה"א) שבאכילתה יש גם איסור 'עשה' שנאמר 'אותה' (את הטהורה) תאכלו' (דברים יד, ו) - אותה (את הבהמה הטהורה) ולא את הספק. ואילו מלשון הרמב"ם כאן "כל הספיקות... בין במאכלות אסורות... אין חוששין להן אלא מדברי סופרים" משמע שאין חילוק, וכל הספיקות במאכלות אסורות (גם אלו שיש בהם איסור עשה) איסורם מדרבנן.

הלכות טומאת מת פרק ט, הלכה יב: **כל הספיקות, בין במאכלות אסורות... אין להם אלא מדברי סופרים.**

והקשה ה'כרתי ופלתי' (יו"ד סי' ק), בית הספק ד"ה והנה יש לדקדק:

בגמרא (ר"ה יג, א) הקשו איך לקחו שעורים לקרבן העומר בעת כניסת ישראל לארץ בימי יהושע, והרי יתכן שהשעורים הבשילו כדי שליש גידולם בבעלות הגויים, והתורה אמרה 'ראשית קצירכם - ולא קציר נכרי'. ואם כדעת הרמב"ם שמן התורה ספק מותר, ורק מדרבנן מחמירים ב'ספיקא דאורייתא' - מדוע לא יקריבו את השעורים אף שספק אם הביאו שליש ביד ישראל?

ומבאר ה'חיות דעת' (יו"ד שם, בית הספק בתחילתו): איסור אכילת חזיר או חלב ב'לא תעשה' הוא על חזיר

מותי אילן נידון כאוהל? יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ה

'אהל רעוע' והחמירו חכמים שיהיה לו דין אוהל להביא את הטומאה אך אינו אוהל לקולא ואינו חוצץ (כסף משנה). והראב"ד (כאן) והר"ש (אהלות פ"ח מ"ב) מפרשים שהחלוקה בין הענפים אינה לפי חווקם אלא לפי צפיפותם, שאם הרווח בין ענף לענף הוא קטן ואם יתנו עליהם שכבת טיט קלה ('מעזיבה רכה') הטיט לא יפול דרך האויר שביניהם - הרי זה אוהל מדאורייתא (אף אם מצד חווקם אינם יכולים לשמש כתקרה). ואם הרווח גדול יותר, אך לא גדול מאוד ורק בשכבת טיט בינונית ('מעזיבה בינונית') הטיט לא יפול, הרי זה אוהל מדרבנן.

הלכות טומאת מת, פרק יג הלכה ב: **שְׂרִינֵי הָאֵילָנוֹת הַסּוֹכְבִים עַל הָאָרֶץ, וְהֵן תִּקְרְאוּם סְכָבוֹת... אִם יִכְלוּן לְקַבֵּל מְעֻזְבָּה בִּינוּנִית וְהֵן עוֹמְדִים - הָרִי אֵלּוּ מְבִיאִין וְחוֹצְצִין מִן הַתּוֹרָה; וְאִם אֵינָן רְאוּיִין לְקַבֵּל מְעֻזְבָּה בִּינוּנִית, אֵלֶּא הֵן נוֹפְלִים - הָרִי אֵלּוּ מְבִיאִין מִדְּבָרֵיהֶם וְאֵינָן חוֹצְצִין.**

לדעת הרמב"ם, ענפי אילן ('סככות') היכולים לקבל 'מעזיבה (תקרה) בינונית' ואינם נשברים, דינם כאוהל ומביאים את הטומאה וחוצצים בפניה, אבל ענפים שאינם ראויין לקבל מעזיבה בינונית' ואפשר לתת עליהן רק מעט טיט ('מעזיבה רכה' בלשון המשנה) מן התורה אינו אוהל (כי הוא

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קמא

טפח (כי הלכה זו ברמב"ם היא בהמשך לדבריו בהלכה א: "כל טפח על טפח ברום טפח קרוי אהל..."), אבל אם רחבים פחות מטפח אינם אוהל כלל. לכן רשאים הכהנים "לילך תחת האילנות בהיות ענפיהם דקים ורפים ואינם פותח טפח... בהיות שאין השריגים והאילנות סוככים בענפיהם אהדדי, ורק עם עליהם, ואין להם [לעלים] ממשות...".

ובשו"ת 'איתן האזרחי' (סי' ה) דן לעניין עצים הנטועים בבית הקברות ומאהילים על הקברים, והביא את תשובת הגר"י קאפיל שאין לכהנים לעמוד תחת העצים אפילו אם הענפים אינם ראויים לקבל 'מעזיבה בינונית', כי גם 'אהל רעוע' מאהיל ומביא את הטומאה מדרבנן.

אך לדעתו (הגר"א הכהן רפפורט. וכן דעת התוספות יו"ט בתשובה שהביא) אין לאסור אלא אם הענפים הם לפחות טפח על

האם סתימה זמנית חוצצת? יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ה

להינטל לעולם ולכן חוצץ. אך הרמב"ם (בהלכה ב) הביא דין זה וכתב 'וכן שמונה ביום השבת (חוצץ), שהרי אסור לטלטלו, ולא הזכיר שמדובר בגוסס, ומשמע שלדעתו אם אינו עומד להינטל בשבת עצמה נחשב ביטול (ראה מהר"י קורקוס).

ובטעם המחלוקת יש לבאר: לדעת התוספות, דבר המונח בחלון חוצץ בפני הטומאה משום שמתבטל לחלוטין ונעשה כחלק מהכותל, ודבר זה הוא רק אם אינו עומד להינטל לעולם, אך אם עומד להינטל לאחר זמן לא נעשה כחלק מהכותל.

אך לדעת הרמב"ם עצם מציאות הסתימה חוצצת בפני הטומאה ואין צריך להחשיבה כחלק מהכותל, אלא שכאשר היא עומדת להינטל מיד מציאותה היא עראית, ואף כאשר היא שם כאילו איננה ('העומד להינטל כנטול דמי'), אך אם עומדת להישאר לזמן מסוים הרי למשך הזמן בו אינה עומדת להינטל היא חוצצת (דברות משה בבא בתרא סי' יד, א).

הלכות טומאת מת פרק טו, הלכה א: חלון תשמיש שפתמה פלגה... הרי זה חוצץ. והוא שיהיה דבר שאין דעתו לפנותו.

כמה זמן צריך החפץ להיות מונח בחלון כדי שיחצוץ בפני הטומאה?

אחת הדוגמאות המובאות בגמרא לדבר החוצץ היא 'בן שמונה המונח בחלון בשבת'. כלומר, תינוק שנולד בחודש השמיני להריון, ומאחר ואינו עתיד להיות הרי הוא כ'מוקצה' ואסור לטלטלו בשבת. ולכאורה ניתן להסיק מזה שאם אינו עומד לטלטול במשך אותו יום, אף שלאחר מכן עומד להינטל, חוצץ.

אך לדעת התוספות (בבא בתרא כ, א ד"ה אחיא) דווקא דבר שאין בדעת האדם לפנותו לעולם חוצץ, אך אם דעתו לפנותו לאחר זמן איננו חוצץ, ולכן ביארו שמדובר בתינוק גוסס שבוודאי ימות במהלך השבת, ואף לאחר מותו אין עומדים לפנותו אלא לקוברו שם ונמצא שאינו עומד

איך ניצלים מהטומאה? יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ה

כללי לכל דבר הבלוע בכלים, כי רק הבלוע בבעלי חיים נחשב כ"אין סופו לצאת" משום שהחיות של בעלי החיים סוגרת על הדבר הבלוע ומונעת ממנו לצאת, אך הבלוע בדומם יכול לצאת, ואף שלא ייצא ממילא, כיון שיוכל לצאת על ידי פעולת אדם, נחשב "סופו לצאת" (ע"פ מ"ם טהורים" כלים פ"ט משנה ו, חרד"ג).

ועוד יש לחלק בין דבר גוש למשקה: משקה הנבלע בכלי אינו ניכר כלל במקומו, והרי הוא מאבד את חשיבתו ובטל לגבי הכלי ואינו מטמא אלא-אם-כן סופו לצאת, ולכן במשקין נאמר במשנה שמתמאים משום סופם לצאת. אך דבר גוש הניכר בפני עצמו אינו מתבטל לדבר שבו הוא בלוע, ולכן מטמא אף כשאין סופו לצאת, והבלוע בבעלי חיים אינו מטמא כי בעל החיים נחשב העיקר, והנבלע טפל ובטל אליו אף כשהוא גוש (מ"ם טהורים שם. סדרי טהרות כלים קה, א"ב).

הלכות טומאת מת פרק כ, הלכה ה: אין תלועין נצלין אלא כמין נפש החיה, כמו שפארנו; אבל תלועין פגוף תלועים והאבנים – אינן נצלין.

הראב"ד משיג על כך: "הרבה עיינתי וחשבתי, ולא נתברר לי דבר זה ראייה ברורה...". ואף מוסיף שלכאורה יש ראייה להיפך מהמשנה "ספוג שבלע משקין טמאין ונפל לאויר התנור – טמא, ספוג המשקין לצאת". כלומר: המשקין הטמאים הספוגים בספוג מטמאין את התנור, ואין הספוג 'מציל' מפני הטומאה כי מאחר וסופם לצאת ממנו אין זו בליעה גמורה, ואם כן טומאה הבלועה שאין סופה לצאת לא מטמאה, גם כשהיא בלועה בספוג ולא דווקא בבעלי חיים.

והראב"ד עצמו מנסה ליישב את הרמב"ם כי יתכן והטעם האמור במשנה "ספוג המשקין לצאת" הוא טעם

מתי אין 'צמיד פתיל' מציל? יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ה

והקצה השני פתוח לאהל המת ואינו פתום. מקור ההלכה הוא במשנה (כלים פ"ט מ"ב), ופירוש הר"ש והרא"ש: חבית של חרס הנמצאת באוהל המת ומלאה משקין, ובתוך החבית נמצאת גם שפופרת ('מניקית') של

הלכות טומאת מת פרק כב, הלכה ז: חבית שהיא מלאה משקין מהורין ומניקית של חרס בתוכה, והחבית מקפת צמיד פתיל ותנונה באהל המת – החבית והמשקין מהורין, והמניקית טמאה, מפני שקצתה האחת בתוך החבית המקפת

קמב הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

חרס, מדוע היא טמאה והרי זו שפופרת שאין לה בית קיבול וכלי חרס שאין לו בית קיבול אינו מקבל טומאה (הל' כלים פ"א ה"ח)?

ומבאר ה'כסף משנה':

קצה ה'מניקית' היוצא מהחבית מתעקם וסותם את החבית שלא תיכנס בה הטומאה, אך ה'מניקית' עצמה מקבלת טומאה כי במקום העיקום נוצר בית קיבול שבו מצטבר מעט משקה.

וה'מים טהורים' (על המשנה בכלים ס"ט) פירש שה'מניקית' היא בדוגמת 'טיטרוס' (הל' כלים פ"ח ה"ז) היינו שפופרת שכאשר סותם באצבע פתח אחד אין המים יוצאים מהפתח השני, וכשמסיר אצבעו המים נוטפים החוצה, וזה בית הקיבול שלה ולכן מקבלת טומאה.

מתכת בה שואבים את המשקה מהחבית, והחבית מוקפת 'צמיד פתיל' (מכסה צמוד) - החבית והמשקין טהורים כי ה'צמיד פתיל' מציל מן הטומאה, אבל ה'מניקית' טמאה. ואף שהחבית מוקפת 'צמיד פתיל', אין היא ניצלת כי גזרו חכמים על כלי מתכת שיש להם טהרה במקוה שיקבלו טומאה (ראה להלן פ"ג ה"א).

אבל הרמב"ם מפרש שה'מניקית' היא של חרס, ואף שכלי חרס כן ניצלים ב'צמיד פתיל' הרי היא טמאה, כי אמנם קצה האחד של השפופרת הוא בתוך החבית, אבל "הקצה השני פתוח לאהל המת ואינו סתום".

והקשה הראב"ד:

א. אם ה'מניקית' פתוחה לאוהל המת, הרי אין החבית אטומה ונכנסת אליה טומאה דרך חלל ה'מניקית', ומדוע המשקין והחבית טהורים? ב. לאידך, אם ה'מניקית' היא של

שבת קודש י"ז תמוז ה'תשע"ה

טהרה וכפרה בפרה אדומה

ומזה יש ללמוד גם לפרה אדומה ששחטה לשם חולין - מאחר ועצם הקרבן כשר, אין חיסרון בכוח הטהרה שלה והחיסרון הוא רק לגבי הפרט של הכפרה ולכן צריך להביא אחרת במקומה.

ולפי זה מובן גם החילוק בין שתי ההלכות:

בהלכה הקודמת מדובר על פרה שנולד בה פסול, ומאחר והקרבן פסול הרי היא כפרה של חולין ואין בה כפרה ואין בה טהרה, ולכן כתב הרמב"ם 'תפדה' ויביאו אחרת תחתיה, אך בפרה ששחטה לשם חולין הוסיף הרמב"ם 'ואינה מכפרת', כדי ללמד שהחיסרון אינו בכוח הטהרה של הפרה, כי עצם הקרבן כשר, אלא שמכל-מקום צריך לפדותה ולהביא אחרת כי חסר בה ענין הכפרה - 'אינה מכפרת'.

הלכות פרה אדומה פרק א, הלכה ט: נִשְׁחָטָה לְשֵׁם חָלִין - תְּפִידָה וְאֵינָה מְכַפֶּרֶת.

בהלכה זו, לגבי פרה שנשחטה לשם חולין, כתב הרמב"ם 'תפדה ואינה מנכפרת', ואילו בהלכה הקודמת, לגבי פרה שנולד בה פסול כתב 'תפדה' ולא הוסיף 'ואינה מכפרת'. ויש לעיין: מהו טעם חילוק הלשונות? והביאור:

במצות פרה אדומה ישנם שני חלקים: א) אפרה מטהר מטומאת מת. ב) הפרה מכפרת על עוונות ישראל כמו שאר הקרבנות.

והנה, בשאר הקרבנות נפסק (הל' פסולי המוקדשין טו, ד) שאם שחט את הקרבן לשם קרבן אחר פסול אך אם שחטו לשם חולין כשר, אך אינו מכפר על בעל הקרבן ולכן עליו להביא קרבן אחר.

(אפיקי מים, א. י"ח)

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג טבת, ה'תשי"א

ברוקלין

ברכה ושלום!

במענה על שאלתה אודות שידוך ובן זוג שלה, הנה קודם שתשתדך צריכה היא להיות בטוחה אשר ביתה יהי בנוי על יסודי התורה והמצוה, היינו שלא רק היא, אלא גם חתנה יקחו על עצמם בכל תוקף ההבטחה, לקיים את המצות ולעשות לו חתנה קביעות עתים בשיעור לימוד התורה, ומובן מעצמו שהבטחה זו צריכה להיות באמת ובתמים, כי בזה תלוי אושר איש ואשה הישראליים, ואם נוסף על זה תראה שיש לה המשכת הלב לשידוך זה, אז תתקרב להצעה, ויהי בשעה טובה ומוצלחת.

אתענין לדעת מי הם בני משפחתה, היינו עסק הורי' שיחיו, ומצב בני ביתם וכו'.

בברכה,

מנחם שניאורסאהן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"א י"ז תמוז ה'תשע"ה

יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ה

הלכות טומאת מת

פרק ששיו

ג. כלי עץ - פשוטיהם¹² טהורים, ומקבליהם¹³ טמאים. כלי עץ או בגד או עור או שק" וגו', ודרשו: מה שק מיטלטל מלא וריקם, אף כל מיטלטל מלא וריקם, ואלה הכלים הגדולים אינם מיטלטלים מלא.
17 ג. כלי עץ - פשוטיהם¹² טהורים, ומקבליהם¹³
18 טמאים. כלי חרש - פשוטיהן טהורין, ומקבליהן
19 טמאין. ואינן טמאין אלא מאוירין¹⁴ או בהפס
20 הזב¹⁵. אפלו נגע כלי חרש במת מגבו - אינו
21 מתטמא¹⁶. ואם נכנסה טמאה מן הטמאות באוירו
22 ואף על פי שלא נגעה בו - נטמא. היה כלי חרש
23 עם המת באהל - נטמא, שהרי הטמאה נכנסה
24 באוירו. ואם היה מקף צמיד פתיל - הוא ומה
25 שבתוכו טהור, כמו שנתפרש בתורה; שאין טמאה
26 נכנסה לו אלא מפתחו ובהפס הזב¹⁷, שהרי הוא
27 כמי שנגע בכלו¹⁸.

(12) שאין להם בית קיבול. (13) [במשנה שם נאמר דין זה גם בכלי עצם, בכלי עור ובכלי זכוכית ולא הוברר למה השמיטם רבין]. גם זה נלמד מהיקש לשק שיש לו בית קיבול. (14) אם נגעה הטמאה באוירו של הכלי ואף על פי שלא נגעה בדופן הכלי. בחולין כד, ב דרשו דיני טומאת כלי חרס מן המקרא. כתוב בתורה (שם, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשבורו" ואפילו הכלי - כולם טמאים. למדנו מזה, שאויר כלי חרס מטמא אוכלים שבתוכו אפילו בלא נגיעה. וטומאת הכלי למדנו בגזירה שווה מטומאת מה שבתוכו. (15) אם זב הזיז את הכלי ממקומו. בתורת כהנים פרשת מצורע (פרשת ג, הלכה ב) דרשו את הכתוב (שם טו, יב): "וכלי חרש אשר יגע בו הזב ישבר" מגע שהוא ככולו, פירוש הזזה ממקומו שהזב מזיז את כל הכלי מה שאין כן בנגיעה בלי הזזה שהוא נוגע רק בחלק מן הכלי. ושם הלכה א למדו גם שאפילו זב, שטומאתו חמורה, אינו מטמא כלי חרס מגבו אלא מאוירו, וזב בלבד מטמא בהיסט, אבל לא טומאות אחרות (שבת סג, ב). (16) חולין שם, למדו זה מהמקרא (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו". (17) כאילו הזיזו הזב. (18) כאילו נגע גם באוירו, שהרי הזיזו.

ד. העושה גולל מדבר שאינו מקבל טמאה, כגון שהניח על גבי הקבר אבן או כלי אדמה או כלי עץ הפא במדה או כלי חרש המקף צמיד פתיל או עור הדג ועצמו וכיוצא באלו - הנוגע בהן טמא טמאת שבועה משום נוגע בגלגל. ואם פָּרְשׁוּ מְלֵחִיּוֹת גוֹלֵל או שְׁהִסִּיר אֶת הַמֶּת מִתַּחְתֵּיהֶן - הָרִי הֵן טְהוֹרִין. וְכֵן בְּהִמָּה שֶׁפָּתְחָה וְעָשָׂה אוֹתָהּ גוֹלֵל - הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא טְמֵאת שְׂבָעָה פֶּל זָמַן שֶׁהִיא גוֹלֵל. הַתִּיר הַבְּהֵמָה - הָרִי הִיא טְהוֹרָה כְּשָׂאָר הַבְּהֵמוֹת. וְכֵן חֲבִית¹⁹ שֶׁהִיא

א. עצמות הדג ועורו, העושה מהן פלים - אינן מקבלין טמאה כלל, לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. וכן ירוקה שעל פני המים³ וכיוצא בה. שכל מה שפלים - טהור, כמו שיתבאר בהלכות פלים. לפיכך, העושה אהל מעור הדג או מצמר שגדל בים - אין עצמו של אהל זה מקבל טמאה, אף על פי שמביא את הטמאה לכל אשר יהיה תחתיו כשאר אהלים⁴.

1) יבאר עצמות הדג ועורו וירוקה שעל פני המים וכיוצא ממה שבים שעשה מהם כלים, כלי גללים אבנים ואדמה וכלי עץ העשוי לנחת, כלי חרס המוקף צמיד פתיל, והעושה גולל מדבר שאינו מקבל טומאה, ארון שהוא חקוק בסלע והניח בו המת וכסחו הגולל, מערה שקבר בתוכה וחצר לפני המערה. (2) בתורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ו הלכה ט שנינו: "יכול אף עורות שבים יהיו טמאים וכו' תלמוד לומר "או בגד", מה בגד מן הגדל בארץ אף עור מן הגדל בארץ". (3) כעין צמר ירקרק הגדל על דופני הספינה המתעכבת ימים רבים במקום אחד. דין זה למד רבינו מהמשנה שם שנאמר בה: כל שבים טהור. (4) הכתוב מיעט את שבים לענין טומאת עצמו בלבד, אבל לא להבאת טומאה, והרי גם בית קבוע אינו מיטמא ומביא את הטומאה.

ב. כלי גללים⁵ וכלי אבנים וכלי אדמה - אינן מקבלין טמאה לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, בין טמאת מת בין שאר הטמאות. וכן כלי עץ העשוי לנחת⁶, כגון התבחה⁷ והמגדל והפורת, שהן מתזיקין ארבעים סאה⁸ פלח⁹ ויהיה להם שוליים¹⁰ - אינן מקבלין טמאה כלל¹¹ לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים. ואלו הן הנקראין כלי עץ הפא במדה.

5) רבינו שם מפרש רפש בקר מעורב בעפר. (6) להיות מונח במקום אחד ולא לטלטלו ממקום למקום. (7) ארון גדול. כלים פרק ט"ו משנה א. (8) מכילה עשרים וארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות. (9) "שהם כוריים ביבש" (לשון המשנה). שיערו חכמים, שהגודש המתקבץ למעלה מן שפת הכלי מחזיק כחצי הכמות שבתוך הכלי ולפיכך כלי המחזיק 40 סאה בלח, שאין לו גודש, שווה למידה מחזיקה שני כורים (כור = 30 סאה) ביבש. (10) רחבים וישרים מבחוץ, שהכלי יכול לעמוד עליהם, למעט שוליים עגולים או מחודדים. (11) בחגיגה כו, ב

27 וְהִמַּת בְּתוֹכָהּ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִלְמָטָן טְהוֹר⁴⁰,
 28 וּמִלְמַעְלָן⁴¹ טָמֵא; שֶׁהָרִי הַצְּדִדִּין מִלְמַעְלָה סָמְכוּ עַל
 29 גְּבִי הַמַּת וְנִעְשׂוּ כַּגּוֹלָל. הֵיְתָה הָאָרוֹן רְחֵבָה
 30 מִלְמַעְלָה וְצָרָה מִלְמַטָּה - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל מְקוֹם
 31 טָמֵא⁴². הֵיְתָה שְׁוֵה⁴³: הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִטַּפַּח הַסְּמוּךְ
 32 לְקַרְקַעֲתֶיהָ⁴⁴ וּלְמַעְלָה - טָמֵא⁴⁵, מִטַּפַּח וּלְמַטָּה -
 33 טְהוֹר. נִקְבַּ אֲרוֹן פְּסָלַע וְהַכְּנִיס הַמַּת בְּתוֹכָהּ כְּמוֹ
 34 נֶגְרָה⁴⁶ - הַנוֹגֵעַ בָּהּ מִכָּל מְקוֹם טְהוֹר, חוּץ מִמְּקוֹם
 35 פְּתָחָהּ.

(31) שלא נעקר מעולם ממקומו. (32) זה נקרא "קרקע עולם" שאינו מטמא, שאם לא כן, יספיק קבר אחד לטמא את כל העולם. (33) חדר קטן. (34) על הארון. (35) הנפש [=החדר הקטן]. (36) קבר סתום האמור בכל מקום משמעותו בניין שעל גבי קרקע במקום שהמת קבור בו, אבל הנוגע בקרקע בצידי הקבר, אינו טמא. ואפילו בניין אינו מטמא מצדדיו, אלא כשבמקום המת יש טפח על טפח ברום טפח פנוי, ואם אין שם חלול כזה הרי זו טומאה רצוצה. (37) נקט לשון נקבה בהתאם ללשון משנתנו. [מזאנו במקרא פעם אחת ארון בלשון נקבה: "וארון אלוקים נלקחה" (שמואל-א ד, יז). והרב מאיר מרוטנברג בפירושו למשנתנו כותב מפני שהארון חצוב באבן ואבן לשון נקיבה]. (38) במשנה שם לא נאמר, שהמדובר בחקוקה בסלע, ורבינו בפירושו למשנה זו כותב שלמד מן התוספתא (פרק י הלכה ז) שהמשנה מתכוונת לחקוקה בסלע. פירוש, צוק סלע היה בולט בראש ההר ובו הקבר חקוק. (39) במקום שהסלע רחב יותר ממקום הקבר. (40) ככל קרקע עולם, שהרי הסלע הוא חלק מן ההר. (41) במקום הצר, שאם תמשיך קו מאונך ממקום נגיעתו בכיוון ההר, יגע הקו במקום הקבר ממש. (42) מפני שאינו כקרקע עולם דין כולו כארון. (43) כותלי הסלע זקופים בקו ישר. (44) משולי הקבר. (45) פסק כרבי יהושע במשנתנו, שטפח אחד הסמוך לשולי הקבר נגור אחריו, ולמטה מזה הוא כקרקע עולם. (46) יתד גדולה. נראה שהכוונה לחור עמוק וצר ומכניסים לתוכו את המת דרך ראשו או רגליו וחור שכזה אינו כארון ממש ולפיכך הסלע הוא כקרקע עולם.

36 ז. מְעָרָה שֶׁהַקֶּבֶר⁴⁷ בְּתוֹכָהּ וְחָצַר לִפְנֵי הַמְּעָרָה:
 37 בְּזִמְן שֶׁחָצַר לְאוֹיֵר⁴⁸ - הַעוֹמֵד לְתוֹכָהּ טְהוֹר⁴⁹,
 38 וּבְלִבָּד שְׂלֵא יִגַּע בְּמִשְׁקוֹף הַמְּעָרָה⁵⁰; וּבְזִמְן שֶׁחָצַר
 39 מְקָרָה: אִם הָיָה בָּהּ [מְגִלָּה בְּצֵד הַמְּעָרָה] אַרְבָּעָה
 40 טְפָחִים עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים אוּ יָתֵר - הַנִּכְנָס לָשֵׁם
 41 טְהוֹר; הֵיְתָה פְּחוּתָהּ מְאֹרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה - הַנִּכְנָס
 42 לָשֵׁם טָמֵא וְאֵף עַל פִּי שְׂלֵא נִגַּע בְּפֶתַח הַמְּעָרָה.

(47) כלומר, מקום קבורה למתים רבים. (48) פירוש, שאין תקרה על גבה. (49) אפילו הוא עומד קרוב לקבר. ואף על פי שגזרו טומאה על ארבע אמות סמוך לקבר, בחצר שיש לה מחיצות לא גזרו. (50) גירסת רבינו בתוספתא שם היא: "במה דברים אמורים (שבפחות מארבעה טפחים מן

1 מְלֵאָה מִשְׁקִין מְקַפֵּת צְמִיד פְּתִיל וְעֵשָׂה אוֹתָהּ גּוֹלָל
 2 לְמַת - הַנוֹגֵעַ בָּהּ²⁰ טָמֵא טָמֵאת שְׂבָעָה, וְהַחֲבִית
 3 וְהַמִּשְׁקִין טְהוֹרִין²¹.

(19) של חרש. (20) לפני שפירשה מן הקבר. (21) מפני שהחבית מפרידה ביניהם ובין הטומאה, שאינה נכנסת לתוך הכלי.

4 ה. קוֹרָה שֶׁעֲשָׂאָהּ גּוֹלָל לְקֶבֶר, בֵּין עוֹמְדָתָה²² בֵּין
 5 מְטָה עַל צְדָה²³ - אֵין טָמֵא אֲלֵא פְּנֵד פְּתַח הַקֶּבֶר
 6 בְּלִבָּד²⁴, וְהַנוֹגֵעַ בְּקִצָּה הַמְּנַח חוּץ לְקֶבֶר - טְהוֹר.
 7 עֵשָׂה רֵאשָׁה גּוֹלָל לְקֶבֶר²⁵ וְהָרִי הִיא עוֹמְדָתָה עַל
 8 הַקֶּבֶר כְּמוֹ אֵילָן: הַנוֹגֵעַ מִמְּנָה בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים
 9 סְמוּךְ לְקֶבֶר - טָמֵא מִשּׁוּם גּוֹלָל, וּמְאַרְבָּעָה וּלְמַעְלָה
 10 - טְהוֹר²⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזִמְן שֶׁהוּא עֲתִיד
 11 לְקַץ אוֹתָהּ; אֲבָל אִם אֵינוֹ עֲתִיד לְקַץ אוֹתָהּ - כְּלָה
 12 גּוֹלָל.

(22) ורחבה עודף מפתח הקבר. (23) מוטלת על הקבר וארוכה יותר מפתח הקבר. (24) והנוגע בחלק העודף על הפתח - טהור. (25) העמיד את הקורה לא על שורש העץ שהוא רחב אלא על ראשה השני שאינו רחב כל כך, ועוביו אינו יוצא מחוץ לפתח הקבר. (26) מפני שלא קבע לגולל יותר משיעור זה. ומובן, שגם בעומדת על צידה הרחב אינו מטמא יותר מארבעה טפחים, אלא שבכא ראשונה משמיעה אותנו, שהעודף על פתח הקבר אינו מטמא, ובכא אחרונה קובעת את גבול הגובה המטמא (כל פירוש הלכה זו הוא על פי התוספות יום טוב שם).

13 ו. שְׁתֵּי אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת שֶׁל אַרְבָּעָה אַרְבָּעָה טְפָחִים
 14 שֶׁעֲשָׂאָן גּוֹלָל - הַמְּאָהִיל עַל גְּבִי שְׁתֵּיהֶן²⁷ טָמֵא²⁸.
 15 נְטִלָּה אַחַת מֵהֶן - הַמְּאָהִיל עַל גְּבִי שְׁנֵיהֶן טְהוֹר,
 16 מִפְּנֵי שֵׁישׁ לְטַמְּאָה דֶּרֶךְ שְׁתֵּיצָא בּוֹ²⁹.

(27) כלומר, על כל אחת משתיהן. (28) מפני שהאבן גדולה ארבעה טפחים היא ראוייה להיות גולל. (29) ראה לקמן הלכה ט. והמדובר שהאהיל שלא על גבי הקבר ממש, אלא על גבי כותל הקבר, שהרי המאהיל על הקבר טמא (כסף משנה בשם הר"י קורקוס).

17 ז. גַּל שֶׁל צְרוּרוֹת שֶׁעֲשָׂאָהוּ גּוֹלָל לְקֶבֶר - אֵין טָמֵא
 18 אֲלֵא סִדֵּר הַפְּנִימִי³⁰, שֶׁהוּא צְרִפּוֹ שֶׁל קֶבֶר; אֲבָל
 19 הַנוֹגֵעַ בְּשֵׂאֵר הָאֲבָנִים - טְהוֹר.

(30) הצרורות מסודרים שורה על גבי שורה, והשורה התחתונה נקראת סדר פנימי.

20 ח. אֲרוֹן שֶׁהוּא חֲקוּק בְּסָלַע³¹ וְהִנִּיחוּ בוֹ הַמַּת
 21 וְכִסְוֵהוּ בְּגוֹלָל - הַנוֹגֵעַ בְּסָלַע בְּכָל מְקוֹם טְהוֹר³²,
 22 וְהַנוֹגֵעַ בְּגוֹלָל טָמֵא. לְמָה זֶה דוּמָה? לְבוֹר גְּדוֹל
 23 מְלֵא מַתִּים, וְאֶבֶן גְּדוֹלָה עַל פִּיהָ, שְׂאִין טָמֵא אֲלֵא
 24 פְּנֵד חֲלָלָהּ. וְאִם בָּנָה נִפְשָׁה³³ עַל גְּבֵהָ³⁴ - הָרִי זוֹ³⁵
 25 פְּקֶבֶר סְתוּם³⁶ וּמִטַּמְּא מִכָּל סְבִיבּוֹ. הֵיְתָה הָאָרוֹן³⁷
 26 הַחֲקוּקָה בְּסָלַע³⁸ רְחֵבָה מִלְמַטָּה³⁹ וְצָרָה מִלְמַעְלָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"א תמוז - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טמא³¹. חשב להוציאו באחד מהן - טהר את
 חברו³². היה לבית³³ פתח אחד לצפון ופתח לדרום,
 וחשב להוציאו בצפוני, ואחר כך פאו אחיו או
 קרוביו ואמר: אין מוציאין אותו אלא בדרומי -
 טהר דרומי את הצפוני³⁴, ובלבד שלא יערים³⁵. ואם
 הערים - שניהן טמאים.

(7 שם פ"ו מ"ג. 8) והוא-הדין אם כולם פתוחים.
 (9) מפני שאין אנו יודעים באיזה פתח יוציא, כולם
 נחשבים כפתח אחד. וכשיוציאוהו באחד הפתחים אין אנו
 אומרים הוברר הדבר למפרע, שפתח זה הוא הטמא ונטהר
 את הכלים שכנגד שאר הפתחים, מפני שבדברים שהם מן
 התורה "אין ברירה", פירוש: אין מטהרים או מתירים
 מסברא שכזו. (10) ביאור למה שאמר: כולם טמאים.
 (11) כבית-הלל שם. (12) טפחים. (13) מטומאה.
 (14) הכלים שהעמידו תחת המשקוף מחוץ לדלת אחר
 שנפתח האחד או שחשב, אבל הכלים שנמצאו שם לפני כן
 נטמאו ואין חוזרים לטהרתם למפרע מפני שבדאורייתא
 "אין ברירה" (רבה ור' אושעיא, ביצה י, א). (15) ובוודאי
 יוציאו את המת דרך הפתח הפתוח או דרך זה שחשב עליו.
 (16) מפני שלא נפרצו פצימי. (17) לפתוח פתח חדש.
 (18) במשנה שם: "ומודים (בית-הלל) בפתח בתחילה,
 שיפתח ארבעה טפחים. אבל בפחות משיעור זה אינו מציל
 (ראה באות הבא). (19) בפתח סתום אמרו בית-הלל
 שמשתחיל לפתחו - מציל, ואין זה דומה לפותח פתח
 במקום שלא היה שם מעולם. (20) בבית שפתחיו נעולים.
 (21) תוספתא אהלות פ"ח, ה"ד. (22) כשלא חשב להוציא
 את המת דרך חלונות. (23) אפילו בלי כוונה להוציא דרכם
 את המת. (24) הטומאה עוברת דרך הפתיחה. (25) אין
 דרך להוציא מת דרך החלון, ולפיכך אפילו חלונות פתוחים
 אינם מצילים על הפתחים אלא אם חשב להוציאו דרכם
 (הר"י קורקוס. וראה כסף-משנה). (26) שם. (27) בבתיים
 גדולים נהגו לעשות פתח גדול כעין שער להכניס משאות
 גדולות, ובשער דלת קטנה ליציאה וכניסה של אנשים.
 (28) פירוש, כל אחד מהשנים. (29) ואין אנו אומרים
 שהקטן בטל לגבי הגדול. לא כתב מהו הדין אם חישב
 להוציא בגדול, מפני שאם יפתח הגדול גם הקטן נפתח
 עמו. (30) שהעמיד מזוזה בתוך השער הגדול, והעמיד
 שתי דלתות מתאימות. ואפילו אם המזוזה אינה באמצע
 הפתח אלא משוכה לצד אחד והדלתות מתאימות בגבהן
 אבל אינן שוות ברחבן (ע"פ הר"ש). (31) דין זה פשוט,
 ונכתב כעין הקדמה לדין הבא אחריו. (32) ואין אומרים
 ששניהם פתח אחד. (33) תוספתא שם. (34) מחשבת
 קרובי המת מבטלת מחשבתם של הרחוקים. (35) שלא
 יעשו זאת מתוך כוונה לטהר מתחילה את הפתח הדרומי,
 ואח"כ יבואו הקרובים ויטהרו את הצפוני. [ואפילו לדעת
 רבה ור' אושעיא (ביצה י, א) שהכלים שנמצאו בפתח לפני
 שחשב טמאים, תועיל ההערמה להשתמש בפתח הדרומי
 עד שיבואו הקרובים ויקבעו להוציא דרכו את המת].

ג. בתיים³⁶ הפתוחין לאכסדרה³⁷ והמת באחד מהן:
 אם היה דרכו של מת לצאת באכסדרה - הרי הבית

הקבר טמא? בזמן שאינה פתוחה לאוויר, אבל בזמן שהיא
 פתוחה לאוויר אפילו מרוחק מן השקוף (המשקוף) כל
 שהיא, הנכנס לתוכה טהור ובלבד שלא יגע בשקוף".

פָּרָק שְׁבִיעִי

1 א. בית סתום² שהמת בתוכו, או שהיה לו פתח
 2 [ופרץ את פצימיו]³ וסתמו - מטמא מכל סביביו,
 3 והנוגע בו מאחוריו או מגגו - טמא שבָּעָה, מפני
 4 שהוא כקבר סתום⁴. נפתח בו פתח, אפילו סתמו,
 5 אם לא פרץ פצימיו - הנוגע בו מאחוריו ומגגו
 6 טהור, ואין טמא אלא כנגד הפתח. וכמה יהיה
 7 שעור הפתח? שלם המת⁵ - פתחו בארבעה
 8 טפחים⁶, וכזית מן המת - פתחו בטרפח, וגדול
 9 מפזית - הרי הוא פמת ופתחו בארבעה.

(1) יבאר בית סתום והמת בתוכו והמת בתוך הבית ובו
 פתחים הרבה נעולים או פתוחים, חשב להוציאו באחד
 מהם, ובתים הפתוחים לאכסדרה והמת באחד, אימתי הקבר
 מטמא מכל סביביו, כלל גדול בטומאה שבוקעת ועולה
 ובוקעת ויורדת. (2) תוספתא אהלות פט"ז ה"י, גמרא בבא
 בתרא יב, א. בית שהמת בתוכו ויש בו פתח, כל הנמצא
 בבית ואפילו הנמצא תחת המשקוף בחלקו שמחוץ לדלת
 הנעולה מיטמא באוהל. מפני שהמת יצא דרך הפתח הזה
 ויעבור דרך המשקוף, והרי כל זה אהלו. אבל הנוגע בקורות
 הבית מבחוץ - טהור. (3) חתיכות עץ הנתונות בין הדלת
 והקיר, ובכללן משקוף ומזוזות. כל זמן שלא פרץ אותם לא
 יצא מדין פתח, ולפיכך אפילו סתמו אינו מטמא אלא כנגד
 הפתח, כמו שנתבאר למעלה. (4) דין קבר סתום נתבאר
 למעלה בפרק ששי. (5) אף-על-פי שאין בו כזית, כגון נפל
 קטן. (6) ואם אין בו כשיעור זה, דינו כסתום (אהלות פ"ג
 מ"ו).

10 ב. המת בתוך הבית⁷ ובו פתחים הרבה, בזמן שכלם
 11 נעולים⁸ - כלם טמאים⁹, והיושב בצד כל פתח מהן
 12 תחת התקרה היוצא על הפתח - נטמא¹⁰. נפתח
 13 אחד מהן, או שחשב להוציאו באחד מהן, ואף על
 14 פי שחשב אחר שמת המת¹¹, אפילו חשב להוציאו
 15 בחלון שהיא ארבעה¹² על ארבעה - הציל¹³ על
 16 הפתחים פלן, ואין טמא אלא כנגד הפתח שנפתח
 17 או שחשב עליו, והשאר טהורין¹⁴, מפני שהן
 18 נעולין¹⁵ והרי אין הבית כקבר סתום¹⁶. וכן אם
 19 התחיל לחתור פתחו¹⁷ להוציאו בו - משיחתו ארבעה
 20 על ארבעה¹⁸ הציל על הפתחים פלן. היה שם פתח
 21 סתום וחשב להוציאו והתחיל לפתחו - משתחיל
 22 לפתח הציל על הפתחים פלן¹⁹. היו בחלונות
 23 הרבה²¹ וכלן מוגפות - פלן טהורות²². נפתחו²³ -
 24 פלן טמאות²⁴, ולא הצילו על הפתחים²⁵. פתח
 25 קטן²⁶ בתוך פתח גדול²⁷ - המאהיל על גבי שניהם²⁸
 26 טמא. חשב להוציאו בקטן - טהר קטן את הגדול²⁹.
 27 היו שניהן מתאימין³⁰ - המאהיל על גבי שניהם

1 שְׁעָרָה³⁸ וְהַבְּתִים טְמֵאִים³⁹; וְאִם לֹא⁴⁰ - בֵּית שַׁעַר
2 טְמֵא⁴¹, וְהַבֵּית טְהוֹר⁴². הַחֹדֶר⁴³ שְׁלֹפְנִים מִן הַבֵּית
3 מוּגְפָה⁴⁴, וְנִכְנְסָה טְמֵאָה לְפָנִים⁴⁵ דֶּרֶךְ חֲלוֹן⁴⁶ - הַבֵּית
4 הַחִיצוֹן טְהוֹר⁴⁷, מִפְּנֵי שֶׁהַטְּמֵאָה חוֹזֶרֶת וְיוֹצֵאת דֶּרֶךְ
5 הַחֲלוֹן שֶׁנִּכְנְסָה בּוֹ⁴⁸.

(36 תוספתא שם. 37) מקום לפני הבתים שפתחיהם לתוכו, והוא מוקף משלושה צדדים ותקרה מכסה עליו. רבינו קורא כאן לאכסדרה "בית שער" (כסף-משנה), כנראה מפני שהיא כמבוא לבית. (39) כאילו כבר הוציאו את המת דרך האכסדרה ונטמאה, וממנה נכנסת הטומאה לבתים. (40) כגון שיש לבית שהמת בתוכו עוד פתח שלא מצד האכסדרה, וקרוביו מתכוונים להוציאו דרך פתח זה. (41) פירוש, האכסדרה טמאה מפני שהיא טפילה לבית. (42) בכת"י תימן הגירסא: והבתים טהורים. וגירסא זו נכונה. והמדובר, כשפתח בית המת נעול (כסף-משנה). [ותמוה הדבר, למה האכסדרה טמאה כשפתח הבית נעול, הלא אפילו האסקופה שתחת המשקוף מחוץ לדלת הנועלה - טהורה? ובסודי טהרות לאדמו"ר הגאון מראדיזין מפרש, שהמדובר כשלא ידוע אם יוציאו את המת דרך האכסדרה או לא. ומה שכתב "ואם לאו", פירושו שאין מנהג קבוע להוציא דרך האכסדרה, ולפיכך טימאו את האכסדרה מספק, אבל אינה מביאה את הטומאה לבית מספק]. (43) תוספתא שם. (44) הדלת שבין החדר והבית החיצון נעולה. (45) לחדר הפנימי. (46) שבחדר. (47) ואף-על-פי שהטומאה עתידה לצאת דרך פתחו. (48) ומה שאמרו אין החלונות מצילים על הפתחים, המדובר כשהטומאה לא נכנסה דרך החלון.

6 ד. אֵין הַקְּבֵר⁴⁹ מְטֵמָא מְפָל סְבִיבֵי⁵⁰ עַד שֶׁיְהִיָּה שָׁם
7 חָלָל טַפַּח עַל טַפַּח עַל רוּם טַפַּח⁵¹. אֶפְלוּ הַגְּבִיָּה
8 הַבְּנִין עַל גְּבֵי חָלָל טַפַּח עַד לְרִקְיעַ - הַכּוֹל⁵² טְמֵא⁵³,
9 לְפִי שֶׁהַכּוֹל קְבֵר⁵⁴. הֵיְתָה טְמֵאָה רְצוּצָה⁵⁵ וְלֹא הָיָה
10 שָׁם חָלָל טַפַּח - טְמֵאָה בּוֹקְעַת וְעוֹלָה, בּוֹקְעַת
11 וְיֹרֶדֶת, וְאֵין טְמֵא אֶלָּא הַנוֹגֵעַ כְּנֶגֶד הַטְּמֵאָה
12 מְלַמְעָלָה אוּ הַמְּאָהִיל עָלֶיהָ מְלַמְעָלָה, אוּ הַנוֹגֵעַ
13 כְּנֶגְדָּהּ מְלַמְטָה אוּ מֵה שֶׁהָאֵהִיל עָלָיו מְלַמְטָה⁵⁶;
14 אֲבָל הַנוֹגֵעַ בְּצַדֵּי הַבְּנִין - טְהוֹר.

(60) שם מ"ז. (61) חציץ. (62) כאילו אין כאן בית כלל, אלא עפר וצורות. ואם נשאר אוריר טפח על טפח בין הגל ובין התקרה, הרי זו "נפש אטומה". רבינו גורס במשנה: "ביטלו", פירוש, אם מילא בכוונה את הבית עפר, ואפילו צורות שאינם נדבקים לגוש אחד - ביטל במעשה זה, שנעשה בכוונה, את הבית. ראה 'תוספות יום טוב' למשנתנו שגורס בהלכה זו: "הרי זה בטל אצל הבית". אולם בספרים שלנו, וכן בכת"י תימן, הגירסא: "ביטל הבית".

ז. טְמֵאָה שֶׁהִיא רְצוּצָה⁶³ בְּכֹתֵל וְסָמָךְ סִכָּה לְפִתְלֵל⁶⁴
- הַסִּכָּה טְמֵאָה, שֶׁהָיָה נֶעֱשֶׂה הַכֹּתֵל צַד מְצַדֵּי הָאֵהֵל.
וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַצְּדִין טְהוֹרִים לְנוֹגֵעַ אֵלָיו לֹא הָיָה
עָלֶיהֶן אֵהֵל, אֲבָל מִשֶּׁנֶּעֱשֶׂה עָלֵיהֶן אֵהֵל - הָאֵהֵל
פָּלוּ טְמֵא, שֶׁהָיָה הַטְּמֵאָה בְּתוֹכוֹ⁶⁵.

(63) רבינו מפרש את הבבא האחרונה של המשנה שם: "סמך לה סוכות" בטומאה רצוצה, וכן כתב בפירושו על המשנה (ראה ראב"ד). (64) "ושם עליו המשקוף" (רבינו בפירושו למשנה). (65) הכותל נעשה חלק מן הסוכה, והטומאה שהיא בכותל כאילו מונחת בתוך הסוכה.

פָּרָק שְׁמִינִי

1 יבאר דין שדה שאבד קבר בתוכה, ואם מותר לזרוע או לנטוע בו, התוליות הקרובות לעיר או הרחוקות וסמוכות לבית הקברות, קבר הנמצא או קבר הידוע אם מותר לפנותו, וקבר המזיק לרבים, הפוגע במת מצוה והמוצא קבר או מת שחייב לציין, ובמה וכיצד מציינין.

א. שָׂדֶה שְׁאֲבַד קֶבֶר בְּתוֹכָהּ - עֲפָרָה מְטֵמָא בְּמַגַּע
וּבְמִשְׁאֵא כְּבִית הַפָּרֶס, שְׁמָא נְדוּשׁ הַקְּבֵר בָּהּ וְיִהְיוּ
עֲצָמוֹת כְּשֶׁעוֹרָה בְּתוֹךְ עֲפָרָה. וְכָל הַשָּׂדֶה כְּלָה -
הַמְּאָהִיל עָלֶיהָ נְטֵמָא. וְאִם הָעֵמִיד בְּתוֹכָהּ אֵהֵל -
נְטֵמָא כָּל מֵה שֶׁיֵּשׁ בָּאֵהֵל, שְׁמָא הָאֵהֵל שֶׁהָעֵמִיד
בְּאוֹתָהּ שָׂדֶה עַל הַקְּבֵר הוּא מְאָהִיל.
ב. בְּנֵה (בָּה) בֵּית וְעָלֶיהָ עַל גְּבִיּוֹ: אִם הָיָה פִתְחָה
שֶׁל עָלֶיהָ כְּנֶגֶד פִּתְחָה שֶׁל בֵּית - הָעָלֶיהָ טְהוֹרָה,
שְׁאֶפְלוּ [הָיָה] הַקְּבֵר תַּחַת מִשְׁקוֹף הַבֵּית - הָעָלֶיהָ

(49) אהלות פ"ז מ"א. "הטומאה בכותל ומקומה טפח על טפח, כל העליות שעל גבה, ואפילו הן עשר, כולן טמאות". (50) פירוש, מבחוץ, כדין קבר סתום. (51) מקום פנוי למעלה מן הטומאה. (52) הנוגע בכתלי הבנין מבחוץ, בגגו ובקרקעיתו. (53) שם. (54) כקבר סתום. (55) לחוצה במקום צר. במשנה: "נפש אטומה". (56) שהקבר האהיל עליו.

ה. זֶה כְּלָל⁵⁷ גְּדוֹל בְּטֵמֵאת מַת: שְׁפָל דְּבַר הַמְטֵמָא
בְּאֵהֵל מִן הַמַּת, אִם הָיָה רְצוּץ, שְׁאֵין לוֹ חָלָל טַפַּח
- הָרִי הַטְּמֵאָה בּוֹקְעַת וְעוֹלָה עַד לְרִקְיעַ, בּוֹקְעַת
וְיֹרֶדֶת עַד הַתְּהוֹם, וְאֵינָה מְטֵמָא מִן הַצְּדִין.
פִּיצַד? פְּרִי שֶׁל תְּבוּאָה⁵⁸ אוּ גַל שֶׁל אֲבָנִים וּכְזוֹת מִן

- 1 טהורה, שהרי הוא אהל על גבי אהל, כמו
 2 שיתבאר; ואם לא היה מכון - אף העליה טמאה,
 3 שמא אסקפת עליה על הקבר, והרי העליה מאהילה
 4 על הקבר.
- 5 ג. ושדה זו מתר לזרע בתוכה כל זרע, לפי שאין
 6 שרשי זרעים מגיעים עד לקבר. אבל אין נוטעין
 7 בתוכה אילני מאכל, מפני שהשרשים מגיעין עד
 8 למת. התלוליות הקרובות לעיר הסמוכה לבית
 9 הקברות או לדרך בית הקברות, אחד חדשות ואחד
 10 ישנות - הרי אלו בחזקת טמאה, מפני שהנשים
 11 קוברות שם את הנפלים, ומפי שחין קוברין שם
 12 איבריהן. אבל הרחוקות - החדשות טהורות,
 13 והישנות טמאות, שמא היו קרובות מעיר שחרבה
 14 או מדרך שאבדה. ואי זהו תל קרוב? כל שאין שם
 15 תל אחר קרוב יותר ממנו. וישן? שאין אדם זוכרו.
- 16 ד. שדה בוכים, והוא המקום הקרוב לבית הקברות
 17 שהנשים יושבות שם ובוכות, אף על פי שעפרה
 18 טהור, שהרי לא החזקה שם טמאה - אין נוטעין
 19 אותו ואין זורעין אותו, שלא להרגיל רגל אדם
 20 לשם, שמא יש שם טמאה. מפני שהוא קרוב לבית
 21 הקברות כבר נתיאשו בעליו ממנו, לפיכך אפשר
 22 שיבוא אדם ויקבר בו, מפני זה חששו לו. ועושין
 23 מעפר מקום זה תנורים לקדש, שהרי לא החזקה
 24 שם טמאה.
- 25 ה. קבר הנמצא - מתר לפנותו; ואם פנהו - מקומו
 26 טמא ואסור בהניה עד שיבדק, כמו שיתבאר. וקבר
 27 הידוע - אסור לפנותו; ואם פנהו - מקומו טהור
 28 ומתר בהניה.

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ה

פָּרָק תְּשִׁיעִיו

- 29 ו. קבר שהוא מזיק את הרבים - מפנין אותו,
 30 ומקומו טמא ואסור בהניה.
- 31 ז. הפוגע במת מצוה: אם מצאו בתוך התחום -
 32 מביאו לבית הקברות; מצאו חוץ לתחום, אפלו
 33 בתוך שדה פרובם - קנה מקומו, ויקבר במקום
 34 שנמצא. מצאו על המצר - מסלקו לצדדין. שדה
 35 בור מצד זה ושדה ניר מצד זה - קוברו בשדה בור.
 36 שדה ניר ושדה זרע - קוברו בשדה ניר. שדה זרע
 37 ושדה כרם - קוברו בשדה זרע. שדה אילן ושדה
 38 כרם - קוברו בשדה כרם, מפני אהל הטמאה. היו
 39 שניהן שוין - קוברו לאי זה צד שירצה.
- 40 ח. קבר הנמצא - מטמא למפרע. ואם בא אחר
 41 ואמר: ברי לי שלא היה כאן קבר, אפלו קדם
- א. מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים בגמא
 אחת זה על גב זה או זה בצד זה, או שמצא
 הרוגים, או שמצא מת יושב או ראשו בין ברפיו -
 אינו חושש שמא מקום זה בית הקברות היה²; אלא
 נוטל המת שמצא, ונוטל כל העפר התחומ³
 שתחתיו, וחופר בכתולת קרקע⁴ שלש אצבעות⁵,
 ומוציא הכל, ושאר השדה בחזקת טהרה כשהיתה
 קדם שימצא. ועפר זה עם שלש אצבעות שחופר
 הוא הנקרא תבויסת המת⁶.
- 1 יבאר דין מי שהיה חופר בשדה ומצא מתים רבים או
 הרוגים אם חושש לבית הקברות, היה חופר ומצא מת
 מושכב כדרך הנקברים או שנים או שלושה אם צריך
 לבדוק, ודין גוים אם יש להם טומאת קברות, למי יש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במרכזם נמצא חצר שש אמות על שש אמות ושתי מערות של שש על ארבע משני צדדיה, ובכתי המערות נחצבו הכוכים. יוצא סך הכול שמונה עשרה אמות, והוסיפו שתי אמות מפני החשש שמא עמדה מערה אחת באלכסון. כלומר, אף על פי שהן בשכונות לקברות, שהרי שכונת קברות ממש - טמאה. ורבינו לשיטתו, שמודדים מן האחרון (כסף משנה). (16) השערה מבוססת, שבית הקברות כאן.

ד. העובדי פוככים אין להם טמאת קברות. הואיל ואינן מטמאין באהל, הרי הנוגע בקברין טהור, עד שיגע בעצמה של טמאה או ישאנה.

ה. מת שחסר¹⁷ איבר שאם ינטל מן החי ימות - אין לו תבוסה ולא שכונת קברות. ומתים הנמצאים גלויים על פני השדה - אין להם שכונת קברות ולא תבוסה, אלא מלקט עצם עצם והכל טהור¹⁸. והנזקף שלא פרשות - יש לו תבוסה¹⁹ ואין לו שכונת קברות.

(17) תוספתא אהלות פרק ט"ז הלכה ב: "והחסר אין לו תבוסה ואין לו שכונת קברות". (18) שם פרק ט"ז, משנה ה שנינו: "שדה שנהרגו בה הרוגים מלקט עצם עצם והכול טהור". וסובר רבינו שהוא הדין למתים גלויים שמתו מיתה טבעית, כרב יהודה בנזיר סד, ב "מצא פרט למצוי". [רבינו הביא דין הרוגים למעלה בהלכה ב להשמיענו, שאין דינם כהרוגי מלחמה שנקברים במקומם. וכאן משמיענו שגם במתים מיתה טבעית הדין כך, כדי שלא תטעה לומר, שרק הרוגים אין להם תבוסה מפני שחסר דמם, אבל מתים שלמים יש להם תבוסה]. (19) כרבי שמעון בן גמליאל בתוספתא שם הלכה ו נגד רבי. בכסף משנה מבאר שהכרעת רבינו היא על פי הכלל: "כל מקום ששנה רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו הלכה כמותו, חוץ מערב וצידון וראיה אחרונה" והוסיף שגם בברייתות הלכה כמותו. [ראה יד מלאכי אות כף, שהוכיח, שרבינו לא קיבל להלכה את הכלל הזה].

ו. אחד המוצא שלשה מתים פדרכן בתחלה²⁰, או שמוצא שלשה פוכין או פוף ונקיע²¹ ומערה²² - הרי זו שכונת קברות. מוצא שנים ואחד היה ידוע - יש להם תבוסה ואין להם שכונת קברות; שהקבר הידוע אינו עושה שכונה. ולא אמרו אלא המוצא שלשה בתחלה הוא שצריך בדיקה. כיצד בודק העשרים אמה שאמרנו? חופר עד שהוא מגיע לסלע או לבתולה²³, והיא הקרקע שגוראית שאינה עבודה²⁴. העמיק אפלו מאה אמה ומוצא חרש - הרי זו כבתולה, וצריך להעמיק עד שיגיע לבתולה. הגיע למים - הרי זו כבתולה.

(20) שלא ידעו עליהם לפני כך. (21) חפירה בקרקע בניגוד לכך שהוא חצוב בכותל מערה. (22) שמצא מת במערה עצמה. (23) דבר הנמצא במצבו הטבעי נקרא "בתולה". (24) שלא נחרשה מעולם.

תבוסה ושכונת קברות, וכיצד בודקים, גל טמא שנתערב עם שני גלים טהורים, המאהיל על בור שמפילים בו נפלים, ואם הוא ספק מה דינו. (2) מפני שיהודים אינם קוברים כך. (3) העפר הרך. (4) אדמה שלא הזיזה מעולם ממקומה. (5) כעובי שלוש אצבעות. (6) עפר שהתבוסס בדם המת. מלשון המקרא (יחזקאל טו, ו): מתבוססת בדמך.

ב. שדה שנהרגו בה הרוגים⁷ - מלקט פל העצמות שבה, והרי היא טהורה⁸. וכן המפנה קברו⁹ מתוך שדהו - מלקט פל העצמות עצם עצם והרי היא טהורה וכן בור שמטילים בתוכו נפלים או הרוגים¹⁰ - מלקט פל העצמות שבו עצם עצם והרי הוא טהור¹¹.

(7) והם מוטלים על פני השדה גלויים. והמדובר כשיש להם קוברים, שאם אין להם, דינם כמת מצוה ואסור לפנותם. (8) ואינו צריך ליטול את תבוסתם. (9) שקבר שם המת על מנת לפנותו (רא"ש שם). [ובמשנה אחרונה למשנתנו מפרש על פי התוספתא שם הלכה ה: "מי שנפחת קברו לתוך שדהו אומרים לו לקט עצם עצם והכל טהור". פירוש, שהיה קבר לא רחוק משדהו ונפרצה מחיצת הקבר ונתגלגל המת לתוך שדהו. וכן פירש גם בסדרי טהרות]. (10) בלי כוונה לקוברם שם. (11) כבא זו משמיעה אותנו רבותא, שלא רק אם נמצאו גלויים במקום שנהרגו אין להם תבוסה, אלא אפילו אם השליכום בכוונה לתוך הבור, אבל בלי כוונת קבורה, הדין כן.

ג. היה חופר ומוצא מת משכב פדרכן שקוברין המתים - נוטלו ואת תבוסתו. וכן אם מוצא שנים - נוטל פל אחד מהן ותבוסתו עמו, וכל השדה טהורה. מוצא שלשה מתים, פל אחד מהן מטל פדרכן הנקברין, אם יש בין זה לזה מארבע אמות ועד שמונה, פמלא מטה¹² וקובריה - הרי זה חושש שמוא בית הקברות הוא זה¹³, וצריך לבדק מן האחרון עשרים אמה, שהן כשתי מערות וחסר שביניהם¹⁴. ואם לא מוצא שם מת אחר - הרי אותן העשרים שפדק טהורות, אף על פי שהן שכונת קברות¹⁵. מוצא מת אחד בסוף עשרים אמה - צריך לבדק ממנו עשרים אמה אחרות, לפי שרגלים לדבר¹⁶. ואם היה אחד מאלו שמוצא בתחלה או בסוף הרוג או יושב או משכב שלא פדרכו, שהיה ראשו בין ירכותיו - אינו בודק עשרים אמה, אלא נוטל ואת תבוסתו בלבד; שחזקתן עובדי פוככים.

(12) המיטה שהמת מוטל עליה. (13) כללו של דבר: אם שלושת המתים נמצאים באופן, שאפשר להניח ששלושתם נקברו במערה אחת, חוששים שבית קברות הוא זה, וזה אפשר רק אם המרחק מקבר ראשון עד שלישי הוא לא פחות מארבע אמות ולא יותר על שמונה. [קבריהם היו בכוכים שנחפרו בכותל מערות בצורה אחידה ובמרחקים קבועים]. (14) הקברים היו מסודרים באופן שכזה:

23 או לא הפילה³⁷, הואיל וחלדה וברדלס מצויין שם
24 - הרי ספקו טהור³⁸.

(36) שהרי הוחזקה שם טומאה ואין לטהר מפני הספק שמא
אכלוהו החיות. (37) דבר המטמא, אלא שלפוחית מלאה
מים או דם. (38) משום שיש כאן שני ספיקות להיתר,
שמא הפילה דבר שאינו מטמא ואם תימצא לומר דבר
המטמא הפילה, שמא גרוהו חולדה וברדלס.

25 יב. דבר ידוע, שכל אלו הטמאות³⁹ וכיצא בהן
26 שהן משום ספק - הרי הן של דבריהן⁴⁰. ואין טמא
27 מן התורה אלא מי שנטמא טמאת ודאי; אבל כל
28 הספקות, בין בטמאות בין במאכלות אסורות בין
29 בעריות ושבתות - אין להם אלא מדברי סופרים,
30 [ואף על פי כן, דבר שחייבין על זדונו פרת - ספקו
31 אסור מן התורה, שהרי העושה אותו חייב אשם
32 תלוי]. כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה ובכמה
33 מקומות.

(39) הכוונה לדינים השונים שנאמר עליהם "טמא מספק".
(40) דברי חכמים וגזירותיהם. כלל זה אינו נוגע לדיני נפל
האמורים למעלה בהלכה י"א, שהרי בדין הראשון כתב
רבינו בפירוש "טמא דין תורה", והטעם, מפני שאין ספק
מוציא מידי ודאי. ובדין השני טהור אפילו מדבריהם, מפני
שהוא "ספק ספיקא".

פרק עשירי

34 א. איזהו² בית הפרס? זה המקום שנחרש בו קבר.
35 שהרי נתידקדק³ עצמות המת בתוך העפר ונתפרסו⁴
36 בכל השדה, וגזרו טמאה על כל השדה שנחרש בה
37 הקבר. אפלו חרש על גבי הארון, ואפלו היה
38 משקע ברובדין⁵ ובאבנים⁶, ואפלו היה על גבי
39 הארון רום שתי קומות, הואיל וחרש על קבר - הרי
40 זה עושה בית הפרס⁷. עד כמה הוא נעשה בית
41 הפרס? מאה אמה⁸ על מאה אמה⁹ ממקום הקבר¹⁰.

(1) יבאר איזהו בית הפרס ועד כמה נעשה ומה דינו, החורש
קבר בשדה שאינה שלו, ואם הוא שותף או אריס או
אפטרופוס, בית הפרס למעלה ושדה טהור למטה ושטפו
גשמים מעפר בית הפרס לטהור, טהרת בית הפרס במעמד
חכמים וכיצד מטהרין אותו. (2) אהלות פי"ז מ"א.
(3) נשברו לחלקים דקיקים. (4) נתפשטו. אונקלוס מתרגם
את הכתוב (שמות מ, ט): "ויפרוש את האוהל", ופרס ית
פרסא. ועל שם כך נקרא המקום "בית הפרס" (רבינו
בפירושו למשנה. ורש"י נדה נז, א מפרש שבור ופרוס).
(5) לוחות שיש שמניחים על הארון. (6) ולא נגעה
המחרישה בעצמות המת. (7) השוה חכמים דין כל קבר
שנחרש, כדי שלא יטעו וייטמאו (תוספתא אהלות פי"ז
ה"א). (8) משנה שם. שיערו חכמים שעד מאה אמה
מוליכה המחרישה את פירווי העצמות. (9) מאה באורך
ומאה ברוחב. (10) רבינו לא ביאר דין מקום הקבר עצמו
אחרי החרישה, אם הוא נשאר בטומאתו החמורה הראשונה

1 ז. אינו צריך לחפור תלם אחד מתחלת העשרים עד
2 סופו, אלא חופר אמה על אמה ומניח אמה, וחופר
3 אמה על אמה ומניח אמה, וכן עד סופו; שאין בין
4 קבר לקבר פחות מאמה²⁵.

(25) ולפיכך אם יש שם קבר יגלהו אפילו אם ישאיר אמה
בלי בדיקה.

5 ח. היה בודק והגיע בתוך העשרים לנהר או
6 לשלולית²⁶ או לדרך הרבים - נפסיק²⁷ ואינו צריך
7 לבדק, שהרי נפסקה שכונת הקברות.

(26) תעלה מלאכותית המובילה מים מן הנהר לגנות
ופרדים לצרכי השקאה (רבינו בפירושו שם. והר"ש פירש
מקום שנקוו בו מי גשמים). (27) שאין קוברים מתים
במקומות אלה.

8 ז. המוציא²⁸ עפר זה של בדיקה - טהור, אלא אם
9 ין מצא טמאה במקום שחפר²⁹; אבל קדם שיימצא
10 אוכל בתרומה. והמפקח בגל³⁰ - אינו אוכל
11 בתרומה³¹; שהרי יודע ודאי שהמתים שם³² פחת
12 הגל, אלא שאינו מפיר מקומן.

(28) במשנה ד שם שנינו: "המוציא את העפר ממקום
טומאה אוכל בדמעו" ומפרש שם רבינו שהכוונה לכהן
המפנה למקום אחר את העפר שנחפר. בדמעו - תרומתו.
מלשון הכתוב (שמות כב, כח): "מלאתך ודמעך לא תאחר"
ודרשו בגמרא תמורה ד, א "מלאתך" אלו ביכורים,
"ודמעך" זו תרומה (רבינו שם. והוא מוסיף תנאי, שלא
יעמוד במקום הנבדק). (29) שהרי העפר שהוציא משם
טמא, אבל לפני שמצא אין מחזיקים בחזקת טומאה את
העפר שהוציא. (30) סיפא של המשנה שם. ומפרש רבינו,
שהמדובר בבניין שנהרס ונפל על אדם ונהרג והמפקח
(הנוטל את האבנים ומגלה את השטח) אינו יודע באיזה
מקום מונח המת ואפשר שהוא עומד על מקום הטומאה.
(31) מפני שהוחזקה טומאה מה שאין כן במוציא עפר
הבדיקה שלא הוחזקה טומאה כלל. (32) בפירושו למשנה
כתב: "ולא יודע אם שם מת". וגם הר"ש שם אומר,
שאפילו בספק חי ספק מת אסור בתרומה.

13 י. גל טמא³³ שנתערב בשני גלין טהורין: בדק אחד
14 מהן ומצאו טהור - הוא טהור והשנים טמאין; בדק
15 שנים ונמצאו טהורים - הן טהורים והשלישי
16 בחזקת טמא; בדק שלשתן ומצא טהור - פלן
17 בחזקת טמאה³⁴ עד שייבדק שלשתן עד שיעגיע לסלע
18 או לבתולה ויהיו שלשתן טהורין³⁵.

(33) ידוע לנו שטומאה נמצאת בו. (34) הוברר, שלא בדק
יפה. (35) תולים שעורבים נטלו את הטומאה.

19 יא. בור שמטילין לתוכו נפלים - המאהיל עליו
20 טמא דין תורה. אף על פי שחלדה וברדלס מצויין
21 שם, אין ספק מוציא מידי ודאי³⁶. אבל אם הפילה
22 שם אשה נפל, ואין ידוע אם הפילה דבר המטמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

12 **מִמָּאָה אָמָה וְלַחֲוִין טְהוֹר, שְׂאִין עֲצָמוֹת קָבֵר**
13 **מִגִּיעוֹת לְיָתֵר מִמָּאָה.**

16 (שם מ"ב. 17) הפך את המחרישה ככוונה, ושפך את העפר שעליה. (18) המחרישה נתקלה בסלע ונשפך העפר. (19) מן הצד. (20) אם המשיך את החרישה. (21) ממקום הקבר, ואין חוששים שמא לא נייער יפה ונשארה עצם כשעורה על המחרישה. (22) אחרי הפסק זמן מסוים, מבלי להוריד את העפר מן המחרישה או שהתחיל את החרישה השנייה לפני המקום שהפסיק, ומתוך כך הוליכה המחרישה את עפר הקבר (ראה תפארת ישראל, יכין אות טז). (23) שם.

14 **ד. הִזְקַת הָעֲצָמוֹת הַמְּכֻסּוֹת שֶׁהֵן שֶׁל אָדָם, עַד**
15 **שִׁינְדַע שֶׁהֵן שֶׁל בְּהֵמָה; וְהִזְקַת הָעֲצָמוֹת²⁴ הַמְּגֻלוֹת**
16 **שֶׁהֵן שֶׁל בְּהֵמָה, עַד שִׁינְדַע שֶׁהֵן שֶׁל אָדָם²⁵. הִיָּה**
17 **שֵׁם חֲרִיץ מְלֵא עֲצָמוֹת אָדָם²⁶, או שֶׁהֵיוּ עֲצָמוֹת אָדָם**
18 **צְבוּרוֹת עַל גְּבֵי קְרָקַע, וְחָרַשׁ עֲצָמוֹת אֵלָיו עִם**
19 **הַשָּׂדֶה, או שֶׁחָרַשׁ שָׂדֶה שְׂאֵבֵד בֵּה [או שֶׁנִּמְצָא בֵּה]**
20 **קָבֵר²⁷ - הֲרִי זֶה אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס; שֶׁלֹּא גָזְרוּ**
21 **טְמֵאָה²⁸ אֲלֵא עַל שָׂדֶה שֶׁנִּחְרַשׁ בֵּה קָבֵר וְדֹאֵי²⁹. וְכֵן**
22 **הַחֹרֵשׁ אֶת הַמֵּת³⁰ בְּשָׂדֶה - אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס; וְשֶׁלֹּא**
23 **אֵלָיו³¹ דָּבַר שְׂאִינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא גָזְרוּ אֲלֵא**
24 **בְּקָבֵר שֶׁנִּחְרַשׁ שֶׁהוּא דָּבַר הַמְּצוּי³².**

24 (תוספתא אהלות פי"ז הי"ב. 25) מפני כבוד המת מכסים את עצמותיו, אבל לא נהגו לכסות עצמות בהמות וחיות. (26) משנה ג שם. (27) בחלק השדה שלא נחרש, ויש לחשוש שהיה שם עוד קבר ונחרש (רבינו בפירושו למשנה שם, והר"ש פירש אחרת). (28) זה נימוק לאבד או נמצא קבר. (29) גם בשדה שאבד בו קבר, המדובר כשלא נחרש כל השדה, ואפשר שמקום הקבר לא נחרש. (30) תוספתא שם ה"א. (31) פירוש, חריץ מלא עצמות, עצמות צבורות ומת בשדה. (32) חכמים לא גזרו אלא על מקרים שכיחים, ואין הדבר שכיח שאדם יחרוש עצמות אדם גליות או גוף מת.

25 **ה. הַחֹרֵשׁ³³ אֶת הַקָּבֵר בְּשָׂדֶה שְׂאִינָה שְׁלוֹ - אֵינוֹ**
26 **עוֹשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס, שְׂאִין אָדָם אוֹסֵר דָּבַר שְׂאִינוֹ**
27 **שְׁלוֹ³⁴. אֶפְלוֹ שֶׁתִּהְיֶה³⁵ או אָרִיס³⁶ או אַפּוֹטְרוֹפּוּס אֵינוֹ**
28 **עוֹשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס. חָרַשׁ קָבֵר בְּשָׂדֶה שְׁלוֹ וְשֶׁל**
29 **חֲבֵרוֹ³⁷ כְּאֶחָד³⁸ - שְׁלוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס, וְשֶׁל חֲבֵרוֹ**
30 **אֵינוֹ עוֹשֶׂה בֵּית הַפָּרֶס.**

33 (משנה ג שם. 34) כלל זה נאמר אמנם בחולין (מ, ב) בשוחט בהמת חבירו לעבודה-זרה. [לכאורה אין לדמות לזה את הנידון כאן, שהרי שם המחשבה אוסרת, ואין מחשבתו של אדם מועילה בדבר שאינו שלו. אבל כאן גורם הטומאה היא העצם שהוליכה המחרישה, ומה ההבדל בין הובאה ע"י בעל השדה או ע"י אחר? ובתפארת ישראל שם, יכין אות כא, מבאר כוונת רבינו, שכל הגזירה היא מטעם קנס, מפני שחרש את הקבר וכיזה את המת, ולא קנסו את

ומטמא באוהל מדאורייתא או טמא מדרבנן מבית הפרס כולו. בתוספות כתובות כת, ב כתבו שגם מקום הקבר דינו כבית הפרס. אולם ברור, שאם היה "מושקע ברובדים ובאבנים" (ראה ה"א) לא יצא מטומאת קבר, שהרי המחרישה לא הזיזה את העצמות ממקומן.

1 **ב. כָּל הַמְּרַבְּעִי¹¹, שֶׁהוּא בֵּית אַרְבַּעַת סְאִין¹², הֲרִי**
2 **הוּא בֵּית הַפָּרֶס¹³, וְעִפְרוֹ מְטֵמָא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, כְּמוֹ**
3 **שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁴, וְאֵינוֹ מְטֵמָא בְּאֵהֶל¹⁵. וְכֵן הַמְּאֵהֶל עַל**
4 **בֵּית הַפָּרֶס הִזָּה - טְהוֹר.**

11) מאה אמה באורך ומאה ברוחב, עושה מרובע של מאה על מאה. (12) שטח שזורעים בו ארבעה סאים. בעירובין (כג, ב) אמרו: "שיעור סאתים כחצר המשכן", וחצר המשכן היה מאה על חמשים, יוצא שבית סאה הוא חמשים על חמשים, ושטח של מאה על מאה יש בו ארבעה שטחים של חמשים על חמשים. (13) [מפרשי המשנה וכמה מגדולי האחרונים התלבטו בקביעת שטח בית הפרס, והאירכו בביאור במשנה ובבירור שיטת רבינו. ואלה הן מסקנותיו של הגאון בעל סדרי טהרות בפירושו למשנה שם: גזרו חכמים טומאת בית הפרס על שתי חרישות מן הקבר עד מרחק של מאה אמה. חרישה אחת ממזרח למערב (או ממערב למזרח), והשנייה מדרום לצפון או בכיוון הפוך, וכשתרבע את השטח הנמצא בגבולות שני התלמים (החרישות), תקבל מרובע של מאה על מאה, שהוא בית ארבע סאים, ועל כל השטח הזה גזרו טומאת בית הפרס אם נחרש. אם האריך את החרישה - אפילו את הראשונה - יותר ממאה אמה אין העודף מטמא, מפני שהמחרישה אינה מוליכה את העצמות למרחק זה. החרישה השנייה לרוחב מתחילה גם כן מן הקבר, ומה שאמרו (לקמן ה"ג) "ונייער את המחרישה וכו' והשאר טהור", הכוונה אם המשיך וחרש מן המקום שנייער ולא הוליד עמו את העפר שנייער, אבל אם הוא מתחיל שנית מן הקבר הוא עושה בית הפרס. ומה שכתב רבינו: "כל המרובע וכו' הוא בית הפרס", המדובר כשנחרש החל מאחת משתי החרישות הראשונות, ואף-על-פי שאין בית פרס עושה בית פרס (לקמן ה"ז), זה נאמר בחרש מבית פרס למקום שמחוץ לגבולות המרובע הנתפס ע"י שתי החרישות, אבל המרובע שביניהן נתפס כבר כבית הפרס, ואין הכלל הזה חל עליו. במה דברים אמורים כשנחרש, כאמור, אבל כל זמן שלא נחרש אין כל סיבה לטומאה. פירוש זה, שעליו אנו מסתמכים, מסלק כמעט כל הקושיות ואי-הבהירות שבהלכות סבוכות אלו]. (14) למעלה פ"ב הט"ז. (15) אם עפר זה האהיל על אדם וכלים.

5 **ג. הַתַּחִיל לְחָרֵשׁ¹⁶ אֶת הַקָּבֵר, וְהָיָה חוֹרְשׁוֹ וְהוֹלֵךְ,**
6 **וְקָדָם שִׁיגְמֹר מָאָה אָמָה נֵיעַר אֶת הַמְּחַרְשָׁה¹⁷ או**
7 **שֶׁהֵטִיחַ¹⁸ בְּסֻלַּע או בְּגֵדֵי¹⁹ - עַד שֵׁם הוּא עוֹשֶׂה בֵּית**
8 **הַפָּרֶס בְּלֵבָד, וְהִשְׂאָר²⁰ טְהוֹר, שֶׁהֲרִי לֹא הִגִּיעַ אֵלָיו**
9 **בְּמִשׁוֹף הַמְּחַרְשָׁה²¹. חָרַשׁ כְּמוֹ חֲמִשִּׁים אָמָה או יָתֵר**
10 **וְחִזַּר וְחָרַשׁ²² עַד שֶׁהִשְׁלִים הַמָּאָה - הַכֹּל בֵּית**
11 **הַפָּרֶס²³. הִיָּה חוֹרֵשׁ וְהוֹלֵךְ חוּץ לְמָאָה אָמָה -**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ב תמוז - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קטנית. (53 בשדה. 54) גורם להתפשטות הטומאה. והתבואה והקטנית שהורות מפני שמחובר לקרקע אינו מקבל טומאה, ואחרי שנתלשו אינן מקבלות טומאה עד שיוכשרו (ראה למעלה פ"ה ה"ג).

18 ז. שְׂדֵה שְׁהֶחֱזְקָה⁵⁵ שְׁהִיא בֵּית הַפֶּרֶס, אֶפְלוּ הִיא
19 בֵּית אֲרִבְעָה כּוּרִין⁵⁶, וְאֶפְלוּ מְשׁוּכָה מִמְּקוֹם הַטֵּיט
20 הַרְף שְׁאִינוּ נִחְרַשׁ וְלֹא נַעֲשֶׂה בֵּית הַפֶּרֶס, וְאֶפְלוּ
21 שְׂדֵה טְהוֹרָה⁵⁷ מִקְּפַת אוֹתָהּ מֵאַרְבַּע רִוְחוֹתֶיהָ - הָרִי
22 הִיא בְּחֻזְקָתָה⁵⁸.

(55) תוספתא אהלות פי"ז, הי"ד. (56) כור מחזיק שלושים סאה. והטעם, שמא נחרשו בו כמה קברים (זר זהב על התוספתא). (57) שנבדקה ולא נמצאה בה טומאה. (58) דינה ככל בית הפרס.

23 י. מִצָּא⁵⁹ שְׂדֵה מְצִינָת וְאִין יוֹדַע מַה טִּיבָהּ⁶⁰: אִם
24 לֵשׁ בַּהּ אֵילָן - בְּיָדוּעַ שְׁנַחֲרֵשׁ קֶבֶר בְּתוֹכָהּ; אִין בַּהּ
25 אֵילָן - בְּיָדוּעַ שְׁאֲבַד קֶבֶר בְּתוֹכָהּ, כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ.
26 וְהוּא שְׁפִיחָהּ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם זֶקֶן אוֹ תַלְמִיד חֶכֶם⁶¹;
27 שְׁאִין כָּל אָדָם בְּקִיאִין בְּכָף וְיוֹדְעִין שְׂמַתָּר לְנִטְעַ בְּזוֹ
28 וְאִסוּר לְנִטְעַ בְּאַחֲרָת.

(59) תוספתא שם הי"ב. (60) הלכה זו עצמה כתובה למעלה בפ"ח ה"י, ושם ביארנוה. ונכפלה כאן מפני הסיים: "והוא שיהיה וכו'". (61) בתוספתא שם מסיים ר' יהודה: "במה דברים אמורים, בזמן שיש שם זקן (חכם) אחד או תלמיד חכם אחד, שאין כל אדם בקיאים בכך". ואם אין שם חכם, יש לחשוש שלא ידעו שאסור לנטוע בשדה שאבד בה קבר. ופסק רבינו כמותו, כי כלל הוא בדינו, שכל מקום שאמר ר' יהודה "במה דברים אמורים" אינו חולק על דברי חכמים אלא בא לפרשם.

29 יא. הַמְּהַלְךְ⁶² בְּבֵית הַפֶּרֶס עַל גְּבִי אֲבָנִים שְׁאִין
30 מִתְּנַדְנֵדִין תַּחַת רִגְלֵי אָדָם בְּשַׁעַה שְׂמַהֲלֵךְ עֲלֵיהֶן, אוֹ
31 שְׂנַכְנַס לָהּ וְהוּא רוֹכֵב עַל גְּבִי אָדָם וּבִהְמָה שְׂפָחוֹן
32 יִפְחָה⁶³ - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁶⁴. אֲבָל אִם הֵלֵךְ עַל גְּבִי אֲבָנִים
33 שְׂמִיִּדְעִין בְּשַׁעַת הַלוֹף, אֵף עַל פִּי שְׂנַשְׁמַר⁶⁵ וְלֹא
34 נִתְנַדְּד - הָרִי זֶה טָמֵא כְּמִי שְׂהֵלֵךְ עַל הָעֵפֶר עֲצָמוֹ.
35 וְכֵן אִם הֵלֵךְ עַל גְּבִי אָדָם שְׂכַחוּ רַע⁶⁶ עַד שְׂתַּהֲיִינָה
36 אֲרַכְבוּתָיו נוֹקְשׁוֹת זוֹ לְזוֹ⁶⁷ וְשׁוֹקִיו מְרַעֲדוֹת בְּשִׁהוּא
37 נוֹשְׂאוֹ, אוֹ עַל גְּבִי בְּהֵמָה שְׂכַחָה רַע עַד שְׂתַּטִּיל
38 גְּלָלִים בְּשַׁעַת רְכִיבָהּ⁶⁸ - הָרִי זֶה טָמֵא וְכֹאֵלוּ הֵלֵךְ
39 בְּרַגְלָיו⁶⁹.

(62) משנה אהלות פי"ח, ג. (63) חזקים, ואינם מתנועעים מכובד המשא שעליהם. (64) שאפילו אם היזיה הבהמה או האדם הנרכב עצם כשעורה, אין ההיסט הזה בא מכוחו של הרוכב. והמדובר כשבגדים מפסיקים בין הרוכב והנרכב ולא נגע בגופו, שהרי הנרכב טמא טומאת שבעה, ומטמא את הנוגע בו טומאת ערב (תוי"ט שם). (65) שמא התנדנד ולא הרגיש. (66) אדם חלש. (67) בבא מציעא קה, ב.

בעל השדה על מעשהו של אדם אחר]. (35) תוספתא שם ה"ג. (36) חוכר שדה לזורעה או לנטעה על-מנת לקבל חלק מהיבול. (37) שם. (38) שחרש חמשים אמה בשדה עצמו, והמשיך עד מאה בשדה של חבירו הגובל עם שדהו.

1 ו. עוֹבֵד כּוֹכְבִים שְׁחָרַשׁ³⁹ קֶבֶר בְּשְׂדֵהוּ - אִינוּ עוֹשֶׂה
2 בֵּית הַפֶּרֶס, שְׁאִין בֵּית פֶּרֶס לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים⁴⁰.

(39) משנה שם. (40) לא גזרו עליהם. [רבינו בפירושו למשנה גורס: "שאין בית פרס לכותיים (שומרונים)", ומפרש שהמשנה מנמקת במשפט זה למה אין בית פרס לגויים, ואומרת שהרי אפילו לכותיים אין בית פרס ומכלל-שכן לגויים].

3 ז. שְׂדֵה⁴¹ בֵּית פֶּרֶס לְמַעְלָה וְשְׂדֵה טְהוֹרָה לְמַטָּה,
4 וְשִׁטְפוּ גְּשָׁמִים מְעַפֵּר בֵּית הַפֶּרֶס לְטְהוֹרָה, אֶפְלוּ
5 הֵיחָה אֲדָמָה וְהַלְבִּינָהּ⁴² אוֹ לְבִנָּה וְהֵאֲדִימָה -
6 טְהוֹרָה; שְׁאִין בֵּית פֶּרֶס עוֹשֶׂה בֵּית פֶּרֶס, וְלֹא גָרוּ
7 טְמָאָה אֶלָּא עַל גּוֹשׁ כְּבָרִיתוֹ⁴³.

(41) שם משנה ד. (42) וברור שהגיעה לכאן האדמה משדה בית הפרס שאדמתו לבנה. (43) כמו שנבאר, ולא על אדמה שבאה אליו ממקום אחר.

8 ח. בֵּית הַפֶּרֶס⁴⁴ הִזָּה מִתָּר לְנִטְעַ בוּ כָּל נִטְעָ⁴⁵, לְפִי
9 שְׂהַשְׂרָשִׁים יוֹרְדִים לְמַטָּה מְשַׁלְּשָׁה⁴⁶, וְלְמַטָּה
10 מְשַׁלְּשָׁה בְּבֵית הַפֶּרֶס טְהוֹר, שְׁהָרִי הַקֶּבֶר נִפְרַס עַל
11 פְּנֵי הַשְּׂדֵה. אֲבָל אִין זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ אֶלָּא זָרַע
12 הַנִּקְצָר⁴⁷. וְאִם זָרַע וְעָקַר - צוֹבֵר אֵת גְּרָנוֹ בְּתוֹכוֹ⁴⁸,
13 וְכוֹבֵר⁴⁹ אֵת הַתְּבוּאָה בְּשִׁתֵּי כְּבוֹת⁵⁰, וְאֵת הַקְּטָנִיּוֹת
14 בְּשַׁלֵּשׁ כְּבוֹת⁵¹, שְׂמָא יֵשׁ בְּהֵן עֵצִים כְּשַׁעוֹרָה.
15 וְשׁוֹרְף אֵת הַקֵּשׁ וְאֵת הָעֵצָה⁵² שָׁם⁵³. גְּזָרָה שְׂמָא
16 יִהְיֶה בְּהֵן עֵצִים כְּשַׁעוֹרָה, וְאִם תַּתִּיר לוֹ בַּהֲנִיָּה -
17 מוֹצִיא וּמוֹכֵר, וְנִמְצָא מְרַגְלִי⁵⁴ אֵת הַטְּמָאָה.

(44) שם פי"ח מ"ב. (45) אפילו אם דעתו לעקרו (סדרי טהרות). (46) טפחים. ואין לחשוש שתדבק בהם עצם כשעורה ותעלה בשעת עקירת העץ (ראה ראב"ד). (47) כגון חטה ושעורה, אבל לא ירקות הנעקרים, שמא תדבק עצם קטנה בשרשים ותעלה עמהם ותגרום לטומאה (ראה למעלה פ"ח ה"ג). (48) בתוך השדה, ואינו מוביל את התבואה לחצרו. [ניש לשאול, למה התירו לזרוע כל זרע בשדה שאבד בה קבר, הלא גם שם חששו שמא נדוש הקבר, ולפיכך עפרה מטמא (שם ה"א)? אולם אין הענינים דומים, שם מטמא מספק, ולפיכך לא גזרו על זרעים מפני החשש שמא תדבק עצם כשעורה, שהרי זה "ספק ספיקא", אבל כאן ידוע שהקבר נחרש, ויש רק ספק אחד]. (49) מעביר דרך כברה. (50) לא אמר "פעמיים", משמע מזה, שהמדובר בכברות שאינן דומות זו לזו, אלא באחת חורים דקים ובשניה גסים, שעל-ידי-זיה מתפורר העפר שנדבק בגרעינים (תפארת ישראל). (51) בשרשי קטניות נדבקים יותר גושי עפר מבשיבלי תבואה. (52) קש של

68 שם. (69) שהרי מכוה כובדו וזה העצם ממקומה.

28 שְׁנַטְמָאוּ מַחְמַת אַוִירָה - תּוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא
29 שׁוֹרְפִין.

30 ג. עֵפֶר אֶרֶץ הָעַמִּים וְעֵפֶר בֵּית הַפָּרֶס מִטְמְאִין בְּמַגַּע
31 וּבְמִשָּׂא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ. וְכַמָּה שְׁעוֹרָן? כְּחֹתֶם
32 הַמְרַצוּפִין, וְהוּא כְּפָקָה גְדוּלָה שֶׁל סְקָאִין. עֵפֶר בֵּית
33 הַפָּרֶס וְעֵפֶר חוּצָה לְאֶרֶץ שְׂפָא בְּרִיק: אִם יֵשׁ בְּמִקוֹם
34 אֶחָד כְּחֹתֶם הַמְרַצוּפִין - מִטְמֵא, וְאִם לֹא - אֵינוֹ
35 מְצֻטְרָף; שְׂלֵא גְזֵרוּ אֲלֵא עַל גּוֹשׁ כְּבָרִיתוֹ. מְעֻשָּׂה
36 שְׁהִיוּ אֲגָרוֹת בָּאוֹת מִחוּצָה לְאֶרֶץ לְכַנֵּי כְּהָנִים
37 גְדוּלִים, וְהָיוּ בֵּהֶן כְּסָאָה וּכְסָאֵתִים חֹתְמוֹת, וְלֹא
38 חָשׂוּ לְהֵן מִשׁוּם טְמֵאָה, לְפִי שְׂלֵא הֵינָה בְּחֹתֶם מֵהֵן
39 כְּחֹתֶם הַמְרַצוּפִין.

40 ד. הַמְבִיא תַנּוּרִים וּסְפָלִים וְכִלֵּי חֶרֶשׁ מִחוּצָה לְאֶרֶץ:
41 עַד שְׂלֵא הִסְקוּ - טְמֵאִים מִשׁוּם אֶרֶץ הָעַמִּים;
42 מִשְׁהִסְקוּ - טְמֵאִים מִשׁוּם פְּלֵי חֶרֶס שֶׁנִּטְמָא בְּאֶרֶץ
43 הָעַמִּים, שְׂאֵינוֹ מִטְמֵא אָדָם וְכִלִּים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

44 ה. הַמְהַלֵּךְ בְּאֶרֶץ הָעַמִּים בְּהָרִים וּבְסֻלְעִים - טְמֵא
45 טְמֵאָת שְׂבָעָה; בְּיָם וּבְמִקוֹם שֶׁהֵיָם עוֹלָה בְּזַעְפּוֹ -
46 טְהוֹר מִשׁוּם נוֹגַע בְּאֶרֶץ הָעַמִּים וְטְמֵא מִשׁוּם
47 אַוִירָה. הַנִּגְנָס לְאֶרֶץ הָעַמִּים בְּשָׂדֵה תְּבָה וּמִגְדָּל
48 הַפּוֹרְחִין בְּאוִיר - טְמֵא; שְׂאֵהֵל זְרוּק אֵינוֹ קָרוֹי
49 אֵהֵל.

50 ו. סוֹרֵיָא - עֵפֶרָה טְמֵא כְּחוּצָה לְאֶרֶץ, וְאוִירָה טְהוֹר.
51 לֹא גְזֵרוּ עַל אַוִירָה. לְפִיכֵךְ, אִם הֵיָתָה סְמוּכָה לְאֶרֶץ
52 יִשְׂרָאֵל שְׂפָה בְּשָׂפָה וְלֹא הֵיָה מִפְסִיק בֵּינֵיהֶן לֹא אֶרֶץ
53 הָעַמִּים וְלֹא בֵּית הַקְּבָרוֹת וְלֹא בֵּית הַפָּרֶס - הָרִי זֶה
54 יָכוֹל לְהַכְנִס לָהּ בְּטְהָרָה בְּשָׂדֵה תְּבָה וּמִגְדָּל, וְהוּא
55 שְׂלֵא יַגַּע בְּגוֹשָׁה. וְכֵן אֶרֶץ הָעַמִּים הַסְמוּכָה לְאֶרֶץ
56 יִשְׂרָאֵל וְאֵין בֵּינֵיהֶן מִקוֹם טְמֵא - הָרִי זֶה נִבְדָּקָת
57 וְטְהוּרָה.

58 ז. מִקוֹם שֶׁשָּׁכְנוּ בוֹ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל -
59 הָרִי זֶה מִטְמֵא בְּאֶרֶץ הָעַמִּים עַד שִׁיבְדֵק, שְׂמֵא קָבְרוּ
60 בוֹ נַפְלִים.

61 ח. וְתַרוּמָה וְקִדְשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ מִמַּחְמַת מְדוּר הָעוֹבְדֵי
62 כּוֹכָבִים - תּוֹלִין, לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין. וְכַמָּה
63 יִשְׁהוּ בְּמִקוֹם וְיִהְיֶה צְרִיף בְּדִיקָה? אַרְבַּעִים יוֹם, כְּדִי
64 שְׂתַתְּעֵבֵר אִשָּׁה וְתַפִּיל גַּפְלֵ שְׂמִטְמָא. אֲפִלוּ אִישׁ
65 שְׂאֵין עִמּוֹ אִשָּׁה, אִם שָׁהָ אַרְבַּעִים יוֹם - מְדוּרוֹ
66 טְמֵא עַד שִׁיבְדֵק. גְּזֵרָה מִשׁוּם מְדוּר שֶׁתְּהִיָּה בוֹ
67 אִשָּׁה. אֲפִלוּ עֶבֶד וְסָרִיס אוֹ אִשָּׁה אוֹ קָטָן בֶּן תִּשְׁעֵ
68 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד עוֹשֶׂה מְדוּר הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים.

1 יב. הַמְטָהֵר בֵּית הַפָּרֶס צְרִיף לְטְהָרוֹ בְּמַעֲמַד שְׁנֵי
2 תְּלִמִידֵי חֻכְמִים⁷⁰. וְכִיצַד מְטָהֵרִין אוֹתוֹ?⁷¹ כּוֹנֵס אֶת
3 כָּל הָעֵפֶר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהִסְטִיטוֹ⁷² מֵעַל כָּל פְּנֵי הַשָּׂדֵה
4 וְנוֹתְנוֹ לְתוֹךְ כְּבָרָה שְׁנִקְבִיָּה דְקִין, וּמְמַחֶה⁷³ וּמוֹצִיא
5 כָּל עֵצָם כְּשֶׁעוֹרָה הַנִּמְצָא שָׁם, וְיִטְהַר⁷⁴. וְכֵן אִם
6 נִתְּן⁷⁵ עַל גְּבִיּוֹ שְׂלִשָּׁה טְפָחִים⁷⁶ עֵפֶר מִמִּקוֹם אַחֵר,
7 אוֹ שְׁנַטְל מֵעַל כָּל פְּנֵיו שְׂלִשָּׁה טְפָחִים - הָרִי זֶה
8 טְהוֹר. נִטְל מִחֻצֵּי אֶחָד שְׂלִשָּׁה טְפָחִים וְנִתְּן עַל
9 חֻצֵּי הָאֵחֵר שְׂלִשָּׁה טְפָחִים - הָרִי זֶה טְהוֹר. נִטְל
10 מֵעַל פְּנֵיו טַפַּח וּמִחֻצָּה וְנִתְּן עֲלֵיהָ טַפַּח וּמִחֻצָּה עֵפֶר
11 מִמִּקוֹם אַחֵר - לֹא עֻשָׂה פְלוֹם. וְכֵן אִם עִזְקוּ⁷⁷
12 וּבְדִקָּה⁷⁸ בְּשַׁעַת עֶזוּק מְלִמְטָה וּמְלִמְעָלָה - לֹא עֻשָׂה
13 פְלוֹם. רִצְפוֹ בְּאֲבָנִים שְׂאֵינָן מִתְנַדְנְדִין⁷⁹ מֵהַלוֹף אָדָם
14 - הָרִי זֶה טְהוֹר.

(70) תוספתא שם פי"ז ה"ו. (71) משנה שם פי"ח ד.
(72) שיכול להזיזו כשידרוס עליו. (73) מפרר את גושי
העפר. (74) ואינו צריך להרחיק את העפר הזה ממקומו.
(ראה השלמות). (75) משנה שם. (76) ואין בית הפרס
מטמא למטה מג' טפחים. (77) הסיר את האבנים הפזורות
באדמה, כדי לשפר יניקת השרשים, מלשון "ויעזוקה"
(ישעיה ה, ב). (78) מפני שעיקר כוונתו היא לטובת
האילנות, אפשר שלא בדק יפה. (79) מפני כובדן. ובדפוס
רומי ר"מ: מתנדנדין.

פָּרָק אֶחָד עֵשְׂרִי

1 (1) יבאר דין אוויר ארץ העמים אם מטמא בטומאת עפרה,
עפר חוצה לארץ ועפר בית הפרס שבא בירק וכל הדברים
הבאים בחוצה לארץ, המהלך בארץ העמים והנכנס ביניהם
מקום טמא, מקום ששכנו בו גויים בארץ ישראל, תרומה
וקדשים שנטמאו מחמת מדור עמים, מדור גויים שהיה בו
עבד מישראל או אשה או קטן. והמקומות שלא גזרו עליהם,
חצר שהיא טמאה משום מדור עמים, עיירות המובלעות
בארץ ישראל.

15 א. אֶרֶץ הָעַמִּים - בְּתַחֲלָה גְזֵרוּ עַל גּוֹשָׁה בְּלֶבֶד כְּבֵית
16 הַפָּרֶס, וְלֹא הָיוּ מִטְמְאִים אֲלֵא הַמְהַלֵּךְ בָּהּ אוֹ נוֹגַע
17 אוֹ נוֹשָׂא מְעַפְרָה. חֲזָרוּ וְגְזֵרוּ עַל אַוִירָה שִׁיטְמָא
18 וְאֵף עַל פִּי שְׂלֵא נִגַּע וְלֹא נִשָּׂא, אֲלֵא פִּיּוֹן שֶׁהַכְּנִיס
19 רֵאשׁוֹ וְרַבּוֹ לְאוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים נִטְמָא. וְכֵן כָּלִי חֶרֶשׁ
20 שֶׁהַכְּנִיס אַוִירוֹ לְאֶרֶץ הָעַמִּים, וְשָׂאֵר פְּלִים שֶׁהַכְּנִיס
21 רַבָּם לְאוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים - נִטְמָאוּ.

22 ב. טְמֵאָת אַוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים לֹא עֻשׂוֹ אוֹתָהּ כְּטְמֵאָת
23 עֵפֶרָה, אֲלֵא קִלְהָ הִיא מְמַנָּה: שְׂעַל טְמֵאָת עֵפֶרָה
24 שׁוֹרְפִין תְּרוּמוֹת וְקִדְשִׁים, וְהַמְטָמָא בְּגוֹשָׁה - טְמֵא
25 טְמֵאָת שְׂבָעָה וְצְרִיף הֵיָה שְׂלִישִׁי וְשִׁבְעִי; אֲבָל
26 הַנִּטְמָא בְּאוִירָה - אֵין צְרִיף הֵיָה שְׂלִישִׁי וְשִׁבְעִי
27 אֲלֵא טְבִילָה וְהַעֲרַב שְׂמֵשׁ, וְכֵן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים

40 שְׁחֻצָה לוֹ, וְחֻצֵץ בֵּין הַטְּמֵאָה וּבֵין כָּלִים שְׁעַל
41 גְּבִיּוֹ. וְכֵן אִם הִיְתָה הַטְּמֵאָה עַל גְּבִיּוֹ וְכָלִים תַּחְתּוּיָהּ
42 - הַכָּלִים טְהוֹרִין; שֶׁהָאֵהָל חֻצֵץ בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה. הִיא
43 הָאֵהָל פְּחוֹת מְרוֹם טַפַּח, אוֹ פְּחוֹת מִטַּפַּח עַל טַפַּח
44 אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא גְבוּהָ כַּמָּה טַפָּחִים - הַכָּלִים שְׂבָעַד
45 הַטְּמֵאָה טְהוֹרִים⁶; וְכָלִים שְׁלֹמְעֵלָה מֵאֵהָל זֶה - כֹּל
46 שְׂכַנְגָד הַטְּמֵאָה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהָאֵהָל עַל הַטְּמֵאָה
47 וְאִין שָׁם אֵהָל לְחֵץ בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה. וְכֵן אִם הִיְתָה
48 טְמֵאָה עַל גְּבִי אֵהָל זֶה וְכָלִים תַּחְתּוּיָהּ - כֹּל שְׂכַנְגָד
49 הַטְּמֵאָה טָמֵא, שֶׁהָרִי הָאֵהָלָה עֲלֵיהֶן וְאִין שָׁם אֵהָל
50 שְׂחֻצֵץ בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה. שְׂכַל פְּחוֹת מְרוֹם טַפַּח כְּנֻגְעֵהָ
51 הוּא חֹשׁוֹב⁷, וְטְמֵאָה שֶׁתַּחְתּוּיָהּ טְמֵאָה רְצוּצָה הִיא,
52 כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כִּשְׁלֵא הִיא
53 הָאֵהָל אָדָם אוֹ כָּלִים; אֲבָל אָדָם אוֹ כָּלִים שֶׁנֻּעְשׂוּ
54 אֵהָל עַל הַטְּמֵאָה, בֵּין שֶׁהָיוּ הֵן עֲצָמָן אֵהָל בֵּין שֶׁהָיוּ
55 עֲמוּדֵי הָאֵהָל, אֶפְלוּ הָיוּ כָּלִים שְׂאִין מְקַבְּלִין טְמֵאָה
56 כֹּל עֶקֶר⁸ - הָרִי אֵלּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה, וְאִין
57 חֻצֵצִין בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה. בִּיעֵד? לוֹחַ שֶׁהָיָה מְנַח עַל
58 גְּבִי אֲרֻבָּעָה בְּגִי אָדָם אוֹ עַל גְּבִי אֲרֻבָּעָה כָּלִים, אֶפְלוּ
59 כָּלִי אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מְכַלִּים שְׂאִין לְמִינָן טְמֵאָה,
60 וְאִין צְרִיף לֹמֵר אִם הִיא מְנַח עַל אֲרֻבָּעָה שְׂפוּדִין
61 אוֹ אֲרֻבָּעָה קְנִים שְׂגֹבֹהֵין טַפַּח, וְהִיְתָה טְמֵאָה
62 וְכָלִים תַּחְתּוּיָהּ - הַכָּלִים טְמֵאִים⁹. וְאִם הָיוּ כָּלִים עַל
63 גְּבִיּוֹ, אֶפְלוּ שְׁלֵא כְּנֻגָד הַטְּמֵאָה - טְמֵאִים¹⁰. וְאִם
64 הִיְתָה טְמֵאָה עַל גְּבִי לוֹחַ וְכָלִים תַּחְתּוּיָהּ - כֹּל כָּלִים
65 שֶׁתַּחַת הַלוֹחַ טְמֵאִין. אֲבָל אִם הַלוֹחַ הִיא מְנַח עַל
66 גְּבִי אֲרֻבָּעָה אֲבָנִים אוֹ עַל גְּבִי בְּהֵמָה וְחִיָּה¹¹, וְהִיְתָה
67 טְמֵאָה תַּחְתּוּיָהּ - הָרִי הַכָּלִים שְׁעַל גְּבִי טְהוֹרִין.

40 שְׁחֻצָה לוֹ, וְחֻצֵץ בֵּין הַטְּמֵאָה וּבֵין כָּלִים שְׁעַל
41 גְּבִיּוֹ. וְכֵן אִם הִיְתָה הַטְּמֵאָה עַל גְּבִיּוֹ וְכָלִים תַּחְתּוּיָהּ
42 - הַכָּלִים טְהוֹרִין; שֶׁהָאֵהָל חֻצֵץ בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה. הִיא
43 הָאֵהָל פְּחוֹת מְרוֹם טַפַּח, אוֹ פְּחוֹת מִטַּפַּח עַל טַפַּח
44 אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא גְבוּהָ כַּמָּה טַפָּחִים - הַכָּלִים שְׂבָעַד
45 הַטְּמֵאָה טְהוֹרִים⁶; וְכָלִים שְׁלֹמְעֵלָה מֵאֵהָל זֶה - כֹּל
46 שְׂכַנְגָד הַטְּמֵאָה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהָאֵהָל עַל הַטְּמֵאָה
47 וְאִין שָׁם אֵהָל לְחֵץ בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה. וְכֵן אִם הִיְתָה
48 טְמֵאָה עַל גְּבִי אֵהָל זֶה וְכָלִים תַּחְתּוּיָהּ - כֹּל שְׂכַנְגָד
49 הַטְּמֵאָה טָמֵא, שֶׁהָרִי הָאֵהָלָה עֲלֵיהֶן וְאִין שָׁם אֵהָל
50 שְׂחֻצֵץ בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה. שְׂכַל פְּחוֹת מְרוֹם טַפַּח כְּנֻגְעֵהָ
51 הוּא חֹשׁוֹב⁷, וְטְמֵאָה שֶׁתַּחְתּוּיָהּ טְמֵאָה רְצוּצָה הִיא,
52 כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? כִּשְׁלֵא הִיא
53 הָאֵהָל אָדָם אוֹ כָּלִים; אֲבָל אָדָם אוֹ כָּלִים שֶׁנֻּעְשׂוּ
54 אֵהָל עַל הַטְּמֵאָה, בֵּין שֶׁהָיוּ הֵן עֲצָמָן אֵהָל בֵּין שֶׁהָיוּ
55 עֲמוּדֵי הָאֵהָל, אֶפְלוּ הָיוּ כָּלִים שְׂאִין מְקַבְּלִין טְמֵאָה
56 כֹּל עֶקֶר⁸ - הָרִי אֵלּוּ מְבִיאִין אֶת הַטְּמֵאָה, וְאִין
57 חֻצֵצִין בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה. בִּיעֵד? לוֹחַ שֶׁהָיָה מְנַח עַל
58 גְּבִי אֲרֻבָּעָה בְּגִי אָדָם אוֹ עַל גְּבִי אֲרֻבָּעָה כָּלִים, אֶפְלוּ
59 כָּלִי אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מְכַלִּים שְׂאִין לְמִינָן טְמֵאָה,
60 וְאִין צְרִיף לֹמֵר אִם הִיא מְנַח עַל אֲרֻבָּעָה שְׂפוּדִין
61 אוֹ אֲרֻבָּעָה קְנִים שְׂגֹבֹהֵין טַפַּח, וְהִיְתָה טְמֵאָה
62 וְכָלִים תַּחְתּוּיָהּ - הַכָּלִים טְמֵאִים⁹. וְאִם הָיוּ כָּלִים עַל
63 גְּבִיּוֹ, אֶפְלוּ שְׁלֵא כְּנֻגָד הַטְּמֵאָה - טְמֵאִים¹⁰. וְאִם
64 הִיְתָה טְמֵאָה עַל גְּבִי לוֹחַ וְכָלִים תַּחְתּוּיָהּ - כֹּל כָּלִים
65 שֶׁתַּחַת הַלוֹחַ טְמֵאִין. אֲבָל אִם הַלוֹחַ הִיא מְנַח עַל
66 גְּבִי אֲרֻבָּעָה אֲבָנִים אוֹ עַל גְּבִי בְּהֵמָה וְחִיָּה¹¹, וְהִיְתָה
67 טְמֵאָה תַּחְתּוּיָהּ - הָרִי הַכָּלִים שְׁעַל גְּבִי טְהוֹרִין.

1) יבאר שטפח על טפח ברום טפח מביא טומאה וחוצץ
בפניה וקריו אוהל, אדם או כלים שהם אוהל אם חוצץ,
ונסר שהוא נתון על פי תנור חדש, נסר שהוא נתון על פי
שני תנורים או על פי תנור ישן, אדם שנשא כלי והאהיל
צדו האחד על הטומאה, ארונות של עץ שמניחים בהם המת
ויש בהם חלל טפח, קורה שהיא נתונה מכותל לכותל
וטומאה תחתיה, וסאה שהיא מוטה על צדה באויר, עמוד
עגול שהוא מוטל לאויר ומונח על הארץ. (2) כלומר, צריך
שיהיה טפח באורך וטפח ברוחב, ואם מצד אחד הוא פחות
מטפח אף על פי שהשני הוא יותר מטפח ומשלים את
החסר, אינו אוהל. (3) אוויר פנוי על גבי הטומאה.
(4) לא קבור. (5) וויים דקים עקומים. מפני שהמדובר
בשטח קטן נותן רבינו דוגמאות של כלים זעירים.
(6) שהרי לא נגעו בה וגם לא היו באוהל המת. (7) כאילו
נוגע השטח העליון בשטח התחתון ואין אוהל כלל.
(8) כלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה. (9) שהרי הלוח
האהיל על המת ועליהם. (10) כאילו היו תחת הלוח, כי
הלוח מונח על אדם וכלים אינו חוצץ. (11) חיות.

ב. היתה טמאה על גביו - הרי כל הכלים שתחתיו

1 מ. מדור עובדי פוכבים שהיה בו עבד (מישראל)
2 או אשה או קטן בן תשע משמירין אותו שלא יקברו
3 שם נפל - אינו צריך בדיקה. ואת מה הן בודקין?
4 את הביבין העמקים ואת המים הסרוחין. וכל מקום
5 שהחזיר והחלדה יכולין להוליך משם הנפל - אינו
6 צריך בדיקה, מפני שהן גוררין אותם משם. מדור
7 העובדי פוכבים שחרב - הרי הוא בטמאתו עד
8 שיבדק.

9. האצטונות - אין בהן משום מדור עובדי
10 פוכבים, לפי שהיא גלויה ואין בה מקום להטמין
11 הנפלים. ועשרה מקומות אין בהם משום מדור
12 עובדי פוכבים. לפי שאין דירתן קבועה, לא גזרו
13 עליהן טמאה. ואלו הן העשרה מקומות: אהלי
14 הערביים, והספות, והצריפין, והברגנין, והתקרה
15 שעל גבי העמודים ואין לה דפנות, והן פתי הקיץ,
16 ובית שער, ואוירה של חצר, והמרחץ, ומקום
17 שעושין בו החצים וכלי המלחמה, ומקום
18 הלגיונות.

19. החנות - אין בה משום מדור עובדי פוכבים,
20 אלא אם פן היה דר בתוכה. חצר שהיא טמאה
21 משום מדור העובדי פוכבים - הרי בית שער שלה
22 ואוירה טמאין כמוה. ואין מדור העובדי פוכבים
23 ולא בית הפרס בחוצה לארץ.

24. יב. עירות המבלעות בארץ ישראל, כגון סיסית
25 וכתבותיה, [אשקלון וכתבותיה], אף על פי
26 שפטורות מן המעשרות ומן השביעית - אין בהן
27 משום ארץ העמים. וחקת דרכים של עולי ככל
28 טהורות, אף על פי שהן מבלעות בארץ העמים.

יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ה

פרק שנים עשר

29 א. טפח על טפח מרבע² על רום טפח³ מביא את
30 הטמאה וחוצץ בפני הטמאה דין תורה. שאין קרוי
31 אהל אלא טפח על טפח ברום טפח או יתר על זה.
32 ביעד? כזית מן המת מנח לאויר⁴ ויצדו כלים, כגון
33 מחטין וצנורות⁵ וכיוצא בהן, ואינן נוגעים בטמאה,
34 אם האהיל עליהן אהל שיש בו טפח על טפח והיה
35 גבוה מעל הארץ טפח - הרי זה מביא את הטמאה
36 לכלים וטמאין. היו כלים אחרים על גבי אהל זה
37 שיש בו טפח על טפח - הרי הן טהורין, מפני
38 שהאהל חוצץ בינם ובין הטמאה. הנה למדת,
39 שכשם שהאהל מטמא כל שתחתיו, מציל כל

שבעה. אבל אדם וכלים שלא נגעו במרדע זה ולא נשאוהו אלא האהילו טהורים לגמרי, ואין לחוש שמא מת אינו מטמא באוהל כלל.

26 ו. אַרְוֹנוֹת שֶׁל עֵץ שֶׁמְנִיחִין בְּהֵן אֶת הַמֵּת - אֵינָן
27 כְּקֹבֵר²⁸, [אַבְל] (אֶלָּא) אִם יֵשׁ בֵּין כְּסוּי הָאָרוֹן וְהַמֵּת
28 גְּבֵה טֶפַח - חוּצָי, וְהַעוֹמֵד עַל גְּבֵי הָאָרוֹן טְהוֹר מִן
29 הַתּוֹרָה. וְאֵף עַל פִּי שָׂרֵב אַרְוֹנוֹת יֵשׁ בְּהֵן חֲלָל טֶפַח,
30 הַוְּאִיל וְיֵשׁ שְׂאִיִן שֶׁם חֲלָל טֶפַח - גָּזְרוּ עַל כָּל
31 הָאַרְוֹנוֹת שְׂאִיִן חוּצָיִן, וְשִׁיחָהּ הַמְהַלֵּף עַל גְּבֵי
32 הָאָרוֹן כְּנוֹגֵעַ בְּמַת אוֹ בְּקֹבֵר²⁹.

(28 בנוי, שמטמא מכל צדדיו, ודינים ככל דבר המאהיל על הטומאה. (29 מקור דין זה בברכות יט. "אמר ר' אלעזר ברי צדוק מדלגין היינו על גבי ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל". והוא היה כהן ואסור לו להיטמא למתים. וביארו שם שמפני כבוד המלכות מותר בטומאות דרבנן, ומזה למד רבינו, שארונות של עץ אינם כקבר המטמא מן התורה.)

33 ז. קוֹרָה שֶׁהִיא נְתוּנָה מִכְתָּל לְכַתֵּל וְהַטְּמָאָה תַּחְתֶּיהָ:
34 אִם יֵשׁ בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח³⁰ - מְבִיאָה אֶת הַטְּמָאָה תַּחַת
35 כְּלָהּ, וְכָל הַכְּלִים אוֹ אֲדָם שֶׁתַּחְתֶּיהָ טְמֵאִים. אֵף עַל
36 פִּי שְׂאִיִן כְּלָהּ שָׁנָה וּקְצָתָהּ פְּחוּתָהּ מִטֶּפַח³¹, מִפְּנֵי
37 שְׂקֻצָתָהּ מִקְצַת אֹהֶל הוּא. וְאִם אֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח
38 - טְמָאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיִוֶּרְדֶת, כְּמוֹ
39 שֶׁבִּאֲרָנוּ. כְּמָה יִהְיֶה בְּהַקְפָּה³² וְיִהְיֶה בָּהּ פּוֹתֵחַ
40 טֶפַח? בְּזִמְנֵן שֶׁהִיא עֲגֻלָּה - שְׁלִשָּׁה טֶפַחִים, וּבְזִמְנֵן
41 שֶׁהִיא מְרַבֵּעַת - אַרְבָּעָה טֶפַחִים.

(30 הקורה רחבה טפח. (31 וגם הכלים הנמצאים במקום שאין בו טפח טמאים. זה למד מלשון המשנה; מביא את הטומאה "תחת כולה". ואפילו אם הטומאה מונחת תחת הקורה במקום שאין בו טפח, מפני שזה כשיפועי אהלים. (32 אורך חוט החוגר את כל עובי הקורה.)

42 ח. סָאָה שֶׁהִיא מְטָה עַל צִדָּהּ³³ בְּאִוִיר³⁴ - אֵינָה
43 מְבִיאָה אֶת הַטְּמָאָה תַּחַת כְּלָהּ עַד שִׁיחָהּ בְּהַקְפָּה
44 אַרְבָּעָה טֶפַחִים וּמְחֻצָּה בְּקִרְוֵב, כְּדִי שִׁיחָהּ גְּבֵה
45 הַצִּד הָעֲלִיּוֹן³⁵ טֶפַח וּמְחֻצָּה, וְיִהְיֶה הַטֶּפַח עַל טֶפַח
46 מְנֻנָּה גְּבֵהוּ מֵעַל הָאָרֶץ טֶפַח³⁶. לְפִיכָּהּ, אִם הִיתָה
47 גְּבוּהָה מֵעַל הָאָרֶץ חֲצִי טֶפַח³⁷ וְיִהְיֶה בְּהַקְפָּה
48 שְׁלִשָּׁה - מְבִיאָה אֶת הַטְּמָאָה³⁸. וְכֵן עֲמוּד עֲגֻלָּה³⁹
49 שֶׁהוּא מְטָל לְאִוִיר וּמְנַח עַל הָאָרֶץ - אֵינוֹ מְבִיא
50 טְמָאָה תַּחַת דְּפָנוּ עַד שִׁיחָהּ בּוֹ הֵקֵף עֲשָׂרִים
51 וְאַרְבָּעָה טֶפַחִים; וְאִם אֵין בְּהַקְפּוֹ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה
52 טֶפַחִים - טְמָאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵעַת וְיִוֶּרְדֶת. זֶה
53 שֶׁהֶצְרִיכוּ עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה טֶפַחִים - עַל הָעֶקְרִין
54 שְׂפּוֹמְכִים עֲלֵיהֶן חֲכָמִים בְּהַשְׁבּוֹן כָּל הַמְשַׁפְּטִים:
55 שְׂכָל שֵׁישׁ בְּהַקְפּוֹ שְׁלִשָּׁה - יֵשׁ בּוֹ רַחֵב טֶפַח, וְכָל
56 טֶפַח עַל טֶפַח בְּרַבּוּעַ - יֵשׁ בְּאַלְכֶסוֹנוֹ טֶפַח וְשִׁנֵּי

1 טְהוֹרִין, מִפְּנֵי שֶׁהָאֹהֶל חוּצָי בְּפָנֵי הַטְּמָאָה. וְכָלִי
2 גְּלָלִים וְכָלִי אֲבָנִים וְכָלִי אֲדָמָה הִבְּאִים בְּמִדָּה¹² -
3 הָרִי הֵם בְּאֹהֶלִים וְאֵינָם כְּכָלִים, וְלְפִיכָּהּ חוּצָצִים
4 בְּפָנֵי הַטְּמָאָה¹³.

(12 גדולים ואינם מיטלטלים ממקום למקום. (13 והוא הדין לכלי עץ הבאים במידה.)

5 ג. נֶסֶר¹⁴ שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי תַנּוּר חֲדָשׁ¹⁵ וְעוֹדֵף מִכָּל
6 צְדָדָיו¹⁶ בְּפּוֹתֵחַ טֶפַח: הִיתָה טְמָאָה תַּחַת הַנֶּסֶר -
7 כְּלִים שֶׁעַל גְּבֵי טְהוֹרִין, טְמָאָה עַל גְּבֵי - כְּלִים
8 שֶׁתַּחְתּוֹ טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁתַּנּוּר חֲדָשׁ אֵינוֹ כְּכָלִים
9 לְעֻנְנֵן זֶה¹⁷. וְאִם הִיָּה יָשׁוּן¹⁸ - הַכָּל טְמָא¹⁹.

(14 קרש. (15 תנורים שלהם עשויים מטיט בתבנית סיר גדול. וכל זמן שלא הוסקו באש אין עליהם תורת כלי כלל. (16 הקרש יוצא ברוחב טפח מחוץ לתנור סביב סביב. (17 לעניין חציצה ולפיכך הקרש חוצץ. (18 שהוסק כבר. (19 בין טומאה למעלה וכלים למטה ובין כלים למעלה וטומאה למטה, מפני שכל האוויר שתחת עוֹדֵף הנסר מכל צדדיו נידון כאוהל אחד, והנסר אינו חוצץ מפני שהתנור מעמידו והוא כעמוד של האוהל.)

10 ד. נֶסֶר שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי שְׁנֵי תַנּוּרִים, אֶפְלוּ יָשׁוּנִים,
11 וְעוֹדֵף²⁰ מְחוּצָּה לְתַנּוּר זֶה²¹ וּמְחוּצָּה לְתַנּוּר זֶה,
12 וְהִיתָה טְמָאָה תַּחְתּוֹ בֵּין שְׁנֵי הַתַּנּוּרִים - בֵּינֵיהֶן
13 בְּלֶבֶד טְמָא; אֲבָל כְּלִים שֶׁתַּחַת שְׁתֵּי הַקְּצוֹת שֶׁחוּצָּה
14 לְתַנּוּרִים - טְהוֹרִים, שֶׁהָרִי הֵן כְּשְׁנֵי אֹהֶלִים²² זֶה בְּצַד
15 זֶה. וְכֵן נֶסֶר שֶׁהוּא נְתוּן עַל פִּי תַנּוּר, אֶפְלוּ יָשׁוּן,
16 וְיִוצֵא מִזֶּה טֶפַח וּמִזֶּה טֶפַח אֲבָל לֹא מִן הַצְּדָדִין,
17 וְטְמָאָה בְּצַד זֶה - כְּלִים שֶׁבְּצַד הַשְּׁנַי טְהוֹרִין²³.

(20 טפח. (21 בקצוות, אבל לא מן הצדדים. (22 שאינם מחוברים. (23 מפני שהתנור מפסיק בין האוהלים.)

18 ה. אָדָם שֶׁנִּשְׂאָ פְּלִי, כְּגוֹן מְרַדֵּעַת וְכִיּוֹצֵא בּוֹ,
19 וְהָאֹהֶל צַד הַכְּלִי הָאֶחָד עַל הַטְּמָאָה, אִם הִיָּה
20 בְּהַקְפּוֹ²⁴ טֶפַח, אֵף עַל פִּי שְׂאִיִן בְּרַחֲבוֹ אֶלָּא רַחֵב
21 אֲצִבְעַ וְשְׁלִישׁ²⁵ - הָרִי זֶה מִטְּמָא אֶת הַנּוֹשֵׂא²⁶ וּמְבִיא
22 לוֹ טְמָאָה מְדַבְּרֵיהֶם, שֶׁגָּזְרוּ עַל שֵׁישׁ בְּהַקְפּוֹ טֶפַח
23 מִשּׁוֹם שֵׁישׁ בְּרַחֲבוֹ טֶפַח²⁷; אֲבָל אֵינוֹ מְבִיא אֶת
24 הַטְּמָאָה לְכָלִים שֶׁתַּחְתּוֹ וְלִשְׂאָר אָדָם שִׁנְאֵהִיל
25 עֲלֵיהֶן וְעַל הַטְּמָאָה עַד שִׁיחָהּ בּוֹ רַחֵב טֶפַח.

(24 של הכלי. (25 בהתאם לכלל החשבון המקובל ביריהם: "כל שיש ברחבו טפח, יש בהיקפו שלושה טפחים" (אין כלל זה מדוייק והוא מוסר רק את המספרים השלמים ולא את שבריהם) והטפח ארבע אצבעות. (26 טומאת אוהל שבעה ימים וטעון הזאת מי פרה ביום השלישי וביום השביעי. (27 שהשומע שטימאווה טומאת ערב בלבד יחשוב שטימאווה טומאת אוהל ויטעו ויאמרו שאוהל מטמא טומאת ערב בלבד, ולפיכך טימאווה טומאת

פָּרָק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

א. כָּל טֶפַח עַל טֶפַח בְּרוּם טֶפַח קָרוֹי אֹהֶל, כְּמוֹ
 שְׂבָאֲרָנוֹ², וְחוּצָן בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה וּמִבֵּיא אֶת הַטְּמֵאָה.
 בֵּין שְׁעֵשְׂאָהוּ לְהֶאֱהִיל בֵּין שְׁנַעֲשָׂה מֵאֲלִיו, אִפְלוּ
 הָיָה שְׁלֹא בִיַּדֵי אָדָם - הֲרִי זֶה מִבֵּיא וְחוּצָן. פִּיּוּצָד?
 אֶחָד חוֹר שְׁחִרְרוּהוּ מִיָּם³ אוֹ שְׂרָצִים אוֹ שְׂאֲכָלְתוּ
 מִלַּחַת⁴, אוֹ שְׂצֵבֵר אֲבָנִים אוֹ קוֹרוֹת וְנַעֲשָׂה בְּהֵן חָלָל
 טֶפַח - הֲרִי זֶה אֹהֶל וּמִבֵּיא וְחוּצָן.¹⁰

1) יבאר אוהל שאינו עשוי בידי אדם ואוהל רעוע, המביאים
 טומאה וחוצצים, ומביאים ולא חוצצים, ושאינם חוצצים
 ולא מביאים. (2) למעלה פ"ב ה"א. ראה שם.
 (3) אהלות פ"ג מ"ז. (4) מלשון הכתוב (ירמיה יז, ו): "ארץ
 מלחה", והיא מתבקעת מאליה.

ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה הָאֹהֶל חִזֵּק וּבָרִיא;
 אֲבָל אֹהֶל רְעוּעֵ⁵ אֵינוֹ מִבֵּיא אֶת הַטְּמֵאָה וְאֵינוֹ חוּצָן
 בְּפָנֵי הַטְּמֵאָה מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים מִבֵּיא
 אֶת הַטְּמֵאָה וְאֵינוֹ חוּצָן. פִּיּוּצָד? שְׂרִיגֵי הָאֵילָנוֹת⁶
 הַסּוֹכְכִים עַל הָאָרֶץ, וְהֵן הַנִּקְרָאִים סְכָכוֹת, וְאֲבָנִים
 הַיּוֹצְאוֹת⁷ מִן הַגְּדָר⁸ הַסּוֹכְכוֹת עַל הָאָרֶץ, וְהֵן
 הַנִּקְרָאִין פְּרָעוֹת⁹: אִם יְכוּלִין לְקַבֵּל מַעֲזִיבָה¹⁰
 בִּינוֹנִית¹¹ וְהֵן עוֹמְדִים - הֲרִי אֵלּוּ מִבֵּיאִין וְחוּצָצִין
 מִן הַתּוֹרָה; וְאִם אֵינָן רְאוּיִין לְקַבֵּל מַעֲזִיבָה בִּינוֹנִית,
 אֲלֹא הֵן נוֹפְלִים - הֲרִי אֵלּוּ מִבֵּיאִין מִדְּבָרֵיהֶם¹² וְאֵינָן
 חוּצָצִין. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן.²¹

5) שבקלות אפשר להזיזו ממקומו או להפילו. (6) ענפי
 העצים. (7) בולטות לחוץ. (8) של אבנים. (9) מלשון
 הכתוב (במדבר ו, ה): גדל פרע שער ראשו. (10) שכבת
 טיט, שנותנים על קרשי התקרה. (11) שהם חזקים ויעמדו
 בפני לחץ משא שכזה, מבלי להשבר או להתכופף ולהפילו.
 כחכמים במשנה שם פ"ח, ב, ולפי פירוש רבינו (ראה
 תפארת ישראל שם, יכין לג ולד). (12) במס' נדה סח, ב
 אמרו: "סככות ופרעות וכו' רבנן הוא דגזרו (חכמים הם
 שגזרו)", ולכאורה זה בניגוד למשנתנו שהסככות והפרעות
 מביאים וחוצצים, ומשמע שמן התורה הם כאוהל ממש,
 שהרי חכמים לא יטהרו דבר שהוא טמא מן התורה, ולפיכך
 מפרש רבינו, שאם יכולים לקבל מעזיבה בינונית דינם מן
 התורה כאוהל ומביאים וחוצצים, ובגמרא נדה שם המדובר
 כשאינם יכולים לקבל מעזיבה כזו, ומן התורה אינם אוהל,
 וגזרו רבנן להחמיר שיביאו את הטומאה, אבל לא הקילו
 לענין חציצה (כסף-משנה).

ג. אֵלּוּ¹³ מִבֵּיאִין וְחוּצָצִין: פְּלִי עֵץ הַבַּא בְּמִדָּה¹⁴.
 וְכֵן פְּלִי אֲבָנִים פְּלִי גְלָלִים פְּלִי אֲדָמָה הַבָּאִין בְּמִדָּה.
 וּפְשׁוּטֵי פְּלִי עוֹר וְיִרְיַעָה וְסָדִין וּמִפְּץ¹⁵ וּמִחֲצָלַת¹⁶
 שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין אֹהֶלִים¹⁷. וּבְהֵמוֹת אוֹ חֵיוֹת, בֵּין טְמֵאוֹת
 בֵּין טְהוֹרוֹת. וְהוּא שְׂפִיָּה רֹאשׁ זוֹ בֵּין רְגְלֵי זוֹ וְהִיוּ
 פְּלָן דְּבוֹקוֹת. וְהַעוֹף שֶׁשָּׂכַן¹⁸. וְהַחוּטֵט בְּשִׁבְלִים¹⁹

1 חֲמִשִּׁין. לְפִיכָף, אִם הָיָה בְּהֶקֶף הָעֲמוּד עֲשָׂרִים
 2 וְאַרְבָּעָה טְפָחִים - נִמְצָא תַּחַת כָּל דָּפְנוֹ טֶפַח עַל רוּם
 3 טֶפַח מְרַבָּע וְיֵתֵר מֵעֵט, שְׁחִשְׁבוֹנוֹת אֵלּוּ בְּקִרְוֵב הֵן.

33) הסאה היא כלי מידה עגול והניחה על צידה העגול ולא
 על שוליה. (34) במקום גלוי. (35) הנקודה הגבוהה
 ביותר מעל פני הקרקע. (36) אם תחתוך את הסאה במקום
 המרוחק טפח מן הקרקע אפשר יהיה לרבע בשטח החתך
 טפח על טפח. והחשבון הוא כזה: כשיש בהיקפו ארבעה
 טפחים וחצי שהם שמונה עשרה אצבעות יהיה רחבו של
 העיגול (הקוטר) טפח ומחצה היינו שש אצבעות, ואם
 תחתוך את הסאה באמצע גבהה תקבל שטח עגול שרחבו
 שש אצבעות וגבהו מעל הארץ 3 אצבעות, וכדי להגיע
 לרום טפח יש להגביה את נקודת החתך עוד אצבע ומתוך
 כך יצטמצם הרוחב אצבע מכאן ואצבע מכאן וישאר רוחב
 בן ארבע אצבעות (טפח), ויצא לך מרובע של טפח על טפח
 ברום טפח (על-פי הכסף משנה). (37) תלוייה באוויר
 ומרוחקת חצי טפח מהקרקע. (38) במקרה זה השטח
 הרחב ביותר, שהוא טפח על טפח, גבוה חצי טפח מדופנה
 התחתון של הסאה וממנו לארץ עוד חצי טפח, ויצא לך
 טפח על טפח ברום טפח. [בשני הדינים האלה המדובר
 בסאה, שהיקפה שווה בכל אורכה ואינה מתעגלת לא בכיוון
 שוליה ולא בכיוון פיתהה]. (39) משנה שם פרק י"ב ז. -
 ההבדל בין עמוד לסאה הוא, שהסאה חלולה וכשיש בה
 השיעור שנאמר למעלה הרי היא כאוהל ומביאה את
 הטומאה, והעמוד הוא גוש אטום והטומאה שתחתיו היא
 טומאה רצוצה (ראה למעלה הלכה א), אולם, כשהעמוד
 העגול מונח על הארץ לארכו יש מקום פנוי תחת עיגולו
 ואם יש במקום זה טפח על טפח ברום טפח דינו כאוהל
 ומביא את הטומאה אפילו למקומות שאינם גבוהים מן
 הקרקע טפח (ראה למעלה הלכה ז). חשבו חכמים ומצאו,
 שאם היקפו של העמוד הוא עשרים וארבעה טפחים
 ולמעלה אפשר לרבע במקום פנוי זה טפח על טפח ברום
 טפח, מה שאין כן בהיקף פחות מזה. כיצד? נקוט בידך שני
 כללים: א. הכלל שלמעלה, שהיקפו של עיגול הוא פי
 שלושה ברחבו (בקוטר); ב. כל טפח שבצלע המרובע
 שווה-הצלעות נותן טפח ושני חומשי טפח באלכסונו של
 המרובע. ויוצא מזה, שאם ההיקף הוא 24 טפחים רוחב
 העיגול הוא שמונה טפחים. וכאשר תצייר מרובע של 8 על
 8 על פני העיגול הזה מבחוץ יהיה אלכסונו של מרובע זה
 8 טפחים ועוד 16 חומשים, השמונה מכסים את רוחב
 העיגול ושש עשרה החומשים עודפים על הרוחב 8 מכאן
 ו-8 מכאן. ועכשיו תצייר מרובע קטן שהעודף יהיה
 אלכסונו. מרובע קטן זה יהיה בו קצת יותר מטפח על טפח,
 שהרי הטפח נותן אלכסון של שבעה חומשי טפח וכאן יש
 לך 8 חומשים ונשאר עודף קטן של חומש אחד באלכסון,
 שהוא כשני שלישי חומש במרובע. וזהו שסיים רבינו הלכה
 זו בכתבו: "ויתר מעט, שחשבונות אלו בקירוב הם". אגב,
 גם שני הכללים עצמם אינם בתכלית הדיוק. יש בהיקף יותר
 מפי שלושה ברוחב (3,1415), והאלכסון גדול קימעה משבע
 חמישיות, ולא הטילו חכמים על האדם לחשב חשבונות
 הנדסיים מדוייקים כל כך.

19 יְרָקוֹת שְׁמָנִינוּ. וְכַפַּת הַבְּרֶדֶת⁴⁰ וְהַשְּׁלֵג וְהַכְּפֹרֶת⁴¹
 20 וְהַגְּלִיד⁴² וְהַמְּלַח. וְהַדּוֹלֵג⁴³ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם,
 21 וְהַקּוֹפֵץ⁴⁴ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם. וְהַעוֹף הַפּוֹרֵחַ, וְטָלִית
 22 הַמְּנַפֶּנֶת⁴⁵, וְסַפִּינָה שֶׁהִיא שְׂטֵה עַל פְּנֵי הַמַּיִם. כָּל
 23 אֵלוֹ לֹא מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין. שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁהָאֵהִילוּ
 24 - אֵינוֹ אֵהֵל הַמִּתְקַיֵּם⁴⁶.

(36) שם משנה ה. (37) צמחים שבתוכם גרעונים הנאכלים.
 (38) שהם עצמם נאכלים. (39) מפני שאין להם קיום אינם
 כאוהל, ואם הם תלושים דינם ככל האוכלין. (40) בגודל
 טפח. (41) טיפות הטל שקפאו. (42) קרח. (43) רגל
 אחת מצד זה של הטומאה, והשנייה בצד שני. (44) בשתי
 רגליו ביחד. (45) הרוח מגביהה אותה והיא מאהילה על
 הטומאה, אבל אינה מחוברת לשום מקום. (46) אינו
 מתקיים כלל והוא גרוע מאוהל רעוע, שמביא את הטומאה
 מדבריהם (למעלה הלכה ב).

25 ו. קָשֶׁר⁴⁷ אֶת הַסַּפִּינָה בְּדָבָר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַעֲמִידָה⁴⁸,
 26 כְּבֶשׂ פָּנֶף הַטָּלִית בְּאַבְזָן⁴⁹ - הֲרִי זֶה מְבִיאָה אֶת
 27 הַטְּמָאָה.

(47) שם. (48) בשבת קא, ב "והוא (בתנאי) שקשרה
 בשלשלת ברזל". מובן שברזל לאו דוקא, וגם חבל חזק
 המעמיד את הספינה דינו כברזל. (49) הניח על כנפה אבן
 כבידה, והרוח אינה מזיזה את הכנף, והטלית מתנופפת
 ומאהילה.

28 ז. נֶסֶר⁵⁰ שֶׁהוּא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם וְטְמָאָה תַּחַת צֵדוֹ
 29 הָאֶחָד - הֲרִי הַפְּלִים שֶׁתַּחַת צֵדוֹ הַשְּׁנַי טְהוּרִים;
 30 שְׁהַרִי כְּבָר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַסַּפִּינָה הַשְּׂטֵה אֵינָה מְבִיאָה
 31 הַטְּמָאָה.

(50) תוספתא אהלות פ"ט ה"ו.

32 ח. אֵלוֹ⁵¹ חוֹצְצִין⁵² וְלֹא מְבִיאִין: מִסְכַּת⁵³ פְּרוּסָה,
 33 וְחִבְלֵי מִטָּה⁵⁴, וְהַמְּשַׁפְּלוֹת⁵⁵, וְהַסְּרִיגוֹת⁵⁶
 34 שֶׁבְּחִלּוֹנוֹת. פִּיצֵד הֵן חוֹצְצִין? שְׂאֵם הִיָּה חִלּוֹן בֵּין
 35 שְׁנַי פְּתִים וְהַטְּמָאָה בְּבֵית אֶחָד, וְהִיָּה אֶחָד מֵאֵלוֹ
 36 מְתוּחַ בְּחִלּוֹן זֶה וְסִתְמוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בִּיגִיָּהֶן
 37 אֲוִיר⁵⁷ - הֲרִי אֵלוֹ חוֹצְצִין וְלֹא תַפְנֵס טְמָאָה לְבֵית
 38 שְׁנַי. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה שֵׁם בְּסְרִיגוֹת אֵלוֹ אוֹ בְּעִינֵי
 39 הַמְּשַׁפְּלוֹת אוֹ בֵּין חֶבֶל לְחֶבֶל פּוֹתֵחַ טַפַּח; שְׂאֵם הִיָּה
 40 שֵׁם פּוֹתֵחַ טַפַּח - תַּפְנֵס בּוֹ הַטְּמָאָה, כְּמוֹ שֶׁתַּבְּאָר⁵⁸.

(51) שם משנה ד. (52) כגון שהיו מונחים על ארובה של
 הבית שטומאה בתוכו וכלים טהורים על גביהם או
 שסותמים חלון שבין בית לבית. (53) מחצלת (רבינו
 בפירושו שם. ראה ר"ש, ברטנורא ותפארת ישראל,
 שפירושו: חוטי שתי). (54) חבלים סרוגים שמניחים אותם
 על המיטה כדי לקבל את הכרים והכסתות, ואויר מפסיק
 בין חבל לחבל. (55) סלים קלועים שמוציאים בהם את
 הזבל. (56) שבכות. (57) הסריגה אינה צפופה. ואויר
 מפסיק בין חבל לחבל וכדומה. (58) בפרק הבא.

1 מְקוֹם לְקַטֵּן לְהַצִּילוֹ מִן הַשְּׂמֶשׁ. וְאֶבְלִין שְׂאִיִן
 2 מְכַשְּׂרִין, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְמְאוּ¹⁹. יְרָקוֹת הַמִּתְקַיֵּמִין
 3 בַּיּוֹמֹת הַחֹמֶה וְהַגְּשָׁמִים - הֲרִי הֵן פְּאִילָנוֹת וּמְבִיאִין
 4 וְחוֹצְצִין. וְאֵלוֹ הֵן: הָאָרוֹס²⁰ וְהַקִּיסוֹס²¹ וְיִרְקוֹת
 5 חֲמוֹר²² וְדַלְעַת יוֹנִית. וְכֵן הַסְּכָכוֹת וְהַפְּרָעוֹת²³
 6 וְהַזִּיזִין וְהַגְּזוֹרוֹת²⁴ וְהַשׁוֹכְכוֹת וְהַשְּׂקִיפִין²⁵
 7 וְהַסְּלָעִים²⁶ וְהַנְּחִירִים²⁷ וְהַשְּׁנִינִין²⁸. כָּל אֵלוֹ מְבִיאִין
 8 וְחוֹצְצִין.

(13) שם משנה א. (14) גדולים וכבדים. ראה למעלה פ"ב
 ה"ב וביארנו שם. (15) שטיח עשוי מגמי. (16) עשויה
 מקנים או קש. (17) שעשאוים אוהל ממש נטוי (תנאי זה
 נמשך אל כל האמור בבבא זו, החל מפשוטי כלי עור).
 ואע"פ שהם מקבלים טומאה, וכל דבר המקבל טומאה אינו
 חוצץ, מכיוון שעשאוים אוהל ממש נטוי, בטלו מתורת כלי
 (רבינו בפירושו למשנתנו). (18) וקשור לעץ או לכותל
 (רבינו במשנה שם). (19) אבל אוכלין המוכשרים לקבל
 טומאה אינם חוצצים (לקמן ה"ד). (20) איריס. (21) מין
 עשב המתפשט לגבהו ולרחבו, ומשתמשים בו להאהיל.
 (22) מין קישואים, בערבית "אלתקם" (רבינו במשנה שם).
 (23) נתבאר דינם למעלה (הלכה ב). (24) אבן או עץ
 הבולט מכותל הבית, ובסופו תוספת. כשהתוספת כלפי
 מעלה נקרא זיו, ואם היא כלפי מטה - נקראת גזורה (רבינו
 בפירושו למשנה כאן. ראה משנה שם פ"ד, א).
 (25) רבינו במשנה שם מפרש: "תוספת ההרים" כנראה
 בליטות באמצע גבהם. (26) אבן יוצאת מן הכותל (שם),
 [ויש מפרשים: נקיצי הסלעים]. ואין זה דומה לזיו וגזורה
 שנעשו בידי אדם בכוונה. (27) רבינו במשנה גורס
 "והגהרים", מלשון "ויגהר ארצה" (מלכים-א יח, מב).
 ופירושו: תוספת הכותל המשתפעת כלפי הקרקע.
 (28) שיני הסלע בראש ההר (רבינו שם).

9 ד. וְאֵלוֹ²⁹ מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין: הָאֶדָם³⁰. וְכִלֵּי עֵץ
 10 שְׂאִיִן בְּאִין בְּמִדָּה. מִפְּנֵי שֶׁהֵן כְּכֹל הַפְּלִים
 11 וּמִתְטַמְּאִין. וּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עוֹר וְיִרְיָעָה וְסִדִּין וּמִפְּץ
 12 וּמִחֲצֵלֶת שְׂאִין עֲשׂוּיִין אֵהֵלִים, אֲלֹא מִתּוֹחִין
 13 בְּלֶבֶד³¹, וְאִין לְהֵן שְׁפוּעַ וְאִין שֵׁם כְּתִלִים. וּבִהְמָה
 14 וְחִיָּה שְׂמֵתוֹ³², וְאֶבְלִין טְמֵאִין אוֹ מְכַשְּׂרִין. שְׂדָבָר
 15 טְמֵא³³ אֵינוֹ חוֹצֵץ. וְרַחִים שֶׁל יָד³⁴, שֶׁהֲרִי הִיא בְּכֹלֵל
 16 כְּלֵי אֲבָנִים³⁵. כָּל אֵלוֹ מְבִיאִין וְאִיִן חוֹצְצִין.

(29) שם פ"ח מ"ג. (30) שם פ"ו ה"א. (31) פרושים
 מלמעלה כגב בלי כתלים. (32) ונבילה מטמאה. והוא-הדין
 כשנשחטו, שהרי הוכשרו בשחיטה (רבינו בפ"ב מהלכות
 אבות הטומאות ה"ז, וראה באות הבא). (33) וכן המוכשר
 לקבל טומאה, שהרי הוא מתטמא עכשיו (רבינו במשנה
 שם). (34) שאינם כבדים כל-כך. (35) שאינם באים
 במידה.

17 ה. וְאֵלוֹ³⁶ לֹא מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין: הַזְּרָעִים³⁷
 18 וְהַיְרָקוֹת³⁸ הַמְּחַבְּרִין לְקַרְקַע³⁹, חוֹץ מִן הָאֲרָבַע

פָּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

38 בית חוצה לה ונעשית חלון זו פמת תקרה והרי היא
 39 בין שני בתיים - שעורה בפותח טפח. נתן את
 40 התקרה באמצע החלון - הפתחון שפחת התקרה
 41 שעורו בפותח טפח, והעליון שלמעלה מן התקרה
 42 שעורו כפונדיון, מפני שהוא גלוי לאויר.

43 ו. החור שבדלת, או ששיר בה החרש מקום פתוח
 44 מלמעלה או מלמטה, או שהגוף את הדלת ולא גמר
 45 להדקה ונשאר אויר בין שתי הדלתות, או שפגור
 46 הדלת ופתחו הרוח, בכל אלו: אם היה הפותח
 47 באגרוף - הטמאה יוצאה ממנו ונכנסת לה במקום
 48 פתוח זה; ואם היה פחות מפאגרוף - הרי הוא
 49 כסתום.

50 ז. העושה חור בכחל כדי להניח בו קנה או מסמר
 51 גדול, או לראות ממנו העוברים והשבים, או לדבר
 52 עם חברו - הרי זה פחלון העשויה לתשמיש
 53 ושעורה בפותח טפח.

יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ה

פָּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

54 א. חלון תשמיש שסתמה פלה או סתמה עד
 55 שנשאר בה פחות מטפח, אם בדבר החוצץ בפני
 56 הטמאה סתם - הרי זה חוצץ. והוא שיהיה דבר
 57 שאין דעתו לפנותו. לפיכך, אם סתם החלון או
 58 מעטו באכלין שאינן מכשרין² - אינן חוצצין; שאף
 59 על פי שאין מקבלין טמאה והרי הן טהורין³, דעתו
 60 לפנותן⁴. היו סרוחין - הרי אלו חוצצין. וכן תבן
 61 סרוח - חוצץ, ושאינו סרוח - אינו חוצץ, מפני
 62 שדעתו לפנותו⁵. תבואה שגדלה וסתמה את החלון
 63 או מעטתו - אינה חוצצת, לפי שדעתו לפנותה
 64 שמה תפסיד הכתל⁶. היה עקרה רחוק מן הכתל
 65 ונטה ראשה וסתם - הרי זה חוצצת. וכן כל פיוצא
 66 בזה.

1 יבאר דין חלון תשמיש שסתמה כולה או עד שנשאר בה
 פחות מטפח, אם סתמו באוכלין שאינם מוכשרים או
 סרוחים או תבואה שגדלה וסתמה, חבית שהיא מליאה
 גרוגרות סרוחות שאינן מוכשרות ומונחות בחלון, כל
 הדברים הראויים למעט בהם החלון ודבר טמא אם חוצץ.
 2 אף על פי שאינם מוכשרים. (3) ואמרנו למעלה (פרק
 י"ד הלכה ג), שאוכלים טהורים חוצצים. (4) ושם המדובר
 כשהניחם בכוונה על מנת להשאים זמן מסויים. (ואולי יש
 לחלק בין אוהל למחיצה, אוהל חוצץ אפילו דעתו לפנות,
 ומחיצה רק כשאין דעתו לפנות). (5) מיד. (6) שרשי
 התבואה חותרים תחת הכותל.

67 ב. חבית שהיא מלאה גרוגרות סרוחין, שאינן

1 יבאר שאין טמאה נכנסת לאוהל ולא יוצאת ממנו
 בפחות מטפח על טפח, חלון הנעשה לאורה וחלון הנעשה
 שלא בידי אדם, מאור שהתחיל לסותמו ולא הספיק לגמרו,
 חלון העשוי לאורה או לתשמיש והיה בו שבכה, וחלון
 שבין שני בתיים, חור שבדלת או העושה חור בכותל להניח
 בו מסמר.

2 א. אין טמאה נכנסת לאהל ולא יוצאה ממנו בפחות
 3 מטפח על טפח. כיצד? חלון שבין בית לבית או
 4 שבין בית לעליה: אם יש בו טפח על טפח מרבע
 5 והיתה טמאה באחד מהן - הבית השני טמא; אין
 6 בחלון פותח טפח - אין הטמאה יוצאה ממנו ולא
 7 נכנסת לאהל השני. במה דברים אמורים? בחלון
 8 שעשה אותו האדם לתשמיש; אבל חלון שעשה
 9 אותו האדם לאורה כדי שיפגס ממנו האור - שעורו
 10 כפונדיון, והטמאה יוצאה ממנו. כיצד? היתה
 11 טמאה בבית, וכא אדם ונסמך לחלון זה של מאור
 12 או שהניח בו כלי או שהאחיל עליו אהל בצד הכתל
 13 - נטמא כל שבאהל, שהטמאה יוצאה לו. וחלון
 14 העשוי לאורה הוא שאין עליו תקרה, אלא גלוי
 15 הוא לשמש.

16 ב. חלון הנעשה שלא בידי אדם, כגון שחררוהו
 17 מים או שרצים או שאכלתו מלחת, או שהיה חלון
 18 פקוק ונטל הפקק, או שהיתה בו זכוכית ונשברה -
 19 שעורו מלא אגרוף, והוא פראש גדול של אדם.
 20 והוא שלא חשב עליו לתשמיש; אבל אם חשב
 21 עליו לתשמיש - שעורו בפותח טפח. חשב עליו
 22 למאור - שעורו כפונדיון. שהמחשבה פאן
 23 כמעשה.

24 ג. מאור שהתחיל לסתמו ולא הספיק לגמרו, מפני
 25 שלא היה לו טיט או שקראו חברו או שחשכה לילי
 26 שבת, ונשאר ממנו מעט: אם נשאר ממנו רום
 27 אצבעים על רחב הגודל - מביא את הטמאה; פחות
 28 מכאן - הרי הוא כסתום.

29 ד. חלון גדול העשוי לאורה והיה בה שבכה וכיוצא
 30 בה: אם יש שם במקום אחד ממנה כפונדיון -
 31 מביא את הטמאה ומוציא את הטמאה; היה נקבי
 32 השבכה דקים ואין באחד מהן כפונדיון - הרי זה
 33 כסתומה. וכן חלון העשויה לתשמיש ובה סבכות
 34 ורפפות: אם יש במקום אחד טפח על טפח מרבע
 35 - מביא ומוציא, ואם לאו - הרי היא כסתומה.

36 ה. חלון שהיא גלויה לאויר - שעורה כפונדיון,
 37 מפני שאינה עשויה אלא לאורה, כמו שאמרנו. בנה

32 אָצְלוּ וְאֵין דַּעְתוֹ לַפְנוֹתָן²⁶, וּלְפִיכֶךָ מִמַּעֲטִין אֶת
33 הַטֶּפַח.

24) וגם אינם חשובים. 25) אבל מוכשרים אינם חוצצים אפילו אין דעתו לפנותם. 26) אנו מניחים, שאין דעתו לפנותם, אבל כביצה אוכלין אינם ממעטים, אלא אם גילה דעתו להשאירם במקום זה.

34 ד. סתם החלון בכלי חרש והיה פיו לחוץ - הרי זה
35 חוצץ, לפי שאינו מטמא מגבו והרי הוא טהור.
36 וצריך להיות כלי חרש זה מאוס ונקוב עד שלא
37 יהיה ראוי אפלו להקזו בו דם, כדי שלא תהיה
38 דעתו לפנותו.

39 ה. היה בבית מת או רבע עצמות וכיוצא בהן
40 מעצמות המטמאות באהל, ומעט החלון של בית
41 זה בעצם פחות מפשעוניה²⁷ - אינו מעוט, שהעצם
42 מצטרף לעצמות²⁸. וכן אם היה שם מת או פזית
43 מבשר המת, ומעט החלון בפחות מקזית מבשר
44 המת - אינו מעוט, לפי שהבשר מצטרף לפשר.
45 אבל עצם פחות מפשעוניה ממעט על ידי פזית
46 בשר²⁹, ופחות מקזית בשר ממעט על ידי רבע
47 עצמות וכיוצא בהן. מעט את הטפח בשתי וערב³⁰
48 המנגעין או בגוש מבית הפרס - אינו מעוט, שדבר
49 טמא אינו חוצץ³¹. עשה לבנה מעפר בית הפרס -
50 הרי זו טהורה וממעט; שלא אמרו³² אלא גוש
51 כבדית³³. נסתם הטפח או נתמעט בקורי עפכיש³⁴:
52 אם היה בה ממש³⁵ - הרי זו חוצצת, ואם אין בה
53 ממש - אינה חוצצת.

27) אף על פי שאינה מטמאה. 28) שבתוך האוהל, מפני שהיא ממין הטומאה. 29) מפני שהיא ממין אחר אינה מצטרפת לכזית הבשר. 30) חוטי אורך וחוטי רוחב העומדים לאריגה והם מיטמאים בנגעי צרעת (פרק י"ג מטומאת צרעת הלכה א), אבל לא בטומאות מת ושרץ ונבילה. 31) ואפילו כשהוא ממין אחר וגם הטומאה היא מסוג אחר לגמרי. 32) חכמים, שביט הפרס טמא. 33) במצבו הטבעי. 34) שדרכם להימצא בחלונות. 35) שהם עבים ולא ינותקו מאליהם.

פֶּרֶק שְׁשֵׁה עָשָׂר

54 א. אַרְבֵּה² שֶׁהִיא בְּאֲמָצֵעַ תִּקְרָת הַבַּיִת, בֵּין שְׁנֵי בָּהַ
55 פּוֹתֵחַ טֶפַח בֵּין שְׁאֵין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח, וְהִתְהַ טִמְאָה
56 תַּחַת תִּקְרָת הַבַּיִת - כְּנִגְדַּ אַרְבֵּה³ טָהוֹר⁴, שֶׁהִרִי הוּא
57 גְּלוּי לְאוֹר, וְשֶׁאֵר הַבַּיִת טָמֵא. הִיתָה טִמְאָה כְּנִגְדַ
58 אַרְבֵּה בְּלֶבֶד - כָּל הַבַּיִת טָהוֹר⁵. הִיתָה מְקַצֵּת
59 הַטִּמְאָה תַּחַת הַתִּקְרָה וּמְקַצֵּתָה תַּחַת אַרְבֵּה⁶: אִם
60 הִיא בְּאַרְבֵּה פּוֹתֵחַ טֶפַח - הַבַּיִת כָּלוּ טָמֵא⁷, וְכִנְגְדַ
61 כָּל הָאַרְבֵּה טָמֵא⁸; אִין בָּהּ פּוֹתֵחַ טֶפַח: אִם יֵשׁ
62 בְּטִמְאָה כְּדִי שֶׁתַּחֲלֵק וְיִמָּצֵא כְּשֶׁעוֹר תַּחַת הַתִּקְרָה

1 מְכַשְׂרִין וְלֹא רְאוּיִין לְאֲכִילָה⁸, וּמִנַּחַת בַּחֲלוֹן וּפִי
2 הַחֲבִית כְּלָפִי הַטִּמְאָה⁹, שֶׁהִרִי הַחֲבִית טִמְאָה¹⁰, וְכֵן
3 קָפָה שֶׁהִיא מְלֵאָה תִּבְּן סְרוּחַ, שְׁאֵינוּ רְאוּיִי לֹא
4 לְמֵאֲכֹל בַּהֵמָה וְלֹא לְטִיט¹¹ וְלֹא לְהַסְקָה, וּמִנַּחַת
5 בַּחֲלוֹן: אִם יְכוּלִין הַגְּרוּגְרוֹת וְהַתִּבְּן לַעֲמֹד בְּפָנֵי
6 עֶצְמָן כְּשֶׁיִּטֵּל הַכָּלִי שֶׁהֵן בּוֹ - הִרִי אֵלוּ¹² חוֹצְצִין,
7 וְאִם לֹא - אֵינֶן חוֹצְצִין¹³. עֲשׂוּבִים הַמְּרִים שְׁאֵינֶן
8 רְאוּיִין לְבַהֵמָה, וּמְטַלְנִיּוֹת¹⁴ שְׁאֵין בָּהֶן שְׁלֹשׁ עַל
9 שְׁלֹשׁ¹⁵ שֶׁהֵיוּ מְטַנְּפִים וְקָשִׁים כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ רְאוּיִין
10 אֶפְלוּ לְקַנַּח הַדָּם מִן הַשְּׂרִיטָה, וְהֵאִיבָר וְהַבִּשְׂרָ
11 הַמְּדַלְדָּלִים¹⁶ בְּבַהֵמָה טִמְאָה¹⁷, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה כַּחוּשָׁה
12 שְׁאֵינָה רְאוּיָה לְהִמְכַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְקַשׁוּרָה כְּדִי
13 שֶׁלֹּא תִּכְרַח¹⁸, וְהַעוֹף טָמֵא שֶׁשָּׁכַן בַּחֲלוֹן¹⁹, וְהוּא
14 שֶׁיִּהְיֶה מְשֻׂרֵט שֶׁהִרִי אֵינוּ רְאוּיִי אֶפְלוּ לְתִינוּק לְשַׁחַק
15 בּוֹ²⁰, וְעוֹבֵד כּוֹכָבִים כְּפּוֹת²¹ שֶׁהוּא מְאֹסוּרֵי הַמֶּלֶךְ
16 שְׁאֵין אַחַר יְכוּל לְהַתִּירוֹ²², וְכֵן שְׁמוֹנָה²³ בָּיוֹם
17 הַשַּׁבָּת, שֶׁהִרִי אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ, וְהַמֶּלַח הַמְּעַרֵב
18 בְּקוֹצִים שְׁאֵינוּ רְאוּיִי לֹא לְאֲכִילָה וְלֹא לְעִבְדָה, וְהוּא
19 שֶׁיִּהְיֶה מְנַח עַל הַחֶרֶשׁ כְּדִי שֶׁלֹּא יִזִּיק אֶת הַכֶּתֶל -
20 כָּל אֵלוּ מִמַּעֲטִין בַּחֲלוֹן, שֶׁהִרִי אֵינֶן מְקַבְּלִין טִמְאָה
21 וְאֵין דַּעְתוֹ לַפְנוֹתָן מִפְּנֵי שְׁאֵינֶן רְאוּיִין לְמֵלֶאכֶה. וְכֵן
22 סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלָה וְהִיא מְנַח בַּחֲלוֹן, אִם גָּמַר שֶׁתִּהְיֶה
23 שֵׁם גְּנִיזָתוֹ - הִרִי זֶה מִמַּעֲט בַּחֲלוֹן. אֲבָל הַשְּׁלֵג
24 וְהַפְּרֵד וְהַפְּפוֹר וְהַגְּלִיד וְהַמֵּיִם - אֵינֶן מִמַּעֲטִין
25 בַּחֲלוֹן, שֶׁהִרִי הֵן רְאוּיִין וּמְקַבְּלִין טִמְאָה.

7) תאנים מיובשות. 8) כמשנה כתוב סתם: "חבית של גרוגרות" ורבינו מוסיף שני תנאים: אינן מוכשרות ואינן ראויות לאכילה, בהתאם למה שכתב בהלכה הקודמת. 9) המדובר בחבית של חרס שאינה מקבלת טומאה מגבה. 10) ואינה חוצצת. 11) כגון שמעורבים בו קוצים (בבא בתרא יט, ב). 12) הגרוגרות והתבן. 13) שהרי הם עצמם אינם סותמים אלא החבית המחזיקה אותם והיא מקבלת טומאה. 14) מטליות קטנות. 15) אצבעות, ואינן מקבלות טומאה. 16) מנותקים ברובם ולא ניתקו לגמרי. 17) אבל של בהמה טהורה - טמאים ואינם חוצצים (בבא בתרא כ, א). 18) שאם היא יכולה לברוח אינה מחיצה בת קיימא. 19) והוא כחוש ואינו ראוי לאכילת אדם, וקשור שאינו יכול לברוח. 20) ולפיכך אין דעתו לקחתו משם. 21) אבל כפות שלא מטעם המלך יתירוהו עוברים ושבים. 22) נפל שנוגד לשמונה חדשי הריון.

26 ג. מעט את הטפח בפחות מקזית מבשר המת,
27 בפחות מקזית מבשר נבלה, או בעצם פחות
28 מפשעוניה מן המת, או בפחות מפעושה מן השרץ
29 - הרי אלו חוצצין; שכל אלו טהורין, ואינן
30 חשובין²⁴ אצלו, לפיכך אין דעתו לפנותן. וכן פחות
31 מפביצה אכלים שאינן מכשרין²⁵ - אינן חשובין

1 וחצי בבית וחצי זית נגד הארובה, וכן פירש בתפארת
 2 ישראל שם]. (10) אפילו אם תחת התקרה פחות מכשיעור,
 3 מפני שחלק הטומאה שכנגד הארובה מצטרף עמו.
 4 (11) טומאת הבית אינה נכנסת שם, מפני שאין בה פותח
 5 טפח. (12) וסתם את פי הארובה. (13) שם משנה א.
 6 (14) שהרי רגלו חלק מהאוהל. (15) הטומאה אינה
 7 מתפשטת לארובה כלל, ואם-כן לא האהיל בכלל עליה.
 8 (16) וסתם ברגלו את פיה. (17) האדם וגם הכלים שבכל
 9 הבית. (18) בשעה שהניח רגלו על פי הארובה לפני
 10 שנסתם. (19) האדם, אבל כל הנמצא בבית - טמא.
 11 (20) כמו שאמרנו, שאין טומאה יוצאת בפחות מפותח טפח.
 12 ואף-על-פי שאדם אינו חוצץ בפני הטומאה (למעלה פי"ב,
 13 ה"א) - כאן רגלו חוצצת. והטעם, מפני שלא האדם הוא
 14 החוצץ בפני הטומאה, אלא הגג הסתום (תפארת ישראל
 15 יכין טו).

15 ב. הִיָּה פְּנֵית מִן הַמַּת בְּפִי הָעוֹרֵב²¹ וְהָאֵהִיל עַל גְּבִי
 16 אֲרָבָה עַד שְׁנֵמְצָא פְּנֵית בְּאוֹרֵי אֲרָבָה, אָף עַל פִּי
 17 שְׂאִין בֵּה פּוֹתַח טַפַּח - הַבַּיִת טָמֵא²².

18 (21) תוספתא אהלות פי"א הי"א. (22) כל מה שבבית טמא,
 19 כחכמים שם. ואין זה דומה לטומאה תחת ארובה שבהלכה
 20 הקודמת, שאין הטומאה יוצאת כשאין בפי ארובה פותח
 21 טפח, כי שם אין אוהל כלל על הטומאה, אבל כאן הטומאה
 22 נעשתה אוהל ונתערבה בכל הבית (כסף-משנה).

18 ג. בַּיִת²³ וְאֲרָבָה בְּאֲמֻצָּע תִּקְרַת הַבַּיִת וְעַלְיָה עַל גְּבִיו,
 19 וְאֲרָבָה אַחֲרַת יֵשׁ בְּאֲמֻצָּע תִּקְרַת הָעֲלִיָּה, וְהָאֲרָבוֹת
 20 מְכוּנוֹת זֹו לְמַעְלָה מִזֹּו, בֵּין שְׁנֵי בְּאֲרָבוֹת פּוֹתַח
 21 טַפַּח בֵּין שְׂאִין בֵּהֵן פּוֹתַח טַפַּח, וְטָמֵא בְּבֵית²⁴ -
 22 כְּנֶגֶד הָאֲרָבוֹת²⁵ טְהוֹר, וְהִשְׁאָר טָמֵא²⁶. הִיָּה טָמֵא
 23 כְּנֶגֶד אֲרָבוֹת - הַרִי הַבַּיִת כְּלוּ²⁷ טְהוֹר. הֵיוּ בְּאֲרָבוֹת
 24 פּוֹתַח טַפַּח וְהִטְמֵאָה בֵּין תַּחַת תִּקְרַת הַבַּיִת בֵּין כְּנֶגֶד
 25 אֲרָבוֹת, וְנָתַן דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טָמֵא בֵּין לְמַעְלָה
 26 מְאֲרַבַּת הַבַּיִת בֵּין לְמַעְלָה מְאֲרַבַּת הָעֲלִיָּה²⁸ - הַפֶּל
 27 טָמֵא²⁹, שְׂאִין דָּבָר טָמֵא חוֹצֵץ³⁰. נָתַן דָּבָר שְׂאִינוֹ
 28 מְקַבֵּל טָמֵא³¹ עַל אֲרַבַּת הַבַּיִת - הַבַּיִת טָמֵא,
 29 וְהָעֲלִיָּה טְהוֹרָה³². נָתַנו עַל אֲרַבַּת הָעֲלִיָּה - הַבַּיִת
 30 וְהָעֲלִיָּה טָמֵאִים³³, וְכִנְגְדוֹ מְלַמְעֵלָה וְלִשְׁמִים
 31 טְהוֹר³⁴. אֵין בְּאֲרָבוֹת פּוֹתַח טַפַּח וְהִטְמֵאָה תַּחַת
 32 תִּקְרַת הַבַּיִת, וְנָתַן בֵּין דָּבָר מְקַבֵּל טָמֵא וְבֵין דָּבָר
 33 שְׂאִינוֹ מְקַבֵּל טָמֵא בֵּין עַל אֲרַבַּת הַבַּיִת בֵּין עַל
 34 אֲרַבַּת הָעֲלִיָּה - אֵין טָמֵא אֵלָא הַבַּיִת, שְׂאִין טָמֵא
 35 יוֹצֵאת לְעֲלִיָּה בְּפָחוֹת מְטַפַּח. הִיָּה טָמֵא כְּנֶגֶד
 36 אֲרָבוֹת וְנָתַן דָּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טָמֵא בֵּין לְמַעְלָן בֵּין
 37 לְמַטָּן - הַבַּיִת וְהָעֲלִיָּה טָמֵאִין³⁵, שְׂהַרִי עָרַב אֶת
 38 הַטָּמֵא. נָתַן דָּבָר שְׂאִינוֹ מְקַבֵּל טָמֵא בֵּין לְמַעְלָן
 39 בֵּין לְמַטָּן - אֵינוֹ טָמֵא אֵלָא הַבַּיִת³⁶. וְכָל אֵלוֹ הַדִּינִין
 40 - בְּעוֹשֵׂה אֲרָבָה; אֲבָל תִּקְרָה שְׁנִפְתַּחַתָּה מְאֵלֶיָּה -
 41 שְׁעוֹרָה מְלֵא אֲגוּרָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוֹ³⁷.

1 וְכִשְׁעוֹר תַּחַת הָאֲרָבָה⁹ - הַפֶּל טָמֵא; וְאִם לֹאוֹ -
 2 הַבַּיִת טָמֵא¹⁰, וְכִנְגְדוֹ הָאֲרָבָה טְהוֹר¹¹. הִיָּה בְּאֲרָבָה
 3 פּוֹתַח טַפַּח וְנָתַן אָדָם רְגְלוֹ מְלַמְעֵלָה¹² עַל הָאֲרָבָה
 4 - נַעֲשֶׂה הַפֶּל אֵהֵל אֶחָד¹³, וְבֵין שְׂהִיָּתָה הַטָּמֵא
 5 תַּחַת הַתִּקְרָה בְּלֶבֶד אוֹ תַּחַת הָאֲרָבָה בְּלֶבֶד - הַפֶּל
 6 טָמֵא, הַבַּיִת וְמָה שְׂפִנְגְדוֹ אֲרָבָה. וְהָאָדָם שְׂעָרַב אֶת
 7 הַטָּמֵא טָמֵא, מִפְּנֵי שְׂנַעֲשֶׂה אֵהֵל עַל הַטָּמֵא¹⁴.
 8 אֵין בְּאֲרָבָה פּוֹתַח טַפַּח, וְהִיָּתָה הַטָּמֵא תַּחַת
 9 הַתִּקְרָה - זֶה שְׂנָתַן רְגְלוֹ מְלַמְעֵלָה טְהוֹר, שְׂאֵין
 10 טָמֵא יוֹצֵאת לוֹ בְּפָחוֹת מְטַפַּח¹⁵. הִיָּתָה הַטָּמֵא
 11 תַּחַת הָאֲרָבָה¹⁶: אִם טָמֵא קֹדְמָה אֶת רְגְלוֹ - טָמֵא¹⁷,
 12 שְׂהַרִי הָאֵהִיל עַל הַטָּמֵא¹⁸; אִם רְגְלוֹ קֹדְמָה אֶת
 13 הַטָּמֵא - טְהוֹר¹⁹, שְׂהַרִי רְגְלוֹ מְקַצֵּת אֵהֵל וְאֵין
 14 טָמֵא יוֹצֵאת לוֹ²⁰.

1 יבאר דין ארובה שהיא באמצע תקרת הבית והיתה
 2 טומאה תחת התקרה כנגד הארובה, אם היתה מקצת
 3 הטומאה תחת ארובה ומקצתה תחת התקרה, היתה כזית מן
 4 המת בפי העורב והאהיל על גבי ארובה, בית וארובה
 5 באמצע תקרת הבית ועלייה על גביו, וארובה בעלייה
 6 מכוונת לארובה שבבית, ארובה שבתוך תקרת הבת וקדרה
 7 מונחת על הארץ כנגד הארובה וטומאה תחתיה, קורות
 8 הבית והעלייה שאין עליהן מעזיבה והן מכוונות וטומאה
 9 תחת אחת מהן, בית שנסדק גגו וכותלו, ואכסדרה שנסדקה,
 10 אם היה אדם מוטל על הארץ תחת הסדק. (2) אהלות פי"י,
 11 א, ב, ג. (3) הכלים המונחים בבית כנגד הארובה הפתוחה
 12 מלמעלה. (4) אמנם אמרנו (למעלה פי"ד ה"א) שאין
 13 טומאה נכנסת ויוצאת בפחות מפותח טפח, אבל אין דין
 14 פתח קטן זה כסתום לגמרי לטמא מה שתחתיו. (5) פירוש,
 15 הכלים המונחים בבית, בין כנגד התקרה בין כנגד הארובה
 16 טהורים, מפני שהטומאה אינה נמצאת באוהל, אבל
 17 המאהיל על הטומאה - טמא. (6) ואפילו אין ביחד יותר
 18 מכשיעור מצומצם. (7) מפני שהחלק הנמצא תחת הארובה
 19 מצטרף לחלק שתחת התקרה. (8) טעות-סופר, וצ"ל:
 20 "וכנגד הטומאה - טמא" (כסף-משנה), וכן כתוב במשנה
 21 שם. פירוש, כל המאהיל על חלק הטומאה המונח תחת
 22 הארובה - טמא, מפני שהחלק הנמצא תחת התקרה מצטרף
 23 עמו לכשיעור. (9) פירוש, שבחלק המונח תחת הארובה
 24 לבדו יש שיעור מלא, וכן גם בחלק שתחת התקרה, ואם
 25 תחתוך את הטומאה בגבול שבין שני השטחים האלה
 26 יימצא בכל אחד מהם כשיעור טומאה. כך מפרש רבינו
 27 במשנתנו את דברי ר' יוסי: "אם יש בטומאה, כדי שתחלק
 28 ותטמא את הבית ותטמא כנגד הטומאה - טמא, ואם לאו
 29 הבית טמא, כנגד הטומאה טהור", ובהתאם לפירושו זה,
 30 כתב כאן בפירושו: "ויימצא כשיעור תחת התקרה ותחת
 31 הארובה". משמע מדבריו, שאם אין בחלק שתחת הארובה
 32 כשיעור, אף-על-פי שביחד יש שני שיעורים, דינו כפחות
 33 מכשיעור. ולמה אין החלק שתחת התקרה מצטרף עם החלק
 34 שתחת הארובה? מפני שטומאה אינה מתפשטת למקום
 35 שאין בו פותח טפח. [והרא"ש מפרש, שהמדובר בכזית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 בצמצום מן הארבה, והיתה טמאה תחת הקדרה
 12 רצוצה בינה ובין הארץ, או שהיתה הטמאה בתוך
 13 הקדרה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת
 14 ויורדת⁴⁶, ואין טמא אלא פגגדה⁴⁷, והבית פלו
 15 טהור⁴⁸. היתה הקדרה גבוהה מן הארץ טפח
 16 וטמאה תחתיה או תחת תקרת הבית - הבית פלו
 17 טמא⁴⁹, ותחת הקדרה טמא, שהרי הוא אהל; אבל
 18 תוף הקדרה וגבה טהור, שאין פלי חרש מטמא
 19 מגבו, והרי אור הקדרה גלוי לאוירו⁵⁰. אם היה
 20 פלי בתוכה או למעלה על גבה - טהור. היתה
 21 טמאה בתוכה או על גבה - הבית פלו טהור⁵¹,
 22 שהרי הטמאה פגגד ארבה בלבד⁵². היתה הקדרה
 23 תחת הארבה והארבה גדולה מן הקדרה, שאם
 24 תעלה הקדרה ותצא מן הארבה נמצא בינה ובין
 25 שפתיה הארבה פותח טפח, אף על פי שהקדרה
 26 גבוהה מן הארץ טפח וטמאה בתוכה או על גבה
 27 או תחתיה - הבית טהור⁵³. היתה הקדרה מנחת בצד
 28 אסקפת הבית⁵⁴, שאם תעלה נמצא ממנה פותח
 29 טפח לפנים מן המשקוף, והיתה טמאה רצוצה
 30 תחתיה או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת
 31 ועולה, בוקעת ויורדת. היתה גבוהה מן הארץ טפח
 32 וטמאה תחתיה או בבית - תחתיה והבית טמא,
 33 שהכל אהל אחד, ותוכה וגבה טהור⁵⁵. היתה
 34 הטמאה בתוכה או על גבה - הבית טמא, מפני
 35 שהיא נוגעת במשקוף טפח; וכן תחתיה טמא, מפני
 36 שהטמאה יוצאה לתחתיה מן הבית, שהכל אהל
 37 אחד. לפיכך, אם לא היתה נוגעת במשקוף בפותח
 38 טפח⁵⁶, או שהיתה בצד המשקוף⁵⁷ וטמאה תחתיה
 39 - אין טמא אלא תחתיה, אבל הבית טהור.

(23 שם פ"י, מ"ד. 24) שלא כנגד הארובות. הכלים
 המונחים בבית כנגד הארובות. (26) בין בבית ובין בעליה.
 (27) כולל את העליה. (28) ונמצא הכל אוהל אחד.
 (29) כשנתן למעלה, טמא כל מה שבבית וגם כל מה
 שבעליה, שהרי הכל אוהל אחד ממש, וכן הדין אם כיסה
 ארובת הבית. מפני שדבר טמא אינו חוצץ, רואים אנו את
 הכיסוי כאילו הוא מונח למעלה והכול אוהל אחד
 (ברטנורא). (30) נימוק זה נמשך גם לדין נתנו על ארובת
 הבית, כמבואר באות הקודמת. ויוצא מזה, שהכיסוי מועיל
 להביא את הטמאה לבית ולעליה, ואינו מועיל לעכב עליה
 מלהתפשט לעליה. (31) ראה למעלה פי"ב ה"א.
 (32) שהכיסוי חוצץ, והרי זה אוהל על גבי אוהל. (33) כי
 שניהם נעשו אוהל אחד, ונתערבבה הטמאה.
 (34) שהכיסוי חוצץ. (35) משמע, שאין הבדל בין בית ובין
 עליה, ובשניהם נתפשטה הטמאה אפילו שלא כנגד
 הטמאה. שהרי רבינו אמר בפירוש "ערב את הטמאה".
 (36) בנתן למטה, העליה כולה טהורה, מפני שהכיסוי שאינו
 מקבל טמאה חוצץ, וכשנתן למעלה - העליה טהורה, מפני
 שדבר טהור אינו מערב את הטמאה. והבית טמא, מפני
 שאין הטמאה מגולה לאוויר, הרי היא כמונחת תחת
 התקרה, ואף-על-פי-כן אינה יוצאה לעליה מפני שאין
 בארובה פותח טפח. ונראה שכנגד הטמאה בעליה טמא
 כשנתן למעלה, שהרי מאהיל על הטמאה, ואין שום דבר
 חוצץ. (37) למעלה בפ"ד ה"ב. ואם עשה את הארובה
 כדי שייכנס אור לבית, שיעורו כפונדיון (ראה שם).

1 ד. הפותח³⁸ את המעזיבה³⁹ עד שעשה ארבה בתוך
 2 תקרת הבית כדי שתפנס בה רגל הערש⁴⁰, והיתה
 3 רגל הערש סותמת את הארבה: אם יש בה פותח
 4 טפח וטמאה בבית - אף העליה טמאה, שאין פלי
 5 המקבל טמאה חוצץ; ואם אין בה פותח טפח -
 6 העליה טהורה⁴¹, והרגל שלמטה טמאה בפלים
 7 המאהילים⁴². נפתחה המעזיבה מאליה - שעורה
 8 מלא אגרוף, כמו שבארנו⁴³.

(38) שם פי"ב מ"ד. (39) הטיט שבין קורה לקורה.
 (40) רגל המיטה הנתונה בחישוק מחכת עשוי כעין סנדל
 (ראה משנתנו, ופירוש רבינו שם) ונותנים את הסנדל בחור
 שברצפה, כדי שלא תזוז המטה ממקומה. (41) ואין זה
 דומה לדין ארובות שאין בהם פותח טפח שבהלכה הקודמת
 שהעליה טמאה, מפני "שכל דבר הנכנס בעובי המעזיבה
 וממלא הפחת ויושב שם, מהתקרה הוא חשוב, ואין אומרים
 בו: עירב את הטמאה" (הרי"י קורקוס מובא בכסף-משנה
 כאן. וקשה מאוד להתאים ביאור זה לפירושו של הכסף-
 משנה בהלכה הקודמת, וצע"ג). (42) פירוש, העריסה
 טמאה טומאת שבעה, כדין כלים שנגעו בכלים. שהרי נגעה
 בסנדל, והתינוק שבמיטה טמא טומאת ערב. והמדובר
 כשקדמה טומאה לרגל (כסף-משנה. ראה ביאורנו בהלכה
 ג, וראה ר"ש במשנתנו). (43) בהלכה הקודמת.

9 ה. ארבה⁴⁴ שבתוף תקרת הבית וקדרה⁴⁵ מנחת על
 10 הארץ ומכוננת פגגד ארבה, שאם תעלה תצא

(44) שם משנה ו. (45) של חרס. (46) כדין כל טמאה
 רצוצה (ראה למעלה פ"ז ה"ה). (47) ואף-על-פי שכלי
 חרס אינו מיטמא מגבו, כאן מטמא כנגדו מפני שהטמאה
 בוקעת דרך הגב. וכן כשהטמאה בתוכה או על גבה, רואים
 אותה כאילו היא מונחת רצוצה תחת הכלי, מפני שכלים
 נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר (למעלה פי"ב ה"א),
 ולפיכך אינה חוצצת והטמאה בוקעת ועולה ובוקעת
 ויורדת (כסף-משנה, וכן פירש הרא"ש במשנתנו).
 (48) מפני שאין הטמאה הבוקעת נוגעת בצדי הארובה.
 (49) מפני שגג הבית ביחד עם שולי הקדירה נעשו אוהל
 אחד. (50) כלומר לאויר העולם. (51) כך היא גירסת
 רבינו במשנה שם (ראה השגת הראב"ד וכסף-משנה).
 (52) וגם מה שתחת הקדירה טהור, מפני ששולי הקדירה
 חוצצים (כסף-משנה. והוא עצמו מביע תמיהתו על דין זה,
 שהרי כלי נעשה אוהל לטמא, אבל לא לטהר). (53) מפני
 שאין כאן אוהל על הטמאה, שהרי ארובה פתוחה לחוץ
 בפותח טפח. תוספתא אהלות פי"א. (54) משנה אהלות
 פ"י, ז. (55) המדובר בכלי שפוי צר ומתרחב כלפי מטה,

כאילו היא מגיעה עד לתחתונה וסותמת את ההפסק שבין הקורות ונעשה אוהל מושלם. (67) והוא-הדין כשטומאה על התחתונה (ראב"ד), שהרי אין כלום כנגדה למעלה. (68) תוספתא אהלות פי"א הי"ג. (69) שבפחות מטפח אין אומרים "גוד אחית" (סוכה כה, א: לא אמרינן "חבוט רמי"). (70) שאין בינה לבין הדבר המאהיל עליה טפח ברוחב טפח על טפח. (71) שנתבאר דינה למעלה פי"ז ה"ד וה"ה. (72) משנה שם פי"א א. (73) במשנה שם כתוב סתם: "בית שנסדק". ורבינו מפרש במשנה כמו שכתב כאן, ומשמע מזה, שאם לא נסדקו הכתלים, דינו כאוהל אחד אם אין בסדק פותח טפח. (74) מפני שהסדק מפסיק, ובטומאה לא אמרו את הכלל שפחות משלשה טפחים הוא כלבוד. (75) חוט ומשקל עופרת בסופו, והבנאים משתמשים בו כדי ליישר את הכתלים. ראה כלים כט, ג. [בתוספתא שם פי"ב ה"א פירשו כך דברי בית-הלל במשנתנו]. (76) כבית-הלל במשנה שם. (77) מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך החלק החיצון הצריכו שיעור זה, אבל כשטומאה בחלק שהפתח בו וכלים בצד הפנימי, סדק כלשהו מפסיק, מפני "שאיין דרך הטומאה להיכנס".

24 ז. אֶכְסְדֶּרְהָ 78 שְׁנִסְדְּקָה וְטִמְאָה בְּצַד אֶחָד 79 - הַפְּלִים
25 שְׁבֻצָד הַשְּׁנִי טְהוּרִין 80; שְׁהָרִי הִיא שְׁנֵי אֲהֲלִים זֶה
26 בְּצַד זֶה וְאֹוִיר בִּינֵיהֶן, שְׁהָרִי הַסְּדֵק בְּכָל הַתְּקֵרָה. נִתֵּן
27 רְגֵלוֹ אוֹ קִנָּה מְלַמְעֵלָה עַל הַסְּדֵק 81 - עָרַב אֶת
28 הַטִּמְאָה 82. נִתֵּן אֶת הַקִּנָּה בְּאֶרֶץ כְּנָגַד הַסְּדֵק, וְאֶפְלוֹ
29 כְּלֵי גְדוּל - אִינוּ מְעָרַב אֶת הַטִּמְאָה, עַד שִׁיְהִיָּה
30 גְבוּהַ טִפְחָ 83 תַּחַת הַסְּדֵק. הִיָּה אָדָם 84 מְטֵל עַל הָאֶרֶץ
31 תַּחַת הַסְּדֵק - מְעָרַב אֶת הַטִּמְאָה 85; שְׂאָדָם חָלוּל
32 הוּא, וְהֵצַד הָעֲלִיּוֹן הָרִי הוּא כְּאֶהֱלֵ שֵׁשׁ בּוֹ גְבוּהַ
33 טִפְחָ 86. וְכֵן אִם הָיוּ תַּחַת הַסְּדֵק פְּלִים מְקַפְּלִין 87
34 מְנַחֲיִן עַל הָאֶרֶץ זֶה עַל גִּבּוֹ, וְהִיָּה הָעֲלִיּוֹן גְּבוּהַ
35 מְעַל הָאֶרֶץ טִפְחָ - עָרַב אֶת הַטִּמְאָה 88, וְכָל הַפְּלִים
36 שְׁלֻמְטָה מְנַוְנוּ הָרִי הֵן כְּפְּלִים שֶׁתַּחַת הָאֶהֱלֵ.

(78) שם משנה ב. המדובר כאן באכסדרה פתוחה משלוש רוחותיה, וגגה מחובר לבית (כך פירש ה'תוספות יום טוב' בשם הר"ם מרוטנבורג במשנה, וראה תפארת ישראל שם שדחה פירושו של הכסף-משנה). (79) באיזה צד שהוא. (80) אפילו אם רוחב הסדק פחות מחוט המשקולת. והטעם, מפני שאפשר לה לטומאה לצאת שלא דרך החלק שהכלים נמצאים בו. (81) וסתמו באורך טפח או יותר, אבל פחות מטפח אינו מחבר את שני החלקים. (82) ודינם כאוהל אחד. (83) פירוש, שיהיה תחתיו מקום חלול טפח. שאם לא כן, הרי זו טומאה רצוצה, ואפילו אם רואים את הקנה כאילו הוא סותם את הסדק ואינה מתפשטת לצדדים. (84) שם משנה ג. (85) אף-על-פי שאין מקום פנוי בינו ובין הקרקע. (86) כבית-הלל שם. (87) שם. (88) אף-על-פי שבגדים ממלאים את החלול שבין הבגד העליון והקרקע, נידון העליון כאוהל, והשאר ככלים המונחים באוהל.

ופי הכלי נשאר מחוץ למשקוף, והבטן יש בו פותח טפח ונמצא תחת המשקוף (כך פירש הראב"ד את המשנה. וגם רבינו, כנראה, מפרש כך). אבל אם פי הכלי מבפנים, הטומאה נכנסת מן הבית לתוך הכלי. (56) וגבוהה מן הארץ טפח. (57) במשנה כתוב "מודבקת". ופירש רבינו, שאם תעלה תהיה מודבקת למשקוף. ומשמיענו שאוהל ארעי (הקדירה) שאין בו טפח, אינו מצטרף לאוהל קבע. [לכאורה לא היה צריך להשמיענו שבצד המשקוף הבית טהור, שהרי כל-שכן הוא, מדין אינה נוגעת בפותח טפח. והר"ם מרוטנבורג מפרש, שאפשר לטעות ולומר שמודבקת מצטרפת למשקוף, מפני שאם תעלה נראית כגוף אחד עמו].

1 ו. קוֹרוֹת הַבֵּית 58 וְהָעֲלִיָּה שְׂאִין עֲלֵיהֶם מְעֻזְבָּה 59 וְהֵן
2 מְכֻוֹנוֹת קוֹרָה כְּנָגַד קוֹרָה 60 וְאֹוִיר כְּנָגַד אֹוִיר, וּבְכָל
3 קוֹרָה מִהֵן פּוֹתַח טִפְחָ וּבִינֵיהֶן אֹוִיר פּוֹתַח טִפְחָ 61,
4 וְטִמְאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן 62 - תַּחְתֵּיהָ בְּלִבְד טִמְאָה 63.
5 הִיָּתָה הַטִּמְאָה בֵּין הַתַּחְתּוֹנָה לְעֲלִיּוֹנָה - בֵּין שְׁתֵּיהֶן
6 בְּלִבְד טִמְאָה 64. הִיָּתָה הַטִּמְאָה עַל גְּבֵי הָעֲלִיּוֹנָה -
7 כְּנָגְדוֹ עַד לְרָקִיעַ טִמְאָה. הָיוּ הַקוֹרוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת
8 מְכֻוֹנוֹת כְּנָגַד הָאֹוִיר שֶׁבֵּין הַקוֹרוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת 65
9 וְטִמְאָה תַּחַת אַחַת מֵהֶן - תַּחַת כָּלָם טִמְאָה 66. הִיָּתָה
10 הַטִּמְאָה עַל גְּבֵי קוֹרָה הָעֲלִיּוֹנָה 67 - כְּנָגַד הַטִּמְאָה
11 עַד לְרָקִיעַ טִמְאָה. אִין בַּקוֹרוֹת פּוֹתַח טִפְחָ 68, בֵּין
12 שְׁהָיוּ מְכֻוֹנוֹת זֹו עַל גְּבֵי זֹו וּבֵין שְׁהָיוּ הָעֲלִיּוֹנוֹת
13 כְּנָגַד אֹוִיר הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהִיָּתָה הַטִּמְאָה תַּחְתֵּיהֶן אוֹ
14 בִּינֵיהֶן אוֹ עַל גְּבֵיהֶן - טִמְאָה בּוֹקְעַת וְעוֹלָה, בּוֹקְעַת
15 וְיֹוֹרֶדַת, וְאִינָה מְטִמְאָה אֶלָּא כְּנָגְדָה בְּלִבְד 69; לְפִי
16 שְׂכַל טִמְאָה שְׂאִינָה תַּחַת פּוֹתַח טִפְחָ בְּרוּם טִפְחָ 70 -
17 הָרִי הִיא כְּרֻצוּצָה 71. בֵּית שְׁנִסְדְּקָה 72 גָּגוֹ וּכְתֻלִּיוֹ 73
18 וְנִעֲשָׂה שְׁנֵי חֲלָקִים, וְהִיָּתָה הַטִּמְאָה בְּחֻצְיוֹ הַחִיצוֹן
19 שֶׁהִפְתַּח בּוֹ - הַפְּלִים שֶׁבְּחֻצְיוֹ הַפְּנִימִי כָּלָם
20 טְהוּרִין 74. הִיָּתָה טִמְאָה בְּחֻצְיוֹ הַפְּנִימִי: אִם הִיָּה
21 רִחֵב הַסְּדֵק כְּחוּט הַמְּשַׁקְלֵת 75 - פְּלִים שֶׁבְּחֻצְיוֹ
22 הַחִיצוֹן טְהוּרִין 76, וְאִם הִיָּה פְּחוֹת מִכָּאן - הָרִי הֵן
23 טִמְאִין 77.

(58) שם פי"ב מ"ה. (59) טיט או נסרים הממלאים את האויר שבין קורה לקורה. (60) קורת בית כנגד קורת עליה, וגם רחבן שווה. (61) פירוש, בין קורות הבית לקורות העליה. אבל בין קורה לזו שבצידה, אפילו פחות מטפח מפסיק ואין הטומאה עוברת (כסף-משנה). (62) תחת אחת מקורות הבית. (63) שהקורה חוצצת. (64) שהטומאה אינה יורדת ואינה עולה דרך הקורות כשיש עליה פותח טפח. (65) וממלאות את כל רוחב האויר. (66) כלל הוא בידינו: "גוד אחית מחיצתא, וגוד אסיק מחיצתא" שבת קא, א (בעברית: משוך והורד את המחיצה, ומשוך והעלה את המחיצה). פירוש, אם יש לפניך מחיצה שאינה מגיעה עד לקרקע, יש לדון בה כאילו נמשכה עד לקרקע. וכן מעלים מחיצה נמוכה. ובנידון שלפנינו, רואים את הקורה העליונה,

פָּרָק שְׁבַעַה עֶשְׂרִי

1 יבאר זיו היוצא מפתח הבית ופניו למטה והיה גובהו
 מעל לארץ שנים עשר טפח או יותר, זיו הסובב את כל
 הבית ואוכל בפתח טפח, חלון העשוי לתשמיש וזיו יוצא
 על גבי החלון, ובנין היוצא לפני החלון שהמשקוף נסמך
 עליו, שני זיוין זה על גבי זה ויש בכל אחד מהם פותח
 טפח וטומאה תחת התחתון, כלים או בגדים שהם זה על
 גב זה וטומאה רצוצה ביניהם, חבית שיושבת על שוליה
 וכזית מן המת נתון בתוכה, שתי חביות שיושבות על
 שוליהן ונוגעות זו בזו וטומאה תחת אחת מהן, שיפועי
 אוהלים אם הם כאוהלים.

1 א. זיו שהוא יוצא מפתח הבית ופניו למטה, והיה
 2 גבוה מעל הארץ שנים עשר טפח או פחות מכאן
 3 - הרי זה מביא את הטמאה בכל שהוא. ודבר ברור
 4 הוא, שאינו מביא אלא מדבריהם. וכן כל פיוצא
 5 בפתח הטמאה כזו שאינה באהל טפח הפריא -
 6 אינה אלא מדבריהם. היה גבוה יתר משנים עשר
 7 טפח או שהיו פניו למעלה, וכן העטרות והפתוחים
 8 היוצאות מן הבנין - אין מביאין אלא בפותח טפח.
 9 וכן זיו שעל גבי הפתח היוצא מן המשקוף, ואפלו
 10 היה קנה בצד המשקוף ברחב הפתח - אינו מביא
 11 אלא אם כן היה בו פותח טפח.

12 ב. זיו שהוא סובב את כל הבית ואוכל בפתח טפח
 13 - מביא את הטמאה. היה אוכל בפתח פחות מטפח
 14 וטמאה בבית - כלים שתחתיו טמאין; טמאה
 15 תחתיו - אינו מביא את הטמאה לבית. וכן בחצר
 16 שהיא מקפת אכסדרה.

17 ג. חלון העשויה לתשמיש וזיו יוצא על גבי החלון,
 18 אפלו היה כרחב אגודל - מביא את הטמאה. והוא
 19 שהיה גבוה מעל החלון רום אצבעים או פחות.
 20 היה למעלה מאצבעים - אינו מביא את הטמאה
 21 אלא אם כן יש בו רחב טפח. זיו שעל גבי החלון
 22 העשויה למאור - מביא את הטמאה בכל שהוא,
 23 ואפלו גבוה כל שהוא. בנין היוצא לפני החלון
 24 שהמשקוף נסמך עליו בשעה שמשקיף - אינו מביא
 25 את הטמאה. היה בו זיו - רואין את הבנין כאלו
 26 אינו, והזיו העליון מביא את הטמאה. וכיצד
 27 מביאין כל הזיוין האלו טמאה? שאם היתה טמאה
 28 תחת אחד מהן או בבית - הכל טמא, בין בבית בין
 29 תחת הזיו.

30 ד. שני זיוין זה על גב זה, ויש בכל אחד מהן פותח
 31 טפח וביניהם פותח טפח, וטמאה תחת התחתון -
 32 תחתיו בלבד טמא. היתה טמאה ביניהן - ביניהם
 33 בלבד טמא. היתה על גב העליון - פנגדו עד הרקיע
 34 טמא. היה העליון עודף על התחתון פותח טפח

35 וטמאה תחת התחתון או ביניהן - תחתיהן וביניהן
 36 טמא. היתה על גב העליון - פנגדו ועד הרקיע
 37 טמא. היה העליון עודף על התחתון פחות מטפח
 38 וטמאה תחתיהם - תחתיהם וביניהן טמא. היתה
 39 הטמאה ביניהם או תחת המותר - ביניהן ותחת
 40 המותר טמא, אבל תחת התחתון טהור. יש בכל
 41 אחד מהן פותח טפח ואין ביניהם פותח טפח
 42 וטמאה תחת התחתון - תחתיו בלבד טמא. היתה
 43 ביניהן או על גבי העליון - פנגד הטמאה עד לרקיע
 44 טמא. אין בהן פותח טפח, בין שיש ביניהם פותח
 45 טפח ובין שאין ביניהם פותח טפח, בין שהיתה
 46 הטמאה תחת התחתון או ביניהן או על גב העליון
 47 - טמאה בוקצת ועולה, בוקצת ויורדת, שהרי היא
 48 רצוצה. וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ
 49 פותח טפח זו על גבי זו. כלים או בגדים או לוחות
 50 של עץ שהן מנחין זה על גבי זה וטמאה רצוצה
 51 ביניהן, אם היתה הטמאה גבוהה מן הארץ טפח -
 52 הרי הפלי שעליה מלמעלה מאהיל על חלל הטפח
 53 ומביא את הטמאה לכל הכלים שתחתיו. היו
 54 טבליות של שיש, אפלו גבוהות מן הארץ אלה
 55 אמה - טמאה בוקצת ועולה, בוקצת ויורדת, מפני
 56 שהן פקרקע.

57 ה. לוחות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהן
 58 והן גבוהות מן הארץ טפח וטמאה תחת אחת מהן
 59 - כלים שתחת השניה טהורין, לפי שאינה נוגעת
 60 בחרתה בפותח טפח. והנוגע בלוח זה השניה -
 61 פנגע בכלים שנגעו באהל המת. אבל כל הכלים
 62 שאמרנו שמביאין את הטמאה ואינן חוצצין, אם
 63 האהיל הפלי על המת - כל כלים שעל גבי טמאים,
 64 כמו שבארנו, וטמאתן משום כלים המאהילין על
 65 המת, ואף הכלים שעל גבי שאינן פנגד הטמאה
 66 טמאים משום כלים שנגעו בכלים שהאהילו על
 67 המת.

68 ו. חבית שהיא יושבת על שוליה פאור, וכזית מן
 69 המת נתון בתוכה או תחתיה פנגד אוריה - טמאה
 70 בוקצת ועולה, בוקצת ויורדת, והחבית טמאה,
 71 שהרי הטמאה בוקצת מתחתיה ונטמאת אוריה.
 72 היתה הטמאה תחת עבי דפנה - טמאה בוקצת
 73 ועולה, בוקצת ויורדת, והחבית טהורה. ולמה
 74 החבית טהורה? שהרי אין הטמאה בוקצת באוריה
 75 אלא בדפנה, ואין פלי חרש מטמא אלא מאורו.
 76 היתה מקצת הטמאה תחת עבי דפנה ומקצתה תחת
 77 אוריה - טמאה בוקצת ועולה, בוקצת ויורדת. היה
 78 בדפנות פותח טפח - בלה טמאה, וכנגד פיה טהור,
 79 שהרי הטמאה פשטה בדפנות בלבד. במה דברים

30 טמאין, מפני שהוא¹⁴ כמאהיל על הטמאה, והאדם
31 מביא ואינו חוצץ, כמו שבארנו.

9 שהייתה בחוץ סמוך לכותל הבית, והמשקיף כפף את
גופו לחוץ דרך החלון. (10) אף על פי שהמשקיף נשען
על החלון ונמצא אדן החלון מפסיק בין הטומאה לבית,
והטעם מבואר למטה: "מפני שהאדם חלול וכו'".
(11) אדם חי. (12) ונעשה אוהל. (13) של האדם החי
המונח על האסקופה. (14) האדם המוטל על האסקופה.

32 ג. נושאי המת שעברו בו¹⁵ תחת האכסדרה¹⁶,
33 והגיף¹⁷ אחד מהן את הדלת וסמכו כמפתח¹⁸ כדי
34 שלא יטמא הבית, וכן אם היה אדם מבפנים¹⁹ או
35 מבחוץ סומך הדלת: אם יכול הדלת לעמד בפני
36 עצמו²⁰ - הבית טהור, ואם לאו - הבית טמא; לפי
37 שנמצא האדם הוא שחצץ בפני הטמאה, והאדם
38 והפלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו.

15 כלומר, עימו. (16) שטח מקורה לפני חזית הבית
ומשקוף הדלת נכנס תחת גגה (רבינו בפירושו למשנה, ויש
מפרשים, שתקרת הבית סוככת על האכסדרה). (17)
את הדלת לפני שנכנס המת תחת גג האכסדרה. (18)
שלא תיפתח הדלת. המפתחות שלהם היו כמין יתד של עץ.
(19) בבית. (20) ולא תיפתח מאליה.

39 ד. תנור שהוא עומד בתוך הבית ועינו²¹ קמורה
40 לחוץ²², והאהילו נושאי המת על עינו הקמורה -
41 התנור טמא²³ והבית טהור²⁴; שהרי אין התנור גבוה
42 מעל הארץ²⁵ כדי שיביא טמאה לבית. מגדל הבא
43 בקמרה²⁶ שהוא עומד בתוך הפתח²⁷ ונפתח לחוץ²⁸:
44 טמאה בתוכו - הבית טהור²⁹, טמאה בפני - מה
45 שבתוכו טמא³⁰; שהרי הוא פתוח בתוך הפתח³¹,
46 ודרך הטמאה לצאת ואין דרפה להכנס. היתה
47 מוכני³² שלו משוכה לאחוריו³³ ויוצאת³⁴ פחות
48 מטפח³⁵ ואינה נשמטת³⁶, וטמאה שם בתוכה כנגד
49 הקורות³⁷ - הבית טהור; שאף על פי שהיא יוצאה,
50 אינה נשמטת³⁸ ואינה יוצאת טפח³⁹. והוא שיהיה
51 בה⁴⁰ טפח⁴¹ על רום טפח חלול; אבל אם אין
52 במוכני חלל טפח - הרי הטמאה רצוצה בתוך הבית
53 והבית טמא. הנה המגדל עומד בתוך הבית⁴²
54 והטמאה בתוכו או בתוך התבה שלו⁴³, אף על פי
55 שאין ביציאתו פותח טפח - הבית טמא⁴⁴. טמאה
56 בפני - מה שבתוכו טהור⁴⁵; שדרך הטמאה לצאת
57 ואין דרפה להכנס.

21 לתנורים המוסקים מבפנים היו חורים שדרכם יוצא
העשן ומוציאים את האפר, ונקרא עין התנור. (22) כעין
סילון יוצא מהחור לחוץ. ויש מפרשים "קמורה" היינו שעל
גבי העין מבחוץ עשוי כעין גג קטן כדי שלא יכנס הגשם
לתנור, והמדובר כשעין התנור שבחוץ פחותה מטפח (הר"ש
במשנתנו, ודעת הרא"ש, שהמדובר כשיש בה פותח טפח,

1 אַמורִים? בְּחֵבֶת טְהוֹרָה; אֲבָל אִם הִיְתָה טְמֵאָה או
2 גְבוּהָה מִן הָאָרֶץ טַפַּח או מְכֻסָּה או כְּפוּיָה עַל פִּיהָ,
3 וְהִיְתָה טְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ או בְּתוֹכָהּ או עַל גְּבֻהָ - הַפֶּל
4 טָמֵא, וְכָל הַנוֹגֵעַ בָּהּ פְּלוֹ טָמֵא. הִיְתָה מְקַפֶּת צְמִיד
5 פְּתִיל וְנִתְּוָה עַל גְּבֵי הַמַּת - הָאֲכָלִים וְהַמְשָׁקִין
6 שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוֹרִין, וְהַפְּלִים שְׁעַל גְּבֻהָ טְמֵאִים. חֵבֶיִת
7 שֶׁהֵן יוֹשְׁבוֹת עַל שׁוּלְיָהֶן או מוֹטוֹת עַל צְדֵיהֶם
8 בְּאֹרֵי, וְהֵן נוֹגְעוֹת זֶה בְּזֶה פְּתוּחַ טַפַּח, וְטְמֵאָה תַּחַת
9 אַחַת מֵהֵן - טְמֵאָה בּוֹקְעַת וְעוֹלָה, בּוֹקְעַת וְיֹרֶדֶת,
10 מִפְּנֵי שֶׁהִיא רְצוּצָה. בְּמָה דְּכָרִים אַמּוּרִים?
11 בְּטְהוֹרוֹת; אֲבָל אִם הָיוּ טְמֵאוֹת או גְבוּהוֹת מִן
12 הָאָרֶץ פּוֹתַח טַפַּח וְטְמֵאָה תַּחַת אַחַת מֵהֵן - תַּחַת
13 פֶּלֶן טָמֵא, שֶׁהָרִי הַכֹּל אֵהָל אֶחָד.

יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ה

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר

14 א. אדם שהאהיל בידו אחת על המת והאהיל
15 בשנייה² על הפלים³, או שנגע במת והאהיל על
16 הפלים: אם יש בידו פותח טפח - הפלים טמאין⁴,
17 ואם לאו - טהורין⁵. וכן שני פתים ובהם שני חצאי
18 זיתים⁶, ופשט ידו לבית זה וידו השנייה לבית השני:
19 אם יש בידו פותח טפח - ערב את הטמאה⁷ ונעשה
20 הכל כאהל אחד, ונטמא הוא והפתים⁸; ואם לאו -
21 אינו מביא את הטמאה.

1) יבאר דין אדם שהאהיל בידו אחת על המת ובידו האחרת
על הכלים, אדם שהשקיף בצד החלון והאהיל על הטומאה
ואם היה מוטל על האסקופה, נושאי המת שעברו בו תחת
אכסדרה והגיף אחד מהם הדלת וסמכו, תנור שעומד בתוך
הבית ועינו קמורה לחוץ והאהיל מת על עינו. (2) בעודו
מאהיל על המת. (3) בעוד ידו נוגעת במת. (4) שהאדם
נעשה אוהל והוא מאהיל על המת ועל הכלים. (5) וכן אם
האהיל על הכלים אחר שפירש מן המת - הכלים טהורים,
אפילו אם יש בידו טפח, מפני שאינו מטמא באוהל אלא
המת עצמו, אבל לא אדם וכלים שנטמאו במת, אבל
בחיבורים מטמא באוהל. (6) מבשר המת, ושיעורו לטמא
- כזית. (7) שהרי הוא מאהיל על כזית שלם. (8) כלומר,
הכלים ובני אדם הנמצאים בשני הבתים.

22 ב. אדם שהשקיף בעד החלון והאהיל על הטמאה⁹
23 - מביא את הטמאה לבית¹⁰ ונטמא כל הבית. הנה
24 משל¹¹ על האסקופה ומקצתו בתוך הבית ומקצתו
25 בחוץ, והאהילה טמאה על מקצתו שבחוץ - הבית
26 טמא. מפני שהאדם חלול ויש בו גבה טפח¹², וכיון
27 שהאהילה טמאה עליו - הרי זה כמאהיל עליה
28 ומביא את הטמאה. וכן אם היתה טמאה בפני
29 והאהילו טהורין על מקצתו¹³ שבחוץ - הרי אלו

ורבינו לא גילה דעתו בפירושו. (23) שהטומאה נכנסת לכלי חרס אפילו דרך נקב קטן ורק "צמיד פתיל" (כיסוי מהודק) חוצץ. (24) כי התנור המחובר לכתלי הבית הרי הוא מן התורה כבית ממש שיש לו דפנות, שאין טומאה נכנסת לו בפחות מפותח טפה, אלא שחכמים גזרו בתנור שבתוך הבית משום חוץ לבית, וסוברים בית הלל במשנתנו, שגזרו על התנור בלבד, אבל לא החמירו לטמא את כל הבית. (25) אלא קבוע בקרקע ולפיכך אין עליו דין כלי מן התורה ואינו מביא את הטומאה לבית אפילו מדרבנן, שלא גזרו על הבית. ומכאן, שאם התנור העומד בבית אינו עומד על הקרקע והרי הוא ככלי מן התורה, הטומאה יוצאת ממנו דרך פיו לבית ומטמאהו. (26) כעין ארגז גדול, שמחזיק ארבעים סאה בלח (למעלה פרק ו הלכה ב) ואינו מקבל טומאה וחוצץ בפני הטומאה. (27) וממלא כל רחבו. (28) דלת המגדל. (29) ואף על פי שהמגדל בולט לבית אין הטומאה נכנסת לו מפני שהמגדל הבא במידה חוצץ. (30) המדובר, כשאין לבית פתח אחר להוציא בו את הטומאה ואין לה יציאה אחרת אלא דרך הפתח שהמגדל ממלא אותו. (31) שהטומאה תצא שם. (32) בסיס המגדל העומד על גלגלים. (33) לאחורי המגדל. (34) לתוך חלל הבית. (35) במשנה כתוב "שלוש אצבעות" ומפרש רבינו שלאוו דווקא שלוש אצבעות והכוונה לפחות מטפה (טפה = ארבע אצבעות. בכורות לט עמוד ב). (36) הבסיס מחובר למגדל. (37) במקום מגולה לתקרת הבית. (38) אבל אם היא נשמטת דינה ככלי ואינה חוצצת. (39) ולפיכך אין הטומאה יוצאת ממנה לבית כמו שנתבאר כבר כמה פעמים, שטומאה אינה עוברת דרך פתח שאין בו טפה. (40) בכל המוכני. (41) ובחלק שתחת התקרה אין טפה. (42) כל הדינים שלמעלה נאמרו במגדל העומד בפתח הבית. (43) תיבה קטנה העומדת בתוך המגדל. (44) מפני שסוף הטומאה לצאת דרך הבית. (45) כשאין בפתח המגדל טפה. ואם יש בו טפה נכנסת הטומאה לתוכו מן הבית.

ה. גלים שביין המגדל וביין הארץ⁴⁶, שביינו וביין הפתל, ושביינו וביין הקורות⁴⁷; אם יש שם פותח טפה - טמאים⁴⁸, ואם לאו - טהורים; שהרי אנו רואים את הקורות כאלו הן יורדות וסותמות.

(46) המגדל עומד על גלגלים ויש מקום פנוי בין שוליו ובין הקרקע. (47) וטומאה בבית. (48) שטומאת הבית נכנסת שם.

ו. היתה הטמאה תחת המגדל בינו וביין הארץ, או בינו וביין הקורות, או בינו וביין הפתל, בין שיש שם חלל טפה בין שאין שם - הבית טמא⁴⁹. הנה עומד באויר⁵⁰ וטמאה בתוכו - גלים שבעביו⁵¹ טהורים⁵²; טמאה בעביו - גלים שבתוכו⁵³ טהורים.

(49) כלל אמרו: צמיד פתיל ואהלים מצילים על הטהורים מליטמא, אבל אינם מצילים על הטמאים מליטמא. לפיכך, אף על פי שהטומאה מונחת באוהל הפנימי, היא מטמאה את הכלים שבאוהל החיצון. (50) במקום מגולה לרקיע.

(51) המדובר במגדל שכתליו עשויים לוחות כפולים וביניהם חלול, ובשטח שבין לוח ללוח עומדים או תלויים כלים. (52) שהרי הם מוגנים מכל צד על ידי אוהל. וזה שאמרנו למעלה שאוהל אינו מציל על הטמאים מליטמא הכוונה לאוהל תוך אוהל, וטומאה בפנימי וסוף הטומאה לצאת. (53) שבתוך המגדל עצמו.

ז. כל שפועי אהלים - פאהלים. פיצד? אהל שהוא שופע ויורד⁵⁴ וכלה⁵⁵ עד פאצבע⁵⁶, וטמאה באהל⁵⁷ - גלים שתחת השפוע⁵⁸ טמאים⁵⁹; טמאה תחת השפוע⁶⁰ - גלים שבאהל טמאים⁶¹. הטמאה מתוך השפוע⁶³ - הנוגע בו⁶⁴ מתוכו⁶⁵ טמא טמאת שבעה⁶⁶, והנוגע בשפוע מאחוריו טמא טמאת ערב⁶⁷; נעשה השפוע מאחוריו כאלו הוא כלי שנוגע באהל. היתה הטמאה על אחורי השפוע - הנוגע בו מאחוריו טמא טמאת שבעה, והנוגע בשפוע בתוכו טמא טמאת ערב. פחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו - הנוגע בו בין מתוכו בין מאחוריו טמא טמאת ערב⁶⁸, והאהל עצמו⁶⁹ טמא טמאת שבעה.

(54) שכתליו אינם זקופים אלא משתפעים והולכים ומתוך כך שטח האוהל מתרחב אולם המרחק בין הקרקע ובין יריעות האוהל פוחת והולך. (55) בסמוך לקרקע. (56) כלומר, פחות מטפה. המדובר באוהל שגגו שטוח בטפח על טפח או יותר. (57) תחת הגג לא תחת הכתלים המשופעים. (58) בין במקום הגבוה טפח על הארץ ובין במקום שאין בינו ובין הארץ טפח. (59) משמיענו שני דברים: א. אין אנו דנים את הכתלים כאילו הם זקופים ומסגרות הגג יורדות וסותמות והאוהל מצטמצם לשטח שתחת הגג; ב. שאפילו המקומות שאין בינם ובין הקרקע טפח נידונים כאוהל, והטעם מפני שכל השטח המקוף יריעות הוא אוהל אחד ואם יש בו פותח טפח במקום אחד דין אוהל על כולו ואפילו במקום שאין בו טפח. (60) בכל מקום שהוא אפילו במקום שאין בו רום טפח. (61) שהרי הכל אוהל אחד. (62) עד כאן למדנו דיני השיפוע כמאהיל, ומכאן ואילך דיני נגיעה בשיפוע. (63) כלומר, בין הקרקע ובין היריעה המשופעת בכל מקום שהוא. (64) בשיפוע. (65) בפנים האוהל. (66) אפילו אם פינו המת מתוכו לפני שנגע. (67) המדובר ביריעות המקבלות טומאה אפילו כשהן נטויות כאוהל וחוצצות בפני הטומאה, כגון של פשתן או צמר או עור, ולפיכך שני צדדיהן נידונים כשני כלים, הפנימי מאהיל על המת ומיטמא וגם מטמא אחרים כמת עצמו, והחיצון טמא מפני שנגע בפנימי ודינו ככלים שנגעו בכלים שנגעו במת, שטמאים טומאת ערב בלבד. והמדובר כשפינו את המת לפני שנגע, אבל הנוגע בחיצון בעוד המת שם טמא טומאת שבעה. (68) שני החלקים אמנם מצטרפים אף על פי שהאחד מבפנים והשני מבחוץ, אולם, מפני שאין כזית שלם מצד אחד אין שום צד נידון כאילו היה בו בעצמו כזית שלם. (69) תוספתא שם פרק א הלכה א. יריעות האוהל טמאים טומאת שבעה, מפני שלטומאת עצמן אין הברל בין תוכו ובין אחוריו. ולפיכך מצטרפים שני חצאי הזיתים לטמאן טומאת שבעה.

שלם וחלולה וכזית מת נתון תחתיה וכו', כוורת שהיא בתוך הבית והיא ממלאה את כל גובה הבית ופיה למעלה וכו', כוורת חלולה שהיא כלי שלם והיתה מונחת על צידיה באויר וכזית מת תחתיה וכו', כוורת שהיא כלי שלם והיא יושבת על שוליה לאויר וטומאה תחתיה וכו', גמל העומד באויר וטומאה תחתיו או שהיה רובץ, אם הנזיר מגלח על אלו הטומאות ואם הנכנסים למקדש חייבים עליהן כרת. (2) כל מקום שנאמר בפרק זה "טהור" או "טמא", הכוונה לכלים הנמצאים בשטח שבו דנים. (3) אהלות פ"ט מ"א. (4) ואין בינה ובין הקרקע טפח. (5) ומקצת הכוורת עצמה. (6) על גב המקצת שבחוץ או תחתיה. והמדובר, כשהכוורת מחזיקה ארבעים סאה (רבינו בפירושו למשנה), שאינה מקבלת טומאה. אבל היא מביאה את הטומאה, וגם חוצצת בפני הטומאה (למעלה פי"ג ה"ג). (7) כשהטומאה על גבה. (8) כשהטומאה תחתיה. (9) שטומאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. ואף-על-פי שכלי עץ הבאים במידה (מחזיקים 40 סאה) חוצצים, זה נאמר רק להציל מה שבצידי הטומאה. אבל שכנגד הטומאה, מציל רק אוהל עם דפנות בלבד (ראה 'תוספות יום טוב'). (10) שלא כנגד הטומאה. (11) ואין אנו אומרים מכיוון שהטומאה בקעה ונכנסה לכוורת שהיא אוהל, הרי היא מתפשטת בכל אורה ומטמאה כל מה שבתוכה, לפי הכלל שכל הבית כאילו מלא טומאה. והטעם, מפני שלא אמרו כלל זה אלא כשעצם הטומאה, היינו הכזית מן המת, נמצא בבית. אבל כאן, כשאין בכוורת אלא כוחה של הטומאה בלבד, אינה מתפשטת לצדדים, אלא ממשכה ובוקעת כנגד הכזית (כסף-משנה) [ראה משנה אחרונה, שהביא כמה הוכחות לסתור סברא זו, אבל קשה למצוא הסבר אחר לדברי רבינו כאן]. (12) ואין הכוורת מצילה, אף-על-פי שיש בתוכה פותח טפח. והטעם, מפני שגזרו משום אין בה פותח טפח (סדרי טהרות). יוצא מזה, שלהלכה אין כל הבדל בין גבה ובין תוכה. ולמה לא כלל אותם רבינו בבבא אמת? מפני שבדין גבה, התכוון להדגיש שכנגד הטומאה טמא, ובדין תוכה החידוש הוא שאינה מטמאה שלא כנגד הטומאה. (13) שהרי הטומאה מונחת בחוץ והיא רצוצה. (14) משמע, כל מה שבבית אפילו הכלים שתחת הכוורת בפנים הבית, ואף-על-פי שאין תחתיה פותח טפח. (15) בחלק שמחוץ לבית. (16) תחתיה ועל גבה אין כל סיבה שתפשט לשם הטומאה, וכלים שבתוכה טהורים אפילו בחלק שבתוך הבית, מפני שהכוורת מצילה על מה שבתוכה, ואף-על-פי שאין בה פותח טפח. ומה שאמרו: כלי נעשה אוהל לטמא אבל לא לטהר, הכוונה רק לכלים שמחוצה לו (סדרי טהרות). (17) בתוך הכוורת, אפילו אם היא בחלקה שמחוץ לבית. (18) כשהטומאה בתוכה, כאילו כולה מליאה טומאה (ראה למעלה הערה ח), והדופן העליון מאהיל עליה ומטמא כל מה שבתוכה, בין בחלק שבבית ובין בחלק שמחוצה לו. והבית טמא, מפני שאוהל בתוך אוהל אינו מציל על הטומאה מלטמא (ראה הערות פי"ח ה"ו), וכאילו הטומאה בבית. [בסדרי טהרות מבאר, שאוהל ממש בתוך אוהל מציל, כשיש פתח פתוח לחוץ. אבל כלי שנעשה אוהל, אינו מציל אפילו עם פתח. הבדל זה משמש יסוד להבנת שיטת רבינו בהלכות הבאות].

1 ח. הִיָּה פִּנֵּה הָאֵהָל מְרֻדָּד⁷⁰ עַל הָאָרֶץ וְטִמְאָה פִּתַח
2 פִּנֵּה הָאֵהָל הַפְּרוּשׁ עַל הָאָרֶץ אוּ עַל גַּבֵּי הַפִּנֵּה -
3 טִמְאָה בּוֹקֵעַת וְעוֹלָה⁷¹, בּוֹקֵעַת וְיוֹרֶדֶת.

(70) סרוח ומונח על הארץ ואין אוויר תחתיו מחובר לאוויר האוהל. (71) ככל טומאה רצוצה, מובן שכל האוהל נטמא כנוגע בכלים שנטמאו במת, אבל הכלים שתחת האוהל ולא נגעו בו - טהורים.

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עֶשְׂרִי

4 א. פְּוֹרֵת³ שֶׁהִיא מְטֹלֶת בְּאָרֶץ⁴ וְהִיא בְּתוֹךְ פֶּתַח
5 הַבַּיִת וּפִיָּה⁵ לַחוּץ, וְכִזִּית מִן הַמֵּת נִתּוּן תַּחְתֶּיהָ אוּ
6 עַל גִּבָּהּ מִבְּחוּץ⁶ - כֹּל שֶׁהוּא כְּנֹגֵד הַזִּית בְּתַחְתֶּיהָ⁷
7 אוּ בְּגִבָּהּ⁸ טִמְאָה⁹, וְכֹל מֵה שֶׁבְּאוֹיֵר תּוֹכָה¹⁰ טְהוֹר¹¹,
8 חוּץ מִפְּלִי שֶׁהוּא כְּנֹגֵד הַטִּמְאָה¹², וְהַבַּיִת טְהוֹר¹³.
9 הִיָּתָה הַטִּמְאָה בְּבַיִת - אֵין טִמְאָה אֶלָּא הַבַּיִת¹⁴, אֲבָל
10 פְּלִים שֶׁבְּתוֹכָה אוּ תַּחְתֶּיהָ אוּ עַל גִּבָּהּ¹⁵ טְהוֹרִים¹⁶.
11 הִיָּתָה הַטִּמְאָה בְּתוֹכָה¹⁷ - הַכֹּל טִמְאָה, כֹּל שֶׁבְּבַיִת וְכֹל
12 שֶׁבְּתוֹכָה¹⁸ וְכֹל שֶׁעַל גִּבָּהּ וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ כְּנֹגֵד
13 הַטִּמְאָה¹⁹, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנֹנוּ. הִיָּתָה גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ
14 טֶפַח וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוּ בְּבַיִת אוּ עַל גִּבָּהּ - הַכֹּל
15 טִמְאָה²⁰, כֹּל שֶׁבְּבַיִת וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁעַל גִּבָּהּ;
16 אֲבָל כֹּל שֶׁבְּאוֹיֵר תּוֹכָה טְהוֹר²¹, חוּץ מִפְּלִי שֶׁהוּא
17 כְּנֹגֵד הַטִּמְאָה²². הִיָּתָה הַטִּמְאָה בְּתוֹכָה - הַכֹּל טִמְאָה,
18 כֹּל שֶׁבְּתוֹכָה וְכֹל שֶׁבְּבַיִת וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ וְכֹל שֶׁעַל
19 גִּבָּהּ. שֶׁהַכֹּלִים אוּ הָאֲדָם שֶׁנִּעְשׂוּ אֵהָל עַל הַטִּמְאָה
20 אוּ שֶׁהִיָּתָה הַטִּמְאָה עַל גִּבְיָהֶן - מְבִיאִין וְלֹא
21 חוֹצְצִין²³, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנֹנוּ²⁴. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמֹרִים²⁵?
22 בְּזִמְן שֶׁהִיא פְּלִי²⁶ וּמְחַלְחֶלֶת²⁷; אֲבָל אִם הִיָּתָה
23 פְּחוּתָה²⁸ וְסִתָּם הַמְּקוֹם הַנִּפְתַּח כְּקֶשׁ, שֶׁהָרִי אֵינָה
24 פְּלִי, אוּ שֶׁהִיָּתָה אֶפְרָצָה²⁹ עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּהּ חֶלֶל
25 טֶפַח אֶלָּא אֶטוּמָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִמָּצֵא בָּהּ חֶלֶל טֶפַח
26 בְּמְקוֹם אֶחָד³⁰. הִיָּתָה³¹ גְבוּהָ מִן הָאָרֶץ טֶפַח
27 וְטִמְאָה תַּחְתֶּיהָ אוּ בְּבַיִת - הָרִי הַבַּיִת וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ
28 טִמְאִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֵהָל אֶחָד³², וְתוֹכָה וְגִבָּהּ
29 טְהוֹר³³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֵהָל שֶׁל עֵץ³⁴ וְאֵינוֹ פְּלִי. הִיָּתָה
30 טִמְאָה בְּתוֹכָה³⁵ - אֵין טִמְאָה אֶלָּא תּוֹכָה. הִיָּתָה עַל
31 גִּבָּהּ - כְּנֹגֵדוֹ עַד לְרִקִיעַ טִמְאָה³⁶. הִיָּתָה מְנוּחַת עַל
32 הָאָרֶץ³⁷ וּפִיָּה לַחוּץ וְכִזִּית מִן הַמֵּת נִתּוּן תַּחְתֶּיהָ³⁸ -
33 כְּנֹגֵדוֹ עַד הַתְּהוֹם טִמְאָה³⁹. הִיָּה עַל גִּבָּהּ⁴⁰ - כְּנֹגֵדוֹ עַד
34 הָרְקִיעַ טִמְאָה⁴¹. הִיָּתָה טִמְאָה בְּבַיִת - אֵין טִמְאָה אֶלָּא
35 הַבַּיִת בְּלִבָּד⁴². הִיָּתָה טִמְאָה בְּתוֹכָה - אֵין טִמְאָה אֶלָּא
36 תּוֹכָה⁴³.

(1) יבאר דין כוורת שהיא מוטלת בארץ והיא בתוך פתח הבית ופיה לחוץ וכזית ממת נתון תחתיה או על גבה, היתה גבוהה מהארץ טפח וטומאה תחתיה או בבית או בתוכה, כוורת המוטלת בארץ בתוך הפתח ופיה ולפנים והיא כלי

כלי ויש לו פתח לחוץ, אין בו משום אוהל בתוך אוהל.
 (43) כמבואר ממה שאמרנו למעלה.

ב. פִּוּרְתָּא⁴⁴ הַמְטֵלֶת בְּאֶרֶץ בְּתוֹךְ הַפֶּתַח וּפִיָּהּ לְפָנִים,
 וְהִיא כְּלֵי שְׁלֵם וְחִלּוּלָהּ, וְכַזֵּית מִן הַמַּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ
 אוֹ עַל גְּבֵה מִבְּחוּץ - כֹּל שֶׁהוּא כְּנֹגֵד הַזֵּית בְּתַחְתֶּיהָ
 אוֹ עַל גְּבֵה טָמֵא, וְכֹל מֵה שֶׁבְּאֹוִיר תּוֹכָה טְהוֹר, חוּץ
 מִכְּנֹגֵד הַטְּמֵאָה, וְהַבֵּית טְהוֹר⁴⁵. הֵיחָה טְמֵאָה בְּתוֹכָה
 אוֹ בְּבֵית - הַכֹּל טָמֵא⁴⁶. הֵיחָה גְבוּהָה מִן הָאֶרֶץ
 טְפַח⁴⁷ וְטְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ⁴⁸ אוֹ בְּתוֹכָה אוֹ עַל גְּבֵה⁴⁹ אוֹ
 בְּבֵית - הַכֹּל טָמֵא; כֹּל שֶׁבְּבֵית וְכֹל שֶׁתַּחְתֶּיהָ - מִפְּנֵי
 שֶׁהִיא וְהַבֵּית כְּאֵהֶל אֶחָד⁵⁰, וְכֹל שֶׁעַל גְּבֵה וְכֹל
 שֶׁבְּתוֹכָה טָמֵא - שֶׁהַכֵּלִי מְבִיא אֶת הַטְּמֵאָה וְאֵינוֹ
 חוּצָץ⁵¹, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. הֵיחָה פְּחוּתָהּ וּפְקוּקָה בְּקֶשׁ
 אוֹ אֲפוּצָה, וְגְבוּהָה מִן הָאֶרֶץ טְפַח, וְטְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ
 אוֹ בְּבֵית אוֹ בְּתוֹכָה - הַכֹּל טָמֵא⁵², חוּץ מֵעַל גְּבֵה⁵³.
 הֵיחָה טְמֵאָה עַל גְּבֵה⁵⁴ - כְּנֹגֵדוֹ בְּלֶבֶד עַד לְרִקְיעַי⁵⁵
 טָמֵא, אֲבָל תּוֹכָה טְהוֹר, וְתַחְתֶּיהָ וְהַבֵּית כֹּל מֵה
 שֶׁבֵּהֶן טְהוֹר; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ כְּלֵי, חוּצָצֶת. הֵיחָה מְנַחַת
 עַל הָאֶרֶץ וּפִיָּהּ לְפָנִים, וְכַזֵּית מִן הַמַּת נִתּוֹן תַּחְתֶּיהָ
 - כְּנֹגֵדוֹ עַד הַתְּהוֹם טָמֵא⁵⁶. הֵיחָה עַל גְּבֵה⁵⁷ - כְּנֹגֵדוֹ
 עַד לְרִקְיעַי טָמֵא. הֵיחָה הַטְּמֵאָה בְּתוֹכָה אוֹ בְּבֵית -
 תּוֹכָה וְהַבֵּית טָמֵא⁵⁸.

(44) שם מ"ה. (45) בכל הדינים שנימנו בהלכה זו עד כאן, אין הבדל בין פיה לפני לבין פיה לחוץ. (46) כשהכוונת פתוחה לפני, מתחבר אוירה עם אויר הבית ונעשו אוהל אחד, ולפיכך אם הטומאה באחד מהם - שניהם טמאים. (47) ויש מקום לטומאה להכנס תחתיה ולצאת. (48) אפילו תחת החלק שמחוץ לבית. (49) בפנים או בחוץ. (50) נימוק לטומאת תוכה כשהטומאה בבית, וכן להיפך. (51) נימוק לטומאת גבה שבחלק החוץ, וגם לטומאת תוכה והבית כשהטומאה על גבה מבחוץ. מפני שהכוונת, שהיא כלי, אינה חוצצת, הרי הטומאה כאילו מונחת תחת הכוונת המאהילה עליה, והכלים שעל גבה כאילו מונחים באוהל. (52) אפילו מה שבתוכה, כמבואר למעלה: מפני שהיא כאוהל אחד עם הבית, מה שאין כן בפיה לחוץ, שאמרנו למעלה: "ותוכה גבה טהור". (53) בחלק שבחוץ, מפני שהכוונת הפחותה או הפקוקה, שאינה כלי כלל - חוצצת. (54) מחוץ לבית. (55) כלי המאהיל עליה בכל גובה שהוא. (56) כדן טומאה רצוצה, ואינה בוקעת ועולה מפני שהכוונת חוצצת. (57) מבחוץ. (58) כללו של דבר: בפיה לפני נידונים תוכה של הכוונת והבית כאוהל אחד, ודיניהם שווים בכל המקרים.

ג. פִּוּרְתָּא⁵⁹ שֶׁהִיא בְּתוֹךְ הַבֵּית⁶⁰ וְהִיא מְמַלְאָה אֶת כֹּל
 גְּבֵה הַבֵּית, וּפִיָּהּ לְמַעְלָה לְקוֹרוֹת הַבֵּית, וְאֵין בֵּינָה
 לְבֵין הַקּוֹרוֹת פּוֹתֵחַ טְפַח, וְטְמֵאָה בְּתוֹכָה - הַבֵּית
 טָמֵא⁶¹, טְמֵאָה בְּבֵית - מֵה שֶׁבְּתוֹכָה טְהוֹר⁶²; שֶׁדִּרְךָ
 הַטְּמֵאָה לְצֵאת לְתוֹךְ הַבֵּית בְּפִחוֹת מְטַפַּח וְאֵין דִּרְכָה
 לְהַכְנִס. בֵּין שְׁהֵיחָה⁶³ מְטָה עַל צֵדָה וּפִיָּהּ לְפִתְלֵ

(19) זה נמשך גם לעל גבה, ובשניהם מטהר רבינו כלים שמחוץ לבית שאינם כנגד הטומאה. וטעמו, מפני שיש כאן אוהל פותח טפח על הטומאה, הרי הוא גם חוצץ בפני הטומאה, ואף-על-פי-כן מה שכנגד הטומאה טמא, גזירה דרבנן. משום אין בכוורת פותח טפח, שהיא טומאה רצוצה הבוקעת ומטמאה כל מה שכנגדה (סדרי טהרות). (20) מפני שהכוורת מאהילה על הטומאה, נתחברה לאוהל אחד עם כל הבית. ואפילו אם הטומאה על גבה, שהרי הכוורת אינה חוצצת, וכאילו הטומאה תחתיה, כמבואר למעלה. (21) שעל תוכה מצילה, כמבואר למעלה. (22) גזירה משום אין בה פותח טפח, כמבואר למעלה. (23) דבריו אלו נראים סותרים למה שכתב בפרק י"ג ה"ג, שכלים הבאים במידה חוצצים, והרי המדובר כאן בכלי הבא במידה. ובכסף-משנה מבאר, שכלי שאינו מקבל טומאה חוצץ בפתיחה שבין בית לבית, אבל כשטומאה תחתיו או על גביו, מביא ואינו חוצץ, כמו ששינוי (אהלות פ"ו מ"א) "אדם וכלים נעשים אוהל לטמא אבל לא לטהר", ואפילו כלים שאינם מקבלים טומאה. [ראה רא"ש בפירושו לפ"ח מ"א שהקדים את הכסף-משנה בקביעת הברל זה]. (24) בפ"ג ה"ג. ראה השלמות שם. (25) שם מ"ג ואילך. (26) שלם, לא שבור. (27) שיש בה חלול (רבינו בפירושו למשנה). (28) ניטל חלק מדופנה. (29) תוכה ממולא בקש, ודפנותיה שלמים. (30) הסגנון אינו בהיר, אבל הכוונה ברורה: שיש בה כמה מקומות חלולים, ואין באחת מהם טפח, אבל אם תצרפם יחד יצא לך יותר מטפח. (31) הכוורת הפחותה או האפוצה. (32) כמו במחולחלת. (33) כלים שבתוכה, בין בחלק שבחוץ ובין שבבית. אבל גבה, רק החלק שבחוץ טהור. וזה יתבאר מהנימוקים שנאמרו למעלה במחולחלת. תוכה טהור, מפני שעל תוכה היא מצילה, ואפילו כנגד הטומאה טהור, שרק במחולחלת שהיא כלי, גזרו משום אין בו טפח (למעלה הערה יט). אבל באוהל שאינו כלי לא גזרו. והכלים שעל גבה בפנים הבית - טמאים מפני שהם נמצאים באויר האוהל. (34) שאינו מקבל טומאה, אבל אוהל של אריג או עור מיטמא (ראה למעלה פ"ה ה"ב), ודבר טמא אינו חוצץ (כסף-משנה). (35) הטומאה היא כקבורה באדמה (מפני שהכוורת האטומה אינה כלי, ובטלה לגבי קרקע) ואינה יוצאת לבית (רבינו בפירושו למשנה). (36) כלי שיאהיל למעלה ממנה, בכל גובה שהוא. אבל אינה בוקעת למטה, מפני שאינה רצוצה. (37) הכוורת האטומה. (38) תחת החלק שבחוץ. (39) שהרי היא רצוצה, ואף-על-פי-כן אינה בוקעת ועולה, מפני שהכוורת שבטלה לגמרי מתורת כלי, היא כאוהל וחוצצת. [ראה כסף-משנה שתיריך באופן אחר, ותיירוצו נראה דחוק מאוד]. (40) מבחוץ. (41) ולא יותר. ואינה בוקעת למטה, מפני שהאוהל חוצץ. ברור ללא צל של ספק, שהמדובר במונחת על גב החלק שבחוץ, שהרי בפנים נעשה כל הבית אוהל המת. (42) הכלים שבבית עצמו וגם הכלים שעל גבה, אבל אלה שתחתיה אפילו בחלק שבבית - טהורים, מפני שאין מקום לטומאה להכנס שם, למטה אין פותח טפח ומלמעלה הכוורת חוצצת, מפני שהיא פחותה או אפוצה ויצאה מתורת כלי, כמבואר למעלה. [ואין בזה משום אוהל בתוך אוהל שאינו מציל, מפני שכל דבר שאינו

דינים שנאמרו למעלה המנומקים בהבדל שביניהם, היינו, שבאה במידה אף-על-פי שהיא אוהל לא יצאה מתורת כלי, ולפיכך כוח חציצתה מוגבל, ואינה חוצצת בפני מה שעליה ותחתיה, אבל פחותה או אפוצה בטלה מתורת כלי לגמרי, וחוצצת גם בפני מה שעליה ושתחתיה, וגם לא חלו עליה כמה גזירות שגזרו על כלי שהוא אוהל. ולא מצאתי יישוב מניח את הדעת לסתירה זו. [בכסף-משנה צמצם את הקושיא, ושאל רק למה כתב רבינו כאן "או שהיתה באה במידה", הלא גם בדינים שלמעלה המדובר בבאה במידה? ותירץ מה שתיירץ, אבל אין כוח תירוצו יפה ליישב את הסתירה]. (74) למעלה פ"ג ה"ג.

ה. פורת⁷⁵ שהיא כלי שלם והיא יושבת על שוליה⁷⁶ לאויר⁷⁷, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה⁷⁸ - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁷⁹. אבל אם היתה גבוהה מן הארץ טפח או מכסה⁸⁰ או כפופה על פיה, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - הכל טמא⁸¹, כל שבתוכה וכל שתחתיה וכל שעל גבה, אם היתה הטמאה למטה; שהכלי המאהיל מביא את הטמאה ואינו חוצץ, כמו שבארנו. לפיכך, אם היתה פחותה ופקוקה בקש⁸² או באה במדה⁸³, טמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת⁸⁴. ואם היתה גבוהה טפח וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא⁸⁵. היתה טמאה בתוכה או על גבה - פנגדו עד לרקיע טמא, וכלים שתחתיה טהורין, מפני שהיא אהל וחוצצת.

(75) שם משנה יג. (76) ואין טפח בינה ובין הקרקע. המדובר בהלכה זו, כשפי הכוורת רחב טפח על טפח (סדרי טהרות). (77) שאין על גבה אוהל. (78) הטומאה תלויה נגד תוכה, למעלה מדפנות הכלי, אבל לא באויר תוכה. (79) ומטמאה כל שכנגדה, ואע"פ שהיא תלויה ואינה רוצצה, רואים אותה כאילו היא תחת השולים, מפני שכלי אינו חוצץ, כמו בפיה לחוץ, בראש פרק זה (ראה הערות שם). (80) והכיווי אינו מחובר בטיט לכוורת. (81) בגבוהה טפח, שוליה מאהילים על הטומאה, ומביאים את הטומאה לכל מה שתחתיה, ותוכה ועל גבה טמא מפני שהשוליים אינם חוצצים כמבואר למעלה. ואם הטומאה בתוכה או על גבה, רואים אותה כאילו היא תחת שוליה, שהרי אינם חוצצים. ובמכוסה אף-על-פי שאינה גבוהה טפח מן הקרקע, גם כן הכול טמא מפני שהטומאה בוקעת לתוכה, והרי היא כקבר סתום וטומאה בו במקום אחד, שרואים אותו כאילו מלא טומאה, ומטמא את כל הנוגע בו מכל צד שהוא (רבינו בפירושו למשנה). אמנם למעלה, בדין מוטלת על צידה ואין טפח בינה ובין הקרקע, אמרנו שרק הטומאה עצמה מתפשטת לצדדים, אבל בקיעתה אינה מתפשטת, אולם שם פי הכוורת פתוח, ולא אמרו בבקיעה "כמלא טומאה" אלא במקום סתום מכל צד. (בסדרי טהרות, כתב הבדל אחר בין שני דינים אלה. ולדעתי הוא דחוק מאוד, ראה שם). ובכפופה על פיה, מחלק רבינו בין

1 ובינו ובין הפתל פחות מטפח, בין שהיתה פורת
2 אחת בין שהיו שתיים זו על גבי זו ואין בין העליונה
3 לקורות או לפתל פותח טפח⁶⁴. היתה עומדת⁶⁵ בתוך
4 הפתח ופיה למעלה ואין בינו לבין המשקוף פותח
5 טפח, וטמאה בתוכה - הבית טהור⁶⁶, טמאה בבית
6 - מה שבתוכה טמא⁶⁷; שדרך טמאה לצאת ואין
7 דרבה להקנס.

(59) שם משנה ט. (60) כולה. במקרה זה אין הבדל בין שלימה ופחותה, בין מחולחלת ואפוצה, בין גבוהה מן הארץ טפח או לא. (61) אפילו אוהל ממש עם דפנות אינו מציל, מפני שסופה של הטומאה לצאת דרך הבית (כמו שמסיים רבינו), עוברת היא גם בפחות מפותח טפח. (62) שאין הטומאה נכנסת בפחות מפותח טפח, והכוורת עם הדפנות מצילה. (63) הכוורת שכולה בתוך הבית. (64) כל אלה דינם כאמור למעלה. (65) שם משנה יוד. כאן מתחילה בבא חדשה. (66) שהרי הטומאה יכולה לצאת מבלי להכנס לאויר הבית. (67) מפני שאין מקום לטומאה לצאת אלא דרך הכוורת, אינה מצילה על מה שבתוכה אפילו עם דפנות.

ד. פורת חלוהה⁶⁸ שהיא כלי שלם⁶⁹ והיתה מנחת⁷⁰ על צדיה באויר⁷¹, וכזית מן המת נתון תחתיה או על גבה - כל שהוא פנגד הזית בתחתיה ובגבה טמא, וכל מה שבאויר תוכה טהור, אלא פנגד הטמאה, וכל שאינו פנגד הטמאה בתוכה טהור. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא, כל מה שבתוכה וכל שפנגד הטמאה למעלה על גבה או למטה תחתיה. היתה גבוהה מן הארץ טפח וטמאה תחתיה או על גבה - כל שתחתיה טמא, וכל שעל גבה טמא; אבל כל שבתוכה טהור, חוץ מכלי שהוא פנגד הטמאה. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא, כל מה שבתוכה וכל שתחתיה וכל שעל גבה; שהכלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו⁷². לפיכך, אם היתה פורת זו המטלת על הארץ פחותה ופקוקה בקש או שהיתה באה במדה⁷³, וכזית מן המת נתון תחתיה - פנגדו עד התהום טמא; על גבה - פנגדו עד לרקיע טמא; בתוכה - אינו טמא אלא תוכה. היתה גבוהה טפח מעל הארץ וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא; בתוכה - תוכה בלבד טמא; על גבה - פנגדו עד לרקיע טמא. שפכר בארנו⁷⁴, שכלי עץ הפא במדה - פאהל הוא חשוב, לא פכלים, ולפיכך חוצץ.

(68) שם משנה יא. (69) אינה פחותה. (70) ואין תחתיה פותח טפח. (71) תחת כיפת הרקיע. (72) דינים אלה זהים עם הדינים האמורים בכבא ראשונה של פרק זה, שהרי אין כל נימוק לחלק בין שני המקרים, ונאמרו כאן משום הדינים שבבבות הבאות. (73) כאן משווה רבינו באה במידה לפחותה, כדברי חכמים במשנתנו. וזה סותר לכמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שעברו בטהרה, ומתחיל למנות מראש. (93) מקובלים איש מפי איש עד משה רבינו מסיני. (94) למעלה פ"ג ה"ג, ופ"ה ה"ה.

פֶּרֶק עֲשָׂרִים

1) יבאר שלושה דברים מצילים באוהל המת, ומה בין בלועים לצמיד פתיל ואהלים, אין הבלועים ניצלים אלא בבטן נפש חיה, ודין הבלועים בקרקעיתו של בית או בכתלים, שתי חביות וחצי זית בכל אחת, ומוקפות צמיד פתיל ומונחות בבית.

17 א. שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים מְצִילִין בְּאֹהֶל הַמֵּת: צָמִיד פְּתִיל, 18 וְאֹהֶלִין, וּבְלוּעִין. הַבְּלוּעִין מְצִילִין עַל הַטְּהוּרִים 19 שְׁלֹא יִתְטַמְּאוּ, וּמוֹנְעִין הַטְּמֵאָה שְׁלֹא תֵצֵא וּתְטַמְּא; 20 אֲבָל צָמִיד פְּתִיל וְאֹהֶלִין מְצִילִין עַל הַטְּהוּרִים שְׁלֹא 21 יִתְטַמְּאוּ, וְאֵינָן מוֹנְעִין אֶת הַטְּמֵאָה שְׁלֹא תֵצֵא 22 וּתְטַמְּא אֶת אֲחֵרִים. בֵּיצֵד? בֵּית טְמֵא שֵׁשׁ בּו פְּלִי 23 מְקַף צָמִיד פְּתִיל - כָּל שֶׁבְּתוֹף הַפְּלִי טְהוּרִים. וְכֵן 24 אִם הָיָה שָׁם אֹהֶל בְּתוֹף הַבֵּית - כָּל הַפְּלִים שֶׁבְּתוֹף 25 הָאֹהֶל טְהוּרִין. אֲבָל אִם הָיָה כְּזוֹת מִן הַמֵּת נִתּוֹן 26 בְּכָלִים וּמְקַף עָלָיו בְּצָמִיד פְּתִיל וְהַכְּנִיסוּ לְבֵית - 27 הַבֵּית טְמֵא. וְכֵן אֹהֶל בְּתוֹף אֹהֶל וּכְזוֹת מִן הַמֵּת 28 בְּאֹהֶל הַפְּנִימִי - כָּל הַפְּלִים שֶׁבְּאֹהֶל הַחִיצוֹן טְמֵאִים.

29 ב. אֲבָל הַבְּלוּעִין מְצִילִין עַל הַטְּהוּרִים וּמוֹנְעִין אֶת 30 הַטְּמֵאָה. בֵּיצֵד? כָּלֵב שֶׁאֵכָל בִּשְׂר הַמֵּת וְנִכְנַס לְבֵית 31 - הַבֵּית טְהוּר. בָּלַע טַבַּעַת, אֶפְלוּ אָדָם שֶׁבָּלַע טַבַּעַת, 32 וְנִכְנַס לְאֹהֶל הַמֵּת, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁטַמְּא טְמֵאָת שְׁבָעָה 33 - הַטַּבַּעַת טְהוּרָה. וְכֵן כָּל הַבְּלוּעִין בְּחִזָּה וּבְהִמָּה 34 וּבְעוֹפוֹת וּבְדָגִים מְצִילִין כָּל זֶמֶן שֶׁהֵן חַיִּין. וְאִם 35 מֵתוּ וּבִשְׂר הַמֵּת בְּתוֹף מְעִיָּהֶן אוֹ הַפְּלִים - הָרִי הֵן 36 כְּמוֹ שְׂאִינוּ בְּלוּעַ.

37 ג. נִשְׁחַט רַב אֶחָד בְּעוֹף וְרַב שְׁנַיִם בְּבַהֲמָה, אָף עַל 38 פִּי שֶׁעֲדִין הֵן מְפֹרְסִין - הָרִי הֵן כְּמֵתִים, וְאֵינָן 39 מְצִילִין עַל הַפְּלִים הַבְּלוּעִים, וְלֹא מוֹנְעִין אֶת 40 הַטְּמֵאָה שֶׁבְּתוֹף מְעִיָּהֶן שְׁלֹא תְטַמְּא.

41 ד. וְכַמָּה תִּשְׁקָה הַטְּמֵאָה בְּמַעֲיָהֶן וְתִהְיֶה מְטַמְּאָה 42 כְּשִׁמּוֹתָהּ? בְּכָלֵב - שְׁלוֹשָׁה יָמִים מֵעַת לַעַת, וּבִשְׂאֵר 43 חִיָּה וּבְהִמָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים - יוֹם אֶחָד מֵעַת לַעַת. 44 בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? כְּשֶׁנִּשְׂאֵר בִּשְׂר הַמֵּת בְּתוֹף 45 מְעִיָּהֶן; אֲבָל זָאֵב שֶׁבָּלַע תֵּינוֹק וְהִקְיָאוּ דָרָף בֵּית 46 הָרִיעִי - הַבִּשְׂר טְהוּר, וְהַעֲצָמוֹת בְּטַמְּאָתָן.

47 ח. אֵין הַבְּלוּעִין נִצְלִין אֲלָא בְּכֵטָן נֶפֶשׁ הַחִיָּה, כְּמוֹ 48 שְׁבָאֲרָנִי; אֲבָל הַבְּלוּעִין בְּגוֹף הַפְּלִים וְהָאֲבָנִים - 49 אֵינָן נִצְלִין. בֵּיצֵד? כּוֹשׁ שֶׁנִּבְלָעָה בּו הַצְּנֹר שֶׁל 50 מִתְּכַת, וּמִלְּמַד שֶׁנִּבְלָע בּו הַדְּרָבָן, וְלִבְנָה שֶׁהִיתָה

טומאה על גבה לבין טומאה בתוכה: כשהטומאה בתוכה הכול טמא מדין קבר סתום, אבל אם הטומאה על גבה, אינה מטמאה מה שתחתיה, בהתאם לשיטתו (לקמן פכ"א ה"ג), שכלים טהורים הכפויים על פיהם מצילים על כל מה שבתוכם, ואפילו אינם מחוברים בטיט. ולזה התכוון רבינו בסיום דין זה, באמרו: "וכל שעל גבה, אם היתה הטומאה למטה". ולפי זה, ההגבלה נוגעת לדין כפויה בלבד, ולא לגבוהה טפה ולמכוסה (סדרי טהרות). (82) ויצאה מתורת כלי, כמו שביארנו למעלה. (83) רבינו עומד בשיטתו, שדברים הבאים במידה אינם כלים, ולפיכך חוצצים (ראה בהלכה א הערה ו, ובה"ד הערה ע). (84) וכנגד הטומאה בלבד - טמא, מפני שהכוורת חוצצת בפני התפשטות הטומאה, אבל לא בפני כוח בקיעתה כנגדה ממש. (85) הכלים שתחתיה, אפילו אלה שבצידי הטומאה, טמאים - מפני ששולי הכוורת מאהילים על הטומאה ועל הכלים, ומה שבתוכה ועל גבה טהור, שהשוליים חוצצים.

1 ו. גְּמֵל⁸⁶ שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּאֵוִיר⁸⁷: טְמֵאָה תַּחְתּוֹ - 2 פְּלִים שֶׁעַל גְּבִיו טְהוּרִים⁸⁸; טְמֵאָה עַל גְּבִיו - פְּלִים 3 שֶׁתַּחְתּוֹ טְהוּרִין. הֵיךְ רוֹבֵץ וְטַמְּאָה תַּחְתּוֹ - הָרִי זֶה 4 בּוֹקְעַת וְעוֹלָה⁸⁹, בּוֹקְעַת וְיִוֵּרְדָת. וְכֵן אִם הָיְתָה 5 טְמֵאָה רְצוּצָה תַּחַת רִגְלוֹ אוֹ עַל גְּבִי רִגְלוֹ⁹⁰ - הָרִי 6 זֶה בּוֹקְעַת וְעוֹלָה וּבּוֹקְעַת וְיִוֵּרְדָת. כְּכָר בְּאֵרְנוּ 7 בְּנִזְרוֹת⁹¹, שְׂאֵם הָיָה הַנְּזִיר וּכְזוֹת מִן הַמֵּת תַּחַת 8 הַגְּמֵל אוֹ תַּחַת הַמִּטָּה וּכְזוֹת בְּהַ מְשָׂאֵר הַפְּלִים, אָף 9 עַל פִּי שֶׁנִּשְׁטַמְּא טְמֵאָת שְׁבָעָה - אֵינוּ מְגַלְחִים⁹². וּמִשָּׁם 10 אֵתָה לְמַד, שֶׁכָּל אֵלוֹ הַהֲלָכוֹת הָאֵמוּרוֹת בְּטַמְּאָת 11 אֹהֶלִים הַנִּעֲשִׂים מִן הָאָדָם אוֹ מִן הַבְּהֵמָה אוֹ מִן 12 הַפְּלִים - הַכֹּל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, מִהֵן דְּבָרֵי קִבְלָה⁹³ 13 וּמִהֵן גְּזוּרוֹת וְהִרְחָקוֹת. וְלִפְיָכָף אֵין הַנְּזִיר מְגַלְחֵם 14 עֲלֵיהֶן, וְאֵין חֲבִיבִין עֲלֵיהֶן כְּרַת עַל בִּיאַת מְקַדְּשׁ אוֹ 15 אֲכִילַת קִדְּשֵׁי; וְאֵין הַדְּבָרִים כָּלֵן אָמוּרִין אֲלָא לְעֻנְיָן 16 טְמֵאָת תְּרוּמָה וְקִדְּשִׁים בְּלִבְד, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנִי⁹⁴.

(86) תוספתא אהלות פ"ג ה"ה. (87) שאין דבר סוכך עליו. (88) שבהמה וחיה טהורה וטמאה חוצצות (למעלה פ"ג ה"ג). מובן שהכלים שתחתיו טמאים, שהרי הגמל מאהיל עליהם ועל הטומאה. (89) דין זה תמוה, למה הטומאה בוקעת ועולה, הלא הצד העליון מציל? וכי בעל-חי גרוע מכוורת פחותה או אפוצה? ובתוספתא שלפנינו הגירסא: "טומאה תחתיו כנגדו עד התהום טמא, ועל גביו כנגדו עד לרקיע טמא". ומפני שבעל-כרחינו עלינו להגיה אחת משתי הגירסאות המנוגדות, רצוי להגיה כאן ולהשוות לגירסא שבתוספתא. (בעקבות החזון-איש). בכסף-משנה הקשה, למה אין אנו אומרים גמל חלול הוא, והצד העליון מאהיל ומטמא כל מה שתחתיו אפילו מה שבצידי הטומאה כמו אדם, למעלה פ"ח ה"א? ודבריו מפליאים, כיצד אפשר לדמות גמל לאדם. הלא אדם אינו חוצץ, ובטן גמל חוצצת? (90) והבטן אינה מאהילה עליה. (91) פ"ז ה"ו. (92) נזיר שנשטמא במת, מגלח תוך תקופת נזירותו ומביא קרבנות (תגלחת טומאה וקרבנות טומאה) וסותר את ימי נזרו

45 צמיד פתיל לטמאה. ואינן משמאות מחמת הבית,
46 שהרי הן מקפות צמיד פתיל. נפתחה אחת מהן - היא
47 והבית טמאין, ונברחה טהורה. וכן שני חדרים שהן
48 פתוחים זה לזה ולבית, וכחצי זית בפנימי או באמצעי
49 וכחצי זית בחיצון - החיצון טמא, והפנימי והאמצעי
50 טהורין. פחצי זית בפנימי וכחצי זית באמצעי -
51 הפנימי טהור, והאמצעי והחיצון טמאים; שדרף
52 הטמאה לצאת ואין דרפה להכנס.

יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ה

פרק אחד ועשרים

53 א. מניין לצמיד פתיל שמציל באהל המת? שנאמר:
54 וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא.
55 הא יש צמיד פתיל עליו - טהור. ומפי השמועה
56 למדו, שאין הפתוח מדבר אלא בכלי חרש בלבד,
57 כלי שאינו משמא אלא דרך פתחו²; לפיכך, אם היה
58 פתוח סתום ומקף צמיד פתיל - הציל על כל
59 שבתוכו. קל וחמר לכל הפלים שאין מקבלין
60 טמאה³ שיצילו בצמיד פתיל. והם: כלי גללים⁴,
61 כלי אבנים, כלי אדמה, וכלי עצמות הדג ועורו
62 ועצמות העוף, וכלי עץ הבא במדה⁵, ונסרים של
63 עץ שהן פשוטין ואינן פלים, וגלמי כלי מתכת⁶. כל
64 אלו מצילין בצמיד פתיל. אם הדברים שבתוך הפלי
65 המקף נצלו, קל וחמר לבלועין ולפלים שפתח
66 האהל⁷. מה בין אהלים לבלים שמצילין בצמיד
67 פתיל? שהפלים אינן מצילין אלא בצמיד פתיל,
68 והאהלים מצילין בכסוי בלבד.

1) יבאר דין הכלים המצילים מצמיד פתיל, ואם כלי חרס מציל באוהל, כלים המצילים באוהל כמה צריך שיהיה בדופנס, ואם מצילים חוץ לאוהל אם סמכם לאוהל, קורה שיש בה פותח טפח והיא נתונה מכותל לכותל וטומאה תחתיה וקדירה תלויה בקורה, בור שבתוך הבית וטומאה בבית וכלי בבור, חדות הבנוי בתוך הבית ומנורה בתוכו והפרח שלו מכסה פי החדות, חדות הבנוי בתוך הבית וכלי המציל נתון על פיו והיתה טומאה בין הבית והחדות, תנור ישן בתוך חדש וסרידה על פי החדש או להיפך, קדירה שכפאה על פי החבית ומרח דפנותיה עם החבית. (2) אבל לא מגבו. הדרשה מסתמכת על המלה "פתוח". ואומר רבינו שאין כאן דרשה גמורה אלא מפי השמועה למדו. (3) לא מתוכם ולא מגבם. (4) עשויים מרפש בקר מיובש. (5) שמחזיק ארבעים סאה. (6) בברייתא חולין כה, א אמרו: "גולמי כלי עץ טמאין, פשוטיהן טהורין; גולמי כלי מתכת טהורין, פשוטיהן טמאים". גולמי כלים = כלים שלא נגמרה מלאכתם, ואף על פי שיש להם בית קיבול; פשוטים = כלים שאין להם בית קיבול, אבל מלאכתם נגמרה. (7) שאוהל מפסיק בינם ובין הטומאה.

1 טבעת מבלעת בתוכה, ונכנסו לאהל המת - נטמאו,
2 אף על פי שאין נראין והרי הן מחפין; שאין
3 הבלועין בכלים מצילין אלא בצמיד פתיל. וכן מחט
4 או טבעת שהיו מבלעין בטפלת התנור, ונטמא
5 התנור באהל המת או שנפל שרץ לאוירו - נטמאו
6 הפלים שבתוך הטפלה. ואם היה התנור מקף צמיד
7 פתיל - הואיל והתנור טהור, אף הפלים המבלעין
8 בטיט שעל גביו טהורים. וכן חבית המקפת צמיד
9 פתיל והיתה מחט או טבעת במקופת החבית מצדה
10 - הרי אלו טמאין ואין מצילין באהל המת. הרי
11 במקופת החבית כנגד פיה: אם הרי נראין לתוך
12 החבית ואינן יוצאין לאוירה - טהורין, ואם יצאו
13 לאוירה - טמאין; שאין כלי חרש המקף צמיד
14 פתיל מציל על הפלים שבתוכו, כמו שיתבאר. ואם
15 יש תחתיהן קקלפת השום, אף על פי שהן שוקעין
16 לתוך אוירה - הרי אלו טהורין.

17 ו. כל הבלועין בקרקעיתו של בית - הרי הן טמאין
18 ואין נצלין; שרקע האהל כמוהו עד התהום. מה
19 שאין פן בכתליו, כמו שיתבאר. ביצד? הטמאה
20 בבית וכלים טמונים בקרקעיתו, אפלו תחת מאה
21 אמה - טמאים. אם יש במקומן טפח על טפח -
22 טהורין, שהרי הן תחת אהל אחד. למה זה דומה?
23 לעליה שעל גבי הבית וטמאה בעליה, שהבית
24 טהור. וכן אם חלק הבית במחיצה מכלפי ארצו,
25 והיתה הטמאה בין המחיצה והארץ - פלים שבבית
26 למעלה מן המחיצה טמאין; שאין האהלים מונעין
27 הטמאה, כמו שבארנו. היתה הטמאה למעלה מן
28 המחיצה - פלים שבין המחיצה והארץ טהורין;
29 שהאהל מציל. ואם אין בין המחיצה והארץ גבה
30 טפח - הרי הן פטמונים בקרקע הבית וטמאים.

31 ז. ביב שהוא קמור תחת הבית, ויש בו פותח טפח
32 ויש בפתחו שהוא חוץ לבית פותח טפח, והיתה
33 טמאה בתוכו - הבית טהור; היתה טמאה בבית -
34 מה שבתוכו טהור. היה בו פותח טפח ואין
35 ביציאתו פותח טפח, והיתה טמאה בתוכו - הבית
36 טמא; טמאה בבית - מה שבתוכו טהור, שאין
37 דרפה של טמאה להכנס. אין בו פותח טפח ואין
38 ביציאתו פותח טפח: טמאה בתוכו - הבית טמא
39 כאלו היא בתוך הבית; טמאה בבית - מה שבתוכו
40 טמא, מפני שהן בכלים הטמונים בקרקע, וקרקע
41 הבית כמוהו עד התהום.

42 ח. שתי חביות וכחצי זית בכל אחת ומקפות צמיד
43 פתיל ומנחות בתוך הבית - הן טהורות, שאין חצי
44 שיעור מטמא; והבית טמא, שהרי יש בבית כזית, ואין

- 1 ב. משפך שפכהו⁸⁰ - מציל בכסוי⁹¹. אף על פי
2 שפכתו נקוב נקב קטן¹⁰¹ - הרי הוא כסתום¹¹.
- 3 (8) הניחו ופיו הרחב למטה. (9) הדבר שהמשפך מונח עליו
4 חשוב כמכוסה. (10) הפה הצר. (11) מפני שנקב זה
5 נעשה בכוונה מתחילת יצירת הכלי אין דינו כנקב שנעשה
6 בידי אדם בכלי שלם שמשמא (כלומר, שאינו מציל) בכל
7 שהוא (כסף משנה).
- 8 ג. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל, אם היו בהן
9 טפח על טפח על רום טפח וכפאן על פיהם על
10 הארץ, אף על פי שלא מרח בצמיד פתיל מן
11 הצדדין - הרי אלו מצילין כל מה שתחתיהן עד
12 התהום, מפני שהן באהל והאהל מציל. אלא אם בן
13 היה הפלי פלי חרש, שאין אהלי פלי חרש מצילין.
14 פיצד? חבית¹² שפפויה על פיה, אף על פי שמרחה
15 בטיט מן הצדדין - כל מה שתחתיה טמא; שנאמר:
16 צמיד פתיל עליו, ולא צמיד פתיל על גבו. הדביק
17 פיה לכתל ומרחה מן הצדדים¹³ - מצלת¹⁴ על כל
18 מה שבתוכה ועל כל שפנגדה בכתל. ואם לא מרח
19 מן הצדדין - אינה מצלת; שאין פלי חרש מציל
20 משום אהל¹⁵, כמו שבארנו. אבל שאר כל הכלים
21 המצילין בצמיד פתיל שהיו פיותיהן דבוקות בדפני
22 הבית - מצילין בלא צמיד פתיל, מפני שהן מצילין
23 משום אהל. לפיכך¹⁶ צריף שיהיה בדפן הפלי¹⁷
24 טפח¹⁸, שאין הכלים מצילין עם דפנות אהלים עד
25 שיהיה להן דפן [טפח]. היה לכלי דפן חצי טפח,
26 והיה יוצא מדפן האהל שפה חצי טפח, והדביק זה
27 לזה¹⁹, אף על פי שיש שם חלל טפח - אינו מציל,
28 עד שיהיה טפח ממקום אחד²⁰.
- 29 (12) של חרס. (13) סביב כל הפה והידקו לכותל. (14) זה
30 אינו בכלל "על גביו" שנתמעט בספרי. (15) וצמיד פתיל
31 אינו מציל בלי מירות. (16) מפני שמציל מדין אוהל.
32 (17) גובה הדופן. (18) מראש דופן עד שוליו, כי אין אוהל
33 פחות מטפח. (19) דופן הכלי לשפה ונוצר ריווח טפח בין
34 שולי הכלי לדופן האוהל. (20) בדופן האוהל או בכלי.
- 35 ד. כשם שמצילין מפנים²¹ עם דפנות האהל, כך
36 מצילין חוץ לאהל אם סמכן לאהל, שהרי האהל
37 נעשה כסוי מכל מקום. פיצד? פלי מחם²² שיש לו
38 דפן טפח, שהניחו²³ על גבי יתדות²⁴ חוץ לאהל
39 וסמך פיו לדפן האהל, והיתה טמאה תחתיו²⁵ -
40 פלים שבתוכו טהורין²⁶. ואם היה סמוך לכתל חצר
41 או לכתל גנה - אינו מציל, לפי שאינן כתל אהל²⁷;
42 ולפיכך פלים שבתוך הפלי טמאים, שהרי האהילו
43 על הטמאה²⁸.
- 44 (21) בתוך אוהל הטומאה. (22) כלי גדול שמחממים בו
45 מים. (23) על צידו. (24) ומרוחק טפח מן הקרקע.
46 (25) תחת המיחם. (26) אף על פי שדופן התחתון של
47 האוהל מאהיל עליהם מפני שהם מונחים באהל אחר.
- 27 (27) קורה שיש בה פותח טפח והיא נתונה מכתל
28 לכתל וטמאה תחתיה, וקורה תלויה מן הקורה,
29 והיתה הקורה נוגעת בפי הקורה פלה ומכסה אותה
30 - פלים שפקורה טהורים²⁹, שהרי הצלו בכסוי
31 האהל להם³⁰. ואם לא היה פי הקורה מכסה בקורה
32 אלא ביניהם רוח³¹ - כל מה שפקורה טמא³²,
33 והקורה עצמה טמאה.
- 34 (29) רבינו קובע שני תנאים לטהר: א. שהקורה נוגעת בפי
35 הקדירה, אבל אם היא מרוחקת אפילו כל שהוא - טמאים;
36 ב. שיהיה פי הקדירה כולו מכוסה. (30) לקדירה ומה
37 שבתוכה. (31) כל שהוא. (32) הקורה מאהילה על
38 הטומאה ועל הקדירה ומה שבתוכה ואינה מצילה, מפני
39 הריווח שבינה ובין הקדירה.
- 40 ו. בור שבתוך הבית, וטמאה בבית וכלים בבור, אם
41 היה מכסה בנסר חלק או בכלי המציל שיש לו דפן
42 טפח - הרי כל מה שבבור טהור³³. היה לבור בנזן
43 סביב לפיו גבוה טפח על הארץ, בין שפסחו בכלי
44 המציל שיש לו דפן בין שלא היתה לו דפן³⁴ - הרי
45 זה מציל, שהרי יש לו דפן טפח ממקום אחר³⁵.
- 46 (33) אבל אם כסהו בכלי שדופן פחות מטפח אינו מציל,
47 כמבאר למעלה בהלכה ג (קירות הבור שבחפירה אינם
48 נחשבים כדפנות). ואם אין לכיסוי דופן כלל - טהור, כמו
49 בנסר חלק. (34) גבוה טפח אלא פחות מזה. (35) דופן
50 הבניין.
- 51 ז. חדות³⁶ הפנוי בתוך הבית ומנורה בתוכו,
52 והפרח³⁷ שלה יוצא ומכסה פי החדות³⁸, ונתן פלי
53 המציל באהל המת על פי החדות והרי הוא נשען
54 על פרח המנורה³⁹ - רואין: אם תנטל המנורה
55 והפלי המציל עומד⁴⁰ - הרי זה מציל על כל
56 שבתדות, וכלים שבין שפת הפלי ושפת החדות⁴¹
57 טהורים⁴² עד התהום⁴³, ואף המנורה טהורה, אף על
58 פי ששפת הפרח נראה⁴⁴ בין הכסוי והחדות; ואם
59 לאו⁴⁵ - הכל טמא⁴⁶.
- 60 (36) חדות או דות הוא בור ומסביב לשפתו בנויים כתלים
61 ולפיכך דינו כאוהל עם דפנות. (37) רבינו שם מפרש:
62 "אשר עליו תשים הנר". (38) הפרח הוא רחב ומכסה את
63 עובי דופן הדות אבל אינו בולט לתוך הבית. (39) ונשאר
64 ריווח אוירי בין הכיסוי ובין דופן הדות, וטומאה בבית.
65 (40) ואינו נופל לתוך הדות. (41) פירוש, אפילו הכלים
66 הנמצאים באותו השטח שהוא כנגד עובי פרח המנורה
67 שהיא עצמה כלי ואינה מצלת. (42) מפני שרואים את
68 הכיסוי כאילו הוא מונח על שפת הדות. (43) הכלים
69 הנמצאים תחת כותלי הדות בכל עומק שהוא. (44) אבל
70 לא בולט, כמו שביארנו למעלה. והמדובר, כשעובי הפרח
71 פחות מטפח, אבל כשיש בו טפח עוברת הטומאה מן הבית
72 לדות. [יש מבדילים בין "חדות" ו"דות" ואומרים, שחדות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו תמוז - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 י. סרידא⁶² שֶׁל חֵרֶס שֵׁשׁ לָהּ שֶׁפָּה⁶³ וְהִיא עוֹדֶפֶת
26 עַל פִּי הַתְּנוּרָה וּמִקְפָּת צָמִיד פְּתִיל, אֶפְלוּ הֵיטָה
27 טְמָאָה תַחְתֶּיהָ אוֹ עַל גְּבֵה - הַפֶּל טְמָא⁶⁴; אָבֵל
28 כְּנָגֵד אוֹרֵרוֹ שֶׁל תְּנוּרָה טְהוּרָה⁶⁵. הֵיטָה טְמָאָה כְּנָגֵד
29 אוֹרֵרוֹ שֶׁל תְּנוּרָה⁶⁶ - מִכְּנָגֵדוֹ⁶⁷ עַל לְרָקִיעַ טְמָא, וְכָל
30 מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוּר.

62) ביורר מוקדם של דעת רבינו בדני סרידה יסולל את הדרך להסברה קצרה ונוחה להבנת דבריו בהלכה שלפנינו, ובכך: א. סרידה שאין לה שפה כלל דינה כנסר וחוצצת בפני הטומאה (ראה למעלה פרק י"ב הלכה ג), כמו שנינו באהלות פרק ה משנה ו. במה דברים אמורים, כשהיא מכסה תנור חדש שלא הוסק שאינו כלי, אבל אם היא מונחת על תנור ישן (מוסק) אינה חוצצת, מפני שהיא נשענת על כלי. ב. אם התנור מוקף צמיד פתיל, חוצצת אפילו בתנור ישן. והטעם, שתנור סתום מכל צדדיו ומוקף צמיד פתיל נחשב כאבן לעניין טומאה ולא ככלי. ולפיכך אם הסרידה עודפת ברוחבה טפח מן התנור וטומאה תחתיה, טמאים כל הכלים שתחתיה, מפני שהעורף מאהיל עליהם ועל הטומאה, אבל מה שעליה טהור, שהסרידה חוצצת. ג. אם יש לה שפה הרי היא כלי שיש לה בית קיבול, ואם יוצאת חוץ לתנור פחות מטפח וטומאה תחתיה מטמאה כל מה שכנגדה בין תחתיה ובין על גבה (כשהיא רצוצה) שהסרידה אינה חוצצת, אבל מה שבצידה טהור. ד. אם יוצאת לחוץ טפח וטומאה תחתיה או על גבה, טמא כל מה שתחתיה וגם מה שעל גבה בחלק שמחוץ לתנור, שהסרידה עם שפה אינה חוצצת מפני שהיא עצמה כלי. 63) שם במשנה א אנו שונים: "נסר שהוא נתון על פי תנור חדש ועודף מכל צדדיו בפותח טפח". ולפיכך מניחים אנו, שגם משנתנו שהיא המשכה של משנה א, עוסקת בעודף טפח אף על פי שלא פירשה. ורבינו נקט לשון המשנה, כדרכו. 64) כל מה שתחת העודף ועל גביו. 65) מפני שהוא מוקף צמיד פתיל ומפסיק בין העודף ובין אווירו של תנור וגם אין דבר מאהיל על האוויר הטמא וגם על האוויר שכנגד התנור. והמדובר בתנור ישן אבל תנור חדש דינו כטיט ואינו מציל על מה שבתוכו בצמיד פתיל. וכל זה נאמר בצמיד פתיל, אבל כשאינו צמיד פתיל טמא גם מה שבתוך התנור, שהרי הסרידה מאהילה עליו ועל הטומאה. 66) על הסרידה. 67) בכתב יד תימן: כנגדו. פירוש, נגד מקום הטומאה.

31 יא. קְדָרָה⁶⁸ שֶׁכִּפְּאָה עַל פִּי הַחֲבִית⁶⁹ וּמִרַח דְּפְנוֹתֶיהָ
32 עִם הַחֲבִית - מִצְּלָתָה עַל כָּל מֵה שֶׁבְּתוֹכָהּ וְעַל מֵה
33 שֶׁבִּינָהּ וּבֵין שִׁפְתוֹת הַחֲבִית⁷⁰. הוֹשִׁיבָה עַל פִּי
34 הַחֲבִית כְּדֹרְכָהּ⁷¹ וּמִרַח⁷² - אֵינָה מִצְּלָתָה; מִפְּנֵי
35 שֶׁהִקְדָּרָה מִתְּטָמָא מְאוּרֵיהָ, וְאֵין כָּלֵי טְמָא מִצְּלִיל⁷³,
36 כְּמֵה שֶׁבְּאֵרְנוֹ.

68) של חרס. 69) וטומאה בבית. 70) כגון שפי הקדירה עודף על פי החבית או כגון שנתן שכבה עבה של טיט בין שתי השפתות. 71) על שוליה. 72) כלומר, אף על פי שמירה. 73) אבל כשכפאה על פיה לא נטמאה, שכלי חרס אינו מטמא מגבו.

הוא בניין סביב חפירה לא עמוקה ורות בנוי על גבי קרקע חלקה, אולם מפירושו של רבינו משמע שחדות ורות אחד הם]. 45) שאם תינטל המנורה יפול הכיסוי לתוך הדות. 46) מפני שכלי טמא מעמיד את האוהל ואוהל שכזה אינו מציל.

1 ח. הַחֲדוֹת הַבְּנוּי בְּתוֹךְ הַבֵּית וְכָלֵי הַמִּצִּיל נִתּוּן עַל
2 פִּיו, וְהֵיטָה טְמָאָה בֵּין שִׁפְתַת הַכָּלֵי וּשְׁפַת הַחֲדוֹת אוֹ
3 בְּתוֹךְ הַחֲדוֹת - הַבֵּית טְמָא; שְׂאֵין הָאֵהֵל שֶׁבְּתוֹךְ
4 הַבֵּית מוֹנֵעַ הַטְּמָאָה, כְּמֵה שֶׁבְּאֵרְנוֹ. הֵיטָה טְמָאָה
5 בַּבֵּית - כָּלֵים שֶׁכְּתִלֵי הַחֲדוֹת, אִם יֵשׁ בְּמִקּוֹמָן טַפַּח
6 עַל טַפַּח עַל רוּם טַפַּח - טְהוּרִים⁴⁷, וְאִם לָאוּ -
7 טְמָאִים⁴⁸. וְאִם הָיוּ כְּתִלֵי הַחֲדוֹת רְחִבִים מִשְׁלַל בֵּית⁴⁹
8 - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף⁵⁰ טְהוּרִים, מִפְּנֵי שְׂאֵינָן מִכְּתִלֵי
9 הַבֵּית. וְכִשְׁם שֶׁמִּצְּלִיל⁵¹ הַחֲדוֹת בְּתוֹכוֹ, כֶּף מִצִּיל
10 בְּכִתְלָיו. כְּכֵר בְּאֵרְנוֹ, שֶׁהַתְּנוּרָה הִישָׁן⁵² הָרִי הוּא כָּכֵל
11 הַכָּלִים שֶׁהֵן מְבִיאִים אֶת הַטְּמָאָה וְאֵינָן נִעְשִׂין
12 אֲהֵלִים, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינוֹ מִצִּיל עַל מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ אֶלָּא
13 אִם כֵּן הָיָה מִקּוֹף צָמִיד פְּתִיל, כְּשֶׂאֵר כָּלֵים הַמִּצְּלִיִּים.
14 וְכֵן בְּאֵרְנוֹ, שֶׁהַתְּנוּרָה הִקְדָּשׁ⁵³ אֵינוֹ כָּכֵלִים לְעִנְיָן זֶה,
15 אֶלָּא נִעְשָׂה אֵהֵל, וּלְפִיכֶן מִצִּיל עַל מֵה שֶׁבְּתוֹכוֹ
16 כְּכִסּוּי בְּלֶבֶד בְּלֵא צָמִיד פְּתִיל, כְּאֲהֵלִים. וְכִסּוּי
17 הַתְּנוּרָה הוּא נִקְרָא סְרִידָא.

47) כמו ביב קמור בפרק כ הלכה ז. והמדובר, כשהמקום שבו הכלים אינו פתוח לחלל הדות ולא לבית ברוחב טפח. 48) כותלי הבור אינם מצילים, שהרי אינם אוהל. 49) כגון שחלל הדות מרחיב והולך עד מחוץ לכתלי הבית ושם בנוי חלק מכתלי הדות, וכלים בכתלים שמחוץ לבית. 50) בין שיש שם פותח טפח ובין שאין שם פותח טפח. 51) פיסקה זו משלימה את הנימוק למה הכלים טהורים אם אין פותח טפח ואינה משמיעה דין חדש. 52) תנור של טיט שהוסק באש אף על פי שטרם השתמשו בו. 53) שנתייבש אבל לא הוסק.

18 ז. תְּנוּרָה יִשָּׁן בְּתוֹךְ הַקְּדָשׁ⁵⁴ וְסְרִידָא עַל פִּי הַקְּדָשׁ,
19 וְהָרִי הַכִּסּוּי נִשְׁעָן עַל פִּי הַתְּנוּרָה הִישָׁן⁵⁵ - רוֹאֵין: אִם
20 כְּשֶׁיִּנְטֵל הִישָׁן תִּפֹּל הַסְּרִידָא⁵⁶ - לֹא הִצִּיל, וְכָל
21 שֶׁבְּתוֹכוֹ⁵⁷ טְמָא⁵⁸; וְאִם לָאוּ - הַפֶּל טְהוּר⁵⁹. הָיָה
22 הַקְּדָשׁ בְּתוֹךְ הִישָׁן וְהַסְּרִידָא מְנַחַת עַל פִּי הִישָׁן⁶⁰,
23 אִם יֵשׁ בֵּין הַקְּדָשׁ וְהַכִּסּוּי פְּחוֹת מִטַּפַּח - כָּל שֶׁבְּתוֹךְ
24 הַקְּדָשׁ טְהוּר, וְכִאלֹ הַסְּרִידָא מְנַחַת עַל פִּיו⁶¹.

54) וטומאה בבית. 55) כגון שהתנור הישן בולט קצת מחוץ להחדש. 56) לתוך החדש. 57) בתוך החדש וכל שכן הכלים שבתוך הישן. 58) מפני שהישן מעמיד את הכיסוי, וישן אינו מציל. 59) מפני שהתנור החדש הוא אוהל ומציל אם הוא מכוסה אפילו כשאינו מרוח בטיט (צמיד פתיל). 60) ששפתו גבוהה משפת החדש שבתוכו. 61) נתבאר כבר, שטומאה אינה נכנסת בפתח פחות מטפח.

פֶּרֶק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

1

"סתימה" סתם, ולפעמים סתימת "מקום הפחת בצמיד פתיל". אולם עיון מעמיק בפירוש רבינו למשנה כלים הנ"ל, מגלה לנו הסבר ההלכה הזו. שינוי שם: "העשוי לאכלין שיעורן כזיתים, עשוי למשקין שיעורן כמשקין וכו' ובכונס משקה". ורבינו מעיר על הסתירה בין משנה זו לסוגיית הגמרא שבת הנ"ל, הקובעת שיעור כמוציא רימון או רובו, ומבאר שבפחות מכמוציא זית מציל אפילו בלי סתימה

[נסובר כרש"י שבת שם, שלא הקפידה תורה על צמיד פתיל אלא על פי הכלי בלבד, אבל כשניקב שלא בכונה מן הצד מציל אם הפחת הוא פחות מהשיעורים הקבועים בגמרא שם, מפני שנאמר "כלי פתוח", ואם ניקב כמוציא זית וא"כ אינו כלי לקבל טומאה, אינו מציל אלא אם סתם את הנקב בצמיד פתיל, ואם היה הנקב כמוציא רימון (רימון גדול פי כמה מזית) יש הבדל בין כלי גדול לקטן, בכלי קטן אין צמיד פתיל מועיל להציל, ובגדול מציל עד חציו ועד ככלל.

ורבינו מסיים ביאורו, וכותב: והבן זה, שהוא עיון דק ומקום הטעאה (ראה תוספות שבת שם ד"ה ולענין). לאור בירור זה, מתפרשת ההלכה ללא קשיים וסתירות. בבא ראשונה זו עוסקת בכלי חרס קטן, והנקב הוא למעלה ממוציא זיתים (ואם הוא למטה משיעור זה, יתבאר דינו בסוף ההלכה). (11 כלי גדול. 12) אבל בפחות מרובו, אפילו הנקב כמוציא רימון - מציל. [בגמרא שם אמרו: "הא ברברבי, הא בזוטרי" (בעברית: כאן בגדולים, ושם בקטנים). ומפרש רבינו (וכן פירש רש"י) בגדולים רוב, ובקטנים כמוציא רימון (ראה תוספות שם, וראב"ד כאן)]. (13) והוא-הדין בכלי קטן שנפחת פחות מכמוציא רימון. (14) אינו מקבל טומאה. (15) בין גדול בין קטן. כלים פ"ט מ"ח. (16) בצמיד פתיל. (17) כדי שלא יציל בלי סתימה בצמיד פתיל. (18) להניח בו אוכלין. (19) שאם יעמיד שולי הכלי המנוקב על משקה וילחוץ קצת - ייכנס המשקה. (20) לאוכלין ולמשקין. (21) נותנים עליו שתי החומרות: מקבל טומאה עד שיינקב כמוציא זיתים, ואינו מציל בכונס משקה (רבינו מבאר כאן רק את החומר השניה, מפני שאין אנו עוסקים כאן בטומאת כלים אלא בדיני הצלה בצמיד פתיל). וכל הדינים הללו אמורים בניקב מעצמו, אבל כשניקבו בכונה - שיעורם בכל שהוא. [אפשר גם לפרש שיטת רבינו באופן אחר ולומר, שיש הבדל בין כלי קטן כמוציא זית, ובין כלי גדול כמוציא רימון עד חציו. בקטן מספיקה סתימה בלי צמיד פתיל במקום הנקב, אבל בגדול שנפחת חציו צריך צמיד פתיל. כמו שמבאר רבינו כאן בפירוש. ולפי פירוש זה, מה שאמר בבבא הראשונה "מציל בצמיד פתיל", הכוונה הצמיד פתיל שעל פי הכלי ולא של סתימת הנקב, והדוגמא בבבא "כיצד", נאמרה בכלי גדול בלבד. ומזה יוצא שהפיסקא "ולא סתם הנקב", פירושה סתימה בלי צמיד פתיל. והראשון נראה לי יותר].

ד. תנור²² שהיתה סרידא²³ על פיו ומקף צמיד פתיל²⁴ ונתון באהל המת, ונסדק התנור: אם היה הסדק מלא פי מרדע²⁵, שהוא הקף טפח - נטמא התנור, ואף על פי שאין המרדע יכול להכניס בסדק אלא הרי הוא פמותו בשוה; פחות מן-התנור טהור. נסדקה הסרידא שעל פיו: פמלא פי מרדע

א. שולי המִחְצִיץ² ושולי קרקעות הפלים³ ודפנותיהן מאחוריהן⁴ - אין מצילין בצמיד פתיל באהל המת. קרסמן⁵ וּשְׁפָן⁶ וְעֶשְׂאן פלים - מצילין בצמיד פתיל. שאין מציל בצמיד פתיל אלא פלים.

(1) יבאר דין המחצים ושולי קרקעות כלים ודפנותיהם מאחוריהם אם מצילים בצמיד פתיל, כלי חרס שנתן בו טיט עד חציו אם ביטלו, כלי חרס עד כמה יינקב ולא יציל בצמיד פתיל, תנור שהיתה סרידה על פיו ומוקף צמיד פתיל ונתון באוהל המת ונסדק התנור, תנור המוקף צמיד פתיל שניקב נקב בעינו או מגופת חבית שניקבה, חבית מוקפת צמיד פתיל שהיא מליאה משקין טהורים ומניקת של חרס בתוכה ונתונה באוהל המת, חבית שניקבה מצידה וסתמו שמרים את הנקב, ואם אגף חצי הנקב וכמה מקיפים, מגופת חבית שנתחלחלה וחבית זפותה שנתקלף החרס מלמעלה והזפת עומד. (2) תוספתא כלים פ"ז ה"י. מחץ = כלי חרס גדול שמשתמשים בו לשאוב יין מן הגת, ובקרקעיתו קערורית ונקראת "שולי המחץ" (רבינו בפירושו לפרה פ"ה מ"ה). (3) צ"ל: הכלים, וכן הגירסא בכת"י תימן. פירוש, בית קיבול שבשולי הכלי מבחוץ. [בתוספות נדה מט, א, ד"ה אלא, מובאת תוספתא זו, וגורסים: "שולי המחצים וקרקעות הכלים"]. (4) אם יש שם שקערורית (הגרא"א בהגהותיו על התוספתא מוחק המלה "מאחוריהן", ורצוי למוחקה גם כאן, שהרי גם בפנים אין שקערורית שבדפנות מצלת). (5) חתך אותן. (6) החליקן.

ב. פלי חרש⁷ שנתן בו טיט עד חציו - לא בטלו⁸, ואם השקיע בו את הפלים - מציל.

(7) תוספתא שם, ה"ז. (8) לא יצא מתורת כלי, ולפיכך מציל בצמיד פתיל, אבל אם הוצא מתורת כלי אינו מציל, כמו טבעת הבלועה בלבינה (למעלה פ"כ ה"ה). ראה כסף-משנה.

ג. פלי חרש⁹ מציל בצמיד פתיל עד שיינקב במוציא רמון¹⁰. ובגדול¹¹ - עד שייפחת רבו¹². פיצד? פלי גדול שנפחת [חציו]¹³, והקיפו צמיד פתיל, וסתם מקום הפחת בצמיד פתיל - הרי זה מציל, אף על פי שאינו חשוב פלי לענין טמאה¹⁴. אכל פלי¹⁵ המקף צמיד פתיל שהיה נקוב או סדוק ולא סתם¹⁶ הנקב - נטמא ואינו מציל. וכמה היה נקוב? אם היה פלי העשוי לאכלים¹⁸ - שעורו במוציא זיתים; היה עשוי למשקה - שעורו בכונס משקה¹⁹. העשוי לקף ולכף²⁰ - מטילין אותו לחמרא²¹, ומשניקב בכונס משקה אינו מציל עד שייסתם הנקב או עד שימַעטנו.

(9) שבת צה, ב, וצו, א. (10) שרימון בינוני יעבור דרך הנקב. לכאורה הלכה זו תמוהה מאוד. מתחילה ב"מוציא רימון" ומסיימת ב"מוציא זיתים"; שנית: לפעמים נאמר

2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ט"ו תמוז - ספר טהרה - הלכות טומאת מת קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נפתחה הסתימה, מפני שהמנקה החשיב את הנקב כפתח.

19 ז. חֲבִית⁴⁴ שֶׁהִיא מְלֵאָה מִשְׁקִין טְהוּרִין וּמְנִיקַת⁴⁵ שֶׁל
20 חֶרֶס⁴⁶ בְּתוֹכָהּ, וְהַחֲבִית מְקַפֶּת צְמִיד פְּתִיל וּגְתוּנָה
21 בְּאֵהֶל הַמֵּת - הַחֲבִית וְהַמְשָׁקִין טְהוּרִין⁴⁷, וְהַמְנִיקַת
22 טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁקֶצֶתָהּ הָאֲחַת בְּתוֹף הַחֲבִית הַמְקַפֶּת
23 וְהַקֶּצֶה הַשְּׁנַי פְּתוּחַ לְאֵהֶל הַמֵּת וְאִינוּ סְתוּם. אֵף עַל
24 פִּי שֶׁהִיא עֲקָמָה - אֵין הַעֲקָם כְּסְתוּם.

44 שם מ"ב. (45 כלי ארוך וחלול שמוצצים על-ידו יין
מן החבית. (46 במשנה כתוב "מניקת" סתם, ורבינו
מפרש - של חרס (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (47 ואף-
על-פי שהמינקת פתחה לחוץ, לא יצאה החבית מידי צמיד
פתיל. והטעם, מפני שקנה המינקת עקום, אין פיה שלמעלה
נעשה פתח לחבית, אבל לגבי טומאת עצמה מסיים רבינו
"אין העקום כסתום", מפני שבמקום העיקום מתעכבים כמה
טיפות יין - הרי זה כבית קיבול. פסק כבית-שמאי, מפני
שחזרו בית-הלל והורו כמותם.

25 ח. חֲבִית⁴⁸ הַמְקַפֶּת צְמִיד פְּתִיל שֶׁנֶקְבָּהּ מִצְדָּה וְסִתְמוּ
26 שְׁמָרִים⁴⁹ אֶת הַנֶּקֶב - הַצֵּיל. אֲגַף⁵⁰ חֲצִי הַנֶּקֶב וְסִתְמוּ
27 חֲצִי⁵¹ - הֲרִי זֶה סִפְקָא⁵² אִם הַצֵּיל אִם לֹא הַצֵּיל. סִתְמוּ
28 אֶת הַנֶּקֶב בְּזַמְרָה⁵³ - עַד שְׂיִמְרַח⁵⁴ מִן הַצְּדָדִין⁵⁵.
29 סִתְמוּ בְּשָׁנֵי קְסָמִים⁵⁶ - עַד שְׂיִמְרַח מִן הַצְּדָדִין וּבֵין
30 זְמוּרָה לְחִבְרָתָהּ⁵⁷. וְכֵן נִסְר⁵⁸ שְׁתוּן עַל פִּי הַתְּנֹר
31 וּמְרַח מִן הַצְּדָדִין - הַצֵּיל. הֵיוּ שְׁנֵי נִסְרִים - עַד
32 שְׂיִמְרַח מִן הַצְּדָדִין וּבֵין] נִסְר לְחִבְרָה. חִבְרָה אֶת שְׁנֵי
33 נִסְרִים בְּמִסְמָרִים שֶׁל עֵץ⁵⁹ וְכִיּוּצָא בְּהֵן, אוֹ שֶׁלְּפָף
34 עֲלֵיהֶן שׁוּגְמִין⁶⁰ - אִינוּ צְרִיף לְמְרַח מִן הָאֲמִצֵּעַ.
35 בְּמָה מְקִיפִין? ⁶¹ בְּסִיד וּבְחֶרְסִית וּבְגַפְסִין. בְּזֶפֶת
36 וּבְשֻׁעוּה, בְּטִיט וּבְצוּאָה וּבְחֶמְרָה⁶², וּבְכָל דָּבָר
37 הַמְתְּמָרֵחַ. וְאֵין מְקִיפִין לֹא בְּבַעֲזִין⁶³ וְלֹא בְּעוֹפְרֵת,
38 מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּתִיל⁶⁴ וְאִינוּ צְמִיד⁶⁵. וּמְקִיפִין בְּדִבְלָה⁶⁶
39 שְׂמָנָה שֶׁלֹּא הַכְּשָׁרָה⁶⁷ וּבְכֻצָּק שְׁנֹלוּשָׁה בְּמֵי פְרוֹת⁶⁸,
40 כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְמָא; שְׂדָרָר טְמָא אִינוּ חוֹצֵץ.

48 שם פ"י מ"ו. (49 שמרי היין שבחבית. (50 סתם
בטיט וכדומה. (51 השמרים סתמו חצי הנקב השני.
(52 בעיא שלא נפשטה, בבא קמא קה, ב, ולפי פירוש
התוספות שבת צו, א, ד"ה ולענין. (53 ענף של עץ גפן.
(54 בטיט. (55 כדי לסתום את הסדקים הדקים שבין דופן
החבית ובין הזמורה, אבל אינו צריך למרוח טיט על
הזמורה עצמה למרות סופגיותה. (56 שתי זמורות
חתוכות לאורכן, ואפילו הצמיד חתך לחתך. (57 שם.
(58 קרש. (59 במשנה, "בסינין". ומפרש שם רבינו,
יתידות של עץ שתוחבים בנקבים העשויים בנסרים.
(60 מין קליפת עץ שעליה לחלוחית מדבקת, והדביק את
הקליפה במקום חיבור הנסרים (והר"ש מפרש שְׁעָם).
(61 מחברים, כדי שיהיה עליו דין צמיד פתיל. (62 מין
אדמה המתמרחת יפה בלי גיבול במים. (63 מתכת רכה
דומה לעופרת ("ציון" באידיש). (64 כיסוי. (65 מודבק

1 נְכַנְס²⁶ - הֲרִי זֶה טְמָא; פְּחוֹת מִכָּאן²⁷ - נִצָּל בְּצְמִיד
2 פְּתִיל. הֲרִי הַסְּדָק עָגֵל - אֵין רוֹאֵין אוֹתוֹ אַרְךְ²⁸, אֲלֵא
3 שְׁעוּרוֹ כְּמֵלֵא פִי מְרַדֵּעַ נְכַנְס.

22 שם מ"ז. (23 כלי חרס גדול שיש לו דפנות, ומכסים
בו את התנורים. (24 שהיתה מחוברת לתנור בטיט
וכדומה. (25 מלמד שנותנים על צואר הבהמה כדי לכוון
הילוכה. (26 הסדק גדול קצת מעובי המרדע.
(27 אפילו הם שווים - טהור. (28 לשון המשנה שם. נלאו
כל מפרשי המשנה ליישב את התמיהה החמורה: הרי
המרדע עגול הוא? והרא"ש גורס: אם הוא ארוך, אין רואים
אותו עגול. ראה 'תוספות יום טוב' ומלאכת שלמה.

4 ה. תְּנֹרָה²⁹ הַמְקַפֶּת צְמִיד פְּתִיל שֶׁנֶקְבָּהּ נֶקֶב בְּעֵינוֹ שֶׁל
5 תְּנֹרָה³⁰ הַטּוּוּהָ³¹: אִם הֲרִי הַנֶּקֶב מְלֵא פּוֹשׁ³² נְכַנְס
6 וְיּוּצָא כְּשֶׁהוּא דוֹלָק³³ - הֲרִי זֶה נְטֵמָא; וְאִם הֲרִי
7 הַנֶּקֶב פְּחוֹת מִזֶּה - נִצָּל³⁴.

29 שם מ"ח. (30 נקב עשוי בגגו של התנור להוציא את
העשן, ונקרא עין התנור (ר"ש). (31 שטחו אותה בטיט
וסגורה כדי שלא יפוג חומו של התנור. (32 פלך.
(33 ואינו כבה כשמוציאים אותו דרך הנקב. (34 כחכמים
שם.

8 ו. נֶקֶב הַתְּנֹרָה מִצְדָּה³⁵ - שְׁעוּרוֹ מְלֵא פּוֹשׁ נְכַנְס וְיּוּצָא
9 שֶׁלֹּא דוֹלָק³⁶. וְכֵן מְגוּפַת הַחֲבִית³⁷ שֶׁנֶקְבָּהּ - שְׁעוּרָה
10 כְּדִי שֶׁתִּפְגַּס מִיצָה שְׁנֵי³⁸ שֶׁל שִׁיפוֹן³⁹ בְּנֶקֶב.
11 וְחֻצְבִּים⁴⁰ גְּדוּלִים שֶׁנֶקְבוּ - שְׁעוֹרֵן כְּדִי שֶׁתִּפְגַּס מִיצָה
12 שְׁנֵי שֶׁל קְנָה⁴¹. פְּחוֹת מִכָּאן - טְהוּרִין. בְּמָה דְּבָרִים
13 אֲמֹרִים? בְּזִמְן שֶׁנַּעֲשׂוּ לֵינן; אֲבָל אִם נַעֲשׂוּ לְשֹׁאֵר
14 הַמְשָׁקִין, אֲפֹלוּ נֶקְבוּ בְּכָל שֶׁהֵן⁴² - נְטֵמָאוּ, וְאֵין
15 הַצְּמִיד פְּתִיל מוּעִיל לָהֶם עַד שֶׁיִּסְתְּמוּ הַנֶּקֶב. וְאֵף
16 בְּזִמְן שֶׁנַּעֲשׂוּ לֵינן, לֹא אֲמָרוּ אֲלֵא שֶׁנֶקְבוּ שֶׁלֹּא בִּידֵי
17 אָדָם; אֲבָל אִם נַעֲשׂוּ בִּידֵי אָדָם, אֲפֹלוּ כָּל שֶׁהֵן -
18 טְמֵאִים⁴³, וְאִינוּ נִצָּלִין עַד שֶׁיִּסְתְּמוּ הַנֶּקֶב.

35 במשנה שם כתוב: "ניקב מצידו". וכל מפרשי המשנה
מבארים, מצידו של העין במקום המירות. (36 שיעור קטן
מדולק. (37 פקק של חרס סתומים בו פי החבית. סתם
חבית - של חרס היא. (38 הקשר השני. (39 מין תבואה
ממשפחת השעורה (רוגגן בלעז), וקנה שלו דק וחלול ויש
בו שלושה קשרים, הקשר שלמטה עבה, האמצעי - בינוני,
והעליון דק. (40 כלים גדולים מחביות. (41 קנה סוף
הגדל על שפת נהרות ואגמים הם חלולים, ובהם קשרים.
והקשר התחתון הוא עבה מכולם. רגילים היו לשאוף יין מן
החביות בקנה של שיפון, ומן החצבים בקנה סוף, ושיעורם
מותאם להרגל זה. (42 אבל לא פחות מכונס משקה
(רבינו בפירושו למשנה). ומה בין יין לשאר משקין? מבאר
הגר"א בהגהותיו למשנה, שהאזיר מפיג טעמו של היין,
ובעל היין אינו מרוצה מן הנקב, ולפיכך צריך שיעור יותר
גדול. אבל שאר משקין האזיר יפה להם, והבעלים רוצים
בנקב, ולפיכך דינו כאילו עשוהו בעצמם. (43 שהרי

18 הכפסוי וביין הפלי כמו זר, הואיל והכל דבוקין - הרי
19 זה מציל⁹¹.

(88) שם מ"ה. (89) נשבר חלק מדופנה ונתקלף מעל הזפת.
(90) כדים שנותנים בהם שומן דגים מלוח. במשנה:
"קבוסים". (91) כחכמים.

פָּרָק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

(1) יבאר דין כלים המצילים בצמיד פתיל על מה מצילים, כלי חרס שמשתמשים בהם באפר פרה או בקדשים אם עמי הארץ נאמנים עליהם, ארובה שבין בית לעלייה וטומאה בבית וקדירה על פי הארובה, היתה בה אשה לשה בעריבה של עץ, ואם היה אוהל נטוי בעלייה ומקצתו מרודד על הארובה.

20 א. כל הכלים המצילים בצמיד פתיל - מצילין על
21 כל מה שבתוכן, בין אכלין בין משקין, בין בגדים
22 וכלי שטף. זהו דין תורה. אבל מדברי סופרים,
23 שכלי חרס המקנה צמיד פתיל אינו מציל אלא על
24 האכלין ועל המשקין ועל כלי חרס אחרים שיהיו
25 בתוכו; אבל אם היו בתוך כלי חרס המקנה כלי
26 שטף או בגדים - הרי אלו טמאים. ומפני מה אמרו
27 שלא יציל על הכל כשאר כלים המצילין? מפני
28 ששאר הכלים המצילין אין מקבלין טמאה, וכלי
29 חרס מקבלין טמאה, וכלי טמא אינו הוציא, וכל כלי
30 עם הארץ בחזקת טמאה כמו שיתבאר. ולמה לא
31 אמרו: כלי חרס של עם הארץ לא יציל על הכל,
32 ושל חבר יציל על הכל, שהרי הוא טהור? מפני
33 שאין עם הארץ טמא בעיני עצמו, שאומר: הואיל
34 וכלי חרס מציל על הכל, אחד אני ואחד החבר.
35 ולפיכך חשו וגזרו שלא יציל על הכל. ולמה אמרו:
36 מציל על האכלין ועל המשקין ועל כלי חרס? מפני
37 שאלו השלשה טמאים הן על גב עם הארץ בין קדם
38 שיהיו באהל המת בין אחר שיהיו שם תחת צמיד
39 פתיל, ולעולם לא ישאל החבר מעם הארץ לא
40 אוכלין ולא משקין ולא כלי חרס אלא על דעת שהן
41 טמאין, שהרי אין להן טהרה לעולם, ולא יבוא בהן
42 לידי תקלה. אבל כלי שטף שואל אותם החבר מעם
43 הארץ ומטבילין מפני מגע עם הארץ ומעריב שמשו
44 ומשתמש בהן בטהרות, לפיכך חשו חכמים שטמא
45 ישאל ממנו כלי שטף שכבר היה תחת צמיד פתיל
46 בכלי חרס שלו, שהרי עם הארץ הזה מדמה שנצל,
47 והרי הוא טמא טמאת שבעה, ויטביל החבר ויעריב
48 שמשו וישתמש בו בטהרות ויבוא לידי תקלה.
49 ומפני זה גזרו שלא יציל כלי חרס על כלי שטף
50 שבתוכו.

51 ב. אדם שהיה נתון בתוך החבית ומקפת צמיד פתיל
52 - טהור. ואפלו עשאה גולל לקבר. ויראה לי, שזה

יפה. המדובר בכלי חרס. (66) תאנה מיובשת. (67) לקבל טומאה. אוכלין אינם מקבלים טומאה כל זמן שלא נתלחחו באחד משבעת המשקין (ראה פ"א מה' טומאת אוכלין ה"ב). (68) מיץ פירות שלא נימנה בין שבעת המשקין.

1 ז. מגופת החבית⁶⁹ שנתחלה⁷⁰, אף על פי שאינה
2 נשמטת⁷¹ - אינה מצלת⁷², שהרי נתרעע הצמיד.
3 הפדור⁷³ והבקעת⁷⁴ של גמיל⁷⁵ שנתן על פי החבית
4 ומרח מן הצדדין - לא תצילה⁷⁶, עד שימרח על כל
5 הפדור ועל כל הבקעת ממטה למעלה⁷⁷. וכן
6 במטלת של בגד⁷⁸ שקשרה על פי הכלי. היתה של
7 ניר או של עור וקשרה במשיחה⁷⁹, אם מרח מן
8 הצדדין - הצילה⁸⁰.

(69) שם מ"ג. (70) נתרופפה. (71) אינה יוצאת מפי החבית. (72) כחכמים שם. (73) מטלית שכרכה ככדור (שם מ"ד). ואפילו אם המטלית גדולה משלוש על שלוש והיא מקבלת טומאה, מכיוון שכרכה ככדור והקטינה אינה מקבלת טומאה ומצלת (תפארת ישראל). (74) צ"ל: והפקעת. (75) מין עשב ארוך, וכרכו ועשה כדור. (76) מפני הנקבים שבהם. (77) במשנה כתוב: "מלמעלן ומלמטן". ופירש הרא"ש שם, שימרח מלמטה במקום שהוא נוגע בדופן החבית. ומלמעלה, היינו כל מה שבולט מחוץ לחבית. ונראה שגם רבינו מפרש כך (ראה ר"ש שם). (78) שיש בה נקבים בין החוטים. (79) חבל דק. (80) עור ונייר אינם מנוקבים.

9 י. חמת⁸¹ של עור הדג⁸² או הניר⁸³ שהלביש בהן
10 את החבית⁸⁴ וצררה⁸⁵ מלמטה - הרי זו מצלת⁸⁶.
11 ואם לא צררה, אף על פי שמרח מן הצדדין - לא
12 תצילה⁸⁷.

(81) נאד גדול (תוספתא כלים פ"ז ה"ז). (82) שאינו מקבל טומאה (למעלה פכ"א ה"א). (83) נייר אינו מקבל טומאה. (84) ופי החבית למעלה ומכוסה בשולי החמת. (85) קשרה מלמטה תחת שולי החבית. (86) אם מירחו לשולי החבית (כסף-משנה). ולמה מצלת, הלא אין כאן צמיד פתיל על פי החבית אלא במקום השולים (ראה למעלה פכ"א ה"ג)? מפני שהחבית משמשת צמיד פתיל לנאד, כי היא סותמת את פיו. ואין זה דומה לחבית כפויה שבפכ"א ה"ג, מפני ששם הצמיד פתיל הוא תחת פי הכלי, אבל כאן הוא על פי הכלי. יוצא מזה, שהנאד מציל על החבית הנמצאת בתוכו וסותמת את פיו (על פי פירוש הר"ש במשנה כלים פ"י, ד). (87) מפני שהמירוח יתפרק (ואפשר גם לנמק מפני שפי הנאד נשאר פתוח, שהרי המירוח הוא מן הצדדים).

13 יא. חבית⁸⁸ זפוטה שנתקלה⁸⁹ החרס מלמעלה
14 והזפת שלה עומד, ונתן הכפסוי על הזפת ודחקו עד
15 שידבק בזפת, ונמצא הזפת עומד בין הכפסוי וביין
16 קרקע החבית - הרי זה מציל. וכן בכלי המוריס⁹⁰
17 וכיוצא בהן מדברים המתמרחין שהיה המתמרח בין

בתים וטומאה בתוך הכותל, ודין כותל המשמש את הבית, ודין כותל שחצי עוביו בנין וחציו סלע. (2) של חרס. (3) שכלי חרס אינו מיטמא מגבו, וכלים טהורים עם דפנות הבית חוצצים. (4) שהרי נטמאו מתוכם וכלי טמא אינו חוצץ אפילו עם דפנות. (5) ופיהם לצד הטומאה. (6) מצד הטהרה. (7) בצד הטומאה.

ב. בית שחלקו בנסרים⁸ או ביריעות⁹, אם חלקו מן הצדדין¹⁰ או מפלפי הקורות¹¹, והיתה הטמאה בבית¹² - פלים שבין המחיצה ובין הכתל או שבין המחיצה והקורות טהורין¹³. היתה הטמאה בין מחיצה לכתל או בין מחיצה לקורות - פלים שבפית טמאין; שאין המחיצה מונעת הטמאה שלא תצא ותטמא¹⁴, כמו שבארנו באהל שבתוף הבית. היו הפלים בתוף עבי המחיצה עצמה¹⁵, בין שהיתה הטמאה לפנים מן המחיצה או שהיתה בתוף הבית: אם היה מקום הפלים טפח על טפח - טמאים¹⁶, ואם לאו - טהורין¹⁷. וכבר בארנו פיצד דין הבית אם חלקו מפלפי ארצו¹⁸.

(8) שאינם מקבלים טומאה וחוצצים. (9) שקבען לאוהל וחוצצות אף על פי שמקבלות טומאה. (10) העמיד את המחיצה בוקיפה בין כתלי הבית. (11) המחיצה מפרידה בין הבית והקורות, וקמה על גבה כעין עלייה. (12) החלק שבו הפתח לחוץ נקרא בית. (13) שהמחיצה מצילה מפני שאין דרך הטומאה להיכנס לחלק שאחורי המחיצה ולא לעלייה אלא דרך פתח הבית. (14) אם סופה לצאת הרי היא מטמאה אף לפני שיצאה. (15) במשנה שם בבבא האחרונה כתוב: "כלים שבחצץ" ומפרש רבינו בעובי המחיצה וכגון שהיה במחיצה חור מעבר לעבר והכלים מונחים שם. (16) מפני שהטומאה נכנסת לחור. (17) כדין כל פתח שאין בו טפח על טפח ברום טפח. ואין זה דומה לכותל שבין שני בתים (לקמן הלכה ד), שכלים הנמצאים בחציו שלצד הטומאה טמאים אפילו אין בסדק טפח, מפני שמחיצה זו "אינה משמשת את הבית" (פירוש, ואינה צורך בניין הבית), ולפיכך אין לה דין כותל (במשנה שם פרק ו, ג, כתוב: כותל המשמש את הבית) והרי זו דומה לקיר המגדל (למעלה פרק י"ח הלכה ז) וטומאה בתוך המגדלים שכלים שבעוביו - טהורים. אמנם רבינו שם כתב "היה עומד באוויר" אבל הוא הדין בעומד בתוך הבית (כדעת הרא"ש) ורבינו נקט לשון המשנה. וכשיש בו טפח טמאים גם הכלים המונחים בחצייה שלצד הטהרה מפני שהיא מחיצה עראית אינה נידונית ככותל. (18) בנה מחיצה על פני שטח הבית סמוך לרצפה, ופתח הבית נשאר למעלה מן המחיצה.

ג. בית שהוא מלא תבן¹⁹ ואין בינו לבין הקורות פותח טפח: טמאה בפנים²⁰, בין בתוף התבן בין שהיתה בין תבן לקורות - פל הפלים שפנגד יציאת הטמאה²¹ במלואו של פתח²² טמאים; היתה טמאה חוץ לתבן במלואו של פתח - פלים שבפנים²³, אם יש במקומן טפח על טפח על רום טפח - טהורין²⁴,

1 שלא גזרו על כלי חרס שלא יציל על האדם, מפני שהוא דבר שאינו מצוי, וכל דבר שאינו מצוי לא גזרו בו.

ג. כלי חרס שמשמשין בהן באפר הפרה או בקדשים - עמי הארץ נאמנים על טהרתם, מפני שהן נזהרים בהן הרבה, ולפיכך יצילו על הפל בצמיד פתיל אף על פי שהן של חרס.

ד. ארבה שבין בית לעליה, וטמאה בבית, וקדרה נתונה על פי הארבה ונקובה בכונס משקה - הקדרה טמאה, והעליה טהורה. היתה שלמה - פל שבעליה מאכלין ומשקין וכלי חרס טהור, אבל אדם וכלי שטף שבעליה טמאים; שאין כלי חרס חוצץ אלא על האכלים ועל המשקין וכלי חרס, וכל שבעליה טהור פאלו הוא תחת צמיד פתיל בכלי חרס. וטמאו האדם שבעליה זו, מפני שהוא דבר המצוי. לפיכך, אם היה בעליה זו כלי מתכות וכיוצא בו מלא משקין - הפלי טמא טמאת שבעה, והמשקין טהורין. היתה בה אשה לשה בערבה של עץ - האשה והערבה טמאין טמאת שבעה, והבצק טהור פל זמן שעוסקת בו. פרשה וחזרה ונגעה בו - טמאתו. וכן אם פנה הבצק או המשקין לכלי אחר מפלי שטף שבעליה - נטמאו במגע הפלי האחר. היה על פי ארבה זו שאר פלים המצילים בצמיד פתיל, שאין מקבלין טמאה כמו שבארנו, ולפיכך אין מגע עם הארץ מטמא, או שהיה כלי חרס טהור לפרה אדמה או לקדש, שהפל נאמנין על טהרתן - הרי זה מציל על כל מה שבעליה. היה אהל נטוי בעליה ומקצתו מרדד על הארבה שבין בית לעליה - הרי זה מציל ואף על פי שאין גגו על הארבה, שהאהל מציל בכסוי כמו שבארנו.

יום ש"ק י"ז תמוז ה'תשע"ה

פרק ארבעה ועשרים

א. בית שחלקו בקנקנים²⁵ טהורות מן הארץ ועד הקורה, וטמאה בחציו האחד: אם היה פי הקנקנים כלפי הטהרה - הרי אלו מצילות²⁶, ואם היו כלפי הטמאה - אינן מצילות²⁷. טחן בטיט²⁸, בין מבפנים²⁹ בין מבחוץ³⁰ - רואין: אם יכול הטיט לעמד בפני עצמו - מציל, ואם לאו - אינו מציל, והרי הפל אהל אחד.

(1) יבאר דין בית שחלקו בקנקנים טהורים או בנסרים ויריעות וטומאה בחציו האחד, בית שהוא מלא תבן ואין בינו לקורות פותח טפח וטומאה בתוכו, כותל שבין שתי

היא שקועה בטיט, שאין הטיט מציל. ואם יש פותח טפח במקום הטומאה ואינו פתוח לבית, הרי הוא כקבר שתום שמטמא מכל צד. (29) פירוש, שהוא רחוק מן הטומאה. (30) משום, שהטומאה נמצאת בחצי הכותל הנגרר אחר הבית השני. (31) באמצע עובי הכותל. (32) תקרה. (33) שאין עליה גג. (34) ואין דנים אותה כטומאה רצוצה הבוקעת עד לרקיע ומטמאה כל מה שכנגדה. (35) והסברנו למעלה שרואים את הטומאה, כאילו היא מונחת בתוך הבית אלא שהיא מכוסה טיט ואם כן אינה כלל רצוצה והמעזיבה חוצצת. (36) כמו בבית ועלייה. (37) שהרי אינה כמונחת בבית ומשום כך היא רצוצה ומטמאה כנגדה, אבל העומד על המעזיבה מן הצד - טהור. (38) מטמאים את האדם שמא הטומאה מונחת משהו למעלה מחצי המעזיבה, ומטמאים את הבית שמא היא מונחת משהו למטה מחצייה. [למעלה בכותל בין שני בתים אין אנו צריכים לטעם זה, שהרי הבתים שווים ואי אפשר לטהר אחד ולטמא את השני, אבל כאן המעזיבה מגולה לאוויר ואין הדבר נראה מוזר כל כך לחלק בין דין האדם העומד למעלה לדין הבית, ומפני כך מביא רבינו את הנימוק שאי אפשר לצמצם].

24 ה. וכן פתל המִשְׁמַשׁ אֶת הַבַּיִת - יְדוֹן מְחַצֵּה
25 לְמַחְצָה. פִּיצַד? פִּתְלָה שֶׁהוּא לְאוּרִי, וְגַג הַבַּיִת סְמוּךְ
26 לְפִתְלָה וְאִינוּ מְרַפֵּב עַל הַפִּתְלָה,³⁹ וְטִמְאַה רְצוּצָה בְּתוֹךְ
27 הַפִּתְלָה: הֵיחָה מְחַצְיוֹ וְלַפְנִים - הַבַּיִת טִמָּא, וְהַעֲמִד
28 מְלַמְעֵלָה עַל רֹאשׁ הַפִּתְלָה⁴⁰ טָהוֹר, פְּעוּמָד עַל גַּג
29 הַבַּיִת; הֵיחָה מְחַצְיוֹ וְלַחוּץ - הַבַּיִת טָהוֹר, וְהַעֲמִד
30 מְלַמְעֵלָה פְּנֵי הַטִּמְאַה טִמָּא, שֶׁהָרִי לֹא פִּשְׁטָה
31 הַטִּמְאַה בְּתוֹךְ הַבַּיִת. הֵיחָה הַטִּמְאַה מְחַצֵּה לְמַחְצָה
32 - הַבַּיִת טִמָּא, וְהַעֲמִד מְלַמְעֵלָה טָהוֹר, שֶׁהָרִי פִּשְׁטָה
33 הַטִּמְאַה בְּבֵית. נָטַל מִהַפִּתְלָה מִבְּפָנִים⁴¹ אוֹ שֶׁהוֹסִיף
34 בְּפִתְלָה מִבְּחוּץ עַד שֶׁנִּמְצְאָה הַטִּמְאַה מְחַצֵּה פִּתְלָה
35 וְלַפְנִים - הַבַּיִת טִמָּא; נָטַל מִבְּחוּץ⁴² אוֹ שֶׁהוֹסִיף
36 בְּעֵבִי הַפִּתְלָה מִבְּפָנִים עַד שֶׁנִּמְצְאָה הַטִּמְאַה מְחַצֵּה
37 פִּתְלָה וְלַחוּץ - הַבַּיִת טָהוֹר.⁴³ הֵיחָה הַטִּמְאַה נְתוּנָה
38 עַל גַּבֵּי הַפִּתְלָה,⁴⁴ אֶפְלוּ מְחַצְיוֹ וְלַפְנִים - הַבַּיִת
39 טָהוֹר.⁴⁵

(39) ראש הכותל נשאר מחוץ לגג. (40) בין כנגד הטומאה ובין מן הצדדים. (41) הטומאה היתה מחצייה ולחוץ, וקילף שכבה דקה מהכותל בפנים הבית. (42) והטומאה היתה מחצייה ולפנים. (43) הטהרות שיכניסו לבית אחרי השינוי הזה - טהורים. (44) שהוא מחוץ לגג כאמור בראש הלכה זו. (45) והטעם, משום שהכותל אינו משמש את הבית. ועוד, שהטומאה גלויה לאוויר.

40 ו. בֵּית הַמִּשְׁמַשׁ אֶת הַפִּתְלָה⁴⁶ - יְדוֹן פְּקֻלַּת הַשּׁוּם.⁴⁷
41 פִּיצַד? הַחוּפֵר שְׁנֵי פוּכִים⁴⁸ אוֹ שְׁתֵּי מַעְרוֹת זוֹ בְּצַד
42 זוֹ, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ שְׁנֵי בָתִּים⁴⁹ חֲפוּרִים בְּקִרְקַע וְנִצְעָשָׁה
43 בִּיגִיחָן פִּתְלָה הַמְּבַדִּיל בֵּין שְׁנֵיהֶן, וְהֵיחָה טִמְאַה
44 בְּבָתִּים וְכָלִים בְּפִתְלָה, אִם יֵשׁ עֲלֵיהֶן פְּקֻלַּת הַשּׁוּם -

1 וְאִם לֹא טִמְאִין²⁵. וְאִם יֵשׁ בֵּין תְּבֵן לְקוֹרוֹת פּוֹתֵחַ
2 טִפַּח - בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ²⁶ טִמְאִין²⁷; שְׁאִין הַתְּבֵן
3 חוּצֵין, מִפְּנֵי שְׁפָתֵם תְּבֵן דַּעְתוֹ לְפָנוֹתוֹ.

(19) ונשאר פנוי המקום שכנגד הפתח בלבד, עד הכותל הנגדי להיכנס בו ולהוציא דרכו את התבן. (20) בחלק שהתבן בו. (21) כל המקום הפנוי שכנגד הפתח, אפילו החלק הרחוק מהפתח, שהטומאה לא תעבור שם, נקרא "יציאת הטומאה" מפני שהטומאה תצא דרך המקום הזה וכולו שטח אחד הוא (סדרי טהרות). (22) לשון התוספתא, והכוונה: ברוחב כל הפתח, אף על פי שהפתח רחב הרבה יותר מרוחב מיטת המת ונושאייה. ונראה שגם הכלים שבתבן טמאים אם אין במקומם טפח על טפח ברום טפח. (23) שבתוך התבן. (24) מפני שהוא אוהל בפני עצמו ואף על פי שדעת בעל הבית להוציא את התבן, מציל הוא על הטהרה מליטמא כמו כל אוהל עראי בתוך אוהל שאף על פי שאינו מציל על הטומאה מלטמא כשדרכה לצאת שם, אבל מציל על הטהורים מליטמא. (25) שהרי אין כאן אוהל שיצילו וגם משום מחיצה אין התבן מציל שבעל הבית עתיד לפנותו (רבינו לשיטתו, שמחיצה שדעתו לפנותה אינה חוצצת, אפילו כשהיא סותמת את כל מקום הטומאה). (26) בין יש במקום הכלים פותח טפח ובין שאין בו. (27) משום שיש כאן אוהל בתוך אוהל ואינו מציל אלא כשאין דעתו לפנותו, אבל כשאין פותח טפח בין התבן לקורות אין זה אוהל בתוך אוהל, שהרי אין טומאה מאהילה על התבן.

4 ד. כְּתָל שְׁבִין שְׁנֵי בָתִּים וְטִמְאַה בְּתוֹךְ הַכְּתָל - בֵּית
5 הַקְּרוֹב לְטִמְאַה טִמָּא²⁸, וְהַקְּרוֹב לְטִהָרָה²⁹ טָהוֹר³⁰.
6 הֵיחָה מְחַצֵּה לְמַחְצָה³¹ - שְׁנֵיהֶן טִמְאִין. הֵיחָה
7 הַטִּמְאַה בְּאֶחָד מִשְׁנֵי הַבָּתִּים, וְהַכָּלִים בְּתוֹךְ הַכְּתָל:
8 מְחַצְיוֹ וְכָלִפִּי טִמְאַה - טִמְאִים; מְחַצְיוֹ וְכָלִפִּי טָהָרָה
9 - טָהוֹרִין; מְחַצֵּה לְמַחְצָה - טִמְאִין. וְכֵן מַעְזִיבָה³²
10 שְׁבִין הַבַּיִת וְהַעֲלִיָּה, וְהַטִּמְאַה בְּתוֹךְ מַעְזִיבָה:
11 מְחַצֵּה וְלִמְטָה - הַבַּיִת טִמָּא וְהַעֲלִיָּה טָהוֹרָה;
12 מְחַצֵּה וְלִמְעֵלָה - הַעֲלִיָּה טִמְאַה וְהַבַּיִת טָהוֹר;
13 מְחַצֵּה לְמַחְצָה - שְׁנֵיהֶן טִמְאִין. הֵיחָה טִמְאַה בְּאֶחָד
14 מֵהֶן, וְכָלִים בְּתוֹךְ הַמַּעְזִיבָה: מְחַצֵּה וְכָלִפִּי טִמְאַה
15 - טִמְאִין; מְחַצֵּה וְכָלִפִּי טָהָרָה - טָהוֹרִין; מְחַצֵּה
16 לְמַחְצָה - שְׁנֵיהֶן טִמְאִין. הֵיחָה הַמַּעְזִיבָה לְאוּרִי³³
17 וְטִמְאַה בְּתוֹכָהּ: מְחַצֵּה וְלִמְטָה - הַבַּיִת טִמָּא,
18 וְהַעֲמִד מְלַמְעֵלָה אֶפְלוּ פְּנֵי הַטִּמְאַה טָהוֹר³⁴,
19 שֶׁהָרִי פִּשְׁטָה הַטִּמְאַה בְּכָל הַבַּיִת³⁵; הֵיחָה הַטִּמְאַה
20 מְחַצֵּה וְלִמְעֵלָה - הַבַּיִת טָהוֹר³⁶, וְהַעֲמִד מְלַמְעֵלָה
21 פְּנֵי הַטִּמְאַה טִמָּא³⁷; מְחַצֵּה לְמַחְצָה - הַבַּיִת טִמָּא,
22 וְהַעֲמִד מְלַמְעֵלָה פְּנֵי הַטִּמְאַה טִמָּא, שֶׁהָרִי אִי
23 אֶפְשָׁר לְצַמְצֵם³⁸.

(28) המדובר כשאין פותח טפח במקום הטומאה, ואף על פי כן אין עליה דין טומאה רצוצה, משום שחלק זה של הכותל הוא כחלק מן הבית עצמו. ורואים אנו את הטומאה כאילו

18 - טְמֵאָה בּוֹקֵצַת וְעוֹלָה, בּוֹקֵצַת וְיֹרֶדֶת, וְאִינוּ מְטַמְּא
19 אֶלָּא כִּנְגַד הַטְּמֵאָה בְּלִבָּד. וְאִם הִיָּה פֶּרַח⁴ יוֹצֵא
20 מֵעֵמוּד זֶה וְכִלִּים תַּחַת הַפֶּרַח - הַפְּלִים טְהוּרִים,⁵
21 שְׂאִינוּ מְטַמְּא אֶלָּא כִּנְגַד הַטְּמֵאָה.⁶

1 יבאר עמוד העומד בתוך הבית וטומאה רצוצה תחתיו, טומאה שבתוך הכותל ומקומה טפח על טפח על רום טפח, חור גדול שבעובי הכתלים שדרך לעשותו לתשמיש וטומאה בתוכו, ודין ב' פרדסקים זה בצד זה או למעלה מזה. וכלב שאכל בשר מת תוך שלשה ימים, האשה שמת עוברת בתוך מעיה והאשה שמקשה לילד, האשה שהפילה שליה, ואם ילדה ב' ילדים אחד חי ואחד מת, האשה שמת עוברת בתוך מעיה ונגעה בו המיילדת, והבולע טבעת טמאה. (2 אהלות פ"ו מ"ו. 3) שאין במקומה טפח על טפח פנוי. (4) קישוט בולט מן העמוד עשוי בתבנית פרח. (5) שם מ"ו. (6) ולא מצידיה, ומשמיענו שאין אנו דנים את העמוד כשיפוע האוהל של הפרח, ושיפועי אוהלים כאוהלים (ראה למעלה פ"ח ה"ז).

22 ב. [וְאִם יֵשׁ בַּמָּקוֹם הַטְּמֵאָה] טַפַּח עַל טַפַּח עַל
23 רוּם טַפַּח - הֵרִי הוּא פְּקָבָר סְתוּם וּמְטַמְּא מִכָּל
24 סְבִיבָיו, וְהַבֵּית פְּלוֹ טַמָּא, שְׁהָרִי הָאֵהִיל עַל הַקְּבָר.

(7) כלומר, במקום הפנוי מחוץ לשטח התפוס ע"י הטומאה (ראה למעלה פ"ז ה"ד).

25 ג. טְמֵאָה שְׂבִתוֹף הַכֶּתֶל⁸ וּמְקוּמָה טַפַּח עַל טַפַּח עַל
26 רוּם טַפַּח - כָּל הָעֲלִיּוֹת הַבְּנוּיּוֹת עַל כֶּתֶל זֶה, אֶפְלוּ
27 עֶשְׂרִים⁹, טְמֵאוֹת; שְׁהָרִי הַכֶּתֶל פְּלוֹ קְבָר סְתוּם עַד
28 סוּפוֹ, וְהוּא כֶּתֶל הָעֲלִיּוֹת, וְכָל עֲלִיָּה מִהֵן מְאֵהֶלֶת
29 עַל הַקְּבָר¹⁰. בְּנֵה בֵּית¹¹ בְּצַד הַכֶּתֶל מִכָּאן וּבֵית מִכָּאן
30 וּבְנֵה עֲלִיָּה עַל גְּבִי שְׁנֵי הַבְּתִים עַד שְׁנִמְצָא רֹאשׁ
31 הַכֶּתֶל הַטְּמָא הוּא בְּאֻמְצַע קֶרֶקַע הָעֲלִיָּה - הֵרִי
32 הָעֲלִיָּה טְמֵאָה, שְׁהָרִי הָאֵהִילָה עַל הַקְּבָר, וְהָעֲלִיָּה
33 הַשְּׁנִיָּה הַבְּנוּיָה עַל גִּבַּה טְהוּרָה, מִפְּנֵי שֶׁהֵן זֶה עַל
34 גְּבִי זֶה וְאִין הַכֶּתֶל הַטְּמָא כֶּתֶלָה¹².

(8) שם פ"ז מ"א. (9) זו על גבי זו, והכותל שהטומאה בה מגיע עד לעליה העליונה. (10) כל זה כשיש במקום הטומאה טפח על טפח. ואם אין בו טפח על טפח, דינו ככותל המשמש את הבית, למעלה בכ"ד ה"ה, ומטמא את החדר שכנגד הטומאה בלבד ולא את החדרים שתחתיו (ושעליו. 11) שם. (12) ותקרת העליה התחתונה חוצצת בפני הטומאה.

35 ד. חוֹר¹³ גְּדוּל¹⁴ שְׂבַעֲבֵי הַכֶּתֶלִים שְׁדָרְף בְּנֵי אָדָם
36 לְעִשׂוֹתוֹ לְתַשְׁמִישׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא פְּרָדֶסְק, שְׁהִיָּתָה
37 טְמֵאָה מִנְּחַת בְּתוֹכוֹ וְיֵשׁ עֲלָיו¹⁵ דְּלָתוֹת סְגוּרוֹת -
38 הַבֵּית טְהוּר¹⁶. הִיָּתָה הַטְּמֵאָה רְצוּצָה בְּקֶרֶקַעִיתוֹ אוֹ
39 בְּכֶתְלָיו אוֹ בְּגָגוֹ - רוֹאִין אֶת כָּל הַחוֹר פְּלוֹ כְּאֵלוֹ
40 הוּא אָטוּם¹⁷, וְרוֹאִין¹⁸ מְקוֹם הַטְּמֵאָה: אִם הוּא
41 בְּחֻצֵי עֲבֵי הַכֶּתֶל שְׁלֻפְנִים - הַבֵּית טַמָּא; וְאִם הִיָּתָה

1 טְהוּרִין; הִיָּתָה טְמֵאָה בְּכֶתֶל זֶה וְכִלִּים בְּבִתִּים, אִם
2 יֵשׁ עֲלֵיהֶן כְּקִלְפַת הַשּׁוּם - טְהוּרִים. הִנֵּה לְמִדָּת,
3 שְׂכֶתֶל בְּנֵין נִדוּן מְחֻצָּה לְמְחֻצָּה, וְכֶתֶל הַסְּלַע⁵⁰ אוֹ
4 שְׁנַעֲשֵׂה מְגוּשׁ הָאָרֶץ כְּשִׁיחֶפֶר מִכָּאן וּמִכָּאן נִדוּן
5 כְּקִלְפַת הַשּׁוּם.

(46) כותל בנוי נקרא "משמש את הבית" מפני שהכותל עשה את הבית, וכותל שבין שתי מערות מוקם על ידי הפירת המערות, שחפרו מערה מכאן ומערה מכאן ונשארת ביניהן מחיצה של עפר או סלע ולפיכך המערה משמשת את הכותל. (47) כלומר, אפילו מחיצה דקה כקליפת השום מפרידה בין הטומאה והטהרות - הכל טהור ואין הבדל בין מחצייה ולפנים ובין מחצייה ולחוץ. (48) קברי מתים שלהם היו חצובים בכתלי מערות בעומק מתאים לאורך הארונות, וחפירה חצובה כזו נקראת כוך. (49) שטחים חלולים. (50) אם חצבו בית וכדומה בסלע ונעשו מחיצות מאליהן.

6 ז. כֶּתֶל שְׂחֻצֵי עֲבֵיו בְּנֵין וְחֻצֵיו סְלַע - נִדוּן מְחֻצָּה
7 לְמְחֻצָּה⁵¹.

(51) ואף על פי שהסלע הנידון כקליפת השום הוא מבפנים - הבית טמא.

8 ח. טְמֵאָה שְׁהִיָּתָה בֵּין קוֹרוֹת הַבֵּית⁵², אֶפְלוּ אִין
9 תַּחְתֵּיהֶן אֶלָּא כְּקִלְפַת הַשּׁוּם - הַבֵּית טְהוּר⁵³, וְרוֹאִין
10 אֶת הַטְּמֵאָה כְּאֵלוֹ הִיא רְצוּצָה⁵⁴ בְּאָרֶץ וּמְטַמְּאָה
11 כִּנְגַדָּה בְּלִבָּד. וְאִם יֵשׁ בַּמְּקוּמָה טַפַּח עַל טַפַּח -
12 הַכֶּל טְמָא⁵⁵. וְכֵן אִם הִיָּתָה נְרֵאִית בְּתוֹף הַבֵּית⁵⁶ -
13 בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף הַבֵּית טַמָּא. שְׁנֵי פְתָחִים זֶה עַל גְּבִי
14 זֶה וְטְמֵאָה בְּכֶתֶל שְׁבִינִיָּהֶן: אִם נְרֵאִית שְׁהִיא⁵⁷ לְתוֹף
15 אַחַת מִהֵן - הוּא טַמָּא וְחִבְרוֹ טְהוּר, וְאִם לָאוּ -
16 נִדוּנֵין מְחֻצָּה לְמְחֻצָּה⁵⁸.

(52) הקורות נתונות מכותל לכותל שכנגדו ועליהן וביניהן המעזיבה מטיט. המדובר כשהטומאה בתוך הקורה עצמה. (53) דין קורה כדין סלע ונידונה כקליפת השום (למעלה הלכה ו), מפני שלא נעשו בה שינויים מכריעים ואפשר להוציאה מבלי לקלקלה (וכעין זה אמרו בבבא קמא סז, א, גבי גזל קורה: "מריש שמו עליו") אין עליה תורת "משמש את הבית", מה שאין כן במעזיבה, שהיא נפרכת כשמורידים אותה. (54) המדובר כשאין במקומה טפח על טפח. במעזיבה (למעלה בהלכה ד) אין דין טומאה רצוצה מפני שהיא נפרכת, מה שאין כן קורות, שאינן עומדות להיבקע (כסף משנה). (55) שהרי היא קבר סתום המטמא מכל צדדיו. (56) פירוש, שאין עליה אפילו כקליפת השום. (57) כל שהוא אפילו כקליפת השום. (58) כשהטומאה במחצית הכותל העליונה, הפתח העליון טמא, וכשהיא בתחתונה התחתון טמא.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים¹

17 א. עֵמוּד² הָעוֹמֵד בְּתוֹף הַבֵּית וְטְמֵאָה רְצוּצָה³ תַּחְתּוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30) שם פ"א מ"ז. (31) אבל אם הוא חי, אינו מטמא אפילו בתוך שלושה ימים, מפני שהטומאה בלועה בגופו (למעלה פ"כ ה"ב, וה"ה). (32) ולא נתעכל עדיין הבשר (ראה למעלה פ"כ ה"ד). (33) המקום בגופו שהטומאה מונחת שם (בפירושו למשנתנו, כותב רבינו: האיטומאה, פירוש, קיבה). (34) בין שיש בחללו פותח טפח, ובין אין בו. (35) אם יש בחללו פותח טפח, צידו העליון מאהיל על הטומאה ואינו חוצץ, והמשקוף מאהיל עליו, ולפיכך כל הבית כאוהל הטומאה, ואם אין בו פותח טפח, הרי הטומאה רצוצה ובוקעת ועולה לתוך הבית, ומפני שדלת הבית פתוחה מתפשטת הטומאה לכל הבית (ראה תפארת ישראל "קריית ארבע" דיני טומאה רצוצה אות ב). (36) כר' יוסי במשנתנו, לפי פירוש הרע"ב (ראה 'תוספות יום טוב' וסדרי טהרות). [ויש לעיין בדבר, מהו ההבדל בין זה לדין אדם מוטל על האסקופה בפ"ח ה"ב, ולמה מטהר רבינו כשקיבת הכלב בחוץ, אפילו אם מקצת גופו של הכלב מן המשקוף ולפנים?].

17 ח. האשה³⁷ שמת עברה בתוך מעיה, אם נעשה
18 ראש הנפל פסקה³⁸ של שתי - גיזין שנפתח הרחם
19 עד שנראה הראש נטמא הבית מפני העבר, אף על
20 פי שעדין לא יצא.

(37) שם פ"ז, מ"ד. (38) כראש המעוגל של פלך לחוטי האורך (בכורות כב ע"א).

21 ז. האשה שמקשה³⁹ לילד ויצאה מבית לבית
22 והפילה נפל מת בבית שני - הבית הראשון טמא
23 בספק, שמא פשהיתה בו יצא ראשו של נפל הזה.
24 במה דברים אמורים? פשלא היה ראש הנפל פסקה
25 של שתי; אבל אם העגיל ראש הנפל פסקה - הבית
26 הראשון טהור; שאלו נפתח רחמה שם, לא היתה
27 יכולה להלף על רגליה. לפיכך, אם היתה נטלת
28 באגפים⁴⁰ והוציאה מבית לבית - הבית הראשון
29 טמא בספק אף על פי שהעגיל ראש הנפל פסקה
30 של שתי⁴¹.

(39) אהלות שם. (40) בידי חברותיה. (41) מאותו הנימוק שאמרנו: שמא הוציא הנפל ראשו בבית ראשון.

31 י. האשה שהפילה⁴² שליא⁴³ - הבית טמא ודאי.
32 חזקה הוא שאין שליא בלא ולד.

(42) משנה נדה כו, א. (43) כעין שק של עור שהוולד מונח בו.

33 יא. מי שילדה⁴⁴ שני ילדים, אחד חי ואחד מת: אם
34 המת יצא ראשון - החי טהור⁴⁵, שהרי לא נגע בו
35 משיצא לאויר העולם⁴⁶; ואם החי יצא ראשון - הרי
36 הוא טמא, שהרי אי אפשר שלא יגע בו המת
37 משיצא לאויר העולם, מפני שהוא מתגלגל אחריו
38 כאבן, שאין בו רוח חיים כדי להעמיד עצמו⁴⁷.

(44) שם מ"ה. (45) פירוש, אינו טמא טומאת שבעה ואינו

1 טמא מחצי פתל ולחוץ - הבית טהור; מחצה
2 למחצה - הבית טמא.

(13) תוספתא שם פ"ז ה"א. (14) לא פחות מטפח על טפח ברום טפח. (15) פירוש, אפילו יש עליו (ראה הערה הבאה). (16) הכסף-משנה מגיה: הבית טמא, וכך גירסתנו בתוספתא שם. והטעם, מפני שסוף הטומאה לצאת דרך הדלתות לבית. (17) סתום. (18) דוגמה לטומאה בכתליו: עובי הכותל ששה טפחים, והפרדיסק פתוח לחוץ, ועומק שלושה, והטומאה בעובי הכותל במרחק שני טפחים מצד הבית, וטפח אחד מחללו של הפרדיסק, אין אנו אומרים שהטומאה מחציו של הכותל ולחוץ, שהרי עוביו במקום זה הוא שלושה טפחים, אלא רואים את החור כאילו הוא אטום. ואם כן, עובי הכותל הוא ששה טפחים, ונמצא שהטומאה המרוחקת לא יותר משני טפחים מן הבית מקומה במחצית הפנימית, והבית טמא.

3 ה. שני פרדסקין¹⁹ זה בצד זה או זה על גב זה²⁰,
4 וטמאה מנחת באחד מהן, ונפתח²¹ - הוא והבית
5 טמא, וחברו טהור²². היתה טמאה רצוצה בתוך
6 הבגין - רואין את הפרדסקין פאלו הן אטומין,
7 וידון מחצה למחצה²³.

(19) משנה שם פ"ו, ז. (20) ודלתותיהם נעולות. (21) הדלת נפתחה. (22) הדלת הנעולה חוצצת, כשאין דרך הטומאה לצאת שם, כמו שנתבאר כמה פעמים. אבל אם גם דלתו פתוחה נכנסת לו הטומאה, מכיוון שיש בו פותח טפח (ראה למעלה פ"כ ה"ז דין ביב קמור). (23) כמו שביארנו בסוף ההלכה הקודמת.

8 ו. פזית²⁴ מן המת מדבק באסקפת הבית מבחוץ -
9 הבית טהור²⁶. היה רצוץ תחת האסקפה - ידון
10 מחצה למחצה²⁷. היה מדבק למשקוף²⁸ - הבית
11 טמא²⁹.

(24) שם פ"ב ה"ח. (25) במקום שאין עליו משקוף. (26) כר' יהושע שם, אפילו כשהדלת פתוחה, ואם יש עליו משקוף והדלת פתוחה הבית טמא, מפני שהמשקוף מאהיל על הטומאה ומתחבר עם אוהל הבית, ואם הדלת נעולה טהור אפילו המשקוף מאהיל, מפני שאין דרך הטומאה להכנס, ולכן הדלת חוצצת (תפארת ישראל). (27) כמו במונחת בכותל, מחציה ולפנים - ככפנים, מחציה ולחוץ - כבחוץ. (28) שם. (29) אפילו אם מודבק כחלק שמחוץ לדלת. בזה גם ר' יהושע מודה, מפני שחלקו הפנימי הוא עצמו חלק מאוהל הבית, לכן כולו בטל לגבי הבית. מה שאין-כן באסקופה, שהיא נמשכת יותר לקרקע מאשר לבית.

12 ז. פלב שאכל³⁰ בשר המת ומת³¹ בתוך שלשה
13 ימים³² והרי הוא מטל על האסקפה - רואין חלל
14 הטמאה מגופו³³: אם הוא פנגד המשקוף ולפנים³⁴
15 - הבית טמא³⁵, ומפנגד המשקוף ולחוץ - הבית
16 טהור³⁶.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ז תמוז - ספר טהרה - הלכות פרה אדומה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 וְלֹא עֲגָלָה. לֹא מִצָּאוּ אֶלָּא עֲגָלָה - פּוֹסְקִין עָלֶיהָ
17 דָּמִים וְתֵהִי אֶצֶל בְּעֻלָּיהָ עַד שֶׁתִּגְדֹּל וְתַעֲשֶׂה פְּרָה.
18 וְלוֹקְחִין אוֹתָהּ מִתְרוּמַת הַלְּשָׁפָה.

19 ב. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה 'תְּמִימָה' - תְּמִימַת אֲדָמִימוֹת,
20 לֹא תְּמִימַת קוֹמָה; אֶלָּא אִם הִיְתָה נִנְסָה - כְּשֶׁרָה,
21 כְּשֶׁאָר הִקְדָּשִׁים. הֵיוּ בָּהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְכַנּוֹת אוֹ
22 שְׁחֹרוֹת בַּתּוֹךְ גִּמָּא אַחַת, אוֹ בַתּוֹךְ שְׁנֵי פּוֹסוֹת וְהָן
23 מְנַחֲחוֹת זֹו עַל זֹו - פְּסוּלָה.

24 ג. הֵיוּ בָּהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת עֲקָרָן מֵאֲדָיִם וְרֹאשׁוֹן מִשְׁחִיר,
25 עֲקָרָן מִשְׁחִיר וְרֹאשׁוֹן מֵאֲדָיִם - הַפֶּל הוֹלֵךְ אַחֵר
26 הָעֵקֶר. וְגוֹזֵז בְּמִסְפָּרִים אֶת רֹאשׁוֹן הַמִּשְׁחִיר וְאִינוֹ
27 חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גְּזֵה בְּקִדְשֵׁים, שְׂאִין פְּנִנְתּוֹ לָגוּ.

28 ד. וְצָרִיף שִׁישָׁאָר מִן הַמֵּאֲדָיִם כְּדֵי שִׁינְטֵל בְּזוּג;
29 שְׂכָל שְׁעָרָה שְׂאִינָה נִטְלָת בְּזוּג - הָרִי הִיא פְּאֵלוֹ
30 אִינָה. לְפִיכָךְ, אִם הֵיוּ בָּהּ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת לְכַנּוֹת אוֹ
31 שְׁחֹרוֹת שְׂאִינָן נִלְקָטִין בְּזוּג - הָרִי זֹו כְּשֶׁרָה.

32 ה. הֵיוּ קַרְנֵיהָ אוֹ טְלָפִיהָ שְׁחוּרִים - יִגַּד. גִּלְגַּל הָעֵין
33 וְהַשְּׂנַיִם וְהַלְשׁוֹן - אִין מְרֵאִיְהֵן פּוֹסְלִים בְּפָרָה.

34 ו. הִיְתָה בָּהּ יַבְלַת וְחֻמְכָּה, אָף עַל פִּי שְׂצֻמַּח
35 בְּמִקוּמָה שְׁעָר אָדָם - פְּסוּלָה.

36 ז. כָּל הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בְּקִדְשֵׁים - פּוֹסְלִין בְּפָרָה,
37 שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר אִין בָּהּ מוּם. הִיְתָה יוֹצֵא דָפֶן אוֹ
38 מְחִיר אוֹ אֲתָנָן אוֹ טְרַפָּה אוֹ שְׁנַרְבֵּעָה - פְּסוּלָה;
39 שְׂכָל הַפּוֹסְלִין אֶת הַקְּדָשִׁים לְמִזְבֵּחַ - פּוֹסְלִין אֶת
40 הַפָּרָה וְאָף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּקִדְשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת, הוֹאִיל
41 וְקִרְאָהּ הַפְּתוּב חֲטָאָת. וּמִתָּר לְקַח אוֹתָהּ מִן הָעוֹבֵד
42 כּוֹכְבִים וְאִין חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא רְבֵעָה הָעוֹבֵד כּוֹכְבִים,
43 שְׂאִינוֹ מִפְּסִיד בְּהִמְתּוֹ. יִתְּרָה פְּרָה עַל הַקְּדָשִׁים,
44 שֶׁהָעוֹבֵד פּוֹסְלָת בָּהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ
45 עַל, וּבְעֻלָּה עָרוּפָה אוֹמֵר: אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר
46 לֹא מְשַׁכָּה בְּעַל; מָה עַל הָאֲמוֹר בְּעֻלָּה - עֲשֵׂה שְׂאָר
47 עֲבוֹדוֹת בְּעַל, אָף עַל הָאֲמוֹר בְּפָרָה - יִפְסֵל בָּהּ שְׂאָר
48 עֲבוֹדוֹת בְּעַל. אֶלָּא שֶׁהָעַל פּוֹסֵל בֵּין בְּשַׁעַת עֲבוֹדָה
49 בֵּין שְׂלֵא בְּשַׁעַת עֲבוֹדָה, וְשְׂאָר עֲבוֹדוֹת אִין פּוֹסְלוֹת
50 אֶלָּא בְּשַׁעַת עֲבוֹדָה. כִּיצֵד? קָשֶׁר עָלֶיהָ הָעַל, אָף עַל
51 פִּי שְׂלֵא חֲרַשׁ בָּהּ - פְּסוּלָה; הַכְּנִיסָה לְדוֹשׁ - אִינָה
52 נִפְסְלָת עַד שִׁידוֹשׁ בָּהּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. רִכַּב
53 עָלֶיהָ, נִשְׁעַן עָלֶיהָ, נִתְּלָה בְּזִנְבָה וְעֵבֶר בָּהּ אֶת הַנְּהָר,
54 קָפַל עָלֶיהָ אֶת הַמוֹסְרָה, נָתַן טְלִיתוֹ עָלֶיהָ, נָתַן עָלֶיהָ
55 כְּסוֹת שֶׁל שָׂקִים - פְּסוּלָה. קָשְׂרָה בְּמוֹסְרָה: אִם
56 הִיְתָה מוֹרְדָת וְצָרִיכָה שְׂמִירָה - כְּשֶׁרָה, וְאִם לֹא -

צריך הזאה שלישי ושביעי כנוגע במת, אבל טמא טומאת
ערב מפני שנגע באמו שנגעה במת ושהיא טמאה גם
כיולדת, שבעה ימים לזכר וארבעה עשר לנקבה.
(46) והנגיעה בו בתוך גופה של האשה אינה מטמאה
(למעלה פ"כ ה"א). והמדובר כשהוציאו את החי מן הבית
לפני שיצא המת. שאם לא כן, נטמא החי טומאת שבעה
באוהל המת. (47) כשיצא המת תחילה, אין החי נמשך
אחריו, מפני שהוא מתאמץ ומעכב את עצמו מלהתגלגל
אחרי המת שיצא, אבל דבר שאין בו רוח חיים מתגלגל
מאליו למקום הפתוח (מפירושו של רבינו במשנתנו).

1 יב. הָאִשָּׁה שִׁילְדָה⁴⁸ וְלָד מֵת, אֶפְלוֹ נִפְל קָטָן כְּמוֹ
2 שְׂבָאֲרֵנו⁴⁹ - הָרִי הִיא טְמֵאָה טְמֵאָת שְׂבֻעָה⁵⁰. מֵת
3 עֲפָרָה בַתּוֹךְ מַעִיָּה וּפְשֻׁטָה הַחֵיָה⁵¹ אֶת יָדָהּ וְנִנְעָה
4 בּוֹ - הַחֵיָה טְמֵאָה שְׂבֻעָה, וְהָאִשָּׁה טְהוֹרָה עַד שִׁיִּצֵּא
5 הַיֶּלֶד. וְטְמֵאָת הַחֵיָה מוֹדְבְּרִיהֶם, גְּזֵרָה שְׂמָא תַּגַּע בּוֹ
6 מִשִּׁצָּא לְפִרוֹזְדוֹר⁵². אֶכָּל מִן הַתּוֹרָה אִין מַגַּע בֵּית
7 הַסְּתָרִים⁵³ מַגַּע; הוֹאִיל וְהוּא בַתּוֹךְ הַמַּעִים, הַנּוֹגֵעַ
8 בּוֹ טְהוֹר. וְכֵן הַבּוֹלֵעַ⁵⁴ טַבַּעַת טְמֵאָה וְחִזֵּר וּבִלַּע
9 אַחֲרֶיהָ טַבַּעַת טְהוֹרָה, אָף עַל פִּי שֶׁנִּגְעוּ זֹו בְּזוֹ
10 בּוֹדָאִי בַתּוֹךְ מַעִיו - אִינוֹ מַגַּע, וְהַטְּמֵאָה בְּטְמֵאָתָהּ⁵⁵
11 וְטְהוֹרָה בְּטְהוֹרָתָהּ⁵⁶.

(48) משנה חולין עא, א. (49) למעלה פ"ב ה"א.
(50) טומאת מת, וטעונה הזאה שלישי ושביעי, שהרי נגע
גופה במת (מובן שהיא טמאה גם כיולדת, ואם הפילה נקבה
טמאה ארבעה עשר יום, אבל כאן אנו עוסקים בדיני טומאת
מת בלבד, ולפיכך כתב טומאת שבעה). (51) המיילדת.
(52) שם עב, א. החלק החיצון של אברי הלידה. (53) מקום
מכוסה מטבעו. (54) שם עא, ב. (55) כשתצא מן הגוף.
(56) אשריך הלכות טומאת מת, שנכנסת בטומאה ויצאת
בטהרה (ראה סיום מסכת כלים).

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת טְמֵאָת מֵת

הַלְכוֹת פְּרָה אֲדָמָה

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: (א) דִּין
פְּרָה אֲדָמָה. (ב) דִּין טְמֵאָת מִי נְדָה וְטְהוֹרָתָן.
וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוֹ בְּפָרְקִים אֵלּוֹ:

פְּרָק רֵאשׁוֹן

1 יבאר פרה אדומה בת כמה שנים כשירה, ואם לוקחים
עגלה לגדלה, אם היתה זקנה, והמראות שפוסלות בה, ובאי
זה מקום, המומים הפוסלים בה, ואם העבודה פוסלת בה,
ואי זו עבודה, פרה שנולד בה פיסול, ואם לקחו פרה ומצאו
אחרת נאה ממנה, על יד מי נעשית הפרה, וטבולי יום אם
כשרים בה.

12 א. מִצְוֹת פְּרָה אֲדָמָה שֶׁתִּהְיֶה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ בֵּת
13 אַרְבַּע. וְאִם הִיְתָה זָקְנָה - כְּשֶׁרָה; אֶלָּא שְׂאִין
14 מִמֵּתִינִין לָהּ, שְׂמָא תִּשְׁחִיר וְתִפְסֵל. וְאִין לּוֹקְחִין
15 עֲגָלָה וּמְגַדְלִין אוֹתָהּ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פְּרָה -

קפ שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"א תמוז - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 פסולה; שָׁפַל שְׁמִירָה שְׂאִינָה צְרִיכָה מִשּׁוּי הוּא.
2 עֲשֵׂה בֵּה סַנְדֵּל שְׁלֵא תַחֲלִיק, פֶּרֶשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ מִפְּנֵי
3 הַזְּבוּבִין - כְּשֶׁרָה. זֶה הַפֶּלֶל: פֶּל שֶׁהוּא לְצַרְפָּה -
4 כְּשֶׁרָה; לְצַרְף אַחֵר - פֶּסוּלָה. נַעֲשִׂית בֵּה מְלֹאכָה
5 מְאֵלֶיהָ אוֹ שְׁעֵלָה עָלֶיהָ עַל מְאֵלָיו, אִם לְרְצוֹנוֹ -
6 פֶּסוּלָה; שְׁנֹאמֵר: אֲשֶׁר לֹא עֶבֶד בֵּה, שְׂאֵם עֶבֶד בֵּה
7 לְרְצוֹנוֹ - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁעֶבֶד בֵּה. לְפִיכָּה, אִם שָׁכַן
8 עָלֶיהָ הַעוֹף - כְּשֶׁרָה; עֵלָה עָלֶיהָ זָכַר - פֶּסוּלָה. וְאִין
9 צְרִיף לֹאמֵר שֶׁהַמְעַבְרַת פֶּסוּלָה. הַכְּנִיסָה לְרִבְקָה
10 וְדָשָׁה מְאֵלֶיהָ - כְּשֶׁרָה; הַכְּנִיסָה כְּדִי שְׁתִּינֵק וְתִדּוּשׁ
11 - פֶּסוּלָה, שֶׁהֲרִי עֲשֵׂה לְרְצוֹנוֹ. וְכֵן כֹּל בַּיּוֹצֵא בְּזֶה.
12 ח. פָּרָה שְׁנוּלֵד בֵּה פֶּסוּל - תְּפִדָּה. וְכֵן אִם מֵתָה -
13 תְּפִדָּה מִפְּנֵי עוֹרָה, אֲבָל לֹא לְהֶאֱכִיל בְּשֶׁרָה לְכָלֵבִים.
14 ז. גִּשְׁחֻטָּה לְשֵׁם חֲלִין - תְּפִדָּה וְאִינָה מְכַפֶּרֶת.
15 גִּשְׁחֻטָּה עַל גֵּב מְעַרְכָּתָה - אִין לָהּ פְּדִיוֹן עוֹלָמִית.
16 י. לְקַחוּ פָּרָה וּמְצָאוּ אַחֲרֶת נֹאָה מִמֶּנָּה - הֲרִי זֶה
17 תְּפִדָּה שְׁלֵא בְּמוֹם.
18 יא. אִף כֹּהֵן הַדְּיוּט כְּשֶׁר לְשֶׁרֶפֶת הַפָּרָה; שְׁנֹאמֵר:
19 וְנִתְתָּם אֹתָהּ אֶל אֲלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן, וְעִדִּין אַהֲרֹן הִזֵּה קִנְיָם.
20 וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמָדוּ: זֶה נַעֲשִׂית בְּאֲלֻעֶזֶר, וְשֶׁאֵר כֹּל
21 הַפְּרוֹת - בֵּין כֹּהֵן גְּדוֹל בֵּין כֹּהֵן הַדְּיוּט.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"א-י"ז תמוז ה'תשע"ה

- לעיבור החודש. ונסתיים הפרק בדין אין סומכין על קידוש בית דין שבארץ ישראל. (2 שאיננו גיא.)
ב. וכן בימות הגשמים, אם יהיה יום צח, יראה הירח יותר ממה שיראה בימות החמה. לפי שבימות הגשמים, אם יהיה יום צח - יהיה האויר זך הרבה, ויראה הרקיע בטהר יותר, מפני שאין שם אבק שיתערב באויר; אבל בימות החמה יהיה האויר כאלו הוא מעשן, מפני האבק, ויראה הירח קטן.
ג. וכל זמן שתמצא קשת הראיה והארץ הראשון שתערך לה עם שני הקצין שלהם בצמצום - יהיה הירח קטן ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה ביותר; ואם תמצא קשת הראיה והארץ הראשון ארפין הרבה, והוסיפו עד סוף הקצים שלהן ממעלות - יראה הירח גדול; לפי ארץ הקשת והארץ הראשון יהיה גדול וגליתו לכל.
יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ה
הלכות קידוש החודש
פרק שמונה עשרה
א. דבר ידוע וברור, שאם יוציא לך החשבון שהירח יראה בלילה, אפשר שיראה ואפשר שלא יראה, מפני העבים שמכסין אותו, או מפני המקום שהוא גיא, או שיהיה הר גבוה פנגד רוח מערב לאנשי אותו המקום,² שנמצאו כאלו הן יושבין בגיא. שהירח לא יראה למי שהוא במקום גמור, אפלו היה גדול, ויראה למי שהוא עומד בראש הר גבוה ותלול, אף על פי שהירח קטן ביותר; וכן יראה למי ששוכן על שפת הים או למי שמהלך בספינה בים הגדול, אף על פי שהוא קטן ביותר.
(1 אפשרות התגלות הירח ואפשרות העלמותה ונמשך

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"א תמוז - ספר זמנים - הלכות קידוש החודש קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

40 מפי משה רבנו כִּף היא: שְׁבֻזְמָן שְׁלֵא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ
41 בתחלת הַחֲדָשִׁים הַחֵדֶשׁ אַחֵר הַחֵדֶשׁ - בֵּית דִּין קוֹבְעִין
42 הַחֵדֶשׁ מֵעֵבֶר מְשַׁלְשִׁים יוֹם, וְהַחֵדֶשׁ חֶסֶר מִתְשַׁעָּה
43 וְעֶשְׂרִים יוֹם; וְכֵן מִחֲשָׁבִין⁶ וְקוֹבְעִין הַחֵדֶשׁ מֵעֵבֶר
44 וְהַחֵדֶשׁ חֶסֶר, בְּקִבְעָה לֹא בְּקִדּוּשׁ, שְׂאִין מְקַדְּשִׁין
45 אֶלָּא עַל הַרְאִיָּה. וּפְעָמִים עוֹשִׂין מְלֵא אַחֵר מְלֵא אוֹ
46 חֶסֶר אַחֵר חֶסֶר, כְּמוֹ שְׂרִירָא לְהֵם מִן הַחֲשֻׁבוֹן.

(6 לפי חשבונות הראייה ולא לפי החשבון האמצעי. 7) אין אומרים "מקודש".

47 ז. וּמִתְכַּוְּנִין לְעוֹלָם בְּחֲשֻׁבוֹנָם, שְׂאֵם יִרְאֶה הַיָּרֵחַ
48 בַּחֲדָשׁ הַבָּא - יִרְאֶה בְּזַמְנוֹ אוֹ בְּלֵיל עֵבֶרוֹ, לֹא שְׂרִירָא
49 קִדְּם זְמַנּוֹ, שֶׁהוּא לֵיל שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים. וּבְחֲשֻׁבוֹת
50 הַרְאִיָּה הָאֵלוֹ שְׁבֻזְמָנוֹ, יִתְבָּאֵר לָךְ וְתִדְעַ מִתִּי אֶפְשָׁר
51 שְׂרִירָא וּמִתִּי אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִרְאֶה, וְעַל זֶה סוֹמְכִין
52 וּמְעַבְרִין הַחֵדֶשׁ אַחֵר הַחֵדֶשׁ, אוֹ עוֹשִׂין הַחֵדֶשׁ חֶסֶר אַחֵר
53 הַחֵדֶשׁ חֶסֶר. וְלְעוֹלָם אֵין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבְּעָה חֲדָשִׁים
54 הַמְעַבְרִין בְּשָׁנָה, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁמוֹנֶה חֲדָשִׁים
55 הַמְעַבְרִין⁸. וְגַם לְעֵבֶר חֲדָשִׁים אֵלוֹ, שְׂמַעְבְּרִין לְפִי
56 חֲשֻׁבוֹן⁹, עוֹשִׂין סְעֵדַת עֵבֶר הַחֲדָשׁ, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ
57 בְּפָרֶק שְׁלִישִׁי.

(8) דין זה הוא בזמן שקדשו על פי הראייה, או קבעו על פי חשבונות הראייה, אבל כיום שקובעים את החודש על פי החשבון האמצעי, אין פוחתים מחמשה חדשים מעוברים (בשנה שחדשה חסרים), ואין מוסיפים על שבעה חדשים מעוברים (בשנה שחדשה שלמים). (9) ולא רק במקרה שציפו בית דין כל יום השלושים לעדי הראייה שלא באו.

58 י. וְכָל שֶׁתִּמְצָא בְּגִמְרָא מְדַבְּרִים שְׂמַרְאִין שְׁבִית דִּין
59 סוֹמְכִין עַל הַחֲשֻׁבוֹן, וּמִפִּי מֹשֶׁה מְסִינִי שֶׁהִדְבָּר
60 מְסוּר לְהֵם וְהַרְשוּת בְּיָדָם לְחַסֵּר אוֹ לְעַבֵּר, וְכֵן זֶה
61 שֶׁחֶסֶר תְּשַׁעָּה חֲדָשִׁים בְּשָׁנָה, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה - הַפֶּל
62 עַל עֵקֶר זֶה הוּא בְּנוֹי, בְּזַמְּן שְׁלֵא יִרְאֶה הַחֲדָשׁ
63 בְּזַמְּנוֹ¹⁰.

(10) ליל שלושים.

64 יא. וְכֵן זֶה שְׂאֵמְרוֹ חֲכָמִים, שְׂמַעְבְּרִין אֶת הַחֲדָשׁ
65 לְצַרְרָה¹¹ - הוּא בְּחֲדָשִׁים אֵלוֹ, שְׂמַעְבְּרִין אוֹתָן לְפִי
66 חֲשֻׁבוֹן וְעוֹשִׂין אֶחָד מְלֵא וְאֶחָד חֶסֶר, וְיֵשׁ לְהֵם
67 לְעַבֵּר הַחֵדֶשׁ אַחֵר הַחֵדֶשׁ אוֹ לְחַסֵּר - בְּזֶה הוּא
68 שְׂמַעְבְּרִין לְצַרְרָה, מִפְּנֵי שְׁלֵא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּזַמְּנוֹ;
69 אֶלָּא¹² בְּעַת שְׂרִירָא הַיָּרֵחַ בְּזַמְּנוֹ, שֶׁהוּא תַחֲלַת הַיּוֹתוֹ
70 נִרְאֶה אַחֵר שְׁנַתְקַבֵּץ עִם הַשֶּׁמֶשׁ - מְקַדְּשִׁין לְעוֹלָם.

(11) כדי למנוע ששבת ויום הכפורים יבואו רצופים. (12) - אבל.

71 יב. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ - בְּזַמְּן שֵׁישׁ שָׁם בֵּית דִּין,
72 וְסוֹמְכִין עַל הַרְאִיָּה; אֲבָל בְּזַמְּנֵים אֵלוֹ - אֵין סוֹמְכִין

1 ד. לְפִיכֶךָ רְאוּי לְבֵית דִּין לְשׁוּם שְׁנֵי דְבָרִים אֵלוֹ
2 בְּלִבָּם, שֶׁהֵן: זְמַן הַרְאִיָּה³ וּמְקוֹמָהּ, וְשׂוֹאֲלִין אֶת
3 הַעֲדִים בְּאֵי זֶה מְקוֹם רְאִיתָם. שְׂאֵם הֵיטָה קָשַׁת
4 הַרְאִיָּה קָצְרָה, וְיִתֵּן הַחֲשֻׁבוֹן שְׂרִירָא בְּצַמְצוּם, כְּגוֹן
5 שֶׁהֵיטָה קָשַׁת הַרְאִיָּה תִשַׁע מַעֲלוֹת וְחֲמִשָּׁה חֲלָקִים,
6 וְהֵיטָה הָאֲרֵךְ הַרְאִיָּה שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מַעֲלוֹת בְּשָׁנָה,
7 וּבָאוּ עֲדִים שְׂרִירָאוֹהוּ: אִם הָיָה בִּימוֹת הַחֲמָה, אוֹ
8 שֶׁהָיוּ בְּמְקוֹם נְמוּךְ - חוֹשְׁשִׁין לָהֶן, וּבוֹדְקִין אוֹתָן
9 הַרְבֵּה; וְאִם הָיָה בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אוֹ בְּמְקוֹם גְּבוּהָ
10 בְּיִתְרָה - וְדָאֵי יִרְאֶה, אִם לֹא יִהְיוּ שָׁם עֲבִים
11 הַמְּבַדְּלִין.

(3) כלומר, עונת השנה, ימות החמה או ימות הגשמים.

12 ה. עֲדִים שְׂרִירָאוֹ הַחֵדֶשׁ בְּזַמְּנוֹ, וּבָאוּ וְהַעֲיָדוּ, וְקָבְלוּם
13 בֵּית דִּין, וְקִדְּשׁוּ אֶת הַחֲדָשׁ הַזֶּה הַרְאִיָּה, וּמְנוּ
14 תְּשַׁעָּה וְעֶשְׂרִים יוֹם מִן הַיּוֹם הַמְּקַדְּשׁ, וְלֵיל שְׁלֹשִׁים
15 לֹא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ, מִפְּנֵי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִרְאוֹת⁴ אוֹ
16 מִפְּנֵי שֶׁפְּסוּהוּ עֲבִים, וְהָרִי בֵּית דִּין מְצַפִּין לוֹ כָּל יוֹם
17 שְׁלֹשִׁים, כְּמוֹ שְׁבֻזְמָנוֹ, וְלֹא בָּאוּ עֲדִים, וְעַבְרוּ אֶת
18 הַחֲדָשׁ, וְנִמְצָא יוֹם רֵאשׁ הַחֵדֶשׁ הַשְּׁנִי יוֹם אֶחָד
19 וְשְׁלֹשִׁים, כְּמוֹ שְׁבֻזְמָנוֹ;

(4) לפי חשבון הראייה.

20 ו. וְהַתְּחִילוּ לְמִנּוֹת תְּשַׁעָּה וְעֶשְׂרִים יוֹם מִן יוֹם רֵאשׁ
21 הַחֲדָשׁ הַשְּׁנִי, וְלֵיל שְׁלֹשִׁים לֹא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ, אִם
22 תֵּאמַר שֶׁכֶּךָ מְעַבְּרִין אֶת זֶה וְעוֹשִׂין אוֹתוֹ שְׁלֹשִׁים,
23 וְקוֹבְעִין רֵאשׁ הַחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי יוֹם אֶחָד וְשְׁלֹשִׁים -
24 כִּף אֶפְשָׁר שְׁלֵא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּלֵיל שְׁלֹשִׁים גַּם מִחֲדָשׁ
25 זֶה, וְנִמְצָאוּ מְעַבְּרִין וְהוֹלְכִין, וְעוֹשִׂין חֲדָשִׁים אַחֵר
26 שְׁלֹשִׁים כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה, וְנִמְצָא בַּחֲדָשׁ אַחֲרוֹן אֶפְשָׁר
27 שְׂרִירָא הַיָּרֵחַ בְּלֵיל חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים בוֹ אוֹ בְּלֵיל
28 שִׁשָּׁה וְעֶשְׂרִים⁵, וְאֵין לָךְ דְּבַר שְׂחוֹק וְהַפְסֵד יוֹתֵר
29 מִזֶּה.

(5) כי הזמן שבין מולד למולד הוא כ"ט יום, י"ב שעות ותשצ"ג חלקים.

30 ז. וְאֵל תֵּאמַר שֶׁהִדְבָּר הַזֶּה דְּבַר שְׂאִינוֹ מְצוּי הוּא,
31 שְׁלֵא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּכָל הַשָּׁנָה, אֶלָּא דְּבַר קְרוֹב הוּא
32 הַרְבֵּה, וּפְעָמִים רַבּוֹת יֵאָרֵעַ זֶה וְכִיּוּצָא בוֹ בְּמִדְּיוֹת
33 שְׂזַמְּן הַגְּשָׁמִים שָׁם אֲרֵךְ וְהַעֲבִים רַבִּים; שְׂאִין אָנוּ
34 אוֹמְרִין שְׁלֵא יִרְאֶה הַיָּרֵחַ בְּכָל הַשָּׁנָה, אֶלָּא שְׁלֵא
35 יִרְאֶה בַּתְּחִלַּת הַחֲדָשִׁים וְיִרְאֶה אַחֵר כִּף. וּפְעָמִים לֹא
36 יִרְאֶה מִפְּנֵי שְׂאֵי אֶפְשָׁר לוֹ שְׂרִירָא בְּהֵם, וְחֲדָשִׁים
37 שְׂאֵפְשָׁר שְׂרִירָא בְּהֵם לֹא יִרְאֶה מִפְּנֵי הַעֲבִים אוֹ
38 מִפְּנֵי שֶׁהָיָה קָטָן בְּיוֹתֵר וְלֹא נִתְּכַוֵּן אָדָם לְרְאוֹתוֹ.

39 ח. אֶלָּא הַקְּבָלָה שֶׁהָיָה בְּיַד חֲכָמִים אִישׁ מִפִּי אִישׁ

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ה

פרק תשעה עשר

(1) נטיותיו של הירח וחקירות העדים.

34 א. לפי שאמרו חכמים, שבכלל דברים שהיו בודקין
35 בהן את העדים אומרים להן: להיכן הנה הירח
36 נוטה? - כשר בעיני הודיע דרך השבון דבר זה.
37 ואין אני מדקדק בו, לפי שאינו מועיל בראיה כלל.
38 ותחלת השבון זה - לדעת נטית המזלות תחלה.

39 ב. העגולה שהיא עוברת במחצית המזלות, שבה
40 מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם מחצי
41 המזרח לחצי המערב, אלא נוטה היא מעל הקו
42 השווה, המסבב באמצע העולם, כנגד צפון ודרום,
43 חציה נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום.

44 ג. ושתי נקודות יש בה, שפוגעת בהן בעגולת הקו
45 השווה, המסבב באמצע העולם: הנקודה האחת -
46 ראש מזל טלה, והנקודה השנייה שפנגדה - ראש
47 מזל מאזניים. ונמצאו ששה מזלות נוטות לצפון -
48 מתחלת טלה עד סוף בתולה, וששה נוטות לדרום
49 - מתחלת מזל מאזניים עד סוף מזל דגים.

50 ד. ומראש מזל טלה יתחילו המזלות לנטות מעט
51 מעט ולהתרחק מעל הקו השווה כנגד הצפון, עד
52 ראש סרטן, ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השווה
53 לרוח הצפון שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה
54 בקרוב. ויתחזרו המזלות להתקרב לקו השווה מעט
55 מעט, עד ראש מאזניים, שהוא על הקו השווה.
56 ומראש מאזניים יתחילו לנטות ולהתרחק כנגד רוח
57 דרום, עד ראש גדי, ויהיה ראש גדי רחוק מעל הקו
58 השווה לרוח דרום שלש ועשרים מעלות וחצי
59 מעלה. ויתחזרו המזלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו
60 השווה, עד ראש טלה.

61 ה. נמצא ראש טלה וראש מאזניים מסבב על הקו
62 השווה. ולפיכך, כשתהיה השמש בשני ראשים אלו,
63 לא תהיה נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח בחצי
64 מזרח ותשקע בחצי מערב, ויהיה היום והלילה
65 שוין בכל הישוב.

66 ו. הרי נתברר לך, שכל מעלה ומעלה ממעלות
67 המזלות נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטותה שיעור,
68 ורב הנטיה לא תהיה יותר על שלש ועשרים מעלות
69 וחצי בקרוב.

1 אלא על הקביעה, בזה החשבון האמצעי הפשוט
2 בכל ישראל, כמו שבארנו בהלכות אלו.

3 יג. יתבאר בספרי השבון התקופות והגימטריאות,
4 שאם יראה הירח בארץ ישראל - יראה בכל מדינות
5 העולם שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה¹³;
6 ואם יתן החשבון, שלא יראה בארץ ישראל - אפשר
7 שיראה במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל
8 ומכונות כנגדה. לפיכך: אם יראה הירח במדינה
9 שהיא למערב ארץ ישראל - אין בזה ראיה שלא
10 יראה בארץ ישראל; אלא אפשר שיראה הירח
11 בארץ ישראל.

12 (13) באותו רוחב גיאוגרפי. במדינות שהן למערב ארץ-
13 ישראל שוקעת השמש יותר מאוחר, ובינתיים גדל האורך
14 הראשון (המרחק שבין הירח לשמש). מכאן שאם יראה
15 הירח בארץ-ישראל, יראה בכל המדינות שהן למערב ארץ-
16 ישראל.

17 יד. אבל אם לא יראה הירח בראש ההרים¹⁴ במדינה
18 המערבית המכונת כנגד ארץ ישראל - בידוע שלא
19 יראה בארץ ישראל.

(14) ולא היו עננים.

20 טו. וכן אם לא יראה הירח בארץ ישראל - בידוע
21 שלא יראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ
22 ישראל ומכונות כנגדה¹⁵; ואם יראה בארץ ישראל
23 - אפשר שיראה במדינות מזרחיות ואפשר שלא
24 יראה. לפיכך: אם יראה במדינה שהיא למזרח ארץ
25 ישראל ומכונות כנגדה - בידוע שיראה בארץ
26 ישראל; ואם לא יראה במדינה המזרחית - אין בזה
27 ראיה, אלא אפשר שיראה בארץ ישראל.

(15) כי שם מקדימה השמש לשקוע.

28 טז. וכל אלו הדברים - כשהיו המדינות שבמערב
29 ושבמזרח מכונות¹⁶, כגון שהיו נוטות לצפון העולם
30 משלשים מעלות עד חמש ושלשים מעלות; אבל
31 אם היו נוטות לצפון יותר מזה או פחות - משפטים
32 אחרים יש להן¹⁷, שהרי אינן מכונות כנגד ארץ
33 ישראל. ודברים אלו שבארנו בערי מזרח ומערב,
34 אינן אלא להגיד כל משפטי הראיה, להגדיל תורה
35 ולהאדירה, לא שיהיו בני מזרח או בני מערב
36 סומכין על ראית הירח או תועיל להם כלום, אלא
37 לעולם אין סומכין אלא על קדוש בית דין שבארץ
38 ישראל, כמו שבארנו במה פעמים.

(16) ברוחב הגיאוגרפי. (17) בורחה ובשקיעה.

44 מעל הקו השנה ארבע עשרה מעלות לרוח צפון;
45 שהרי המנין הרב, שהוא שמונה עשרה מעלות, היה
46 צפוני. וכל חשבון זה - בקרוב בלא דקדוק, לפי
47 שאינו מועיל בראיה.

48 יב. אם תרצה לידע לאי זו רוח מרוחות העולם
49 יראה הירח נוטה - תחשב ותדע מרחקו מעל הקו
50 השנה: אם יהיה על הקו השנה, או קרוב ממנו
51 בשמים או שלש מעלות בצפון או בדרום - יראה
52 מכון כנגד אמצע מערב, ותראה פגימתו מכוונת
53 כנגד מזרח העולם בשנה.

54 יג. ואם יהיה רחוק מעל הקו השנה לצפון העולם
55 - יראה בין מערב העולם ובין צפון, ותראה
56 פגימתו נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד דרום
57 העולם.

58 יד. ואם היה רחוק מעל הקו השנה לדרום העולם -
59 יראה בין מערב העולם ובין דרומו, ותראה פגימתו
60 נוטה מכנגד מזרח העולם כנגד צפון העולם. ולפי רב
61 המרחק, ולפי רב הנטיה.

62 מו. ומחקירת העדים - שאומרים להם: כמה היה
63 גבוה? ודבר זה יודע מקשת הראיה: שבזמן שתהיה
64 קשת הראיה קצרה - יראה הירח כאלו הוא קרוב
65 מן הארץ, ובזמן שתהיה ארבה - יראה גבוה מעל
66 הארץ. ולפי ארך קשת הראיה, לפי גבהו מעל
67 הארץ בראית העינים.

68 מז. הרי בארנו חשבונות כל הדרכים שצריכים להם
69 בידיעת הראיה ובחקירת העדים, כדי שיהיה הפל
70 ידוע למבינים, ולא יחסרו דרך מדרכי התורה, ולא
71 ישוטטו לבקש אתריה בספרים אחרים. דרשו מעל
72 ספר ה' וקראו, אחת מהנה לא נעדרה.

73 יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ה

74 הלכות תעניות

75 מצות עשה אחת. והיא: לצעק לפני השם בכל עת
76 צרה גדולה שלא תבוא על הצבור.
77 ובאור מצוה זו בפסקים אלו:

78 פרק ראשון

1 נתבאר בו ענין התענית מהו, וכיצד אדם מקבלו, ואי זה
דבר אסור בכל תענית, ומה עושים צבור בכל תענית. וסוף
דבר נתבאר בו מה שהוא ביאור כללי לנמשך אחר מצות
התורה, והוא לזעוק בעת צרה כמבואר שם.

1 ז. ואלו הם השעורים של נטיות, לפי מנין המעלות
2 של מזלות. והתחלה מתחלת מזל טלה. עשר מעלות
3 - נטיהם ארבע מעלות. עשרים מעלות - נטיהם
4 שמונה מעלות. שלשים מעלות - נטיהם אחת עשרה
5 מעלות ומחצה. וארבעים מעלות - נטיהם חמש
6 עשרה מעלות. חמשים מעלות - נטיהם שמונה עשרה
7 מעלות. ששים מעלות - נטיהם עשרים מעלות.
8 שבעים מעלות - נטיהם שנים ועשרים מעלות.
9 שמונים מעלות - נטיהם שלש ועשרים מעלות.
10 תשעים מעלות - נטיהם שלש ועשרים מעלות וחצי
11 מעלה.

12 ח. ואם יהיו אחרים במנין - תקח להם מנתם מבין
13 שתי הנטיות, כמו שבארנו בשמש ובירח. כיצד?
14 חמש מעלות - נטיהם שתי מעלות. ואם היה מנין
15 המעלות שלש ועשרים - נטיהם תשע מעלות. ועל
16 דרך זו בכל האחרים שהן עם העשרות.

17 ט. ומאחר שתדע הנטיה של מעלות מאחד עד
18 תשעים - תדע נטיהם בלן, כדרך שהודענום ברחב
19 הירח: שאם היה המנין יותר על תשעים עד מאה
20 ושמונים - תגרע אותו ממאה ושמונים, ואם היה
21 יותר על מאה ושמונים עד מאתיים ושבעים - תגרע
22 ממנו מאה ושמונים, ואם היה יותר על מאתיים
23 ושבעים עד שלש מאות וששים - תגרע אותו
24 משלש מאות וששים, והנשאר תדע נטיתו, והוא
25 נטית אותו המנין שבדרך בלא גרעון ולא תוספת.

26 י. אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה
27 מעל הקו השנה כנגד צפון העולם או כנגד דרום
28 העולם - תדע תחלה כמה נטית המעלה שהיא
29 מקום הירח האמתי, ולאי זה רוח היא נוטה, לצפון
30 או לדרום. ותחזר ותחשב ותוציא רחב הירח
31 הראשון, ותראה אם הוא צפוני או דרומי. אם
32 נמצאו רחב הירח ונטית מעלתו ברוח אחת, כגון
33 שהיו שניהם צפוניים או דרומיים - תקבץ שניהם;
34 ואם נמצאו בשתי רוחות, כגון שהיה האחד דרומי
35 והאחד צפוני - תגרע המעט משניהם מן הרב,
36 והנשאר הוא מרחק הירח מעל קו השנה באותה
37 הרוח שהיה בה הרב בשניהם.

38 יא. כיצד? באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו
39 השנה בליל הראיה, שהוא שני לחדש איר משנה זו,
40 וכבר ידעת שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממזל
41 שור, נטיהם בצפון כמו שמונה עשרה מעלות, ורחב
42 הירח היה בדרום כמו ארבע מעלות, תגרע המעט מן
43 הרב - ישאר ארבע עשרה מעלות, נמצא הירח רחוק

42 להתענות על הצרה אפלו יום אחד, ופגע בהן יום
43 מאלו - מתענין ומשלימין היום בתענית.

44 ח. תעניות אלו, שמתענין על הצרות, אין מתענין
45 בהן לא עברות ולא מניקות ולא קטנים. ומתרין
46 לאכל בלילה אף על פי שמתענין למחר, חוץ
47 מתעניות המטר, כמו שיתבאר. וכל תענית שאוכלין
48 בה בלילה, בין צבור בין יחיד, הרי זה אוכל ושותה
49 עד שייעלה עמוד השחר. והוא שלא ישן, אבל אם
50 ישן - אינו חוזר ואוכל.

51 ז. כשם שהצבור מתענים על צרתו, כך היחיד
52 מתענה על צרתו. כיצד? הרי שהיה לו חולה, או
53 תועה במדבר, או אסור בבית האסורין - יש לו
54 להתענות עליו ולבקש רחמים בתפלתו. ואומר
55 "עננו" וכו' בכל תפלה שמתפלל. ולא יתענה
56 בשפלות ולא במועדות ולא בראשי חדשים ולא
57 בחגכה ופורים.

58 י. כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום,
59 אינו תענית. כיצד מקבלה? כשיתפלל תפלת מנחה,
60 אומר אחר התפלה: מחר אהא בתענית. וגומר בלבו
61 להתענות למחר. ואף על פי שהוא אוכל בלילה,
62 לא הפסיד כלום. וכן אם גמר בלבו וקבל עליו
63 להתענות שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה, אף
64 על פי שהוא אוכל כל לילה ולילה, לא הפסיד
65 תעניתו. ואינו צריך בנה לכל יום ויום מבעודו.

66 יא. קבל עליו מבעוד יום להתענות למחר - בלבד
67 והתענה, ובלילה נמלך להתענות ביום שני, אף על
68 שלן בתעניתו - אינה תענית, מפני שלא קבלה עליו
69 מבעוד יום; ואין צריך לומר שהיה אוכל ושותה
70 בלילה והשפים בבקר ונמלך להתענות, שאין זו
71 תענית כלל.

72 יב. הרואה חלום רע, צריך להתענות למחר, כדי
73 שישוב ויעור במעשיו ויחפש בהן ויחזר בתשובה.
74 ומתענה ואפלו בשבת. ומתפלל "עננו" בכל תפלה,
75 אף על פי שלא קבלה מבעוד יום. והמתענה בשבת,
76 מתענה יום אחר, מפני שבטל ענג שבת.

77 יג. מתענה אדם שעות, והוא שלא יאכל כלום שאר
78 היום. כיצד? הרי שהיה טרוד בחפציו ומתעסק
79 בצרכיו, ולא אכל עד חצות או עד תשע שעות,
80 ונמלך להתענות בשעות שנשארו מן היום - הרי זה
81 מתענה אותן שעות, ומתפלל בהן "עננו". שהרי
82 קבל עליו התענית קדם שעות התענית. וכן אם אכל

1 א. מצות עשה מן התורה לזעק ולהריע בחצוצרות
2 על כל צרה שתבוא על הצבור. שנאמר: על הצר
3 הצר אתכם - והרעתם בחצוצרות. כלומר: כל דבר
4 שיצור לכם, כגון בצרת ודבר וארבה וכיוצא בהן,
5 זעקו עליהן והריעו.

6 ב. ודבר זה מדרכי התשובה הוא. שבזמן שתבוא
7 צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הפל שבגלל
8 מעשיהם הרעים הורע להן. כפסוק: עונותיכם הטו
9 וגו'. וזה הוא שיגרים להסיר הצרה מעליהם.

10 ג. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו: דבר
11 זה ממנהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרה נקרת -
12 הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק
13 במעשיהם הרעים. ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא
14 שכתוב בתורה: והלכתם עמי בקרי, והלכתי גם אני
15 עמכם בחמת קרי. כלומר: כשאביא עליכם צרה כדי
16 שתשובו, אם תאמרו שהיא קרי, אוסיף לכם חמת
17 אותו קרי.

18 ד. ומדברי סופרים, להתענות על כל צרה שתבוא
19 על הצבור עד שירחמו מן השמים. ובימי התעניות
20 האלו זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין בחצוצרות
21 בלבד. ואם היו במקדש, מריעין בחצוצרות
22 ובשופר. השופר מקצר והחצוצרות מאריכות,
23 שמצות היום בחצוצרות. ואין תוקעין בחצוצרות
24 ושופר באחד אלא במקדש, שנאמר: בחצוצרות
25 וקול שופר הריעו לפני המלך ה'.

26 ה. תעניות אלו, שגוזרין על הצבור מפני הצרות,
27 אינן יום אחר יום, שאין רב הצבור יכולים לעמד
28 בדבר זה. ואין גוזרין בתחלה תענית אלא בשני
29 בשבת ובחמישי שלאחריו ובשני שלאחריו. וכן על
30 הסדר הזה: שני וחמישי ושני. עד שירחמו.

31 ו. אין גוזרין תעניות על הצבור לא בשבתות ולא
32 בימים טובים. וכן אין תוקעין בהן לא בשופר ולא
33 בחצוצרות, ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה.
34 אלא אם כן היתה עיר שהקיפוה עכו"ם, או נהר,
35 או ספינה המטרפת בהם. אפלו יחיד הנרדף מפני
36 עכו"ם, מפני לסטים ומפני רוח רעה - (מתענין
37 עליהם בשבת) וזועקין ומתחננים עליהם בתפלה.
38 אבל אין תוקעין, אלא אם כן תקעו לקבץ את העם
39 לעזר אותם ולהצילן.

40 ז. וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חדשים, או
41 בחגכה ופורים, או בחלו של מועד. ואם התחילו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ד תמוז - ספר זמנים - הלכות תעניות קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42 הַחֲסִיל, וְעַל הַשְּׂדֵפוֹן, וְעַל הַיִּרְקוֹן, וְעַל הַמַּפְלֵת, וְעַל
43 הַחֲלָאִים, וְעַל הַמְּזוֹנוֹת, וְעַל הַמָּטָר.

1) נתבאר בו, ענין, על אלו צרות מתענין. ונזכרו בו פרטי הצרות אחת לאחת, ודיניהן בפרט. ואחת מהן צרת מניעת הגשמים, ויש לה סדר ארוך ותעניות משונים בענינם. ולזה נתיחדו לה שני פרקים אחרים. (2) "על הצר הצורך אתכם והרעותם בחוצרות - רבי עקיבא אומר, אין לי אלא מלחמה, - שדפון וירקון, ואשה מקשה לילד, וספינה המטורפת בים מניין? תלמוד לומר: על הצר הצורך אתכם, על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור - והרעותם בחוצרות".

44 ב. כֹּל עֵיר שֵׁישׁ בָּהּ צָרָה מְכַל אֱלוֹ - אוֹתָהּ הָעֵיר
45 מִתְעַנֶּה וּמִתְרַעַת עַד שֶׁתֵּעֲבֹר הַצָּרָה, וְכָל סְבִיבוֹתֶיהָ³
46 מִתְעַנֶּה וְלֹא מִתְרַעַת, אֲבָל מִבְּקָשִׁים עֲלֵיהֶם
47 רַחֲמִים⁴. וּבְכָל מְקוֹם אֵין צוֹעֲקִין וְלֹא מִתְרַעֲוִין
48 בְּשִׁבְתָּ, כְּמוֹ שְׁאַמְרָנוּ; חוּץ מִצָּרַת הַמְּזוֹנוֹת,
49 שְׁצוֹעֲקִין עֲלֶיהָ אֲפֹלוּ בְּשִׁבְתָּ⁵, אֲבָל אֵין מִתְרַעֲוִין
50 עֲלֶיהָ בְּחוצרות בשבת.

3) אותו האיזור. אבל במקומות הרחוקים לא מתענים, שאם כן היינו צריכים לצום לעולם, שהרי אין זמן בעולם שלא תהיה בו חרב באחד מן המקומות. (4) מתפללים בלא תקיעה בחוצרות. (5) "תנו רבנן: מתריעין על פרקמטיא ואפילו בשבת", וכאן הפירוש "מתריעים", הוא בקשת רחמים בתפילה הלא תקיעה בחוצרות.

49 ג. עַל הַצָּרַת שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל בִּיצֵד? עֲפוּ"ם
50 שְׁבֹאוּ לְעֶרְךָ מִלְחָמָה עִם יִשְׂרָאֵל, אוֹ לְטַל מֵהֶם מַס, אוֹ
51 לְקַח מִיָּדָם אֲרָץ, אוֹ לְגֹזֵר עֲלֵיהֶם גְּזֵרָה⁶, אֲפֹלוּ
52 בְּמִצְוֵה קִלְיָה - הָרִי אֱלוֹ מִתְעַנִּין וּמִתְרַעֲוִין עַד
53 שִׁירְחֵמוּ. וְכָל הָעָרִים שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהֶם מִתְעַנִּין, אֲבָל
54 אֵין מִתְרַעֲוִין, אֲלֵא אִם בֵּין תִּקְעוּ לְהִתְקַבֵּץ לְעִזְרָתָן.

6) "אמרו ליה לרבא אתו חברי (=גויים רשעים שגזרו גזרות על ישראל להעבירם על דתם) לבבל, גזר תעניתא".

55 ד. עַל הַחֲרִב בִּיצֵד? אֲפֹלוּ חָרַב שֶׁל שְׁלוֹם, כְּגוֹן
56 שְׁעָרָכוּ מִלְחָמָה עֲפוּ"ם עִם עֲפוּ"ם וְעָבְרוּ בְּמִקוֹם
57 יִשְׂרָאֵל, אִף עַל פִּי שְׁאֵין בִּינֵיהֶם וּבֵין יִשְׂרָאֵל
58 מִלְחָמָה - הָרִי זֹו צָרָה וּמִתְעַנִּין עֲלֶיהָ. שְׁנֹאמַר:
59 וְחָרַב לֹא תֵעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם - מִכֻּל שְׁרָאֵי הַמִּלְחָמָה
60 - צָרָה⁷.

7) "חרב שאמרו אינו צריך לומר חרב שאינו של שלום, אלא אפילו חרב של שלום, שאין לך חרב של שלום יותר מפרעה נכה, ואף על פי כן נכשל בה המלך יאשיהו".

61 ה. וְעַל הַדְּבָר. אֵי זֹו הִיא דְּבָר? עֵיר שֵׁישׁ בָּהּ חֲמֹשׁ
62 מֵאוֹת רִגְלִי⁸, וְיִצְאוּ מִמֶּנָּה שְׁלֹשָׁה מֵתִים בְּשִׁלְשָׁה
63 יָמִים זֶה אַחַר זֶה - הָרִי זֶה דְּבָר. יִצְאוּ בְּיוֹם אֶחָד,
64 אוֹ בְּאַרְבַּעַת יָמִים - אֵין זֶה דְּבָר. הָיָה בָּהּ אֶלֶף,

1 וְשִׁתָּה, וְאַחַר כֵּן הִתְחִיל לְהִתְעַנֹּת שְׁאָר הַיּוֹם - הָרִי
2 זֶה תְּעִינֵת שְׁעוֹת.

3 יד. כֹּל הַשְּׂרָוִי בְּתֵעִינֵת - בֵּין שְׁהִיָּה מִתְעַנֶּה עַל צָרָתוֹ
4 אוֹ עַל חֲלוּמוֹ, בֵּין שְׁהִיָּה מִתְעַנֶּה עִם הַצָּבֹר עַל
5 צָרָתוֹ - הָרִי זֶה לֹא יִנְהַג עֲדוּנִין בְּעַצְמוֹ, וְלֹא יִקַּל
6 רֵאשׁוֹ, וְלֹא יִהְיֶה שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב; אֲלֵא דוֹאֵג וְאוֹנֵן,
7 כְּעִנְיָן שְׁנֹאמַר: מַה יִּתְאוּנֵן אָדָם חַי, גָּבֵר עַל חֲטָאִיו.
8 וּמִתָּר לוֹ לְטַעַם אֶת הַתְּבַשִּׁיל, וְאַפְלוּ בְּכַדֵּי רְבִיעִית;
9 וְהוּא שְׁלֵא יִבְלַע, אֲלֵא טוֹעַם וּפּוֹלֵט. שְׂכַח וְאָכַל,
10 מְשִׁלִּים תְּעִינֵתוֹ.

11 מו. יְחִיד שְׁהִיָּה מִתְעַנֶּה עַל הַחוּלָה, וְנִתְרַפָּא; עַל
12 צָרָה, וְעָבְרָה - הָרִי זֶה מְשִׁלִּים תְּעִינֵתוֹ. הַהוֹלֵךְ
13 מִמְּקוֹם שְׂמִתְעַנִּין לְמְקוֹם שְׂאֵין מִתְעַנִּין, הָרִי זֶה
14 מִתְעַנֶּה וּמְשִׁלִּים תְּעִינֵתוֹ. הַלֵּךְ מִמְּקוֹם שְׂאֵין מִתְעַנִּין
15 לְמְקוֹם שְׂמִתְעַנִּין, הָרִי זֶה מִתְעַנֶּה עִמָּהֶן. שְׂכַח וְאָכַל
16 וְשִׁתָּה, אֵל יִתְרַאֶה בְּפִיָּהֶם וְאֵל יִנְהַג עֲדוּנִין בְּעַצְמוֹ.

17 מז. צָבֹר שְׁהִיָּה מִתְעַנִּין עַל הַגְּשָׁמִים, וְיִרְדּוּ לְהֵן
18 גְּשָׁמִים: אִם קָדַם חֲצוֹת יִרְדּוּ - לֹא יִשְׁלִימוּ; אֲלֵא
19 אוֹכְלֵין וְשׁוֹתִין, וּמִתְכַּנְּסִין וְקוֹרְאִין הַלֵּל הַגְּדוֹל;
20 שְׂאֵין אוֹמְרִין הַלֵּל הַגְּדוֹל אֲלֵא בְּנַפְשׁ שְׁבַעַה וְכִרְס
21 מְלֵאָה. וְאִם אַחַר חֲצוֹת - הוֹאִיל וְעָבֵר רַב הַיּוֹם
22 בְּקִדְשָׁה, יִשְׁלִימוּ תְּעִינֵתָן. וְכֵן אִם הָיוּ מִתְעַנִּין עַל
23 צָרָה וְעָבְרָה, אוֹ עַל גְּזֵרָה וּבִטְלָה: אִם קָדַם חֲצוֹת -
24 לֹא יִשְׁלִימוּ, וְאִם אַחַר חֲצוֹת - יִשְׁלִימוּ.

25 יז. כֹּל יוֹם תְּעִינֵת שְׁגוּזָרִין עַל הַצָּבֹר מִפְּנֵי הַצָּרוֹת,
26 בֵּית דִּין וְהַזְּקָנִים יוֹשְׁבֵין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבוֹדְקִים עַל
27 מַעֲשֵׂי אֲנָשֵׁי הָעֵיר מֵאַחַר תְּפִלַּת שְׁחִירֵת עַד חֲצוֹת
28 הַיּוֹם. וּמְסִירִין הַמְּכַשׁוֹלוֹת שֶׁל עֲבָרוֹת; וּמְזַהֲרִין
29 וְדוֹרְשִׁין וְחוֹקְרִין עַל בְּעֲלֵי חֲמֹס וְעֲבָרוֹת, וּמְפָרִישִׁין
30 אוֹתָן; וְעַל בְּעֲלֵי זִרְעַת, וּמְשִׁפִּילִין אוֹתָן; וּבִיּוֹצֵא
31 בְּדָבָרִים אֱלוֹ. וּמְחַצֵּי הַיּוֹם וְלַעֲרֵב: רְבִיעַ הַיּוֹם
32 קוֹרְאִין בְּכִרְכוֹת וּקְלָלוֹת שְׁבַתְוָרָה, שְׁנֹאמַר: מוֹסֵר ה'ִ
33 בְּנֵי אֵל תִּמְאָס, וְאֵל תִּקַּץ בְּתוֹכְחָתוֹ. וּמְפָטְרִין בְּנִבְיָא
34 בְּתוֹכְחוֹת מַעֲנֵן הַצָּרָה. וְרְבִיעַ הַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן
35 מִתְּפִלָּים מִנְחָה וּמִתְחַנְּנִים וְזוֹעֲקִים וּמִתְוַדִּים כְּפִי
36 כְּחֵם.

יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ה

פְּרָק שְׁנִי

37 א. אֱלוֹ הֵן הַצָּרוֹת שֶׁל צָבֹר שְׂמִתְעַנִּין וּמִתְרַעֲוִין
38 עֲלֵיהֶם²: עַל הַצָּרַת שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל, וְעַל
39 הַחֲרִב, וְעַל הַדְּבָר, וְעַל חֲזֵה רְעָה, וְעַל הָאֲרָבָה, וְעַל

33 הַתְּגַבֵּי²⁰ אֵין מִתְעַנֵּין עֲלָיו וְלֹא מִתְרִיעִין, אֶלֶּא זֹעֲקִין
34 בְּלִבָּד.

(18) שהארבה מתפשט במהירות רבה, וכל ארץ ישראל נחשבת לנדון זה לאיזור אחד. (19) מין ארבה המסכן את התבואות. (20) מין ארבה שאינו מסכן את התבואות.

35 יֵא. עַל הַשְּׂדֵפוֹן וְעַל הַיֶּרְקוֹן - מִשְׁתַּחֲוֵי בַתְּבוּאָה.
36 וְאִפְלוּ לֹא הִתְחִיל אֶלֶּא מִמְקוֹם קָטָן כְּמִלּוֹא פִי
37 תַּנּוּר²¹, גּוֹזְרִין עֲלָיו תַּעֲנִית וּמִתְרִיעִין.

(21) שאפשר לאפות ממנה לחם הממלא פי תנור. (22) לא ביאר רבינו ריבוי זה כמה הוא. והריטב"א כתב ששיעורו שלושה בתים.

38 יב. עַל הַמַּפְלֵת פִּיצֵד? הֲרֵי שֶׁרְבָתָהּ בְּעִיר מַפְלֵת
39 כְּתֻלִים²² פְּרִיאִים, שְׂאִינָן עוֹמְדִים בְּצַד הַנְּהַר - הֲרֵי
40 זֶה צָרָה, וּמִתְעַנֵּין וּמִתְרִיעִין עֲלֶיהָ. וְכֵן עַל הַרְעָשׁ²³
41 וְעַל הַרוּחֹת²⁴, שֶׁהֵן מַפְלִינִן אֶת הַבְּנֵין וְהוֹרְגִין,
42 מִתְעַנֵּין וּמִתְרִיעִין עֲלֶיהֶן.

(23) היא רעידת אדמה. (24) סערות.

43 יג. עַל הַחֲלִיִּים פִּיצֵד? הֲרֵי שְׂפִירָה חֲלִי אֶחָד לְאֲנָשִׁים
44 הַרְבֵּה בְּאוֹתָהּ הַעִיר, כְּגוֹן אֶסְכָּרָה²⁵ או תְּרַחוּר²⁶
45 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְהֵיוּ מֵתִים בְּאוֹתוֹ הַחֲלִי - הֲרֵי זֶה צָרָת
46 צְבוּר, וְגוֹזְרִין לָהּ תַּעֲנִית וּמִתְרִיעִין. וְכֵן חֲפוּף לַח²⁷,
47 הֲרֵי הוּא פֶשֶׁט פּוֹרֵחַ; וְאִם פֶּשֶׁט בְּרַב הַצְּבוּר,
48 מִתְעַנֵּין וּמִתְרִיעִין עֲלָיו. אֲבָל חֲפוּף יָבֵשׁ, צוֹעֲקִים
49 עֲלָיו בְּלִבָּד.

(25) מחלת גרון מסוכנת. (26) מחלת חום מסוכנת. (27) קשה לרפא.

50 יד. עַל הַמְּזוֹנוֹת פִּיצֵד? הֲרֵי שֶׁהוֹזְלוּ דְבָרִים שֶׁל
51 סְחוּרָה שָׂרֵב חַיִּי אֲנָשִׁי אוֹתָהּ הַעִיר מֵהֵן²⁸, כְּגוֹן פְּלִי
52 פֶּשֶׁתִּן בְּכַבֵּל וְיִזֵּן וְשִׁמֵּן בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְנִתְמַצֵּט
53 הַמַּשָּׂא וְהַמֶּתֵן עַד שֶׁיִּצְטָרֵף הַתֶּגֶר לְמִכּוֹר שְׁוֹהַ עֲשָׂרָה
54 בְּשָׂשָׂה²⁹ וְאֶחָד כֶּף יִמְצָא לוֹקֵחַ - הֲרֵי זֶה צָרָת צְבוּר,
55 וּמִתְרִיעִין³⁰ עֲלֶיהָ וְזוֹעֲקִין עֲלֶיהָ בְּשִׁבְתָּ.

(28) שמתפרנסים מהמסחר בהם. (29) אין הכוונה שהצרה היא בהוזלת המצרך, אלא שהם זקוקים למכור בהפסד כזה, דבר שקנה בעשרה - למכור בשישה, ומערער את יסודות הפרנסה. (30) מבקשים רחמים בתפילה, אבל לא מתריעים בחוצרזה.

56 מז. עַל הַמְּטָר פִּיצֵד? הֲרֵי שֶׁרְבוּ עֲלֵיהֶן גְּשָׁמִים עַד
57 שִׁצְרוּ³¹ לָהֶן, הֲרֵי אֵלוֹ מִתְפַּלְלִין עֲלֵיהֶן. שְׂאִין לָף
58 צָרָה יִתְרָה מִזֶּה, שֶׁהַבְּתִים נוֹפְלִין, וְנִמְצְאוּ בְּתֵיהֶן
59 קְבֵרֵיהֶן. וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵין מִתְפַּלְלִין עַל רֹב
60 הַגְּשָׁמִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֶרֶץ הָרִים, וּבְתֵיהֶם בְּנוּיִים
61 בְּאֲבָנִים, וְרֹב הַגְּשָׁמִים טוֹבָה לָהֶן, וְאֵין מִתְעַנֵּין
62 לְהַעֲבִיר הַטּוֹבָה.

(31) שנצמח מהם צרה לצבור.

1 וַיֵּצְאוּ מִמֶּנָּה שֵׁשָׁה מֵתִים בְּשִׁלְשָׁה יָמִים זֶה אַחַר זֶה
2 - דָּבָר. וַיֵּצְאוּ בַיּוֹם אֶחָד אוּ בְּאַרְבַּעָה - אֵין זֶה דָּבָר.
3 וְכֵן לְפִי חֲשׁוֹן זֶה. וְאֵין הַנְּשִׂים וְהַקְּטָנִים וְהַזְּקָנִים
4 שֶׁשָּׁבְתוּ מִמְּלֶאכֶה בְּכָלֵל מִנֵּין אֲנָשִׁי הַמְּדִינָה לְעֵנֵן
5 זֶה⁹.

(8) "הגברים לבד מטף". (9) ששלושה סוגים אלה, הם חלושים בטבעם, ועלולים להיפגע יותר.

6 ו. הִנֵּה דָבָר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִתְעַנֵּין שְׂאֵר גְּלוּיֹת
7 יִשְׂרָאֵל עֲלֵיהֶן¹⁰. הִנֵּה דָבָר בְּמְדִינָה¹¹, וּשְׂפִירֹת
8 הוֹלְכוֹת וּבָאוֹת מִמֶּנָּה לְמְדִינָה אַחֲרֶת - שְׂתִינֵן
9 מִתְעַנּוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן רְחוּקוֹת זֶה מִזֶּה¹².

(10) "שאם גבירה (שהיא ארץ ישראל) לוקה - שפחה (חוצה לארץ) לא כל שכן". (11) בחוצה לארץ. (12) והיום לא גוזרים תענית על מכת דבר, מפני שנשתנה טבע בני האדם, ונתברר כי המחלה מסוכנת יותר כשאינו אוכל ושותה. ואפילו בצומות הרגילים מקילים בזמן הדבר מפני ספק פקוח נפש.

10 ז. אֵין מִתְעַנֵּין עַל חֲתָה רְעָה אֶלֶּא בְּזִמְן שֶׁהִיא
11 מְשַׁלַּחַת¹³. פִּיצֵד? נִרְאֶתָה בְּעִיר בַּיּוֹם, הֲרֵי זֶה
12 מְשַׁלַּחַת. נִרְאֶתָה בְּשָׂדֵה בַּיּוֹם - אִם רְאֶתָה שְׁנֵי בְנֵי
13 אָדָם וְלֹא בְּרַחֲמֵי מִפְּנֵיהֶם, הֲרֵי זֶה מְשַׁלַּחַת. וְאִם הָיָה
14 שָׂדֵה הַסְּמוּכָה לְאָגָם¹⁴, וְרְאֶתָה שְׁנֵי בְנֵי אָדָם וְרָדְפָה
15 אַחֲרֵיהֶם - הֲרֵי זֶה מְשַׁלַּחַת; לֹא רָדְפָה אַחֲרֵיהֶם -
16 אֵינָה מְשַׁלַּחַת. וְאִם הָיָה בְּאָגָם, אִפְלוּ רָדְפָה אַחֲרֵיהֶם
17 אֵינָה מְשַׁלַּחַת, אֶלֶּא אִם כֵּן טָרְפָה שְׁנֵיהֶם וְאֶכְלָה
18 אֶחָד מֵהֶן¹⁵. אֲבָל אִם אֶכְלָה שְׁנֵיהֶם בְּאָגָם, אֵינָה
19 מְשַׁלַּחַת; מִפְּנֵי שֶׁזֶה הוּא מְקוּמָהּ, וּמִפְּנֵי הַרְעָבוֹן
20 טָרְפָה, לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְשַׁלַּחַת.

(13) נשלחה מן השמים, ואיננה תופעה טבעית. (14) מקום משכנם הקבוע של חיתו טרף. (15) וכל שכן אם לא אכלה אף אחד מהם הרי זו משולחת, שזו אינה תופעה טבעית.

21 ח. בְּתִים הַבְּנוּיִים בַּמְדְּבָרוֹת וּבְאֶרְצוֹת הַנְּשִׁמוֹת,
22 הוֹאִיל וְהֵן מְקוֹם גְּדוּדֵי חֲתָה - אִם עֲלָתָה לְגַג וְנִטְלָה
23 תִּינוּק מְעִרִיסָה, הֲרֵי זֶה מְשַׁלַּחַת; וְאִם לֹא הִגִּיעָה
24 לְמִדָּה זֶה, אֵינָה מְשַׁלַּחַת. שְׂאֵלוּ בְּנֵי אָדָם הֵם שֶׁסָּפְנוּ
25 בְּעַצְמָם וּבָאוּ לְמְקוֹם הַחַיּוֹת.

26 ט. שְׂאֵר מִיַּי רִמְשֵׁי הָאֶרֶץ וְרִמְשֵׁי הָעוֹף שֶׁשָּׁלְחוּ
27 וְהִזְקִיפוּ¹⁶, כְּגוֹן שְׁלוּחַ נְחָשִׁים וְעֻקְרָבִים, וְאֵין צְרִיף
28 לוֹמַר צְרִיעִין¹⁷ וְנִתְוָשִׁין וְהִדוּמָה לָהֶן - אֵין מִתְעַנֵּין
29 עֲלֵיהֶם וְלֹא מִתְרִיעִין, אֲבָל זֹעֲקִין בְּלֹא תְרוּעָה.

(16) הזיקו ולא המיתו. שאם המיתו, מתענים עליהם כמו על חיתו טרף. (17) כעין דבורים העוקצים ומזיקים.

30 י. עַל הָאֶרְבֶּה וְעַל הַחֲסִיל, אִפְלוּ לֹא נִרְאָה מֵהֵן אֶלֶּא
31 כְּנֶף אֶחָד בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִתְעַנֵּין וּמִתְרִיעִין
32 עֲלֵיהֶן¹⁸. וְעַל הַגּוֹבָאִי¹⁹ - בְּכָל שְׁהוּא. אֲבָל עַל

33 שאוכלין בה מבעוד יום, אם אכל ופסק וגמר שלא
34 לאכל, אינו חוזר ואוכל אף על פי שיש שהות
35 ביום.

36 ד. בשלש תעניות אלו, כל העם אסורין בעשיית
37 מלאכה ביום, ומתריין בלילה. ואסורין ברחיצת כל
38 הגוף בחמין, אבל פניו וידיו ורגליו מתר. לפיכך
39 נועלין את המרחצאות. ואסורין בסיכה. ואם להעביר
40 את ההמא, מתר. ואסורין בתשמיש המטה, ובנעילת
41 הסנדל בעיר, אבל בדרך מתר לנעל. ומתפללין בבתי
42 כנסיות וזועקין ומתחננין כשאר תעניות.

43 ה. עברו אלו ולא נענו, בית דין גוזרין שבע תעניות
44 אחרות על הצבור: שני וחמישי ושני, וחמישי
45 ושני, וחמישי ושני, ובאלו השבע בלבד עברות
46 ומניקות מתענות. אבל בשאר התעניות אין עברות
47 ומניקות מתענות. ואף על פי שאינן מתענות, אין
48 מענגות עצמן בתפנוקים, אלא אוכלות ושותות פדי
49 קיום הולד.

50 ו. ובשבע תעניות אלו, אנשי משמר מתעניין
51 ומשלימין. ואנשי בית אב מתעניין מקצת היום, ולא
52 משלימין. וכל דבר שהוא אסור בשלש אמצעיות,
53 אסור באלו השבע האחרונות.

54 ז. ויתרות אלו: שבהן בלבד מתריעין, ומתפללין
55 ברחוב העיר; ומזרידין זקן להוכיח לעם, פדי
56 שישבו מדרךם; ומזיפין שש ברכות בתפלת
57 שחרית ובתפלת מנחה, ונמצאו מתפללין ארבע
58 ועשרים ברכות; ונועלין את התניות. ובשני מטין
59 לעת ערב ופותחין את התניות, אבל בחמישי
60 פותחין כל היום מפני כבוד השבת. ואם יש לחנות
61 שני פתחים, פותח אחד ונועל אחד. ואם יש לחנות
62 אצטבה, פותח בדרך פתחי שני ואינו חושש.

63 ח. עברו אלו ולא נענו - ממעטין במשא ומתן,
64 ובבנין של שמחה, כגון ציור וכיור, ובנטיעה של
65 שמחה, כגון מיני הדס ומיני אהלים. וממעטין
66 בארוסין ונשואין, אלא אם כן לא קיים מצות פריה
67 ורבייה. וכל מי שקיים מצות פריה ורבייה, אסור לו
68 לשמש מטתו בשני רעבון. וממעטין בשאלת שלום
69 בין אדם לחברו. ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום,
70 אלא כנופין וכמגדין למקום. ועם הארץ שנתן להם
71 שלום, מחזירין לו בשפה רפה וכבוד ראש.

72 ט. תלמידי חכמים חוזרין לבדם ומתענים שני
73 וחמישי ושני עד שיצא ניסן של תקופה, אבל לא

1 ז. תבואה שצמחה, ונמנע המטר, והתחילו צמחין
2 ליבש - הרי אלו מתעניין וזועקין עד שירדו גשמים,
3 או עד שייבשו³² הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח
4 או קרוב לו בארץ ישראל, שהוא זמן פריחת
5 האילנות שם, ולא ירדו גשמים - הרי אלו מתעניין
6 וזועקין עד שירדו גשמים הראויין לאילנות, או עד
7 שיעבר זמנם.

(32) שמאז לא יועילו עוד הגשמים, והיא תפילת שוא.

8 יז. וכן אם הגיע זמן חג הסוכות ולא ירדו גשמים
9 הרבה פדי למלאת מהם הבורות השיחין והמערות³³
10 - הרי אלו מתעניין עד שירד גשם הראוי לבורות.
11 ואם אין להם מים לשתות, מתענים על הגשמים
12 בכל עת שלא יהיה להם מים לשתות, ואפלו בימות
13 החמה.

(33) שאוגרים בהם מים להשקות את הזרעים והבהמות.

14 יח. פסקו הגשמים, בין גשם לגשם ארבעים יום,
15 בימות הגשמים - הרי זו מפת בצרת³⁴, ומתענים
16 וזועקים עד שירדו הגשמים, או עד שיעבר זמנם.

(34) מכה המביאה לידי בצורת, שכבר השרישו הזרעים,
ומתקלקלים מפני חוסר גשמים.

יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ה

פרק שלישי

(1) נתבאר בו חלוקי תעניות הגשמים, והזמן הקבוע לצבור
וליחידים להתענות, ופרטי הדברים האסורין בזמן העצירה
ומניעת הגשמים.

17 א. הרי שלא ירדו להם גשמים כל עקר מתחלת
18 ימות הגשמים: אם הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו
19 גשמים, מתחילין תלמידי חכמים בלבד להתענות
20 שני וחמישי ושני; וכל התלמידים ראויין לכך.

21 ב. הגיע ראש חדש כסלו ולא ירדו גשמים, בית דין
22 גוזרין שלש תעניות על הצבור: שני, חמישי ושני.
23 ומתריין בהן לאכל ולשתות בלילה. ואנשי משמר
24 אין מתעניין עמהן, מפני שהן עסקין בעבודה. וכל
25 העם נכנסים לבתי כנסיות, ומתפללין וזועקין
26 ומתחננין, בדרך שעושיין בכל התעניות.

27 ג. עברו אלו ולא נענו, בית דין גוזרין שלש תעניות
28 אחרות על הצבור: שני וחמישי ושני. ובשלש אלו
29 אוכלין ושותין מבעוד יום, כמו שעושיין בצום
30 כפור. ואנשי משמר מתעניין מקצת היום, ולא
31 משלימין. ואנשי בית אב, והם העוסקין בעבודה
32 באותו היום, לא יהיו מתענים כל עקר. וכל תענית

38 נֹאמַר בְּאִשֵּׁי נִינְוָה: וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים אֶת שַׁקֵּם וְאֶת
39 תַּעֲנִיתָם, אֵלֶּא: וַיֵּרָא הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם. וּבִקְבֻלָּה
40 הוּא אֹמֵר: קָרְעוּ לְבַבְכֶם וְאֵל בְּגָדֵיכֶם. וּמוֹסִיף
41 בַּעֲנִינֹת אֵלֹהִים כְּפִי פָחוּ, עַד שֶׁיִּכְנִיעַ לָבָם וַיֵּשׁוּבוּ תְּשׁוּבָה
42 גְּמוּרָה.

43 ג. וְאַחַר שֶׁגִּמְרָה זֶה דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁין, עוֹמְדִין בְּתַפְלָה.
44 וּמַעֲמִידִין שְׁלִיחַ צְבוּר הָרְאוּי לְהִתְפַּלֵּל בְּתַעֲנִיּוֹת
45 אֵלֹהִים. וְאִם הָיָה אוֹתוֹ שֶׁאֹמֵר דְּבָרֵי כְּבוֹשִׁין רְאוּי
46 לְהִתְפַּלֵּל - מִתְפַּלֵּל, וְאִם לֹא - מוֹרִידִין אַחֵר.

47 ד. וְאִי זֶה הוּא הָרְאוּי לְהִתְפַּלֵּל בְּתַעֲנִיּוֹת אֵלֹהִים? אִישׁ
48 שֶׁהוּא רְגִיל בְּתַפְלָה. וְרְגִיל לְקִרְוֹת בְּתוֹרָה נְבִיאִים
49 וּכְתוּבִים. וּמְטַפֵּל וְאִין לוֹ. וְיֵשׁ לוֹ גִּיעָה בְּשָׂדֵה. וְלֹא
50 יִהְיֶה בְּכַנּוּי וּבְכַנּוּי בֵּיתוֹ וְכָל קְרוֹבָיו הַנְּלוּיִם עָלָיו
51 בַּעַל עֲבָרָה, אֵלֶּא יִהְיֶה בֵּיתוֹ רִיקָן מִן הָעֲבָרוֹת. וְלֹא
52 יֵצֵא עָלָיו שֵׁם רַע בְּלִדְרוֹתוֹ. שֶׁפֶל בְּרַךְ. וּמְרַצֵּה לְעַם.
53 וְיֵשׁ לוֹ נְעִימָה וְקוֹלוֹ עָרֵב. וְאִם הָיָה זָקֵן עִם כָּל
54 הַמַּדּוֹת הָאֵלֹהִים, הֲרֵי זֶה מְפָאֵר; וְאִם אֵינוֹ זָקֵן - הוֹאִיל
55 וְיֵשׁ בּוֹ כָּל הַמַּדּוֹת הָאֵלֹהִים, יִתְפַּלֵּל.

56 ה. וְשְׁלִיחַ צְבוּר מִתְחִיל וּמִתְפַּלֵּל עַד בְּרַכַּת "גּוֹאֵל
57 יִשְׂרָאֵל". וְאֹמֵר זְכוֹרֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת מַעֲיֵן הַצָּרָה.
58 וְאֹמֵר: אֵל ה' בְּצַרְתָּה לִי קְרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי. אֲשָׂא עֵינַי
59 אֶל הַהָרִים וְגו'. מִמַּעַמְקִים קָרָאתִיךָ ה'. תַּפְלָה לְעֵינַי
60 כִּי יַעֲטֶף וְגו'.

61 ו. וְאֹמֵר דְּבָרֵי תַחֲנוּנִים כְּפִי פָחוּ. וְאֹמֵר: רְאֵה נָא
62 בְּעֵינָיו וְרִיבָה רִיבְנוֹ וּמַהֲרָ לְגַאֲלוֹנוֹ. וּמִתְחַנֵּן. וְאֹמֵר
63 בְּסוֹף תַּחֲנוּנָיו: מִי שֶׁעָנָה אֶת אֲבֵרָהּ אֲבִינוּ בְּהַר
64 הַמּוֹרִיָּה, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם
65 בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

66 ז. וּמִתְחִיל לְהוֹסִיף שֵׁשׁ בְּרָכוֹת שֶׁהוּא מוֹסִיף זוֹ אַחֵר
67 זוֹ. וּמִתְחַנֵּן בְּכָל אַחַת מֵהֵן בְּדְבָרֵי תַחֲנוּנִים וּפְסוּקִים
68 מִדְּבָרֵי קְבֻלָּה וּמִכְתָּבֵי הַקֶּדֶשׁ, כְּפִי שֶׁהוּא רְגִיל.
69 וְחוֹתֵם בְּכָל אַחַת מֵהֵן בְּחִתִּימוֹת אֵלֹהִים:

70 ח. בְּרֵאשׁוֹנָה הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת מִשָּׁה
71 וְאֲבוֹתֵינוּ עַל נֶם סוּף, הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל
72 צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה. בְּרוּךְ אַתָּה ה' זוֹכֵר הַנְּשַׁכְּחוֹת.

73 ט. בְּשֵׁנִיָּה הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָּל,
74 הוּא יַעֲנֶה אֶתְכֶם וְיִשְׁמַע קוֹל צַעֲקוֹתְכֶם בַּיּוֹם הַזֶּה.
75 בְּרוּךְ אַתָּה ה' שׁוֹמֵעַ תְּרוּעָה.

76 י. בְּשְׁלִישִׁית הוּא חוֹתֵם: מִי שֶׁעָנָה אֶת שְׁמוּאֵל

1 הַצְּבוּר; שְׁאִין גּוֹזְרִין עַל הַצְּבוּר בְּשִׁבְלֵי גְשָׁמִים שֶׁלֹּא
2 יָרְדוּ יֵתֵר מִשְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה תַעֲנִיּוֹת אֵלָיו. וּכְשֶׁמִּתְעַנֵּין
3 הַיְחִידִים עַד שֶׁיֵּצֵא נִסָּן, מִתְרִין לְאָכַל בְּלִילָה,
4 וּמִתְרִין בַּעֲשִׂית מְלֹאכָה וּבְרַחֲיֻצָּה וּבִסְיָכָה וּתְשֻׁמִּישׁ
5 הַמָּטָה וְנִעִילַת הַסַּנְדֵּל, כְּשֶׁאֵר כָּל הַתַּעֲנִיּוֹת.
6 וּמְפַסְיָקִין לְרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וּפְוִרִים. יֵצֵא נִסָּן שֶׁל
7 תְּקוּפָה, וְהוּא כְּשֶׁהִגִּיעַ הַשֶּׁמֶשׁ לְתַחֲלַת מִזֵּל שׁוֹר,
8 אִין מִתַּעֲנִים; שְׁאִין הַגְּשָׁמִים בְּזִמְנָן הַזֶּה אֵלֶּא סִימָן
9 קָלְלָה, הוֹאִיל וְלֹא יָרְדוּ כָּל עֶקֶר מִתְחַלַּת הַשָּׁנָה.

10 י. בְּמָה דְּבָרִים אֲמִוּרִים? בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל וְכָל הַדּוּמָה
11 לָהּ. אֲבָל מְקוּמוֹת שְׁעוֹנֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁלְּהֵן קֶדֶם י"ז
12 בְּמַרְחֲשׁוֹן אוֹ אַחֵר זִמְנָן זֶה - כְּשֶׁהִגִּיעַ זִמְנָם וְלֹא יָרְדוּ
13 גְשָׁמִים, יְחִידִים מִתַּעֲנִים שְׁנֵי וְחִמִּישֵׁי וְשְׁנֵי.
14 וּמְפַסְיָקִין בְּרָאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבַחֲנֻפָּה וּבְפְוִרִים. וְשׁוֹהֵין
15 אַחֲרֵי כֵן כְּמוֹ שְׁבַעָה יָמִים. אִם לֹא יָרְדוּ גְשָׁמִים, בֵּית
16 דִּין גּוֹזְרִין עַל הַצְּבוּר שֶׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה תַעֲנִיּוֹת עַל הַסֵּדֶר
17 שֶׁאֲמַרְנוּ.

18 יא. כָּל תַּעֲנִיּוֹת שֶׁגּוֹזְרִין הַצְּבוּר בְּחוּצָה לְאַרְצָה,
19 אוֹכְלִים בָּהֶם בְּלִילָה, וְדִינֵיהֶם כְּדִין שְׁאֵר הַתַּעֲנִיּוֹת;
20 שְׁאִין גּוֹזְרִין עַל הַצְּבוּר תַּעֲנִיּוֹת כְּגוֹן צוּם כְּפִוֵּר אֵלֶּא
21 בְּאַרְצָה יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד וּבְגִלְלַת הַמָּטָר, וּבְאֹתָן עֶשֶׂר
22 תַּעֲנִיּוֹת, שֶׁהֵן שְׁלֵשׁ אֲמָצְעִיּוֹת וְשִׁבַּע אַחֲרוֹנוֹת.

יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ה

פרק רביעי

24 1) נתבאר בו הסדר שעושים במקצת תעניות, מתעניות הגשמים, מענין התפלה, ותוספת הברכות וטכסיס זה בזמננו, וכיצד היה נוהג בהר הבית, בזמן שהיה בית המקדש קיים. ונסתיים הפרק בכאור כמה גשמים ירדו ולא יצטרכו להתענות.

25 א. בכל יום ויום משבע תעניות האחרונות של מטר
26 מתפללין על סדר זה: מוציאין את התבה לרחובה
27 של עיר, וכל העם מתקבצים ומתפסים בשקים.
28 ונותנין אפר מקלה על גבי התבה ועל גבי ספר
29 תורה, כדי להגדיל את הבטיחה ולהכניע לבם. ואחד
30 מן העם נוטל מן האפר ונותן בראש הנשיא ובראש
31 אב בית דין במקום הנחת תפלין, כדי שיפלומו
32 וישובו. וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו.

33 ב. ואחר כך מעמידין ביניהן זקן חכם, והן יושבין. לא
34 היתה שם זקן חכם, מעמידין חכם. לא היתה שם לא זקן
35 ולא חכם, מעמידין אדם של צורה. ואומר לפניהם
36 דברי כבושין: אחינו, לא שק ולא תענית גורמין, אלא
37 תשובה ומעשים טובים. שפן מצינו בנינו. שלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י"ז תמוז - ספר זמנים - הלכות תעניות קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

42 תוקעין ומריעין שם, תוקעין בתצוצרות ובשופר
43 באחת, כמו שאמרנו.

44 יח. שבע תעניות האלו - כל מקום שגזרין אותם
45 שם - אחר שמתפללין, יוצאין כל העם לבית
46 הקברות ובוכין ומתחננים שם. פלומר: הרי אתם
47 מתים פאלו אם לא תשובו מדרכיכם. ובכל תענית
48 מתעניות הצרות שגזרין על הצבור, מתפללין
49 תפלת נעילה בכל מקום.

50 יט. ירדו להם גשמים - עד מתי יהיו יורדין ויפסקו
51 הצבור מן התענית? משירדו בעמק הארץ החרבה
52 טפת. ובכינותי - טפחים. ובבבונה, עד שירדו
53 בעמק שלשה טפחים.

יום שבת קודש י"ז תמוז ה'תשע"ה

פרק חמישי

54 א. יש שם ימים שפל ישראל מתענים בהם מפני
55 הצרות שארעו בהן, כדי לעורר הלבבות לפתח דרכי
56 התשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה
57 אבותינו שהיה כמעשינו עתה, עד שגורם להם ולנו
58 אותן הצרות. שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב.
59 שנאמר: והתודו את עונם ואת עון אבתם וגו'.

1) נתבאר בו עניני הארבעה צומות, שהם מדברי קבלה,
וממנהג, כמבאר שם. והיה רוב הבאור בענין צום תשעה
באב, לפי שהוא חמור מן השאר, בהרבה דברים. ונמשך
לזה ביאור מה שאסור לעשותו בזמן הזה מפני חורבן הבית.
והרואה ירושלים ובית המקדש וערי יהודה, מה הוא חייב
לעשות מפני אבלות. ונסתיים זה הפרק האחרון בביאור
שהצומות האלו עתידין להיות ימי ששון ושמחה בימות
המשיח.

62 ב. ואלו הן: יום שלישי בתשרי, שבו נהרג גדליה
63 בן אחיקם, ונכתב גזלת ישראל הנשארת, וסבב
64 להתם גלותם². ועשירי בטבת, שבו סמך מלך בכל
65 נבוכדנאצר הרשע על ירושלים, והביאה במצור
66 ובמצוק. ושבעה עשר בתמוז חמשה דברים ארעו
67 בו: נשתפרו הלוחות³, ובטל התמיד מבית ראשון⁴,
68 והקבעה ירושלים בחרון שני⁵, ושרף אפוסטמוס
69 הרשע⁶ את התורה⁷, והעמיד צלם בהיכל.

2) שמינהו לראש לאחר החורבן על הפליטה הנשארה, ועל
ידי שנהרג, גלו כולם. וכתב רבנו ירוחם: "אמרו כי בראש
השנה נהרג ונדחה תעניתו ליום חול"³. (3) בששה בסיוון
ניתנו עשרת הדברות, בשבעה בסיוון בהשכמה עלה משה
לקבל שאר התורה ושהה שם ארבעים יום, נמצאו כלים
בשבעה עשר בתמוז וכשירד ראה שעשו ישראל את העגל
וישבר את הלוחות לעיניהם. (4) כשצר נבוכדנצר על

1 במצפה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום
2 הזה. ברוך אתה ה' שומע צעקה.

3 יא. בריעית הוא חותם: מי שענה את אליהו בהר
4 הפרמל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום
5 הזה. ברוך אתה ה' שומע תפלה.

6 יב. בחמישית הוא חותם: מי שענה את יונה במעי
7 הדגה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום
8 הזה. ברוך אתה ה' העונה בעת צרה.

9 יג. בששית הוא חותם: מי שענה את דוד ושלמה
10 בנו בירושלים, הוא יענה אתכם וישמע קול
11 צעקתכם ביום הזה. ברוך אתה ה' המרחם על
12 הארץ. וכל העם עונין אמן אחר כל ברכה וברכה,
13 כדרך שעונין אחר כל ברכות.

14 יד. בשביעית אומר: רפאנו ה' ונרפא וכו'. וגומר
15 התפלה על הסדר, ותוקעין בתצוצרות. וכסדר הזה
16 עושין בכל מקום.

17 זו. כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים, היו
18 מתפנסיין להר הבית כנגד שער המזרח ומתפללין
19 פסדר הזה. וכשמגיע שליח צבור לומר "מי שענה
20 את אברהם", אומר: ברוך אתה ה' אלהינו אלהי
21 ישראל מן העולם ועד העולם, ברוך אתה ה' גואל
22 ישראל. והן עונין אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו
23 לעולם ועד. ויחזן הפנסת אומר לתוקעים: תקעו, בני
24 אהרן, תקעו. ויחזר המתפלל ואומר: מי שענה את
25 אברהם בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע קול
26 צעקתכם ביום הזה. ואחר כך תוקעין הפנהנים
27 ומריעין ותוקעין.

28 זו. וכן בברכה השניה לזו, שהיא ראשונה מן השש
29 שמוסיף, חותם בה: ברוך ה' אלהים אלהי ישראל
30 מן העולם ועד העולם, ברוך אתה ה' זוכר
31 הנשפחות. והן עונין: ברוך שם כבוד מלכותו
32 לעולם ועד. ויחזן הפנסת אומר להן: הריעו, בני
33 אהרן, הריעו. ויחזר שליח צבור ואומר: מי שענה
34 את משה ואבותינו על נם סוף, הוא יענה אתכם
35 וישמע קול צעקתכם ביום הזה. ואחר כך מריעין
36 ותוקעין ומריעין.

37 יז. וכן על כל ברכה וברכה. באחת אומר: תקעו,
38 ובאחת אומר: הריעו. עד שיגמר כל שבע הברכות.
39 ונמצאו הפנהנים: פעם תוקעין ומריעין ותוקעין,
40 ופעם מריעין ותוקעין ומריעין שבע פעמים. ואין
41 עושים הסדר זה אלא בהר הבית בלבד. וכשהן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 הָמֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: דְּבָרֵי הַצּוֹמוֹת וְזַעֲקָתָם. וְאֵם חָל
21 שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּאֲדָר לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, מִקְדִּימִין¹⁹
22 וּמִתְעַנִּין בְּחִמְיָשִׁי²⁰, שֶׁהוּא אֶחָד עָשָׂר. אֲבָל אֶחָד
23 מֵאַרְבָּעָה יָמֵי הַצּוֹמוֹת שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, דּוֹחִין
24 אוֹתוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת²¹. חָל לְהִיּוֹת בְּעָרֵב שַׁבָּת²²,
25 מִתְעַנִּין בְּעָרֵב שַׁבָּת. וּבְכָל הַצּוֹמוֹת הָאֵלוֹ אֵין
26 מִתְרַעֲוִין וְלֹא מִתְפַּלְּלִין בְּהֵן תְּפִלַּת נְעִילָה, אֲבָל
27 קוֹרִין בְּתוֹרָה שְׁחִרִית וּמְנַחֵה בְּ"וַיְחַל מֹשֶׁה". וּבְכָלֵן
28 אוֹכְלִים וְשׁוֹתִין בְּלִילָה²³, חוּץ מִתְשַׁעָה בְּאָב²⁴.

(17) "קרי להו צום (צום הרביעי...) וקרי להו ששון ושמחה (יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה)? - אמר רב פפא הכי קאמר, בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, יש גזרת המלכות צום, אין גזרת המלכות ואין שלום רצו מתענים רצו אין מתענים", ובא הרמב"ם לקבוע שבזמן הזה, שאין שלום ואין גזרת המלכות, נהגו כל ישראל להתענות, וכבר קבלו עליהם את הצומות לחובה. (18) בשאלות דרב אחאי גאון (פקודי): "בין כרכים בין כפרים בין עיירות כולן מתענין בשלושה עשר באדר, דאמר רבי שמואל בר יצחק שלושה עשר זמן קהילה לכל הוא, שנאמר: נקהלו ועמוד על נפשם בשלושה עשר בו מאי קהילה? יום תענית." (19) ולמדו זאת מהמשנה במגילה ה. "באלו אמרו מקדימין ולא מאחרין", שכשם שמקדימים מקרא מגילה - מקדימים את צום י"ג אדר, שאינו לפורענות אלא זכר לנס. (20) שבערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. (21) כי בערב שבת אין להתענות מפני כבוד השבת. (22) עשרה בטבת, כי שאר הצומות אינן חלים ביום שישי לפי קביעות החדשים שלנו. (23) ליל יום התענית. (24) שכיון שעל פי הדין אין חיוב להתענות בהם, שהרי אין שלום ואין גזירה, אלא שכך נהגו, לא נהגו ביתר הצומות, חוץ מתשעה באב, אלא כתענית יחידים.

29 ו. מְשִׁיפְנֵס אָב מִמַּעֲטִין בְּשִׁמְחָה. וּשְׁבַת²⁵ שָׁחַל
30 תְּשַׁעָה בְּאָב לְהִיּוֹת בְּתוֹכָהּ, אֶסוּר לְסַפֵּר²⁶ וּלְכַסֵּב²⁷
31 וְלִלְבֵשׁ פְּלִי מְגָהֵץ²⁸, אֶפְלוּ פְּלִי פִּשְׁתָּן²⁹, עַד שְׁיַעֲבֹר
32 הַתְּעַנִּית. וְאֶפְלוּ לְכַסֵּב וְלִהְיִית לְאַחַר הַתְּעַנִּית אֶסוּר.
33 וּכְבָר נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא לְאָכַל בְּשַׁבָּת זו, וְלֹא
34 יִפְנְסוּ לְמַרְחֵץ, עַד שְׁיַעֲבֹר הַתְּעַנִּית. וַיֵּשׁ מְקוֹמוֹת
35 שְׁנֵהֲגוּ לְבַטֵּל הַשְּׁחִיטָה מֵרֹאשׁ הַחֹדֶשׁ עַד הַתְּעַנִּית.

(25) שבוע. (26) להסתפר. (27) בגדים. (28) בגד מגוהץ. אבל ללבוש בגד מכובס, שאינו מגוהץ, שכבסוהו לפני שבת זו - מותר. (29) אף על פי שאין הגיהוץ ניכר בו כל כך.

36 ו. תְּשַׁעָה בְּאָב לִילוֹ פְּיוֹמוֹ לְכָל דְּבָר. וְאֵין אוֹכְלִין אֶלָּא
37 מִבְּעוֹד יוֹם. וּבֵין הַשְּׁמֻשׁוֹת שְׁלוֹ אֶסוּר, פְּיוֹם
38 הַכְּפוּרִים. וְלֹא יֵאָכַל בְּשַׁר וְלֹא יִשְׁתֶּה יַיִן בְּסַעֲדָה
39 הַמְּפַסֵּיק בְּהָ³⁰; אֲבָל שׁוֹתָה הוּא יַיִן מִגְתּוֹ שֵׁישׁ לוֹ
40 שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ פְּחוֹת³¹, וְאוֹכַל בְּשַׁר מְלִיחַ שֵׁישׁ לוֹ
41 שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יִתְר³². וְלֹא יֵאָכַל שְׁנֵי תַבְשִׁילִין.

ירושלים. וקבלה בידינו כי זה התחיל בי"ז בתמוז. (5) כי בבית הראשון כתוב "בעשתי עשרה שנה לצדקיהו בתשעה לחודש הובקעה העיר". כן הוא לפי התלמוד הבבלי בתענית כח: אבל הירושלמי סובר כי "קלקול חשבונות יש כאן", מרוב צרות של החורבן נשכח מישראל התאריך, שבו הובקעה העיר ונרשם בטעות לתשעה בתמוז, אבל לאמיתו של דבר היה גם בבית ראשון בשבעה עשר בתמוז. (6) שר יווני בימי חורבן בית שני. (7) וקבלה בידינו כי זה היה בי"ז בתמוז.

1 ג. וְתִשְׁעָה בְּאָב חִמְיָה דְּכָרִים אֲרַעוּ בוּ: נִגְזַר עַל
2 יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָר שְׁלֹא יִפְנְסוּ לְאַרְץ⁸. וְחָרַב הַבַּיִת⁹
3 בְּרֵאשׁוֹנָה¹⁰ וּבְשִׁנְיָה¹¹. וְנִלְכְּדָה עִיר גְּדוּלָה, וּבֵיתֵר
4 שְׁמָה. וְהָיוּ בָּהּ אֲלָפִים וַרְבָּבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל. וְהָיָה לָהֶם
5 מְלֶךְ גְּדוּלָה¹², וְדָמוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְגְדוּלֵי הַחֲכָמִים שֶׁהוּא
6 מְלֶךְ הַמְּשִׁיחִים¹³, וְנִפְּלָ בְּיַד הַרֹמְמִים, וְנִהְרְגוּ כָּלֶם,
7 וְהָיְתָה צָרָה גְּדוּלָה כְּמוֹ חֶרֶב בַּיַּת הַמִּקְדָּשׁ¹⁴. וְבוֹ
8 בַּיּוֹם¹⁵ הַמּוֹכֵן לְפָרְעֹנוֹת חֶרֶשׁ טוֹרְנוֹסְרוֹפוֹס הִרְשָׁע
9 אֶת הַהֵיכָל וְאֶת סִבְיָיו, לְקַיֵּם מָה שֶׁנֶּאֱמַר: צִיּוֹן
10 שָׁדָה תַחֲרֹשׁ.

(8) בפרשת מרגלים נאמר: "ויבכו העם כלילה ההוא" - ו"אמר רבה אמר רבי יוחנן, אותו לילה ליל תשעה באב היה, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אתם בכיתם בכייה של חנינם, ואני קובע לכם בכייה לדורות". (9) בית המקדש. (10) שכתוב: "ובחודש החמישי בשבעה לחודש... בא נבוזראדן רב טבחים עבד מלך בבל ירושלים, וישורף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלים", וכתוב: "ובחודש החמישי בעשור לחודש... בא נבוזראדן רב טבחים... וישורף את בית ה'..." הא כיצד? בשבעה באב נכנסו גויים להיכל ואכלו וקלקלו בו, ובתשעה סמוך לחשיכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו. (11) "מגלגלין זכות ליום זכאי וחוב ליום חייב". (12) בן כוזיבא המלך. (13) "תני רבי שמעון בן יוחי, עקיבא רבי היה דורש: "דרך כוכב מיעקב" - דרך כוזבא מיעקב, רבי עקיבא כד הווה חמי בר כוזבא הווה אמר: דין הוא מלכא משיחא". (14) וקבלה בידינו כי זה היה בתשעה באב. (15) אף זו קבלה ביד חכמים.

11 ד. וְאַרְבָּעָה יָמֵי הַצּוֹמוֹת הָאֵלוֹ, הָרִי הֵן מִפְּרָשִׁין
12 בְּקִבְלָה: צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְגו'. צוֹם
13 הָרְבִיעִי - זֶה שְׁבַעָה עָשָׂר בְּתַמוּז, שֶׁהוּא בְּחֹדֶשׁ
14 הָרְבִיעִי¹⁶; וְצוֹם הַחֲמִישִׁי - זֶה תְּשַׁעָה בְּאָב, שֶׁהוּא
15 בְּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי; וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי - זֶה שְׁלֹשָׁה בְּתַשְׁרִי,
16 שֶׁהוּא בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי; וְצוֹם הָעֲשָׂרִי - זֶה עֶשְׂרֵה
17 בְּטַבַּת, שֶׁהוּא בְּחֹדֶשׁ הָעֲשָׂרִי.

(16) שניסן הוא ראש השנה לחדשים, שנאמר "החודש הזה לכם ראש חדשים, ראשון הוא לכם לחדשי השנה".

18 ה. וְנִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּזַמְנֵים אֵלוֹ לְהַתְּעַנּוֹת¹⁷,
19 וּבְשִׁלְשָׁה עָשָׂר בְּאֲדָר¹⁸, זָכַר לְתַעַנִּית שֶׁהַתְּעַנּוֹ בַּיָּמֵי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש י"ז תמוז - ספר זמנים - הלכות תעניות קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32 באיוב ובקינות ובדברים הרעים שבירמיהו.
33 ותינוקות של בית רבן בטלין בו⁴². ומקצת החכמים
34 נוהגין שלא להניח בו תפלין של ראש⁴³.

35 (39) עציבים מכאב וצער על החורבן. (40) משום דרכי
שלום. (41) שנאמר: "פקודי ה' ישרים משמחי לב".
36 (42) שהתקדמות בלימוד גורמת להם שמחה.
37 (43) שנקראים פאר, ובחורבן כתוב: "השליך משמים ארץ
תפארת ישראל". וסוברים חכמים אלו, שדין תשעה באב
38 כדין אָבֵל ביום ראשון, שאסור בתפלין.

35 יב. משחרב בית המקדש, תקנו חכמים שהיו באותו
36 הדור, שאין בונין לעולם בנין מסיד ומכיר⁴⁴ כבנין
37 המלכים; אלא טח ביתו⁴⁵ בטיט וסד בסיד ומשיר
38 מקום אמה על אמה פנגד הפתח⁴⁶ בלא סיד.
39 והלוקח חצר מסידת ומכירת, הרי זו בחזקתה⁴⁷,
40 ואין מחיבים אותו לקלף הפתלים.

41 (44) ציורים נאים על הקיר. (45) יש אומרים כי בית הכנסת
ובית המדרש אינם בכלל זה. (46) שיראוהו בכניסה לבית.
42 (47) שעשה זאת אינו יהודי.

41 יג. וכן התקינו, שהעורף שלחן לעשות סעדה
42 לאורחים, מחסר ממנו מעט⁴⁸, ומניח מקום פנוי
43 בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם.
44 וכשהאשה עושה תכשיטי הפסף והזהב, משירת
45 מין ממיני התכשיט שנוהגת בהן, פדי שלא יהיה
46 תכשיט שלם. וכשהחתן נושא אשה, לוקח⁴⁹ אפר
47 מקלה ונותן בראשו מקום הנחת התפלין. וכל אלו
48 הדברים - פדי לזכר ירושלים, שנאמר: אם אשפחה
49 ירושלים, תשפח ימיני. תדבק לשוני לחכי אם לא
50 אֶזְפְּרָכִי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש
51 שְׁמַחְתִּי.

48 אבל לסעודת שבת ויום טוב אינו צריך לחסר תבשיל.
49 (49) החתן בעצמו, כמו שעושים כל העם בעת תענית צבור,
שהרי נאמר "על ראש שמחתתי".

52 יד. וכן גזרו שלא לנגן בכלי שיר. וכל מיני זמר
53 וכל משמיעי קול של שיר אסור לשמח בהן ואסור
54 לשמען, מפני החרבן. ואפלו שירה בפה על היין
55 אסורה, שנאמר: בשיר לא ישתו יין. וכבר נהגו כל
56 ישראל לומר דברי תשבחות או שיר של הודאות
57 לאל וכיוצא בהן⁵⁰ על היין.

(50) כגון: בבית חתן וכלה.

58 טו. ואחר כך⁵¹ גזרו על עטרות חתנים, שלא
59 להניחם כלל. ושלא יניח החתן בראשו שום פליל,
60 שנאמר: הסר המצנפת והרם העטרה. וכן גזרו⁵² על
61 עטרות פלות⁵³, אם היה של פסף או זהב, אכל של
62 גדיל מתר לפלה.

(30) שמיום שחרב בית המקדש ובטלו הקרבנות והנסכים,
היינו צריכים להינזר מבשר ויין בכל ימות השנה, אלא שאין
לגזור על הציבור דבר שאינו יכול לעמוד בו ולכן החמירו
לפחות, בסעודה המפסקת. (31) שאינו כשר לכתחילה
לנסכים. (32) בגמרא אמרו: "כל זמן שהוא כשלמים",
כלומר לאחר שעברו עליו יום ולילה ויום, ששוב אין בו
שמחה.

1 ח. במה דברים אמורים³³? שאכל ערב תשעה באב
2 אחר חצות. אבל אם סעד קדם חצות, אף על פי
3 שהוא מפסיק בה, אוכל כל מה שירצה. וערב
4 תשעה באב שחל להיות בשבת - אוכל ושותה כל
5 צרכו, ומעלה על שלחנו אפלו פסעדת שלמה³⁴. וכן
6 תשעה באב עצמו שחל להיות בשבת, אינו מחסר
7 כלום³⁵.

(33) שלא יאכל בסעודה שני תבשילין. (34) "שהיה אוכל
הוא ושירו כור סולת" (רש"י שם). (35) ונדחה הצום ליום
ראשון.

8 ז. זו היא מדת פל העם, שאינן יכולין לסבל יותר
9 מדאי; אבל חסידים הראשונים, כף היתה מדתן:
10 ערב תשעה באב היו מביאין לו לאדם לבדו³⁶ פת
11 חרבה במלח, ושוה במים, ויושב בין תנור וכירים,
12 ואוכלה, ושותה עליה קיתון של מים בדרגה
13 ובשממון ובכיה, כמי שמתו מטל לפניו. כזה ראוי
14 לחכמים לעשות, או קרוב מזה. ומימינו לא אכלנו
15 ערב תשעה באב תבשיל, אפלו של עדשים, אלא
16 אם בן היה בשבת.

(36) "ישב בוד וידום".

17 י. עברות ומניקות מתענות ומשלימות בתשעה
18 באב³⁷. ואסור בריצה, בין בחמין בין בצונן,
19 ואפלו להושיט אצבעו במים. ואסור בסיכה של
20 תענוג³⁸, ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה - פיוס
21 הפפורים. ומקום שנהגו לעשות בו מלאכה -
22 עושין, ומקום שנהגו שלא לעשות - אין עושין.
23 ובכל מקום תלמידי חכמים בטלין. ואמרו חכמים,
24 שהעושה בו מלאכה אינו רואה סימן ברכה
25 לעולם.

(37) אבל בשלושת הצומות האחרים אינן מתענות. שחולה
אף על פי שאין בו סכנה אינו מתענה אפילו בתשעה באב.
(38) אבל להעביר הזוהמא מותר.

26 יא. תלמידי חכמים אין נוהגין זה לזה שלום
27 בתשעה באב, אלא יושבים דוים³⁹ ונאנחים
28 פאבלים. ואם נתן להם עם הארץ שלום, מחזירים
29 לו בשפה רפה וכבד ראשו⁴⁰. ואסור לקרות בתשעה
30 באב בתורה או בנביאים או בכתובים, ובמשנה
31 ובהלכות ובגמרא ובהגדות⁴¹. ואינו קורא אלא

מתוך מהדורת חזק

ליבו. וסובר רבינו, שקריעות אלו דינן כקריעה על אב ואם, כשם שהשוו אותן בגמרא לעניין איחוי הקריעה. והראב"ד חולק על זה. (59) תפירה מיושרת שמחברת את הקרעים כבראשונה. (60) תפירות שאינן מיושרות שהיכר הקרע נשאר.

12 יח. הנה הולך ובא לירושלים, הולך ובא, תוף שלשים
13 יום - אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר שלשים יום -
14 חוזר וקורע⁶¹.

(61) וכן הדין בערי יהודה ומקום המקדש.

15 יט. כל הצומות האלו עתידים לפטל לימות
16 המשיחית. ולא עוד, אלא שהם עתידים להיות יום
17 טוב וימי ששון ושמחה. שנאמר: פה אמר ה'
18 צבאות, צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי
19 וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה
20 ולמעדים טובים, והאמת והשלום אהבו⁶².

(62) "אותם ימים עתידים להיות ימים טובים לישראל, שנאמר כה אמר ה' צום הרביעי וגו', וכל המתאבלים עליה בעולם הזה, שמחים הם עימה לעולם הבא, שנאמר שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה וגו'".

סליק הלכות תעניות

(51) בפולמוס (= חיל מלחמה) של אספסינוס, שצר על ירושלים בעת החורבן. (52) בפולמוס של טיטוס, שנחרב הבית על ידו והצרה הייתה יותר גדולה. (53) דווקא בחתנים וכלות גזרו אבל אחרים מותרים.

1 מז. מי שראה ערי יהודה בחרבנם⁵⁴, אומר: ערי
2 קדשך היו מדבר, וקורע. ראה ירושלים בחרבנה,
3 אומר: ירושלים מדבר וגו'⁵⁵. בית המקדש בחרבנו,
4 אומר: בית קדשנו ותפארתנו וגו', וקורע. ומהיכן
5 חיב לקרע? מן הצופים⁵⁶. וכשיגיע למקדש, קורע
6 קרע אחר. ואם פגע במקדש תחלה, פשיבא מדרף
7 המדבר - קורע על המקדש, ומוסיף על ירושלים.

(54) וכתבו הבית יוסף והב"ח "שחורבנו" היינו, שיד גויים עודנה שלטת עליהן. (55) בנוסח אחר נוסף כאן: "וקורע". ואף על פי שכבר קרע על ערי יהודה, חוזר וקורע על ירושלים עיר הקודש. (56) מקום מסביב לירושלים שאפשר לראות משם את מקום המקדש.

8 יז. כל הקרעים האלו כלם קורע בידו⁵⁷ מעמד.
9 וקורע כל פסות שעליו, עד שיגלה את לבו⁵⁸. ואינו
10 מאחה⁵⁹ קרעים אלו לעולם. אבל רשאי הוא
11 לשלל, למלל, ללקטן ולתפרן כמין סלמות⁶⁰.

(57) ולא על ידי כלי. (58) שעושה הקרע בצד שמאלו כנגד

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז תמוז ה'תשע"ה

יום חמישי ט"ו תמוז ה'תשע"ה
מצות עשה קז.

המצוה הק"ז נדפסה ביום ראשון

יום שישי ט"ז תמוז ה'תשע"ה

מצות עשה קז.

המצוה הק"ז נדפסה ביום ראשון

יום שבת קודש י"ז תמוז ה'תשע"ה

מצות עשה קז. קיג.

המצוה הק"ז — הצווי שנוצטוינו להיות המת

מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

המצוה הקי"ג — הצווי שנוצטוינו לעשות פרה

אדמה, כדי שתהא מוכנת למה שצריך בטהרה מטמאת

מת, כמו שאמר יתעלה: "והיתה לעדת בני-ישראל

למשמרת" (במדבר יט, ט). וכבר נתבארו דיני מצוה זו

במסכת המיחנת לה, והיא מסכת פרה.

21 יום ראשון י"א תמוז ה'תשע"ה

22 מצות עשה קז.

23 המצוה הק"ז — הצווי שנוצטוינו להיות המת

24 מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני טמאת מת.

יום שני י"ב תמוז ה'תשע"ה

25 מצות עשה קז.

26 המצוה הק"ז נדפסה ביום ראשון

יום שלישי י"ג תמוז ה'תשע"ה

27 מצות עשה קז.

28 המצוה הק"ז נדפסה ביום ראשון

יום רביעי י"ד תמוז ה'תשע"ה

29 מצות עשה קז.

30 המצוה הק"ז נדפסה ביום ראשון

ישעיה ח יב-יז

יב לא־תִאמְרוּן קֶשֶׁר לְכֹל אֲשֶׁר־יֹאמַר הָעַם הַזֶּה קֶשֶׁר וְאֶת־מִוֶּרְאוֹ לֹא־תִירָאוּ וְלֹא תַעֲרִיצוּ:
 יג אֶת־יְהוָה צְבָאוֹת אֱתוּ תַקְדִּישׁוּ וְהוּא מִוֶּרְאֵכֶם וְהוּא מַעֲרִצְכֶם: יד וְהָיָה לְמִקְדָּשׁ וְלֵאבֶן נִגְף וּלְצוּר
 מִכְשׁוֹל לְשֵׁנֵי בְתֵי יִשְׂרָאֵל לִפְח וּלְמוֹקֵשׁ לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם: טו וְכִשְׁלוּ בָם רַבִּים וְנִפְּלוּ וְנִשְׁפְּרוּ וְנוֹקְשׁוּ
 וְנִלְכְּדוּ: (פ) טז צוּר תְּעוּדָה חֲתוּם תּוֹרָה בְּלִמְדֵי: זי וְחִפְּתִי לַיהוָה הַמַּסְתִּיר פָּנָיו מִבְּיַת יַעֲקֹב
 וְקוֹנֵי־תֵיִלּוֹ:

רש"י

רבים. ואותן האבנים יכשלו אלו וסיעתם שניהם יפלו ביד שונאיהם פקח נהרג שהרגו הושע וי' השבטים נפלו ביד סנחריב ושבנא יצא מירושלים כשעלה סנחריב מעליה לילך על תרהקה מלך כוש שטף שבנא וסיעתו והלך לו: (טז) צור תעודה. כל זה מן הנבואה שנאמרה למעלה כי כה אמר ה' אלי ועוד זאת אמר לי צור תעודה לשון העדותי בכם היום לשון התראה קשור התראתי וחתום התורה על לב לימודי תלמידך ויראי שמים הנקראים לימודי ה' ואם תאמר אין לשון קשירה נופל בלימוד תורה נופל הוא בו שנאמר קשרם על לבך תמיד (משלי ו): (יז) וחכיתי לה'. אמר ישעיה אני המחכה לה' המסתיר פניו מי' השבטים קייתי לו לאמת דברי אלה ולהושיע את בית דוד: וחכיתי לה' המסתיר פניו וגו'. אין לך נבואה קשה כאותה שעה שאמר משה (דברים לא) ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא ואף בו ביום הבטיחם וענתה השירה הזאת לפניו לעד כי לא תשכח מפי זרעו (שם):

(יב) לא תאמרון קשר. אתם סיעתו של חזקיהו אע"פ שהם מועטים מסיעת שבנא לא תאמרו אחרי רבים להטות: לכל אשר יאמר העם הזה. שעם שבנא לפי שהוא קשר רשעים ואינו מן המניין וכן בקשר של עשרת השבטים שיתקשרו עם מלכי מצרים: ואת מוראו. העם הזה שהם אומרים לכם לירא מסנחריב ולהשלים עמו: לא תיראו ולא תעריצו. לא תאמרו חזק הוא כן ת"י לא תימרון תקוף: (יג) והוא מעריצכם. מחזיקכם: (יד) והיה למקדש. אותה עצה שיעץ שבנא ושיעץ פקח להשבית מלכות בית דוד יהיה לסימן פורענות לבא עליהם: למקדש. כמו התקדשו למחר (יהושע א): ולאבן נגף. שהרגלים נגפים במ לשון מכשול כמו בטרם יתנגפו רגליכם (ירמיה יג) פן תגוף באבן רגלך (תהלים צא): ולצור מכשול. הוא לשון אבן נגף שהצור הוא אבן: לשני בתי ישראל. שבאו להיות לפח ולמוקש ליושבי ירושלים ומי הם שני הבתים פקח בן רמליהו וסיעתו ושבנא וסיעתו: (טו) וכשלו במ

מצודת דוד

(יב) לא תאמרון קשר וכו'. ר"ל עם כי שבנא וסיעתו המה הרוב מול חזקיהו וסיעתו והתורה אמרה אחרי רבים להטות מ"מ לא תאמרון להתקשר ולהתחבר לכל אשר יאמר העם הזה בקשר המרד: ואת מוראו. לא תיראו מפחד סנחריב: ולא תעריצו. ולא תתנו לו כפה העריצות והחזוק לומר עליו שהוא חזק ביותר כאשר יאמרו העם הזה: (יג) אותו תקדישו. ר"ל השענו בה' וקדשו שמו: והוא מוראכם. ורק הוא לבד יהיה מוראכם ר"ל לא תפחדו ממי כי אם ממנו יתברך: והוא מעריצכם. והוא יתן לכם עריצות וכת מול האויב: (יד) והיה למקדש. המקום ב"ה יהיה לשני בתי ישראל והם חזקיהו וסיעתו ושבנא וסיעתו לאחד יהיה לארמון משגב ומגדל עזו להשגב בה והוא חזקיהו וסיעתו כי ינצלו מיד סנחריב ולאחר

מצודת ציון

(יב) קשר. ענין אגודה אחת: תעריצו. ענין חזוק כמו כגבור עריץ (ירמיה כ): (יד) למקדש. ענינו ארמון משגב וכן כי מקדש מלך הוא (עמוס ז): נגף. ענין הכאה: (טו) ונוקשו. יפלו בהמוקש: (טז) צור. ענין קשירה כמו מי צרר מים בשמלה (משלי ל): תעודה. ענין התראה ע"ש שדרך להתרות בעדים לבל יכחישו והתורה נקראת כן על שהיא מלאה מהתראות ואזהרות: חתום. ענין סגירה כמו הספר החתום (לקמן כט): בלמדי. ר"ל בתלמידים וכן וכל בניך למודי ה' (לקמן נד): (יז) וחכיתי. ענין תקוה כמו אשרי כל חוכי לו (לקמן ל):

יהיה לאבן נגף ולצור מכשול והוא שבנא וסיעתו כי אחר שהשלימו עם סנחריב ויצאו אליו נאבדו כולם: לפח ולמוקש. חזר למעלה לומר למה יהיה לאחד לאבן נגף וכו' לפי שהוא היה לפח ולמוקש להמלך היושב בירושלים והוא חזקיהו: (טו) וכשלו במ. בהאבן הנגף ובהצור המכשול יכשלו רבים והם סיעת שבנא: ונפלו וכו'. כפל הדבר במ"ש לחזוק הענין: (טז) צור תעודה. אולם קשר התעודה וכפל במ"ש ואמר חתום התורה בלב התלמידים למען לא ישכחו אותה כי לולי זאת לא אהיה להם למקדש וארמון משגב: (יז) וחכיתי לה'. כהתימו לדבר דבר ה' אמר אקוה לה' שכן יהיה עם כי עתה הוא המסתיר פניו מבית יעקב הם עשרת השבטים לא יסתיר פניו מבית יהודה אם ישמרו התורה: וקויתי לו. כפל הדבר במ"ש לחזוק הענין:

משלי יד יג

יג גַם־בְּשִׁחּוֹק יִכָּאֵב־לֵב וְאַחֲרֵיתָהּ שְׂמֹחָה תוֹגָה: יד מְדַרְכָּיו יִשְׁבַּע סוּג לֵב וּמַעְלָיו אִישׁ טוֹב: טו פְּתִי וְאִמּוֹן לְכָל־דְּבַר וְעָרוֹם יִבִּין לְאִשְׁרוֹ: טז חָכֶם יֵרָא וְסָר מֵרַע וְכִסִּיל מִתַּעֲבָר וּבֹטָח: יז קֶצֶר־אֲפִים וְעֵשֶׂה אֹלֶת וְאִישׁ מְזֻמּוֹת יִשְׁנָא: יח נָחְלוּ פְתָאִים אֹלֶת וְעָרוֹמִים יִכְתְּרוּ דַעַת: יט שְׁחוּ רַעִים לִפְנֵי טוֹבִים וְרָשָׁעִים עַל־שַׁעְרֵי צַדִּיק: כ גַּם־לַרְעָהּ יִשְׁנָא רֶשׁ וְאַהֲבֵי עֲשִׂיר רַבִּים: כא בּוֹזֵל־רַעְהוּ חוּטָא וּמְחוֹנֵן (עֲנִיִּים) עֲנִיִּים אֲשַׁרְיוּ: כב הִלּוֹא־יִתְּעוּ חֲרָשֵׁי רָע וְחֶסֶד וְאֵמֶת חֲרָשֵׁי טוֹב: כג בְּכָל־עֶצֶב יִהְיֶה מוֹתֵר וְדַבְרֵ־שִׁפְתַיִם אֲד־לְמַחְסוֹר: כד עֲטַר־תְּחָמִים עֲשֶׂרָם אֹלֶת כְּסִילִים אֹלֶת: כה מְצִיל נַפְשׁוֹת עַד אֲמַת וַיִּפֹּחַ בְּזָבִים מְרָמָה:

רש"י

ובוטח. ומחליק ונופל בארץ כמו בארץ שלום אתה בוטח, (ירמיה יב ה) ות"י את מתבטח ונופל מחליק וי"מ בטחון ממש בהיכלו בוטח לומר לא תבואני רעה: (יז) קצר אפים. הממהר לנקום כעסו: ואיש מזימות. מחשבות עצה רעה: (יח) יכתירו דעת. יעשוהו כתר לראשם וסוף: (יט) שחו רעים לפני טובים. לעתיד: (כ) גם לרעהו ישנא רש. אפילו לשושביניו ואוהביו, גם לשון אפילו: ישנא רש. עם הארץ שאינו יודע לנהוג כשורה: (כג) בכל עצב. בכל יגיע מלאכה יהיה ריוח אבל דברי הבל אך למחסור: (כד) עטרת חכמים עשרם. שהם עשירים בתורה: ואולת כסילים אולת. קלקלתן של כסילים היא האולת שנתעצל מן החכמה:

מצודת ציון

(יג) תוגה. מל' יגון ועצבון: (יד) סוג. עניינו החזרה לאחור כמו והוסג אחר משפט (ישעיה נט): (טו) לאשורו. ענין דרך ופסיעו' כמו באשורו אחזה רגלי (איוב כג): (טז) מתעבר. מלשון עברה וכעס: (יז) שחו. ענין כפיפה והשפלה כמו וישח אדם (ישעיה ב): (כב) יתעו. הונח על הרוצה ללכת בדרך זה והולך באחר והושאל לכל התועה בדעתו. חורשי. ענין מחשבה: (כג) עצב. גם העמל נקרא עצב כי עצב בעמל: מותר. יתרון והרוחה:

מתמלא עברה להתקצף על כל ובוטח בעצמו שלא יאונה לו רעה ולא כן הוא וקצר בדבר המוכן מעצמו: (יז) קצר אפים. מי שאינו מאריך אפו וממהר לכעוס היא לו לאולת: ואיש מזמות. הנמשך אחר מחשבות לבו לבל יפסל דבר הטובה היא אם רעה יהיה שנוא לכל לשמים ולבריות: (יח) נחלו. ר"ל אוזנים באולתם כאד' בנחלתו: יכתירו. אווזים בדעת ועושים אותם כתר לראשם ויתפארו בהם: (יט) שחו. בסוף הדבר יהיו הרעים כפופים ונכנעים לפני הטובים והרשעים יסבבו על שערי בית צדיק לשאול לחם: (כ) גם לרעהו. לעני כמותו עם כי הדרך להיות אוהבים בשוים בדבר מהדברים. רבים. בין עניינים בין עשירים: (כא) בז לרעהו. המבזה לרעהו הוא חוטא: ומחונן. המראה לעניים חנינה ואהבה אשרי לו: (כב) הלא יתעו. החושבים רע הלא תועים הם בדעתם כי חשבו על הזולת ובאמת עליהם תשוב אבל החושבים טוב הוא חסד ואמת כי בעבור מחשבתם הטובה ימשך עליהם חסד ויאומת מחשבתם על מי אשר חשבו הטוב עליו: (כג) בכל עצב. בכל דבר עצבון ועמל יגיעת המלאכה יהיה לאדם יתרון וריוח מה אבל דבר שפתים העמל בו הוא אך למחסור כי ברוב דברים לא יחדל פשע: (כד) עשרם. אם מצאו עושר מעטרת אותם כי יוכר לכל תפארתם ונדיבות לבם בתתם לאביונים די המחסור ובפנים יפות: אולת וגו'. ר"ל במעשה אולתם יוכר האולת הטמונה בלבם כי בעבור היות כל מעשיהם אולת נראה מזה כי יש עוד הרבה אולת תקועה בלבם ויגולה בעת ההודמן: (כה) מציל וגו'. עד אמת הוא מציל נפשות כי אם יעיד להרוג הרוצח אז יציל מידו נפשות בני אדם ואם יעיד לפטרו אז יציל נפש הנדון: ופיפת. המדבר כזבים מציל בכזביו אתי איש מרמה כי מסייע לו בעדותו:

מצודת דוד

(יג) גם בשחוק. אפילו בעבור רבוי השחוק עם כי לא עבר בזה על מצות ה' מ"מ יכאב לבו בעת יקבל הגמול על שפנה לבו לבטלה: ואחרייתה. ר"ל א"כ סופה תהיה אשר השמחה תהפך לתוגה: (יד) סוג לב. הלב הנוסג מה' ישבע מדרכיו כי גמולו כמפעלו: ומעליו. בעת יקבל הגמול יהיה איש טוב נפרד מעליו לבל יהיה נלקה עמו: (טו) לכל דבר. לדברי לשון הרע הנאמר לו: לאשורו. לדרכו האמיתי ר"ל לאמיתת הענין: (טז) חכם ירא. החכם יפחד מדבר המפחיד ונשמר ממנו ולזה הוא סר מן הרעה ולא תבוא עליו אבל הכסיל

ג הצומח מציל מיד שער צהוב, ומיד הפשיון; מכנס, ומפזר, ומבצר, ושלף מבצר. והמשאר מציל מיד שער צהוב, ומיד הפשיון; מכנס, ומפזר, ומבצר; ואינו מציל מן הצד, עד שיהא רחוק מן הקמה מקום שתי שערות. אחת צהבה ואחת שחורה, אחת צהבה ואחת לבנה — אינן מצילות. ד שער צהוב שקדם את הנתק — טהור. רבי יהודה מטמא. רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא מטמא, ולא מציל. רבי שמעון אומר: כל שאינו סימן טמאה בנתק — הרי הוא סימן טהרה בנתק.

פירוש ברטנורא

ג הצומח. שער שחור שצמח בנתק: מציל מיד שער צהוב ומיד פשיון. שאם הוחלט בשער צהוב או בפשיון, וצמחו בו שתי שערות שחורות, טהור: בין מכנסם. דשיתון במקום אחד: בין מפוזר. אחד למורה הנגע ואחד למערבו: והמשאר. שקדמו שתי שערות שחורות הללו לנתק, כגון שכשנתק שער ראשו או קטנו כגרים נשאר בתוך הנתק שתי שערות שחורות: מבוצר. אם הן מבוצרות באמצע הנתק, מצילות. אבל עומדות מן הצד אין מצילות: עד שיהא רחוק מן הקמה. עד שיהו שתי שערות הללו רחוקות מן השערות המקופות את הנתק בשיעור שתי שערות. והשערות שסביב הנתק הן קרויון קמה. וכששערות הללו רחוקות מן הקמה מקום שתי שערות, נחשבות כמבוצרות בתוך הנגע: אחת צהובה ואחת שחורה. בצהובה שקדמה לנתק דלא הוי סימן טמאה אצטרך ליה למימר דאין מצטרפות עם השחורה להציל מיד שער צהוב ומיד הפשיון. וסתם מתניתין כו' אליעזר בן יעקב דאמר בסמוך לקמן דשער צהוב שקדם לנתק לא מטמא ולא מציל:

ד רבי יהודה מטמא. כדתנן לעיל דרבי יהודה מטמא הפוך ולא הפוך: ר' אליעזר בן יעקב אומר לא מטמא ולא מציל. רבי אליעזר בן יעקב ור' שמעון פרושי מלתא דתנא דאמר טהור קאתו, ר"א בן יעקב סבר, טהור דאמר ת"ק לומר שאינו מטמא, אבל אינו מציל. ור"ש סבר טהור ומציל קאמר. ולעיל פסקין דהלכה כו' יהודה:

משניות מבוארות — קהתי

שערות לבנות נתרבו מן הכתוב שהן מצילות כמו שחורות (כמבואר בתורת כהנים, ומובאת הברייתא בריש ובאיש), אינן מצילות — אף על פי שהשערה הצהובה אינה סימן טמאה, הואיל וקדמה לנתק, מכל מקום אינה מצטרפת עם השחורה (או עם הלבנה) להציל מיד שער צהוב או מדי פשיון, לפי ששער צהוב שקדם לנתק אינו מטמא ואינו מציל (כדעת רבי אליעזר בן יעקב במשנה הבאה). ויש מפרשים משנתנו אפילו לדעת הסובר, שגם שער צהוב שקדם לנתק מטמא, או שמדובר במשנתנו אפילו בשערה שנהפכה בנתק לצהובה, ובאה המשנה להשמיענו, שאף על פי ששערה צהובה אחת אינה סימן טמאה, מכל מקום אינה מצטרפת עם השחורה כדי להציל מדי פשיון, לפי ששערה אחת צהובה אינה לא סימן טמאה ולא סימן טהרה (ריש עפ"י תורת כהנים).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

שער צהוב שקדם את הנתק, טהור — שאינו סימן טמאה אלא כשנהפך בנתק לצהוב (כדעת רבי שמעון במשנה ב). רבי יהודה מטמא — כמו ששינונו לעיל (משנה ב), שלדעת רבי יהודה שער צהוב מטמא הפוך ולא הפוך. רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא מטמא, ולא מציל — שער צהוב שקדם את הנתק אינו מטמא את הנתק, אבל גם אינו מציל אותו מטמאה, שכן שער שחור או אדום או לבן מציל את הנתק (כמו ששינונו במשנה הקודמת). שנאמר (ויקרא יג, לז): "ושער שחור צמח בו, נרפא הנתק, טהור הוא", ודרשו שמה שכתוב "שחור" לא דווקא הוא, אלא כל שער חוץ מצהוב מציל את הנתק מידי סימני הטמאה, אבל שער צהוב אף על פי שקדם את הנתק ואינו סימן טמאה, מכל מקום אינו מציל, ואם יש בו שתי שערות צהובות אחרות שקדם להן הנתק הריהו טמא. רבי שמעון אומר: כל שאינו סימן טמאה בנתק — ואפילו שער צהוב, כגון שקדם את הנתק או כגון שער שאינו דק (תפארת ישראל), הרי הוא סימן טהרה בנתק — ומציל כמו שערות שחורות. במפרשים מבואר, שרבי אליעזר בן יעקב ורבי שמעון אינם באים אלא לפרש את דברי תנא קמא: רבי אליעזר בן יעקב סובר, שמא שאמר תנא קמא טהור, היינו שאינו מטמא אבל אינו מציל, ורבי שמעון סובר, שכונתו היא: טהור ומציל. אבל הגר"א כותב, שאין גורסים ברישא תיבת "טהור", אלא הגירסה היא: שער צהוב שקדם את הנתק — רבי יהודה מטמא. רבי אליעזר בן יעקב אומר: לא מטמא ולא מציל וכו'. וכבר הזכרנו לעיל (משנה ב) שהלכה כרבי יהודה (עיין הלי טומאת צרעת ח, ה).

ב א ו ר מ ש נ ה ג

הצומח — שער שחור שצמח בנתק, מציל מיד שער צהוב, ומיד הפשיון — שאם הוחלט הנתק לטמאה על ידי שער צהוב או על ידי פשיון, וצמחו בו שתי שערות שחורות, הריהו טהור, מכנס — בין ששתי השערות השחורות סמוכות זו לזו, ומפזר — בין שהן מפוזרות, אחת בצד זה ואחת בצד זה, מבצר — בין ששתי השערות השחורות באמצע הנתק, ושלף מבצר — ובין שהן בקצהו של הנתק, כמו ששינונו בשערות הצהובות (משנה ג). והמשאר — אם קודם שנולד הנתק כבר היו במקום הנתק שתי שערות שחורות, ונשאר בתוך הנתק, הרי שער שחור זה מציל מיד שער צהוב, ומיד הפשיון — שאין הנתק טמא אפילו יש בו שער צהוב, ואין צריך להסגירו לראות אם יפשה, שנאמר (ויקרא יג, לא): "וכי יראה הכהן את נגע הנתק והנה אין מראהו עמוק מן העור ושער שחור אין בו (ומשמע אפילו שער משואר — הר"ש), והסגיר הכהן את נגע הנתק שבעת ימים", אבל אם יש בו שער שחור אינו מסגירו, שסימן טהרה הוא. והוא מציל מכנס, ומפזר, ומבצר — בין ששתי השערות השחורות סמוכות זו לזו, ובין שהן מפוזרות, ובין שהן בתוך הנתק; ואינו מציל מן הצד — אם שתי השערות הן בקצה הנתק ולא בתוכו, עד שיהא רחוק מן הקמה — שיהיו שתי השערות הללו שבנתק רחוקות מן השערות המקיפות את הנתק, מקום שתי שערות — כשיעור שתי שערות; השערות שסביב הנתק נקראות "קמה". וכשיש ריווח כשיעור שתי שערות בין הקמה ובין שתי השערות השחורות שבנתק, הרי הן נחשבות כמבוצרות בתוך הנתק, ומצילות את הנתק מיד סימני הטמאה. יש מבארים טעם ההבדל שבין הצומח והמשואר, שכן בצומח יש לומר, שהואיל והשערות השחורות צמחו מחדש הרי זו הוכחה, שכבר התחיל הנגע להתרפא, הלכך גם כשאין מבוצרות מצילות; אבל במשואר, אמנם כשהן מבוצרות יש לומר שהואיל והנגע מקיף אותן, ואף על פי כן נשאר באמצע, הרי זו הוכחה שרדיין לא גדל כוח הנגע, מאחר שאינו יכול לבלוע את שתי השערות שבאמצע, אבל אם נשאר מן הצד, אין כל הוכחה שנשאר משום שכוח הנגע חלש, שהרי ייתכן שהשערות הללו הן הנתק שלא הגיע הנגע לשם, הלכך אין השער המשואר מן הצד מציל אלא אם כן הוא רחוק מן הקמה כשיעור שתי שערות (תפארת ישראל); ועיין "משנה אחרונה" שנותן טעם אחר. אחת צהבה ואחת שחורה — אם יש בנתק שתי שערות, אחת צהובה ואחת שחורה, וכגון שהצהובה קדמה לנתק, או אחת צהבה ואחת לבנה — שאף

ה כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהא נפר אם פשה. החליטו בשער צהב, הלך שער צהב, וחזר שער צהב, וכן בפשיון; בתחלה, בסוף שבוע ראשון, בסוף שבוע שני, לאחר הפטור – הרי הוא פמות שהיה. החליטו בפשיון, והלך הפשיון, וחזר הפשיון, וכן בשער צהב; בסוף שבוע ראשון, בסוף שבוע שני, לאחר הפטור – הרי הוא כמו שהיה. ו שני נתקים זה בצד זה, ושטה של שער מפסקת ביניהם, נפרץ ממקום אחד – טמא; משני מקומות טהור. כמה תהא הפרצה? מקום שתי שערות. נפרץ ממקום אחד בגרים – טמא.

פירוש ברטנורא

ה כיצד מגלחין את הנתק. בסוף שבוע ראשון (להסגרו) שלא פשה ולא נולד בו שער צהוב (כתוב והתגלה): היה מגלח חוצה לו. מגלח סביב לנתק, ומניח שתי שערות. דכתיב (ויקרא י"ג) ואת הנתק לא יגלח, וכי מה יש בו, והלא כבר נתק השער ונפל, אלא סמוך לנתק לא יגלח, שמשיר סביב לנתק שתי שערות מכל צד, נמצא הנתק מוקף שערות כעמרה: החליטו בשער צהוב. ואחר שהוחלט בו הלך שער צהוב ואחרי כן חזר: וכן בפשיון. שלא חזר שער צהוב אלא שפשה. בין כך ובין כך הרי הוא מוחלט כמו שהיה: בתחלה בסוף שבוע ראשון. כלומר, דין זה שאמרנו נודח בין שהחליטו בשער צהוב בתחילה כשהובא אל הכהן, בין שהחליטו בשער צהוב בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני, או לאחר הפטור, כגון שעמד בעינו שתי שבועות ופטרו ולאחר הפטור נולד שער צהוב והחליטו. ובכולהו הלך שער צהוב וחזר, או שלא חזר אלא שפשה הנתק. הרי הוא כמו שהיה: החליטו בפשיון. כמו שמפרש בהחליטו בשער צהוב כך יש לפרש החליטו בפשיון. והכא בפשיון לא גרסינן בתחילה, שאין הפשיון מטמא אלא אחר הסגר:

ו שני נתקים זה בצד זה. שיש בכל אחד כגרים הקלפי. דבנתקים נמי בעינן כגרים, דכתיב נגע הנתק, הקיש נגע לנתק, מה הנגע בכגרים אף נתק בכגרים. ואם שני הנתקים מונחים זה אצל זה ויש שימת שער מפסקת בין שני הנתקים וחולקת אותה לשנים כמחיצה המפסקת: נפרץ. שער של אותה השיטה: במקום אחד. בסוף שבוע ראשון של הסגר או בסוף שבוע שני או לאחר הפטור: טמא. שהרי פשה הנתק: בשני מקומות. שאותה שיטה נפרצה למטה ולמעלה ונשאר מותר שתי שערות באמצע: טהור. דמבצרות ניהו ומצילות: כמה תהא הפרצה. אם בשני מקומות נפרצו, הוי שיעור הפרצה מקום שתי שערות, דכתיב חשיבי השערות שבאמצע מבצרות: ואם במקום אחד נפרצו טמא. אפילו נפרץ כגרים, טמא, שאין שער שחור מבוצר וכנס בתוך הנגע, כיון דלא נפרץ בשני מקומות:

משניות מבוארות – קהתי

שער צהוב (כ"א) לא נקטה המשנה בתחילה. לפי שבתחילה אין פשיון מוטמא. הרי הוא פמו שהיה – מוחלט כבתחילה.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

שני נתקים זה בצד זה – שכל אחד מהם הוא כגרים, ושטה של שער מפסקת ביניהם – ושורה של שער שלא נקרה נשתייה בין שני הנתקים, והרי היא כמחיצה המפסקת ביניהם: נפרץ – נשר השער של אותה השיטה המפסקת בין שני הנתקים, ממקום אחד – אם נפרץ במקום אחד, וכגון שנפרץ בסוף שבוע ראשון, או בסוף שבוע שני או לאחר הפטור, טמא – שהרי אחד משני הנתקים ודאי פשה; משני מקומות – אבל אם נפרץ בשני מקומות, וכגון שנשאר באמצע השיטה שתי שערות, טהור – שהואיל ונפרצה בשני מקומות נעשו שני הנתקים כנתק אחד, והרי ישנן בתוכו שתי שערות מבוצרות המצילות מידי הפשיון. כמה תהא הפרצה – בכל מקום, כדי שייחשבו שני הנתקים כנתק אחד, וייתה על ידי השערות שבאמצע? מקום שתי שערות – אם נשרו השערות מן השיטה ברוב שתי שערות בשני מקומות, הריהו טהור, שבכגון זה השערות שבאמצע (שהן שער "משואר"). נחשבות כמבוצרות ומצילות. נפרץ ממקום אחד בגרים – אפילו נפרץ כגרים (הר"ש), טמא – לפי שאין שער שחור מבוצר בתוך הנגע, מאחר שלא נפרץ בשני מקומות.

בארנו את הסיפא (כפי הר"ש והברטנורא), שאם נפרץ במקום אחד אפילו כגרים טמא. אבל יש מקשים על פירוש זה: מה ענין "כגרים" לכאן? "אפילו הרבה" היה צריך לנקוט? ועוד, שמשנה שאינה צריכה היא, שהרי כבר שנינו ברישא: "נפרץ ממקום אחד טמא", ומשמע: טמא מכל מקום ("משנה אחרונה").

מכאן יש מבארים, שלא נשתתה הסיפא במשנתנו אלא משום הסיפא של המשנה הבאה (מהר"ם).

והרא"ש מפרש, שבדישא מדובר בכגון שנפרץ פחות מכגרים ולא נטמא אלא אותו נתק שהפרצה התחילה משם, לפי שהפשיון הוא ממנו; אבל הנתק השני טעון הסגר, ואילו בסיפא בא התנא להשמינו, שאם הפריצה היא כגרים, נעשה הכל נגע אחד טמא, ואין כאן עוד הסגר (ועיין רמב"ם שפטרס בדרך אחרת).

ב א ו ר מ ש נ ה ו

לאחר שהסגיר הכהן את הנתק לשבוע ראשון, נאמר בו (ויקרא יג, לב-לג): "וראה הכהן את הנגע ביום השביעי והנה לא פשה הנתק ולא היה בו שער צהוב, ומראה הנתק אין עמוק מן העור. והתגלח ואת הנתק לא יגלח. והסגיר הכהן את הנתק שבעת ימים שנית". – משנתנו דנה בענין הגילוח.

כיצד מגלחין את הנתק – בסוף שבוע ראשון, כמו שהבאנו לעיל? מגלח חוצה לו – מחוץ לנתק, ומניח שתי שערות סמוך לו – סמוך לנתק, שמשיר סביב לנתק שתי שערות מכל צד, נמצא הנתק מוקף שערות כעמרה, כדי שיהא נפר אם פשה – שאם נשרו השערות שסביב לנתק הרי זה סימן שפשה הנתק (והיה כאן צורך בסימן הרכ לפשיון, לפי שכל סימני הנתק הם שנשרו שערותיו וכיון שהתגלח, אם לא יניח שערות סמוך לנתק הרי אי אפשר יהא לדעת בסוף שבוע שני אם פשה הנתק אם לא – "תפארת ישראל"). החליטו בשער צהב – אם הכהן החליט את הנתק לטמא על ידי שער צהוב, ולאחר שהוחלט הלך שער צהב, וחזר שער צהב, וכן בפשיון – שלא חזר שער צהוב אלא שפשה הנתק, בתחלה, בסוף שבוע ראשון, בסוף שבוע שני, לאחר הפטור – בין שהחליטו בשער צהוב בתחילה, כשהובא אל הכהן, בין שהחליטו בשער צהוב בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או לאחר הפטור. כגון שעמד הנתק בעינו שני שבועות ופטרו הכהן, ולאחר הפטור נולד שער צהוב והחליטו; ובכל אלו אם הלך השער הצהוב וחזר שער צהוב או שלא חזר השער הצהוב אלא שפשה הנתק, הרי הוא פמות שהיה – הנתק טמא כמו שהיה, ואין הכהן צריך לחזור ולטמאו על ידי סימן הטמא החדש ("משנה אחרונה"). החליטו בפשיון – החליט הכהן את הנתק מחמת פשיון, והלך הפשיון, וחזר הפשיון – ולאחר שהוחלט הלך הפשיון, היינו שחזרו שערות וצמחו במקום הפשיון (הר"ש), ואחר כך חזר הפשיון, שלאחר שצמחו שערות חזרו ונשרו (הר"ש), וכן בשער צהב – שלא חזר הפשיון אלא נולד בו שער צהוב, בסוף שבוע ראשון, בסוף שבוע שני, לאחר הפטור – בין שפשה הנתק בסוף שבוע ראשון, בין בסוף שבוע שני או לאחר הפטור, והלך הפשיון וחזר הפשיון או שנולד לו

ז שני נתקין זה לפניו מזה, וְשֵׁטָה שֶׁל שְׁעַר מִפְּסַקַת בִּינְיָהוּ, נִפְרָץ מִמְּקוֹם אֶחָד – טָמֵא; מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת – מְהוּר. כְּמָה תֵּהֵא הַפְּרֻצָּה? מְקוֹם שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת. נִפְרָץ מִמְּקוֹם אֶחָד פְּגָרִים – מְהוּר. ח מִי שֶׁהָיָה בּוֹ נֶתֶק וּבוֹ שְׁעַר צָהָב – טָמֵא; נוֹלַד לוֹ שְׁעַר שְׁחוֹר – מְהוּר; אִף עַל פִּי שֶׁהֵלֵךְ לוֹ שְׁעַר שְׁחוֹר – מְהוּר. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן: כָּל נֶתֶק שֶׁטָהַר שְׁעָה אַחַת – אֵין לוֹ טָמְאָה לְעוֹלָם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כָּל שְׁעַר צָהָב שֶׁטָהַר שְׁעָה אַחַת – אֵין לוֹ טָמְאָה לְעוֹלָם.

פירוש ברטנורא

ז זה לפניו מזה. כגון נתק כגרים הקלוק מרובע, ושיטה של שער מקיפו כפוב, וחזין לאותה שיטה מקיף נתק כגרים כל סביבותיה, דהיינו רצועה של נתק ברוב כעדישה מקפת את השיטה של שער, שזהו שיעור הנתק המקיף השערות המבוצרות: נִפְרָץ מִמְּקוֹם אֶחָד טָמֵא. הפנימי. שהרי שער שחור בצדו ואינו מבוצר לתוכו. אבל החיצון טהור, דהא שתי שערות שחורות מבוצרות לתוכו: משתי מקומות טהור. הפנימי, וכל שכן החיצון. שנעשו שניהם נתק אחד ובתוכן שתי שערות שחורות מבוצרות: כְּמָה תֵּהֵא הַפְּרֻצָּה. משני מקומות ויהיה טהור, מקום שתי שערות: נִפְרָץ מִמְּקוֹם אֶחָד כְּגָרִים טָהוֹר. והא דאמרן נִפְרָץ בְּמִקוֹם אֶחָד טָמֵא, היינו בפחות מכגרים. אבל מאחר דנפרצה כגרים, אפילו ממקום אחד, נעשו שתי הנתקים אחד, ושערות הנשארות הרי הן מבוצרות:

ח ובו שער צהוב טמא. שער צהוב מטמא בין בתחילה בין בסוף שבוע ראשון, בין בסוף שבוע שני, בין לאחר הפטור: נוֹלַד בּוֹ שְׁעַר שְׁחוֹר טָהוֹר. אי בצמח לאחר הנתק, אע"פ שאינן מבוצרות. ואי במשואר, דוקא במבוצר, דרחוק מקפת הראש מקום שתי שערות כדאמרן: אע"פ שהלך לו שער שחור טהור. דכיון דנטהר הצהוב תו לא מטמא, אע"פ שנשר השחור. אבל אם החליטו בפסיון, ובא השחור ונטהר הפסיון ואחרי כן הלך השחור, חוזר הפסיון ומטמא. או שפשה וכנס וחזר ופשה, לא אמרינן כיון דטהר הנתק לא מטמא: כָּל נֶתֶק שֶׁטָהַר שְׁעָה אַחַת. בין שהחליטו בפסיון וכנס, או שבא שער שחור וטיהרו, בין החליטו בשער צהוב ובא שער שחור וטיהרו ואחרי כן הלך השחור, או כות שכנס חזר וניתק, שוב אין לנתק זה טומאה לעולם, אע"פ דקיימא סימני טומאה שלו כגון שער צהוב ופשוין. ולא מיבעי בהני שכבר טהרו בשער שחור, אלא אפילו פשה אחר שהלך השחור או נולד בו שער צהוב אחר, כיון דטהר הנתק כבר שוב אין לו טומאה: ר' שמעון אומר כל שער צהוב שטהר שעה אחת. כגון האי דהוה קאי בשעה שבא השחור, אין לו טומאה לעולם. אבל אם אחר שהלך השחור נולד בנתק שער צהוב אחר או פשה אחרי כן, מטמא, דכל נתק שטהר לא אמרינן, והלכה כתנא קמא:

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ז

הצהוב, טָהוֹר — שהואיל ונטהר הנתק על ידי השער השחור, שוב אין השער הצהוב מטמא, שנאמר (ויקרא יג, לז): "ושער שחור צמח בו, נרפא הנתק, טהור הוא", ודרשו: אף על פי שהלך לו שער שחור טהור הוא (תורת כהנים; רמב"ם). רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר לֹא מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן: כָּל נֶתֶק שֶׁטָהַר שְׁעָה אַחַת, אֵין לוֹ טָמְאָה לְעוֹלָם — רבי שמעון בן יהודה בא לחלוק על תנא קמא, שכן דעת תנא קמא היא, שדווקא אותו שער צהוב שנטהר על ידי השער השחור אינו חוזר ומטמא את הנתק לאחר שהלך לו שער שחור; אבל אם צמח בנתק שער צהוב חדש לאחר שהלך השער השחור, הריהו מטמא את הנתק. והוא הדין לפשוין (לשיטת הרמב"ם). שדווקא אותו פשוין שנטהר על ידי השער השחור אינו חוזר ומטמא את הנתק לאחר שהלך לו שער שחור. אבל אם בא פשוין חדש לאחר שהלך השחור, הריהו מטמא את הנתק. ובא רבי שמעון בן יהודה וחולק על תנא קמא. ואומר: כל נתק שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם. בין שהוחלט הנתק על ידי שער צהוב ובין על ידי פשוין, כיון שבא שער שחור וטיהרו אף על פי שהלך לו שער שחור, שוב אין לנתק זה טומאה לעולם; ולא זו בלבד שאין השער הצהוב או הפשוין שנטהרו חוזרים ומטמאים את הנתק לאחר שהלך לו שער שחור, אלא אפילו נולד בו שער צהוב אחר או אפילו פשה הנתק, לאחר שהלך השחור, כיון שכבר נטהר הנתק בשער שחור פעם אחת, שוב אינו נטמא לא בשער צהוב ולא בפשוין; והוא הדין לנתק שפשה וכנס, היינו שהלך הפשוין, ונטהר, שאף על פי שחזר ופשה, שוב אינו נטמא, שכל נתק שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כָּל שְׁעַר צָהָב שֶׁטָהַר שְׁעָה אַחַת, אֵין לוֹ טָמְאָה לְעוֹלָם — רבי שמעון סובר (לשיטת הרמב"ם). שאם הנתק הוחלט על ידי שער צהוב ובא שער שחור וטיהרו, אף על פי שהלך לו שער שחור, מכל מקום כיון שנטהר השער הצהוב שוב אין לשער צהוב בנתק זה טומאה לעולם, ואפילו נולד בו שער צהוב לאחר שהלך השער השחור, הרי הוא טהור. אבל אם פשה הנתק לאחר שהלך לו שער שחור, הנתק טמא משום הפשוין, שדווקא בשער צהוב אנו אומרים, שכל שטהר שעה אחת אין לו טומאה לעולם, אבל לא בנתק.

שְׁנֵי נֶתְקִין זֶה לְפָנָיו מִזֶּה, וְשֵׁטָה שֶׁל שְׁעַר מִפְּסַקַת בִּינְיָהוּ — כגון נתק כגרים המוקפת שיטה של שער, וחזין לאותה שיטה מקיף נתק כגרים כל סביבותיה, היינו רצועה של נתק ברוב כעדישה מקיפה את השיטה של שער; והרי הנתק החיצון טהור. לפי שהשער מבוצר בתוכו ומצילו; אבל הנתק הפנימי, אין השער מצילו, לפי שהוא בצידו, וכיון שהוא משואר (שהיה קודם לנתק ונשתייר בתוכו). הרי שנינו (לעיל משנה ג), שאינו מציל אלא כשהוא מבוצר; ונמצא שהוא טעון הסגר. ואם לאחר ההסגר נִפְרָץ מִמְּקוֹם אֶחָד — נשר השער של השיטה במקום אחד, טָמֵא — האדם, משום פשוין של הנתק הפנימי, ואין השיטה של שער מצילה מידי הפשוין, כמו שכבר בארנו הטעם לעיל, לפי שהיא עומדת בצד הנתק הפנימי ולא בתוכו, אבל הנתק החיצון נשאר כטהרתו, שהרי השער מבוצר בתוכו ומציל; מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת — אבל אם נפרצה השיטה בשני מקומות, טָהוֹר — שנעשו שני הנתקים כנתק אחד ובתוכו שתי שערות מבוצרות המצילות. כְּמָה תֵּהֵא הַפְּרֻצָּה — בכל אחד משני המקומות כדי שייחשב הכל כנתק אחד? מְקוֹם שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת — כמו שבארנו במשנה הקודמת. נִפְרָץ מִמְּקוֹם אֶחָד פְּגָרִים, טָהוֹר — שהואיל והנתקים הם זה לפניו מזה, לפיכך כשנפרצה השיטה של השער כגרים, אפילו ממקום אחד, נעשו שני הנתקים כנתק אחד שבתוכו שתי שערות מבוצרות המצילות. ומה שנינו ברישא "נִפְרָץ מִמְּקוֹם אֶחָד טָמֵא", היינו דווקא בפחות מכגרים, שבכגון זה הנתק הפנימי טמא, כמו שבארנו לעיל.

ב אור משנה ח

מִי שֶׁהָיָה בּוֹ נֶתֶק וּבוֹ שְׁעַר צָהָב, טָמֵא — בין שהיה השער הצהוב בתחילה, בין שנולד בסוף שבוע ראשון, בין בסוף שבוע שני, בין לאחר הפטור: נוֹלַד לוֹ שְׁעַר שְׁחוֹר, טָהוֹר — אף שנשאר השער הצהוב; וכבר שנינו (לעיל משנה ג) שאם צמחו שתי שערות שחורות בנתק, הרי הן מצילות מידי השער הצהוב בכל מקום, אף על פי שאינן מבוצרות, אבל אם היה קודם לנתק ונשתיירו בו, אינן מצילות אלא אם כן היו מבוצרות, או שהיו רחוקות מן הקמה כשיעור שתי שערות. אִף עַל פִּי שֶׁהֵלֵךְ לוֹ שְׁעַר שְׁחוֹר — ונשאר השער

ט מי שְׁהִיָּה בוּ נִתַּק פְּגָרִים, וְנִתַּק פֶּלֶאֱשׁוּ – טְהוֹר. הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן אֵין מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה; רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: וְדִין הוּא, מָה אִם עוֹר הַפְּנִים וְעוֹר הַבָּשָׂר, שְׁיֵשׁ דְּבַר אַחַר מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם, מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה – הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן שְׁאִין דְּבַר אַחַר מִפְּסִיק בֵּינֵיהֶם, אֵינוּ דִין שְׁיַעֲבֹבוּ זֶה אֶת זֶה? הָרֹאשׁ וְהַזָּקֵן אֵין מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין פּוֹשְׁטִין מִזֶּה לָזֶה. אֵיזֶה הוּא זָקֵן? מִן הַפֶּרֶק שֶׁל לְחֵי עַד פֶּקֶה שֶׁל גְּרִגְרָתוֹ.

פירוש ברטנורא

ט וניתק כל ראשו. שפרח הנתק ככל הראש. בין שהוחלט בשער צהוב, בין שהוחלט בפסיון טהור. דבכולו פריחה מטהרת. ומנין שהפריחה מטהרת בראש, דכתיב (ויקרא י"ג) ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא. בוקן מנין, ת"ל ואיש, לרבות את הוקן. והבא כולו נתק בתחילה אינו טהור, כשם שהבא כולו לכן בתחילה אינו טהור כבהרת: **אין מעבבין זה את זה.** אם היה בראש נתק כגרים ואח"כ נתק כל הראש, אע"פ שלא ניתק הוקן, טהור. וכן כשפרח בוקן ולא פרח בראש, טהור, דאין מעבבין זה על זה: **ודין הוא.** שיהו מעבבין: **שיש דבר אחר מפסיק ביניהן.** ששער הראש והוקן דאין מיטמאין כבהרת מפסיקין בין עור הפנים לשאר הגוף. ועור הפנים ושאר הגוף מעבבין זה על זה, דכל שראוי ליטמא בנגע הבהרת מעבב פריחת הבהרת: **אין מצטרפין זה עם זה.** במקום שהראש והוקן מתחברים זה עם זה, אם נולד חצי גרים בזה וחצי גרים בזה אין מצטרפין: **ואין פושטין מזה לזה.** דאם יש נתק כגרים בראש סמוך לזקן, ולסוף שבוע ראשון או לסוף שבוע שני או לאחר הפטור פשה בוקן, לא חשיב פשוין: **מן הפרק של לחי.** העליון. מותח חוט מאוזן לאוזן, כל שמן החוט ולמעלה והו הראש, וכל שמן החוט ולמטה זה הוקן: **פיקה של גרגרת.** ראש השיפוי כובע, והבשר המקוף בשיפוי כובע מחוץ קרוי פיקה:

משניות מבוארות – קהתי

ואחר כך צמח בו שער שחור ונטהר, כיון שהלך לו שער שחור, חוזר אותו הפשוין ומטמא את הנתק (ה"ש, ה"א: ברטנורא).
וכותב על פירוש זה בעל "קרבן אהרן": מי יתן ונדע היכן מצא תנא קמא את ההפרש הזה בין פשוין ובין שער צהוב, שהיה מהכתוב לא משמע כן; ואדרבא, משמע להיפך, שהכתוב בפשוין מדבר, כמו שכתוב: "ואם בעיני עמד הנתק" וכי' (עיי' "משנה אחרונה", שמבוארת שם כוונתו של בעל "קרבן אהרן"). ואף מוסברת שם מחלוקת התנאים שבמשנתנו בדרך המיישבת את תמיהתו: ועיי' אליהו רב"א שפרש את המחלוקת בדרך אחרת.

באור משנה ט

מי שְׁהִיָּה בוּ נִתַּק פְּגָרִים — והוחלט משום שער צהוב או משום פשוין, **ונתק פל ראשו** — ואחר כך נקרח כל ראשו ונעשה כולו נתק, **טהור** — כדין בהרת, שאם פריחה בכלולו טהור. ברם, שונה דין הפריחה בנתק מבבהרת, שכן כבהרת שנינו: הפורה מן הטהור טמא, אבל בנתק, אפילו ניתק כלולו לאחר הפטור, כגון שער בעיני שני שבועות ופטור הכהן, ואחר כך נעשה כל ראשו נתק, הרי הוא טהור (ה"ש; ה"רמב"ם; עי' לעיל ח, א); בתורת כהנים למדים דין זה ממה שנאמר (ויקרא יג, ט): "ואיש כי ימרט ראשו, קרח הוא טהור הוא", ומשמע בכל האופנים: בין מתוך הסגר, בין מתוך החלט, בין לאחר הפטור (עיי' "תוספות יום טוב"; "משנה אחרונה"); והוא הדין לזקן, שאם היה בו נתק כגרים וניתק כל זקנו, הרי זה טהור (כפי שלמדינת בתורת כהנים מריבוי הנתוב). ברם, הבא בתחילה כל ראשו בנתק, או כל זקנו בנתק, הרי זה טעון הסגר, כמו כבהרת שהבא בתחילה כולו לבן, יסיגר (כדלעיל ח, ז). **הראש והזקן אין מעבבין זה את זה** — אם ניתק כל הראש, אף על פי שלא ניתק הזקן, מכל מקום טהור; וכן אם ניתק כל הזקן ולא ניתק הראש, טהור; **דבר רבי יהודה; רבי שמעון אומר: מעבבין זה את זה** — שאין הנתוק כלול טהור אלא אם כן ניתק כל ראשו וכל זקנו. **אמר רבי שמעון: ודין הוא** — ויש ללמוד מקל וחומר שמעבבים זה את זה, **מה אם עור הפנים ועור הבשר, שיש דבר אחר מפסיק ביניהם** — שכן שער הראש והזקן מפסיק בין עור הפנים לעור הבשר שבגוף, ואף על פי כן **מעבבין זה את זה** — שאם פריחה הבהרת בכל הגוף ולא פריחה בפנים, אין כאן דין "פרח בכלולו", וטמא, שכל מקום הראוי להיטמא כבהרת מעבב פריחת הבהרת, **הראש והזקן שאין דבר אחר מפסיק ביניהם, אינו דין שיעבבו זה את זה** — כלום אינו קל וחומר, שיעבבו פריחת הנתק?! ברם, רבי יהודה דורש ממה שנאמר: "ואיש כי ימרט ראשו" — ראשו טהור, ואין הזקן מעבבו (ותורת כהנים). **הראש והזקן אין**

בארנו את המשנה לפי הרמב"ם, אבל יש מוספים (לשיטת הרמב"ם), שמה שנקט רבי שמעון "כל שער צהוב" לאו דווקא, אלא הוא הדין לפשוין, כלומר, שלדעת רבי שמעון מה ששער שחור מציל היהו מציל לעולם, בין בשער צהוב ובין בפשוין, וכבר בארנו, שאם היה בנתק שער צהוב ובא שער שחור וטיהרו כיון שנטהר השער הצהוב שוב אין לשער צהוב בנתק זה טומאה לעולם, אבל הואיל וכשבא השער השחור לא היה בנתק אלא שער צהוב, ולא פשוין, לפיכך אין שער שחור זה, שהציל מידי שער צהוב, מציל מידי פשוין שיבוא אחר כך, שאם לאחר שהלך לו שער שחור בא פשוין, הריהו טמא; והוא הדין לפשוין, שאם פשה הנתק ובא שער שחור וטיהרו, כיון שנטהר הנתק מפשוין, שוב אין לפשוין בנתק זה טומאה לעולם, שאפילו פשה הנתק לאחר שהלך לו שער שחור, הריהו טהור. אבל בכגון זה אין השער השחור מציל אלא מידי פשוין אבל לא מידי שער צהוב שיבוא אחר כך, שאם נולד שער צהוב לאחר שהלך לו שער שחור, הריהו טמא משום השער הצהוב, כמו שבארנו הטעם לעיל, לפי שבשעה שהיה בנתק שער שחור לא היה בו שער צהוב אלא פשוין, ונמצא שמעולם לא הצילו משער צהוב אלא מפשוין בלבד ("קרבן אהרן").

אבל יש כותבים, שלשיטת הרמב"ם נקט רבי שמעון שער צהוב דווקא, אבל בפשוין הוא סובר, שאפילו נטהר הפשוין על ידי שער שחור, אם לאחר שהלך לו שער שחור בא פשוין אחר, הריהו טמא ("משנה אחרונה"; ועיי' ר"ש וברטנורא שפרשטם דברי רבי שמעון בדרך אחרת).

בטעם המחלוקת כותב הרמב"ם שראיות שלושת התנאים הן ממה שנאמר בנתק שצמח בו שער שחור (ויקרא יג, לו): "נרפא הנתק טהור הוא". ומבאר בעל "קרבן אהרן", שלדברי הכל התיבית "טהור הוא" מיותרות הן, שהרי אם נרפא הנתק, ודיא טהור. ועוד, שהרי גם כתיב: "וטהרו הכהן". מכאן דורש תנא קמא: טהור הוא — היינו הסימן שטמאו, כמו שבארנו לעיל, שאף על פי שהלך לו שער שחור, מכל מקום אותו סימן שטימאו ושאר טהור. אבל אם לאחר שהלך השחור בא סימן אחר, אף על פי שהיה מאותו מין שנטהר על ידי השער השחור, מכל מקום אינו טהור, מאחר שכתוב "טהור הוא" ומשמע דווקא אותו סימן שהיה טמא ונטהר. מכאן סובר תנא קמא, שאותו שער צהוב שנטהר אינו חוזר ונטמא אפילו לאחר שהלך לו שער שחור, אבל אם נולד שער צהוב אחר לאחר שהלך השחור, הריהו טמא. והוא הדין לפשוין כמו שבארנו במשנה (לשיטת הרמב"ם).

אבל רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון סובר, ש"טהור הוא" מוסב על הנתק, ופירוש הכתוב, שאם עמד הנתק בעיניו, או אפילו פשה הנתק אלא שצמח בו שער שחור, נרפא הנתק מסימן הטומאה שהיה לו, וטהור הוא מכל סימן טומאה שיבוא אחר כך, אף על פי שהלך לו שער שחור, שכיון שנרפא נטהר לעולם.

ורבי שמעון מדייק מתיבת "הוא", שדווקא אותו הסימן שהיה לו, כיון שנרפא בשער שחור, שוב אין לו טומאה לעולם, אף על פי שהלך לו שער שחור, אבל סימן אחר, שלא רפאהו שער שחור זה, אם בא לאחר שהלך השחור, הריהו מטמא את הנתק.

ויש מפרשים, שלדעת תנא קמא דווקא בשער צהוב הדין הוא, שכיון שנטהר על ידי שער שחור, שוב אינו חוזר ומטמא את הנתק, אף על פי שהלך לו שער שחור. אבל בפשוין אין הדין כן, אלא אם פשה הנתק והחליטו הכהן,

י הקרחת והגבחת מטמאות בשני שבועות, בשני סימנים: בְּמַחְיָה וּבַפְּשִׁיזִין. איזו היא קרחת? אָכַל נֶשֶׁם, סָךְ נֶשֶׁם, מִכָּה שְׂאִינָה רְאוּיָה לְגַדֵּל שְׂעָר. איזו היא קרחת? מִן הַקְּדָקֵד הַשּׁוֹפֵעַ לְאַחֲרָיו עַד פֶּקֶה שֶׁל צְוֹאֵר. איזו היא גַּבְחָת? מִן הַקְּדָקֵד הַשּׁוֹפֵעַ לְפָנָיו עַד כְּנָגֵד שְׂעָר מְלֻמְעֵלָן. הַקְּרַחַת וְהַגַּבְחָת אֵינָן מְצַטְרְפוֹת זֶה עִם זֶה, וְאֵינָן פּוֹשְׁוֹת מִזֵּו לְזֵו; רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִם יֵשׁ שְׂעָר בֵּינֵיהֶן – אֵינָן מְצַטְרְפוֹת; וְאִם לֹא – הֵרִי אֵלּוּ מְצַטְרְפוֹת.

פ ר ק א ח ד ע ש ר

א פֶּל הַבְּגָדִים מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים, הוֹיָן מְשַׁל גוּיִם. הַלּוֹקֵחַ בְּגָדִים מִן הַגוּיִם – יִרְאוּ בְּתַחֲלָה. וְעוֹרוֹת הַיָּם אֵינָן מִטְּמָאִין

פירוש ברטנורא

י הקרחת והגבחת. שתיהן בראש, אלא שמשפוע קדקוד ולאחריו קרוי קרחת, משפוע קדקוד כלפי פניו קרוי גבחת, כדתנן בסמוך. ואינם כנתקים, שהנתק חוזר ומגדל שער, והקרחת והגבחת אינן חוזרין ומגדלין שער: מוטמאות בשני שבועות. דכתיב (ויקרא יג) כמראה צרעת עור כשר, מה עור כשר בשני שבועות, אף כאן בשני שבועות: ובמחיה ובפשיזין. דכתיב (שם) צרעת פורחת היא בקרחתו. צרעת, מלמד שמטמאה במחיה. פורחת, מלמד שמטמאה בפסיון. היא, מלמד שאינה מטמאה בשער לבן; נשם. סם שהאוכלו אינו מגדל שער, והסך בו אינו מגדל שער: מכה שאינה ראויה לגדל שער. כגון מכה גדולה שהבשר נעשה צלקת: פיקה של צואר. היא חוליא הראשונה של צואר: ואין פושות מזו לזו. מקרחת לגבחת ומגבחת לקרחת. אם יש שער מפסיק ביניהן בין קרחת לגבחת. ואין הלכה כרבי יהודה:

יא א כל הבגדים. לאתויי בגדים של עבדים ונשים וקטנים, ואפילו של גר תושב. ובלבד שהן מצמר ופשתים, כדכתיב (ויקרא יג) בבגד צמר או בבגד פשתים, בגדים של צמר ופשתים אין, בגדים של מדי אחרים לא: יראו בתחילה. אפילו בנגע שהיה בהם קודם שבאו לידי ישראל. דהאי בגד הוי חזי לנגעים אלא שרשותו של נכרי היתה מעכבת, הלכך ימים שהיה בהן הנגע בעודם ברשות הנכרי אינן עולים לו מן המנין, ומשבא לרשות ישראל יראה בתחלה: עורות הים אינן מוטמאין. דכתיב (ויקרא יג) לפשתים ולצמר או בעור, מה צמר ופשתים מין הגדל בארץ, אף עור מנין הגדל בארץ: חיבר לחן.

משניות מבוארות – קהתי

ההאכלו שערותיו נושרות, סָךְ נֶשֶׁם — שאף הסך בו שערותיו נושרות, מִכָּה שְׂאִינָה רְאוּיָה לְגַדֵּל שְׂעָר — או שהיתה מכה בראשו ובמקומה אין שער גדל. אֵיזו היא קְרַחַת — איזה מקום מחוסר שערות בראש נקרא קרחת? מִן הַקְּדָקֵד הַשּׁוֹפֵעַ לְאַחֲרָיו — חצי הראש שמן הקדקוד למטה מה שיורד בשיפוע לאחוריו, לצד העורף, עַד פֶּקֶה שֶׁל צְוֹאֵר — עד החוליה הראשונה של הצואר. אֵיזו היא גַּבְחָת? מִן הַקְּדָקֵד הַשּׁוֹפֵעַ לְפָנָיו — לצד הפנים, עַד כְּנָגֵד שְׂעָר מְלֻמְעֵלָן — עד המקום שצומחות בו שערות הראש. והרמב"ם כותב: עד כנגד פדחתו (מצח). הַקְּרַחַת וְהַגַּבְחָת אֵינָן מְצַטְרְפוֹת זֶה עִם זֶה — שאם היתה בהרת כחצי גריס בקרחת וכחצי גריס בגבחת סמוכות זו לזו, אינן מצטרפות לכשיעור גריס לטומאה, וְאֵינָן פּוֹשְׁוֹת מִזֵּו לְזֵו — שאם היתה בהרת כגריס בקרחת ופשתה לתוך הגבחת או להיפך, אינו חשוב פשיזין, שנאמר: "בקרחת או בגבחת", וכן נאמר: "בקרחתו או בגבחתו", מלמד הכתוב (על ידי תיבת "או"). שאינן מצטרפות זו עם זו ואינן פושות זו לזו (תורת כהנים). רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִם יֵשׁ שְׂעָר בֵּינֵיהֶן — אם שורה של שערות מפסקת בין הקרחת לגבחת, אֵינָן מְצַטְרְפוֹת — זו עם זו, כמו שבארנו לעיל: וְאִם לֹא — שאין שער ביניהן, הֵרִי אֵלּוּ מְצַטְרְפוֹת — ואין הלכה כרבי יהודה.

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה דן בנגעי בגדים.

פֶּל הַבְּגָדִים — היינו בגדי צמר ובגדי פשתים, וכן עורות, כמפורש בתורה (ויקרא יג, מז-מח). מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים — ואף נגעי בגדים שיעורם בכגריס ("מלאכת שלמה"), הוֹיָן מְשַׁל גוּיִם — חרץ מבגדי גויים שאינם מיטמאים בנגעים, שכן בנגעי בתים נאמר (ויקרא יד, לד): "ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחותכם", ודרשו (בתורת כהנים): בית ארץ אחותכם מטמא בנגעים, ואין בתי גויים מטמאים בנגעים; וכשם שבתיים אינם מיטמאים, כך אין בגדיהם וגופם מיטמאים בנגעים, שהרי הוקשו כל הנגעים זה לזה (הרא"ש). הַלּוֹקֵחַ בְּגָדִים מִן הַגוּיִם, יִרְאוּ — הנגעים שהיו בהם בשעת הליקחה, בְּתַחֲלָה — כאילו נולדו עכשיו ברשות ישראל, לפי שהבגד כשלעצמו ראוי לנגעים, אלא שרשותם של הגויים היתה מעכבת, הלכך ימים שהיה בהם הנגע בעודם ברשות הגויים, אינם עולים להם מן המנין, ומשבאו לרשות ישראל, יראו בתחילה (הרא"ש; ברטנורא). וְעוֹרוֹת הַיָּם —

מְצַטְרְפִין זֶה עִם זֶה — אם במקום שמתחברים הראש והזקן היה נתק כחצי גריס בחלק השייך לראש ונתק כחצי גריס בחלק השייך לזקן, אין מצטרפים לכשיעור גריס לטומאה, וְאֵינן פּוֹשְׁוִין מִזֵּה לְזֵה — אם יש נתק כגריס בראש, ובסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או לאחר הפטור פשה הנתק לתוך הזקן, וכן להיפך, אם נתק שבזקן פשה לתוך הראש, אינו חשוב פשיזין, וטהור, שנאמר (ויקרא יג, ל): "צרעת הראש או הזקן", מלמד שהם חשובים שניים (רמב"ם הלי טומאת צרעת ת, יד). אֵיזו היא זֶקֶן? מִן הַפֶּקֶה שֶׁל לְחִי — מן הקצה העליון של הלחי שהוא תחת האוזן, עַד פֶּקֶה שֶׁל גְּרִגְרָתָהּ — הפקעת העגולה של הגרגרת, היינו הטבעת העליונה בקנה; ובתוספתא מבואר: מותח את החוט מאתן לאוזן, כל שמן החוט ולמעלה זהו הראש, וכל שמן החוט ולמטה זהו הזקן, אבל מפיקה של גרגרת ולמטה, אף על פי שמגדל שער, הרי הוא כעור הבשר לכל דבר.

ב א ו ר מ ש נ ה י

הַקְּרַחַת וְהַגַּבְחָת — חצי הראש האחורי או הקדמי שנמרטו כל שערותיו, כמפורש להלן, מִטְּמָאוֹת — אם נולד בהן נגע כגריס באחד מארבעת המראות, בְּשְׁנֵי שְׁבֻעוֹת — שיש בהן הסגר שני שבועות, בְּשְׁנֵי סִימָנִים — שנעשות טמאות מוחלטות באחד משני הסימנים האלו: בְּמַחְיָה וּבַפְּשִׁיזִין — כדין בהרת בעור הבשר. אבל אינן מיטמאות בשער לבן, לפי שאין בהן שער (רמב"ם). ובתורת כהנים למדים כל זה ממה שנאמר (ויקרא יג, מב): "וכי יהיה בקרחתו או בגבחתו נגע לבן אדמדם, צרעת פורחת היא", ודרשו: צרעת — מלמד שהיא מטמאה במחיה; פורחת — מלמד שהיא מטמאה בפשיזין; היא — מלמד שאינה מטמאה בשער לבן (שתיבת "היא" מיותרת, ולכן דרשו, שאחרי ש"צרעת" מורה שמטמאה במחיה, ו"פורחת" מורה שמטמאה בפשיזין. באה תיבת "היא" למעט. שרק באלה מטמאה ולא בשער לבן "תורה תמימה"). ואף על פי שאין בהן שער, מכל מקום צריך הכתוב למעט שער לבן, לפי שלפעמים צומחות בהן שתים שלוש שערות כדרך בעלי קרחה (הרא"ש). כן דרשו בתורת כהנים ממה שנאמר (שם שם, מג): "וראה אותו הכהן והנה שאת הנגע לבנה אדמדמת בקרחתו או בגבחתו, כמראה צרעת עור כשר" — מה עור כשר יש בו הסגר שני שבועות, אף כאן יש הסגר שני שבועות. אֵיזו היא קְרַחַת — איזו נשירת שערות נקראת קרחת (או גבחת)? אָכַל נֶשֶׁם —

ב בנגעים. חבר להם מן הגדל בארץ, אפילו חוט, אפילו משיחה, דבר שהוא מקבל טמאה – טמא. ב צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה פזה, אם רב מן הגמלים – אינם מטמאין בנגעים; אם רב מן הרחלים – מטמאים בנגעים; מחצה למחצה – מטמאין בנגעים. וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה פזה.

ג העורות והבגדים הצבועים אין מטמאין בנגעים. הפתים, בין צבועים בין שאינן צבועים, מטמאין בנגעים; דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: העורות כפתים. רבי שמעון אומר: הצבועים בידי שמים – מטמאין, ובידי אדם – אינן מטמאין.

ד בגד ששתיו צבוע וערבו לכו, ערבו צבוע ושתיו לכו – הכל הולך אחר הנראה. הבגדים מטמאין בירקרק פירוש ברטנורא

לעורות של דגים הגדלים מן הים: מן הגדל בארץ אפילו חוט אפילו משיחה. ובלבד שיחברנו לו כדרך חיבורו, כשתי תכיפות או יותר: **ב** שטרפן. שיערבן ועשה מהן בגד: אם רוב מן הגמלים וכו'. שהצמר של רחלים מתבטל ברוב: מחצה למחצה. שצמר גמלים כצמר רחלים בשוה: וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה כזה. ועשה מהן בגד, דינן כדון צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן;

ג הצבועים. אפילו בידי שמים: הכתים בין צבועים. אפילו בידי אדם: העורות כפתים. ואפילו צבועים בידי אדם מיטמאין בנגעים. והלכה שהבגדים אין מיטמאין צבועים ואפילו בידי שמים, דכתיב בבגד צמר או בבגד פשתים, מה פשתים כברייתו, אף צמר כברייתו. וכתיב ולפשתים ולצמר, מה פשתים לכן אף צמר לכן. ועורות הצבועים בידי אדם אין מיטמאין בנגעים. אבל בידי שמים מיטמאין בנגעים, כדברי ר' שמעון:

ד ששתיו צבוע. השתי שלו צבוע. ואין צבוע מיטמא: וערבו לכו. ואי אולינן בחר הערב הוא לכו ומיטמא: הכל הולך אחר הנראה. כסתם בגדים הערב

משניות מבוארות – קהתי

עורות מן הבריות שבים ושמים, אינן מטמאין בנגעים — שנאמר (ויקרא יג, ח-מח): "והבגד כי יהיה בו נגע צרעת, בבגד צמר או בבגד פשתים, או בשתי או בערב לפשתים ולצמר. או בעור", מה בגד צמר ופשתים מין הגדל בארץ, שגם צמר בא מבעלי חיים הגדלים בארץ (ומבי"ם), אף עור אינו נטמא בנגעים אלא אם כן הוא ממין הגדל בארץ. חבר להם — לעורות הים, מן הגדל בארץ, אפילו חוט, אפילו משיחה — אפילו לא חיבר להם אלא חוט אחד או חבל אחד מן הגדל בארץ, דבר שהוא מקבל טמאה — אם החיבור הוא באופן, שאילו היו שניהם מדבר הגדל בארץ, היה טמא האחד כשנטמא חברו (ומבי"ם), טמא — הרי זה מיטמא בנגעים.

כברייתו; ומה פשתים לכן, שכן כטבעו צבעו לכו, אף צמר אינו מיטמא בנגעים אלא כשהוא לכו (תורת כהנים). כן נאמר (שם שם, סט): "בבגד או בעור", להקיש עורות לבגדים, שאף העורות אינם מיטמאים בנגעים אלא כשאינם צבועים. הפתים, בין צבועים בין שאינן צבועים, מטמאין בנגעים. ואפילו צבועים בידי אדם, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: העורות כפתים — ואפילו עורות הצבועים בידי אדם מיטמאים בנגעים, שרבי יהודה דורש את הכתוב "או בעור", שבא לחלק עורות מצמר ופשתים, ולרבות אף את הצבועים. רבי שמעון מועיל ההיקש לבגד, שצבועים בידי אדם שמים — העורות הצבועים בידי שמים, מטמאין — בנגעים, ובידי אדם — והעורות הצבועים בידי אדם, אינן מטמאין — בנגעים; לדעת רבי שמעון מועיל ההיקש לבגד, שצבועים בידי אדם לא ייטמאו בנגעים, ומועילה תיבת "או" לחלק עורות מבגדים, שצבועים בידי שמים ייטמאו בנגעים. וכן הלכה.

ב אור משנה ד

בגד ששתיו צבוע — שחוטיו השתי שלו צבועים, וערבו לכו — וחוטיו הערב שלו לבנים, ערבו צבוע ושתיו לכו — או שחוטיו הערב שלו צבועים וחוטיו השתי לבנים, הכל הולך אחר הנראה — ובתוספתא שנו: בבגד הולך אחר הערב ובכרית ובכסתות אחד השתי. וזהו הולכין אחר הנראה. כלומר בבגד הערב נראה, ובכרית ובכסתות השתי נראה ("אליהו רבא"). ובעל "משנה אחרונה" מפרש, שאם הלבן נראה, אף הצבוע מיטמא, אם הנגע בו, שחשוב כולו לכו; ואם הצבוע נראה, כולו אינו מיטמא; ואם שניהם נראים, הלבן מיטמא, והצבוע אינו מיטמא, שאם הנגע בצבוע, כולו טהור, ואין הצבוע חשוב כמו יד להביא טומאה ללכו (ועיין "תפארת ישראל"). הבגדים מטמאין בירקרק שפירקים, ובאדמדם שפאדמים — שנאמר בנגעי בגדים (ויקרא יג, סט): "והיה הנגע ירקרק". היינו ירוק שבירוקים, ירוק מאד, "או אדמדם". היינו אדום שבאדומים, אדום מאד; ובתוספתא שנו: "ואיזהו הירוק שבירוקים? רבי אליעזר אומר: כשעורה וכחלמון. סומכוס אומר: ככנף טווס וכחוצין של דקל. ואיזהו אדום שבאדומים? כזהורית יפה שבים". הנה ירקרק — כגריס, ופשה אדמדם — ובסוף שבוע פשה אדמדם, ונמצא הנגע ירקרק והפשיון אדמדם, אדמדם ופשה ירקרק — או שהיה הנגע אדמדם כגריס ובסוף שבוע פשה ירקרק, והרי הנגע אדמדם והפשיון ירקרק, טמא — הבגד, שמצטרפים הם זה עם זה. נשתנה ופשה — נשתנה הנגע בסוף שבוע מירקרק לאדמדם או להיפך, וגם פשה במראה שנשתנה,

ב אור משנה ב

צמר גמלים וצמר רחלים שטרפן זה פזה — שערבם יפה ועשה מהם בגד; והרי צמר גמלים אינו מיטמא בנגעים, שאין קרוי "צמר" סתם אלא צמר של רחלים: אם רב מן הגמלים, אינם מטמאין בנגעים — שצמר הרחלים בטל כרוב; אם רב מן הרחלים, מטמאים בנגעים — שהולכים אחר הרוב; מחצה למחצה — אם מחצה צמר גמלים ומחצה צמר רחלים, מטמאין בנגעים — הואיל וצמר רחלים לא נתבטל. ויש מפרשים, שבכגון זה דינו כעורות הים שחיבר להם חוט או משיחה, ששינוי במשנה א, שמקבלים טומאה ("תפארת ישראל"). ובתוספתא מובא, שרבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון: הואיל וספק נגעים להקל, מחצה על מחצה טהור. וכן הפשתן והקנבוס שטרפן זה פזה — אם רוב מן הקנבוס אינם מיטמאים בנגעים. קנבוס הוא מין צמר סיבים (עין באורנו לכאמ"ס, א) ואינו מיטמא בנגעים.

ב אור משנה ג

העורות והבגדים הצבועים — אפילו בידי שמים, כלומר מכרייתם, אין מטמאין בנגעים — שנאמר (ויקרא יג, ח-מח): "והבגד כי יהיה בו נגע צרעת, בבגד צמר או בבגד פשתים. או בשתי או בערב לפשתים ולצמר", הקיש הכתוב פעמיים צמר לפשתים, כדי ללמדנו: מה פשתים כברייתו, שאין הדרך לצבוע (ומבי"ם); אף צמר

שְׂבוּרִים, וְבִאֲדָמִים שְׂבוּרִים. הִיא יִרְקַק וּפְשָׁה אֲדָמִים, אֲדָמִים וּפְשָׁה יִרְקַק — טָמֵא. נִשְׁתַּנָּה וּפְשָׁה, נִשְׁתַּנָּה וְלֹא פְשָׁה — פָּאֵלוּ לֹא נִשְׁתַּנָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יִרְאֶה בְּתַחֲלָה.
 הַעוֹמֵד בְּרֵאשׁוֹן — יִכַּסּ וְיִסְגֵּיר. הַעוֹמֵד בְּשֵׁנִי — יִשְׂרָף. הַפּוֹשֵׁה בְּזֶה וּבָזֶה — יִשְׂרָף. הַכֹּהֵן בְּתַחֲלָה — רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: יִכַּסּ וְיִסְגֵּיר; וְחֻכְמֵי אוֹמְרִים: אֵינוֹ זָקוּק לוֹ. הַכֹּהֵן בְּרֵאשׁוֹן — יִכַּסּ וְיִסְגֵּיר. הַכֹּהֵן בְּשֵׁנִי — קוֹרְעוֹ וְשׂוֹרֵף מֵה שְׂקָרָע, וְצִרִיף מְטֵלִית; רַבִּי נְחֵמְיָה אוֹמֵר: אֵינוֹ צִרִיף מְטֵלִית.
 וְחֹזֵר נִגַע לְבָגָד — מִצִּיל אֶת הַמְטֵלִית. חֹזֵר לְמְטֵלִית — שׂוֹרֵף אֶת הַבָּגָד. הַטּוֹלֵה מִן הַמְסֻגָּר בְּתַהוֹר, חֹזֵר נִגַע

פירוש ברטנורא

נראה, בכרים וכסות השתי נראה. והכל לפי האומנות: ירקק. ירוק שבירוקים: אדמדם. אדום שבאדומים. כלומר שמראה הירקות והאדמדות בהם חזק מאד. ירקק, כנגד הטווס וכהוציא של דקל. אדמדם, כוהורית יפה שברם: היה ירקק. כגרים, ולבסוף שבוע פשה אדמדם אצל ירקק: נשתנה ופשה. כגון שהיה בתחילה ירקק כגרים, ולבסוף שבוע פשה ונעשה גדול כסלע, ובין האום ובין הפשיון שלו אדמדם: נשתנה ולא פשה. בתחילה כגרים של ירקק ולבסוף כגרים של אדמדם: כאילו לא נשתנה. ואותו שפשה מעון שריפה, ואותו שלא פשה מסגרו שבוע שני: יראה [בתחלה]. רחשבי כשנתנה לנגע אחר. ואין הלכה כר' יהודה:

ה העומד. בעינו בסוף שבוע ראשון, שלא פשה ולא כהה מראיתו: יכבס. מקום הנגע ויסגיר: העומד בשני. בסוף שבוע שני לא כהה ולא פשה: הפושה בזה ובוזה. בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני: הכהה בתחילה. כשהובא אל הכהן וראהו וקודם שהסגיר כהה: יכבס ויסגיר. כאילו כהה בסוף שבוע ראשון: הכהה. שהיה מתחילה חזק הירקות או האדמדות, ונעשה ירוק בינוני או אדום בינוני: אינו זקוק לו. אין זקוק להסגור, וטהור. והלכה כחכמים: הכהה בראשון יכבס ויסגיר. כאילו לא כהה: הכהה בשני. דבסוף שבוע שני מצאו שבהה: קורעו ושורף מה שקרע, וצריך מטלית. לשון טלאי. החיכת בגד במקום הקרע. דכתיב ואם תראה עוד, ואין עוד אלא מקומו, מלמד שהוא מולה עליו מטלית: רבי נחמיה אומר כר'. ואין הלכה כר' נחמיה:
ו חזר נגע לבגד. במקום אחר מן הבגד. ולא במטלית שנתן על מקום הקריעה: מציל את המטלית. כששורף את הבגד כולו. כדכתיב ואם תראה עוד בבגד וגו' ושורף את הבגד. מציל את המטלית, אותו טלאי שנתן על מקום הקריעה מציל, ואינו שורפו עם הבגד: חזר למטלית. לאותו טלאי שחיבר בו:

משניות מבוארות – קהתי

“לא הפך הנגע את עינו”, כמו בסוף הסגר שני (שם שם, נח), מכאן שאף אם כהה הנגע בסוף שבוע ראשון, כל שלא פשה, יכבס ויסגיר (הראש). הַכֹּהֵן בְּשֵׁנִי — אם בסוף שבוע ראשון עמד בעינו, ובסוף שבוע שני כהה (יתפאות ישראל; משנה אחוזת). קוֹרְעוֹ — קורע את מקום הנגע מן הבגד, וְשׂוֹרֵף מֵה שְׂקָרָע — שהואיל ולא כהה הנגע עד סוף הסגר שני, צריך לשורף מקום הנגע (יתפאות ישראל); וְצִרִיף מְטֵלִית — צריך לתפור מטלית במקום הקרע, שנאמר (שם שם, נז-נח): “ואם ראה הכהן והנה כהה הנגע אחרי הוכבס אותו, וקרע אותו מן הבגד... ואם תראה עוד בבגד...” ומשמע אף במקום הנגע שהיה, והרי זה אי אפשר אלא אם כן תפר במקומו מטלית, מכאן שצריך מטלית במקום הקרע, כדי שאפשר יהא לבדוק אם ייראה הנגע עוד במקומו; רַבִּי נְחֵמְיָה אוֹמֵר: אֵינוֹ צִרִיף מְטֵלִית — ומה שנאמר: “ואם תראה עוד” הרי זה בא לדרשה אחרת, כמו ששנו בברייתא: “בבגד” — יכול כל שהוא? תלמוד לומר: “עוד” — מה ראשונה כגרים, אף שנייה כגרים. ואין הלכה כרבי נחמיה.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

חֹזֵר נִגַע לְבָגָד — למקום אחר בבגד, ולא למטלית שתפר במקום הקרע; והרי הבגד טעון שריפה, כמו שנאמר (שם שם, נח): “ואם תראה עוד בבגד... באש תשרפנו”, מִצִּיל אֶת הַמְטֵלִית — ואינו שורפה עם הבגד. חֹזֵר לְמְטֵלִית — חזר נגע למטלית שתפר במקום הקרע, שׂוֹרֵף אֶת הַבָּגָד — כאילו חזר הנגע לבגד עצמו. אבל המטלית אינה טעונה שריפה, אלא: אם יש בה שלוש על שלוש אצבעות, היינו שיעור בגד, מסגירה, ואם עמד הנגע בעינו שני שבועות או אם פשה בסוף שבוע ראשון, שורפה. אבל אם המטלית פחותה משלוש על שלוש, אינה מיטמאה בנגעים כלל (הריש; ברטנורא); והרמב”ם כותב (הל' טומאת צרעת יב, ז): “חזר הנגע על המטלית, שורף את הכל”. ומשמע אף המטלית. הַטּוֹלֵה מִן הַמְסֻגָּר בְּתַהוֹר — “מוסגר” היינו כגד שנגעו עמד בעינו בשבוע ראשון וכהה בסוף שבוע שני, שדינו שקורע ממנו מקום הנגע ושורף מה שקרע, ושאר הבגד נקרא “מוסגר” (הריש; ברטנורא), וכאה המשנה ללמד, שהוטל מטלית מן הבגד המוסגר, ותופרה בבגד טהור, אם חזר נגע לבגד — המוסגר, שׂוֹרֵף אֶת הַמְטֵלִית — כשם ששורף את הבגד המוסגר לאחר שחזר לו הנגע,

והרי שהנגע והפשיון שניהם אדמדמים או שניהם ירקקים, נִשְׁתַּנָּה וְלֹא פְשָׁה — נשתנה הנגע בסוף שבוע מירקק לאדמדם או להיפך, ולא פשה, פָּאֵלוּ לֹא נִשְׁתַּנָּה — הלכך כשנשתנה ופשה, דינו כפשה הנגע, והבגד טעון שריפה, וכשנשתנה ולא פשה, יכבס את הבגד ויסגירנו שבוע שני (כמבואר במשנה הבאה). ואם אירע כן בסוף שבוע שני, דעת הראב”ד היא, שהבגד יישורף, ודעת הרמב”ם שקורע מהבגד את המקום המנוגע בלבד ושורפו. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יִרְאֶה בְּתַחֲלָה — דינו כנגע חדש, הואיל ונשתנה מראהו. ואין הלכה כרבי יהודה.

ב א ו ר מ ש נ ה ה

הַעוֹמֵד בְּרֵאשׁוֹן — הנגע העומד בעינו בסוף שבוע ראשון; שהיה בתחילה נגע כגרים בבגד, ירקק או אדמדם, והסגירו הכהן שבוע, ובסוף השבוע ראה הכהן שהנגע עמד בעינו, שלא פשה ואף לא כהה מראהו, יִכַּסּ — מקום הנגע, וְיִסְגֵּיר — את הנגע לעוד שבוע, כמו שכתוב (ויקרא יג, נג-נד): “ואם יראה הכהן והנה לא פשה הנגע בבגד או בשתי או בערב או בכל כלי עור. וצוה הכהן וכבסו את אשר בו הנגע, והסגירו שבעת ימים שנית”. הַעוֹמֵד בְּשֵׁנִי — אם גם בסוף השבוע השני עמד הנגע בעינו, יִשְׂרָף — כל הבגד, כמו שכתוב (שם שם, נח): “וראה הכהן אחר הוכבס את הנגע והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה, טמא הוא, באש תשרפנו”. הַפּוֹשֵׁה בְּזֶה וּבָזֶה — אם פשה הנגע בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני, יִשְׂרָף — הבגד, כמו שכתוב (שם שם, נא-נב): “וראה את הנגע ביום השביעי כי פשה הנגע בבגד... הנגע טמא הוא. ושורף את הבגד... אשר יהיה בו הנגע”. הַכֹּהֵן בְּתַחֲלָה — כשהובא בתחילה אל הכהן היה הנגע ירקק או אדמדם, וקודם שהסגירו כהה הנגע, כגון שנעשה ירוק או אדום, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר: יִכַּסּ וְיִסְגֵּיר — כאילו כהה בסוף שבוע ראשון; וְחֻכְמֵי אוֹמְרִים: אֵינוֹ זָקוּק לוֹ — אין הכהן זקוק לו להסגירו, אלא פוטר, וטהור. הַכֹּהֵן בְּרֵאשׁוֹן — אם כהה מראהו בסוף שבוע ראשון, יִכַּסּ — מקום הנגע, וְיִסְגֵּיר — לעוד שבוע, שכן בסוף שבוע ראשון נאמר (שם שם, נג-נד): “ואם יראה הכהן והנה לא פשה הנגע בבגד... וצוה הכהן וכבסו את אשר בו הנגע. והסגירו שבעת ימים שנית”, ולא כתוב:

לִבְגָד – שׁוֹרֵף אֶת הַמַּטְלִית; חֹזֵר לַמַּטְלִית – הַבְּגָד הָרִאשׁוֹן יִשְׂרָף, וְהַמַּטְלִית תִּשְׂמַשׁ אֶת הַבְּגָד הַשֵּׁנִי בְּסִימָנוֹ.

פירוש ברטנורא

שורף את הבגד. כאילו חזר בבגד עצמו. אבל המטלית אינו מעון שריפה, אלא אם הוא שלש על שלש, מסגורו, ואם עמד בעינוי שבועות שנים או פשה בשבוע ראשון, שורף. ואם פחות משלש על שלש אינו מיטמא בנגעים: הטולה מן המוסגר. שעשה טלאי מחתיכת בגד מוסגר על בגד טהור. ומוסגר קרי לבגד שעמד בעינוי בשבוע ראשון ובשבוע שני כהה, דקורע ממנו הנגע ושורף מה שקרע, ושאר הבגד קרוי מוסגר: חזר הנגע לבגד המוסגר. שניטלה ממנו חתיכה זו שהיא עתה טלאי לבגד טהור, אע"פ שהבגד המוסגר מעון שריפה כדכתיב ואם תיראה עוד בבגד וגו': מציל את המטלית. היינו הטלאי הזה שניטל ממנו ומחובר בבגד טהור, מצילו ואינו שורפו עם הבגד המוסגר: חזר. הנגע למטלית. לחתיכה זו שניטלה מן המוסגר: ישראל. המוסגר בכל מקום שהוא, כאילו היתה חתיכה זו מחוברת בו. וחתיכה תשמש הבגד השני שהיא מחוברת בו, בסימנים. שמסגר עם הבגד השני. דדינו של שני כאילו הנגע בו, בין לענין הסגר בין לענין שריפה וכיכוס וכל דבר. ולאחר ששמה הבגד השני, אפילו הלך הנגע לגמרי מן החתיכה, מעון שריפה, שהרי משחור בו הנגע מתחילתו כבר הווקק לשריפה:

משניות מבוארות – קהתי

וְהַמַּטְלִית — עצמה, המחוברת לבגד טהור, תִּשְׂמַשׁ אֶת הַבְּגָד הַשֵּׁנִי בְּסִימָנוֹ — שמסגר את הבגד השני עם המטלית, כאילו נראה בו נגע בתחילה, ואם נראו במטלית סימני טומאה, שעמד הנגע בעינוי שני שבועות או פשה בשבוע הראשון, אף הבגד השני טעון שריפה; ואם לא נראו סימני טומאה, הבגד השני טהור, אבל המטלית מכל מקום טעונה שריפה, שהרי משחור לה הנגע מתחילתה כבר הווקקה לשריפה.

כך שורף את המטלית, שאין זיקתה לבגד המנוגע נפקעת ממנה על ידי חיבורה לבגד טהור, ודינה כאילו חזר בה הנגע (דמב"ם; וא"ש); ויש גורסים: מציל את המטלית. כלומר אף על פי שהבגד המוסגר טעון שריפה, מכל מקום המטלית שניטלה ממנו, והיא מחוברת עכשיו בבגד טהור, אינה נשרפת עם הבגד המוסגר, שחיבורה לבגד הטהור מצילה (הר"ם; ברטנורא). חֹזֵר לַמַּטְלִית — חזר הנגע למטלית, לאחר שניטלה מן הבגד המוסגר וחבורה לבגד טהור, הַבְּגָד הָרִאשׁוֹן — המוסגר, יִשְׂרָף — כאילו היתה המטלית עדיין מחוברת בו,

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שני עמ' א

26 בקרבן הפסח. והגמרא סוברת שהמשנה דיברה בבנים קטנים, 27 ועליהם נאמר שהם נמנים על הקרבן כאשר יבוא אחד מהם 28 לירושלים, ואפילו שזה יהיה לאחר שחיתת השנה, וְאִי אֲמַרְתָּ – 29 ואם אתה אומר שהדין להימנות על הפסח הנלמד מ'שֶׁה לַבַּיִת' 30 הוא מְדַאֲרֵייתָא אפילו בבנים קטנים, אם כן כיצד יתכן שֶׁעַל 31 בִּישְׂרָא קָאִי וּמְזַבֵּי לְהוּ – שהאב עומד אחרי השחיטה, כשהבשר 32 מונח לפניו, ומזכה את בניו בחלקם, הלא שנינו שאי אפשר 33 להימנות על הפסח לאחר שחיתת השנה, אלא על כרחך שלגבי 34 בנים קטנים לא אמרה התורה את הדין שחייבים להימנות על 35 הקרבן. 36 שואלת הגמרא, אֲלֵא שֶׁאֵם נִאמַר כֵּךְ, שאין לקטנים חיוב להימנות 37 על השנה, יקשה לָמָּה לְהוּ דְאֲמַר לְהוּן אֲבוּהוֹן – מדוע אומר להם 38 אביהם 'הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה, ששמעו שיש להם 39 חיוב להימנות על הפסח. מתרצת הגמרא, אמר להם כן פְּדִי לְרִוְזָן 40 בְּמִצּוֹת שִׂידְרוּוּ לַעֲלוֹת לִירוּשָׁלַיִם, אבל לא מחמת שהם צריכים 41 להימנות על הפסח. 42 הגמרא מוכיחה שדברי האב לא נאמרו אלא כדי לזרז אותם, 43 ובאמת הם לא נימנים על הקרבן. 44 תִּנְיָא נְמִי הָכִי – אכן מצינו כך בברייתא, שֶׁמַּעֲשֶׂה הִיָּה וְקִרְמוּ הַבְּנוֹת 45 לְבָנִים וְעָלוּ לִירוּשָׁלַיִם לַפְנֵיהֶם, וְנִמְצְאוּ הַבְּנוֹת וְרִיזוֹת וְהַבְּנִים 46 שְׂפִלִים, ומזה שלא כתבה הברייתא שה'בנות זכו והבנים לא זכו', 47 מוכח שגם הבנות לא זכו, אלא שמעלתם היתה בזה שמיארו 48 לעלות, והבנים יצאו שפלים שאיחרו לעלות. 49 שנינו במשנה (לעיל לה), אדם שהדיר את חברו שלא יהנה ממנו, 50 וְתָרַם מוֹתֵר לוֹ לְתַרוּם אֶת תְּרוּמוֹתָיו בּוֹ וְאֵת מַעֲשְׂרוֹתָיו לְדַעֲתוֹ.

1 עֲשֶׂה בְּלוֹם, משום שבשביל לאכול את הפסח צריך להימנות עליו 2 מתחילה, ואותו אדם שמקריבים עבורו שלא מדעתו אינו מנוי על 3 הפסח. 4 מתרצת הגמרא, אֲמַר רַבִּי יוֹנָא, הדין האמור בקרבן פסח, שחייבים 5 להימנות על הקרבן בכדי שיוכלו לאכול ממנו, ונלמד מהפסוק 6 'שֶׁה לַבַּיִת אֲבֹת', הוא רק לגבי גדולים, אבל לגבי בניו 7 ובנותיו הקטנים של האדם, הוא לָאוּ מְדַאֲרֵייתָא כלומר, שלא 8 נאמר בהם כלל הדין שצריך להימנות על הפסח. ואף שכל אדם 9 הרוצה לאכול מקרבן פסח חייב להימנות עליו מתחילה, מכל 10 מקום יכול אדם להאכיל את בניו ובנותיו הקטנים אף שאינם 11 נמנים על הפסח מקודם, הואיל ואינם יכולים להימנות, שהרי אין 12 להם דעת לזה, והתירו להם את האכילה אף בשלא יהיו מנויים 13 על הקרבן. 14 ולפי זה מתורצת הקושיא שהקשינו על רבי יוחנן, מדוע לא יביא 15 אדם קרבן פסח על חברו, כשם שמביא על בניו ובנותיו הקטנים. 16 כיון שבניו ובנותיו הקטנים אין בהם כלל את הדין להיות מנויים 17 על הפסח, ולכן יכול להביא עליהם קרבן פסח, מה שאין כן אדם 18 גדול שיש לו דין להימנות על הפסח, אי אפשר להביא עבורו קרבן 19 פסח שלא מדעתו. 20 הגמרא מביאה הוכחה שלקטנים אין דין להיות מנויים על הפסח: 21 וּמַמְאִי שֶׁלֹא חִיבָה הַתּוֹרָה אֶת הָאֵב לְהַמְנוֹת אֶת בְּנָיו וּבְנוֹתָיו 22 הַקְטָנִים, מְדַרְשָׁנָן בַּפְּסָחִים (ט"ז), אדם הַאֲמִיר לְבָנָיו כְּשֶׁעוֹלָה 23 לִירוּשָׁלַיִם לְשַׁחֵט אֶת קֶרְבֵּן הַפְּסָח, 'הֲרִינִי שׁוֹחֵט אֶת הַפְּסָח עַל מִי 24 שֶׁעָלָה מִמֶּנּוּ רִאשׁוֹן לִירוּשָׁלַיִם', בֵּינָן שֶׁהַבְּנִים הֵבִן הָרִאשׁוֹן אֶת רִאשׁוֹ 25 וְיֻזְבוּ לִירוּשָׁלַיִם, וְזָכָה בְּהַלָּקָן בְּקֶרְבָּן, וּמְזַבְּהָ אֵף אֶת אֲחָיו עִמּוֹ

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף עח עמוד א התינה א הכפורים לא גרסינן וה"ג שבת דאיכא מנעל מאי מי שרי לעבור במים או דילמא חיישינן דילמא נפקי מכרעיה ואתי לאיתויינהו: ועברוה דרך מלבוש: בנעליהם עברו אותו: סנדל מאי. שאינו יכול להדקו ולקשרו יפה ברגלו כמו מנעל: איקלע להגרוניא ושבת שם: לפירקא. לדרשא דריש גלותא: מדעתיה דריש גלותא. שלא ישנאהו: איבעי לך למירמא סנדל. שהוא רחב: על גבי מינא. שלחלוח הטיט הוי עונג קרוב לרחיצה: מטפחת. מקיאה מים: מלא אסור. שמא ישפכו מים על בשרו: משחל שחיל. פולט מים שבולע טרישטריש"א בלע"ז: דמודריב. מחליק ונשטמ מידו וישפכו המים עליו: מטפחת. סודר כמין כלים נגובים ואני שמעתי דה"ג ערב יום הכפורים מביאין לו מטפחת ומקנה בה ידיו ולמחר פושטה ומעבירה על עיניו והיא לחה קצת מקינוח הידים דאתמול:

דף עח עמוד א. הסתפקו החכמים: (תינה יום הכפורים דליכא מנעל) בשבת, דאיכא מנעל ברגלו של אדם, מאי - האם הותר לו לעבור במים, או שיש לחשוש שתצא הנעל מרגלו ויטלטלה ברשות הרבים.

אמר נחמיה חתניה דבי נשיאה, אנה חזיתיה [-ראיתים] לרבי אמי ורבי אפי דמטו - שהגיעו בשבת לעורקומא דמטא - שלולית מים, ועברוה דרך מלבוש - ועברו אותו כשמונעלם ברגלם.

עוד הסתפקו: תינה שמותר לעבור במנעל, כי יכול להדקו היטב לרגלו ולא יפול, אבל בסנדל שאי אפשר להדקו היטב, מאי איכא למימר - האם מותר לעבור בו. אמר רב ריחומי, אנה חזיתיה לרבינא דעבר בסנדלו דרך מלבוש. רב אשי אמר, בסנדל, לכתחלה לא יעבור.

ריש גלותא, איקלע להגרוניא [שם מקום], לבי רב נתן, ושבת שם. רפרם וכולהו רבנן כדוהו ואתו לפירקא - באו לדרשתו, אבל רבינא לא אתא. למחר, בעי [-רצה] רפרם לאפקוי לרבינא מדעתיה דריש גלותא - להוציא טינה מליבו של ריש גלותא על רבינא, לפיכך אמר ליה רבינא בפני ריש גלותא, מאי טעמא לא אתא מר לפירקא. אמר ליה רבינא, הנה כאיב לי פרעאי - כאבו רגלי, ולא יכולתי לפסוע. טען לו רפרם, איבעי לך למיסם מקאני - היית צריך לנעול נעליים. השיב רבינא, נבא דברעא הנה - על גב הרגל היה הכאב, ולא יכולתי לנעול נעלי. טען רפרם, איבעי לך למרמא סנדלא - היית צריך להניח ברגלך סנדל, שהוא רחב ואינו מכאיב. אמר ליה רבינא, עורקמא דמטא הנה באורחא - שלולית היתה בדרכי, ולא יכולתי לעבור בה בסנדלי. טען רפרם, איבעי לך למעבריה - היית צריך לחצותה כשסנדלך ברגליך בדרך מלבוש. אמר ליה רבינא, וכי לא סבר לה מר להא דאמר רב אשי, סנדל לכתחלה לא יעברו בו במים, שמא יפול.

הגמרא מונה דברים הכלולים באיסור רחיצה ביום הכפורים, אף שאינו רוחץ במים ממש: תני יהודה בר גורגורא, אסור לישיב על גבי מינא [-טיט לח] ביום הכפורים, כיון שהתענוג מהלחות קרוב לרחיצה. אמר רבי יהושע בן לוי, ובמינא מטפחת - אינו אסור אלא בטיט שהיד הנוגעת בו מתלחחת. אמר אביי, ובמטפח על מנת להטפח - אינו אסור אלא כשיש בה לחות כדי ללחח את הנוגע במה שנגע בו.

אמר רב יהודה, מותר להצטנן בפירות - להניח על גופו פירות קרים כדי להתקרר, לפי שתענוג זה אינו חשוב כרחיצה. ואכן, רב יהודה היה מצטנן בקרא - דלעת. רבה היה מצטנן בינוקא - בתינוק, שגופו קר מן הגדול. רבא מצטנן בכסא דבכסא - כוס כסף.

אמר רב פפא, כסא דבכסא, כשהוא מלא עד גדותיו, אסור להתקרר בו, שמא ישפכו המים עליו ונמצא רוחץ ביום הכפורים. ואם הוא חסר, שרי להצטנן בו, שאין לחשוש שמא ישפך. אבל כוס דפתרא - חרס, אידי ואידי - בין מלא ובין חסר, אסור להצטנן בו, משום דמישחל שחיל - החרס פולט מים הנבלעים בדפנותיו, והמתקרר בו הרי הוא כנוגע במים. רב פפא אמר, בכסא דבכסא, אפילו אם היה חסר, נמי אסור להתקרר בו, משום דמודריב - חלק הוא ונשטמ מן היד, ויש לחשוש שישפכו עליו המים.

זעירא בר חמא, אושפזיבנין [-בעל האכסניה] דרבי אמי ורבי אפי ורבי יהושע בן לוי ודכולהו רבנן דקיסרי הנה, שהיו נוהגים להתארח בביתו. אמר ליה זעירא לרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי, בר אריא - בנו של ארי, כלומר בנו של תלמיד חכם, תא אימא לך - בוא ואומר לך, מילתא מעליה דהנה עכיד אבוך - דבר טוב שהיה אביך נוהג לעשות. מטפחת ה"ה לו בערב יום הכפורים, ושורה אותה במים, ועושה אותה - וסחטה בערב יום כפור עד שנעשתה כמין כלים נגובין שהם לחים מעט, ולמחר [ביום הכפורים] היה מקנה בה פניו ידיו ורגליו, ולא חשש בכך לרחיצה. ואילו בערב תשעה באב היה שורה אותה במים ולא סחטה, ולמחר כשהתייבשה מעט מעבירה על גבי עיניו.

המשנה שהשכר הולך דווקא להקדש, ולא אמרה שזורקנו לים
המלח כדרך המשניות בכל מקום, לְמִיָּרָא כִּי הֶקְדַּשׁ – ללמדנו
שדין הקונמות כדין ההקדש, וְהָהֶקְדַּשׁ יֵשׁ בּוֹ מְעִילָה, אַף
הנאסרים מחמת קונמות יֵשׁ בָּהֶן דִּין מְעִילָה, והואיל והמשנה
עוסקת בדבר הדומה להקדש (קונמות), נקטה את אופן איבוד
השכר על ידי נתינתו להקדש.
הגמרא מסיקה, שדין מעילה בקונמות הוא בְּתַנְיָא – תנאים נחלקו
בו. ששינוי בברייתא, האומר 'קֹנָם כְּכֹר' זו הֶקְדַּשׁ שְׂתֵּהָא אסורה
על כל העולם כהקדש, וְאִכְלָה אדם, בֵּין שְׂהוּא אכלה, וּבֵין
שְׂחִבְרֵי אכלה, מְעַל האוכל והיובל להביא קרבן אשם, שכן יש
מעילה בקונמות, וְלִפְיָהּ – היות שהכבד אסורה על כל העולם
כהקדש, יֵשׁ לָהּ גַם דִּין פְּדִיּוֹן, שיכול ליתן דמיה להקדש ותפקע
קדושתה ממנה ותצא לחולין. אבל אם אמר 'כְּכֹר' זו עָלִי
(ל)הֶקְדַּשׁ, שאסרה רק על עצמו, וְאִכְלָה הוא או אחר, הוּא מְעַל,
אבל הִבְרִיז לֹא מְעַל, הואיל ואסרה רק על עצמו, וְלִפְיָהּ אֵין לָהּ
פְּדִיּוֹן – היות שאין ככר זו דומה להקדש, שהרי אינה אסורה על
כל העולם, לכן גם אין קדושתה חמורה כהקדש לענין שיועיל
כדין להפקיע את קדושתה ולהחילה על הדמים. אלו דְּבָרֵי רַבִּי
מֵאִיר. וְהַכְּמִים אִמְרִים, בֵּין כְּךָ וּבֵין כְּךָ – בֵּין שאסרה על עצמו ובין
שאסרה על כולם לֹא מְעַל, לְפִי שְׂאֵין מְעִילָה בְּקוֹנְמוֹת. הרי לפנינו
מחלוקת מפורשת לגבי מעילה בקונמות שלרבי מאיר יש מעילה
ולחכמים אין מעילה.
עד עתה דנה הגמרא במעילה בקונמות בדרך אכילה והפסד,
אמנם בהקדש יש מעילה אף בלא שיהנה ממנה אדם, אלא כל
הנוטל חפץ של הקדש לעצמו מעל בעצם הוצאת החפץ מרשות
ההקדש. ומביאה הגמרא דיון לגבי הוצאת הקונמות מרשות
בעליהם:
אָמַר לִיה רַב אֶהָא בְּרִיה דְּרַב אֲבָיָא לְרַב אֲשִׁי, לשיטת רבי מאיר שיש
דין מעילה בקונמות, אם אמר אדם לחבירו 'כְּכֹר עָלֶיךָ', ולאחר
מכן נָתַנָּה לוֹ – למודר בְּמַתְנָה, ועל ידי שיצאה מרשות המדיר
לרשות המודר נעשתה מעילה כמו שמועלים בהקדש על ידי
הוצאה מרשות לרשות, ויש להסתפק מִי מְעַל בָּהּ, לְמַעַל הַנּוֹתֵן
בזה שהוציאה מרשותו, אי אפשר לומר כן דִּהָא לֹא אֶסְרָא עָלֶיהָ
– הרי מעולם לא נאסרה ככר זו עליו ואין לה קדושה לגבי
שייחשב בה כמועל, שאיסור הנדר חל רק על המודר. ואם נאמר
שְׂלֻמְעוּל הַמְּקַבֵּל, שעל ידי זכירתו בככר יצאה מרשות הקדש, גם
זה לא מתקבל על הדעת, שהרי יָבֹול דְּאָמַר –
@11לה.

יכול המקבל לומר הִיתִיבָא בְּעֵינֵי – בחפצי היתר אני רוצה לזכות,
אבל בְּאִיפְסָרָא לֹא בְּעֵינֵי – בחפצי איסור איני רוצה לזכות. ואילו
היה יודע שככר זו אסורה עליו בהנאה לא היה רוצה לזכות בה,
וזכיה בטעות היא ואינה זכיה, ואם כן הנתניה לא גרמה להוציא
את החפץ מרשות המדיר ואין כאן מעילה.
אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי, אמנם בנתניה זו לא ימעלו הנותן או המקבל,
אולם מְקַבֵּל מְעַל לְכַשְׂוִּיצֵיָא – אם יוציא מעתה ואילך חפץ זה
מרשותו, משום שְׂכַל הַמוֹצֵיא מְעוֹת של הֶקְדַּשׁ לְחוּלִין והוא כְּסָבוֹר
שהינן שְׁל חוּלִין, הוּא מְעַל בהקדש, ולכן אָף זֶה – המקבל את
הקונמות מוֹעֵל בהם לכשיוציאם מרשותו.

הגמרא מקשה על דברי רבא, שאסר למודר ליהנות מהכבד
כשקיבלה במתנה מהמדיר:
אִיתִיבֵיה מברייתא, אָמַר לוֹ רַאבוּן לְשִׁמְעוֹן, הַשְּׂאִילֵי פְּתַתְךָ זו
העומדת לפנינו, אָמַר לוֹ שִׁמְעוֹן, 'קֹנָם פָּרָה זו שְׂאֵנִי קְנוֹי, לְךָ' –
פרה זו שקניתי תיאסר עליך בנדר, או שאמר לו 'נְכִסֵּי עָלֶיךָ' – כל
נכסי יהיו אסורים עליך, ובסיום דבריו התנה שהפרה או הנכסים
יאסרו רק 'אִם יֵשׁ לִי פָּרָה אַחֶרֶת אֶלָּא' – חוץ מזה. וכן ראוּבֵן שאמר
לְשִׁמְעוֹן 'הַשְּׂאִילֵי קְרִדוּמֵךָ, אָמַר לוֹ שִׁמְעוֹן, קֹנָם – יאסר בנדר
קְרִדוֹם זֶה שְׂאֵנִי קְנוֹי, או יאסרו כל נְכִסֵּי (עלי) [עָלֶיךָ], אִם
יֵשׁ לִי קְרִדוֹם אַחֵר אֶלָּא חוּץ מִזֶּה. אם הוברר וְנִמְצָא שְׂשִׁישׁ לוֹ פָּרָה
או קְרִדוֹם אַחֵרִים, ואם כן חל איסור הנדר על אותה פרה או
קְרִדוֹם, או על הנכסים, הדין הוא שְׂבַחֲתִיו של המדיר אֶסוֹר לְמוֹדֵר
ליהנות מהם, ואם מֵת המדיר, או שְׂנַתְנָה לוֹ לְמוֹדֵר בְּמַתְנָה, הִרִיזָה
[המודר] מוֹתֵר ליהנות מהם, משום שלשון הנדר היה 'שֵׁאֵנִי קְנוֹי'
'נכסי', ומשמתו הבעלים אין החפצים קרויים שלהם ושוב אינם
בללל האיסור, וכן כאשר נתן אותם במתנה אינם קרויים עוד
נכסי שלו.
המקשה הֵבִין בדברי הברייתא, שמדובר כשהמדיר עצמו נתנם
למודר במתנה, ואם כן מבואר בברייתא זו שאין למודר איסור
הנאה מחפץ שקיבל במתנה מאת המדיר, וקשה על רבא שפסק
שאסור למודר ליהנות מחפצי המדיר אף כשהמדיר נתנם לו
במתנה.
מתרצת הגמרא, אָמַר רַב אֶהָא בְּרִיה דְּרַב אֲבָיָא, מדובר בברייתא
באופן שְׂנַתְנָה לוֹ החפץ האסור עַל יְדֵי אַחֵר, כלומר שהמדיר נתנה
לאדם אחר, והוא נתנה למודר, ואז מודה רבא שמותר המודר
ליהנות ממנה, כי כבר יצאה מרשות הנודר לפני שקיבלה המודר,
ורק כשנתן המדיר למודר אסור המודר ליהנות ממנה כי לא יצאה
קודם לכן מרשות המדיר.
רב אשי מוכיח כתירוץ זה:
אָמַר רַב אֲשִׁי דִּיקָא נָמִי – מדויק כן בלשון הברייתא, דְּקָתְנִי
'שְׂנַתְנָה לוֹ', כלומר שתיבת 'נתנה' נקראת בחי'ר"ק תחת הנו"ן,
ומשמע שהפרה ניתנה למודר על ידי אחר, וְלֹא קָתְנִי 'שְׂנַתְנָה לוֹ'
בש"א תחת הנו"ן שהיה משמע שהמדיר בעצמו נתן לו את
החפץ. ומוכח כתירוצו של רב אהא בריה דרב איקא שהעמיד את
הברייתא כשנתינה על ידי אחר.
הגמרא דנה אם יש מעילה בנדרים:
בְּעָא מוֹיֵנָה – שאל רַבָּא מִרַב נַחֲמָן, יֵשׁ מְעִילָה בְּקוֹנְמוֹת או לֹא –
נדר שנאסר בלשון קונם יש בו מעילה או לו, וכגון אמר קונם ככר
זה, כיון שהתפיס בקרבן עשאו בקרבן ואם נהנה ממנה נתייב
באשם מעילה כמועל בקדשים, או שאין מעילה
אלא בהקדש שאסור על כל העולם, ולא בנדרים שאינם אסורים
אלא על המודר.
רב נחמן משיב ספק זה נפשט מהמשנה:
אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן, הַנִּיתוּיָהּ – שניתם כבר דין זה במשנתנו (לג),
שלגבי הדין שמותר למדיר להשיב למודר את אבידתו, כתוב
במשנה מְקוֹם שְׂנוּמְלִין עָלֶיהָ שְׂכָר – שמשויבי האבידות היו מקבלים
שכר על טרחתם בהשבה, והמחזיר [המדיר] מותר על זכותו
ליטול שכר זה, אסור למודר להשאיר אותו שכר אצל, כי הוא
נהנה בכך מהמדיר, אלא תִּיפּוּל הַהֲנָאָה לְהֶקְדַּשׁ. ומה שנטקה

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שבת קודש עמ' א

הוא מויעל לחוס. ולכן אין מבקרים את חולי העין, כי בעת הביקור
משוחחים עם החולה והרי הדיבור אינו טוב לו, וכן מיחוש הראש
גם כן טבעו שהדיבור אינו טוב לו, ולעומת זאת טוב לבקר מי שיש
לו חוס, שהדיבור יפה לו.
הגמרא מביאה מימרא נוספת בענין החוס:
אָמַר רַבָּא הָאֵי אִישְׁתָּא – החוס של חולי, או לֹא – לולא דְּהוּא
פְּרוּוֹנְקָא דְּמִלְאָכָא דְּמוֹתָא – שליח של מלאך המות, משום שעל
ידי החוס אנשים מתים, מְעַלִי – הוא טוב לחולה

רק למי שחלצתו חמה, למעט שאין מבקרין את שלשת החולים
הללו.
הגמרא מבררת מדוע אין מבקרים את אלו:
בְּשִׁלְמָא מַה שאין מבקרים חוֹלֵי מְעֵיִים טעמו מובן, מְשוּם כִּיפּוּסָא –
מפני הבושה, שפעמים הם צריכים לנקביהם, ואם יארע כן בשעה
שהיו המבקרים בביתם יבואו לידי בושה, אֶלָּא חוֹלֵי הַעֵין וּמְחוּשֵׁי
הָרֵאשׁ מֵאִי מְעַמָּא אין מבקרין אותם. מבארת הגמרא, מְשוּם דְּרַב
יְהוּדָה – משום מאמרו של רב יהודה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, דִּיבּוּרָא
קְשִׂיָא לְעֵינָא – הדיבור אינו טוב לחולי העין, וְיַמְעָלִי לְאִישְׁתָּא – אך

1 **איתבייה** וכו' השאילני פרתך הקניה. פרה המונחת בפניהם. **קונם** פרה שאני קני
 2 עליו. קונם עליו פרתו זו אם אני קניתי אלא פרה זו, או שאוסר עליו כל נכסיו אם יש לו
 3 פרה אלא זו. **בחייו** אסור. אם נמצא שיש לו פרה אחרת, או קורדום אדר. **מת** או
 4 שנתנה לו במתנה דרי זה מותר. משום דכי מת או שנתנה לו במתנה - לא פרתו ולא קרדומו
 5 ולא נכסיו וכו'. וקס"ד שהמדיד נתן למודר, ואפ"ה

6 **איתבייה: אמר לו** "השאילני פרתך", **אמר לו**: "קונם
 7 **פרה שאני קניו** ק"ד" **נכסי עליך אם יש לי פרה אלא**
 8 **זו**". "השאילני קרדומו", **אמר לו**: "קונם קרדום שיש
 9 **לי שאני קניו**" **נכסי עלי אם יש לי קרדום אלא זה**,
 10 **ונמצא שיש לו**; **בחייו** - אסור, **מת או שנתנה לו**
 11 **במתנה** - הרי זה מותר! **א"ר אחא בריה דרב איקא**:
 12 **שניתנה לו על ידי אחר**. **א"ר אשי**: דיקא נמו, דקתני
 13 **"שניתנה לו"**, **ורא קתני שנתנה לו**. **בעא מיניה רבא**
 14 **מרב נחמן**: **יש מעירה בקומות או לא? אמר ליה**,
 15 **תניתוה: מקום שנותנין עליה שבר** - תיפול הנאה
 16 **להקדש. למימרא** - כי הקדש, מה הקדש יש בו
 17 **מעירה אף קומות יש בהן מעירה**. **כתנאי**, "קונם כפר
 18 **זו הקדש" ואכ"ה, בין הוא ובין חבריו** - מעל, **לפיכך**
 19 **יש לה פדיון**. **כפר זו עלי הקדש" ואכ"ה** - הוא
 20 **מעל, חבריו לא מעל, לפיכך אין לה פדיון, דברי ר'**
 21 **מאיר**. **וחכ"א**: **בין קד ובין קד לא מעל, לפי שאין**
 22 **מעירה בקומות**. **א"ר רב אחא בריה דרב אימי** **לרב**
 23 **אשי**: **"כפרי עליך" ונתנה לו במתנה, מי מעל? למעול**
 24 **נותן** - **הא לא אסירא עליה, למעול מקבל יכור**
 25 **דאמר: היתירא בעיתי, איסורא לא בעיתי**. **אמר ליה**:
 26 **מקבל מעל כששויצא, שפר המוציא מעות הקדש**
 27 **חוליו, כסבור שר חוליו הוא** - **מועל, אף זה מועל**.
 28 מתני'

29 בקומות. דהא רב נחמן פשיט ליה לרבא ממתניתין שיש מעילה. ובפ' "שבועות שתיים בתרא"
 30 (דף כז:) נמי מפכינן דר"מ לרבנן. הלכך ק"ל דיש מעילה. וק"ל נמי דקונם כללי יש לו פדיון.
 31 ומסתפקא לי מאן דמעל בקומות או מי שיתיר הוא קונם לבתר דמעל, כהקדש שיוצא
 32 לחולין ע"י מעילה. **בברי** עליו ונתנה לו במתנה מי מעל. כלומר, מי מעל בנתנה זו: דכיון
 33 דיש מעילה, כי הוי דאמר בהקדש דנטל אבן או קורה של הקדש מעל, אע"פ שלא הוציאה
 34 - הבא נמי, מכיון שזכה בה שייכא מעילה, שייצא מרשות אוסר ונכנסה לרשות מקבל.
 35 **למעול** נותן הוא לא אסרה עליה. ומכאן תשובה להרמב"ם ד"ל שכתב (בפרק). המדיד את
 36 תבירו והאכילו - לוקח משום "לא יחל דבר", כמו שכתבתי למעלה בפ' זאלו מותרים.
 37 **למעול** מקבל יכול דאמר התירא בעינא איסורא לא בעינא. שאילו היה יודע שהוא של
 38 איסור - לא היה רוצה לזכות בה. ונמצא זכיה בטעות, ואינה זכיה. ואע"ג דבמוציא מרשות
 39 הקדש אפשר דאפי' בטעות מעל - שאני הבא שהוא לא הוציאה, אלא חבירו הוציאה והו
 40 לא עשה אלא שקבלה. **אמר** ליה מקבל מעל לכשיוציא. כלומר, מהשתא אין אחד מהם
 41 מועל מהדך טעמי דאמרת. אלא מיהו, לכשיוציא - מעל. נהי דגבי זכיה אמרינן דכיה
 42 בטעות היא, לכשיוציא לא אמרינן הכי, מידי דהוה אכל מוציא מעות הקדש לחולין.
 43 **ירושלמי** נדרן מה הכבר מהו לחמם בו את ידיו? ולא איפשיטא.
 44 מתני'

1 ה"ג **קונם פרה שאני הנאה** לך. והכי משמע: קונם יהו עליו שאר פרות שיש לי שאני
 2 מזנה לך. כלומר, שאין לי פרה אחרת, וזו שיש לי איני משאילך. שזו לא רצה להשאיל.
 3 והאחרות אסורות עליו בנדר. או שאמר לו: נכסי אסורין עליך אם יש לי פרה אחרת אלא
 4 זו, ונמצא שיש לו פרה אחרת - אסור לישאל ליהנות. קונם קורדום שיש לי שאני קניו.
 5 כלומר, שלא קניתי קורדום אחר, וזה איני

6 משאילך שאני צריך לו. או שאמר לו: קונם נכסי
 7 יהו אסורים עלי אם יש לי קורדום אחר אלא זה,
 8 ונמצא שיש לו קורדום אחר. בחייו אסור. בעל
 9 הקורדום אסור ליהנות מנכסיו כל ימי חייו. אי
 10 נמי, בחייו מדיד אסורין נכסיו על המודר. מת'
 11 המשאיל. או שנתנה לו במתנה. למודר. אמר לן
 12 המורה: האי דקתני מת - לא קאי אסיפא כלל,
 13 דהכי מצי קתני אסיפא? [דהא] קתני "נכסי עלי",
 14 מת או שנתנה לו במתנה - הרי זה מותר. מי
 15 מותר? הרי אנפשיה קאמר. אלא אירשא קתני,
 16 אי-השאילני פרתך", שאם מת המדיד - מותר
 17 בפרה או בנכסיו של מדיד, דהא אמר "נכסי"
 18 ומאחר שמת - לא נכסה ידידה אינון, והכא
 19 נמי אם ניתנו לו במתנה. ואמר לן המורה, דכ"ה:
 20 "שאני הנאה שאינו קניו" - כינוי לשון בני אדם
 21 (והן שרי), דהכי היו נודרים בירושלים, ובגדלים
 22 הלך אחר לשון בני אדם. קתני שניתנו לו במתנה
 23 הרי זה מותר, וקשיא לרבא, דאמר: אע"ג דיהיב
 24 ליה במתנה - אסור. אמר לך רבא הכא במאי
 25 עסקינן כגון שנתנה לו על ידי אחר. שבעל
 26 הפרה נתנו לאחר, ואותו אחר נתנו לשואל.
 27 ולהכי מותר, שכבר הוציאה משאיל מרשותו
 28 כשנתנה לאחר. אבל היכא דאמר ליה "כבדי
 29 עליך" ולא נתנה לו על ידי אחר, הואיל ולא
 30 יצאת מרשותו קודם לכן - אסור. ולא דמי
 31 להיכא דאיגבה מיניה, משום דהיכא דאיגבה
 32 מיניה, הואיל ושלטא מדעתו דבעל הכבר יצא
 33 מרשותו - כעודה בידו דמי, ואסור. אבל היכא
 34 שנתנה לו במתנה על ידי אחר - יצאת מרשותו
 35 מדעתו. ולא קתני שנתנה לו. דמשמע שהוא עצמו נתנו לו. יש מעילה בקומות. היכא
 36 דאמר "קונם ככר זה" ואכלו, מי הוי כהקדש מעליא דיש בו מעילה, ומעל, או לא?
 37 [תניתוה מקום] שנוטלין עליה שבר. ומודר היינו דאמר "קונם", ומדמי ליה להקדש. קונם
 38 ככר זה הקדש. שאמר בלשון הקדש ובלשון קונם. והוא הדין נמי לא אמרה אלא בלשון
 39 קונם. בין הוא בין חבירו מעל. שהרי הקדישה סתם אכולי עלמא. לפיכך, הואיל ויש בה
 40 מעילה - יש בה פדיון ויצאה לחולין, דהוי כשאר הקדש. אמר זו עלי הקדש. כיון דאמר
 41 "עלי" - עליה דידיה שוויה הקדש, והוא מעל, אם אכל חייב לשלומי. חבירו לא מעל.
 42 דלא אסרה אלא על עצמו, ובגו חבירו הוי בחולין. לפיכך אין לה פדיון. שהוא עצמו אין
 43 יכול לפדותה לעולם, שהרי אמר "עלי" ולא על אחר, ואחר אין יכול למעול בה. בין כך
 44 ובין כך. בין אמר סתם בין אמר "עלי" - לא מעל בין הוא ובין חבירו, אף על פי שאמר
 45 הקדש, כיון דאמר נמי קונם - שאין מעילה בקומות. מי מעל. אליבא דמאן דאמר יש
 46 מעילה בקומות קבעי. הא לא אסירא עליה. ונותן. התירא ניהא לי דתיבי לי איסורא
 47 לא בעיתי. כלומר, דבתורת היתר קבלתיה ממך, ולא בתורת איסור. וכסבור של חולין הן
 48 מעל, אע"פ, הכי נמי אף זה המקבל אע"פ שסבור זה המקבל שהיתר הוא. כי אכלה -
 49 מעל.

אגרות קודש

[כ"ט סיון תשי"ג]

...נהייתו למי"ש ע"ד המקוה שהכל בטוב, ולפלא שלא הזכיר באיזה אופן נקוו המים, אם מי גשמים או כו' - ובהתאם למה שכתבתי לכת"ר שי' מכבר. ובודאי ימלא במכתבו הבא...

רדרים. אין בין המודר - פרק רביעי דף לה עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רש"י

מתני' תורם את תרומתו ואת מעשרותיו לדעתו. מפרש בגמ' לדעתו דמאן. ומקריב עליו. אי האי מדיר כון הוא. קני' זבין קני' וזבין קני' יולדות. לפי שכל אלו מביאין שתי תורים קראם כן. ובלמדו מדרש. דמצות לאו ליהנות ניתנו. ולא ילמדנו מקרא. בגמ' מפרש שטמא. גמ' איבעיא להו הני כהני שלוחי דידן הם. אע"ג דבפ"ק דקדושין (ף ק:)

אסיק רב הונא דשלוחי דרחמנא ניהו, דאי ס"ד שלוחי דידן ניהו מי איכא מידי דאגן לא מציען למיעבד ואינהו עבדי? אפילו הכי בעי הכא למיפשטא ממחני' או ממרייתא. הא קמהני ליה. וכיון דעביד שלוחותיה - מהני ליה הוא. דבשלמא אי שלוחי דשמיא ניהו, אע"ג דשרי' ליה בהאי קרבן למיכל בקדשים - אין זה אלא גרמת הנאה בעלמא, ושרי' וליטעמין. דבעית למיפשט ממחני', ליתני: מקריב עליו קרבנות. אלא מחוסר כפרה שאני. כלומר, ואדרבה, תפשוט לאידך גיסא. דכיון דתנא מחוסרי כפרה בלחוד, דאין צריכין דעת - משמע דוקא הני, משום דכיון דאין צריכין דעת - ודאי כון לאו שלוחותן קעביד. אבל בשאר קרבנות הצריכין דעת - שלוחי דידן ניהו. דאי לא - ליתני: מקריב עליו קרבנות, והוה רבואת טפא. ומיהו, לא מיפשטא בעיין לגומר, דאיכא למימר דתנא מחוסרי כפרה לאשמעי' רבואת, דאע"פ שמתירו לאכול בקדשים שרי, וכל שכן בשאר קרבנות. ומדרי' יוחנן נמי, דאמר הכל צריכין דעת, לא מייפשטא בעיין לומר דשלוחי דידן ניהו. דאיכא למימר דרחמנא שוינהו לכהני שלוחין - כל היכא דאיכא דעת בעלים. הו"ן ממחוסרי כפרה. וב ובה ומצורע ומצורעת ויולדת, ובכולהו כתיב "תורת". וקרי להו מחוסרי כפרה - משום שאסורין ליכנס למקדש ולאכול בקדשים עד שיביאו כפרתן. והני, כיון דאין קרבנא לכפרה - אין צריכין דעת. אבל כל שצריכין כפרה על חטא - צריכין דעת. שנאמר זאת תורת הוב בין גדול בין קטן, וכי היכי דאדם מביא קרבן על בנו קטן שאין לו דעת - הכי נמי שלא מדעתו על חבירו. אלא מעתה לרבי יוחנן. דס"ל "תורת"

מתני' תורם את תרומתו וכו'. מפרש בגמרא. [ומקריב עליו]. אם היה כהן אותו שנדר שלא יהנה ממנו - יכול להקריב עליו קני' זבין קני' וזבין קני' וכו'. גמ' הני כהני. שמקריבין קרבנות. שלוחי דידן. דבעלי קרבן. הא קא מהני ליה. שלוחי לכפר כפרתו, ואיהו הדירו שלא יהנה ממנו. אלא. מדקתני: מקריב עליו קני' זבין וכו' - ש"מ דשלוחי דשמיא ניהו. [וליתעמין]. אם כן דשלוחי דשמיא ניהו - ליתני סתם מקריב עליו קרבנות. אלא מדלא קתני אלא קני' זבין וכו' - ש"מ דשלוחי דידן ניהו, ודקשיא לן. הא קמהני ליה - תריץ: לא קמהני ליה, דבמחוסרי כפרה שאני, כי הני דמתני'. דא"ר יוחנן הכל צריכין דעת. כל הקרבנות צריכין שיהו מקריבים בעלים, חוץ ממחוסרי וכו'. על בניו ועל בנותיו הקטנים. כשון מחוסרי כפרה, דכתיב "זאת תורת הוב" וגו' ונשים שמביא קרבן עליו - אע"פ שאין להם דעת הם. הכי נמי גדולים אין צריכין להביא כפרתן לדעתן. הלכך הואיל ומקריב עליו שלא לדעתו - לא מהני ליה, דהא לא ידע, ומותר. אלא מעתה לר' יוחנן, דמפיק מ"זאת תורת הוב" בין גדול בין קטן, הבא נמי מצי למימר מהאי קרא נמי. שפא התעבר ותמות. דאי. אלמא לאו בת לידה היא. אמר לך רבי יוחנן. הווא "זאת תורת היולדת" לא מרבי לה לקטנה, אלא בגדולה מיירי, וקא מרבה אפילו יולדת שוטה. שכן אדם מביא קרבן עשיר אפילו על אשתו שוטה. אדם מביא קרבן עשיר על אשתו. בין פקחת בין שוטה, ולא אמרינן דאע"פ שנשאת לעשיר - עניה היא, דמה שקנתה אשה קנה בעלה. אלא כל הקרבנות שחיבת מביא עליה. שכך כתב לה ואחריות כו'. דככי משמע אחריותא עלי. וכי היכי דהאי מביא קרבן על אשתו יולדת אפילו שוטה, הכי כל מחוסרי כפרה - אין צריכין דעת, ולעולם שלוחי דידן ניהו.

מתני' ותורם את תרומתו ומעשרותיו לדעתו, ומקריב עליו זבין קני' וזבין קני' יולדות ומאנות. ומלמדו מדרש הקכות ואגדות, אב"ל לא ילמדנו מקרא. אב"ל מלמד הוא את בניו ואת בנותיו מקרא. גמ' איבעיא להו: הני פהני, שלוחי דידן הוו או שלוחי דשמיא? קמאי נפקא מינה - למודר הנאה. אי אמרת שלוחי דידן הוו - הא מהני ליה, ואסור. ואי אמרת שלוחי דשמיא - שרי. מאי? ת"ש, דתנן: מקריב עליו קני' זבין כו'. אי אמרת שלוחי דידן - קא מהני ליה! וליטעמיה, ליתני: מקריב עליו קרבנות! אלא, מחוסרי כפרה שאני. דא"ר יוחנן: הכל צריכין דעת, חוץ ממחוסרי כפרה, שפיה אדם מביא קרבן על בניו ועל בנותיו הקטנים, "זאת תורת הוב" - בין גדול בין קטן. אלא מעתה לר' יוחנן "זאת תורת היולדת" וגו' - בין קטנה ובין גדולה, קטנה בת לידה היא? והא תני רב ביבוי קמיה דרב נחמן: שלש נשים משמשות במוך: קטנה, ומעוברת, ומניקה. קטנה - שפא תתעבר ותמות! התיא "זאת תורת היולדת" - בין פקחת בין שוטה, שפן אדם מביא קרבן על אשתו שוטה, כדברי רבי יהודה. דתניא, רבי יהודה אומר: אדם מביא קרבן עשיר על אשתו, וכך קרבנות שתייבת. שפך בותב לה: ואחריות דאית ליה עלי מן קדמת דנא. מתב

אם

אחי לרביי קטן, "זאת תורת היולדת" מאי איכא לרביי? אלימא בין גדולה בין קטנה - הא תני רבי ביבי וכו' משמשות. במוך. חייבת לשמש במוך משום סכנה, שפא תתעבר ותמות. אלמא לא משכחת לה יולדת שהיא קטנה. וכי תימא: מאי קושיא? הא אסיקנא בפ"ק דיבמות (ף יג:) דשמת תמות קאמר, ואפשר נמי דלא מייאתא איכא למימר: מאן דסבר הכי התם ס"ל דבנים הרי הם קטנים, אי נמי עדיפי מסמינים, הלכך גדולה היא. ולא משכחת קטנה שלד. ההיא זאת תורת היולדת בין פקחת בין שוטה שכן אדם מביא קרבן על אשתו כר' יהודה כלומר, אי לא אשכחן דאדם מביא קרבן על אשתו - לא הוה מריבין שוטה, דלמאן קא מוהר רחמנא? בשלמא בקטן - לאבוא קא מוהר, אלא שוטה למאן? אבל השתא דאמר רבי יהודה דאדם מביא קרבן על אשתו - איכא לאוקמי קרא "זאת תורת" לילדת שוטה. שאין אנו צריכין דעתה אלא דעת הבעל, כיון שהיא מביא קרבנותיה. ה"ג: דתניא אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל קרבנות שהיא חייבת א"ר יהודה לפיכך אם פטרה אינו חייב באחריותן שכך תובנת לו אחריות דאית לי עליך מן קדמת דנא. וד"פ: אדם מביא קרבן עשיר על אשתו. שאע"פ שכל אשה שיש לה בעל לא היא עשירה, שהרי כל מה שקנתה אשה קנה בעלה, אפ"ה כיון שבעלה עשיר - מביא בשבילה קרבן עשיר בקרבנות שהיא בעולה ויורד, לפי שהבעל חייב בקרבנות אשתו. וכן כל קרבנות שהיא חייבת, למעוטי נדריה ונדבותיה. ר' יהודה אומר: לפיכך אם פטרה, כלומר שגרשה - אינו חייב באחריותן. שכך תובנת לו בשובר שהיא עושה לו בשעת גירושין מכתובתה, כותבת לו שהיא מוחלת כל אחריות שיש לה עליו מקדם לכן, ויש בכלל לשון זה אפילו קרבנות, דר' יהודה דריש לשון הדיוט. ומעבא ילפינן לה בפ' "המקבל" (נ"מ ק:). והא דאמר הכא: שכן מביא אדם קרבן על אשתו כר' יהודה - לאו דוקא כר' יהודה, דהא תני רישא חטמא אדם מביא קרבן עשיר על אשתו. אלא משום דלא ידעינן מאן נידו ת"ק, ור' יהודה איירי בה - תלינן לה לדידיה.

מתב

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג ניסן, תשי"ג
ברוקלין.
שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו המודיע שקבל רשיון לנהוגות, ויה"ר מהשי"ת שיזמין לו פרנסתו בהרחבה וירבה בקביעות עתים בתורת הנגלה ובתורת החסידות מתוך מנוחה ובמילא ינהא את גופו ואת נה"ב שיאתימו להכוונה וכפי המבואר בתורת החסידות בארוכה.

בברכה לפרנסה בגשמיות וברוחניות.

משנה

61 כמו דאמר רבי יוחנן, שהכל – כל הקרבנות צריכין דעת של
 62 הבעלים, הואיל והם באים לכפרה על חטא, בהכרח שיהיו מדעת
 63 הבעלים, הוין ממוחזקין בפרה – קרבנות כאלו שאינם באים לכפר
 64 על חטא, אלא כדי להתיר את בעליהם לאכול קדשים ולהכנס
 65 למקדש, שמאחר וקרבנות אלו לא מכפרים עליו כשאר קרבנות,
 66 אפשר להביאם גם בלי דעת הבעלים, ולכן ודאי שגם אין הכהן
 67 המקריב אותם נחשב שליח של הבעלים.
 68 ומביא רבי יוחנן ראייה לדבריו, שהרי אדם מביא קרבן על פניו ועל
 69 פניו וקנין וזכות – זוג ציפורים שחייבים להביא בטהרתם. או
 70 קנין יולדות, או תפלות ופסולות, ואין בזה איסור, הואיל ואין
 71 המודר נהנה מהמדייר בהקרבנתם הנאה האסורה עליו. ואף מה
 72 שהותר לאכול בקדשים מחמת הקרבן, אין זה אלא גרם הנאה
 73 ומותר.
 74 וכמו כן מלמדו – מותר המדייר ללמד את המודר מדרש או הלכות
 75 ופסולות, ואין הנאה זו אסורה על המודר, הואיל ולימוד תורה הוא
 76 מצוה, ומצוות לאו ליהנות ניתנו. ואף מה שלימדו בחינם אינו
 77 נחשב הנאה, כיון שאסור לאדם ליטול שכר על שלימד את חבירו
 78 מדרש או הלכות ואגדות, ואם כן המודר לא הריח ממון. אצל לא
 79 ילמדו – המודר את המדייר מקרא במקום שנטלים שכר על
 80 לימוד המקרא. שהואיל והתירו ליטול שכר על לימוד זה, אם
 81 ילמדו בחינם נמצא שהוא מהנה אותו. אצל מלמד הוא את פניו
 82 ואת פניו של המודר מקרא, שלאביהם המודר אין הנאה בזה,
 83 ואף שיש עליו מצוה ללמד את בניו ובנותיו תורה, והמדייר עושה
 84 זאת עבורו, אין זו הנאה שהרי מצוות לאו ליהנות ניתנו, וגם אין
 85 הוא נחשב שמהנה אותו במה שמנע ממנו את הטירחה שבלימוד
 86 בניו, שהרי זה גרמא בעלמא, וגרם הנאה מותרת.
 87
 88
 89
 90 מתרצת הגמרא, שהיא – הפסוק 'זאת תורת הילדת' בא לרבות
 91 שדיני קרבן היולדת חלים בין על יולדת פקחת ובין על יולדת
 92 שופה, שכן אדם מביא קרבן על אשתו שופה, ודין זה הוא כדברי
 93 רבי יהודה. דתניא בברייתא, רבי יהודה אומר, אדם מביא קרבן
 94 עשיר על אשתו – אדם עשיר שאשתו התחייבה בקרבן 'עולה'
 95 ויורד', כלומר קרבן שחלו אדם בעליו הוא עשיר או עני, שהעשיר
 96 מביא קרבן גדול, והעני מביא קרבן קטן, בעלה מחויב להביא
 97 עליה קרבן עשיר, הואיל והוא עשיר. ואף שאשתו נחשבת 'עניה',
 98 שהרי אין לה נכסים של עצמה, וכל נכסיה שייכים לבעלה, מכל
 99 מקום מכיון שבעלה מחויב בקרבנותיה, הוא חייב להביא לפי
 100 עושרו. וכמו כן מחוייב הבעל להביא את כל הקרבנות שהיא
 101 חייבת, כגון חטאות ואשמות שלה, משום ששך פותח לה הבעל
 102 בכתובה, 'אחריות דאית ליה עלי מן קרמת דנא' – אני מתחייב
 103 לשאת בכל החיובים שעליך, ולהביא בעבורך את כל הקרבנות
 104 שיש עליך חיוב להביאם, ואפילו אלו שהתחייבת בהם קודם
 105 הנישואין.
 106 ולפי זה אפשר להעמיד את הפסוק 'זאת תורת' לרבות את
 107 קרבנותיה של אשה שוטה שילדה, שהבעל צריך להביא עליה את
 108 הקרבן אף שאין לה דעת, והוא מביא בלי דעתה, כיון שהחיוב הוא
 109 עליו.
 110 דתניא בברייתא, אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכל
 111 קרבנות שהיא חייבת. אמר רבי יהודה, לפיכך אם פתרה –אם גירש
 112 אותה אינו חייב באחריותן של קרבנותיה, משום ששך היא פותחת
 113 לו בשובר שהיא נותנת לו כשהוא פורע לה את כתובתה בשעת
 114 הגירושין, ובו היא כותבת שהיא מוחלת ופוטרת אותו מעכשיו
 115 מחיובי הכתובה, 'אחריות דאית לי עלי מן קרמת דנא' – כל
 116 החיובות שיש לי עליך ו-שאתה חייב לעשותם עבורי, שוב אינך
 117 חייב לי אותם. ובכלל זה גם חוב הקרבנות שהיה חייב הבעל
 118 להביא בעבורה, כלומר אלו שהיא התחייבה בעת שהיתה אשתו.
 119 לעיל (לה) הסתפקה הגמרא האם הכהנים הינם שלוחי דידן או
 120 שלוחי דשמיא, וכעת מקשה הגמרא על הצד שהכהנים הם שלוחי
 121 דידן;

1 המשנה מפרטת דינים נוספים המותרים או אסורים במודר הנאה:
 2 ותורם – מותר המדייר לתרום את תרומתו ומעשרותיו של המודר.
 3 כלומר, שנטל המדייר מפירותיו של המודר, ותורם או מעשר מהם
 4 על פירות אחרים של המודר, ועושה זאת לידעתו של המודר. וכן
 5 אם המדייר הוא כהן, מקריב עליו – על המודר את קרבנותיו, כגון,
 6 קנין וזבין וקנין זבות – זוג ציפורים שחייבים להביא בטהרתם. או
 7 קנין יולדות, או תפלות ופסולות, ואין בזה איסור, הואיל ואין
 8 המודר נהנה מהמדייר בהקרבנתם הנאה האסורה עליו. ואף מה
 9 שהותר לאכול בקדשים מחמת הקרבן, אין זה אלא גרם הנאה
 10 ומותר.
 11 וכמו כן מלמדו – מותר המדייר ללמד את המודר מדרש או הלכות
 12 ופסולות, ואין הנאה זו אסורה על המודר, הואיל ולימוד תורה הוא
 13 מצוה, ומצוות לאו ליהנות ניתנו. ואף מה שלימדו בחינם אינו
 14 נחשב הנאה, כיון שאסור לאדם ליטול שכר על שלימד את חבירו
 15 מדרש או הלכות ואגדות, ואם כן המודר לא הריח ממון. אצל לא
 16 ילמדו – המודר את המדייר מקרא במקום שנטלים שכר על
 17 לימוד המקרא. שהואיל והתירו ליטול שכר על לימוד זה, אם
 18 ילמדו בחינם נמצא שהוא מהנה אותו. אצל מלמד הוא את פניו
 19 ואת פניו של המודר מקרא, שלאביהם המודר אין הנאה בזה,
 20 ואף שיש עליו מצוה ללמד את בניו ובנותיו תורה, והמדייר עושה
 21 זאת עבורו, אין זו הנאה שהרי מצוות לאו ליהנות ניתנו, וגם אין
 22 הוא נחשב שמהנה אותו במה שמנע ממנו את הטירחה שבלימוד
 23 בניו, שהרי זה גרמא בעלמא, וגרם הנאה מותרת.
 24

גמרא

25 הגמרא מסתפקת בשליחות מי עושים הכהנים את העבודה בבית
 26 המקדש:
 27 איבעיא להו – נסתפקו בבית המדרש, הני פתני – הכהנים
 28 המקריבים את הקרבנות בבית המקדש, שלוחי דידן הו – האם הם
 29 נחשבים שלוחים שלנו ובעלי הקרבן, הואיל ולבעל הקרבן יש
 30 תועלת מההקרבה, ולמענו הם עושים אותה, או שהם נחשבים
 31 שלוחי דשמיא – שלוחי השמים, כלומר, שבשליחות הקדוש ברוך
 32 הוא הם עובדים בבית המקדש.
 33 הגמרא מבררת, למאי נפקא מינה – איזו הלכה תלויה בספק זה.
 34 ומבארת, לאדם שהוא מויד הנאה מכהן פלוני, האם מותר לכהן
 35 זה להקריב בעבורו את קרבנותיו או לא, אי אפרת השלוחי דידן
 36 וזו להקריב בעבורו את הקרבנות נחשבים שלוחי דידן, הא פתני ליה
 37 –הרי הכהן תאמר את המודר בזה שעושה את שליחותו להקריב
 38 את הקרבן, ואסור. ואי אפרת – ואם תאמר שהם נחשבים שלוחי
 39 דשמיא, שרי – מותר אותו כהן להקריב בעבורו, שהרי אינו עושה
 40 שום שליחות עבור המודר אלא לשמים.
 41 שואלת הגמרא, מאי – מה התשובה לספק זה. ופושטת, תא שמע
 42 – בא ושמע ראייה שהכהנים נחשבים שלוחי דשמיא, דתני
 43 במשנתנו, מקריב עליו קנין וזבין כו', אי אפרת – אם תאמר
 44 שהכהנים נחשבים שלוחי דידן, הלא קא פתני ליה – הוא מהנה את
 45 המודר בזה שמקריב בעבורו את הקרבן ועושה את שליחותו,
 46 והיה לנו לאסור למדייר להקריב את קרבנות המודר. אלא מוכח
 47 שהכהנים נחשבים שלוחי דשמיא, ולכן מובן מדוע מותר להקריב,
 48 שהרי הכהן עושה זאת לשמים, אלא שאגב זה נגרמת למודר
 49 הנאה שהוא מותר לאכול בקדשים, ואין זו אלא גרמא הנאה.
 50 הגמרא דוחה את הראייה שהכהנים הם שלוחי דשמיא:
 51 ולישמיה – לפי מה שאמרת שיש ללמוד מהמשנה לענין זה, אם
 52 כן ליתני – היה צריך להיות כתוב במשנה 'מקריב עליו קרבנות'
 53 בסתם, ומדוע נקטה המשנה דווקא קרבנות של זב וזבה ויולדת,
 54 המעובבים מלהכנס למקדש ולאכול בקדשים, שקרבנם אינו בא
 55 לכפרה על חטא אלא כדי להתירם בקדשים, אלא על כרחך
 56 שמוחזקין בפרה שאני – אין דינם שוה לשאר קרבנות, ובדווקא
 57 נקטה המשנה קרבנות אלו, שאף שבשאר קרבנות יהיה אסור
 58 המדייר להקריב בעבור המודר וכיון שהכהנים הם שלוחי דידן,
 59 מכל מקום קרבנות אלו יכול הוא להקריב בעבורו. והטעם הוא

59 מוכח שאין צריך בהקרבת קרבנות אלו את דעת בעליהם.
 60 מדברי רבי יוחנן למדנו שאפשר ללמוד 'אפשר משאי אפשר',
 61 כלומר, שאפשר ללמוד שאין צריכים דעת בעלים ובקרבנות של
 62 מחוסרי כפרה, אף באופן שהבעלים הם גדולים ויש להם דעת,
 63 מזה שמקריבים את הקרבן בלי דעת בעלים מחמת שאין להם
 64 דעת, כגון שהם קטנים וכדומה. ולא אומרים שיש חילוק בין
 65 'אפשר' לבין 'אי אפשר', שבקטנים 'אי אפשר' להקריב עם דעת,
 66 ויתכן שרק משום כך התיירו להקריב בלי דעת, מה שאין כן במקום
 67 שיש להם דעת, ו'אפשר' להקריב עם דעת הבעלים, שמא לא
 68 יהיה מותר להקריב בלא דעתם.
 69 הגמרא מקשה על יסוד דבריו של רבי יוחנן ש'דנים אפשר משאי
 70 אפשר':
 71 אָלָא מַעֲתָה שאפשר לדון מקרה ש'אפשר' ממקרה ש'אי אפשר',
 72 אם כן קשה, שִׁבְיָא אָדָם תַּפְּאֵת חֲלָב עַל חֲבִירוֹ שלא מדעתו, שָׁבֵן
 73 אָדָם מִבֵּיא קָרְבַּן עַל אִשְׁתּוֹ שׁוֹמֵה, כְּדַבְּרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וכשם שמביא
 74 קרבן על אשתו השוטה בלי דעתה, כך יוכל להביא קרבן על
 75 חבירו בלי דעתו, ואם כן אֲלֵמָּה (-מדוע) אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שאם
 76 הִפְרִישׁ תַּפְּאֵת חֲלָב עַל חֲבִירוֹ שלא מדעתו, לֹא עָשָׂה כְּלוּם.
 77 מתרצת הגמרא, באמת לא מצינו הבאת חטאת חלב במקום ש'אי
 78 אפשר' שיהיה בו את דעת הבעלים, שכן את מה שמצאנו שלרבי
 79 יהודה אדם יכול להביא חטאת חלב על אִשְׁתּוֹ שׁוֹמֵה, יש לברר –
 80 הֵיכִי דְמֵי – באיזה אופן מצינו שחייב הבעל להביא את חטאתה,
 81 אִי דְאֵבְלָהּ – אם מדובר שהיא אכלה את החלב כְּשֶׁהִיא שׁוֹמֵה, אם
 82 כֵּן לְאוֹ בַּת קֶרְבָּן הִיא – אינה חייבת בקרבנות, ואין חובה להביא
 83 עליה חטאת, וְאִי דְאֵבְלָהּ – ואם מדובר שהיא אכלה כְּשֶׁהִיא הִיתָה
 84 בְּקִנְיָתָה – בת דעת, ולאחר מכן נִשְׁתַּמְּטִית, גם באופן זה לא חייב
 85 הבעל להביא עליה חטאת, משום שזומן שנעשתה שוטה נפטרה
 86 מכל חיובי החטאות שהיו עליה מקודם, והראיה לדין זה, דְהָא
 87 אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, אָמַר רַבִּי אֶבְיָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שאם אדם אָכַל
 88 חֲלָב וְהִפְרִישׁ קֶרְבָּן חטאת על חטאו זה, ולאחר ההפרישה נִשְׁתַּמְּטָה,
 89 ולאחר מכן הוֹרֵד וְנִשְׁתַּפְּהָ – שבה אליו דעתו ונעשה בריא
 90 כבתחילה, כְּפִסּוּל הַקָּרְבָּן, שהוֹאֵל וְנִדְחָה בתחילה מלהביאו
 91 למוצה, מחמת חסרון דעת בעליו כשנעשה שוטה, יִדְחָה לעולם
 92 מלהקריבו. ומדין זה אנו למדים, שאדם שנעשה שוטה נפטר מכל
 93 חיובי החטאות שהיו עליו עד שנשתטה, ואפילו אם כבר הפריש
 94 קרבן לחטאת, נדחה הקרבן לעולם מלהקריבו. ואם כן אף בנידון
 95 שלנו, כאשר האשה נעשתה שוטה, אין חיוב על בעלה להביא את
 96 חטאת חלב עברה ומה שאמר רבי יהודה שאדם מחויב בקרבנות
 97 אשתו שוטה, זה דווקא יולדת או ובה או מצורעת שהיא מחוסרת
 98 כפרה ולא צריך את דעתה).
 99 ולפי זה מתורצת הקושיא שהקשינו על רבי יוחנן, מדוע לא יקריב
 100 אדם חטאת חלב על חבירו, כשם שמקריב על אשתו השוטה
 101 ושהרי דנים אפשר משאי אפשר, כיון שבאמת לא מצינו שום
 102 אופן שיהיה חיוב על הבעל להביא חטאתה חלב של אשתו
 103 השוטה.
 104 הגמרא שבה ומקשה על דעת רבי יוחנן ש'דנים אפשר משאי
 105 אפשר':
 106 אָלָא מַעֲתָה שאפשר ללמוד מקרה ש'אפשר' ממקרה ש'אי אפשר',
 107 אם כן יָבִיא אָדָם קָרְבַּן פֶּסַח עַל חֲבִירוֹ שלא מדעתו, שָׁבֵן אָדָם מִבֵּיא
 108 את קרבן הפסח על בְּנֵי וְעַל בְּנוֹתָיו הַקְּטָנִים, אפילו שאין להם
 109 דעת, ואף שדרשו בפסחים (אב) שרק מי שנמנה על קרבן פסח
 110 קודם ששחטוהו רשאי לאוכלו, והקטנים אינם ברי דעת להימנות
 111 על הקרבן, מכל מקום בזה שאביהם מביא עבורם את הפסח הם
 112 נמנים עליו. ואם כן נלמד גם שאפשר להקריב קרבן פסח על אדם
 113 בלי דעתו, ואף שלא נמנה עליו. ואפילו שאדם זה הוא בר דעת,
 114 ובניו הקטנים אינם ברי דעת כלל, מכל מקום יתכן ללמוד זה מזה,
 115 שהרי לדעת רבי יוחנן 'דנים אפשר משאי אפשר', ואם כן אֲלֵמָּה
 116 (-מדוע) אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הִפְרִישׁ פֶּסַח עַל חֲבִירוֹ שלא מדעתו לא

1 מְתִיב – הקשה רב שִׁמְיָא בַּר אֲבָא, שנינו בברייתא, אִם הָיָה המדיר
 2 בָּהּ, יִזְרֹק עָלָיו – עבור המדיר את דם תַּפְּאֵתוֹ וְדָם אֲשָׁמוֹ, ומה
 3 שכתבה הברייתא 'חטאות ואשמות' סתם, משמע שאף בקרבנות
 4 של אלו שאינם מחוסרי כפרה הדין כן, ואם נאמר שהכהנים הם
 5 שלוחי דידן קשה, כיצד יכול הכהן להקריבם עבור המדיר, הלא
 6 הוא מהנה אותו בזה שהוא עושה את שלחותו.
 7 מתרצת הגמרא, הברייתא מדברת בדם תַּפְּאֵתוֹ שֶׁל מְצֻרֵעַ וְדָם
 8 אֲשָׁמוֹ שֶׁל מְצֻרֵעַ, שהוא מחוסר כפרה, ובהם לא צריכים את דעת
 9 הבעלים, והראיה, הִכְתִּיב (ויקרא יד) 'זאת תהיה תורת המצורע'
 10 ולמדוים מהמלה 'תורת' שִׁבֵּן מצורע נָדוּל וְכֵן מצורע קָטָן חייבים
 11 להביא קרבן, ומה שמקריבים קרבן מצורע על קטן, שאין לו דעת,
 12 מוכח שקרבנו של המצורע אינו מחויב להיות מדעת הבעלים,
 13 אלא דינו כשאר קרבנותיהם של מחוסרי כפרה, שאין צריכים
 14 להקריבם מדעת הבעלים, וממילא אין צריכים שהכהן המקריב
 15 יהיה שלוחם של הבעלים.
 16 הגמרא מוסיפה להקשות על הצד שהכהנים הינם שלוחי דידן:
 17 תָּנַן במשנה במסכת גיטין (מד), הַכֹּהֲנִים שֶׁפִּיגְלוּ בְּמִקְדָּשׁ – שהקריבו
 18 את הקרבן במחשבה שיאכלוהו או שיקטירוהו שלא בזמנו הראוי,
 19 ופסלו את הקרבן במחשבה זו, אם היו מְזֻיָּדִין – שידעו שהקרבן
 20 נפסל במחשבה כזו, הִיָּבִין לשלם לבעלים את דמי הקרבן, הואיל
 21 ומחמת פיגולם יצטרכו הבעלים להביא קרבן אחר, והם נחשבים
 22 כמזויקים את ממונן הבעלים. ומזייקת הגמרא, הָא – אבל אם היו
 23 הכהנים שוֹנְיָדִין – שלא ידעו שהקרבן נפסל במחשבה כזו, הרי הם
 24 כְּפִטוּרֵין מלשלם לבעלים את דמי הקרבן, אֲלֵא שֶׁמִּכַּל מְקוּם פִּיגּוּלָן
 25 פִּיגּוּל – מחשבתם הועילה לפסול את הקרבן, כיון שמשמע
 26 שהחילוק בין פיגול במזיד לבין פיגול בשוגג הוא רק לגבי חיוב
 27 התשלומים, אבל בשניהם הקרבן נפסל.
 28 מסיימת הגמרא את קושייתה, אִי אִמְרַת בְּשֵׁלָמָא – אם תאמר כמו
 29 הצד שהכהנים שְׁלוּחֵי דְשִׁמְיָא הוּוּ – הם שלוחי דשמיא, הִיָּינו
 30 שֶׁפִּיגּוּלָן פִּיגּוּל – יובן מדוע מועילה מחשבת הכהנים לפסול את
 31 הקרבן, שאף על פי שהכהן אינו הבעלים של הקרבן, מכל מקום
 32 יכול הוא לפסול את הקרבן במחשבתו, כיון שהתורה עשתה אותו
 33 שליח לכל דבר, והוא כמו הבעלים, שהרי הוא יכול להקריב בלי
 34 דעת הבעלים. אֲלֵא אִי אִמְרַת – אבל אם תאמר שהכהנים שְׁלוּחֵי
 35 דִּידָן הוּוּ – הם שלוחי דידן, יקשה, אֲמַאי – מדוע כשחשבו הכהנים
 36 מחשבת פיגול בשוגג, פִּיגּוּלָן פִּיגּוּל – מועילה מחשבתם לפסול את
 37 הקרבן, וְלִמָּא לִיה – יטענו הבעלים כלפי הכהן המקריב 'שְׁלִיחָא
 38 שְׁוִיתִיהּ לְתַקְנֵיהּ וְלֹא לְעוֹתֵיהּ' – שלחתי אותך להקריב את קרבני
 39 באופן שהיא המעשה ראוי ומתוקן, ולא באופן של עיוות ופסול,
 40 ואם כן, בשעת מחשבת הקלקול, אין לכהן המקריב תורת שליח,
 41 ואין בכח מחשבתו זו לפסול את הקרבן. ומוכח שהכהנים נחשבים
 42 לשלוחי דשמיא.
 43 מתרצת הגמרא, אֲמַרִי, שאף אם נאמר שהכהנים הינם שלוחי
 44 דידן, מכל מקום יפסל הקרבן במחשבתם, ולא שייך לומר בזה
 45 'שליחא שויתך לתקוני ולא לעוותי', הואיל וְשִׁמְיָא – שונה הדין
 46 האמור לַבְּנֵי פִּיגּוּל שהקרבן נפסל על ידי מחשבת הפסול, אפילו
 47 כשאין מסתבר לומר כך, משום דְאִמְרַת קְרָא (ויקרא יד) 'לא יחשב לו
 48 פיגול יהיה, מִכָּל מְקוּם' – ללמדנו, שבאשר יחשוב הכהן מחשבת
 49 פיגול, יפסל הקרבן בכל אופן, אפילו שהכהן אינו הבעלים של
 50 הקרבן. ואם כן, אין ראייה מכאן לפשוט את
 51 הספק שהתפקנו, האם הכהנים הם שלוחי דידן או שלוחי
 52 דשמיא, ואף אם נאמר שהכהנים הם שלוחי דידן לא יקשה מדין
 53 פיגול.
 54 הגמרא דנה בדברי רבי יוחנן שהובאו לעיל (לה):
 55 גּוּפְאָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, חֲבַל – כל הקרבנות צְרִיבִין דְעַת של
 56 הבעלים, הוּיִן מְקַרְבָּנוֹת של מְחֻסְרֵי כִפְרָה שאפשר להקריבם בלא
 57 דעת הבעלים, ומביא רבי יוחנן ראייה לדין זה, שְׁהָרִי אָדָם מִבֵּיא
 58 קֶרְבָּן עַל בְּנֵי וְעַל בְּנוֹתָיו הַקְּטָנִים, אפילו שאין בהם דעת, ומכאן

1 **מתיב** רב שמי בר אבא אם היה כהן זורק עליו דם חטאתו ואשמו. איכא מאן דאמר
2 דמדאיתב רב שמי בר אבא מברייתא ולא אותיב ממתני' - שי"מ דלא גרס במתניתין חטאת
3 ואשמות. ואי מהא לא איריא. דהאי דלא אותיב ליה ממתני' - משום דכין דתנא להו בהדי
4 קיני ובין, ממילא מוכח דחטאת ואשמות דמצורע קאמר. אבל מתניתא דתני סתמא זורק דם
5 חטאתו ואשמו - משמע ליה דבכל חטאת קאמר.
6 ואפי' הכי שני ליה דדם חטאתו ואשמו של מצורע
7 קאמר. **תנן** הכהנים שפגלו במקדש וכו' א"ב
8 שלוחי רשמיא ניהו היינו שפגולין פגול. דרחמנא
9 שוניהו שלוחי לכל מילי. **אלא** א"א שלוחי דידן
10 ניהו אמאי פגולין שונג הוא (דקשחן) ליה.
11 בשלמא במידי, נדי דשלוחי דידן ניהו פיגולין
12 פיגול, דכין שמפגל במידי - אינו עושה שליחותו,
13 אלא אדעתא דנפשיה קעביד, וקילי' בפ"ב דחולין
14 (ק"ג.) דאדם אוסר דבר שאינו שלו על ידי מעשה.
15 אבל בשונג, אי שלוחי דידן ניהו - אמאי פיגולין
16 פיגול? דהא כיון דשונג הוא - לאו אדעתא
17 דנפשיה קעביד, שמתכוין ליה לעשות שליחותו,
18 ולימא: שלח שויתך לתקוני ולא לעותי. ודחי:
19 שאני גבי פגול דאמר קרא וכו'. הלכך בעיין הכא
20 לא איפשיטא. ומיהו, נדי דהכא לא איפשיטא לה,
21 מהדאי דפ"ק דקידושין מוכח דשלוחי שמיא
22 ניהו, וכמו שכתבתי למעלה. **גופא** א"ר יוחנן
23 הכל צריכין דעת וכו'. הקשו בתוס': התנן, ומייתי
24 לה בפקח "אזיש מקדש" (קוה"ק טז.). בהמה
25 שנמצאת מירושלים למגדל עדר - זכרים
26 לעולות, כלומר ויקרבו. אלמא אין צריכין דעת.
27 ותירצה: דהם שאני, דכין שנאבד - דעת בעלים
28 הוא שכל כהן שצריח להקריב - יקריב. **אלא**
29 מעתה יביא אדם חטאת חלב על חבירו אלמה
30 אומר רבי אלעזר וכו' לא עשה ולא כלום. משום
31 דאין דנין אפשר משאי אפשר. **אשתי** שוטה
32 היכי דמי. כלומר, לעולם בכי האי דנין. אלא למאי
33 דאמר לר' יהודה דאדם מביא על אשתו שוטה -
34 לא חטאת חלב קאמר, אלא קרבן יולדת. דחטאת
35 חלב אי אפשר, דהיכי דמי וכו' ובין שדיא פטורה
36 - אי אפשר שיביא בעלה עליה. **אלא** מעתה
37 יביא אדם פסח על חבירו. לידוך, דדנין אפשר
38 משאי אפשר. **לא** עשה כלום. שצריך שימנה
39 עמדם מדעתו. **א"ר** זירא שה לבית אבות לאו
40 דאורייתא. לעולם בכי האי דנין, ומיהו מפסח לא
41 מצי למידק, דשה לבית אבות לאו דאורייתא. דמן
42 התורה אין הקטנים צריכין להמנות בשה עם בני
43 חבורה, אלא אוכלין ממנו אף על פי שלא נמנו
44 עמו. **הריני** שחט את הפסח על מי שיעלה ממך ראשון לירושלים. אמר לבניה:
45 בשרא קאי. כשעלה זה כבר נשחט, ואם כן היאך נמנה עליו? ה"ה חכמים "מדותא משה" ודרשנן:
46 הא "ומזבחי" לוחן. בתמיה, היאך האב מוכח לאחד מבניו אחר שחטיה? אי, האי "ומזבח להם" אהווא בן שעולה ראשון קאי, היאך מוכח לאחיו? דבשלמא איהו זכי
47 דאיכא למימר כיון שעלה ראשון הוברר שכשנשחט הפסח - עליו נשחט, אבל היאך מוכח לאחיו? והכי מוכח סוגיין דפרק "כל הגט" (גיטין ע"ג.) **כדי** לזרז. שיהיו רגילין להודרו במצות.
48 **ונמצאו** בנות וריעות. ולא קתני "בנות זכר", אלמא לא נתכוין אלא לזרז בלבד.

1 **אם** היה כהן. יזרוק עליו דם חטאתו ודם אשמו. קתני סתם, דמשמע כל חטאות
2 ואשמות, ואע"ג דלא מחוסרי כפרה ניהו. לא לעולם שלוחי דידן ניהו ומאי דם חטאתו
3 ודם אשמו קתני חטאתו של מצורע וכו', דהיינו מחוסרי כפרה וכו', וה"ה לגדול. מוידן
4 חייבין. לשלם קרבן לבעלים. לתקוני שויתך. שלח, ולא לעותי. אמרי. לעולם שלוחי
5 דידן ניהו, ולחכי פיגולו פיגול. לא יחשב לו.
6 פיגול יהיה מכל מקום. אלא מעתה. יביא אדם
7 אפי' חטאת חלב על חבירו, שכן מביא קרבן על
8 אשתו שוטה, דמשמע כל קרבנות שהיא חייבת,
9 אפי' אם אכלה חלב. ומתרחי' רבי יוחנן אשתו
10 שוטה היכי דמי. שתהא מחויבת קרבן, אי דאכלה
11 כו'. פסול. הקרבן, דהואיל ונדחה כשנשטתיה,
12 דלאו בת קרבן היא - ידחה. התם נמי גבי אשה,
13 הואיל ונדחית בשעת אכילה - נדחית מהכל,
14 ואין אדם מביא קרבן חלב על אשתו שוטה,
15 וליכא למירמא מהכא. וכי קאמינא דלר' יהודה
16 הא דמביא קרבן על אשתו שוטה - כגון זבה וכו'
17 יולדת או מצורעת וקפידן הו' יביא אדם כו'.
18 אלמה אמר ר' אלעזר: הפריש פסח על חבירו
19 שלא מדעתו כו'. אמר רבי זירא שה לבית אבות.
20 דמשמע אדם מביא פסח ושוחט על בניו ועל
21 בנותיו הקטנים. לאו דאורייתא הוא. להכי,
22 הפריש פסח על חבירו - לא עשה ולא כלום.
23 ופסאי. דלאו דאורייתא הוא - מדרתנן וכו'. ואי
24 אמרת שה לבית אבות. דאדם שוחט על בניו
25 הקטנים דאורייתא. על בישרא קאי ומזכי להו.
26 כלומר היאך יכול זה לזכות את אחיו מאחד
27 שנשחט? דהא תנן (פסחים פט.). נמנין ומושכין
28 ידידן עד שישחט. אלא אומנניו יהו לאדר
29 שחטיה - לאו דאורייתא, והך משנה משמע
30 דבבניו קטנים מיירי. אלא. הואיל ולא
31 דאורייתא הוא למה ליה לאבוהון? למימור: הריני
32 שוחט את הפסח על מי שיעלה ממך לירושלים
33 - כדי לזרזן במצות. תניא נמי הכי. כדי לזרזן
34 קאמר. מדקאמר: בניים שפלים, ולא קאמר: ובנים
35 לא יבאו ידי חובתן - מכלל דלא מחייבי
36 מדאורייתא, אלא לזרזן קאמר.
37 כיון

27 **את** אחיו עמו. ואי אמרת "שה לבית" דאורייתא - על בישרא קאי ומזכי להו?!
28 **אָאָא** לָמָה לָהּוּ דְאָמַר לָהוּן אָבוהוֹן - כְּדִי לְזַרְזֵן בְּמִצְוֹת. תִּנְיָא נִמְוִי הִכִּי: מַעֲשֵׂה הוּא
29 וְקִדְמוּ בְנוֹת כְּפָנִים, וְנִמְצְאוּ בְנוֹת וְרִיזוֹת וּבָנִים שְׁפָלִים. וְתוֹרָם אֵת תְּרוֹמוֹתָיו" כו'.
איבעיא

איבעיא

אגרות קודש

[כ"ד אדר תשי"ג]

...בברכה שאותו שרבינו הזקן כותב אודותו שעדיין מרקד בינינו, ושברפרט יש להזהר בזה
בעינינו הקשורים באה"ק ת"י, נתמעט ממשלתו פוחת והולך ויחוגו את חג המצות אחרי ביעור חמץ
בכשרות ובשמחה אמיתית...

59 שליח אין כאן הנאה לבעל הפירות, שהרי אינו מקיים את
 60 שליחותו. וגם אין חיסרון בזה שלא מינהו שליח במפורש, כיון
 61 שלגבי הפרשת תרומה מועיל גילוי דעתו שהוא מסכים להפרשה
 62 זו.
 63 הגמרא מסתפקת בדין נוסף הנוגע לאדם שמפריש תרומה מפירות
 64 שלו על פירות חבירו:
 65 **בְּעָא מִינְהּ** – שאל רבי **רְמִיָּה מְרַבִּי** ו-את רבין **וְיָרָא**, התורם מפירות
 66 שְׁלוֹ עַל פִּירוֹת שֶׁל חֲבִירוֹ, מִזְכֵּת הַנָּאָה שֶׁל מִי – מי זכאי בנתינת
 67 התרומה, שיכול להחליט לאיזה כהן לתת את התרומה, ומרויח
 68 את טובת ההנאה הכרוכה בכך, שיתן לו ישראל דבר מועט כדי
 69 שיתן את התרומה לבן בתו שהוא כהן. וצדדי הספק הם, **מִי אֲמָרִין**
 70 – האם אומרים שאי **לֹא פִּירֵי דְהַאֲרָךְ מִי מְתַקְנֵא בְּרִיאָא דְהַהוּא** –
 71 אם לא היו כאן פירותיו של המפריש לא היה הכרי מתוקן, אלא
 72 היה נשאר טבל, ואם כן, הדין נותן שהמפריש הוא הזכאי בנתינת
 73 התרומה בפועל, או **דְלָמָא** – שמוא, אי **לֹא בְּרִיאָא דְהַהוּא לֹא הָיִין**
 74 **פִּירֵי דְהַדִּין תְּרוּמָה** – אם לא היה כאן הכרי של בעל השדה לא
 75 הייתה אפשרות לתורם להחיל שם תרומה על פירותיו, ועל כן,
 76 זכות הנתינה בפועל תהיה לבעל השדה.
 77 **אָמַר לִיהּ** רבי זירא לרבי ירמיה, שניתן לפשוט ספק זה מן הפסוק,
 78 שהרי **אָמַר קְרָא** (דברים יד כב) **אֵת כָּל תְּבוּאוֹת יְרֵעָדָךְ** ולאחר מכן כתוב
 79 (שם כג) **וְנִתְתָה הַכֶּסֶף כֹּל אֲשֶׁר תֹּאוּה נִפְשָׁךְ**, כלומר, שהנתינה
 80 תלויה בבעל הכרי שהוא בעל הזרע, וממילא, גם טובת ההנאה
 81 שייכת לו.
 82 רבי ירמיה מקשה לרבי זירא, שפשט מן הפסוק שטובת ההנאה
 83 שייכת לבעל הכרי:
 84 **אֲתִיבִיהּ**, שנינו במשנה לעיל (לה) שהמדיר תורם [יכול לתרום]
 85 **אֵת תְּרוּמוֹתָיו וְאֵת מַעֲשְׂרוֹתָיו** של המודר, לְדַעְתּוֹ, וסברה הגמרא,
 86 שמדובר באופן שהמדיר מפריש מפירות שלו כדי לתקן את
 87 פירותיו של המודר. ואם כן, יש להוכיח מכאן, שהמפריש משלו
 88 על של חבירו, זכות הנתינה בפועל היא שלו, שהרי **וְאֵי אֲמַרְתָּ** –
 89 אם תאמר שטובת הַהֲנָאָה היא דְבַעַל הַכְּרִי, שהוא המודר, אם כן
 90 קשה, כיצד רשאי המדיר להפריש על פירותיו של המודר, **הָא קָא**
 91 **מְהֵנִי לִיהּ** – הלא הוא מהנה אותו הנאה ממונית, שיוכל המודר
 92 לקבל טובת הנאה עבור הנתינה לכהן, בזכות הפרשתו של
 93 המודר. **אֲלָא** בהכרח **שְׂמַעַן מִינְהּ** – אתה למד מדברי המשנה
 94 שטובת הַנָּאָה דִּילִיָּהּ – שייכת למפריש, ועל כן, אינו מהנה בזה את
 95 המודר, ויכול להפריש תרומה משלו על של המודר. ואם כן, קשה
 96 לדברך [רבי זירא] שלמדת מהפסוק שטובת ההנאה היא של בעל
 97 הכרי.
 98 מיישבת הגמרא, **אָמַרְתָּ**, לא מדובר באופן שהמדיר מפריש משלו
 99 על של בעל הכרי, אלא באופן שהוא מפריש מְשָׁל בְּעַל הַכְּרִי עַל
 100 שֶׁל בְּעַל הַכְּרִי, וְלַדַּעְתּוֹ דְבַעַל הַכְּרִי. אמנם, אם כן יקשה, כיצד יכול
 101 להפריש בשליחותו, הלא הוא מהנהו בזה שמקיים שליחותו, ועל
 102 כן צריך להעמיד את המשנה **בְּאִמְרָא קָל הַרוּצָה לְתֵרוּם וְבֵא**
 103 **וְתֵרוּם**, ולא מינהו שליח, אלא נתן רשות כללית לכל הרוצה
 104 לתרום, ועל כן אין זה נחשב שהמדיר מהנה את המודר, כיון
 105 שאינו מקיים שליחותו.
 106 הגמרא פושטת את הספק שנסתפק רבי ירמיה, למי שייכת זכות
 107 ההפרשה וטובת ההנאה הכרוכה בה:
 108 **הָא שְׂמַעַן** – בא ושמע, **דְאָמַר רְבִי אָבָהוּ אָמַר רְבִי יוֹחָנָן** שלושה
 109 דינים שונים. הראשון: אדם שהקדיש בהמה עבור קרבנו של
 110 חבירו, ונפל בה מום וצריכה פרייה. הדין הוא, שכאשר הבעלים
 111 פודה את הבהמה עליו להוסיף חומש, ומה שאין כן כאשר אחר
 112 פודה אינו צריך להוסיף. ובאופן כזה שהקדיש עבור חבירו,
 113 הַמְקַדֵּישׁ הוא הבעלים לענין שהוא מוֹסֵף חוֹמֶשׁ כשהוא פודה, אך
 114 אם זה שהפרישו עבורו פודה, אינו מוסיף.
 115 דין שני: שאף שלגבי חומש המקדיש הוא הבעלים, אך לענין
 116 עשיית תמורה, דהיינו, התפסת קרבן נוסף בקדושת קרבן זה,

1 הגמרא מסתפקת לגבי אדם המפריש תרומה מפירות שלו על
 2 פירות של חבירו:
 3 **אֲבִיבְיָא לָהּ** – נסתפקו בבית המדרש, אדם התורם – המפריש
 4 תרומות ומעשרות, מפירות שְׁלוֹ עַל פִּירוֹת שֶׁל חֲבִירוֹ, האם צָרִיךְ
 5 להפריש מְדַעְתּוֹ של חבירו, שיאמר לו שיפריש תרומות ומעשרות
 6 מפירותיו, שבכך נהיה שלוחו, או לא. וצדדי הספק הם, **מִי אֲמָרִין**
 7 – האם אנו אומרים שפִּירֵין דְזִכּוּת הוּא לֹא – לחבירו, שיהיו פירותיו
 8 מתוקנים ללא השקעה ממונית מצדו, על כן לא צָרִיךְ דַּעַת, ומינוי
 9 שליחות, שהרי יש דין שזיכין לאדם שלא בפניו/ כלומר, שאין
 10 צריך שימנהו לשליח לזכות עבורו, והרי זה כאילו מינהו חבירו
 11 שליח להפרשה זו, או **דְלָמָא** – שמוא אין זה נחשב לזכות עבור
 12 חבירו, כיון שפְּנִיָּהּ זו של הפרשת תרומות ומעשרות דִּילִיָּהּ – של
 13 חבירו היא, וְנִיחָא לִיהּ לְמִיפְרִיָּהּ – והוא מעדיף לקיים בעצמו את
 14 המצוה, על אף ההפסד הממוני הכרוך בכך, וממילא לא תועיל
 15 הפרשת חבירו אם לא מינהו שליח להפריש פירותיו.
 16 הגמרא מוכיחה ממשנתנו שאין צריך בתרומה את דעתו של בעל
 17 הכרי:
 18 **הָא שְׂמַעַן** – בא ושמע ראייה למה שנסתפקנו, נאמר במשנה לעיל
 19 (לה) שאדם שהדיר את חבירו הנאה, תורם [יכול לתרום] אֵת
 20 תְּרוּמוֹתָיו וְאֵת מַעֲשְׂרוֹתָיו של המודר, לְדַעְתּוֹ. ומבררת הגמרא,
 21 **בְּמֵאֵי עֲסָרִין** – באיזה אופן מדברת המשנה, **אֲלִימָא** – אם נאמר
 22 שמדובר באופן שהמדיר אינו מפריש כלום משלו, אלא מפריש מן
 23 פירותיו של בְּעַל הַכְּרִי עַל פִּירוֹתָיו שֶׁל בְּעַל הַכְּרִי, אם כן עלינו
 24 לברר את כוונת המשנה, שאומרת שהוא מפריש לְדַעְתּוֹ, וְלַדַּעְתּוֹ
 25 דְמָאן – של מי, **אֲלִימָא** – אם נאמר שכוונת המשנה שהוא מפריש
 26 לְדַעְתּוֹ דִּילִיָּהּ – של עצמו, כלומר, שבא מדעתו ומפריש מפירותיו
 27 של בעל השדה כדי לתקן את הפירות הנשארים, קשה, **מֵאֵן שְׁוִיָּהּ**
 28 – מי מינהו שְׂלִיחָא להפרשה זו, שהרי כל מה שמועילה הפרשת
 29 תרומה על ידי אחר היינו דווקא בשליחותו של בעל הבית. **אֲלָא**
 30 צריך לפרש כוונת המשנה, שמדובר במפריש לְדַעְתּוֹ דְבַעַל הַכְּרִי
 31 שמינהו שליח להפרשה זו, ואם כן קשה, **הָא קְמַהֲנִי לִיהּ דְקַעֲבִיד**
 32 **שְׂלִיחוּתִיהּ** – הלא הוא מהנה אותו בזה שמקיים את שליחותו,
 33 וכיצד מותר לבעל הכרי המודר ליהנות מן המדיר.
 34 **אֲלָא** – כיון שדחינו את האפשרות שהמשנה מדברת באופן
 35 שמפריש מפירות של בעל הכרי על פירות של בעל הכרי, בהכרח
 36 שהמשנה מדברת באופן שהמדיר מפריש מפירות שְׁלוֹ עַל פִּירוֹת
 37 שֶׁל בְּעַל הַכְּרִי. ועדיין עלינו לברר את כוונת המשנה שאמרה
 38 שהוא מפריש לְדַעְתּוֹ, וְלַדַּעְתּוֹ דְמָאן – של מי, **אֲלִימָא** – אם
 39 נאמר שכוונת המשנה לְדַעְתּוֹ דְבַעַל הַכְּרִי, שביקשו שיפריש
 40 מפירותיו על שלו, אם כן קשה, **הָא קְמַהֲנִי לִיהּ** – הלא הוא מהנה
 41 אותו בזה שהוא מקיים את שליחותו, **אֲלָא לֹא** – בהכרח הכוונה
 42 במשנה שהמדיר מפריש לְדַעְתִּיהּ דְנַפְשִׁיהּ – לדעת עצמו, וּמְשָׁלוֹ
 43 הוא תורם עַל שֶׁל חֲבִירוֹ, וְאֵי אֲמַרְתָּ – ואם אתה אומר שהמפריש
 44 משלו על של חבירו צָרִיךְ להפריש לְדַעַת חֲבִירוֹ, קשה, **הָא קְמַהֲנִי**
 45 **לִיהּ** – הלא הוא מהנה אותו בזה שהוא מקיים את שליחותו. **אֲלָא**
 46 **לֹא** – מוכח מדברי המשנה, שהמפריש משלו על של חבירו אֵין
 47 צָרִיךְ את דַּעַת חֲבִירוֹ, וממילא, כיון שאין צריך שימנהו לשליח, אין
 48 זה נחשב שבעל הפירות נהנה מן המפריש, שהרי לא עשה את
 49 שליחותו.
 50 דוחה הגמרא ראייה זו:
 51 **לְעוֹלָם** – אפשר להעמיד שהמשנה מדברת באופן שמפריש
 52 מפירות שֶׁל בְּעַל הַכְּרִי עַל פִּירוֹת שֶׁל בְּעַל הַכְּרִי, ומה שהקשינו
 53 שצריך לזה את שליחותו של בעל הפירות, ואם כן המדיר מהנה
 54 אותו בזה שמקיים שליחותו, יש לתרץ **בְּאִמְרָא רְבָא** לקמן (בהמשך
 55 העמוד), שמדובר **בְּאִמְרָא** בעל הפירות, **קָל הַרוּצָה לְתֵרוּם וְבֵא וְתֵרוּם**,
 56 כלומר, אינו ממנה אדם מסוים להיות שליחו לתרום, אלא הוא
 57 נותן רשות לכל הרוצה לבוא ולתרום. וְהָא נָמִי – גם כאן מדובר
 58 **בְּאִמְרָא וְכוּ'** [כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום]. שמכיון שלא מינהו

51 – מדובר במקרה שהמודר הוא קטן הזקוק לשימור, ועל כן אם
52 מלמדו ומשמרו בחינם הרי הוא מהנה אותו.
53 מקשה הגמרא, אי – אם משנתנו מדברת במודר קטן, איך
54 –אומר לך את הסיפא, שנאמר בה, אבל מלמד המדיר את פניו של
55 המודר מקרא, ואם כן קשה, וכי קטן בר גנים הוא. ומתרת
56 הגמרא, חפזי מתפרא והכי קתני – יש ללמוד את המשנה כאילו
57 היא חסרה, ולהוסיף עליה כך, לא ילמדנו המדיר את המודר
58 מקרא, באופן שהיה המודר קטן, שהרי מהנהו בזה שהוא משמרו
59 בשעת הלימוד. ואם היה המודר גדול, מלמדו המדיר, לו – למודר
60 עצמו, ולבניו – ואף לבניו הקטנים, מקרא. וסיבת הדיתר ללמד לו
61 עצמו היא, כיון שאינו מהנהו שהרי הוא
62 גדול ואינו זקוק לשימור. ולבניו, אף שהם קטנים וזקוקים לשימור,
63 מותר, כיון שאינו עושה זאת בשביל המודר, אלא כדי לקיים
64 מצוה, ובאופן כזה אין איסור אף שהמודר נהנה ממילא.
65 הגמרא מביאה ראייה נוספת לדברי רבי יוחנן ושהשכר שמותר
66 ליטול עבור לימוד מקרא, הוא שכר פיסוק טעמים, ומקשה על
67 דברי רב ושהשכר הוא עבור השימור:
68 מיתבי – הקשו בבית המדרש מהנאמר בביריתא, תינוקות, לא
69 קורין בתחילה בשבת – אינם לומדים מקרא בשבת בפעם ראשונה,
70 אלא שנין בראשון – אבל יכולים לחזור בשבת על מה שלמדו
71 קודם לכן, אף שזוהי חזרה ראשונה. ומוכיחה הגמרא, בשלמא
72 למאן דאמר – לפי רבי יוחנן שאמר שהטעם שמותר ליטול שכר
73 על לימוד מקרא הוא מכיון שזה שכר פיסוק טעמים, היינו – מובן
74 הטעם דאין קורין בתחילה בשבת, כיון שעיקר טירחת הלימוד היא
75 בפעם הראשונה, ונמצא שהוא נוטל שכר שבת, ורק באופן שכבר
76 למדו התינוקות מקרא זה קודם שבת, מותר לחזור עליו בשבת,
77 כיון שעל החזרה שאין בה טירחה מרובה אין נוטלים שכר. אלא
78 למאן דאמר – לפי רב שהטעם שמותר ליטול שכר על לימוד
79 מקרא הוא מכיון שזה שכר שימור התינוקות, קשה, אמאי – ומדוע
80 אין קורין בתחילה בשבת, ואמאי שנין בראשון, כלומר, מה החילוק
81 בין לימוד בפעם הראשונה לבין חזרה, הא איך שכר שימור
82 בשבת – הרי כמו שצריך לשומרם כשולומים דבר בפעם
83 הראשונה, כן צריכים שימור כשחוזרים, ויש לאסור אף לחזור
84 עמם על לימודם, שהרי המלמד נוטל שכר שבת עבור שימורם.
85 דוחה הגמרא, ולימעיף – לטעמך ורבי יוחנן טעם ההיתר ללמד
86 מקרא בשכר הוא משום פיסוק טעמים, עדיין לא יבוארו דברי
87 הברייתא שאסור ללמוד עם התינוקות דבר חדש בשבת. שהרי
88 שכר פיסוק בשבת מי אסור – וכי אסור ליטול שכר עבור פיסוק
89 טעמים בשבת, הלא תכלההו, שאם היה נוטל שכר עבור יום
90 השבת בפני עצמו אכן היה אסור משום שכר שבת, אך מכיון
91 שהוא נוטל שכר עבור כל ימי השבוע ביחד, נמצא ששכר השבת
92 מובלע בתוך כל השבוע, ותכלההו מישרא שרי – והבלעה מותרת,
93 דתניא בברייתא, השוכר את הפועל לשימור את התינוק מטומאה,
94 כדי שיוכל למלא מים מן המעיין לצורך קידוש אפר פרה אדומה,
95 או ששכר את הפועל לשימור את הפרה שלא יעלה עליה עול, ולא
96 יפול בה מום, או ששכרו לשימור את הורעים לצורך הבאת קרבן
97 העומר, הדין בכל אלו הוא, שאם הוא שכיר יום שמקבל את שכרו
98 על כל יום בפני עצמו, אין נותנין לו שכר שבת, שהרי אסור ליטול
99 שכר על יום השבת בפני עצמו, ולפיכך

1 מתרת הגמרא, הא קא משמע לן – התנא בא להשמיענו בזה
2 שנקט מקום שנוהגים ליטול שכר על לימוד מקרא ולא על לימוד
3 מדרש, דאפילו במקום שנוטלין שכר על לימוד תורה לאחרים,
4 ולא מלמדים בחינם, על המקרא שרי למשקל – מותר ליטול שכר,
5 אך על המדרש לא שרי למשקל – אסור ליטול שכר, אלא חייבים
6 ללמד בחינם.
7 מקשה הגמרא, מאי שניא מדרש דלא – מזה הטעם שאסור ליטול
8 שכר על לימוד מדרש לאחרים, כיון דבתבי (ברבי ד רי) ואתי צנה
9 ה' בעת ההיא ללמד אתכם' ומכאן אנו למדים שצטוה משה ללמד
10 תורה לבני ישראל, וכתבי – וישנו פסוק נוסף, (שם ה) ואתה למדתי
11 אתכם חקים ומשפטים באשר צוני ה', ומשמע מפסוק זה שהיה
12 ציווי נוסף למשה ללמד את בני ישראל בחינם, ולא בשכר. ועל כן
13 דרשו חכמים, מה אני [משה] לימדתי אתכם בתנאים, אף אתם נמי
14 – תלמדו לאחרים בתנאים, ומכאן אנו למדים שאסור ליטול שכר על
15 לימוד המדרש. ואם כן קשה, שמאותו הטעם יהיה לימוד המקרא
16 לאחרים נמי – גם הוא אסור ליטול שכר על לימוד
17 המקרא לאחרים, שהרי לא מצינו חילוק ביניהם.
18 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים ביישוב הקושיא מדוע מותר
19 ליטול שכר על לימוד המקרא לאחרים:
20 רב אמר, הטעם שמותר ליטול שכר על לימוד המקרא, הוא מפני
21 שהשכר אינו על עצם הלימוד, שעל זה אכן אסור ליטול שכר
22 כשם שאסור ליטול שכר על לימוד המדרש, אלא מכיון שבדרך
23 כלל לומדי מקרא הם קטנים, מותר למלמדם לקחת שכר שימור –
24 שכר על כך שהוא שומרם בשעת הלימוד שלא ילכו אנה ואנה,
25 וכן שלא ילכו ברחובות ובשווקים ויזיקו ויתחנכו לדברים רעים.
26 אבל מדרש אין מלמדים אלא לגדולים יותר שאינם צריכים
27 שימור כל כך, ועל כן, מותר ליטול שכר רק על לימוד המקרא ולא
28 על לימוד המדרש.
29 ורבי יוחנן אמר, הטעם שמותר ליטול שכר על לימוד מקרא
30 לאחרים הוא מפני שהשכר אינו על עצם הלימוד, אלא שכר
31 פיסוק טעמים – על לימוד נגינת טעמי המקרא, שאינם
32 מדאורייתא, ועל כן אינם נכללים בחוקים ומשפטים שצטוו
33 ללמדם בחינם.
34 הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יוחנן ממשנתנו, ומקשה על דברי
35 רב:
36 תני – שנינו במשנה לעיל (ג), שהמדיר את חברו לא ילמדנו את
37 המודר מקרא, ומוכיחה הגמרא, בשלמא למאן דאמר –אם נפרש
38 כרבי יוחנן שהשכר שמותר ליטול על לימוד המקרא הוא שכר
39 פיסוק טעמים, היינו – יהיה מובן הטעם דלא ילמדנו מקרא, כיון
40 שהדרך היא ליטול על כך שכר, ואם מלמדו בחינם הרי הוא
41 מהנהו. אלא למאן דאמר – רב, שהשכר שמותר ליטול על לימוד
42 המקרא הוא רק שכר שימור, וטעם זה קיים רק במלמד לקטן
43 שצריך שימור, אבל כאן בפשטות מודר שהמודר הוא גדול, ואם
44 כן קשה, וכי גדול בר שימור הוא, ומדוע נאסר על המדיר ללמדו
45 מקרא בחינם, הרי אינו מהנהו בכך, כיון שאינו צריך שימור ואין
46 המלמדו רשאי ליטול ממנו שכר.
47 דוחה הגמרא את הראייה, ומיישבת את דברי המשנה אף לדברי
48 רב:
49 המשנה אינה מדברת במקרה שהמודר גדול, שאכן מותר ללמדו
50 מקרא בחינם לדעת רב, כיון שאינו זקוק לשימור, אלא בקטן קתני

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אייר, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ומה שמבאר במכתבו שיש עניינים בנוגע למצות מעשיות שאחיו לא יותר ע"ז, הנה יש לקוות

המשך בעמוד הבא

1 **אמר** שמואל במקום שנטלין שבר על המקרא ואין נטלין שבר על המדרש על המדרש
 2 לא שרי ליה למשקל. נראה בעיני דהי: מדינא מותר לטול שבר על המקרא ולא על
 3 המדרש, כדמפרש ואזיל. מיהו, יש מקומות שמומריין על עצמם שלא לטול שבר אפי' על
 4 המקרא, כדי שלא יבא לטול מן המדרש. ובאותן מקומות - אפילו מקרא יבול ללמדו, שהרי

5 מכיון שהחמירו על עצמן למצוא - אינן רשאין
 6 לטול שבר, וזהו ליה מקרא במדרש לכל
 7 המקומות. אלא דמתני' מתוקמא במקום שנטלין
 8 שבר על המקרא, כלומר שלא החמירו על עצמן,
 9 ואפילו באותו מקום - על המקרא דוקא הוא
 10 דשרי למשקל. ומש"ה לא למדנו, דכיון שנטלין
 11 עליה שבר, אם מלמדו בחנם - נמצא מהנהו. אבל
 12 על המדרש לא שרי למשקל, דמדינא אסור,
 13 כדמפרש ואזיל. הלכך, כי מלמדו מדרש בחנם -
 14 לא מהני ליה ולא מידי, דאגרא לא מחייב ביה,
 15 ולימוד גופיה נמי לאו הנאה הוא, דמצות לאו
 16 ליהנות נתנו. **ולענין** הלכה. קיימא לן הכי,
 17 דעל המדרש לא שרי למשקל. מיהו, ה"מ שבר
 18 לימוד, אבל אגר בטלה שרי. והכי איתא
 19 בירושלמי, דגרסינן התם: יבול אף על מקרא
 20 והרגום כן - ת"ל "חוקים ומשפטים" חוקים
 21 ומשפטים אתם מלמדים בחנם, ואי אתם מלמדים
 22 בחנם מקרא ותרגום. וכן חמי מתניא נסבין
 23 אגריהון אמר ר' יודן בר' רישמעאל: שבר בטלן הם
 24 נטלין. **מאי** שנא מדרש דלא דכתיב ואתני שבר
 25 ה' בעת ההיא. האי קרא מיייתי לאשמעין דמשה
 26 נצטווה ללמוד תורה לישראל. **ובתיב** ראה
 27 למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה'.
 28 כלומר, שצוני ללמוד בחנם. דאי לא, "כאשר
 29 צוני" אמאי קאי דליכא למימר בשבר, דהיכי
 30 לימא "כאשר צוני", וכי צוהו בכך? לא גטיא דלא
 31 לישקול אגרא? וליכא למימר נמי ד"כאשר צוני"
 32 הכי קאמר. כאשר צוני, ולא מעצמי אני אומר.
 33 דודאי ישראל לא היו מפסקין בכך דהא כתיב כך

34 יאמינו לעולם אלא ודאי ה"ק כאשר צוני ללמוד בחנם. **מקרא** נמי בחנם. מהאי קרא
 35 גופיה. **רב** אמר שבר שימור. דמסתמא לומדי מקרא קטנים, וצריכין שימור. ומש"ה, נדי
 36 דאגר לימוד אסור - שבר שימור שרי. **ורבי** יוחנן אמר שבר פיסוק טעמים. שמלמדין להם
 37 טעמים, דלאו מדאורייתא ננהו. הלכך לא הוו בכלל חוקים ומשפטים. ואיכא בין רב לרבי
 38 יוחנן ללמד מקרא לגדול, דלא בעי שימור, דלרב אסור, דס"ל דפיסוק טעמים דאורייתא.
 39 ולרבי יוחנן שרי משום שבר פיסוק טעמים. הלכך, לענין הלכה, בין דקיי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן - נקטינן דאפי' מגדול שרי לטול שבר על המקרא, וכך הם דברי הרמב"ם ו"ל פ"ז
 40 מהלכות נדרים. **תנן** לא ילמדנו מקרא וכו' אלא למאן דאמר שבר שימור (גדול בר שימור) הוא. והא אידו נטר נפשיה. **במקו**, דהוי האי מודר קטן. דאף על גב דקטן אוכל נבילות אין
 41 ב"ד מצווין להפרישו - אפילו הכי לא ספינן ליה בידים, וכשמלמדו - הרי הוא מהנהו. **ואם** היה גדול מלמד לו ולבניו מקרא. לו - דלא בעי שימור, לבניו נמי, אע"ג דבעו שימור - לא
 42 מתסר טפי מן און בניו ואת גבותין. **מיתבי** תינוקות לא קורין בתחילה בשבת. מה שלא קראו מימיהם. אלא שונין בראשון - אם קראו פעם ראשונה לפני השבת - שונין אותו בשבת,
 43 אע"פ שהיא חורה ראשונה. **בשלמא** למ"ד שבר פיסוק טעמים היינו דאין קורין בתחילה בשבת. לפי שעיקר השבר אינו אלא על קריאה ראשונה שטרחה מרובה, ומש"ה אין קורין בתחילה
 44 בשבת, דשבר שבת אסור. אבל שונין בראשון - משום דאחורה לא שקלי אגרא. **אלא** למאן דאמר שבר שימור אמאי אין קורין וכו'. כלומר, מאי איכא בין פעם ראשונה לשניה? הרי
 45 השבר אינו אלא על השימור, וכי היכי דאיכא שימור בתחילה - הכי נמי איכא שימור כששונין. **הבלעה** היא. שמבלע שבר יום השבת בכלל שבר שאר הימים. **לשמור** את התנוק,
 46 שהיו מגדלין תינוקות בחצרות הבנויות על גבי הסלע מפני קבר התהום, כדי שימלאו מים מן המעיין לקדש אפר הפרה. **לשמור** הפרה. פרה אדומה. **את** הורעים. לצורך עומר היו
 47 משמריין אותם קודם הבאת העומר. הכי מפרש לרש"י ד"ל בפרק "חזקה" (כ"ט דף נה). **לפיכך** אם אבדו אינו חייב באחירתו.

אם

1 **והא קא משמע** לן. מתני', דאפי' במקום שנטלין שבר וכו', ולהכי לא ילמדנו מקרא,
 2 דהואיל ושרי למשקל שבר, אם מלמדו בחנם - מהני ליה מן השבר שהיה לו ליתן. **רב**
 3 **אמר**. מאי טעמא התיירו למשקל שבר מן המקרא - מפני שאין נטלין שבר אלא על שבר
 4 שימור משמריין התינוקות, שאין מניחין אותן לצאת ולעסוק בדברים בטלים, ולא שבר

5 לימוד המקרא. וקטנים דצריכין שימור למדן
 6 מקרא, ולא גדולים. ולהכי לא ילמדנו מקרא
 7 לקטנים בחנם, דהואיל ושרי למשקל עלייהו
 8 שבר - קמהני השבר שהיה לו ליתן. אבל
 9 מלמדו מדרש, דקטנים אין לומדים מדרש, אלא
 10 לגדולים, וגדולים לית להו שבר שימור, ולא
 11 קמהני להו בכלל, ולהכי שרי. ורבי יוחנן אוסר
 12 שבר פיסוק טעמים. שקיל מנייהו, שמלמדם
 13 ניקוד וטעמים, וההוא שבר מצי למשקל. ופיסוק
 14 טעמים אינו אלא בבוקרא, ולהכי לא ילמדנו
 15 מקרא: בקפן, (משום דקא מהני ליה, שמניח לו
 16 את השבר), תריץ מתני' דקתני: לא ילמדנו
 17 מקרא - בקפן, משום דקא מהני ליה, שמניח לו
 18 את השבר שהיה לו ליתן. והכי קתני לא ילמדנו
 19 מקרא לקפן, בחנם, משום דקא מהני ליה שבר
 20 השימור. אבל אם היה גדול - מלמדו לו ולבניו
 21 מקרא. גדול - משום דאידו לא צריך שימור,
 22 ולא קמהני ליה. ולבניו נמי, הואיל ואביהן
 23 עמדם - הוא משמורם, וליכא שבר שימור. לא
 24 קורין בתחילה בשבת. אין מתחילין ללמודם
 25 בתחילה בשבת דבבר שלא למדו מעולם. אבל
 26 שונין בראשון, כלומר, דבבר שלמדוהו כבר
 27 פעם ראשונה לומדים אותו פעם שניה בשבת.
 28 ולהכי קתני "בראשון", דרבותא קמ"ל: אע"פ
 29 שלא למדוהו התינוקות אלא פעם אחת - שונין.
 30 בשלמא למאן דאמר שבר פיסוק טעמים. שרי
 31 למשקל. היינו דאין קורין בתחילה בשבת.
 32 דהואיל ומעולם לא למדו דבר זה אלא עכשיו
 33 - אינו מלמדו אלא בשבר, ואתי למשקל שבר

34 בשבת. אבל שונין, דעביד ליה בלא שבר. **אמאי** שונין בראשון. אפילו שונין לא, דהא
 35 איכא שבר שימור דשבת, ואתי למשקל שבר בשבת הבלעה היא. כדקתני ומישרי שרי.
 36 **דתיא** השובר את הפועל. שנותן לו שברו של כל יום. לשמור את התינוק, מטומאה.
 37 לשמור את הורעים. לצורך העומר.

אם
 1 ולרבי יוחנן שרי משום שבר פיסוק טעמים. הלכך, לענין הלכה, בין דקיי"ל דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן - נקטינן דאפי' מגדול שרי לטול שבר על המקרא, וכך הם דברי הרמב"ם ו"ל פ"ז
 2 מהלכות נדרים. **תנן** לא ילמדנו מקרא וכו' אלא למאן דאמר שבר שימור (גדול בר שימור) הוא. והא אידו נטר נפשיה. **במקו**, דהוי האי מודר קטן. דאף על גב דקטן אוכל נבילות אין
 3 ב"ד מצווין להפרישו - אפילו הכי לא ספינן ליה בידים, וכשמלמדו - הרי הוא מהנהו. **ואם** היה גדול מלמד לו ולבניו מקרא. לו - דלא בעי שימור, לבניו נמי, אע"ג דבעו שימור - לא
 4 מתסר טפי מן און בניו ואת גבותין. **מיתבי** תינוקות לא קורין בתחילה בשבת. מה שלא קראו מימיהם. אלא שונין בראשון - אם קראו פעם ראשונה לפני השבת - שונין אותו בשבת,
 5 אע"פ שהיא חורה ראשונה. **בשלמא** למ"ד שבר פיסוק טעמים היינו דאין קורין בתחילה בשבת. לפי שעיקר השבר אינו אלא על קריאה ראשונה שטרחה מרובה, ומש"ה אין קורין בתחילה
 6 בשבת, דשבר שבת אסור. אבל שונין בראשון - משום דאחורה לא שקלי אגרא. **אלא** למאן דאמר שבר שימור אמאי אין קורין וכו'. כלומר, מאי איכא בין פעם ראשונה לשניה? הרי
 7 השבר אינו אלא על השימור, וכי היכי דאיכא שימור בתחילה - הכי נמי איכא שימור כששונין. **הבלעה** היא. שמבלע שבר יום השבת בכלל שבר שאר הימים. **לשמור** את התנוק,
 8 שהיו מגדלין תינוקות בחצרות הבנויות על גבי הסלע מפני קבר התהום, כדי שימלאו מים מן המעיין לקדש אפר הפרה. **לשמור** הפרה. פרה אדומה. **את** הורעים. לצורך עומר היו
 9 משמריין אותם קודם הבאת העומר. הכי מפרש לרש"י ד"ל בפרק "חזקה" (כ"ט דף נה). **לפיכך** אם אבדו אינו חייב באחירתו.

המשך מהעמוד הקודם

שאינו זה אלא דבריו עתה, אבל במשך הזמן כשהמודברת תדבר עמך עד"ז וכן הוא מצדו והידידים
 שיקבש גי"כ יסייעו בדבורים כאלו, הנה סוכ"ס יתקרב לאט לאט וכמ"ש לאט לאט אגרשנו ואך שיש
 להזהר לא להראות לאחיו שזה ענין של מלחמה או שרוצים לנצחו כמובן, ואקוה שבקרב הימים יוכל
 להודיעני בש"ט בזה...

ברכת קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

נדרים. אין בין המודר - פרק רביעי דף לו עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ) רש"י

1 אם נאבדו בשבת. דכין דלא שקיל אגרא בשבתא - הוה ליה שומר חנם. אם היה שכיר
2 שבת. שובע אחת. שכיר שובע. ששטה אחת. נותן לו שכר שבת. כיון שלא הזכירו
3 בפירוש, אלא שהבליעו בכלל שאר הימים. לפיכך. כיון דהוי שומר שכר, אם אבדו
4 בשבת - חייב באחריותו. ריפנו אבודו דינוקא למצותא דשבתא. שאבות התינוקות פונין
5 למצות שבת, ומשתעשעין עם התינוקות. ואם

6 יקראו התינוקות לכתחילה - יחשו לבטולם.
7 ויקרי עליהון עלמא. על התינוקות, שמתוך
8 שאכלו יותר ממה שרובין כחול אבריהם
9 כבדין עליהן, ואין יוכלין ללמוד בתחילה, שצריך
10 עיון מרובה. גדול מי בעי שימור. בתמיה. כך
11 היא הגירסא במקצת נסחאות. ואתי שפיר. דהיק
12 סתמא דמתני דקתני: ולא ילמדנו מקרא - בגדול
13 היא. מודקתני סיפא: אבל מלמד את בניו. דמאי
14 דמשנין לעיל חסורי מחסרא - שינויא דדקא
15 היא. אלא דהיא בגדול מתוקמא. וגדול מי בעי
16 שימור? ואיכא נסחי דגריס: בנות מי בעי שימור.
17 והכי פריך: ודאי כל היכא דתנא תנא המודר
18 הנאה מחבירו - בין איש בין אשה משמע. והכי
19 פסיק ותנא: לא ילמדנו מקרא? נתי דמוקמת לה
20 בקטן, תינח בנים טענים דבעו שימור, אבל בנות -
21 אפי קטנות לא בעו שימור, שאין דרכן לצאת
22 לחוץ! קסבר פסיק טעמים דאורייתא הוא.
23 ואסור ליתול על לימודם שכר, דכיון דמאורי
24 ניהו הוו לחו בחוקים ומשפטים. מפורש זה
25 תרגום. דמפרש ליה לקרא. ושום שכל אלו
26 הפסוקים. נקודות דמפסיקות בין פסוק לפסוק.
27 וקרי להו "שום שכל" - שעל ידיהן אדם מבין
28 המקרא כפי תנועת הדיבורים, כדאמר פרק קמא
29 להניגה (ף ו): נפקא מינה לפסוקי טעמי.
30 המסורות. מה שנמסר במסרה. אמר רבי
31 יצחק מקרא סופרים. הקריאה שמסרו לנו
32 הראשונים שנקראו סופרים. ועמור סופרים.
33 תיבות יתירות שנכתבו לפי הלשון, ונקראות
34 עמור לפי שהן מעטרין את הלשון. קריין ולא
35 כתיבן. תיבות דנקראות ולא נכתבו. כתיבן
36 ולא קריין. שנכתבו ואינן נקראות. הלכה
37 למשה מסיני. כך קבל משה בסיני, ומסר לישראל.
38 מקרא סופרים ארץ ארץ. שבשיש בו אתנחתא
39 נקרא ארץ בקמץ. שמים מצרים. שאע"פ שאין
40 בהם אף"ק נקראים כאילו היתה בהם. עמור

1 אם אבדו. בשבת. אינו חייב באחריותו, הואיל ואינו שכיר ביום שבת. אם היה שכיר שבת,
2 שנותנים לו ד' פשיטם שכרו לשבוע, אע"פ שמגיע ליום שבת פשוט אחד, כיון דכל יום
3 שבת נבלע עם שכירות שאר השבוע - זו היא הבלעה, ששכר שבת מבליע בתוך ימי
4 השבוע, נותנין שכר שבת - דהבלעה שרי. אם אבדו. בשבת, חייב באחריותו, דהא נותנין
5 לו שכר השבת. אלא נבי שבת דקתני: לא קורין
6 בתחילה אבל שונין, לא משום שכר פיסוק ולא
7 משום שכר שימור קאמר, דהא שרי בהבלעה.
8 דיפנו אבהתהון דינוקא למצותא דלהו, שאם
9 היו עסוקין להקרותן בתחילה בדברי חדש - היו
10 טרודין בהן, ולא היו פנויין למצות שבת,
11 להתענג בו. אבל שונין, הואיל וכבר למדוהו -
12 לא מטרדין בהו. דיפנו. כדי שיהיו פנויין, ויקרי
13 להו עלמא. שכבר עליהם ללמוד מפני המאכל,
14 ולהכי אין קורין בתחילה בשבת, דמצער להו.
15 בנות. שמלמדין אותן תורה, מי בעיין שימור:
16 אינהו לא אורחיהו למיפק אבראי, דכתיב "כל
17 כבודה בת מלך פנימה" (תהלים מה). וליכא
18 לאוקמא בה שכר שימור. שכר פיסוק מעטים
19 דאורייתא הוא. ולא מצי למשקל עליהו אגרא.
20 אלו הפסוקים. עד היכן מסיים כל פסוק ופסוק.
21 ולהכי קרי להו "שום שכל" - שיכול להשכיל
22 בפסוק, בין כל פיסוק ופיסוק. מקרא סופרים אין
23 אין. כלומר, מה שקורין ארץ ארץ - דלא
24 כתיבין הברה, דלא כתיבין יוד בין אלף
25 לריש ובין ריש לצדי, וכן נמי ארץ - דלא
26 כתיבין ב' אלפין או היא סמוך לאלף, ויוד בין
27 ריש לצדי. וכן שמים - דלא כתיבין שמים,
28 אלף בין שין למים ובין מים ליוד. וכן מצרים.
29 הלכה למשה מסיני. דנקראן הכי עיבור סופרים
30 אחר תעבורו. ולא כתיב תעבורו אחר. והיינו
31 עיבור, שמעטרין הדיבור, דהכי משמע יפה.
32 קדמו שרים אחר נוגנים. ולא כתיב: אחר נוגנים
33 קדמו שרים. צדקתך כהריו אל. ולא כתיב:
34 כהריו אל צדקתך, דהכי מסתבר טפי, ובדוקא
35 משתעי. איש דכאשר ישאל איש בדבר האלהים.
36 באחיתופל כתיב. כאם דונבנתה. וקרי ולא
37 כתיב. לה דפליטה. שניהן כתיבין בירמיהו. את
38 הדגד הוגד אלי. דכולהו הני קריין ולא כתיבן.
39 וכתבין ולא קריין נא דיפלה. דנעמן.

1 אם אבדו - אינו חייב באחריותו. ואם היה שכיר שבת,
2 שכיר ה'ש, שכיר שנה, שכיר שבועה - נותן לו שכר
3 שבת. לפיכך, אם אבדו - חייב באחריותו. אלא גבי
4 שבת היינו מעמא דאין קוראין בתחילה - משום דיפנו
5 אבהתהון דינוקי למצותא דשבתא. ואיבעית אימא:
6 משום דבשבתא אכלין ושתין, ויקרי עליהון עלמא.
7 בדאמר שמואל: שינוי וסת תחילת חוץ מעיים.
8 רמאן דאמר שכר פיסוק מעמים, מ"ט לא אמר
9 שכר שימור? קסבר: בנות מי קא בעיין שימור?
10 ולמ"ד שכר שימור, מ"ט לא אמר שכר פיסוק
11 מעמים? קסבר: (שכר) פיסוק מעמים דאורייתא
12 הוא. דא"ר איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר
13 רב: מ"ד ויקראו בספר תורת האלהים מפרש ושום
14 שכל ויבנו במקרא. ויקראו בספר תורת האלהים
15 - זה מקרא, מפרש זה תרגום, ושום שכל -
16 אלו הפסוקים, ויבנו במקרא זה פיסוק מעמים,
17 ואמרי לה: אלו המסורות. אמר רבי יצחק: מקרא
18 סופרים, ועיבור סופרים, וקריין ולא כתיבן, וכתבן
19 ולא קריין - הלכה למשה מסיני. מקרא סופרים
20 ארץ שמים, מצרים. עיבור סופרים - אחר
21 תעבורו, אחר הלך, אחר האסף, קדמו שרים
22 אחר נוגנים, צדקתך כהריו אל. קריין ולא כתיבן
23 פרת, דכתיבו, איש, דכאשר ישאל איש בדבר
24 האלהים, כאם דונבנתה, לה, דפליטה, את
25 הדגד הוגד, אלף, דהגורן, אלף, דהשעורים - הלך
26 קריין ולא כתיבן. וכתבן ולא קריין - נא ויסלח.

1 וכתבין ולא קריין נא דיפלה. דנעמן.
2 זאת
3 סופרים אחר תעבורו אחר תלכו אחר תאסף קדמו שרים אחר נוגנים. כל הני "אחר" מיותרין וקו, ואינן אלא לתפירת הלשון. דהוה ליה למכתב "סעדו לבכם ותעבורו", "חסגר שבעת ימים
4 ותאסף, קדמו שרים נוגנים", אלא שנכתבו לתפירת הלשון. צדקתך כהריו אל. הוא ליה למכתב "צדקתך כהריו אל", כדכתיב: משפטין תהום רבה. לומר שההרים הרמים, כלומר
5 המלאכים, צריכין לצדקת השם. אלא שכתב "כהריו אל" לתפירת הלשון. ובדברי מורי ראינו דעמור סופרים - היינו שכותבין טעם מפסיק ב"אחר", הי כינ דלישתמע: אח"כ תלך, ואח"כ
6 תעבורו, ואחר כן תאסף. קדמו שרים - ואח"כ נוגנים, "צדקתך כהריו" נפסק בטעם "כהריו" ממלת "אל", לומר שמלת "אל" הפוכה, כאילו היתה בתחלת הפסוק, ופירושו: אל, צדקתך נגלית
7 כהרים, שהם גלויים. ואלמלא הפסק היה במשמע: אחר שתלכו, אחר שתעבורו, אחר שתאסף, קדמו שרים אחר נוגנים - שהנוגנים קדמו להם, צדקתך כהרים של אל. וקרי ליה עמור
8 סופרים - משום דמעטרי לה למילתא בטעם הקריאה. קריין ולא כתיבן פרת ובהר. בשמואל הוא "להשיב ידו בנהר פרת", "פרת" קרי ולא כתיב. איש דכאשר ישאל. בשמואל נמי
9 הוא גבי אחיתופל "כאשר ישאל איש בדבר האלהים", "איש" קרי ולא כתיב. כאם דונבנתה. בירמיהו הוא "הנה ימים באים נאם ה' (ונבנתה) העיר וגו", "באים" קרי ולא כתיב. לה
10 דפליטה. בסוף דימיה בנבואת ב"י ליה לפליטה, "לה" קרי ולא כתיב. את הדגד הוגד. ברות ויען בועז ויאמר לה הגד הוגד (את) (לי כל) אשר עשית את חמותך, האי "את" קרי ולא
11 כתיב, מהו, בספרים שלנו קרי וכתבי. ואף במסרה לא מדבר ליה בהך דקריין ולא כתיבן. אלף, דהגורן. ברות נמי הוא "ותאמר אליה את כל אשר תאמרי אלי אעשה", והפסוק אחריו
12 "ותר הדגורן ותעש ככל אשר צוהה חמותי". וקרי ליה "אלף" דהגורן" אע"פ דבההוא קרא ליה "הגורן", כיון דסמך ליה בפסוק דלאחריו. אלף, דהשעורים. ברות נמי הוא "ותאמר שש
13 השעורים האלה נתן לי כי אמר אלי" "אלי" קרי ולא כתיב. כתיבן ולא קריין נא דיסלה. במלכים, בהשתחיתו בית רמון יסלה נא ה' לעבדך" כתיב "נא" ולא קרי.

זאת

שמשם אנו למדים את האיטור ליטול שבר על לימוד מקרא.
 מוכיחה הגמרא שאכן לימוד פיסוק הטעמים הוא מן התורה:
דְאָמַר רב איקא פּר אַבּין אָמַר רב הַנְנַאל אָמַר רב, מַאי דְבַתּוּב – מַה
פּירוּשׁ הַפּסוּק (נחמיה ח) וַיִּקְרָא בְכֹפֶר תּוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֵשׁ וְשׁוֹם
שָׁבַל וַיְבִינּוּ בְּמִקְרָא. ומבארת הגמרא, **וַיִּקְרָא בְכֹפֶר תּוֹרַת**
הָאֱלֹהִים זה גוף ה**מִקְרָא**, **מִפְּרֵשׁ** זה תרגום, שהוא מפרש את
 המקרא, **וְשׁוֹם שָׁבַל** אלו הפסוקים – הנקודות המפסיקות בין פסוק
 לפסוק להפריד בין העניינים, **וַיְבִינּוּ בְּמִקְרָא** זה פיסוק טעמים, שעל
 ידי נגינת טעמי המקרא אנו יודעים כיצד לשייך כל מילה אם
 לפנייה או לאחריה. **וְאָמְרֵי לָהּ אֱלוּ הַמְסוּרוֹת –** המילים החסרות
 והיתרות שנמסרו כך במסורת. ואם כן רואים שפיסוק טעמים
 מוזכר כבר בכתובים, ומוכח שזה מדאורייתא.
 הגמרא מביאה ארבעה דברים הנוגעים לצורת הקריאה והכתיבה
 של מילים בתורה, שנמסרו בהלכה למשה מסיני:
אָמַר רבי יצחק, מִקְרָא סוּפְרִים – צורת הקריאה הנוכח שמשירו לנו
 הראשונים שנקראו סופרים, **וְעִשׂוּר סוּפְרִים,** מילים מיתרות
 שנכתבו כדי לעטר ולליפות את הלשון, **וְקִרְיָן וְלֹא כְתִיבָן,** מילים
 הנקראות ואינן כתובות בתורה, **וְכַתִּיבָן וְלֹא קִרְיָן,** ומילים
 הכתובות בתורה ואינן נקראות, כל אלו הינם הלכה למשה מסיני,
 כך קיבל משה בסיני ומסר לישראל.
 ומביאה הגמרא דוגמאות לכל אחד מהם:
מִקְרָא סוּפְרִים, כגון **אֲרִי, שָׁמַיִם, מַצְרַיִם** – שבכל אחד ממילים אלו
 יש חילוק בניקוד בין אם הוא מופיע באמצע פסוק, לבין אם הוא
 מופיע בסוף פסוק או באתחלתא. שבאמצע פסוק מנקדים **אֲרִי,**
שָׁמַיִם, מַצְרַיִם, ואילו בסוף פסוק או אתחלתא מנקדים **אֲרִי,**
שָׁמַיִם, מַצְרַיִם.
עִשׂוּר סוּפְרִים – מילים שנוספו לייפות הלשון, אף שאין בהם צורך
 לגופו של מקרא, כגון **וְסָעַדוּ לְבָבְכֶם אַחַר הַתְּעַבְרוּ** (בראשית יח ה),
וְתִשָּׁב הַנְּעֵרָה אֶתְנּוּ יָמִים אוֹ עֲשׂוּר אַחַר הַלֵּךְ (בראשית כד נד), **וְתִסָּגַר**
שְׁבַעַת יָמִים מִחוּץ לַמִּנְהַל וְאַחַר הַתְּאִסְּףָה (במדבר יב יד), **וְקָרְמוּ שָׂרִים**
אַחַר נְגִינָם (תהלים סח כ) – שבכל אלו לא היה צורך לכתוב את
 המילה 'אחר', אלא היה אפשר לכתוב 'סעדו לבכם ותעבורו',
וְתִסָּגַר שְׁבַעַת יָמִים וְתִאִסְּףָה וכיוצא בזה, ונוספה בהם תיבת 'אחר'
 כדי לייפות את הלשון. וכן בפסוק **וַיִּצְרָתְךָ כְּתִרְרֵי אֱלֹ** (תהלים לו ז)
 מיתורת האות כ', שהיה צריך לומר
צְדַקְתְּךָ הָרִירֵי אֱלֹ כשם שממשיך הפסוק **מִשְׁפָּטְךָ תְּהוֹם רָבָה,**
 אלא שנוספה האות כ' לייפות הלשון.
קִרְיָן וְלֹא כְתִיבָן – מילים הנקראות ואינן כתובות, כגון המילה
פְּרַת' מן הפסוק (שמואל ב' א) ה'דִּבְלַבְתוּ לְהַשִּׁיב יְדוֹ בְּנֵהר' שמוסיפים
 לומר את המילה 'פרת' אף שאינה כתובה. המילה 'איש' מן הפסוק
 (שמואל ב' טו כט) **וְהַפְּאֵשֶׁר יִשְׂאֵל אִישׁ בְּרֵבֵר הָאֱלֹהִים,** שמוסיפים לומר
 את המילה 'איש' אף שאינה כתובה. המילה 'באים' מן הפסוק
 (ירמיה לא לו) **וְהַבְּנֵינְתָה' –** הנהגה ימים ובאים נאם ה' ונבנתה העיר
 לה', שמוסיפים לומר את המילה 'באים' אף שאינה כתובה.
 המילה 'לה' מן הפסוק (ירמיה נ כט) **וְהַפְּלִיטָה' –** 'השמיעו אל בבל
 רבים כל דרכי קשת חנו עליה סביב אל יהי וקהו פליטה',
 שמוסיפים את המילה 'לה' אף שאינה כתובה. המילה 'את' מן
 הפסוק (רות ב א) **וְהַיָּגֵד הַיָּגֵד לִי בַל אֲשֶׁר עָשִׂית וְאֵת חֲמוּתְךָ,**
 שמוסיפים את המילה 'את' אף שאינה כתובה. המילה 'אל' מן
 הפסוק (רות ג א-ה) **וְהַתְּנִיחַ' –** ויתאמר אליה כל אשר תאמרי ואלין
 אעשה, ויתרד הגרן ותעש ככל אשר צוהתה חמוותה, שמוסיפים את
 המילה 'אל' אף שאינה כתובה. המילה 'אל' מן הפסוק (רות ט ז)
וְהַשְּׁעִימֵם' – ויתאמר שש השערים האלה נתן לי כי אמר ואלין אל
 תבואי ריקם אל חמוותך, שמוסיפים את המילה 'אל' אף שאינה
 כתובה. ה'לו קריון ולא כתבן – כל אלו הם מילים הנקראות ואינן
 כתובות.
וְכַתִּיבָן וְלֹא קִרְיָן – מילים הכתובות ואינן נקראות, כגון המילה 'נא'
 מן הפסוק (מלכים ב' היח) **וְהַפְּלִיטָה' –** 'בהשתחוויתני בית רמן יסלח ונא
 ה' לעבדך בדרך הזה', שהמילה 'נא' כתובה אך אין קוראים אותה.

אם אָבְדוּ בשבת הדברים שהוא שומר עליהם, אינו חייב פְּאָחְרֵיהֶן,
 כיון שאינו נוטל שבר על שמירתו בשבת, ודינו כשומר חנם
 הפטור מגניבה ואבידה. **וְאִם הָיָה פּוֹעֵל זֶה שְׂכִיר שָׂבָת,** הנוטל את
 שכרו פעם אחת בשבוע עבור כל ימות השבוע, ולא נוטל עבור כל
 יום בפני עצמו, או שְׂכִיר הַדָּשׁ הנוטל שכרו פעם אחת בחודש, או
 שְׂכִיר שָׁנָה שלימה, או שְׂכִיר שָׁבֻעַ – הנוטל את שכרו פעם אחת
 בשבע שנים, בכל אופנים אלו נותן לו שְׂכָר שָׂבָת, כיון שאין שבר
 השבת ניכר בפני עצמו אלא הוא מובלע בשאר הימים, **לְפִיכָךָ, אִם**
אָבְדוּ בשבת חַיִּיב פְּאָחְרֵיהֶן, כיון שהוא נוטל שבר אף על יום
 השבת ודינו כשומר שבר החייב בגניבה ואבידה.
 ומכוח קושיא זו מוכיחה הגמרא, שלא יתכן לומר שטעם האיטור
 ללמד את התינוקות דבר חדש בשבת הוא משום האיטור ליטול
 שבר שבת, כיון שמותר ליטול שבר שבת אם הוא מובלע בשכר
 שאר הימים. ואם כן, אי אפשר להוכיח מברייתא זו האם השכר
 שמותר ליטול עבור לימוד מקרא לתינוקות הוא שבר שימור, או
 שבר פיסוק הטעמים.
 אחר שדחתה את הטעם של שבר שבת, מבארת הגמרא שני
 טעמים מה היא הסיבה שאטור ללמד תינוקות דבר חדש בשבת:
 הטעם הראשון, **אֲלֵא לִנְפִי שָׂבָת, הָיִינוּ מַעֲמָא וְ–** זהו הטעם דְאִין
 קוֹרְאִין הַתִּינוּקוֹת בְּתַחֲלָה – דבר חדש, משום דִּישְׁנּוּ אִמְרֵיהֶן
 דִּינִינְךָ לְמַצְוֵתָא דְשִׁבְעָת – שאבות התינוקות רגילים להשתעשע
 עמהם בשבת, ואם התינוקות ילמדו בשבת דבר חדש, יחששו
 אבותיהם מלבטלם, ותבטל מצות עונג שבת. אך אם הינם
 חוזרים על מה שלמדו כבר, לא יחששו האבות מלבטלם
 וישתעשעו עמהם, ולא תבטל מצות עונג שבת.
 הטעם השני, **וְאִיבְעִית אִמָּא, מְשׁוֹם דְשִׁבְעָתָא אֲבָלִין וְשְׂתִין –** שדרך
 התינוקות לאכול ולשחות בשבת יותר מהרגלם בימות החול,
וְיִקְרִי עֲלֵיהֶן עֲלָמָא – ועל כן, אבריהם כבדים עליהם ואינם יכולים
 ללמוד דבר חדש הדורש עיון מרובה. **בְּדָאמַר שְׁמוּאֵל, שִׁנּוּי וְסַת**
 – המשנה את דרכו ומנהגה באכילה, תחילת חולי מעיים – דבר זה
 גורם לו לחלות במעיו.
 הגמרא מבררת לגבי מחלוקת האמוראים לעיל (לו). בטעם ההיתר
 ללמד מקרא בשכר, מדוע כל אמורא אינו מודה לטעמו של חברו:
וְלִמָּאן דְאָמַר – לרבי יוחנן שאמר שהשכר שמותר ליטול עבור
 לימוד המקרא הוא שְׂכָר שְׂכִיר שָׁבֻעַ, שאינם מדאורייתא, **מַאי**
מַעֲמָא לֹא אָמַר כרב שהשכר שמותר ליטול עבור לימוד המקרא
 הוא שְׂכָר שְׂכִיר שָׁנָה – שהוא משמר את התינוקות בשעת לימודם.
 ומבארת הגמרא, **קָבַר רבי יוחנן,** שאכן טעם זה של שימור מועיל
 במקום שמלמד לבן קטן הזקוק לשימור, אך כאשר מלמד לבת
 קטנה, יהיה קשה, **כְּגוֹת מִי קָא עֲגִינֵן שְׂכִיר –** וכי בנות זקוקות
 לשימור, הלא אין דרכן לצאת לחוץ, ואם כן, לא יועיל טעם זה
 וצריך ללמדה בחינם, וכיון שכך אין איטור ללמדה אף אם הדירה
 בהנאה. ואילו במשנה נאמר שהמדיר לא ילמד את המודר מקרא,
 ולא חילקה המשנה בין איש לאשה, ואם כן, אף כשמבארים את
 כוונת המשנה בקטן ולא בגדול, עדיין לא יבאר מדוע אסור ללמד
 מקרא לבת קטנה.
קָבַר רבי יוחנן גְּדוּל מִי בְּעֵי שְׂכִיר, כלומר, שאכן סברה זו של
 שבר שימור מועילה כאשר מלמד לקטן, אך אם מלמד לאדם
 גדול שאינו זקוק לשימור יאסר עליו ליטול שבר, וממילא יהיה
 מותר לו ללמד מקרא לאדם גדול המודר ממנו הנאה. ואילו
 במשנה כתוב בסתמא **וְלֹא ילמדנו מקרא,** ומשמע בפשיטות שאם
 לאדם גדול מותר ללמד, שהרי בסיפא כתוב 'אבל מלמד את בניו',
 ואם כן אי אפשר לבאר שהמשנה מדברת על שבר שימור.
 ממשיכה הגמרא ומבררת, **וְלִמָּאן דְאָמַר –** לרב הסובר שהשכר
 שמותר ליטול עבור לימוד מקרא הוא שְׂכָר שְׂכִיר שָׁנָה, ואלו
מַאי מַעֲמָא לֹא אָמַר כרבי יוחנן, שהשכר שמותר ליטול על לימוד
 מקרא הוא שְׂכָר שְׂכִיר שָׁבֻעַ. ומבארת הגמרא, **קָבַר רב (שְׂכָר)**
שְׂכִיר שָׁבֻעַ מִדְּאִוְרֵיתָא הוּא – שלימוד זה של פיסוק המקרא על
 ידי הטעמים הוא מן התורה, וכיון שכך הרי הוא נכלל בפסוק
 (דברים יד ה) **וְיָאֵה לְמִדְתֵי אַתְכֶם חֻקִים וּמִשְׁפָּטִים כַּאֲשֶׁר צִוְּנוּ ה'**

59 אָלֵא מַה שְׁנִיתָן רַק לְמַשָּׁה וְלֹא לְכָל יִשְׂרָאֵל, הֵינְנוּ פִּילְפֹּלֵא וְעֵלְמָא
60 – הַהֲבַנְתָּ וְהַחְרִיפֹתָ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה, שְׂהִיא נִיתְנָה לְמַשָּׁה רַבִּינוּ
61 בְּלַבַּד, וְהוּא נִהַג בְּזוֹה טוֹבַת עֵין, וְמִסְרָ אִף אֶת הַפִּילְפּוּל לְכָל
62 יִשְׂרָאֵל.
63 אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, אֵין הֶקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁרְה שְׂכִינְתּוֹ בְּקִבְעוֹת לֹאֵל
64 הַפְּסוּק, אֵלֵא עַל אֲדָם שֶׁהוּא גְבוּר וְעֹשֶׂה וְחָכֵם וְעָנּוּי. וְכוּלָּם – כֵּל
65 מַעֲלוֹת אֵלוֹ, אֲנוּ לְמִדִּים מוֹמְשָׁה רַבִּינוּ, שְׁמַצִּינוּ שְׂהִיוּ בּו אֶת כֵּל
66 הַמַּעֲלוֹת הָאֵלוֹ. מַעֲלַת גְּבוּרָה אֲנוּ לְמִדִּים שְׂהִיתָה בְּמַשָּׁה, דְּכְתִיב
67 (שְׁמוֹת י"ט) 'וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן, וְאָמַר מֶר – שְׁנִינוּ בַּגְּמֵרָא,
68 שְׁמַשָּׁה רַבִּינוּ פְּרָסוּ בְּעַצְמוֹ. וְכְתִיב (שְׁמוֹת כ"ו טז) 'עֲשֵׂה אֱמוֹת אֲרֶךְ
69 הַקֶּרֶשׁ יָגוּ', וְכִיּוֹן שְׁמַשָּׁה רַבִּינוּ פָּרַס בְּעַצְמוֹ אֶת הָאֹהֶל מֵעַל קֶרֶשׁ
70 הַמִּשְׁכָּן, בְּהַכְרָחָה, שֶׁגְבוּהוּ יִהְיֶה לְפָחוֹת עֶשֶׂר אֲמוֹת, וְכִיּוֹן שְׂהִיהָ גְבוּהָ
71 כֵּל כָּךְ, מִן הַסְּתֵם שְׂהִיהָ גַם גִּיבּוֹר. דּוּחָה הַגְּמֵרָא רֵאִיהָ זוֹ, אֵימָא
72 דְּאֲרִיזָה וְקָמִין – יִתְכּוֹן שַׁעַל אִף שְׂהִיהָ גְבוּהָ, דְּהִיא קֶטַן כְּבוֹדָה, וְאֵין
73 לְהַבִּיא מַכְאָן רֵאִיהָ עַל גְבוּרָתָה.
74 אֵלֵא אֶת הָרֵאִיהָ שְׁמַשָּׁה הִיא גִיבּוֹר, יֵשׁ לְהַבִּיא מִן הַדִּין קָרָא, מִן
75 הַפְּסוּק הַזֶּה, דְּכְתִיב (דְּבָרִים ט"ו) 'וְאֶתְפַּשׁ בְּשָׂנֵי הַלְחָת וְאִשְׁלַכְכֶם מֵעַל
76 שְׂתֵי דְּבֵי וְאִשְׁכְּרִים, שְׁמַשָּׁה שִׁיבֵר אֶת הַלּוּחוֹת בְּשַׁעָה שְׂרָאָה אֶת
77 חֲטָא הַעֲבֹל, וְלִמְדֵנוּ בְּבִרְיָתָא, הַלּוּחוֹת אֲרִיבִין שְׂשָׁה טַפְחִים,
78 וְרִתְקִין שְׂשָׁה טַפְחִים וְעִבְרִין שְׂלִישֶׁה טַפְחִים, וְכִיּוֹן שֶׁכָּךְ הִיוּ כְּבִדִּים
79 בְּיֹתֵר, וְהִיא צוֹרֵךְ לְחַבְטָן בְּכַח גְּדוּל מֵאֵד כְּדִי לְשַׁבְּרָן, וּמוּכַח
80 שְׁמַשָּׁה גִיבּוֹר הִיא.
81 מַעֲלַת הַעֲשִׂיר אֲנוּ לְמִדִּים שְׂהִיתָה בְּמַשָּׁה, מִן הַפְּסוּק (שְׁמוֹת ל"ד א)
82 'פֶּסֶל לָךְ, וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים פְּסוּלְתָן שְׁלָךְ יְהֵא, וּמִשְׁם נִתְעַשֵּׂר מַשָּׁה,
83 וְכַפִּי שְׁנַתְבָּאָר לַעֲיֹל.
84 מַעֲלַת הַחֶבֶם מִנִּין יוֹדְעִים שְׂהִיתָה בְּמַשָּׁה, רַב וְשְׂמוּאֵל דְּאֲמַרִּי
85 תְּרוּוּיָהוּ – שְׁנִיהֶם אֲמִרוּ, הַמְּשִׁים שְׁעָרֵי בֵינָהּ נִבְרָאוּ בְּעוֹלָם, וְכוּלָּם
86 נִתְּנוּ לְמִשָּׁה חֶסֶר אֶחָת דְּהֵינּוּ שְׁנִיתָנוּ לְמַשָּׁה אַרְבַּעִים וְתִשְׁעָה
87 שְׁעָרִים שֶׁל בֵּינָהּ, שְׁנַאָמַר (תְּהִלִּים ח"ג) עַל מַשָּׁה רַבִּינוּ 'וַתִּתְּקַרְהוּ מַעֲטָה
88 מְאֹלִים, וְרַמְעַט' הֵינּוּ שְׁעַר אֶחָד מִשְׁעָרֵי הַבַּיִתָּה שְׁלֹא נִיתַן לְמַשָּׁה.
89 מַעֲלַת הַעֲנִיּוּ אֲנוּ לְמִדִּים שְׂהִיתָה בְּמַשָּׁה, דְּכְתִיב (בְּמִדְבָר י"ב א) 'וְהָאִישׁ
90 מִשָּׁה עָנִי מְאֹד'.
91 אָמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, כָּל הַנְּבִיאִים עֲשִׂירִים הָיוּ. מְנַלָּהּ מִנִּין לְנוּ דְבַר זֶה,
92 מְשַׁרְה וּמְשַׁמּוּאֵל מְעִמּוּם וּמִיּוֹנֵהָ. שְׂאֲרַבְעֵתֶם נְבִיאִים הָיוּ, וּמַצִּינוּ
93 בְּהֶם שְׂהִיוּ עֲשִׂירִים, וּמֵהֶם אֲנוּ לְמִדִּים שְׁכַל הַנְּבִיאִים הָיוּ עֲשִׂירִים.
94 מִשָּׁה מַצִּינוּ בּו שְׂהִיהָ עֲשִׂיר, דְּכְתִיב (בְּמִדְבָר ט"ז ט) 'לֹא חָמּוֹר אֶחָד מֵהֶם
95 נִשְׂאָתָה' – שְׂאֲמַר מַשָּׁה שְׁלֹא נִטַל מִקְרָה וְעִדְתּוֹ אִף חָמּוֹר אֶחָד.
96 וּבִמְנָה הַדְּבָרִים אֲמִוּרִים, אֵי בְּלֵא אֲנִירָא – אִם הִשְׁתַּבַּח מַשָּׁה שְׁלֹא
97 נִטַל מֵהֶם בְּחִינָם, לְאַפְזִיקֵי מֵאֵן דְּשִׁכַּל בְּלֵא אֲנִירָא – הָאֵם כּוּוֹנְתוּ
98 לְשַׁלוּל מִמֵּי שְׁנוּטַל בְּלֵא שְׂכַר, הָרִי הַעוֹשָׂה כֵּךְ הוּא גּוֹלָן, וּמָה
99 הַחִידוּשׁ בְּכַךְ שְׂאִינוּ גּוֹלָן. אֵלֵא בְּהַכְרָחָה כּוּוֹנַת מַשָּׁה הִיתָה דְּאֲפִילוּ
100 בְּאֲנִירָא – שְׂאֲפִילוּ בְּשַׁכְרָה לֹא נִטַל חָמּוֹר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֵם כֵּן יֵשׁ
101 לְהוֹכִיחַ מַכְאָן שְׁעִשִׂיר הִיא וְלֹא הוּצָרֵךְ לְשַׁכּוֹר מֵאֲמוּמָה, אֵלֵא הִיא
102 לוֹ הַכֵּל מִשְׁלוֹ.
103 דּוּחָה הַגְּמֵרָא, שְׂאֵין מַכְאָן רֵאִיהָ שְׂהִיהָ עֲשִׂיר, דְּיִלְמָא מְשׁוּם דְּעֵנִי
104 הָיָה – שְׂהָרִי יִתְכּוֹן בְּדִיוֹק לְהִיפֵךְ, שְׂמִשְׁוּם שְׂהִיהָ עֵנִי לֹא הִיא מִמּוֹן
105 בִּידוֹ כְּדִי לְשַׁכּוֹר. אֵלֵא הָרֵאִיהָ שְׁמַשָּׁה עֲשִׂיר הִיא לּוֹמְדִים מִן
106 הַפְּסוּק (שְׁמוֹת ל"ד א) 'פֶּסֶל לָךְ, שְׂדִרְשׁוּ חֲכָמִים פְּסוּלְתָן יְהֵא שְׁלָךְ,
107 וּמִשְׁם נִתְעַשֵּׂר מַשָּׁה, וְכַמוֹ שְׂהַתְבָּאָר לַעֲיֹל.
108 שְׂמוּאֵל מַצִּינוּ בּו שְׂהִיהָ עֲשִׂיר, דְּכְתִיב (שְׁמוּאֵל א' י"ב א) 'הֲנִנִּי עָנִי כִּי נָגַד
109 ה' וַנִּגַּד מִשִּׁיחֹו אֶת שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחָמּוֹר מִי לְקַחְתִּי, שְׂנִשְׁתַּבַּח
110 שְׂמוּאֵל שְׁלֹא נִטַל מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל שׁוֹר אִו חָמּוֹר. וְדַנְהָ הַגְּמֵרָא בְּאִיזָה
111 אֲוֹפֵן כּוּוֹנַת שְׁלֹא נִטַל, אֵי בְּלֵא אֲנִירָא – אִם נִשְׁתַּבַּח שְׁלֹא נִטַל בְּחִינָם,
112 לְאַפְזִיקֵי מֵאֵן דְּשִׁכַּל בְּחֶנֶם – הָאֵם כּוּוֹנַת לְשַׁלוּל מִמֵּי שְׁנוּטַל בְּלֵא
113 שְׂכַר, הָרִי הַעוֹשָׂה כֵּךְ הוּא גּוֹלָן, וּמָה הַחִידוּשׁ בְּכַךְ שְׂאִינוּ גּוֹלָן. אֵלֵא
114 בְּהַכְרָחָה כּוּוֹנַת הִיא דְּאֲפִילוּ בְּשַׁכְּרָה לֹא נִטַל, וְאֵם כֵּן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ
115 מַכְאָן שְׁעִשִׂיר הִיא וְהִיא לוֹ הַכֵּל מִשְׁלוֹ וְלֹא הוּצָרֵךְ לְשַׁכּוֹר. וְגַם
116 כֵּן דּוּחָה הַגְּמֵרָא, שְׂאֵין לְהוֹכִיחַ מַכְאָן שְׁעִשִׂיר הִיא, דְּיִלְמָא דְּעֵנִי

1 המילה 'אמת' מן הפסוק (דברים ו א) 'הַמְצִיחָה' – 'זוֹאֵת הַמְצִיחָה הַחֲקִים
2 וְהַמְשַׁפְּטִים, שְׂאֵין קוֹרְאִים אֶת הַמִּילָה 'זֹאת'. הַמִּילָה 'יִרְדָּךְ' מִן
3 הַפְּסוּק (יִרְמִיָה ג' א) 'דְּהִרְדָּךְ' – 'אֵל יִרְדָּךְ וְיִדְרָךְ הִדְרָךְ קִשְׁתוֹ, שְׂאֵין
4 קוֹרְאִים אֶת הַמִּילָה 'יִרְדָּךְ' הַשְּׂנִיָה שְׁבַפְּסוּק. הַמִּילָה 'הַמְשׁ' מִן
5 הַפְּסוּק (יִחְזַקְאֵל מ'ח טז) 'רַפְּאֵת נָגַב' – 'וּפֹאֵת נָגַב הַמְשׁ (חַמְשׁ) מֵאוֹת
6 וְאַרְבַּעַת אֲלָפִים, שְׂאֵין קוֹרְאִים אֶת הַמִּילָה 'חַמְשׁ' הַשְּׂנִיָה
7 שְׁבַפְּסוּק. הַמִּילָה 'אֵם' מִן הַפְּסוּק (רֹת ג' א) 'דְּבִי גֵאֵל' – 'וְעֵתָהּ כִּי
8 אָמַנְם כִּי וְאִם גֵּאֵל אָנְכִי, שְׂאֵין קוֹרְאִים אֶת הַמִּילָה 'אֵם'. הַלֵּין
9 כְּתִיב וְלֹא קִרְוִין – כֵּל אֵלוֹ הֵם מִילִים הַכְּתוּבוֹת וְאֵינָן נִקְרָאוֹת.
10 אָמַר רַבִּי אֶהָא בְּרֵא, כְּשָׁבָא מֵאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל לְבַבְל, בְּמַעְרְבָא פְּסוּקִין
11 לְהִרְדִין פְּסוּקָא לְהַלְתָּא פְּסוּקִין – בְּאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל מִחֻלְקִים פְּסוּקִים זֶה
12 לְשִׁלְשָׁה פְּסוּקִים, דְּהֵינּוּ הַפְּסוּק, 'וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הִנֵּה אָנְכִי בֵּא
13 אֵלֶיךָ כֹּעֵב הַעֲנֵן בְּעַבּוֹר יִשְׁמַע הָעַם בְּדַבְרֵי עַמְךָ וְגַם כִּי יֹאמְרוּ
14 לְעוֹלָם וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי הָעַם אֵל ה' (שְׁמוֹת י"ט ט). וְכִךְ הִיוּ
15 מִחֻלְקִים אֶת הַפְּסוּק: הַפְּסוּק הֵרָאשׁוּן, 'וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה הִנֵּה
16 אָנְכִי בֵּא אֵלֶיךָ כֹּעֵב הַעֲנֵן, הַפְּסוּק הַשְּׂנִי, 'בְּעַבּוֹר יִשְׁמַע הָעַם בְּדַבְרֵי
17 עַמְךָ וְגַם כִּי יֹאמְרוּ לְעוֹלָם, וְהַפְּסוּק הַשְּׂלִישִׁי, 'וַיִּגַּד מֹשֶׁה אֶת דְּבָרֵי
18 הָעַם אֵל ה'.
19 אָמַר רַבִּי הֵמָּן בְּרַבִּי חֲנִינָא, לֹא הַעֲשִׂיר מִשָּׁה אֵלֵא מְפֹסְלוֹתֵן –
20 מִשְׂאֵרֵיָהּ הַחֲמוּרָה הִדְקָר שְׁנוֹתָר מִחֻצִּיבְתָן שְׁל הַלּוּחוֹת. וּמִנִּין
21 שְׂהַפְּסוּלַת שְׁנוֹתָרָה הִיתָה לְמַשָּׁה, שְׁנַאָמַר (שְׁמוֹת ל"ד א) 'פֶּסֶל לָךְ שְׁנֵי
22 לְחַת אֲבָנִים בְּרֵאשֵׁינִים, וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים מִמְשַׁמְעוֹת הַמִּילִים 'פֶּסֶל
23 לָךְ, פְּסוּלְתָן שְׁלָךְ יְהֵא.
24 אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מִלְּכַחֲחִילָה לֹא נִיתְנָה תּוֹרָה אֵלֵא לְמַשָּׁה
25 וְלוֹרְעוּ בְּלַבַּד, וְלֹא לְכָל יִשְׂרָאֵל, שְׁנַאָמַר (שְׁמוֹת ל"ד ב) 'כְּתִב לָךְ, וְכֵן
26 נִאֲמַר (שְׁמוֹת ל"ד א) 'פֶּסֶל לָךְ, וְהִקִּישׁוּ אוֹתָם חֲכָמִים זֶה לְזוֹה, וְדִרְשׁוּ
27 מַה פְּסוּלְתָן שְׁלָךְ כַּפִּי שְׂהַתְבָּאָר לַעֲיֹל, אִף כְּתִיב שְׁלָךְ, אִף הַתּוֹרָה
28 הַכְּתוּבָה בְּהֵם הִיא שְׁלָךְ, וּמַכְאָן שְׂהִיתָה תּוֹרָה לְמַשָּׁה וְלוֹרְעוּ
29 בְּלַבַּד. אֵלֵא שְׂמַשָּׁה נִהַג בָּהּ – בְּתוֹרָה, מִכֵּת עֵין – מִנְהַג אֲדָם שְׁעִינוּ
30 טוֹבָה בְּאֲחֵרִים, וְנִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל. וְעֵלְיוּ כְּכַתּוּב אֵימַר (מִשְׁלִי כ"ט) 'טוֹב
31 עֵין הוּא יִבְרָךְ יָגוּ' כִּי נִתַן מִלְּחַמּוֹ לְדָלָה.
32 מְתִיב רַבִּי חֲסֵדָא, מַקְשָׁה רַב חֲסֵדָא עַל מִימְרָא זֶה, הָרִי נִאֲמַר בַּפְּסוּק
33 (דְּבָרִים י"ד) 'שְׁמַשָּׁה רַבִּינוּ אֲמַר לְיִשְׂרָאֵל 'אֵאתִי צְנִיָה ה' בְּעֵת הַהִיא
34 לְלַמֵּד אֶתְכֶם, וְאֵם כֵּן, בְּהַכְרָחָה שְׂהִיתָה תּוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, שְׂהָרִי
35 נִצְטוּהָ מַשָּׁה לְלַמֵּד אוֹתָם אֶת הַתּוֹרָה. מִתְרַצַּת הַגְּמֵרָא, שְׂאֵין כּוּוֹנַת
36 הַכְּתוּב שְׂצִיּוּהָ ה' אוֹתִי לְלַמֵּד אֶתְכֶם, אֵלֵא 'אֵאוֹתִי צְנִיָה ה' אֶת חוֹקֵי
37 וּמִשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה, 'וְאֵנִי לְכֶם' – אֲנִי מִרְצוֹנִי הַתְּנַדְּתִי לְלַמֵּד אֶתְכֶם.
38 אִךְ חוֹזְרַת רַבִּי וּמַקְשָׁה הַגְּמֵרָא מִן הַפְּסוּק (דְּבָרִים י"ד) שְׂאֲמַר מַשָּׁה לְבָנָיו
39 יִשְׂרָאֵל, 'דָּאָה לְמִדְרֵי אֶתְכֶם חֲקִים וּמְשַׁפְּטִים בְּאֲשֶׁר צִוִּי ה' אֱלֹהֵי, וְ
40 שְׂגַם מַכְאָן לּוֹמְדִים לְכַאוּרָה שְׂנִצְטוּהָ מַשָּׁה מִפִּי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
41 לְלַמֵּד אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה. וּמִתְרַצַּת הַגְּמֵרָא כְּמוֹ שְׂתִירְצָה
42 לַעֲיֹל, 'אוֹתִי צְנִיָה' אֶת הַחוֹקִים וְהַמְשַׁפְּטִים, 'וְאֵנִי מִרְצוֹנִי לִימִדְתִּי
43 לְכֶם'.
44 קוּשִׁיא נּוֹסֶפֶת מַקְשָׁה הַגְּמֵרָא, מִן הַפְּסוּק (דְּבָרִים ל"א ט) 'וְעֵתָהּ כְּתִיבּוּ
45 לְכֶם אֶת הַשְּׂרָרָה הַזֹּאת, וּמַכְאָן אֲנוּ לְמִדִּים שְׂנִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל לְכַתּוּב
46 אֶת כֵּל הַתּוֹרָה, וּבְהַכְרָחָה, שְׁלֹא נִיתְנָה לְמַשָּׁה בְּלַבַּד אֵלֵא לְכָל
47 יִשְׂרָאֵל. דּוּחָה הַגְּמֵרָא, שְׂאֵין מַכְאָן שְׂהִיתָה עַל כֵּל הַתּוֹרָה, שְׁלֹא
48 נִצְטוּוּ יִשְׂרָאֵל לְכַתּוּב אֵלֵא אֶת הַשְּׂרָרָה לְחוֹדָה – דְּהֵינּוּ שִׁירַת
49 הַאֲזִינוּ בְּלַבַּד, שְׂהִיא אֲכַן נִיתְנָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, אִךְ הַתּוֹרָה כּוּלָה לֹא
50 נִיתְנָה אֵלֵא לְמַשָּׁה.
51 וּמַקְשָׁה עַל כֵּךְ הַגְּמֵרָא, שְׁלֹא יִתְכּוֹן לּוֹמַר שְׁכוּוֹנַת הַפְּסוּק הִיא
52 לְכַתּוּב אֶת הַשִּׁירָה בְּלַבַּד, שְׂהָרִי הַמְשַׁךְ הַפְּסוּק הוּא 'לְמַעַן תִּתְּנֶה לִּי
53 הַשְּׂרָרָה הַזֹּאת לְעַד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמוּכַח שְׂהַכוּוֹנָה עַל כֵּי
54 הַתּוֹרָה, שְׂהַמְשׁוֹרָה שְׂכַתּוּבִים בְּתוֹרָה יִדְּיוּ עֲדוֹת עַל כֵּי יִשְׂרָאֵל,
55 שְׂאֵם לֹא יִשְׁמְרוּ אוֹתָם, יַעֲנִשׁוּ, שְׂאֵם נִאֲמַר שְׂאֵין הַכוּוֹנָה לְכָל
56 הַתּוֹרָה אֵלֵא לְשִׁירַת הַאֲזִינוּ בְּלַבַּד, מַה עֲדוֹת יֵשׁ בָּהּ. וּמוּכַח קוּשִׁיא
57 זֶה, חוֹזְרַת בְּהָ הַגְּמֵרָא מִן הַהֲבַנְתָּ הַקּוּדְמַת שְׂרַק מַשָּׁה קִיבַל אֶת
58 הַתּוֹרָה, וּמַבְאֲרַת שְׂאֲכָן וְדָאִי שְׂהַתּוֹרָה עֲצַמָּה נִיתְנָה לְכָל יִשְׂרָאֵל,

1 **זאת** הדמיונה בסדר ואתחנן. כך מצאתי כתוב, ולא נמצא בספרים שלנו. **ידרוך**
 2 הדרוך. בסוף ירמיה "ידרוך הדרוך את קשתו" - "דרוך" שני כתיב ולא קרי. **חמש** דפאת
 3 נגב. בסוף יחזקאל (הנה) "ואלחן מדותיה וגו' חמש חמש מאות וארבעת אלפים" - "חמש"
 4 שני כתיב ולא קרי. **אם** דכי גואל. ברות "ועתה כי אנאם בי גואל אנכי" - האי "אם"
 5 כתיב ולא קרי. ובמסרה חשיב כל הגי' וטפי
 6 עלייהו אחריני. מיהו לא חשיב "את" הדמיונה
 7 אלא "את" ד"הנפש" דכתיב בירמיהו גבי עזקיה
 8 "חי' ה' אשר עשה לנו את הנפש הזאת". **מתניב**
 9 רב חסדא ואותי צוה ה' בעת ההיא. אלמא דהשם
 10 צוהו ללמד את ישראל ומפרקינן: ואני לכם.
 11 וקרא היק: אותי צוה ה' בעת ההיא, ואני נתתי
 12 את לבי ללמד חוקים ומשפטים. למען תהיה לי
 13 השירה הזאת לעד. ואי שירה לבדה קאמר - מאי
 14 סהודתא איכא?: **פלפולא** בעלמא. נתן לו
 15 למשה, והוא נהג בו טובת עין לישראל. **וכתיב**
 16 עשר אמות ארך הקרש. אלמא משה גבוה עשר
 17 אמות היה, וכיון שהיה גדול כל כך - מסתמא
 18 גבור היה. **אריך** וקטין. ארוך בקומה וקטין בכה.
 19 **חויץ** מאחת. ידעתה השי' על אמיתתו, דכתיב
 20 "ותחסרהו מעט מאלהים". **לאפוקי** מאן
 21 דשקל בלא אנרא. וכי משתבח היה שלא נטל
 22 בלא שכר! **אלא** אפילו באנרא. שלא היה
 23 נהנה משל אחרים. **אפילו** ברצון. דזימנין
 24 מתרעו משום כסופא. ולא נחא להו. **מתני'** ון
 25 את אשתו ואת בניו. אפי' ברבנן אתיא, דבתורת
 26 מצוה עסקינן ולא בתורת פרעון של בעל שחייב
 27 במזונותיהם. ואע"ג דהמוטר מתנה, שאינו צריך
 28 לתת להם מזונות - והוא הנאה דממילא היא.
 29 **ולא** וון את בהמותו בין טמאה בין טהורה.
 30 דמתנהו הוא ממש, מפני שמעלה בדמים. ר'
 31 **אליעזר** אומר ון את הטמאה. כדמפרש ואזיל,
 32 שכיון שאין בה למודר הנאת אבילה - אינו נהנה
 33 במזונותיו של מדיד. **וגופה** שלו. לאבילה,
 34 הלכך

אי

1 **ואשלבכם מעל שתי ידי ואשברם**, ותנאי: הלווחות ארכן שששה ורחבן ששה ועביון שלשה.
 2 עשיר - "פסל קד", פסולתן שקד יהא. חכם - רב ושמואל דאמרי תרוניהו: חמישים שערי בינה
 3 נבראו בעולם, וכולם נתנו למשה חסר אחת, שנאמר "ותחסרהו מעט מאלהים". עניו - דכתיב "והאיש משה ענו מאד". אמר ר'
 4 יוחנן: כל הנביאים עשירים היו, מנצן - ממושה ומשמואל מעמוס ומיזנה. משה - דכתיב "לא חמור אחד מהם נשאתי", אי בלא
 5 אנרא - דאפוקי מאן דשקל בלא אנרא!? אלא דאפי' באנרא. דיצמא משום דעני הוה. אלא מן "פסל קד" - פסולתן יהא שקד.
 6 שמואל - דכתיב "הנני ענו כי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי", אי בהנם - דאפוקי מאן דשקל בהנם!?
 7 אלא דאפילו בשכר. דלמא דעני הוה. אלא מהכא "ותשבתו הרקותה פי שם ביתו" ואמר רבא: כל מקום שקד - ביתו עמו. אמר
 8 רבא: גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה, דאילו במשה רבינו כתיב "לא חמור אחד מהם נשאתי" - דאפי' בשכר,
 9 ואילו גבי שמואל - אפי' ברצון לא שכרו, דכתיב "ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו" וגו'. עמוס - דכתיב "ויען עמוס ויאמר אל
 10 אמוציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי וכולם שקמים" פדמתרגם רב יוסף: ארי מרי גימי אנא, ושקמין לי בשפלתא
 11 וגו'. וינה - דכתיב "ויתן שכרה ויגד בה" וא"ר יוחנן: שנתן שכרה של ספינה פוקיה. אמר ר' רומנוס: שכרה של ספינה הוויא ד'
 12 אפלים דיגרי דהבא. וא"ר יוחנן: בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה, שנאמר "ויתן אל משה ככלתו
 13 דרבר אותו". **מתני'** וון את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותן. ולא וון את בהמותו, בין טמאה בין טהורה ר' אליעזר
 14 אומר: ון את הטמאה, ואינו ון את הטהורה אמרו לו: מה בין טמאה לטהורה? אמר להו: שתהור' נפשה לשמו' וגופה שלו, וממאה

נפשה

1 **זאת המצוה** כתיב בירמיה. ירוך דהדרוך. כתיב, וקראי לא גרס להו ירוך, דכתבן ולא
 2 קריין. דכי גואל אתה. ברות. חמש דפאת נגב. וטעמייהו לא מפרש ליה. ללמד אתכם.
 3 אלמא הקב"ה צוה ליתנה לישראל. כתבו לכם. אלמא שניתנה נמי לחן לישראל. למען
 4 תהיה לי לעד. שילמדו כל התורה וילמדו אותה. אלמא לישראל נמי ניתנה. **פלפולא**
 5 **בעלמא**. להבין דבר מתוך דבר הוא דניתן
 6 למשה, וניהג בה טובת עין ונתנה לישראל.
 7 פירפו. מכלל הגבור הוא וגוף גדול. ואימא
 8 דאריך היה וקטין. שלא היה גופני, ולא היה בעל
 9 כח. ועוביון שלו. ואפי' הכי שברן. ותחסרהו
 10 מעט. וזו היא אחת, שאותה אחת היה הקב"ה
 11 יתירה עלי. אי בלא אנרא. מאי רבותיה.
 12 לאפוקי ממאן דשקל בלא אנרא. כל מי שהוא
 13 רוצה חמורו של חבירו בלא שכר, ומאי
 14 מעליותא היא דלא הוה גולץ כי"ע נמי לא גולץ
 15 ניהו. דלמא. האי דלא שקל אפי' באנרא לאו
 16 משום עושר. דלמא משום דעני הוה, ולא הוה
 17 ליה משואות, ולהכי לא הוה צריך. אלא מהכא.
 18 שמינן דעשיה היה, מיפסל קד'. ביתו עמו. כלי
 19 תשמישו. וזה היה מרוב עושר. לא חמור אחד
 20 מהם נשאתי. בעל כרחו, אפי' בשכר, הא ברצון
 21 בעלים - היה שוכר. ואילו גבי שמואל וכו' לא
 22 עשקתו ולא רצותנו - שלא היה שוכר, לא
 23 באנוס ולא ברצון. **מתני'** וון את אשתו ואת
 24 בניו. של מודר. **אע"פ**. שהמדר חייב במזונותו,
 25 כיון דלאו לפטומי עבידן, ודי לחן במאי שהוא
 26 מפרנסן - לאו הנאה מרובה עביד ליה. ולא וון
 27 את בהמתו כו'. הואיל ולפטומי עבידן - עביד
 28 ליה הנאה מרובה. נפשה לשמים וגופה שלו.
 29 לאבילה, משום הכי לא וון אותה לפטומי,
 30 שמהנהו הנאה מרובה.

נפשה

1 **ואשלבכם מעל שתי ידי ואשברם**, ותנאי: הלווחות ארכן שששה ורחבן ששה ועביון שלשה.
 2 עשיר - "פסל קד", פסולתן שקד יהא. חכם - רב ושמואל דאמרי תרוניהו: חמישים שערי בינה
 3 נבראו בעולם, וכולם נתנו למשה חסר אחת, שנאמר "ותחסרהו מעט מאלהים". עניו - דכתיב "והאיש משה ענו מאד". אמר ר'
 4 יוחנן: כל הנביאים עשירים היו, מנצן - ממושה ומשמואל מעמוס ומיזנה. משה - דכתיב "לא חמור אחד מהם נשאתי", אי בלא
 5 אנרא - דאפוקי מאן דשקל בלא אנרא!? אלא דאפי' באנרא. דיצמא משום דעני הוה. אלא מן "פסל קד" - פסולתן יהא שקד.
 6 שמואל - דכתיב "הנני ענו כי נגד ה' ונגד משיחו את שור מי לקחתי וחמור מי לקחתי", אי בהנם - דאפוקי מאן דשקל בהנם!?
 7 אלא דאפילו בשכר. דלמא דעני הוה. אלא מהכא "ותשבתו הרקותה פי שם ביתו" ואמר רבא: כל מקום שקד - ביתו עמו. אמר
 8 רבא: גדול מה שנאמר בשמואל יותר משנאמר במשה, דאילו במשה רבינו כתיב "לא חמור אחד מהם נשאתי" - דאפי' בשכר,
 9 ואילו גבי שמואל - אפי' ברצון לא שכרו, דכתיב "ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו" וגו'. עמוס - דכתיב "ויען עמוס ויאמר אל
 10 אמוציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי וכולם שקמים" פדמתרגם רב יוסף: ארי מרי גימי אנא, ושקמין לי בשפלתא
 11 וגו'. וינה - דכתיב "ויתן שכרה ויגד בה" וא"ר יוחנן: שנתן שכרה של ספינה פוקיה. אמר ר' רומנוס: שכרה של ספינה הוויא ד'
 12 אפלים דיגרי דהבא. וא"ר יוחנן: בתחלה היה משה למד תורה ומשכחה, עד שניתנה לו במתנה, שנאמר "ויתן אל משה ככלתו
 13 דרבר אותו". **מתני'** וון את אשתו ואת בניו אע"פ שהוא חייב במזונותן. ולא וון את בהמותו, בין טמאה בין טהורה ר' אליעזר
 14 אומר: ון את הטמאה, ואינו ון את הטהורה אמרו לו: מה בין טמאה לטהורה? אמר להו: שתהור' נפשה לשמו' וגופה שלו, וממאה

נפשה

1 אי מפטם לה מזהני ליה. והטמאה נפשה וגופה לשמים. שאין לו בה דיתר אכילה, ונמצא
2 שאינו נהנה בפטומה. שאם ירצה היה זה מוכרה לנכרי. שאוכלין אותה, וכשהיא מפותמת
3 לוקחין אותה ביותר. או מאכילה לכלבים ונמצא נהנה בפטומה ורבו בשורה. ונ"ל דר"א לא
4 שרי בטמאה אלא לזונה מוזנת יתרים כדי לפטמה, משום דס"ל דכיון דאינה עומדת לאכילה

5 אלא למלאכה - אינן נהנין בעלים בפטומה,
6 דאדרבה מנפקא טפי ולא עבדא שפיר. אבל
7 במוזנת הצריכין לכדי חייה - לא שרי ר' אליעזר,
8 דבכי האי גונא ודאי מהנהו. ומשום דת"ק פסיק
9 ותני ולא יזון את בהמתו בין טמאה בין טהורה,
10 דמשמע דבבולחו גזיז דמתסר בטוהרה מתסר
11 נמי בטמאה - מהדר ליה רבי אליעזר: לא כי,
12 אלא איכא גונא דזון את הטמאה אע"פ שאינו זון
13 את הטהורה. ונדי דתנא מסתם לשינה, סמוך ליה
14 אמאי דאמרו לו דהקמחור לה ר"א, דמשקלא
15 וטריא דידהו מוכח דר"א לא שרי בטמאה אלא
16 במוזנת יתרים כדי לפטמה, ולא בכדי חייה.
17 וראיתי להרשב"א שכתב בהפ"ק, ולא נתחוור
18 דבריו. גמ' הרי מוסר לן שפחה לשמשו. דקס"ד
19 דבבתו נערה עסקינן. אלא בשנכסי חתן אסורין
20 על אבי כלה. וקמ"ל, שאע"פ שנכסיו אסורין עליו
21 - מותר להשיא לו בתו, אע"פ שיתחייב לזונה
22 אחר כן, ונמצא מהנהו. גדולה מזו אמרו ז"ל
23 אשתו ואת בניו וכו' ואת אמרת מותר להשיא לו
24 בתו. כלומר, אם הוא יכול לזון את בתו בעודה
25 ברשותו, שהוא חייב במוזנותה - כ"ש שיוכל לזון
26 אותה אחר שנשאה, שנתחייב במוזנת אשתו,
27 ומאי קמ"ל רב הונא: ונבב"ו. בוגרת. דלא
28 איהו קמסר לה, אלא היא עצמה. ומדעתה -
29 טעמא קא יודב למילתיה, כלומר, משיה שרי -
30 דהא מדעתה היא, דכיון שברגה שוב אין לאביה
31 רשות בה. אי נמי, כי קאמר מדעתה - למעוטי
32 דעתו דחתן, שאם עשאו שליח לדבר עמה על
33 עסקי נשואין - אסור, דהא קא מהני ליה. המדיר

34 דנר. דמסתמא ממילי זוטרי כי הנך, דליכא בהו בטול למוד תורה - לא אדריה. והכי מוכח האי פירושא בתוספתא דבכורות (פ'). דתניא: מעשה באחד שהרצה בנו לת"ת והדירו מלעשות
35 מלאכה, והתיר לו יוסי ברבי למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר. ורש"י מ"ל. במס' ביכורים, תני: המדיר את בנו לת"ת מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר.
36 רבי יעקב רב אידי בשם רבי יוחנן אף ליקח לו חפצים מן השוק. מה פליגין - כאן באיש, כאן באשה. אם היה אדם מסויים - עשו אותו כאשה. כלומר, דאשה ואדם מסויים אין דרכן ליקח
37 חפצים מן השוק, ואנן סהדי דאדעתא דהכי לא אדריה. אבל איש שאינו מסויים, כיון שדרכו לילך בשוק - אפי' בהני אדריה. מותר להשקות לו כוס של שלום. כלומר, מותר לשמשו
38 בכוס של בית אבל, אי נמי של בית המרחץ, מפני דרכי שלום. שהיה דרכן בכך. ומיהו, דוקא האי כוס של מודר, דלשמשו בבגנו זה בלבד התירו. דומיא דאידיך דהמדיר את בנו לת"ת שהתירו
39 לכן למלאות לאביו מים משל אב. את עבדיו ואת שפחותיו הכנענים. ג"ל דבמוזנת יתרים קאמר, ואדר"א קאי. וה"ק: החווא שריותא דשרי ר"א בבדמה טמאה, דהיינו מוזנת יתרים, כמו
40 שפירשתי במשנתנו - ליתיה, דאפי' בדמה טמאה לפטומא עבידא ולמוכרה לנכרי. אבל בעבדיו ושפחותיו הכנענים מיהא איתיה, דאינהו למנרקותא עבידן. כלומר, לנקר חבית ולשתמש
41 בלבד. ואיכא דגרסי למנחרותא, כלומר שאין עומדין לאכילה אלא לנחירה בעלמא, שכשחזן מתין מניזחין אותן ואין אדם אוכלן. מתני' נכנס לבקר עומד אבל לא יושב. מפרש בגמרא. גמ' אי

1 נפשה וגופה לשמים. שאינה ראויה לאכילה, לפיכך זון אותה, דאינו מהנהו הנאה מרובה.
2 מוכרה לנוים. וניחא ליה בפטומא. גמ' על החתן. שהחתן הרי מודר. הרי מוסר לו שפחה
3 לשמשו. ואמאי מותר. אלא בשנכסי חתן אסורין אצל אבי כלה. ואע"פ שהחתן מהנהו,
4 שזון את בתו - אפי' הכי משיא לו את בתו. ומשיב התלמוד: משום דהא לא צריך למימר

5 דמותר להשיא את בתו. דגדולה מזו אמרו.
6 בשנכסיו אסורים על המודר אמרו ז"ל את
7 אשתו. אע"פ וכו' ואת אמרת וכו'. פשיטא
8 דמותר, דהא לא מזהני כלל. לעולם בשנכסי אבי
9 כלה אסורין על החתן, ודקאמרת הרי מוסר לו
10 שיכול לשמשו - תריץ בבתי בוגרת עסקינן,
11 שיכול להשיא, ומדעת עצמה. דהואיל ואינו
12 משיא אלא מדעת עצמה - לאו הנאה דקא
13 מהני ליה איהו אלא הנאה מועטת. תניא נמי
14 הכי. דהנאה מועטת מותרת. המדיר את בנו.
15 מנכסיו אם לא ילמוד תורה. מותר. האב
16 למלאות כו'. שהנאה מרובה נדר הימנו ולא
17 הנאה מועטת, וזו הנאה מועטת היא. כוס של
18 בית המרחץ. הנאה מועטת היא. למנחרותא
19 עבידן. לצורך עבודה עשוין ולא להתפסס.
במאי

14 בנו דתלמוד תורה - מותר למלאות לו חבית של מים, ולהדליק לו את הנר. ר' יצחק
15 אמר: ציצות לו דג קטן. אמר ר' ירמיה אמר רבי יוחנן: המודר הנאה מחבירו - מותר
16 להשקותו כוס של שלום. מאי ניהו? הכא תרגימו: כוס של בית האבל, כמערכא אמרי:
17 כוס של בית המרחץ. ולא יזון את בהמתו בין כו'. תניא, והושע איש עזרא אמר: זון
18 עבדיו ושפחותיו הכנענים, ולא יזון את בהמתו, בין ממאה בין טהורה. מאי מעמא? עבדיו
19 ושפחותיו הכנענים - למנחרותא עבידן, בהמה - לפטומא עבידא. מתני' המודר הנאה
20 מחבירו ונכנס לבקר - עומד אבל לא יושב, ומרפאו רפואת נפש אבל לא רפואת גמ' במאי

את בנו לת"ת. האב הדירו שלא יהנה אביו ממנו, כדי שלא יתבטל מת"ת. מותר הבן למלאות לאביו חבית של מים ולהדליק לו את
הנר. דמסתמא ממילי זוטרי כי הנך, דליכא בהו בטול למוד תורה - לא אדריה. והכי מוכח האי פירושא בתוספתא דבכורות (פ'). דתניא: מעשה באחד שהרצה בנו לת"ת והדירו מלעשות
מלאכה, והתיר לו יוסי ברבי למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר. ורש"י מ"ל. במס' ביכורים, תני: המדיר את בנו לת"ת מותר למלאות לו חבית של מים ולהדליק לו את הנר.
רבי יעקב רב אידי בשם רבי יוחנן אף ליקח לו חפצים מן השוק. מה פליגין - כאן באיש, כאן באשה. אם היה אדם מסויים - עשו אותו כאשה. כלומר, דאשה ואדם מסויים אין דרכן ליקח
חפצים מן השוק, ואנן סהדי דאדעתא דהכי לא אדריה. אבל איש שאינו מסויים, כיון שדרכו לילך בשוק - אפי' בהני אדריה. מותר להשקות לו כוס של שלום. כלומר, מותר לשמשו
בכוס של בית אבל, אי נמי של בית המרחץ, מפני דרכי שלום. שהיה דרכן בכך. ומיהו, דוקא האי כוס של מודר, דלשמשו בבגנו זה בלבד התירו. דומיא דאידיך דהמדיר את בנו לת"ת שהתירו
לכן למלאות לאביו מים משל אב. את עבדיו ואת שפחותיו הכנענים. ג"ל דבמוזנת יתרים קאמר, ואדר"א קאי. וה"ק: החווא שריותא דשרי ר"א בבדמה טמאה, דהיינו מוזנת יתרים, כמו
שפירשתי במשנתנו - ליתיה, דאפי' בדמה טמאה לפטומא עבידא ולמוכרה לנכרי. אבל בעבדיו ושפחותיו הכנענים מיהא איתיה, דאינהו למנרקותא עבידן. כלומר, לנקר חבית ולשתמש
בלבד. ואיכא דגרסי למנחרותא, כלומר שאין עומדין לאכילה אלא לנחירה בעלמא, שכשחזן מתין מניזחין אותן ואין אדם אוכלן. מתני' נכנס לבקר עומד אבל לא יושב. מפרש בגמרא. גמ' אי

אגרות קודש

ב"ה, א' סיון, תשי"ב
ברוקלין, נ.י.

... כיוון שכפי מכתבו הנה הכלה היא בת כהן, הרי עפ"י דרז"ל צריך הוא להוסיף כח בלימודו
ובשיעוריו בתורה למען שיתקרב למעלת תואר תלמיד חכם עכ"פ כפי יכולתו.

אינו כותב למתי קבעו זמן הנשואין בשעה טובה ומוצלחת, ומהראוי אשר נוסף על שיעוריו
הני"ל ישתדל לגמור את המשניות כל הששה סדרים אם יש עדיין איזה חדשים עד זמן החתונה, או
עכ"פ סדר אחד או שנים אם זמן החתונה בקרוב, ובכל אופן ילמוד מסכת כלה. ויתן השי"ת שיהי' הכל
בשעה טובה ומוצלחת ולמזל טוב.

52 ולמודרן את בתו, אַבְל מְשִׂיאָא את בתו הַפְּנִינָת וּמְדַעְתָּהּ של הבת.
 53 אופנים נוספים בהם רשאי המדיר לעשות למודר איזה צורך;
 54 אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, הַמְדִיר את בְּנֵי שִׂיחָא מוּפְרָשׁ רַק לְתַלְמוּד תּוֹרָה ולא
 55 יעשה לו שום מלאכה. והיינו שהאב נדר שלא ליהנות מן הבן
 56 בשום דבר, כדי שלא יתבטל מתלמוד תורה, מוֹתֵר הֵבֵן
 57 לְמַלְאוֹת לוֹ לאב הַבֵּית שֶׁל מַיִם, וְלְהַרְלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר, כִּיּוֹן
 58 שתשימשו אלו הם דברים קטנים שאינם מבטלים אותו מתלמוד
 59 תורה, ולא נתכוין האב לאסור על עצמו הנאה מהבן ממלאכות
 60 אלו.
 61 רַבִּי יַעֲקֹב הוֹסִיף וְאָמַר, אִם מוֹתֵר לְבֵן לְצִלוֹת לוֹ לאב דִּן קָמָן, שגם
 62 זו מלאכה קטנה שאינה מפריעה לתלמוד תורה של הבן.
 63 מביאה הגמרא דין נוסף, ממנו נובל ללמוד מה נכלל בנדר כזה
 64 ומה לא:

65 אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַמְדִיר הַנְּאִה מְחִבְרֵי מוֹתֵר לַמְדִיר
 66 לְהַשְׁקִיטוֹ – לְשִׁמּוֹ וְלַהֲגִישׁ לוֹ לַשְּׁתוּת בּוֹס שֶׁל שְׁלוֹם.
 67 מבררת הגמרא, מֵאֵי נִיהוּ – מהו 'בוס של שלום'. הַבָּא תְּרַגְּמֵי –
 68 כאן בבבל פירושו, שהוא בוס שֶׁל בֵּית הָאֲבֵל, שְׁנוֹהֵגִין לְהַשְׁקוֹת את
 69 האבל בוס של יין, ובוס זו נקראת 'בוס של שלום', לפי שאנשי
 70 שלומו שבאים לנחמו שותים עמו בוס זה. בְּמַעֲרַבָא אָמְרֵי – בארץ
 71 ישראל פירושו 'בוס של שלום' היא בוס שֶׁל בֵּית הַמְּדַחֵין,
 72 שְׁנוֹהֵגִים לַשְּׁתוּת אַחַר הַיְצִיאָה מִבֵּית הַמֶּרְחָץ, והיא נקראת 'בוס
 73 של שלום' לפי שרגילים לשתותה בחבורת בני אדם אֹהֲבִים
 74 כשיוצאים מבית המרחץ. וטעם ההיתר הוא, מפני שנהגו
 75 בהשקאת כוסות אלו מפני דרכי שלום, ועל דעת כן לא נדר.
 76 שנינו במשנה ולא יזון אֶת פְּהַמָּתוֹ בֵּין טַמְאָה בֵּין טַהוּרָה, רבי
 77 אליעזר אומר זן את הטמאה ואינו זן את הטהורה בו';
 78 הגמרא מביאה ברייתא שהיא ראייה לחכמים, שאסור לזון בהמה
 79 טמאה:

80 תֵּנִיא יְהוֹשֻׁעַ אִישׁ עֹזַיָא אָמַר, זֶן – יִכּוֹל הַמְדִיר לִזְוֹן את עֶבְדָּיו
 81 וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים של המודר במוזנות היתרים על כדי חייהן,
 82 וְאִמְנָם לֹא יִזְוֹן אֶת פְּהַמָּתוֹ של המודר בֵּין בַּהֲמָה טַמְאָה בֵּין בַּהֲמָה
 83 מְטוֹרָה.
 84 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, מֵאֵי מַעֲרָבָא – מהו החילוק בין עבדיו ושפחותיו של
 85 המודר שמוטר לזונם מוזנות יתרים מכדי חייהן, לבין בהמותיו של
 86 המודר שאסור לזונם אפילו מוזנות יתרים. מתרצת הגמרא, עֶבְדָּיו
 87 וְשִׁפְחוֹתָיו הַכְּנַעֲנִים לְמַנְהוּתָא עֶבְדֵין – לנחירה בעלמא, כלומר,
 88 שאחר שימותו לא יהנה הבעלים מבשרם, אלא הם כבהמות
 89 נחורות (הרוגות) האסורות באכילה, וכיון שכך, הרי אין לאדון כל
 90 הנאה בפיתומו, ומותר לו לזונם. אבל בְּהֵמָה, לְפִטוּמָא עֶבְדֵיא, שיש
 91 לו הנאה מן הבשר לאחר מיתה, והרי הוא נהנה מן הפיתום, ואסור
 92 למדיר לזונה.

משנה

93 משנה זו ממשיכה לפרט אלו דברים הותר לאדם לעשות לחבירו
 94 שאסר עליו את הנאתו.
 95 הַמְדִיר הַנְּאִה מְחִבְרֵי וחלה והמודרן, וְנִכְנָם הַמְדִיר לְבִקְרָא וְשָׁהֲרֵי
 96 אין על המדיר איסור לבקר את המודר, משום שכונתו לקיים
 97 מצוה, ואינו מהנה את המודר בידים אלא ממילא, מותר למדיר
 98 המבקר, להיות עוֹמֵד בשעה שמבקר, אַבְל לֹא יוֹשֵׁב.
 99 וּמְרַפְּאוֹ – המדיר את המודר, רְפוּאָתָא גַּפְשׁ – את גופו של החולה,
 100 אַבְל לֹא רְפוּאָתָא מְמוֹן – אסור לו לרפא את בהמתו של המודר
 101 שהיא ממונו.
 102

1 נְפִשָׁה וְנוֹפְתָה לְשִׁמּוֹם, שכשם שאין הבעלים נהנה מנפשה אחר
 2 מיתה, כך אינו נהנה מגופה, כיון שהיא אסורה באכילה. והרי אין
 3 לו כל הנאה בפיתום זה, לא אחר מיתה, ואף לא מחיים, ואדרבה
 4 פיתומה של הבהמה מזיק לו, היות והבהמה מתפנקת בכך ואינה
 5 עושה את מלאכתה כראוי, וכיון שאין למודר הנאה, אין איסור
 6 למדיר לזונה.
 7 אָמְרוּ לוֹ חַכְמִים, אִם הַמְמָאָה נְפִשָׁה לְשִׁמּוֹם וְנוֹפְתָה שְׁלוֹ – גם
 8 הבהמה הטמאה שווה לבהמה הטהורה, שאף כשנפשה לשמם
 9 דחינו לאחר מיתה, עדיין גופה שלו, שיש לו הנאה מגופה,
 10 ומפיתומה, שְׁהָרֵי אִם יִרְצָה בַּעֲלֵיהָ, הֲרֵי הוּא מוֹכְרָה לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
 11 לצורך אכילה או מַאֲכִילָה לְכָלֵבִים לאחר שתמות, ונמצא שנהנה
 12 בפיתומה, ולכן אסור למדיר להאכיל אף את בהמתו הטמאה של
 13 המודר.

גמרא

14 הגמרא מביאה אופנים נוספים בהם יש למודר איזו טובת הנאה מן
 15 המדיר, ואין טובת הנאה זו אסורה מחמת הנדר.
 16 אָמַר רַב יַעֲקֹב בְּרַ הַנְּנִיחַ אָמַר רַב הוּנָא, הַמְדִיר הַנְּאִה מְחִבְרֵי מוֹתֵר
 17 לַמְדִיר לְהִשְׂיֵא לוֹ – למודר, את בתו.
 18 הֵי יָהּ – נתקשה רבי זירא בדין זה, בְּמֵאֵי עֶסְקִינָן – באיזה אופן
 19 היתיר רב הונא. אִילִימָא בְּאוּפֵן שְׁנַכְסֵי אַבִי פְּלָה אֲסוּרִין עַל הַחֶתֶן,
 20 היינו שאבי הכלה הדיר את החתן בהנאה, שיהא אסור ליהנות
 21 מכל נכסיו. אם כן קשה מדוע באמת היתיר רב הונא באופן זה
 22 להשיא לו את בתו, הרי מהנהו האב בנישואין אלו בזה שמוֹתֵר לוֹ
 23 את בתו להיות לו כְּשִׁפְחָה לְשִׁמּוֹ. ורבי זירא הניח שדינו של רב
 24 הונא נאמר בבת קטנה או נערה שאינה יכולה להתקדש אלא
 25 מדעת אביה, ואם כן הוא זה שמוסר אותה להינשא, והדבר תלוי
 26 בו.

27 אָלָא על כרחך אי אפשר להעמיד את דינו של רב הונא באופן זה
 28 וְשַׁכְסֵי אַבִי כִּלְה אֲסוּרִין עַל הַחֶתֶן, וצריך להעמיד בְּאוּפֵן שְׁנַכְסֵי
 29 חֶתֶן אֲסוּרִין עַל אַבִי פְּלָה – והיינו שהחתן הדיר את אבי הכלה
 30 מנכסיו, ובאופן זה היתיר רב הונא למודר (אבי הכלה) להשיא את
 31 בתו למדיר. (ואף שיש למודר איזו הנאה מכך, שהרי החתן
 32 מתחייב לזונה, מה שהוא חייב עתה). אמנם אם כן עדיין יהא קשה
 33 על דינו של רב הונא, מה חידש בהיתר זה, הרי גְּדוּלָה מֵאֵי חִידוּשׁ
 34 גדול יותר) אָמְרוּ בְּמִשְׁנֵיתֵינוּ, זֶן הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בְּנֵיוֹ של
 35 המודר וְאִף עַל פִּי שִׁהוּא (–המודר) חַיִּיב בְּמוֹזְנוּתָן של אשתו ובניו,
 36 וְאֶת אִמְרַת שְׁמוֹתֵר לְהִשְׂיֵא לוֹ בתו, הרי דין זה אינו חידוש כלל,
 37 ואפשר ללמדו בקל וחומר מהמשנה, שאם הותר למדיר לזון את
 38 אשתו ובניו של המודר בזמן שהמודר חייב במוזנותיהן, כל שכן
 39 שיש להתיר לו להינשא לבתו של המודר ולזונה, שהרי אינו זנה
 40 אלא לאחר שנתחייב במוזנותיה, ולא בזמן חיובו של המודר. ואם
 41 כן מה חידש רב הונא בדינו, דבר שהוא פשוט להיתר מן המשנה.
 42 מתרצת הגמרא, לְעוּלָם יֵשׁ לְהַעֲמִיד את דינו של רב הונא בְּאוּפֵן
 43 שְׁנַכְסֵי אַבִי פְּלָה אֲסוּרִים עַל הַחֶתֶן, וְשִׁהוּא אַבִי הַכֹּלֵה את החתן
 44 שלא יהנה מנכסיו, ומדובר בְּבֵיתוֹ בּוֹנֵרָת וּמְדַעְתָּהּ, שמכיון שהיא
 45 יכולה להינשא שלא מדעת אביה, שהרי היא בוגרת, ממילא אין
 46 כאן כל נתינה מאבי הכלה לחתן (שלא כמו נערה שהיא 'מוסר
 47 לו שפחה לשמשו').

הגמרא מביאה ראייה למסקנה זו:

48 תֵּנִיא נְמִי הָךְ, וכפי שהעמידה הגמרא שדינו של רב הונא עוסק
 49 בבוגרת ומדעתה, הַמְדִיר הַנְּאִה מְחִבְרֵי אֲסוּר לַמְדִיר לְהִשְׂיֵא לוֹ
 50

גמרא

1 שנינו במשנה, המודר הנאה מחבירו וחלה, מבקרו מעומד אבל
 2 לא ישב:
 3 מבררת הגמרא, **כָּמַאי עֲסָקִין** – מיהו המודר ומיהו המדיר, **אִי**
 4 **בְּשִׁנְכֵי הַבְּבָקָר אֲסוּרִין עַל הַחוּלָה**, שהמבקר הדייר את החולה
 5 מנכסיו, ואין החולה רשאי ליהנות ממנו. אם כן מדוע לא התירה
 6 המשנה לבקר אלא בעמידה, **אֲפִילוּ יוֹשֵׁב נָמִי יֵשׁ לְהַתִּיר**, שכיון
 7 שאין איסור בכך שהחולה נהנה מן הביקור, משום שהמבקר
 8 מתכוין למצוה החולה נהנה ממילא, אם כן אין לחלק בין יושב
 9 לעומד, ויש להתיר למבקר אפילו יושב מטעם זה.
 10 **וְאִי בְּשִׁנְכֵי הַבְּבָקָר אֲסוּרִין עַל הַחוּלָה** אסורין על הבבקר,
 11 שהחולה הדייר את המשנה באופן ששנכסי החולה רשאי ליהנות
 12 ממנו. אם כן **אֲפִילוּ** אם המבקר עומד בשעת הביקור נמִי לא היא
 13 רשאי לבקר, מפני שנהנה בדריסת הרגל ברשותו של החולה,
 14 ואין מצות ביקור חולים דוחה את האיסור, משום שנדרים חלים
 15 אף על דבר מצוה.
 16 שמואל פושט את הספק ומעמיד את המשנה באופן ששנכסי החולה,
 17 ששנכסי המבקר אסורין על החולה:
 18 **אֲמַר שְׂמוּאֵל, לְעוֹלָם יֵשׁ לְפָרֵשׁ וְלִהְיוֹת אֶת הַמְּשֻׁנָּה בְּאוֹפֶן שְׂנַכְסֵי**
 19 **מִבְּבָקָר אֲסוּרִין עַל הַחוּלָה, וּבְבָקוֹם שְׂנוֹטְלִין הַמְּבַקְרִים שָׂכָר עַל**
 20 **הַיְשִׁיבָה עִם הַחוּלָה** ועל כך שבאו להיות לו לצוותא, **וְאִין נִזְשָׁלִין**
 21 **שָׂכָר עַל הַעֲמִידָה**, שהמבקר את החולה ועומד בעת ביקורו אינו
 22 מקבל שכר על כך. והרי שביקור הכולל ישיבה בצוותא עם
 23 החולה, הוא דבר שיש בו הנאת ממון, ולפיכך אסור על המדיר
 24 לשבת כשמבקר את המודר, כיון שהוא מקבל בכך הנאת ממון.
 25 אמנם בביקור בעמידה אין הנאת ממון, ומותר. ואף שהחולה נהנה
 26 גם מן הביקור בעמידה, מכל מקום אין זו אלא הנאת ביקור בלבד
 27 (ולא הנאת ממון), ומכיון שהמבקר עושה כן לשם מצוה החולה
 28 נהנה ממילא, לפיכך מותר.
 29 אמנם זהו טעם להתיר ביקור בעמידה בלבד, אבל ביקור בישיבה
 30 אסור. שכיון שנוטלים עליה שכר, נמצא שהחולה חייב מצד הדין
 31 לשלם לו שכר על הישיבה, וכיון שאין המבקר נוטל ממנו שכר על
 32 זה, נמצא שמהנהו הנאת ממון. ולפיכך אף שהמבקר עוסק במצות
 33 שביקור חולים, אסור לו לבקר את המודר הימנו הנאה, כיון
 34 שמהנהו במחילת שכרו.
 35 והרי שלשמואל אין הדבר תלוי בעמידה או בישיבה, אלא שדבר
 36 שנהגו ליתן עליו שכר, אסור. כיון שמהנהו בכך שעושה זאת בלא
 37 שכר. ודבר שלא נהגו ליתן עליו שכר, מותר.
 38 מקשה הגמרא, **מַאי פְּסָקָא** – מדוע פסקה זאת המשנה בלשון זו,
 39 'עומד אבל לא יושב' ומשמע שהדבר תלוי בעמידה וישיבה,
 40 ואסור לבקר מיושב. הרי אין הדבר תלוי אלא במנהג המקום לגבי
 41 קבלת שכר. ובמקום שאין נוטלים שכר כלל, אף לא על ישיבה,
 42 מותר לבקר מיושב. והרי יכולה המשנה לפסוק את הדין להיפך,
 43 'מבקר יושב אבל לא עומד', ונעמיד את המשנה במקום שנוטלים
 44 שכר על עמידה ולא על ישיבה, והרי שלא בזה תלוי הדין, ומדוע
 45 תלתה המשנה את הדין בזה, ולא פירשה שהדבר תלוי בהנאת
 46 ממון.
 47 מתרצת הגמרא, **הָא קָא מְשַׁמַּע לָן הַתְּנָא**, שעמידה מותרת בכל
 48 מקום, משום שאין בה הנאת ממון, כיון שאסור ליטול שכר על
 49 עשיית מצוה, ורק ישיבה תלויה במנהג המקום. ולפיכך לא חילקה
 50 המשנה בין מקומות שנוטלים שכר על ישיבה לבין מקומות שאין
 51 נוטלים, כדי ללמדנו דָּאָה בְּבָקוֹם שְׂכָר עַל הַחֲמִירוֹ עַל עֲצֻמָּן לֹא לִיטוֹל
 52 שכר על ביקור חולים, אלא נִזְשָׁלִין שָׂכָר. מכל מקום רק על הישיבה
 53 **פְּעִי לְמַשְׁקָל** – רק על הישיבה יכולים הם ליטול שכר, כיון שמצות
 54 ביקור די לה בעמידה, ולפיכך מותר למבקר ליטול שכר על
 55 הישיבה שאינו מחויב בה. אבל **עַל הַעֲמִידָה לֹא פְּעִי לְמַשְׁקָל** – אין
 56 המבקר רשאי ליטול שכר על ביקור בעמידה, כיון שהיא מצוה
 57 לבקר את החולה, ואסור ליטול שכר על המצוה, כמו שדרשו
 58 לעיל (ז. מן הפסוקים (ברים ד) 'אֲזַתִּי צָוָה ה' בַּעַת הַהוּא לְלַמֵּד

נדרים. אין בין המורד – פרק רביעי דף לט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזליץ) רכא רש"י

1 במאי עסקינו, נכנס לבקרו. אפילו יושב נמי. ידא מותר, שהרי נכסי חולה אין אסורין על
2 המבקר ומותר ליהנות משלו. אי בשבכסי בו, ולהכי אינו יושב בישיבה – שלא יהנה
3 משלו. אפי' עומד לא. והנאה היא לו שנהנה. ובמקום שנטולין שבר על הישיבה. שבר
4 שהולך לבקר את החולה ויושב עמו לצוותא, ומשכירין אותו. ואין נוטלין על העמידה.
5 ולהכי אינו יושב, שאם היה יושב שם המבקר
6 בחנם, ומותר היה לו שכרו, ומתנהו אם לא יטול
7 שבר. אבל עומד, הואיל ואין נוטלין שבר על
8 העמידה – מותר. מאי פסקא. דעל זה נוטלין
9 שבר ולא על זה. על העמידה לא בעי למשקל.
10 דעריא הוא. דכך הוא בכל מקום. ולהכי עומד
11 אבל לא יושב, דכין דליכא שבר ועל העמידה
12 לא מהני ליה כלל. ואיבעית אימא. לעולם
13 בשבכסי מבקר אסורין על החולה. ואפילו
14 במקום שאין נוטלין שבר על הישיבה. ודקאמרת
15 אפי' יושב נמי – כדקאמר רבי שמעון בן אליקים
16 לקמן (דף מ"ב) לענין שביעי. גזירה שמה ישא
17 בעמידה הכא נמי שמה ישא בישיבה. ושהיה
18 דיישיבה ודאי הנאה היא לחולה, ולהכי לא ישב
19 עמו. ואי קשיא: אפילו עומד נמי לא. גזירה
20 שמה ישאה בעמידה – הא לא קשיא. דהתם,
21 כיון דאכל מפירי דשדה, איכא למימר דלמא
22 אגב דאכלי שהיה תמן אע"ג דקאי. והכא דלא
23 אכל, משום קאי: קאי (לא מצאתי יותר מזה
24 הלשון וזהו אמר ליה) למנהרותא. לעבודתה.
25 והואיל וק"ל יכול הרב לומר לעבד "עשה עמי
26 ואני ונך", אינה הנאה למורד אם זה מפרנס
27 עבדו. לפשוטא עבדא. דטהורה לשחיטה
28 וטמאה לעובד כוכבים. המורד הנאה מחבירו
29 נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב. כדמפרש
30 לקמן. אפילו יושב נמי. להוי. דהא מבקר מותר
31 בנכסי חולה. אפילו עומד. דהא אסור בדרית
32 הרגל. לעולם בשבכסי מבקר אסורין על החולה.

33 ומשום הכי עומד אבל לא יושב. כדמפרש בגמרא. במקום שנטולין שבר על הישיבה.
34 דהיושב לפני החולה משתכר פורתא משום דקעביד ליה צוותא בעלמא, והלכך בישיבה
35 אסור, משום דקא מותני ליה ההוא אגרא דניתבי לאיניש אחרינא דיתבי קמיה. אבל
36 בעמידה דמותר. משום דלא קמהני ליה ולא מידי, דהא לא עביד למיתב אגרא אעמידה.
37 מאי פסקא דאמ"ל אע"ג דאיכא דוכתא שנטולין שבר – על הישיבה נוטלין. אבל לא
38 על העמידה. והיינו טעמא דבעמידה מותר אבל לא בישיבה, כדאמר ר"ש בן אליקים
39 בשילהי פירקין גבי שביעי: (חסר כאן) שהרי עומד ואוכל. גזירה שמה ישאה בישיבה
40 מרובה, והוי הנאת חולה. ואי' נגזור בעמידה כי היכי דגורין התם בעמידה – הא לא
41 קשה, דאילו התם גורין בעמידה. אבל הכא דלא מטיא ליה הנאה בעמידה – ליכא
42 למיגור שמה ירבה בעמידה. אבל לא בישיבה. שנוח לו לזה לישוב – גזירה שמה ישאה
43 בישיבה. לעולם בשבכסי חולה אסורין על המבקר. וכשאין נוטלין שבר על העמידה.
44 ולהכי מותר בעמידה – דהא לאו מן חיותיה נרד, כדאמר נהב לקמן. כל המבקר את החולה
45 גורם לו שחייה, ואהכי מותר. הא אפשר בעמידה. מבקרו בעמידה, דמהא לא אדריה.
46 אבל בישיבה אדריה. חלה הוא. המדיר, מותר לבקרו. חלה בנו. מורד שואלו בשוק על
47 עסקי בנו. היינו דשני בין הוא לבנו. דאילו בשחלה הוא מותר ליכנס לשם. דהא לא
48 אדריה מן חיותיה. אבל כשחלה בנו אינו נכנס לבקרו, דהא ליכא חיותא מדיר. אלא
49 לשמואל דאמר בו' מאי שנא הוא. דמותר, ומ"ש בנו דאסור? הא בעמידה ליכא הנאה
50 כלל! אלא ודאי נכנס חולה אסורין על המבקר מיירי, וכדעולא, וקשיא לשמואל. אמר
51 לך שמואל בו' וברייתא. מודינא דהכי הוא כדמוקי לה עולא, בשבכסי חולה אסורין על
52 המבקר. מידו בזה פליגא עליה, דאיהו מוקי לה בעומד אבל לא ביושב, דהא אפשר בעמידה. ואנא אמינא דברייתא אפי' יושב שפיר דמי, דאמר דלא אדריה מן חיותיה ל"ש עומד
53 ול"ש יושב. ודיקא נמי מדקתני סתמא: חלה הוא נכנס לבקרו אפי' יושב. מאי פסקא. דמתני' בשבכסי מבקר אסורין על החולה:

בְּמַאי עֲסָקִינוּ? אִי בְּשִׁבְכָסִי מְבַקֵּר אֶסְרוּן עַל חוֹלָה
- אֶפְיֹדוּ יוֹשֵׁב נִמְי, אִי בְּשִׁבְכָסִי חוֹלָה אֶסְרוּן עַל
הַמְבַקֵּר - אֶפְי' עוֹמֵד נִמְי כֵּא! אִמֵּר שְׁמוּאֵל: עָעוֹרִם
בְּשִׁבְכָסִי מְבַקֵּר אֶסְרוּן עַל חוֹלָה, וּבְמָקוֹם שְׁנוֹמְלִין
שֶׁבֶר עַל הַיְשִׁיבָה, וְאִין נוֹטְלִין שֶׁבֶר עַל הַעֲמִידָה. מַאי
פְּסָקָא? הֲאֵ קָא מְשַׁמְעֵן: דְּאִף בְּמָקוֹם שְׁנוֹמְלִין
שֶׁבֶר, עַל הַיְשִׁיבָה - בְּעֵי לְמִשְׁקָל, עַל הַעֲמִידָה
- לֹא בְּעֵי לְמִשְׁקָל. וְאִיבְעִית אִימָא פְּדַרְבֵּי שְׁמַעוֹן
בֶּן אֱלִיָּקִים: גְּזִירָה שְׁמָא יִשְׁהָא בְּעַמִּידָה, הֲכָא נִמְי:
גְּזִירָה שְׁמָא יִשְׁהָא בִּישִׁיבָה. עוֹפָא אִמֵּר: עָעוֹרִם
בְּשִׁבְכָסִי חוֹלָה אֶסְרוּן עַל הַמְבַקֵּר, וּכְגוֹן דְּלֹא אֲדַרְיָה
מִן חַיּוּתִיה, אִי הָכִי, אֶפְיֹדוּ יוֹשֵׁב נִמְי! הֲאֵ אֶפְשָׁר
בְּעַמִּידָה. מִיתִיבִי: חֵלָה הוּא - נִכְנָס לְבִקְרוֹ, חֵלָה
בְּנו - שׁוֹאֵלוּ בְּשׁוֹק. בְּשִׁבְכָסִי עָעוֹפָא, דְּאִמֵּר בְּשִׁבְכָסִי
חוֹלָה אֶסְרוּן עַל הַמְבַקֵּר, וּכְגוֹן דְּלֹא אֲדַרְיָה מִן
חַיּוּתִיה - שְׁפִיר. אֶפְשָׁר לְשְׁמוּאֵל, דְּאִמֵּר בְּשִׁבְכָסִי
מְבַקֵּר אֶסְרוּן עַל חוֹלָה, מַאי שְׁנָא הוּא וּמַאי
שְׁנָא בְּנו? אִמֵּר קָד: מִתְּנִיתִין בְּשִׁבְכָסִי מְבַקֵּר אֶסְרוּן
עַל חוֹלָה, בְּרִייתָא - בְּשִׁבְכָסִי חוֹלָה אֶסְרוּן עַל
הַמְבַקֵּר. מַאי פְּסָקָא? אִמֵּר רַבָּא (אִמֵּר) שְׁמוּאֵל:
מִתְּנִיתִין

1 א' בשבכסי מבקר אסורין על החולה אפילו יושב נמי. דעומד מאי אפילו יושב נמי. ידא מותר, שהרי נכסי חולה אין אסורין על
2 המבקר מצוה דנפשיה עביד, ונדי חולה מתחני – ממילא שרי. וכיון שכן, אפילו יושב נמי
3 אית לך למישרי מהאי טעמא. וא' בשבכסי חולה אסורין על המבקר אפילו עומד לא.
4 שהרי נהנה בדרית הרגל. ומשום מצוה לית ליה לאתהניי מאיסורא. דאפי' במקום
5 שנטולין שבר על הישיבה וכו'. נ"ל דהי"פ: דאיכא
6 דוכתי שהחמירו על עצמן שלא ליטול שבר אפי'
7 מיישיבה אע"פ שהוא מותר, משום דמצות ביקור
8 די לה בעמידה. ואפ"ה, כדי שלא יבאו ליטול שבר
9 על העמידה, החמירו על עצמן שלא ליטול שבר
10 אף על הישיבה. ובאותן מקומות בין עומד בין
11 יושב שרי, דיישיבה נמי ליהידו מצוה. אלא אפי'
12 במקום שאין מתמייין על עצמן – אפ"ה על
13 העמידה לא שרי ליה למשקל. ומש"ה פסיק תנא
14 ותני "נכנס לבקרו עומד" בכלוהו דוכתי, דמצוה
15 קעביד ואידך ממילא מתהני. אבל לא יושב
16 בכלוהו דוכתי, דמקום שאין מתמייין על עצמן
17 בישיבה ליכא מצוה. ונמצא חולה חייב בשכרו,
18 וכשאינו נוטל ממנו כלום נמצא מהנהגו. וא'
19 בעית אימא כדאמר ר' שמעון בן אליקים. לקמן
20 בפירקין (דף מ"ב) דהיק: דינא דמתניתין בכלוהו
21 דוכתי איתיה, ואפילו במקום שאין נוטלין שבר
22 לא על העמידה ולא על הישיבה. ונדי דבההוא
23 דוכתא מדינא בין עומד בין יושב שרי – אפי' הכי
24 גורין שמה ישאה בישיבה יותר מכדי הצורך,
25 ובכי האי גוונא בכלוהו דוכתי לית להו למעבד
26 הכי בלא אנרא. אבל בעמידה לא גורין שמה
27 ישאה; דכיון שאתה מצריכו לעמוד – אית ליה
28 היכירא. משא"כ בהדיא דר"ש בן אליקים, כמו
29 שנפרש עלה דהדיא בס"ד. עולא אמר לעולם
30 בשבכסי חולה אסורין על המבקר. וכו"ה א"כ אפי'
31 עומד ליתסר משום דלא אדריה מן חיותיה!
32 כלומר, דמסתמא חולה כי אדריה למבקר – לא
33 אדריה במילתא דצריכא ליה כי הכא, שהחולה נהנה ממנו בביקורו. ואיכא נסחי דגרסי:
34 וכגון דלא אדריה מן חיותיה. ולחך נסחא נמי לאו דבעי דאמר הכי בפירוש, אלא סתמא
35 דמלתיה הכי איתא. והכי מוכחא חך מיתבי דמיתבי בסמוך. מ'ריתבי' חלה הוא נכנס
36 לבקרו כו'. היינו דשאני בין הוא לבנו; דחלה הוא נכנס לבקר – משום דמסתמא מן חיותיה
37 לא אדריה. וחלה בנו שואלו בשוק אבל אינו מותר ליכנס לביתו, דאפשר דאפילו מן חיותיה
38 דבריה אדריה. והא מוכחא דכי אמרינן מן חיותיה לא אדריה – מסתמא הוא דאמר הכי, אף
39 על גב דלא פריש. דאי בעית דפריש, אכתי קשיא לעולא: מ"ש הוא ומ"ש בנו? אי פריש –
40 בתרוייהו שרי, ואי לא פריש – בתרוייהו אסורין אלא ודאי בסתמא עסקינו, וסתם הוי כמפרש
41 לגבי ידיה אבל לא לגבי דבריה. אלא לשמואל דאמר בשבכסי מבקר אסורין על החולה
42 מ"ש הוא ומ"ש בנו. כלומר, דאדרבה, בבנו שרי טפי שאינו מורד ממנו! ואי מורד נמי מבנו
43 – מ"ש הוא ומ"ש בנו? בתרוייהו אית לן למימר נכנס לבקר עומד! אמר לך. שמואל! אין,
44 ודאי דברייתא מתוקמא בשבכסי חולה אסורין על המבקר, דמודינא בטעמא דידך דמסתמא
45 מדחותיה לא אדריה, ואמינא נמי טפי מינך, דאפילו מיישיבה לא אדריה. ומשום הכי לא
46 מצינא לאוקמי מתניתין כדמוקמית לה, דהיינו בנכסי חולה אסורין על המבקר, דא"ה אפי'
47 יושב נמי שרי, דיישיבה נמי דמבקר – חיותיה דחולה הוא, ולא אדריה. ולענין הלכה.
48 קיימא לך כשמואל. דכין דרבא מפרש מליתיה ואמר דמתני' דיקא ליה הכי – הלכתא
49 כוותיה. הלכך, בשבכסי חולה אסורין

על

עומד
ול"ש יושב. ודיקא נמי מדקתני סתמא: חלה הוא נכנס לבקרו אפי' יושב. מאי פסקא. דמתני' בשבכסי מבקר אסורין על החולה:

מתניתין

1 על המבקר נכנס לבקר אפי' יושב, דישבה נמי חזיתה דחולה הוא ולא אדריה, דבכחי נחא
 2 ליה. אבל חלה בנו - לא יכנס לביתו כלל, אלא שואלו בשוק. ומיהו, דוקא היכא דאדריה
 3 חולה למבקר, דאומדן דעתא הוא דמן חזיתה לא אדריה. אבל היכא שהמבקר אסר על
 4 עצמו נכסיו של חולה - לא יכנס לביתו כלל, דבכי האי גוונא ליכא אומדנא. הדין הוא דינא
 5 דנכסי חולה אסורין על המבקר. היכא דנכסי
 6 מבקר אסורין על החולה - נכנס לבקר עומד,
 7 משום דמחויב לעשות בחנם, ומצוה דיליה קעביד,
 8 ואידך ממילא קא מתחנן. אבל לא יושב. ואפילו
 9 במקומות שמחמירין על עצמן שלא ליטול שבר
 10 אפי' על הישיבה משום גזירה שמא יהא
 11 בישיבה. וכי אמרינן נכנסי מבקר אסורין על
 12 החולה דנכנס לבקר עומד משום דמצוה דנפשיה
 13 קעביד, ואידך ממילא מתחנן - הני מילי בכי האי
 14 גוונא דהנאה ממילא היא, אבל היכא דידיב ליה
 15 מיד, כיון שהוא מהגדו ממש מיד ליד, ולא גרמא
 16 היא - אסור. והיינו דתנן לקמן בפרקין (ף גא):
 17 המורד הנאה מחבירו ואין לו מה יאכל הולך אצל
 18 חנווני הרגיל אצלו, ויאמר לו וכו', וכן היו
 19 מהלכים בדרך ואין לו מה יאכל נתן על גבי
 20 הסלע - דוקא בב' ג' שרי, אבל מידו לידו - לא,
 21 ואף על גב דמצוה קעביד. וטעמא דמילתא
 22 כדאמרינן, דדוקא הנאה דממילא שריא במקום
 23 מצוה, אבל הנאה דבידים - לא. **ובני** אדם
 24 מבקרין אותן. והיינו דכתיב 'ופקדת כל אדם
 25 יפקד עליהם'. **שבעה** דברים נבראו קודם
 26 שנברא העולם. כלומר, שעלו במחשבה
 27 להבראות קודם שנברא העולם, שא"א לעולם
 28 בלא הם, וכדאמרי' שמחשבתן של ישראל קדמה
 29 לכל. ועל כרחוק לא נברא העולם בלא גידנם
 30 לצורך הרשעים. **אי** לא מקרב פומא להכא
 31 ליקר. וקריבה בעלמא ליתא בכלל "אין כל
 32 חדש". **והא** ברקיע קעביד. כדכתיב 'ויהו אותם
 33 אלהים ברקיע השמים', חבול למעלה מן הרקיע
 34 הוא. כדאייתא בפ"י דורשין' (תויג' יב). **אם**
 35 אתה עושה דין לבן עמרם. ממחלקותו של קרח.
 36 ומשמע ליה דהאי קרא במחלקותו של קרח
 37 מדריש, משום דביציאת מצרים ובקריעת ים סוף
 38 משתעי בספר חבוקק, ובתיב ביה "מחצת ראש
 39 מבית רשע" ומשמע ליה דהיינו קרח, ובתיב
 40 בתריה "שמש ירח עמד זבולה".
 41 **כעישוריותא** דרבי. שכל אחת נוטלת
 42 עישורה מנכסים שנתורה אחר שנטלה אותה
 43 שלפניה עישור שלה. וכן נמי, כל אחד מן
 44 המבקרין נוטל אחד מששים מן החולי שנשאר
 45 לחולה אחר שבקר אותו שלפניו. **ובבן** גילו.
 46 שנטל המבקר במזלו של חולה. **וחזירות**
 47 כולם וחולקות בשוה. שכיון שבבת אחת באו
 48 ליטול - אינו בדין שיהא חלקן של ראשונות יותר
 49 מן האחרונות.

באיש

1 מתניתין קשיתיה. מדוקיא קא משמע ליה. מאי איריא דתני עומד אבל לא יושב. והרי
 2 אין מבקר אסור בנכסי חולתו אלא שמע מינה וכו'. וא"ת: מאי טעמא דשמואל דמתרין
 3 לה הכי? לוקמא כדעולא! הא לא קשיא, דשמואל לא מוקי לה כדעולא, דקסבר האי
 4 שינוא דחיקא היא. ופקודת כל אדם. שבני אדם מבקרין אותן. ח' ה' שלחני לזה. לפי
 5 שהיו ערת קרח מלעיגין עליה, ואומרים שהיה
 6 משה אומר להם מדעתו, בלא ציווי של מקום.
 7 ואם לאו. שאין גידנם נברא עדיין. איני מי
 8 מספקא ליה למשה? כי ערוך מאחול תפתה.
 9 איזהו יום שיש לו אתמול ולא שלשום, כלומר
 10 שהיה לו לפניו ולא לפני פניו - הו' אומר זה יום
 11 שני, שבו נברא גידנם. אלא ח"ק, אי הכא - אין
 12 לו פומא, ואי לא מקרב הכא - יקריבו המקום.
 13 והא ברקיע קעביד. למטה מזבול, כדאמרי'
 14 במסכת חגיגה (דף יב). אם אתה עושה דין לבן
 15 עמי. מקרח ועדתו. ובכל יום ויום. מאורתו יין לבן
 16 ואילך אינן יוצאין, מפני שמתחזין להם עובדי
 17 כוכבים, עד שמורים בהן חיצים וחניתות. ואפי'
 18 נדול אצל קמן. שלא יאמר. לא אבקר אלא גדול
 19 כמוני. אין לי שיעור. דמצוה בטקן כמו בגדול.
 20 ליעילו שיתן ולקומה. יכנסו ששים בני אדם
 21 כאחת לבקר, ויטול כל אחד ואחד מששים
 22 כבערה, ומיד מתרפא. כעישוריותא דבי רבי. דאמר:
 23 מי שיש לו עשר בנות וכן אחד, הראשונה נוטלת
 24 עישור נכסים, והשניה במה ששייר, וכן לכולן.
 25 ומפרש בתלמוד ירושלמי: נמצאו בנות שנטולות
 26 במנה תרי תילתי פחות ציבור והאי תלתא
 27 ומוסיף ציבור. וגבי חולה נמי, מבקר הראשון
 28 נוטל אחד מששים בחליה, והשני א' מששים
 29 במה ששייר. ובבן גילו. בחור בנותו, או זקן
 30 לזקן. וחזירות בולן וחולקות בשוה. מילתא
 31 אחרית, דהיכא דיצאו לישא כאחת - כל אחת
 32 נוטלת עישורה במה ששיירה בחירתה. ואו
 33 חולקות בשוה. אבל שכבאו לינשא זו אחר זו -
 34 לא.

באיש

- אנו מאירים, ואם לאו -
 27 אין אנו מאירין. באותה שעה ירה בהן חיצים וחניתות, אמר להם: ככל יום ויום משתתחים
 28 לכם ואתם מאירים, ככבודי לא מחיתם - ככבודי פשר ודם מחיתם! וככל יום ויום יורין
 29 בהן חיצין וחניתות ומאירים, שנא' 'לפאר חיציה ויחכנו' וגו'. תנאי: ביקור חולים אין לה
 30 שיעור. מאי אין לה שיעור? סבר רב יוסף למימר: אין שיעור למתן שכרה. אמר ליה
 31 אבוי: וכל מצות מי יש שיעור למתן שכרין? והא תנן: הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה,
 32 שאין אתה יודע מתן שכרן של מצות! אלא אמר אבוי: אפי' גדול אצל קמן. רבא אמר:
 33 אפי' מאה פעמים ביום. אמר רבי אחא בר חיננא: כל המבקר חולה נוטל אחד מששים
 34 בצערו. אמרי ליה: אם פן ליעלון שיתין ולקומה! אמר ליה: כעישוריותא דבי רבי, ובבן
 35 גילו. דתניא, רבי אומר: בת הניזונת מנכסי אחין - נוטלת עישור נכסים. אמרו לו רבבי:
 36 דרבך, מי שיש לו עשר בנות וכו', אין לו לבן במקום בנות בלתי! אמר להן: ראשונה
 37 נוטלת עישור נכסים, שניה במה ששיירה, וחזרות וחולקות בשוה. רב חפבו חלש, נפק אכריו רב בהנא:

רב

מאתמול, כלומר, שנברא מאתמול' שהוא היום השני של בריאת העולם שיש לו רק אתמול ולא שלשום. כפא כבוד קדם לבריאת העולם דְּתַיִב (תהלים צג ב) 'בְּכֹן כְּפִאָה מְאֹד, כלומר, כסאך מתוקן מאו, שהוא לפני בריאת עולם כבר נברא כסא הכבוד. בַּיִת המְקַדְּשׁ קדם לבריאת העולם, דְּתַיִב (דמיון יז יב) 'כְּפִאָה כְּבֹד מְרוֹם מְרֵאשׁוֹן', וסוף הפסוק הוא 'מְקוֹם מְקַדְּשׁוֹ', וביאור הכתוב הוא כך, שכסא הכבוד שהוא במרום, נברא מראשון, כלומר, שנברא מקודם העולם, וכן 'מְקוֹם מְקַדְּשׁוֹ' נברא קודם בריאת העולם. שְׁמוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ קדם לבריאת העולם, דְּתַיִב (תהלים עב ז) בתפילה שהתפלל דוד המלך על המשיח 'הִי שְׁמוֹ לְעוֹלָם' וגו', והמשך הפסוק הוא 'לפני שְׁמֵשׁ יָגוֹן שְׁמוֹ' – לפני השמש יגדל שמו. ומה נלמד שנברא לפני בריאת השמש.

וכיון שמבואר שגיהנם נברא קודם בריאת העולם, קשה היאך נסתפק משה בדבר זה. מתרצת הגמרא, ודאי שלא נסתפק משה האם הגיהנם נברא קודם בריאת העולם, אלא הָיָה קְאָמַר משה אֵי אֲבִירֵי לֵיה פּוֹמָא, אם נברא פה לגיהנם כדי לבלוע על ידו את קרח ועדתו מִטְּבָב, וְאִם לֹא נברא לו פה, יִבְרָא לו ה' פה כעת. אך מקשה הגמרא, היאך אפשר שהקדוש ברוך הוא יברא בעת פתח לגיהנם, וְהַתַּיִב 'אֵין כָּל תְּדֵשׁ תַּחַת הַשָּׁמַיִם', כלומר, שלאחר ששת ימי בראשית שוב לא נבראה בעולם בריאה חדשה, ואם כן איך אפשר שבזמן קרח יברא הקדוש ברוך הוא פתח לגיהנם, והרי זו בריאה חדשה. מתרצת הגמרא שלא היתה כוונת משה שהקדוש ברוך הוא יברא פתח לגיהנם, אלא הָיָה קְאָמַר משה, אֵי הָבָא לֹא מְקַרְב פּוֹמָא כלומר, אם פתחו של הגיהנם אינו קרוב לכאן, לְהָבָא לְמִקְרַב – קרב לכאן, וכיון שאין מדובר בבריאה חדשה אלא בקריבה בלבד, לכן אין בזה סתירה למה שנאמר 'אין כל חדש תחת השמש'.

אגב שהוא לעיל ענין מחלוקתו של קרח עם משה, הביאה הגמרא מה שדרש רבא בענין זה:

דְּרֵשׁ רַבָּא, וְאָמַר לֵה אָמַר רַבִּי יִצְחָק – ויש שאמרו זאת בשם רבי יצחק, מֵאֵי דְּתַיִב (תבוק ג יא) 'שְׁמֵשׁ יִרְחַ עֶמֶד וְזָבֹל', ומשמע שהשמש והירח עמדו ברקיע הנקרא 'זבול'. ולכאורה זה קשה לפי מה שאמרו בגמרא (תגינה יב) שישנם שבעה רקיעים בשמים, זה למעלה מזה, והרקיע השני מלמטה נקרא 'רקיע', ובו קבועים השמש והירח וכוכבים ומזלות, והרקיע הרביעי מלמטה נקרא 'זבול', ואם כן קשה מה שאמר הנביא 'שמש וירח עמד זבול', שְׁמֵשׁ וְיִרְחַ בְּזָבֹל שהוא הרקיע הרביעי, מֵאֵי פְּעִינָן – מה מעשיהם שם, וְהָא פְּרָקִיעַ שהוא הרקיע השני קְבִיעַ, כלומר, הרקיע השני הוא מקומם, אלא מְלַמֵּד שְׁעָלוֹ שְׁמֵשׁ וְיִרְחַ מְרַקְעֵ לְזָבֹל, בעת מחלוקת קרח ועדתו עם משה רבנו, וְאָמַר לְפָנָיו – לפני הקדוש ברוך הוא, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם אִם אַתָּה עוֹשֶׂה דִין לְכֹן עֲמָרָם – כלומר, אם אתה מוכיח את צדקתו של משה במחלוקתו עם קרח, אָנוּ מְאִירִים – נמשיך להאיר, וְאִם לֹא – אם אין אתה מוכיח צדקתו של משה אֵין אָנוּ מְאִירִין. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יָרַח בְּהֵן הקדוש ברוך הוא חִיצִים וְהִנִּיתוֹת, וְאָמַר לָהֶם, בְּכָל יוֹם וְיוֹם מְשַׁתְּחוּיִם לְכֶם העובדי כוכבים וְאִתָּם מְאִירִים, כְּבָבוּדֵי שְׁמַתְחַלֵּל על ידי העובדי כוכבים, לֹא מְחִיתֵם – לא אמרתם שאין אתם רוצים להאיר כשמששתחווים לכם, כְּבָבוּדֵי בְּשֵׁר וְדָם כלומר, בכבוד משה שנתחלל במחלוקתו עם קרח, מְחִיתֵם. ומאז שגער בהם הקדוש ברוך הוא בְּכָל יוֹם וְיוֹם אינם יוצאים להאיר, מפני שמשתחווים להם עובדי כוכבים, עד שיוֹרֵן בְּהֵן חִיצִין וְהִנִּיתוֹת וְמְאִירִים, שְׁנָאֵמַר (תבוק סו) 'לְאֹד חֲצִירָה וְהִלְכֵנוּ' וגו'.

הגמרא מביאה לפנינו מדיני ביקור חולים:

תְּנִיא בְּרִייתָא, מצות פְּקוּר חוֹלִים אֵין לָהּ שְׁעוּר. שואלת הגמרא, מֵאֵי אֵין לָהּ שְׁעוּר, כִּבְרַב יוֹסֵף לְמִימְרַב שְׁכוּנַת הַבְּרִייתָא היא שאין שְׁעוּר לְמַתָּה שְׁכָרָה של מצוה זו. והקשה אביי על פירושו של רב יוסף, אָמַר לֵיה אֲבִינִי, וְכָל מְצוֹת מִי יֵשׁ שְׁעוּר לְמַתָּה שְׁכָרָה, כלומר, לפי פירושו בדברי הברייתא נמצא שיש חילוק בין מצות

מְתַנִּיתֵין קְשִׁיתָה – המשנה היתה קשה לו לשמואל, שאי אפשר להעמידה כפי שפירש עולא, בנכסי חולה אסורים על המבקר, ולומר 'ללא אדריה מחיותיה' ולפיכך התיירה המשנה לבקרו בעמידה. משום שאם זה הוא הטעם להיתר המשנה, אם כן מֵאֵי אֲרִיָא דְּתַנִּי – מדוע אמר התנא, שמותר לו לבקרו רק כשהוא עומד אֶבֶל לֹא כשהוא יושב, הרי כיון שלא הדירו מחיותו, אם כן יש להתיר לו לבקרו אף בישיבה. ואף שעולא סבר לעיל (ע"א) שהיתר הזה של 'לא אדריה מחיותיה' הוא רק לגבי ביקור בעמידה, ואינו מבטל ביקור בישיבה וכיון שאין חיותו של החולה תלויה בישיבת המבקר בשעת הביקור. מכל מקום סבר שמואל שהיתר הזה הוא סיבה להתיר גם ביקור בישיבה. ומכיון שהמשנה מחלקת ביניהם ומתירה 'עומד אבל לא יושב', אם כן שְׁמַע מִיָּה שהמשנה אינה עוסקת בנכסי חולה אסורים על המבקר אלא דְּנִכְסֵי מְבַקְרֵין עַל הַחֹלָה, ובמקום שנהגו ליטול שכר על הישיבה, ולפיכך לא הותר לבקרו רק בעמידה ושאלו בביקור זה הנאת ממון, ויש מצוה ולא בישיבה, כיון שבישיבה מהנה המבקר את החולה בכך שאינו נוטל שכר על הישיבה.

הגמרא מביאה רמז למצות ביקור חולים מן התורה:

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, רְמוֹ לְבִיקוּר חוֹלִין מִן הַתּוֹרָה מִנֵּן, שְׁנָאֵמַר בענין מחלוקת קרח ועדתו, שמשה רבנו נתן סימן שהוא שליח של הקדוש ברוך הוא במנותו את אחיו אהרן לכהן גדול, וכתוב (במדבר טו כה-כט) 'וְאָמַר מֹשֶׁה בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי ה' שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה כִּי לֹא מִלְּבִי, אִם כְּמֹת כָּל הָאֲדָמִים יְמוֹתוֹן אֵלֶּה וּפְקַדְתָּ כָּל אָדָם' וגו'. שואלת הגמרא, מֵאֵי מְשַׁמַּע, כלומר, היכן נרמז בפסוק זה מצות ביקור חולים. משיבה הגמרא, אָמַר רַבָּא, בִּיאוּר הַפְּסוּקִים הוא כך, שאמר משה אִם כְּמֹת כָּל הָאֲדָמִים יְמוֹתוֹן אֵלֶּה – אם ימותו קורח ועדתו כדרך כל האדם, שְׁלַפְנִי מִיִּתְחַם הוֹן חוֹלִים וּמוֹמְלִים פְּעִרְסֵתָן וְגַבִּי אָדָם מְבַקְרִים אוֹתָן, וזהו מה שאמר משה 'אם כמות כל האדם ימותו אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם', כלומר, אם ימותו במיתה טבעית שיחלו ויבואו בני אדם לבקרים, ו'פקודת' הוא מלשון בדיקה וביקור. אם יהיה כן, מֵה הַקְּרִיּוֹת אוֹמְרִים – מה יגידו הבריות לאחר מיתתם, לֹא ה' שְׁלַחְנִי לְעוֹת, כלומר, יאמרו שקרח ועדתו צודקים, ולא שלחני ה' לעשות דבר זה.

אגב שהוא הפסוק לדרוש ממנו רמז למצות ביקור חולים, הביאה הגמרא את מה שדרש רבא בביאור הפסוק:

דְּרֵשׁ רַבָּא על מה שאמר משה רבנו, 'אִם קְרִיאָה יִבְרָא ה'', אם הכוונה כפשוטה, היה לו למשה לומר 'אם בריאה ברא ה' בלשון עבר, ומדוע אמר 'ברא' בלשון עתיד. אלא הביאור הוא, אִם קְרִיאָה יְגִהֵנָם אם כבר ברא ה' את הגיהנם, מוֹטְב, שְׁתַּהֲיֵה להם לעונש, וְאִם לֹא – שעדיין לא נברא הגיהנם, יִבְרָא אותה ה' כשיו יענשו בה. לפי ביאור זה משמע שנתפק משה האם כבר נברא הגיהנם, ומקשה על כך הגמרא, אֵינִי – האם אכן הסתפק משה האם כבר נברא הגיהנם, וְהָא תְּנִיא בְּרִייתָא, שְׁכָרָה דְּרִים נְבִרָאוֹ קוֹדֵם שְׁנִבְרָא הָעוֹלָם, וְאֵלוּ הֵן, תּוֹרָה וְתַשְׁבּוּהָ זֵן עֲדוֹן יְגִהֵנָם כְּפִאָה כְּבֹד וְבֵית הַמְּקַדְּשׁ וְשְׁמוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ. ומביאה הברייתא את המקורות לדבר זה. התורה קדמה לבריאת העולם, דְּתַיִב (משלי ח כב) שהתורה אומרת 'ה' קִנְיִי – ברא אותי, להיות קנויה לו, דְּאִשִּׁית דְּרַבּוֹ' וגו', בראשית דרכו, כלומר, לפני בריאת העולם. תַּשְׁבּוּהָ קדמה לבריאת העולם, דְּתַיִב (תהלים צג ב) 'בְּמִטְרֵם הַרִים יִלְדוּ וְתַחֲלוֹל' וגו' אֶרֶץ וְתַבֵּל, כלומר, לפני שברא הקדוש ברוך הוא את ההרים וברא את העולם. ובפסוק שלאחריו כתוב 'וּבַשָּׁב אֲנִישׁ עַד דְּבָא' וגו', והמשך הפסוק הוא, 'וְתֵאמַר שׁוּבוּ בְנֵי אָדָם', כלומר מביא אתה יסורים על האדם עד שנהיה מדוכא כדי שיחזור בתשובה. ומה רואים שלפני שנוצרו ההרים בעת בריאת העולם כבר נבראת התשובה. זֵן עֲדוֹן קדם לבריאת העולם, דְּתַיִב (בראשית ב ח) 'וַיַּעַן ה' אֱלֹהִים זֵן כְּעֲדוֹן מְקַדְּשׁ' וגו', וכוונת הכתוב 'מקדם' קודם לבריאת העולם. יְגִהֵנָם קדם לבריאת העולם, דְּתַיִב (שעשה ל אל) 'כִּי עָרוֹךְ מֵאֲתָמוֹל תִּפְתָּה', והיינו, 'תפתה' שהוא הגיהנם, ערוך

58 שְׂבָרוּ. ומקשה הגמרא על שאלת רב, מה שְׂבָרוּ - בתמיה, בְּרָאֵמֶר
59 - הרי רב כבר פירש ששכרו של המבקר את החולה הוא שניצול
60 מדינה של גיהנם. משיבה הגמרא אלא כוונת שאלת רב היא, מה
61 שְׂבָרוּ של המבקר פְּעוּלָם הוּא. ועל זה משיב רב שהמבקר את
62 החולה זוכה למה שנאמר בפסוק (תהלים מא א) 'ה' יִשְׁמְרֶהוּ וַיְחַיֶּהוּ
63 וְאִשֵּׁר בְּאָרְצוֹ וְאֵל תִּתְּנֶהוּ בְּנַפְשׁ אִיכָבִיד', ומבארת הגמרא את הפסוק,
64 מה שנאמר 'ה' יִשְׁמְרֶהוּ' היינו שישמרנו מִיָּדֵי הַרְעָה שֶׁלֹּא יִחְטֹא,
65 ומה שנאמר 'וַיְחַיֶּהוּ' היינו שיצילנו מִן הַיְסוּדִין, ומה שנאמר
66 'וְאִשֵּׁר בְּאָרְצוֹ' - ישוּבָה בְּאָרְצוֹ, היינו שיהוה כָּל מַתְּכֵרֵינוּ בּוֹ, ומה
67 שנאמר 'וְאֵל תִּתְּנֶהוּ בְּנַפְשׁ אִיכָבִיד' היינו שְׂדוּמְנוֹ לֹא רִיעִים - חֲבֵרִים,
68 בְּנֵעָמָה - כמו שהזדמנו לנעמן שָׂרִיפוֹ אֶת צִרְעָתוֹ, שיעצו לו לשמוע
69 לדברי אלישע שאמר לו לטבול בירדן ובכך נרפא מצרעתו. וְאֵל
70 וְדַמְנוּ לֹא רִיעִים בְּרַחֲבֵעָם - כמו החברים שהזדמנו לרחבעם
71 שְׁחִילְקוֹ אֶת מַלְכוּתוֹ, כלומר, שיעצו לו להכביד עולו על העם,
72 ובתוצאה מכך נתחלקה מלכות ישראל לשנים, יהודה וישראל,
73 ואיבד רחבעם את מלכותו על ישראל ונשאר מלך ליהודה בלבד.
74 אגב שהובא בגמרא ענין רחבעם שיעצו לו עצה רעה, הביאה
75 הגמרא מאמר זה:
76 תְּנִינָא בְּרִייתָא, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר אָמַר, אִם יֵאמְרוּ לְךָ יְלָדִים
77 בְּנֵה - אִם יֵאמְרוּ לְךָ הַיְלָדִים לַעֲשׂוֹת דְּבַר הַנְּרָאָה כַּבְּנִין וְכַדְּבַר
78 מוֹעִיל, וְזֻקְנִים יֵאמְרוּ לְךָ סְתוֹר - הַזֻּקְנִים יֵאמְרוּ לְךָ לַעֲשׂוֹת דְּבַר
79 הַנְּרָאָה כַּסְּתִירָה וְכַדְּבַר שְׂאִינוֹ טוֹב, מְכַל מְקוֹם, שְׁמַע לְזֻקְנִים וְאֵל
80 תִּשְׁמַע לְיְלָדִים, כִּיּוֹן שְׂבָנִין יְלָדִים הוּא בִּדְרוֹךְ כָּלל סְתִירָה, כִּי בִּדְרוֹךְ
81 כָּלל אֵין דַּעַת מִיוֹשֵׁבַת וְאִינֵם רְוִאִים אֶת הַנּוֹלָד, וַיִּתְּכֵן שִׂיעָצָא
82 מַעֲצָתָם נֹזֵק, וְסְתִירַת זֻקְנִים - אִף שֶׁלְּמִרְאִית עֵין זֶה נְרָאָה לְךָ כַּדְּבַר
83 שְׂאִינוֹ טוֹב, הִיא בְּנִין - בְּסוֹף יוֹצֵא מַעֲצָתָם דְּבַר טוֹב וּמוֹעִיל.
84 וְסִימָן לְדָבָר - הַיּוֹכַחָה לְכָךְ רַחֵם מִמָּה שֶׁאֵירַע עִם רַחֲבֵעָם שֶׁלְּמָה
85 - שֶׁעַל יְדֵי עֲצַת הַנְּעָרִים שִׁיעֲצוּ לוֹ לִבְנוֹת וּלְחַזֵּק אֶת מַלְכוּתוֹ עַל
86 יְדֵי שִׁיבִיד עוֹלוֹ עַל הָעָם, נִסְתַּר הַבְּנִין כּוֹלוֹ וְנִתְחַלְקָה מַלְכוּתוֹ,
87 וְאֵילוֹ הִיָּה שׁוֹמֵעַ לַעֲצַת הַזֻּקְנִים לְהַקֵּל הָעוֹל מִן הָעָם, שׁוֹה כַּעֲן
88 סְתִירָה, הִיתָה מַלְכוּתוֹ נְבִיטָה וּמִתְחַקֶּת.
89 הגמרא מביאה כמה הלכות מדיני מצות ביקור חולים:
90 אָמַר רַב שִׁישָׁא בְּרִיהַ דְּרַב אִידִי, לֹא לִיִּסְעוּד אִינִישׁ קְצִירָא - לֹא יִבְקַר
91 אָדָם אֶת הַחֹלֶה, לֹא בְּתַלְתְּ שָׁעֵי בְּתַרְיִיתָא - לֹא בִשְׁלֹשׁ שְׁעוֹת
92 רַאשׁוֹנוֹת, וְלֹא בְּתַלְתְּ שָׁעֵי בְּתַרְיִיתָא - וְלֹא בִשְׁלֹשׁ שְׁעוֹת אַחֲרוֹנוֹת,
93 דְּיוֹמָא - שֶׁל הַיּוֹם, כִּי הִיבִי דְלֵא לִיסַח דְּעִתֵּיהּ מִן רַחֲמֵי - כִּדִּי שֶׁלֹּא
94 יִסַּח אֶת דַּעְתוֹ מִלְּהַתְּפַלֵּל עַל הַחֹלֶה, כְּלוּמַר, שִׁבְשַׁעוֹת אֱלוֹ שִׁי
95 לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁלֹּא יִתְּפַלֵּל עֲלֵינוּ שִׁירְפָא. וּמְבַאֵר הַגְּמָרָא מְדוּעַ בִּשְׁעוֹת
96 אֱלוֹ שֶׁל הַיּוֹם עֲלוֹל הַמְּבַקֵּר שֶׁלֹּא לִבְקֹשׁ רַחֲמִים עַל הַחֹלֶה, בְּתַלְתְּ
97 שָׁעֵי בְּתַרְיִיתָא וְ-רַאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַיּוֹם וְרוֹחָא דְּעִתֵּיהּ - מִתְּרַחֲבַת
98 דַּעְתוֹ שֶׁל הַחֹלֶה וְנִקַּל עֲלָיו חוֹלוֹ וְנִרְאָה שֶׁנִּתְּרַפָּא, וְלִכֵּן סָבוֹר
99 הַמְּבַקֵּר שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לִבְקֹשׁ עֲלָיו רַחֲמִים, וּבְתַלְתְּ שָׁעֵי בְּתַרְיִיתָא
100 וְ-אַחֲרוֹנוֹת שֶׁל הַיּוֹם, תְּקַף חוֹלְשֵׁיהּ - מְכַבֵּד עֲלָיו חוֹלוֹ, וְסָבוֹר
101 הַמְּבַקֵּר שְׂאִין לוֹ תְּקוּהָ וּמִתִּיאַשׁ מִלְּבַקֵּשׁ עֲלָיו רַחֲמִים.
102 אָמַר רַבִּין אָמַר רַב, מְנַיִן שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶן אֶת הַחֹלֶה, שְׁנֵאֲמַר
103 (תהלים מא ד) 'ה' יִסְעָדֵנוּ עַל עַרְשׂ דָּוִד וְגו', 'יִסְעָדֵנוּ' מִלְּשׁוֹן מוֹזֵן, כְּמוֹ
104 שֶׁנֵּאֲמַר (תהלים קד טו) 'לְרַחֵם לִבָּב אֲנוֹשׁ יִסְעָד'.
105 וְאָמַר רַבִּין אָמַר רַב, מְנַיִן שֶׁהַשְּׂכִינָה שְׂרוּיָה לְמַעְלָה מִמַּטְתּוֹ שֶׁל
106 חוֹלֶה, שְׁנֵאֲמַר (תהלים מא ד) 'ה' יִסְעָדֵנוּ עַל עַרְשׂ דָּוִד' - וּמִכַּאֵן אֲנוּ
107 לוֹמְדִים שֶׁהַשְּׂכִינָה נִמְצְאָה עִם הַחֹלֶה לִיד מִיִּטְתּוֹ. תְּנִינָא נְמִי קְבִי
108 לְמַדְנוּ גַם בְּבְרִייתָא, שֶׁהַשְּׂכִינָה שׂוֹרָה לְמַעְלָה מִמַּטְתּוֹ שֶׁל חוֹלֶה,
109 הַנִּכְבָּם לְבָקֵר אֶת הַחֹלֶה לֹא יִשָּׁב לֹא עַל גְּבִי מַטָּה וְלֹא עַל גְּבִי סַפְסָל
110 וְלֹא עַל גְּבִי כְּפֹא, אֲלֵא מִתְּעַמָּה - בְּדִרְךָ שֶׁל כְּבוֹד וּמוֹרָא וְיוֹשֵׁב עַל
111 גְּבִי קַרְקַע, מִסְּפִי שֶׁהַשְּׂכִינָה שְׂרוּיָה לְמַעְלָה מִמַּטְתּוֹ שֶׁל חוֹלֶה, שְׁנֵאֲמַר
112 (שם) 'ה' יִסְעָדֵנוּ עַל עַרְשׂ דָּוִד' וכִּשְׁהַחֹלֶה שׁוֹכֵב עַל גְּבִי קַרְקַע
113 וְהַמְּבַקֵּר יוֹשֵׁב גְּבוּהָ מַעַל הַקַּרְקַע, נִמְצָא שִׁיּוֹשֵׁב לְמַעְלָה מִמְּקוֹם
114 הַשְּׂכִינָה שֶׁנִּמְצְאָה מַעַל מִיִּטַּת הַחֹלֶה.

1 רַב חֲלָבוּ פִּאִישׁ - חִלְה. לֹא אִיבָא דְקָא אָתִי - לֹא בֹא אָדָם לְבַקֵּר
2 בַּחֲלוֹ. אָמַר לְהוּ רַב כְּוָנָה לְחַכְמִים, מְדוּעַ אֵין אַתָּם בָּאִים לְבַקֵּרוֹ,
3 וְכִי לֹא כִּף הִנֵּה מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד מִתְּלַמְּדֵי רַבִּי עֲקִיבָא שְׁחִלְה
4 וְלֹא נִכְנְסוּ חֲכָמִים לְבַקְרוֹ, וְנִכְנְסוּ רַבִּי עֲקִיבָא לְבַקְרוֹ, וּבְשִׁבִיל שְׂבִיבְדוֹ
5 וְיִבְצֹו לְפָנָיו חִיָּה - מַחֲמַת שִׁנְיָקוֹ וְסִידְרוֹ הַמְּבַקְרִים אֶת דִּירְתוֹ,
6 הַבְּרִיא הַחֹלֶה, אָמַר לוֹ הַתְּלַמִּיד לְרַבִּי עֲקִיבָא, רַבִּי הִתִּיתָנִי, כִּיּוֹן
7 שְׂרָאָה רַבִּי עֲקִיבָא אֵיךְ הוֹעִיל בִּיקוֹר אֲצֵל חוֹלָה, יָצָא רַבִּי עֲקִיבָא
8 הַבְּיָקוֹר עוֹשִׂים לְחֹלָה כָּל צָרְכֵי מוֹחִים אֹתוֹ, אִם כֵּן נִמְצָא שְׂמִי
9 שְׂאִינוֹ מְבַקְרוֹ הִרִי הוּא כְּאֵילוֹ גּוֹרֵם לוֹ שִׁימּוֹת.
10 כִּי אָתָּה רַב דִּימִי - כִּשְׁהַגִּיעַ רַב דִּימִי מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְבַבְלָא, אָמַר,
11 כָּל הַמְּבַקֵּר אֶת הַחֹלֶה גּוֹרֵם לוֹ שִׁיחִיָּה, וְכָל שְׂאִינוֹ מְבַקֵּר אֶת הַחֹלֶה
12 גּוֹרֵם לוֹ שִׁימּוֹת. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא מֵאַיִן נִרְמָא, כְּלוּמַר, אֵיךְ גּוֹרֵם לוֹ
13 הַמְּבַקְרוֹ שִׁיחִיָּה, וְאֵיךְ גּוֹרֵם לוֹ שִׁימּוֹת מִי שְׂאִינוֹ מְבַקְרוֹ, אִילִימָא -
14 אִם נֵאֲמַר, שֶׁכָּל הַמְּבַקֵּר אֶת הַחֹלֶה גּוֹרֵם לוֹ שִׁיחִיָּה מִפְּנֵי שֶׁמְבַקֵּשׁ
15 עָלָיו רַחֲמִים שִׁיחִיָּה, וְכָל שְׂאִין מְבַקֵּר אֶת הַחֹלֶה גּוֹרֵם לוֹ שִׁימּוֹת
16 מִפְּנֵי שֶׁמְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים שִׁימּוֹת, קִשָּׁה לֹא מוֹמַר כֵּן, שִׁימּוֹת סְלֵקָא
17 דְּעִתָּהּ, שְׂאִין זֶה מִסְתַּבֵּר שֶׁכֵּל מִי שְׂאִינוֹ מְבַקְרוֹ מִתְּפַלֵּל עֲלָיו
18 שִׁימּוֹת. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא אֲלֵא כוֹנֵת רַב דִּימִי הִיא שֶׁכָּל שְׂאִין מְבַקֵּר
19 חוֹלָה אֵין מְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים לֹא שִׁיחִיָּה וְלֹא שִׁימּוֹת, כְּלוּמַר,
20 שֶׁלְּפַעֲמַיִם יֵשׁ לְבַקֵּשׁ עַל הַחֹלֶה שִׁימּוֹת, וּכְגוֹן בְּאוֹפֵן שְׂאִין לוֹ
21 רְפוּאָה וּמְתִיּוּס מֵאֵד בַּחֲלוֹ, וְלִכֵּן אָמַר רַב דִּימִי שׁוֹה שְׂאִינוֹ מְבַקְרוֹ
22 אֵינוֹ גּוֹרֵם לוֹ שִׁיחִיָּה בְּאוֹפֵן שִׁישׁ לְהַתְּפַלֵּל לְרְפוּאָתוֹ, וְגַם בְּאוֹפֵן
23 שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ עֲלָיו רַחֲמִים שִׁימּוֹת, אֵינוֹ גּוֹרֵם לוֹ אִפִּילוֹ הַנָּאָה
24 מוּעַטָּת זֶה.
25 רַבָּא, יוֹמָא קְדַמָּה דְּחֵלִישׁ - בְּיוֹם הַרְאָשׁוֹן שֶׁחִלְה, אָמַר לְהוּ - אֲמַר
26 לְאֲנָשִׁי בֵיתוֹ, לֹא תִיגְלוּ לְאִינִישׁ - אַל תִּגְלוּ לְאֵף אָדָם שֶׁחִלְתִּי, כִּדִּי
27 דְלֵא לְרַחֵם מוֹלִיָּה - שֶׁלֹּא יוֹרַע מוֹלוֹ, כִּי יֵשׁ לְחוֹשׁ שְׂמָא יִבְקֹשׁ עֲלָיו
28 שׁוֹנָאוֹ שִׁירַע לוֹ וְתִתְקַבַּל בְּקִשְׁתּוֹ וְיוֹסִיף עֲלָיו חֲלוֹ. מְכָאֵן וְאֵלֶּךְ -
29 מִיּוֹם הַשְּׁנִי לְחֲלוֹ וְאֵילֶךְ, אָמַר לְהוּ, פּוֹקֵוֹ וְאַכְרִיּוֹ בְּשׁוּקָא - צִאוּ
30 וְהַכְרִיּוֹ שֶׁחִלְתִּי, דְּכָל דְּרַגְנִי לִי - כִּדִּי שְׂמִי שֶׁשׁוֹנָא אֹתִי, לִיחֲדִי לִי,
31 יִשְׁמַח בְּצַרְתִּי, וְעַל יְדֵי כֵּן אֲפֻשֵׁר שֶׁאֲתִרְפָּא, מִשׁוּם דְּכַתִּיב (מְשִׁלִּי כִּד
32 יז-יח) 'בְּנַפְלֵ אִיבִידֵךְ אֵל תִּשְׁמָח וְגו', וְסוֹף הַפְּסוּקִים הוּא 'פִּן יִרְאֶה ה' וְיַרְע
33 בְּעֵינָיו וְהִשִּׁיב מְעַלְיוֹ אִפּוֹ', כְּלוּמַר, פִּן יִרְאֶה ה' יוֹרַע בְּעֵינָיו כִּי יִרְע
34 שֶׁאֵתָה שְׂמַח בְּנִפְלִיתוֹ, וַיִּבְטַל מִמֶּנּוּ אֶת הַגּוֹרָה. וְאִם כֵּן עַל יְדֵי
35 שִׁישְׁמַחוֹ אוֹיְבֵי בַּחוּלִי אֲפֻשֵׁר שִׁישִׁיב ה' אֶת כְּעִסּוֹ מִעֲלָי. וְדַרְחִים לִי
36 - וְכִמוֹ כֵּן תוֹעִיל הַהַכְּרוּזָה, כִּדִּי שֶׁכֵּל הָאֹהֲבִים שְׁלִי, כִּשִׁישְׁמַעוּ
37 שֶׁחִלְתִּי לִיבְעֵי עָלֵי רַחֲמֵי - יִבְקֹשׁוּ עֲלֵי רַחֲמִים שֶׁאֲרַפָּא.
38 אָמַר רַב, כָּל הַמְּבַקֵּר אֶת הַחֹלֶה נִיצוֹל מְדִינָה שֶׁל גְּיָהֵם, שְׁנֵאֲמַר
39 'אֲשֵׁרֵי מִשְׁכִּיל אֵין דָּל בְּיוֹם רָעָה וְמִלְּטָהוּ ה' - הַמְּשַׁכִּיל לַעֲזוֹר לְדַל,
40 יִצִּילֵהוּ ה' כִּשְׁתַּבָּא עֲלָיו רַעָה, אֵין פִּירוּשׁ דְּל' הָאֲמוֹר בַּפְּסוּקִים זֶה
41 אֲלֵא חוֹלָה, וְרֵאִיָּה לְדַבֵּר שֶׁחוֹלָה נִקְרָא דְל', מִמֶּה שְׁנֵאֲמַר (ישעיה לה
42 יב) בְּתַפִּילַת חוֹקִיָּהוּ עֵבֶת שְׁחוֹלָה נִקְרָא דְל' - מִהַחֹלִי הוּא
43 אֲשֵׁרֵים אֶת חִי. וּמוֹה אֲנוּ לְוּמוֹדִים שֶׁהַחֹלָה נִקְרָא דְל. אֵי נְמִי מִן
44 דְרִין קְרָא - רֵאִיָּה נּוֹסֶפֶת לְכָךְ שֶׁהַחֹלָה נִקְרָא דְל, מִהַפְּסוּקִים (שְׁמוּאֵל
45 ב' יז ט) שֶׁאֲמַר יוֹנָדָב לְאֲמָנוֹן בְּרֵאשׁוֹתוֹ שֶׁפָּנִיו רַעִים מִפְּנֵי שֶׁנִּחְלָה
46 בְּאַהֲבַת תְּמָר אַחֲרוֹתוֹ 'מְדוּעַ אָתָּה כָּכָה דָּל כֵּן הַמְּלֶךְ בְּבַקֵּר בְּבַקֵּר וְגו'
47 - מְדוּעַ אָתָּה נִרְאָה דָּל וְכַחוֹשׁ בְּכָל בּוֹקֵר. עַכְשֵׁיו מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא
48 לְבֹאֵר אֶת הַפְּסוּקִים 'בְּיוֹם רַעָה מִלְּטָהוּ ה'', מִהֵיכֵן יוֹדְעִים שֶׁהַכוּוֹנָה
49 עַל הַגִּיחֵנָם, וְאֵין פִּירוּשׁ רָעָה, אֲלֵא גְיָהֵם - הַגִּיחֵנָם נִקְרָא רַע
50 שְׁנֵאֲמַר (מְשִׁלִּי טו ד) 'כָּל פֶּעַל ה' לְמַפְנֵיָהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה' - כֵּל
51 דְּבַר פֶּעַל ה' לְמַעַן קִילוֹס, וְגַם אֶת הַרְשַׁע הַנִּיחוֹ ה' לְיוֹם רַעָה
52 שֶׁהוּא הַגִּיחֵנָם שׁוֹא פִּירַע מִמֶּנּוּ וְהוּוֹ קִילוֹס. וְלִפִּי זֶה בִּיאוֹר הַכְּתוּבָה
53 הוּא, שֶׁהַמְּשַׁכִּיל אֵל דְל' שֶׁמְשַׁגִּיחַ עַל הַחֹלָה לְבַקֵּר וּלְפַקַּח
54 בְּצַרְכּוֹ, 'בְּיוֹם רַעָה', שֶׁהוּא הַגִּיחֵנָם, 'מִלְּטָהוּ ה' וַיִּצִּילֵהוּ מְדִינָה
55 שֶׁל גִּיחֵנָם.
56 מִמְּשִׁיךְ רַב לְפָרֵשׁ אֶת שְׂכָרוֹ שֶׁל הַמְּבַקֵּר אֶת הַחֹלֶה, וְאִם בִּיקֵר מַה

נדרים. אין בין המורד - פרק רביעי דף מ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רכה רש"י

כא"ש. חלה. ואית דגרסי: באש. כאלו שופך דמים. מפני שבני אדם שנכנסין לבקר עושים לו לחולה כל צרכיו. לא שיחה ולא שימות. שהרי אינו יודע בעניינו של חולה. ולא ליתרע מוליה. דדילמא מתצלנא לאלתר. אי נמי, דלא לישתעי מילי עליוהי. כמאן ואילך. חזי דלא מתרפא - אמר להו. פוק ואברו. ריעים כנעמן; שרפאודו מצרעתו, כגון אלישע הדוה נביא חזק והשיאו עצה לנעמן. אם יאמרו לך נערים בנה. בית המקדש. וקנים אומרים פתור. ואל תבנה. ויסין לדבר מרחבכם. דכתיב (מלכים א יב) "ויעזוב את עצת הקונים" וגו', ונחרב בית המקדש על אותה עצה. והמורה לא פירש בבית המקדש. ואיכא ברייתא דקוני בהדיא בבית המקדש. לא לפעור. כמו (במדבר טז) "ופקדת כל האדם" מתרגמינן; וסודא. תלת שעי קמיתא רווחא דעתיה. כדאמר בעלמא (ב"ב טז): אדילי זימא אדילי קצירא. ודילמא אמר לא אצטרך למבעי רחמי עליה. דאינו כל כך חולה. יסעידו. כמו "זלחם לבב אגוז סידע" (תהלים קד). ופנין שהשכינה בו שאמר ה' יסעידו קרי ביה יסערנו. אי נמי יסערנו ממש, שמסעד שכינה על ראשו. כדאמרן בהדיא ששכינה שרויה למעלה ממיטתו. שהיא רבה פרת. כשנחר פרת גדול היו עדות לגשמים שורדין לא", ד"א גבוה מכל הארצות, ובאין גשמים ונפולין בפרת ומתגדל מתן. והאי דאמר'י דנהר תתגדל מנמי הגשמים, היו פלוגתא אדשמואל. נהרא מנרא מכיפיה מתבר'. שובע מגדותיו ולא ממי גשמי'. אלף

19 דל ביום רעה ימלטהו ה' אין דל אלא חולה, שנאמר "מדעה יבצעני", אי נמי מן הדין קרא "מדוע אתה ככה דל בן המלך בבקר בבקר" וגו'. אין רעה אלא גיהנם, שנאמר "כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה". ואם ביקר מה שכרו? מה שכרו?! כדאמר: גיצול מדינה של גיהנם! אלא מה שכרו בעוה"ז? "ה' ישמרהו ויחיהו ואשר בארץ ואל תתנהו בנפש איביו". "ה' ישמרהו" - מיצר הרע, "ויחיהו" מן היסורין, "ואשר בארץ" - שיהו הכל מתכבדין בו, "ואל תתנהו בנפש איביו" - שיודענו לו רעים כנעמן שרופו את צרעתו, ואל יודענו לו רעים פרחעם שחילקו את מלכותו. תניא, ר"ש בן אלעזר אומר: אם יאמרו לך ידדים "בנה" חוקנים "סתור" - שמע לזקנים, ואל תשמע לצעירים. שבגין ידדים סתירה, וסתירת זקנים בגין. ויסוין לדבר רחבכם בן שלמה. אומר רב שישא בריה דרב אידי: לא ליסעוד איניש קצירא לא בתלת שעי קדמיותא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא, כי היכי דלא ליסח דעתיה מן רחמי. תלת שעי קדמיותא - רווחא דעתיה, בתרייתא - תקיף חולשיה. אומר רבין אומר רב: מניין שהקב"ה זן את החולה - שנאמר "ה' יסעידנו על ערש דיו" וגו'. ואמר רבין אומר רב: מניין שהשכינה שרויה למעלה ממפתו של חולה - שנאמר "ה' יסעידנו על ערש דיו". תניא נמי הכי: הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה, ולא על ג' ספסל, ולא על גבי כסא, אלא מתעמף וישב על ג' קרקע, מפני שהשכינה שרויה למעלה ממפתו של חולה, שנאמר "ה' יסעידנו על ערש דיו". ואמר רבין אומר רב: מטרם כמעבא - סהרא רבה פרת. ופליגא דשמואל, דאמר מכיפיה מתברך. ופליגא דשמואל, דאמר שמואל: אין הפנים מטהרין בוחלין אלף

כא"ש. חלה. ואית דגרסי: באש. כאלו שופך דמים. מפני שבני אדם שנכנסין לבקר עושים לו לחולה כל צרכיו. לא שיחה ולא שימות. שהרי אינו יודע בעניינו של חולה. ולא ליתרע מוליה. דדילמא מתצלנא לאלתר. אי נמי, דלא לישתעי מילי עליוהי. כמאן ואילך. חזי דלא מתרפא - אמר להו. פוק ואברו. ריעים כנעמן; שרפאודו מצרעתו, כגון אלישע הדוה נביא חזק והשיאו עצה לנעמן. אם יאמרו לך נערים בנה. בית המקדש. וקנים אומרים פתור. ואל תבנה. ויסין לדבר מרחבכם. דכתיב (מלכים א יב) "ויעזוב את עצת הקונים" וגו', ונחרב בית המקדש על אותה עצה. והמורה לא פירש בבית המקדש. ואיכא ברייתא דקוני בהדיא בבית המקדש. לא לפעור. כמו (במדבר טז) "ופקדת כל האדם" מתרגמינן; וסודא. תלת שעי קמיתא רווחא דעתיה. כדאמר בעלמא (ב"ב טז): אדילי זימא אדילי קצירא. ודילמא אמר לא אצטרך למבעי רחמי עליה. דאינו כל כך חולה. יסעידו. כמו "זלחם לבב אגוז סידע" (תהלים קד). ופנין שהשכינה בו שאמר ה' יסעידו קרי ביה יסערנו. אי נמי יסערנו ממש, שמסעד שכינה על ראשו. כדאמרן בהדיא ששכינה שרויה למעלה ממיטתו. שהיא רבה פרת. כשנחר פרת גדול היו עדות לגשמים שורדין לא", ד"א גבוה מכל הארצות, ובאין גשמים ונפולין בפרת ומתגדל מתן. והאי דאמר'י דנהר תתגדל מנמי הגשמים, היו פלוגתא אדשמואל. נהרא מנרא מכיפיה מתבר'. שובע מגדותיו ולא ממי גשמי'. אלף

19 דל ביום רעה ימלטהו ה' אין דל אלא חולה, שנאמר "מדעה יבצעני", אי נמי מן הדין קרא "מדוע אתה ככה דל בן המלך בבקר בבקר" וגו'. אין רעה אלא גיהנם, שנאמר "כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה". ואם ביקר מה שכרו? מה שכרו?! כדאמר: גיצול מדינה של גיהנם! אלא מה שכרו בעוה"ז? "ה' ישמרהו ויחיהו ואשר בארץ ואל תתנהו בנפש איביו". "ה' ישמרהו" - מיצר הרע, "ויחיהו" מן היסורין, "ואשר בארץ" - שיהו הכל מתכבדין בו, "ואל תתנהו בנפש איביו" - שיודענו לו רעים כנעמן שרופו את צרעתו, ואל יודענו לו רעים פרחעם שחילקו את מלכותו. תניא, ר"ש בן אלעזר אומר: אם יאמרו לך ידדים "בנה" חוקנים "סתור" - שמע לזקנים, ואל תשמע לצעירים. שבגין ידדים סתירה, וסתירת זקנים בגין. ויסוין לדבר רחבכם בן שלמה. אומר רב שישא בריה דרב אידי: לא ליסעוד איניש קצירא לא בתלת שעי קדמיותא ולא בתלת שעי בתרייתא דיומא, כי היכי דלא ליסח דעתיה מן רחמי. תלת שעי קדמיותא - רווחא דעתיה, בתרייתא - תקיף חולשיה. אומר רבין אומר רב: מניין שהקב"ה זן את החולה - שנאמר "ה' יסעידנו על ערש דיו" וגו'. ואמר רבין אומר רב: מניין שהשכינה שרויה למעלה ממפתו של חולה - שנאמר "ה' יסעידנו על ערש דיו". תניא נמי הכי: הנכנס לבקר את החולה לא ישב לא על גבי מטה, ולא על ג' ספסל, ולא על גבי כסא, אלא מתעמף וישב על ג' קרקע, מפני שהשכינה שרויה למעלה ממפתו של חולה, שנאמר "ה' יסעידנו על ערש דיו". ואמר רבין אומר רב: מטרם כמעבא - סהרא רבה פרת. ופליגא דשמואל, דאמר מכיפיה מתברך. ופליגא דשמואל, דאמר שמואל: אין הפנים מטהרין בוחלין אלף

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שישי עמ' א

ואמר רבין אומר רב, מטרם כמעבא - כשיורד מטר בארץ ישראל, סהרא רבה פרת - נהר פרת מעיד על כך עדות גדולה, משום שכשיורדים הגשמים בארץ ישראל מתרבה נהר פרת ממי הגשמים וניכר הדבר בבבל. וסובר רב שכיון שהנהר מתרבה על ידי הגשמים אסור לטבול בו, שיש לחוש שזמא נתרבו מי הגשמים והקרויין נטופין על מי הנהר והקרויין זוחלין ואין מי גשמים מטהרים אלא כשהן באשבורן, כלומר, שהם נקיים ועומדים במקום אחד, אבל לא כשהם זוחלים. אומרת הגמרא, ופליגא דשמואל - רב חולק בכך על דברי שמואל, דאמר שמואל, נהרא

10 מכיפיה מתברך - הנהר ממקורו מתברך, כלומר, ממקום נביעת מימיו, מתברך הנהר ומתרבים מימיו. שלדעת שמואל כשיורדים גשמים הנהר מתרבה מעצמו יותר ממה שהוא מתרבה ממי הגשמים, וכמבואר מתבסח מעצמו תענית (כה) שעל כל טפח של גשמים עולים כנגדו טפחים מן הקרקע, ואם כן לדבריו אין לחוש שזמא ירבו נטופין על הזוחלין. ופליגא דשמואל אדשמואל - דברי שמואל אלו שאמר שהנהר מתברך מעצמו, חולקים על דברי שמואל במקום אחר, דאמר שמואל, אין הפנים מטהרין בוחלין, אין הנהרות מטהרים כשהם זוחלים,

נדרים. אין בין המודר - פרק רביעי דף מ עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רש"י

1 **אלא** פרת ביומי תשרי בלבד. לפי שאינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים. ולא למיסר
2 כל הנהרות חוץ מפרת אתא, ולא למיסר נמי פרת בכל השנה אלא ביומי תשרי אתא. דכיון
3 דכולא חששא משום שמא ירבו גשמים על הווחלין היא. כל שאנו בקיאים בפרת ביומי תשרי
4 כמה היא עליית, וכן בשאר נהרות, ויודעין אנו בהם שלעולם אינו מחמעט משיעור כך
5 ואפי' בעת יובש גדול, כל שאין אנו רואים בו כי
6 אם אותו שיעור - למה נחוש לוי הא ליכא
7 למיחש לשמא ירבו נוטפין על הווחלין. אלא
8 שמואל תרתי קמשמע לן, חדא - דנהרות שהן
9 מכובין מיימדון אין טובלים בהן לעולם, דכיון
10 שפעמים שמוכבים - לעולם חוששין בהם
11 לגשמים או להפשרת שלגים, וכדתנן במס' פרה
12 (פ"ח מ"ט): המים המכובין פסולין. אלו הם המים
13 המכובין - המכובין פעם אחת בשבוע, והמכובין בפולמוסיות ובשני בצורת כשרין. והכי
14 פירשה: דכל שמכובין בלא טענה, אפי' שאין מכובים אלא לעתים חרוקות, פעם אחת
15 בשבוע - פסולין, דחיישינן שמא מי גשמים הן, ואין מטהרין בווחלין אלא באשבורן. אבל
16 המכובין מחמת טענה, כגון בפולמוסיות ובשני בצורת - כשרין. ומשיה קאמר שמואל שאין
17 המים מטהרין בווחלין אלא פרת וכיוצא בו, שאינו מכוב לעולם. ולמעוטי מים המכובין הוא
18 דקאמר פרת, ופרת וכיוצא בו קאמר. וקאמר נמי דבפרת וכיוצא בו שאינו מכוב - אינו מותר לטבול בו מן
19 תשרי אינו עת גשמים ולא זמן הפשרת שלגים, ולפיכך אפי' מי שאינו בקי בו - אין לו לחוש שמא רבו עליו נוטפין.
20 אבל אין ה' דמי שבקי בפרת וכיוצא בו כל השנה, כל שהוא רואה שלא
21 נתרבה על מה שהוא וזול בתשרי בכדי שיהא ראוי לחוש לרבו נוטפין - טובל בו בכל השנה. וכן נמי אם רואה
22 בתשרי אינו טובל בו. אלא שמואל סתמא קאמר, דמי שאינו מכיר אפי' בנהרות שאין מכובין - יש לו לחוש כל
23 השנה ברבייתו, וביומי תשרי אין לו לחוש. כן ג'ל. וראיתו מי שכתב בהפך, ולא נראו לו דבריו.
24 **אברה** דשמואל עביד להו לבנתיה מקוואות ביומי ניסן. שמפני שהיה חושש להפשרת שלגים לא היה מניחן לטבול
25 בווחלין. **ומפצי** ביומי תשרי. בנהר היה נוטן
26 תחת כפת רגליהן משום טיט, דלא ליהי חציצה. אי' - לצעיטתא בעלמא. והיה מניחן לטבול בנהר משום
27 דביומי תשרי ליכא למיחש לווחלין. ומאי דקאמר ביומי ניסן - מניסן ועד תשרי קאמר.
28 וכ"ש בימות הגשמים. כך פירשו. ואין הלשון נוה לו, דהוה ליה למימר: עביד להו מקוואות לבנתיה כולה
29 שנתא. ומפצי ביומי תשרי. ופיכך ג'ל דבנתיה דאבה דשמואל בסתמא לא
30 היו טובלות בנהר משום צנה, אלא במקוואות שבביתיהן. וביומי ניסן דרויח עלמא היו מתחילות לטבול
31 בנהרות, והיה מתקן להם אביהם שם בתחילת ניסן מקוואות שהיו טובלות בהן עד
32 תשרי. וביומי תשרי לא היה מצריכן למקוואות, משום דליכא למיחש לנוטפין, ולפיכך היה מתקן להן
33 מפצי. וכשעוברין ימי תשרי - כבר היו חוזרות לטבול בבתיהם משום צנה. **ולענין**
34 הלכה. פסק ר"ת כשמואל, דאמר נהרא מכיפיה מברין. דאפי' דרב פליג עליה, ורב ושמואל הלכה כרב
35 באיסורי (נטיחות מ"ג): ועוד דאבה דשמואל נמי ס'ל כרב, ואירך דשמואל נמי פליגא
36 אדיריה - אפי' קיימא לן כשמואל דתניא בבכורות בפ' מעשר בהמה (ק' ט): ובל שמו. ולמה נקרא שמו פרת -
37 שמימיו פרין ורבין, דברי ר' מאיר. וחכ"א: פרת שמו, שמימיו פרין ורבין. מסייע ליה לשמואל,
38 דאמר שמואל: נהרא מכיפיה מברין. כלומר, נדה דשמואל אמר הכי בכל הנהרות דמכיפיהו מברכי,
39 והכא לא אמרין הכי אלא בפרת - אפי' מסייע ליה. משום דכיון דפרת מברין מכיפיה -
40 כולחו נהרות נמי מכיפיה דפרת הם מתברכים, שהרי כל הנהרות מפרת הם נמשכים, כדאמרין
41 התם בבכורות (ק' ט): הנודר ממי פרת - אכור בכל מימות שבעושה. דאפי' עונותא דמדליון -
42 סולמי דפרת ניהו. והילכך, והיא מני' מסייעא ליה לשמואל בין מדר' מאיר בין מדרבנן. דרבנן נמי אמרי
43 פרת שמו, שמימיו פרין ורבין. וכיון דר' מאיר ורבנן בברייתא ליה - כותיה נקטינן. ומצא לפי דעת זה שלעולם טובלים בנהרות, ואפי' כשמתברכין הרבה מחמת
44 גשמים, לפי שאין טפח יורד מלמעלה שאין תהום עולה לקראתו טפחים, זהו דעת ר"ת
45 ז"ל. ומי' ג'ל שאף הוא ז"ל לא אמרה אלא בנהרות שאין מכובין, אבל מכובין - ליכא למימר בהו
46 דמברכי מכיפיהו. אבל ר"ח והרב אלפסי ז"ל פסקו כרב וכאבה דשמואל, דאין המים מטהרין
47 בווחלין אלא פרת ביומי תשרי בלבד. וקא' ידיב הרמב"ן ז"ל טעמא למילתיה, דאפי' דאמר שמואל נהרא
48 מכיפיה מברין - לא דחינן מימרא דאיסורא דהוה נהדיגין בה הלכה למעשה, כאבה דשמואל דעבר
49 לבנתיה מקוואות, משום מימרא דאגרתא. ושמואל נמי לא לענין מעשה אמרה, דכיון דאיהו נמי אמר
50 אין המים מטהרין בווחלין - משמע דה"ק: נהי דמדינא שרי, להלכה למעשה איכא למיחש. וכדאמר בעלמא: השתא דאמר שמואל אסור, ותנא דבי שמואל מותר -
51 שמואל הלכה למעשה אתא לאשמועי. ואפי' דאמר: פליגא דשמואל אדשמואל - היינו לומר
52 דתרוייהו מימרי דשמואל לא קשטא אינן, אלא חדא מנייהו, דאי אתא לחדא - איתא לאירך. אבל איהו לא
53 פליג דידיה אדיריה, אלא מוחש הוא חדיש הלכה למעשה. וה"ג משמע בפ' תולדות (נה טו).
54 דמיייתין מילתא דאבה דשמואל ולא מסייעין עלה פלוגתא דבריה, אלמא שמואל נמי למעשה חייש.
55 וכ"ת: אמאי חייש? כיון דר' מאיר ורבנן אמרי בברייתא דבכורות (ק' ט): דפרת מימיו פרין ורבין, ורב ואבה דשמואל נמי, אמאי סברי דלאו מכיפיה מברין?
56 איכא למימר דאינהו ידיעי דאיכא תנאי בעלמא דלא סבירא להו הכי. ועוד, דאיכא נסחי
57 דלא גרסי במילתא דרבנן "שמימיו פרין ורבין", אלא, וחכ"א: פרת שמו, ותו לא. ולפי זה סיעתא דמיייתת
58 התם לשמואל - מדרבי מאיר הויא, לא מדרבנן, ואפי' שפיר דייק מדרבי מאיר, כיון דרבנן לא פליגי
59 עליה בהדיא, לומר שאינו פרה ורבה. ורב ואבה דשמואל סברי דרבנן פליגי עליה, ושמואל נמי מוחש הוא
60 חדיש. **נמצא** עכשיו לפי דרך זה, שהנהרות המכובין - אין טובלין בהן כלל, שלעולם חוששין להן למי
61 גשמים והפשרת שלגים. ונהרות גדולים שאין מכובין, כל שהוא בקי בהן ויודע עיקר המשכתן
62 בימי תשרי - טובל בהן כל השנה, כל שהוא רואה שאין לחוש שנתרבו נוטפין על עיקר המשכתן.
63 אבל כל שהוא רואה מתוך רבייתן שיש לחוש לכך - אפי' ביומי תשרי אין טובל בהן. ומי שאינו בקי
64 בהן בכל השנה כולה - צריך לחוש להן, חוץ מיומי תשרי בלבד, שבתשרי מן הסתם אין נוטפין
65 רבין עליהן. מיהו, איכא מאן דאמר דכי חיישינן לרבו נוטפין על הווחלין - דוקא לטבול במקום שלא
66 היתה שם וחילתו של נהר קודם לכן, אבל במקום שהיתה וחילתו מתחילה, אפי' שעבשו רבו נוטפין על הווחלין -
67 מותר לטבול בו. ומובח לה מדרבנן בפ"ק דמקוואות (מ"ג ט): מעיין שמימיו מועטין שרבו עליו
68 מים שאובין - שוה למקוה לטהר באשבורן, ולמעין להטביל בכל שהוא. ומדקתני שוה למקוה לטהר
69 באשבורן - אלמא מקום יש בו שאינו מטהר בווחלין, שאין עליו דין מעיין, אלא הרי הוא כמקוה
70 שצריך אשבורן. והדר קתני: ולמעין להטביל בו בכל שהוא. ובדאי מדקתני דשוה למעין להטביל בו בכל
71 שהוא - ה"ה דמטהר בווחלין, כיון דתורת מעיין עליו, וקשיא רישא אסיפא! אלא ודאי ה"ק: מעיין
72 זה שרבו עליו מים שאובין - מקומות יש בו שתורת מקוה עליהן וצריך אשבורן, והיינו אותן מקומות
73 שהוא ווחל בהן עכשיו מחמת רבו הנוטפין, ולא היה ווחל בו בתחילה. ומקומות יש בו שלא
74 נשתנה דינו מכמו שהיה, אלא הרי הוא כמעין להטביל בו בכל שהוא - והיינו אותו מקום שאפי'
75 מתחילה היה ווחל בו. והאי דלא קתני: ולמעין להטביל בו בווחלין, אי נמי דליחני ברישא: שוה
76 למקוה שצריך שיעור - ג'ל דתנא הכי לאשמועי' תרי דיני במקוה ובמעין, ובכל חד מכלל
77 חבריה משמע. דמדקתני רישא שוה למקוה לטהר באשבורן - מכלל שאותו מקום ששוה בו למעין
78 דקתני סיפא - אינו צריך אשבורן. ומדקתני סיפא ולמעין להטביל בו בכל שהוא - דאותו מקום ששוה
79 למקוה דקתני רישא - צריך שיעורא. **ומכלל** מקום למדנו מוז שיש מקום במעין, שאפי' שנתרבה מחמת נוטפין - תורת מעיין עליו, והיינו המקום שהיה
80 מולך בו מתחילתו. והכי איתא בתוספתא (מקוואות פ"ב): דקתני תהם: מעיין שמימיו מועטין ורבו עליו והרדביו

1 **אלא** פרת ביומי תשרי בלבד. דכל ימות השנה רבין נוטפין על הווחלין מן הגשמים
2 שירודין לתוכו, ומן השלגים שמתפשרין כל ימות החמה. אבל בתשרי כבר פסקו השלגים
3 ונתפשרו כולן והלכו להן - מטהרין הווחלין, ואין בנהרות אלא מימיו שנובעין בלבד.
4 אבה דשמואל. סבירא ליה כאירך דשמואל. ועביד להו לבנתיה מקוואות ביומי ניסן. לפי
5 שביומי ניסן רבין נוטפין על הווחלין מחמת הגשמים, שהרי כל השלגים
6 הקרה שנתפשרו באין המים דרך צינורות, דהוה להו שאובין, אבל לא באין דרך צינורות
7 אלא מאליהן שוטפין ובאין - טובלין בהן, כדאמר: וזה נדה ויולדת טבילתן במי מקוה של מ' סאה,
8 ואפי' מי גשמי מכונסים, שלא מצינו מים חיים אלא לזב בלבד, שנאמר בו "מים חיים",
9 והמפרש לא פירש הכי. ולאו דוקא, דכל נשים בזמן הזה זבות ניהו. **פפצי** ביומי תשרי. שבתשרי מתמעטין
10 הנהרות מן כל ימות השנה ומעלין טיט, והיה תוהן המפנין בקרקעית הנהר, שלא יכנס
11 הטיט ברגליותן ויהא חציצה.

ושטיח

1 **אלא** פרת ביומי תשרי בלבד. דכל ימות השנה רבין נוטפין על הווחלין מן הגשמים
2 שירודין לתוכו, ומן השלגים שמתפשרין כל ימות החמה. אבל בתשרי כבר פסקו השלגים
3 ונתפשרו כולן והלכו להן - מטהרין הווחלין, ואין בנהרות אלא מימיו שנובעין בלבד.
4 אבה דשמואל. סבירא ליה כאירך דשמואל. ועביד להו לבנתיה מקוואות ביומי ניסן. לפי
5 שביומי ניסן רבין נוטפין על הווחלין מחמת הגשמים, שהרי כל השלגים הקרה שנתפשרו
6 באין המים דרך צינורות, דהוה להו שאובין, אבל לא באין דרך צינורות אלא מאליהן שוטפין
7 ובאין - טובלין בהן, כדאמר: וזה נדה ויולדת טבילתן במי מקוה של מ' סאה, ואפי' מי גשמי
8 מכונסים, שלא מצינו מים חיים אלא לזב בלבד, שנאמר בו "מים חיים", והמפרש לא פירש הכי.
9 ולאו דוקא, דכל נשים בזמן הזה זבות ניהו. **פפצי** ביומי תשרי. שבתשרי מתמעטין
10 הנהרות מן כל ימות השנה ומעלין טיט, והיה תוהן המפנין בקרקעית הנהר, שלא יכנס
11 הטיט ברגליותן ויהא חציצה.

מטהר

נדרים דף מ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) רכז

14 אלא כשהם עומדים, ומפציץ פיומי תשרי – וכשהיו טובלות בנהר
15 בימי תשרי ושאז אין לחשוש לריבוי מי גשמים על מי הנהר, היה
16 עושה להן 'מפציץ' – מחצלאות, כדי להניחם בתוך הנהר תחת
17 רגליהן בשעת הטבילה, כדי שלא ידבק ברגליהן הטיט שבנהר
18 ויחצוץ בטבילתן.
19 אמר רבי אמי אמר רב, מאי דכתיב (יחזקאל יב א) כשצויה הקדוש
20 ברוך הוא ליחזקאל לגלות ממקומו למקום אחר, כדי לרמוז לעם
21 שעתידיים אנשי ירושלים לילך בגלות, שמא על ידי כך יחזור
22 בתשובה, 'ואתה בן אדם עשה לך כלי גולה וגו' וגלית ממקומך אל
23 מקום אחר לעיניהם אולי יראו כי בית מרי המה, ומפרט רב מה
24 הם הכלים הנקראים 'כלי גולה' שהם כלים הנחוצים לאדם
25 ההולך בגלות, זו נר – הכלי שנותנים בו שמן כדי להאיר, ויְעַרְה
26 קטנה כדי ללוש בה הבצק, כדי שלא יצטרכו ללוש אותו בחול.

1 אלא פרת פיומי תשרי בלבד – אלא לטובל בנהר הפרת בימי תשרי
2 בלבד. לפי שפרת אין מימיו פוסקים, וכן הדין בשאר נהרות
3 שאינם פוסקים, אבל נהרות שפוסקים לפעמים אין לטבול בהם,
4 משום שיש לחשוש בהם למי גשמים או הפשרת שלגים. ואף
5 בפרת אין לטבול אלא בימי תשרי, שאינם זמן גשמים ולא זמן
6 הפשרת שלגים, אבל בשאר ימות השנה הוא עת גשמים או
7 הפשרת שלגים, ויש לחשוש שמא רבו מי הגשמים או מי הפשרת
8 שלגים ושהם נוטפין, על מי הנהר ושהם זוחלין, ואין מי גשמים
9 מטהרים כשהן זוחלין אלא כשהם עומדים. אבות דשמואל – אביו
10 של האמורא שמואלו עבד להון מקוואות לכתיה – בנה מקוואות
11 לבנותיו פיומי ניסן – בימי ניסן, כדי לטבול בהם. לפי שבזמן זה אין
12 לטבול בנהר, כי יש לחשוש שמא מתרבים מי הגשמים על מי
13 הנהר, ואם כן אסור לטבול בו, שאין מי גשמים מטהרין בזוחלין

המשך ביאור למסכת נדרים ליום שני עמ' ב

13 שבר, אם כן, מדרש נמי קמהני ליה – גם כשהוא מלמדו מדרש
14 הוא מהנהו מאותו הטעם, ומדוע מותר המדיר ללמד את המודר
15 מדרש. מיישבת הגמרא, אמר שמואל, שהמשנה מדברת במקום
16 שנוטלין – שרגילים ליטול שבר על לימוד המקרא, ואין נוטלין –
17 רגילים ליטול שבר על לימוד המדרש, ועל כן, מותר הוא ללמדו
18 מדרש, כיון שאינו מהנה אותו בכך, שהרי כולם מלמדים מדרש
19 בחינם, אך מקרא אסור לו ללמדו, כיון שעל זה רגילים ליטול
20 שבר, והוא מהנה אותו בזה שמלמדו בחינם. ואם כן קשה, מאי
21 פסקא – מדוע נקטה המשנה דווקא מקרה כזה, שנהגו לקחת שבר
22 על מקרא ולא על מדרש, ולא נקטה מקרה הפוך שנהגים לקחת
23 שבר על מדרש ולא על מקרא, שאז יהיה הדין שמותר ללמדו
24 מדרש ואסור ללמדו מקרא.

1 ומתכפר – רק המתכפר שהפרישו עבורו את הקרבן הוא הבעלים
2 לענין שהוא עושה תמורה, ואין המקדיש יכול להתפיס תמורה
3 בקרבן זה.
4 דין שלישי: והתורם – מפריש תרומה מפירות שלו על שאינו
5 –פירות שאינם שלו, מוכת הנאה שלו. ובזה נפשט הספק למי
6 שייכת זכות ההפרשה וטובת ההנאה שבעקבותיה.
7 שנינו במשנה, אדם שהדיר את חבירו שלא יהנה ממנו, מלמדו
8 –מותר המדיר ללמד את המודר מדרש והלכות ואגדות, אבל לא
9 ילמדו מקרא.
10 מבררת הגמרא, מקרא מאי מעמא לא ילמדו – מה הטעם שאסור
11 המדיר ללמד את המודר מקרא, ואם תאמר שהטעם הוא משום
12 דקמהני ליה – שהוא מהנה אותו בזה שהוא מלמדו ללא נטילת

אגרות קודש

ב"ה, ח' תמוז, תשס"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על שאלתו במכתו מכ' סיון... בודאי ידוע לו אשר כשאישי ישראל אחד רוצה להתקשר עם איש ישראל השני, אשר באמת הכרח הוא, כי זהו תוכן המצוה דאהבת ישראל, וכמבואר בספר המצות לאדמו"ר הצמח צדק בפירוש מצוה זו, וכלשון רבנו הזקן ריש פרק ל"ב שכולם מתאימות ואב אחד לכולנו, הדרך הכי קרובה כשנמצאים בריחוק מקום הוא ללמוד באותם העניינים בתורה, וכמבואר בתניא ריש פרק ה' ולהשפיע גם על זולתו בזה כי הרי מדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה.

בודאי שומר שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בחומש תהלים ותניא הידועים אשר גם זה שייך להנ"ל.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

1 וְשִׁמְיָהּ – עור כדי לאכול עליו.
 2 הגמרא מפרשת את הנאמר בתוכחה (דברים כח מח) וְעַבְדְּתָּ אֶת
 3 אֲיִקָּיִךְ וגו' בְּרָעַב וּבְצָמָא וּבְעֵירָם וּבְחֶסֶר כָּל שֶׁאֵפִילוּ דְבָרִים
 4 הַכְרַחִים לֹא יִהְיוּ לָהֶם:
 5 וְבַחֲסָר כָּל אֲמָר רַבִּי אֲמִי אֲמָר רַב, כֵּלָּא נָר וּבְלֵא שְׁלָחַן – שלא יהיה
 6 לָהֶם נֵר לְהַאֲרִיךְ וְשׁוֹלְחַן לְאֹכֹל עֲלֵיו. רַב הֲסָדָא אֲמָר כֵּלָּא אֲשֶׁה –
 7 זֶהוּ 'בְּחוֹסֵר כָּל, שלא תהיה אשה נשואה להם. רַב שְׁשֵׁת אֲמָר כֵּלָּא
 8 שְׁמֹשׁ – שלא יהיה להם שמש לשרתם. רַב נַחְמָן אֲמָר כֵּלָּא דַּעָה.
 9 תֵּנָא בְּרֵייתָא, ש'בחוסר כל' פירושו כֵּלָּא מְלָה, וּבְלֵא רַבָּב – שִׁמְן.
 10 אֲמָר אַבְי, נְקִימָן – מסורת בידינו מאבותינו, שֶׁאֵין עֵנִי אֱלָא בְּרַעָה,
 11 וּכְרַב נַחְמִין שְׁפִירֵשׁ 'בחוסר כל' בחוסר דעת.
 12 בְּמַעְרְבָא אֲמָרִי – בארץ ישראל היו אומרים במעלת הדעת, דְּדָא
 13 בִּיה – מי שדבר זה ישנו בו, וכוונתם כלפי הדעת, כלומר מי שיש
 14 בו דעה כֵּלָּא בִּיה – יש בו הכל, דְּלָא דָא בִּיה – מי שאין בו דעה,
 15 מַה בִּיה – מה יש בו, כלומר אין בו כלום. דָּא קְנִי – מי שקנה דעה,
 16 מַה חֶסֶר לו, הרי לא חסר לו כלום, דָּא לֹא קְנִי – מי שלא קנה זאת,
 17 מַה קְנִי – מה קנה, כי מאחר שאין לו דעה לא יועיל לו כל מה
 18 שִׁקְנָה.
 19 מתוך שהיתה הסוגיא לעיל (מ) עוסקת בביקור חולים, הובא כאן
 20 כמה מאמרים העוסקים בחוליו ובדברים הקשורים לו:
 21 אֲמָר רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי אֲמָר רַבִּי חֵימָא בְּרַ אַבָּא, אֵין חֲחֹלְהָ עֹמֵד מְחֵלִין
 22 – מבריא ממחלתו, עַד שְׁפֹחְלִין לוּ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו, וְכַל חֲחֹלְהָ
 23 שֶׁהִבְרִיא בִּידוּעַ שֶׁנִּמְחַלוּ עֲוֹנוֹתָיו, שְׁנַאֲמַר (תהלים קג א) 'הִסְלַח לְכָל
 24 עֲוֹנָי וְלֹאֲחֹר מִכֵּן חֲרַפְא לְכָל תַּחֲלָאִין'.
 25 רַב הֲסָנֵנָא אֲמָר, הַעֲוֵמֵד מְחֵלִין חֲזֵר לִימִי עֲלוּמִין – חוזר לימי
 26 עֲשׂוּרִי, וְכַלּוֹמֵר שֶׁמִּתְחַזֵּק טַבְעוֹ לְהִיטֵי בְרִיא יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִיָּה קוֹדֵם
 27 שֶׁחָלָה וְכַאֲילוּ נַעֲשֶׂה צַעִיר, וְיֹתֵר צַעִיר, שְׁנַאֲמַר לְגַבִּי חֲחֹלְהָ שֶׁמִּתְרַפָּא אֵיבֵב
 28 (לג ב) 'רַבִּישׁ בְּשָׂרִי' – יתרבה בשרו בחלולותיו, מְנַעֵר – יתר על מה
 29 שֶׁהִיָּה בִּימֵי נַעֲרֻוֹ, 'שׁוֹב לִימִי עֲלוּמִין' – יחזור לימי נעוריו.
 30 הגמרא דורשת פסוק נוסף שנאמר גבי חוליה:
 31 נֹאמַר בַּפְּסוּק (תהלים מא ד) 'כָּל מִשְׁכָּבוֹ הִסְכַּת בְּחֵלְיוֹ, אֲמָר רַב יוֹסֵף,
 32 הַפְּסוּק בֹּא לְאֹמַר דַּעַל יְדֵי הַמְּחַלְהָ מִשְׁפַּח הַחֲחֹלְהָ אֵת לְמוּדוֹ,
 33 וְהַתְּבוּב מִתְרַשֵּׁךְ כָּךְ, 'כל משכבו' היינו כל לימודו שהיה מסודר לו
 34 מְקוּדֵם כְּמִיטָה מוֹצַעַת, נִהְפֵךְ בְּחֵלְיוֹ וְנִתְבַלְבַּל.
 35 הגמרא מספרת שכך אירע לרב יוסף בעצמו:
 36 רַב יוֹסֵף חָלַשׁ – חלה, וּמִתּוֹךְ כֵּךְ אֵינְקֵר לִיה לְמוּדֵיהָ – נִעְקַר וְנִשְׁכַּח
 37 מִמֶּנּוּ לִימוּדוֹ, אֲהַדְרִיָּה אַבְי קָמִיָּה – החזירו אביו לפניו, כֵּלּוֹמֵר חֹר
 38 וְשִׁינָן לְפָנָיו אֵת תּוֹרָתוֹ שֶׁקִּיבַל מִמֶּנּוּ, כְּדִי לְהַזְכִּירוֹ. חֵינְיֵנוּ דְּכָכָל
 39 דְּיִקְרָא אֲמָרִין – זהו שאנו אומרים בכל מקום, אֲמָר רַב יוֹסֵף לֹא
 40 שְׁמִיעַ לִי הָיָא שְׁמַעְתָּא – לא שמעתי סוגיא זאת ואף על פי ששמעה
 41 ואף לימדה את אביו, אלא שנשכחה הימנו, אֲמָר לִיה אַבְי אֵת
 42 אֲמָרִיתָה נִתְחַלְן – אתה אמרת לנו שמועה זו, וּמָהָא מְתַנְיָתָא
 43 אֲמָרִיתָה נִתְחַלְן – ומברייתא זו הוכחת לנו אותה.
 44 הגמרא מביאה מעשה נוסף כעין זה:
 45 כִּי הָוֵה גְּמִיר רַבִּי – כשהיה רבי שונה את המשנה בתַּלְתַּת עֲשָׂרִי אַפִּי
 46 חֵילְקָתָא – בשלש עשרה אופנים של הלכה, אֲנַמְרִיה – היה מלמד
 47 לְרַבִּי חֵימָא שְׁבַעָה מְנַהֵן – שבעה אופנים מתוך השלש עשרה. לְסוּף
 48 חָלַשׁ – חלה רבי ושכח את לימודו, אֲהַדְרִי רַבִּי חֵימָא קָמִיָּה – החזיר
 49 וְשִׁינָן רַבִּי חֵימָא לְפָנָיו הִנְהוּ שְׁבַעָה אַפִּי דְּאֲנַמְרִיה – את שבעת
 50 האופנים שלימדו רבי קודם שחלה, אַבַּל שִׁיתָא אֲוִדוּ – שש פנים
 51 הלכו, כֵּלּוֹמֵר עֲלֵמְלוּ וְנִשְׁכַּחוּ, וְהֵם שֶׁשֶׁת הָאֻפְנִים שֶׁלֹּא לִימַד אֵת
 52 רַבִּי חֵימָא וְלֹא אִיהָ מִי שִׁזְכִּירֵם לוֹ. הָוֵה הוּא קְצָרָא – היה שם
 53 כּוֹבֵס, דְּהָוֵה שְׁמִיעַ לִיה לְרַבִּי בְּרַתְהוֹ גְּזִירִים לְהוּ – שהיה שומע את
 54 רבי כשלמד את שלש עשרה האופנים, אֲוִל רַבִּי חֵימָא – הלך רבי
 55 חֵימָא וְנִמְטַר יִתְהוֹן קָמִי קְצָרָא – ולמד אותן אצל הכובס, וְאָתָא
 56 וְאֲהַדְרִי יִתְהוֹן קָמִי רַבִּי – ובא והחזיר לפני רבי. לֹאֲחֹר מִכֵּן, כִּד הָוֵה
 57 חֲזֵי לִיה רַבִּי לְהַוּא קְצָרָא – כשראה רבי את אותו כובס, אֲמָר לִיה
 58 רַבִּי, אָתָּה עַל יְדֵי הַשְּׁחֻזָּת אֵת שֶׁשֶׁת הַפְּנִים, עֲשִׂיתָ אוֹתִי וְאָתָּה חֵימָא
 59 –כאילו בראת אותי ואת רבי חייא מחדש. אֵיבָא דְּאֲמָרִי – יש

1 ושמיה. עור לאכול עליו. בלא מלח ובלא רבב. דמלפת בהו. רבב. שומן. דרא ביה כולא
2 ביה. מי שיש בו דעת - כמי שיש בו הכל, שאינו נחסר כלום. דא קני מה חסר. מי שקנה
3 דעת אינו חסר כלום. חוזר לימי עליו. בדעשה כתינוק שלא טעם טעם חטא. שנא'
4 רומפש. כלומר, כעשת רטוב ופש - כמו "פרו ורבו" מותרגמין פשו וסגו. מנעיר. מן

5 החולי ישוב כמו שהיה בימי עלומיו. כל משכבו
6 הפכת בחליו. כל סדר הצעת למודו המסודר לו
7 נהפך לו בחליו, ומשכחו. תליסר אפי הלבנת
8 שהיה שונה למודו בייג פנים. שיתא אולו לית.
9 ששכחם. קצרא. כובס. אתה עשית אותי ואת
10 חייא. דגמר רבם. דכל המלמד את בן חברו תורה
11 מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו, שנאמר "ואת
12 הנפש אשר עשו בחרן. הכל מושלך בו.
13 להמתיה, אפי' זבוב אפילו יתוש. למשפטין עמיו
14 היום כל עבדך. דכיון שנשפט בשיבשה של
15 מעלה - הכל נעשו עבדיו של הקב"ה ליפרע
16 הימנו. נברא נבוח הוי רכיב נידנא וזמא. פרדה
17 קטנה. דיתורא. גשר. ופאתו. בתחרה הפרדה
18 ושדייה מינה ושכיב. ואעיפ שהפרדה נמוכה
19 ואיהו היה ארוך כל כך, דלא נפל אלא מעט -
20 מת. אקרוקתא. צפרדע. ועקר אינו יכול לישוט
21 בנהר, ונשאו צפרדע עליו להעבירו בנהר לנשך
22 את האיש.

16 אמריתה ניהלן, ומהא מתניתא אמריתה ניהלן. כי הוה גמיר ר' תלת עשרי אפי הילכתא -
17 אנגמריה לרבי חייא שבועה מנהון. לסוף חלש רבי, אהדר ר' חייא קמיה הנהו שבועה אפי
18 דאנגמרי' שיתא אודו. הוה ההוא קצרא, הוה שמיע ליה לרבי פדהוה גרים להו, אול ר'
19 חייא ונגמר יתהון קמי קצרא, ואתא ואהדר יתהון קמי רבי. פד הוה חוי ליה רבי לההוא
20 קצרא א"ר רבי: אתה עשית אותי ואת חייא. א"ר, הכי קא"ר: אתה עשית את חייא,
21 ותיא עשה אותי. וא"ר אלכסנדרי א"ר חייא בר אבא: גדול גס שנעשה לחולה יותר מן
22 הגס שנעשה להנניח מישאל ועוריה. של הנניח מישאל ועוריה - אש של הדייט, והכל
23 יבולים לכבותה. וזו של חולה - של שמים היא, ומי יבול לכבותה? וא"ר אלכסנדרי א"ר
24 חייא בר אבא, ואמרי לה אריב"ר: פיון שהגיע קיצו של אדם - הפל מושלים בו, שנא'
25 'יהיה כל מצאי יתרגני'. רב אמר: מן הדין קרא "למשפטין עמדו היום כי הפל עבדך".
26 רבה בר שילא אמרו ליה: שכיב גברא. גבוה הוה רכיב גירדנא וזמרא, מטא תיתורא
27 איסתי, שדייה וקא שכיב. קרי על נפשיה: "למשפטין עמדו היום". שמואל חזיה לההוא
28 (קרוקתא דקצרא) יתיבא על אקרוקתא ועברה נהרא, טרקא גברא ומיית. קרי עליה
29 "למשפטין עמדו היום". אמר שמואל: אין מבקרין את החולה אלא קמי שחלצתו חמה.
30 לאפוקי מאי? לאפוקי הא דתניא, ר' יוסי בן פרטא אומר משום ר' אליעזר: אין מבקרין
31 לא חולי מעיים, ולא חולי העין, ולא מחושי הראש. בשלמא חולי מעיים - משום פסופא,
32 אלא חולי העין, ומחושי הראש מ"ט? משום דרב יהודה. דאמר רב יהודה: דיבורא קשיא
33 קעינא ומעלי' אשיתא. אמר רבא: הא אשיתא, אי לאו דפרוונקא דמאכא דמותא - מעלי'
כחורא

1 מטרה באשבורן, ואין מטרה בווחלין אלא עד המקום שהיה יכול להלך מתחילתו. והיינו נמי
2 תנן בפרק ראשון דמקואות: מעיין שהוא מושך כנדר, רבה עליו מים והמשיכו - הרי הוא
3 כמות שהיה. היה עומד, ורבה עליו והמשיכו - שזה המקוה לטרה באשבורן, ולמעין
4 להטביל בו בכל שהוא. וה"פ: מעיין שהיה מושך מעט מעט, כנדר זה שהוא שרץ קטן מרובה
5 הרגלים, והמשיכו עכשיו בשטן, אבל אינו נמשך
6 אלא באותו מקום שהיה מזהלך בו מתחילתו - הרי
7 הוא כמות שהיה. וסיפא קתני דאם היה עומד,
8 כלומר שלא היה נמשך כלל, ורבה עליו והמשיכו
9 - שני דינין ש' בו, בדמקום שלא היה מהלך
10 מתחלתו - שזה למקום שצריך אשבורן, וה"ה
11 שאין מטבילין בו בכל שהוא. ובמקום שהיה עומד
12 מתחלתו - שזה למעין להטביל בו בכל שהוא,
13 ומינה שהוא מטרה בווחלין. נמצא לפי דעת זה,
14 שאפי' בזמן גשמים שהנרות רבים - אדם טובל
15 בנרות שאינן מכובין באותן מקומות שדן
16 נמשכן הוחלין אפי' ביומי תשרי. אבל באותן
17 מקומות שנמשכים ומתרחבים יותר מהגשמים, כל
18 היכא דאיכא למיחש שרבו הנוטפין על הוחלין -
19 אין טובלין בהם, אבל היכא שרבו וזחלין על
20 הנוטפין, אפי' באותן מקומות שלא היה הולך שם
21 מתחלתו - טובלין בו. והיינו יהיה ד"ר בר צדוק
22 שהעיד על הוחלין שרבו על הנוטפין שכשרי,
23 ומטהרין בווחלין. ובודאי אפי' במקום שנתרבה
24 קאמר, דאי באותו מקום בלבד שהיה מהלך
25 מתחלתו - מאי אסדהתי? פשיטא, ודיכי תיסק
26 אדעתין ששנים או שלשה טיפי מים יפסלו פרת
27 מלטבול בו? אלא דאי כדאמרו, והוה דעת
28 דראב"ד ז"ל. אבל דעת הרמב"ם ז"ל, דכי קתני
29 בכל הני דאפי' שרבו עליו נוטפין דינו כמעין -
30 דוקא כשרבו המים בגומת המעיין על המים, ששם
31 הוא חשיבות מימיו, ומקטלים בו עומד הבאים
32 עליהם. אבל רבה במקום משך הנהר למטה, כל
33 שרבו נוטפין על הוחלין - נפסלו כולו. ולפי זה
34 אתיא מימרא דשמואל כפשטה, דאין המים
35 מטריחין בווחלין אפילו באמצע הנהר, במקום
36 שהיה מהלך בו בתחלה, אלא פרת ביומי תשרי
37 בלבד, וכפי מה שפירש' למעלה. ולפי זה הא
38 המפליג בתוספתא בין נתרבח ללא נתרבח - ג"ל
39 דאריבה בגומת המעיין קאי, דאפי' הכי כל שרבו
40 נוטפין אינו מטרה אלא במקום שהיה מהלך
41 מתחלתו, אבל במקום שנתרבח - אינו מטרה
42 אלא באשבורן. ואע"ג דאיכא למימר איפכא,
43 דאריבה בהמשך הנהר קאי, אבל ריבה בגומת
44 המעיין אפי' בנתרבח כשר מינקט לחומרא עדין.
45 ועד: דמשמע דתוספתא אנומא דמתני'. קיימא.
46 מיהו, סהדותא דרבי אלעזר בר צדוק אפי' לפי
47 שיטה זו, ודאי משמע דאפי' במקום שנתרבח
48 הנהר קאי, וכל שרבו וזחלין כשר. דליכא למימר

16 דאריבה במקום משך הנהר קאי, ואשמעינן רבוא שבעה - שלא ריבה במקום גומת המעיין אלא במקום שנמשכו מימיו כשר - דאכתי פשיטא, וכי ג' טיפי מים יפסלו פרת? תנן במס'
17 מקואות (פ"ה מ"ט): הנוטפין שעשאן וזחלין. כלומר שהמשיכן, שומך אפי' מקל ואפי' קנה ואפי' זב ואפי' זבה. כלומר, גורד בפניהם באלו, והוה לוח כאשבורן, ומטהרין. ר' יוסי אומר: אין
18 מזחלין דבר המקבל טומאה. כלומר, אין עושין בו גדר, וקיל בר' יוסי. ותנן נמי (פ"ה מ"ט) שהמים מטריחין בווחלין, ותנן נמי (פ"ה מ"ט) שהמים המוכיחן פסולין למי טהאת
19 וכשרין לטיבילה ומטהרין בווחלין, ואלו הם המים המוכיחים - המלוחין והפושרין. ושמטיה. עור לאכול עליו. ובלא רבב. שמן. דלא קני דעה מה קנה. חוזר
20 לימי עלומיו. אחר שחלה ונתרפא מתחזק טבעו להיות יותר בריא ממה שהיה קודם חליו. שנאמר רופש. נוטריקון רטוב ופש. לומר דמשבח למודו. ימי עלומיו קדרשי, מענין העלמה.
21 אייקר ליה לימודיה. הכביד עליו למודו, ששכחו. תלת עשרי אפי. בייג פנים. קצרא. כובס. למשפטין עמדו היום כי הכל עבדך. כיון שלמשפטין עמדו, שהגיע קצם למות -
22 הכל עבדך לקיים את דבר המשפט. שכיב. ההוא נברא גבוה. אדם שהיה גבוה, כלומר ארוך. רכיב גירדנא וזמרא. רוכב פרדה קטנה. תיתורא. גשר. איסתי. אחרתה רוח
23 שטות לאותה פרדה, והשליכתו בנהר. איסתיט משלשן סטיא. רוח של שגעון, וכדאמר בעלמא: סיטא הוא דנקטיה. אקרוקתא. צפרדע. שחלצתו, שלבשתו חמה, כאדם המזדיין,
24 שעי' כלי זין שעליו נקרא חלוץ. לאפוקי הא דתניא. דאסירא ליה לשמואל כי חך ברייתא דאין מבקרין להך דקא מני, ודשמואל נמי לאפוקי הני. משום כיוסא. דוימנין שצריך
25 לנקבו ומכסיף. דפרוונקא. שליח שעל ידו תמים. כחורא. דחיקלא. הוציץ שסביב הדקל, ששומרים אותו מבהמות חיות. תרייקא. מחקת מועיל. וקריין לו תרייקא. חושלא
26 דשערי. שעורים קלופים. רייש נפיא. בתחלת הרקודת הגפה. בורדום. תיבה אחת ששתי תיבות: בור דום. והוא חולי שמקלח דם מלמטה. אין מבקרין אותו. משום דוימנין דצריך לנקבו,
27 ומצערי ליה. ואין מזכירין שמו. לומר: פלוני חולה חולי בורדום, דלאו לשון נקיה הוא.

16 דאריבה במקום משך הנהר קאי, ואשמעינן רבוא שבעה - שלא ריבה במקום גומת המעיין אלא במקום שנמשכו מימיו כשר - דאכתי פשיטא, וכי ג' טיפי מים יפסלו פרת? תנן במס'
17 מקואות (פ"ה מ"ט): הנוטפין שעשאן וזחלין. כלומר שהמשיכן, שומך אפי' מקל ואפי' קנה ואפי' זב ואפי' זבה. כלומר, גורד בפניהם באלו, והוה לוח כאשבורן, ומטהרין. ר' יוסי אומר: אין
18 מזחלין דבר המקבל טומאה. כלומר, אין עושין בו גדר, וקיל בר' יוסי. ותנן נמי (פ"ה מ"ט) שהמים מטריחין בווחלין, ותנן נמי (פ"ה מ"ט) שהמים המוכיחן פסולין למי טהאת
19 וכשרין לטיבילה ומטהרין בווחלין, ואלו הם המים המוכיחים - המלוחין והפושרין. ושמטיה. עור לאכול עליו. ובלא רבב. שמן. דלא קני דעה מה קנה. חוזר
20 לימי עלומיו. אחר שחלה ונתרפא מתחזק טבעו להיות יותר בריא ממה שהיה קודם חליו. שנאמר רופש. נוטריקון רטוב ופש. לומר דמשבח למודו. ימי עלומיו קדרשי, מענין העלמה.
21 אייקר ליה לימודיה. הכביד עליו למודו, ששכחו. תלת עשרי אפי. בייג פנים. קצרא. כובס. למשפטין עמדו היום כי הכל עבדך. כיון שלמשפטין עמדו, שהגיע קצם למות -
22 הכל עבדך לקיים את דבר המשפט. שכיב. ההוא נברא גבוה. אדם שהיה גבוה, כלומר ארוך. רכיב גירדנא וזמרא. רוכב פרדה קטנה. תיתורא. גשר. איסתי. אחרתה רוח
23 שטות לאותה פרדה, והשליכתו בנהר. איסתיט משלשן סטיא. רוח של שגעון, וכדאמר בעלמא: סיטא הוא דנקטיה. אקרוקתא. צפרדע. שחלצתו, שלבשתו חמה, כאדם המזדיין,
24 שעי' כלי זין שעליו נקרא חלוץ. לאפוקי הא דתניא. דאסירא ליה לשמואל כי חך ברייתא דאין מבקרין להך דקא מני, ודשמואל נמי לאפוקי הני. משום כיוסא. דוימנין שצריך
25 לנקבו ומכסיף. דפרוונקא. שליח שעל ידו תמים. כחורא. דחיקלא. הוציץ שסביב הדקל, ששומרים אותו מבהמות חיות. תרייקא. מחקת מועיל. וקריין לו תרייקא. חושלא
26 דשערי. שעורים קלופים. רייש נפיא. בתחלת הרקודת הגפה. בורדום. תיבה אחת ששתי תיבות: בור דום. והוא חולי שמקלח דם מלמטה. אין מבקרין אותו. משום דוימנין דצריך לנקבו,
27 ומצערי ליה. ואין מזכירין שמו. לומר: פלוני חולה חולי בורדום, דלאו לשון נקיה הוא.

נדרים. אין בין המוטר - פרק רביעי דף מא עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י

1 כי חזירא לדיקלא. כמו האטר שמקוף הדקל ומגן לפירות, שאין יכולים למשש בו -
2 כך מגינה על גופו של אדם. תוריקין, תיריקין בלע"ז. חושלא דשערי. שערים ישנים
3 קלופים. דרש נפה. שמדובקין בנפה ובכברה כשמוקדקין בהן. בורדם. בסמ"ך, שילשול
4 גדול שיוצא כל שעה, כמעין הנובע שאין לו שוליים ויצאו ממנו כל המים, ואית דאמרי
5 בורדם במים - כמו בור שנובע דם, ואית דאמרי:

6 מכה שקורין בוין מלטיט, שיוצא נמי דימנו דם.
7 מפני שהוא כמעין הנובע. שקופץ מזה לזה, ויש
8 בו סכנה להזכירו. [היכי קתני]. מתני' ומרפאו
9 רפואת נפש בחנם. כלומר, שאין לו הנאה אלא
10 שמוחץ לו טובה בנפשו. רפואת נפש [גופו].
11 שאם חלה המדיר מותר למודר לרפואתו,
12 כדאמרין לעיל דלא אדריה מן חיותיה. רפואת
13 ממון בהמתו. שאם חלתה בהמתו אסור
14 לרפואתו, משום דקדמני ליה. אבל אומר לו
15 כו', דאמירה ולא כלום היא. מתני' ורוחין
16 עמי. המודר עם המדיר. אבל לא בקנטה. משום
17 דקא מפשי מיא מיניה, ומפשי נמי הבלא. אבל
18 לא מן התמחוי. ביהר, מפני שמרבה בעל הבית
19 בשבילו. אבל אוכל הוא מן התמחוי החוזר
20 לבעל הבית. כדמפרש בגמרא, שדרך לאכול
21 מעט ומחזירו לבעל הבית, שיש לחז מאכילין
22 הרבה. וכיון דאין אוכל אלא מעט ומחזיר
23 המתור - לא מיתהני מיניה כלום, אפי' אם
24 אוכל חבירו פחות דימנו - לא מיתהני, דהא
25 אינו אוכל אלא מעט והמתור מחזיר. ע"א: לא
26 יאכל עמו מן התמחוי - דדרך בני הסעודה
27 לאחר שאכלו כפי שובען מצניעין המתור
28 ונושאים עמם לבתיקן. דהתם לא יאכל עמו,
29 דנשא אחד מוזן אוכל פחות מחבירו,
30 ולכשיביאו מותרן לבתיקן חולקין בשוה, ונמצא
31 זה משתכר במה שאכל חבירו פחות ממנו. אבל
32 אם דרך בני הסעודה לאחר שאכלו מחזירין
33 מותרן לבעל הבית, ושבו אין מוסיפין בערות -
34 מותר לאכול עמו. מתני' לא יאכל עמו מן
35 האבוס שלפני הפועלים. כלי גדול שנתון בו בעל
36 הבית ירקות שאוכלין בו הפועלים יחד, ומשום
37 טעם דתמחוי. ולא יעשה עמו באופן. שלא
38 יעמוד עמו במענה אחת מפרש בגמ'. גמ' דקא
39 מרפי לה לארעא קמיה. ונוח לו להרוש אדריו.
40 בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור. לעזר, דקא
41 מרפיא בו.

מתני'

מתני' קמאי. וחכ"א: עושה והוא פרוח ממונו. גמ' בקרוב - לא פליגי דאסור, כי פליגי - פרוחין;
ר"מ סבר: גורין רחוק מושום קרוב, דקא מרפי לה לארעא קמיה, ורפנן סברי: לא גורי.
מתני'

עושה והוא רחוק ממונו. דלא גורי רחוק אטו קרוב. גמ' תניא לא ירחץ עמו באמבטי ולא ישן עמו
במטה בין גדולה בין קטנה. אתרוייהו קאי, דגור רבי מאיר באמבטי גדולה אף על גב דלא אתני ליה - אטו קטנה דמהני ליה, וגור נמי במטה בין גדולה בין קטנה ואפילו בימות החמה - אטו
קטנה בימות הגשמים ומתני ליה. ור' יהודה פליג בתרוייהו, דגדולה אפילו בימות הגשמים שרי, דלא גורין אטו קטנה. וקטנה נמי, נזי דבימות הגשמים אסור - בימות החמה שרי, דלא גורין
ימות החמה אטו ימות הגשמים. ומזה משמע דרבי יהודה דאמר במתניתין: בימות החמה אבל לא בימות הגשמים - פירושי קא מפרש מאי דקתני ברישא וישן עמו במטה, וכולה מתני' כו'
יהודה אתיא, דאי לא תימא הכי - הא דקתני סתמא "וישן עמו במטה" מנז' לא ר"מ ולא ר' יהודה. אלא ודאי כדאמרין. אבל לא מן התמחוי. שאוכלין בקערה אחת, וחוששין שמא ימשוך
ידו מלאכול לכבוד חבירו, ונמצא מהנהו. החוזר לבעל הבית. שיש בו כל כך שמותו חזר לבעל הבית. בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור. דמהני ליה לחבריה, דמרפי ארעא קמיה כשחופר
סמוך לו, ואין הלה צריך לחפור בכח גדול. כי פליגי ברוחן. דכין שהוא רחוק ממנו - לא מרפי ליה לארעא.

מתני'

רפואת נפש בחנם. ונפש דקתני - פירושו רצון, כדאשכחן "אם יש את נפשכם" (מלאכי
ג), כלומר שמרפאוהו ברצון לבו ולא בשכר. ומתוקמא מתני' בשבסבי חולה אסורין על
הרופא. אלא רפואת נפש גופו. ומתוקמא בשבסבי רופא אסורין על החולה, ומשום הכי
לא ירפא בהמתו. וכשיש שם רופא אחר, דאי לא - שרי לרפואתו, דהא תנן מחזור לו
אבידתו, ואין לך השבה גדולה מו. אלא ודאי

כשיש רופא אחר עסקינן, ואפילו הכי מרפאוהו
רפואת נפש, דהיינו גופו, לפי שלא מן הכל אדם
זוכה להתרפאות. והכי איתא בירושלמי. אבל
אומר לו סם פלוני יפה לה סם פלוני רע לה. דכיון
דאיזו לא ידעב ההוא סם עליה - שרי, דהנאה
ממילא אתיא. ומינה, דברפואת גופו אפילו לשום
הסם בדיד - שרי. ומיהו, דוקא שיהא משל מודר,
אבל משל מדיר - לא, דאפילו היכא דאין לו
למודר ממה שיתרפא, דמצוה קא עביד - אפי'
הכי, כיון דידעב ליה מדיילה מיד ליד - אסור. כי
היא דמודר הנאה מחבירו דבעי שנייה על גבי
הסלע, אבל לא שיתן מידו לידו ממש, וכמו
שכתבתי למעלה (ק' ל"ג). ומיהו, היכא דחולה
אסר על עצמו נכסיו של רופא - אפשר דאפילו
הסם של רופא שרי, דמן חיותיה לא אדריה.
מתני' ורוחין עמו באמבטי גדולה. שביון שהיא
גדולה אין המים עולין על זה בשביל חבירו. אבל
לא באמבטי קטנה, שמתוך שהיא קטנה כשרוחץ
עמו - מעלה המים עליו, ומנהגו. רבי יהודה
אומר בימות החמה. מילתא דתנא קמא מפרש
ואזיל, דכי קאמר וישן עמו במטה - דוקא בימות
החמה, שאינו נהנה בחימומו, אבל לא בימות
הגשמים, מפני שהוא מחממו ומנהגו, כדכתיב
(קבלת 7) "אם ישכבו שנים רחם להם". ומיסב
עמו על המטה. אפי' בימות הגשמים, דכי האי
גונא ליכא חימום. ואוכל עמו על השולחן, ולא
גורין דילמא אוכל ממנתיה לחבריה. אבל לא
מן התמחוי. אם נותנים לשנייהם קערה ביהר,
שם האחד אוכל מעט והשני הרבה - נמצא
מהנהו משל חבירו. אבל אוכל עמו מן התמחוי
החוזר. שחוזר לבעל הבית, שהתמחוי גדול כל כך
שאי יוכלין לאכול כל מה שבתוכו, ומותרה חזר
לבעל הבית. ובכי האי גונא לא מתהני חד
מחבריה. לא יאכל עמו מן האבוס של פועלים.
קערה גדולה שנותנין לפני הפועלים, שמתוך
שהם עמלים אוכלין הרבה ואובסין אותן
כבהמות, ומש"ה נקרא אבוס. ואם אחד מהם
אוכל מעט - נמצא מהנה את חבירו. ולפי שאין
הפועלין מחזירין מן האבוס שלהם לבעל הבית
לא תנא שריותא באבוס החוזר. באומן. שורת
הכרם. ומש"ה לא יעשה עמו, שכשהוא חופר
לפניו את הקרקע - מהנהו, דקא מרפי לה
לארעא. ואפילו רחוק ממנו אסר ר"מ, דגור רחוק משום קרוב, כדאיתא בגמרא. וחכ"א

עושה והוא רחוק ממונו. דלא גורי רחוק אטו קרוב. גמ' תניא לא ירחץ עמו באמבטי ולא ישן עמו
במטה בין גדולה בין קטנה. אתרוייהו קאי, דגור רבי מאיר באמבטי גדולה אף על גב דלא אתני ליה - אטו קטנה דמהני ליה, וגור נמי במטה בין גדולה בין קטנה ואפילו בימות החמה - אטו
קטנה בימות הגשמים ומתני ליה. ור' יהודה פליג בתרוייהו, דגדולה אפילו בימות הגשמים שרי, דלא גורין אטו קטנה. וקטנה נמי, נזי דבימות הגשמים אסור - בימות החמה שרי, דלא גורין
ימות החמה אטו ימות הגשמים. ומזה משמע דרבי יהודה דאמר במתניתין: בימות החמה אבל לא בימות הגשמים - פירושי קא מפרש מאי דקתני ברישא וישן עמו במטה, וכולה מתני' כו'
יהודה אתיא, דאי לא תימא הכי - הא דקתני סתמא "וישן עמו במטה" מנז' לא ר"מ ולא ר' יהודה. אלא ודאי כדאמרין. אבל לא מן התמחוי. שאוכלין בקערה אחת, וחוששין שמא ימשוך
ידו מלאכול לכבוד חבירו, ונמצא מהנהו. החוזר לבעל הבית. שיש בו כל כך שמותו חזר לבעל הבית. בקרוב כ"ע לא פליגי דאסור. דמהני ליה לחבריה, דמרפי ארעא קמיה כשחופר
סמוך לו, ואין הלה צריך לחפור בכח גדול. כי פליגי ברוחן. דכין שהוא רחוק ממנו - לא מרפי ליה לארעא.

מתני'

נדרים דף מא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רלא

למדיר לרפאותו.
הגמרא מביאה אופן שמוטר למדיר לסייע ברפואת בהמת המודר:
אמר רב זוטרא בר מנחם אמר רב, אף שאסור למדיר לרפאות את
בהמת המודר, אכל אומר לו – המדיר למודר, סם פלוני יפה לה –
לבהמה, או סם פלוני רע לה, שכיון שאינו מרפא אותה בידיו, אין
להחשיבו כמהנה אותו, ואף שמכוחו ידע הבעלים איזה סם ליתן
לה ומחמת כן נתרפאה, אין זו חשובה הנאה הבאה ממנו, ואין הוא
אלא גורם הנאה לבעלים.

משנה

המשנה מביאה עוד חילוקי דינים במודר הנאה:
ויוחזין עמו – מותר למודר לרחוץ עם המדיר באמבטי גדולה,
משום שאינו נהנה מן המדיר, אכל לא רוחץ עמו באמבטי קטנה,
משום שנמצא שנהנה מן המדיר, שעל ידי שהוא רוחץ שם עולים
המים על המודר ומנההו, אבל באמבטי גדולה אין המים עולים
על ידי רחיצת המדיר, ואין המודר נהנה מן המדיר.
דין נוסף:
וישן עמו במטה – מותר למודר לישן עם המדיר במטה אחת. רבי
יהודה אומר שאין כוונת תנא קמא להתיר אלא דוקא בימות הקמה
שאין המודר נהנה במה שהמדיר שוכב עמו, אכל לא בימות
הנשמים, מפני שהוא קמהו – שעל ידי שהמדיר שוכב עמו הרי
הוא מתחמם, כמאמר הכתוב (קהל ד יא) 'גם אם ישקבו שנים וחס
להם ולא יחדו איך יחס'. אבל בימות החמה מותר לו לשכב עמו
יחד, שאין לו צורך בחימום זה.

דין נוסף:

ומיבט עמו על המטה – מותר למודר להסב עם המדיר על המיטה
בשעה שאוכל, ואפילו בימות הגשמים שאסור להם לישן ביחד.
שההסבה המשותפת אינה מחממת כמו השכיבה.
וכן אוכל עמו על השולחן – מותר למודר לאכול עם המדיר על
שולחן אחד, ואין חוששים שמא יבוא לאכול משל המדיר. אכל
לא מן התמחוי – אסור למודר לאכול עם המדיר מתוך קערה אחת
שמניחים לפניהם, שאם המדיר אוכל מעט, נשאר בקערה יותר
בשביל המודר, ונמצא שהוא מהנהו. אכל אוכל הוא עמו מן
התמחוי החוזר – מותר לו לאכול עמו מקערה גדולה שהמוזן בה
רב כל כך עד שבדאי לא יאכלו שניהם לבדם את כולה אלא
יחזירו את שירי המוזן לבעל הבית, כי באופן זה אין המודר נהנה
מן המדיר אם ימעט הלה באכילתו, מאחר שיש בה כדי צורך
שניהם, כמה שיחפצו.

גמרא

הגמרא מבארת את הדין של רחיצה באמבטי:
תניא בברייתא, לא ירחץ עמו באמבטי, ולא ישן עמו במטה אחת,
בין באמבטי או במיטה גדולה, בין באמבטי או במיטה קטנה, דהיינו
שאף באמבטי גדולה אסור לו לרחוץ עמו, אף על פי שבזה אין
המודר נהנה מן המדיר, שאינו מעלה עליו המים, מכל מקום אסור
משום גזירה שמא יבוא לרחוץ עמו באמבטי קטנה. וכן אסור לישן
עמו אף במיטה גדולה שאינו מתחמם על ידו, או בימות החמה
שאין הנאה בחימום, גזירה שמא יבוא לישן יחדיו במיטה קטנה
בימות הגשמים, אלו דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, במיטה
גדולה בימות הגשמים, ובמיטה קטנה אפילו בימות הקמה, מותר
להם לישן יחד. כי במיטה גדולה אינם נוגעים זה בזה ואינם
מתחממים זה את זה, ואינו נהנה ממנו, ולא גזרו על מיטה גדולה
שלא יבואו לישן במיטה קטנה. וכן בימות החמה מותר אפילו
במיטה קטנה, כי אין הנאה מחמת החימום ולא גזרו על ימות
החמה משום ימות הגשמים. וכן ירחץ – מותר לו לרחוץ עמו
באמבטי גדולה, שאינו מעלה עליו המים, ואין חוששים שמא
יבוא לרחוץ גם בקטנה. וכן מויע עמו בקטנה – מותר למודר
להכנס יחד עם המדיר, אפילו לאמבטי קטנה כדי להזיע, כיון

בחיורא לדיקלי – כמו שהענפים טובים לעץ הדקל, שהם גדלים בו
מסביב ועל ידם הוא נשמר מבהמות וחיות, כך החום מועיל
לחולה כשהוא בא חד לתלתין יומין – פעם בשלושים יום. וכמו כן
דומה טובתו של החום פי תרייקין לגופא – כמו שהמרקחת
הקרויה תרייקי טובה לגופו של אדם.
רב נחמן בר יצחק אומר, לא היא – לא החום עצמו, ולא תרייקה
– ולא התועלת שלו (הדומה למרקחת). כלומר איני חפץ בחום
עצמו ומותר אני על התועלת שלו.
אמר רבה בר יוחנן אמר רב יחיאל, ערקן יפה לחולה לרפאותו.
מבררת הגמרא, ערקן – מהו המאכל ששמו ערסן, אומר רבי
יונתן חושלא דשערי עתיקתא – שעורים קלופים ישנים, דריש נפיא
– שנופלים מן הנפה בתחילת הניפוי.
אמר אביי, שעורים הללו, כדי שיהיו מרפאים את החולה, בעיין
בישולא – צריכים בישול מרובה בעיין בישולא דתורא – כבשר של
שור, שצריך בישול מרובה.
דעה אחרת מהו ערסן:
רב יוסף אומר, ערסן הוא סמדי דשערי עתיקתא – סולת של
שעורים ישנות דריש נפיא – שנופלים בתחילת הניפוי. וגם לפי
דעה זו אומר אביי, בעיין בישולא – צריכים בישול מרובה בבשרא
דתורא – כבשר השור.
למעלה נמנו כמה מיני מחלות שאין מבקרים את החולה בהן,
ומביאה הגמרא מחלה נוספת שדינה כן:
אמר רבי יוחנן, החולה בחולי שנקרא בודרם, וענין המחלה שהוא
מקלח דם מלמטה, אין מבקרים אותו, כמו שיתבאר, ואין מוירין
שמו של החולה על שם מחלתו כגון פלוני חולה בודרם/
משום שאינו לטון נקיה. מבררת הגמרא, מאי מעמא – מהו הטעם
שאין מבקרים אותו. אומר רבי אלעזר, מפני שהוא כמעין הנובע –
שנובע ממנו דם כמעין, ופעמים שהוא נצרך לנקביו וזה גורם לו
מכאוב וצער, ובא לידי בושה מהמבקרים הרואים אותו בצער.
ואמר רבי אלעזר, למה נקרא שמו בודרם, מפני שהוא כמעין הנובע
דם, ותיבת 'בודרם' מורכבת משתי תיבות, בור דם, שהוא כמו בור
הנובע דם.
שנינו במשנה, ומרפאהו רפואת הנפש בו' אבל לא רפואת ממון:
הגמרא מבררת מהו רפואת נפש ומהו רפואת ממון: היכי קתני –
כיצד נשנית המשנה ומהו ביאורה, אילימא – אם נאמר, דרפואת
נפש המוזכר במשנה להיתר, היינו רפואה פנהם בלא נטילת שבר
תמורתה, ותיבת 'נפש' פירושה רצון, וכלומר שמוטר לו לרפאותו
רק ברצון ובנדבת לבו, דהיינו בחנם, ומה ששנינו רפואת ממון
היינו רפואה פשקרי, וזה אסור כי הרופא נהנה מן החולה במה
שנוטל ממנו שבר על רפואתו. ומדובר במשנה כשנכסי החולה
אסורים בהנאה על הרופא, ולכן אסור לרופא ליטול שבר על
הרפואה.
דוחה הגמרא שאי אפשר לפרש כן, שאילו בא התנא להשמיע דין
זה, ליתני קמי – היה לו לשנות כך: מרפאהו פנהם אכל לא פשקרי,
שהיה הדין מפורש בדברי המשנה, ולמה נקט הלשון 'נפש'
ו'ממון' שאינו ברור כל צרכו.
אלא יש לפרש המשנה באופן אחר, שמדובר ברופא שאסר על
החולה ליהנות מנכסיו, ומה ששנינו במשנה 'מרפאהו רפואת
נפש', היינו שמוטר למדיר לרפאות את גופו של המודר, אף על פי
שהוא מהנהו בזה. וטעם ההיתר, משום שמצוה לרפאות איש
ישראל, ונמצא שהמדיר עושה כן לשם קיום מצוה המוטלת עליו
ולא להנאת החולה, וזה מותר אף על פי שנגרמת הנאה לחולה
על ידי כן, ומה ששנינו 'אבל לא רפואת ממון', היינו שאסור
למדיר לרפאות את פהמטו של המודר, לפי שבזה אינו מקיים חיוב
המוטל עליו, שאין הוא מחוייב לרפא את בהמת חבירו, ונמצא
שהוא מהנה אותו בזה. ומדובר באופן שיש כאן רופא אחר, שאינו
חייב לרפאותה כדי להציל את ממונו משום מצות השבת אבידה,
מכיון שיכולה להינצל ע"י רופא אחר. אבל אם המדיר עצמו
חולה יש מצוה לרפאותו אפילו אם יש רופא אחר, ולכן מותר

אגרות קודש

ב"ה, י"ד תמוז, ה'תשי"ט
ברוקלין, נ.י.

הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מלאכתו
מלאכת שמים וכו' מוה"ר משה שי

שלום וברכה!

לאחרי ההפסק הארוך נתקבל מכתבו מכ"ח אייר, שנתעכב בהלוכו יתר על הרגיל.

ות"ח ת"ח על טרחתו לכתוב לי על תוצאות ביקורו בכמה מדינות בנוגע לשאלת ההפרדה. ובודאי לדכוותי למותר להאריך בטענות המנגדים לענין ההפרדה שהן טענות בשכל אנושי הבאות להצדיק את העובדא או את הרצון. וכמו כל הענינים גם זה משתקף בתורתנו תורת חיים, גם להלכה למעשה, שמוצאים אנו בה ב' הוראות מן הקצה אל הקצה בענין זה: לא נחשדו ישראל כו' (קדושין פב, א); ואין אפוטרופס כו' (חולין יא, ב).

כמו כן בודאי למותר לעורר את כ' שינצל כל כחותיו לעסוק בענין ההפרדה גם להבא, שאף על פי ואת"ל שעתה עדיין קשה להגשימו, אבל אין אתנו יודע עד מה, והחוב על איש ישראל לעשות כל התלוי בו והשם הטוב בעיניו יעשה.

תודתי מיוחדת עבור הפ"ש ממוסדות חנוך החב"דיים שביקר, ובודאי גם זה למותר לבקשו לסייע בביסוסם והתפתחותם, והרי השפעת כ' מגעת בכמה וכמה מקומות ומשרדים וכו'.

ובהמצאנו למחרתו של יום הגאולה של כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר פרשת מאסרו ומס"נ שלו בטח ידועה לכ', יהי רצון שכל אחד ואחד בתוך כלל ישראל ימלא תפקידו המוטל עליו מההשגחה העליונה בשטח התורה והמצוות בכלל, וביחוד בחינוך על טהרת הקדש, אשר תמיד היתה בע"י חיונית ועל אחת כמה וכמה בתקופתנו רבת המאורעות וביחד עם זה רבת הבלבולים וטשטוש המוחים והגבולים.

בכבוד ובברכה לבשרות טובות בענינים הכלליים והפרטיים גם יחד.

ב"ה, י"ד תמוז, ה'תשי"ט
ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... ויה"ר שכל ענין ריב האחים ילך הלך ופחות, ויבוא ויגיע הזמן שהאחים יתאימו לתוכן ותואר שם זה - אחוה ורעות. ובודאי למותר להוסיף ג"כ פירוש תקותי באופן מילוי והתגשמות אחוה זו, שהרי שלום אמתי מבוסס על שלום הנשמה והגוף ושלוש הנפש האלקית והבהמית [ושלום שני היצרים], או בלשון רבינו הזקן שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. ומובן מעצמו שאי אפשר שנפש האלקית תשלים עם שלטון נפש הבהמית, בה בשעה שמאידך גיסא גם נפש הבהמית ואפילו יצר הרע יש בהם ניצוץ קדושה אלא שיש להגביר ולהלהיב את הניצוץ ועד שייעשה נר אבוקה ושלחבת אש ואור, להגביר הצורה על החומר והרוח על הגשם והאלקי שבאדם על הבהמי שבו. מכאן שהשלום האמתי והקיים ואחוה ורעות אמיתית - מיוסדים ומבוססים על תורתנו הנצחית תורת חיים ומצותי, וכפסק דין המורה הגדול הרמב"ם: כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם (סוף הלכות חנוכה).

... בעמדי עדין תחת רושם ההתועדות דיום הגאולה, ארשה לעצמי לסיים בפתגם שהשמיע

אגרות קודש

כ"ק מו"ח אדמו"ר בבואו לארצות הברית בנוגע לגאולתו והוא, אשר הצלתו אז, ובאופן נסיי, היא לא הצלה פרטית כי אם הצלת כל עניני התורה שנלחם עליהם, שהרי זו היתה סיבת המאסר; והמסקנא בארצות הברית צריכה להיות - חינוך תורני בלי פשרות, עכ"ל. ויש לבאר השייכות, שכיון שהעבודה היתה במסירות נפש, היפך החשבון עפ"י דרך הטבע, שזהו דורש ענין המס"י, עבודת עצם הנפש שאיננו מתחלק ובשוה עומד ובתוקף בכל חלקי הנשמה והגוף, שמצד זה נשללת עצם מציאות פשרה, האפשרית רק במקום שיש עם עיקר וטפל ומוותרים על הטפל מפני העיקר, אבל כשמגיעים להעצם שבכל פרט, הרי משתוה הטפל דטפל עם העיקר דעיקר; או, בהנוגע למעלת בני ישראל, הנה כלשון רבינו הזקן כל ישראל אחים ממש מצד שורש נפשם בהוי" אחד; בדוגמא זו בהנוגע לתורה ומצותי, כשישנה גזרה על עצם מציאות המצוה - גם על ערקתא דמסאנא מוסרים נפשם; ובדוגמא זו גם בהנוגע לארץ ישראל מצד העצם שלה, זה שהיא ארץ אשר עיני הוי" אלקיך בה - אין חילוק, בזמן, בין מראשית השנה ועד אחרית שנה, ועל דרך זה במקום, מאבן שתיי בקה"ק ועד לעפר בקצה הגבול, וכמו שנאמר כי רצו עבדיך את אבניי ואת עפרה יחוננו, כסיפור חכמינו ז"ל במס' כתובות, בסופה.

בכבוד ובברכה,

מ. שניאורסאהן.

ב"ה, י"א תמוז, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח הו"ח א"י נ"נ עוסק בצ"צ

כו' מו"ה יצחק שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום ח' תמוז עם הפ"נ.

וכיון שנמצאים אנו ערב ימי הגאולה יב-יג תמוז גאולת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר היתה בזה גאולת הרבים בעת ההיא ולשנים ולדורות הבאים לאחרי זה, וכמובן מפרטי הענינים של פרשת המאסר והגאולה.

הנה יבוא זה בפועל בפעולות באותם השטחים עליהם מסר נפשו, הם עניני הפצת היהדות בכלל והפצת המעיינות ביחוד, שכל השייכים ויודעים עדי"ז מחוייבים בזה.

וכיון שלהצלחת העבודה זקוקים למנוחה שמחה וטוב לבב, הנה השי"ת רועה ישראל יאר פניו ויגאל אותו מכל ענינים המבלבלים, וימלא את כל הנ"ל מתוך הרחבה אמתית הן בגשמיות והן ברוחניות.

בברכה לבשו"ט בכלל ובפרט,

מ. שניאורסאהן

במש"כ בדרמ"צ ע"ד הבעש"ט (הובא בתוס' פרטים בקונטרס ומעין סמ"ט) דלמה לא המשך בשנה ה' והג' - הנה כמה ענינים שאין מתחדשים בכל שנה ושנה משרשם הראשון, וכמו מספר שני האדם (ראה יבמות ספ"ד) וראה עט"ר איך שכל שנה הוא פרט הנמשך מהכלל דאלף שנה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

י. אם מִתָּר לְהִתְעַנּוֹת אוֹ לְזַעַק וּלְהִתְחַנֵּן בְּשַׁבַּת עַל אִיזוֹ צָרָה שֶׁקָּרָה לְרַבִּים אוֹ לְיָחִיד כִּסּוּ יִתְבָּאֵר בְּסִימָן תקע"ו⁵⁵:

סימן רפח, דין תענית ודין תענית חלום בשבת סעיף י

הלכתא רבנא

כז] או ליחיד - מותר להתפלל ולומר תהלים (אפילו) על דבר שאין בו סכנת היום⁵³.
בציבור בשבת בעת מלחמה, סכנה, או אסון טבע שיש אמירת תהלים בשבת שלא לשם דבר מסויים - מותרת, או סכנת היום, אבל אין להתחנן ולומר תהלים בשבת אף שיש בהם פסוקי תחנונים⁵⁴.

ציונים והוספות

53) ואפילו היחיד לא יאמר לשם כך, אלא אם כן אירע המאורע בשבת עצמה, ע"פ המבואר לעיל ס"ט.
54) המנהג לומר למנצח יענך בסיום תפילת השבת כסדר תחנונים הנפרד מהתפילה (שיחת ב' ניסן ה'תש"ד אות א (ס' השיחות התש"ד ע' 172)).

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

- 27 לֶחֶם נֹכְרִים הַעוֹשִׂים גְּבִינּוֹת בְּשַׁבַּת מִחֻלָּב שְׁלֵהֶם וְהִישְׂרָאֵל
28 וְרֹאֵה אֶת הַחֲלִיבָה וְהַגִּיבּוֹן כְּדִי שִׁיְהִיָּה מוֹתֵר לִישְׂרָאֵל
29 לְאֹכְלָן וְיוֹכֵל לְקִנּוּתָן אַחֵר הַשַּׁבָּת לְאֹכִילָה אִף אִם הִישְׂרָאֵל
30 עוֹמֵד בְּעֵדֵר חֹדֵשׁ אוֹ חֲדָשִׁים וְהַנֹּכְרִי מִתְכוּוֹן בְּעִשְׂיָתָן
31 בְּשִׁבִיל לְמִכְרָן לוֹ בְּלַבְדוֹ וְלֹא לְנֹכְרִים הָרִי זֶה מוֹתֵר
32 שְׁמִכְלֵ-מְקוֹם הַנֹּכְרִי עוֹשֶׂה לְטוֹבַת עֲצָמוֹ וְאִין אִיסוֹר כִּלְל
33 בְּמָה שֶׁהִישְׂרָאֵל עוֹמֵד עֲלָיו בְּמִלְאֲכָתוֹ בְּשַׁבַּת (כִּיּוֹן שֶׁהַנֹּכְרִי
34 בְּמִלְאֲכָתוֹ עֲצָמוֹ הוּא עוֹסֵק) שְׁעִדִּין אִין שֵׁם הִישְׂרָאֵל נִקְרָא
35 כִּלְל עַל הַגְּבִינּוֹת עַד שִׁיקְנָה אוֹתָן מִמֶּנּוּ אַחֵר הַשַּׁבָּת (וּלְפִיכֵךְ
36 מוֹתֵר לֹמֵר לוֹ שִׁיעֶשֶׂה אִפִּילוֹ בְּשַׁבַּת שְׁמוֹתֵר לֹמֵר לְנֹכְרִי
37 עֹשֶׂה מִלְאֲכָתָךְ אִף אִם מִגִּיעַ מִזֶּה רִיּוּחַ לִישְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
38 לְעִיל).
- 27 לֶחֶם נֹכְרִים הַעוֹשִׂים גְּבִינּוֹת בְּשַׁבַּת מִחֻלָּב שְׁלֵהֶם וְהִישְׂרָאֵל
28 וְרֹאֵה אֶת הַחֲלִיבָה וְהַגִּיבּוֹן כְּדִי שִׁיְהִיָּה מוֹתֵר לִישְׂרָאֵל
29 לְאֹכְלָן וְיוֹכֵל לְקִנּוּתָן אַחֵר הַשַּׁבָּת לְאֹכִילָה אִף אִם הִישְׂרָאֵל
30 עוֹמֵד בְּעֵדֵר חֹדֵשׁ אוֹ חֲדָשִׁים וְהַנֹּכְרִי מִתְכוּוֹן בְּעִשְׂיָתָן
31 בְּשִׁבִיל לְמִכְרָן לוֹ בְּלַבְדוֹ וְלֹא לְנֹכְרִים הָרִי זֶה מוֹתֵר
32 שְׁמִכְלֵ-מְקוֹם הַנֹּכְרִי עוֹשֶׂה לְטוֹבַת עֲצָמוֹ וְאִין אִיסוֹר כִּלְל
33 בְּמָה שֶׁהִישְׂרָאֵל עוֹמֵד עֲלָיו בְּמִלְאֲכָתוֹ בְּשַׁבַּת (כִּיּוֹן שֶׁהַנֹּכְרִי
34 בְּמִלְאֲכָתוֹ עֲצָמוֹ הוּא עוֹסֵק) שְׁעִדִּין אִין שֵׁם הִישְׂרָאֵל נִקְרָא
35 כִּלְל עַל הַגְּבִינּוֹת עַד שִׁיקְנָה אוֹתָן מִמֶּנּוּ אַחֵר הַשַּׁבָּת (וּלְפִיכֵךְ
36 מוֹתֵר לֹמֵר לוֹ שִׁיעֶשֶׂה אִפִּילוֹ בְּשַׁבַּת שְׁמוֹתֵר לֹמֵר לְנֹכְרִי
37 עֹשֶׂה מִלְאֲכָתָךְ אִף אִם מִגִּיעַ מִזֶּה רִיּוּחַ לִישְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
38 לְעִיל).
- חלק ב סימן שז דיני שבת התלויים בדבור
- 39 אֲסוּר חֲכָמִים לְטַלְטֵל מִקְצַת דְּבָרִים בְּשַׁבַּת כְּדֹרֵךְ שֶׁהוּא
40 עוֹשֶׂה בְּחֹל וּמִפְנֵי מָה נִגְעוּ בְּאִיסוֹר זֶה אִמְרוּ מָה אִם
41 הַזְהִירוּ נְבִיאִים וְצוּוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַלּוֹכֵךְ בְּשַׁבַּת כְּהַלּוֹכֵךְ בְּחֹל
42 וְלֹא שִׁיחַת הַשַּׁבָּת כְּשִׁיחַת הַחֹל שֶׁנֶּאֱמַר וְדַבֵּר דְּבַר קָל וְחוֹמֵר
43 שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַטְּלָטוּל בְּשַׁבַּת כְּטַלְטוּל בְּחֹל כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כִּיּוֹם
44 חוֹל בְּעֵינָיו וַיֵּבֵא לְהַגְבִּיָּה וּלְתַקֵּן כֻּלָּם מִפְּנֵיָה לְפִינָה אוֹ מִבֵּית
45 לְבַיִת אוֹ לְהַצְנִיעַ לְהִסִּיעַ אֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן שֶׁהָרִי הוּא בְּטֵל
46 וַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ וַיִּבְקֵשׁ דְּבַר שִׁתְּעַסֵּק בּוֹ וְנִמְצָא שֶׁלֹּא שַׁבַּת
47 וּבְטֵל הַטַּעַם שֶׁנֶּאֱמַר בְּתוֹרָה לְמַעַן יִנוּחַ.
- 48 וְעוֹד מִפְּנֵי גֵרֵר הוֹצֵאָה נִגְעוּ בָּהּ שְׁמָא יִשְׁכַּח וַיּוֹצִיא הַדְּבַר
49 שֶׁמְטַלְטֵל בִּידוֹ לְרִשּׁוֹת הַרְבִּיּוֹת וְהָיָה מִן הָרְאוּי לְפִי זֶה לְאִיסוֹר
- 1 לֶחֶם נֹכְרִי שֶׁהִבִּיא חֲפָצִים שֶׁהֵם מוֹקְצִים לְבֵית יִשְׂרָאֵל
2 לְהַפְקִידֵם אֲצִלוֹ יְכוֹל לְהוֹלִיכּוֹ לְמִקּוֹם מוֹצָנֵעַ שֶׁבְּבֵיתוֹ
3 שִׁיעִנִּיעֵם שְׁמָה וְאִין אִיסוֹר בְּזָה בְּמָה שֶׁאֹמֵר לְנֹכְרִי לְטַלְטֵל
4 הַמוֹקְצָה עַד אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהָרִי טַלְטוּל זֶה הוּא לְצוֹרֵךְ הַנֹּכְרִי
5 וּמוֹתֵר לֹמֵר לְנֹכְרִי עֹשֶׂה מִלְאֲכָתָךְ אֲבָל אִם חֲפָצִים
6 הַמוֹקְצִים שֶׁהִבִּיא הַנֹּכְרִי הֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל אִינוֹ רְשָׁאֵי לֹמֵר
7 לוֹ שִׁיטְלֵטֵם לְהַצְנִיעוֹ אִלָּא אִם כֵּן בְּעוֹד שֶׁהַחֲפָצִים בִּיד
8 הַנֹּכְרִי שֶׁכְּשֶׁנֹּכְרִי תוֹפֵס הַמוֹקְצָה בִּידוֹ מוֹתֵר לֹמֵר לוֹ לְטַלְטֵלוֹ
9 לְכָל מְקוֹם שִׁירְצָה יִישְׂרָאֵל (לְפִי שֶׁאִף יִישְׂרָאֵל תוֹפֵס
10 מוֹקְצָה בִּידוֹ בְּזֶדוֹן אוֹ בְּשִׁגְגָה מוֹתֵר לְטַלְטֵלוֹ בְּעוֹדוֹ בִּידוֹ
11 לְכָל מְקוֹם שִׁירְצָה כִּמְ"שׁ בְּסִי' ש"ח):
- 12 לֶחֶם נֹכְרִים הַמְבִיאִים עִגְלוֹת מִלְּאוֹת תְּבוּאָה בְּשַׁבַּת לִישְׂרָאֵל
13 שֶׁהֵם חֲיִיבִים לוֹ וְהִישְׂרָאֵל נוֹתֵן לָהֶם מִפְתָּח אוֹצְרוֹ וְהֵם
14 נוֹשְׂאִים תְּבוּאָה לְאוֹצֵר וּמוֹדֵדִים וּמוֹנִים אוֹתָם שֶׁם בְּפָנֵי
15 הִישְׂרָאֵל אִין אִיסוֹר בְּדַבֵּר שֶׁהַנֹּכְרִים בְּמִלְאֲכָתוֹ עֲצָמָן הֵם
16 עוֹסְקִים כִּי אִין תְּבוּאָה שֶׁל יִישְׂרָאֵל עַד אַחֵר שִׁיחֻשׁוּב
17 עִמָּהֶם אַחֵר הַשַּׁבָּת וּבְשַׁבַּת אִינָה אִלָּא כְּפִקְדוֹן אֲצִלוֹ וְהֵם
18 מוֹדֵדִים וּמוֹנִים אֶת פְּקוּדוֹנָם.
- 19 אֲבָל אִם הִבִּיאוּ תְּבוּאָה שֶׁל יִישְׂרָאֵל אִיסוֹר לֹמֵר לָהֶם לְפָנּוֹתָה
20 מִהַעֲגָלוֹת לְתוֹךְ אוֹצְרוֹ אִפִּילוֹ בְּלֹא מִדִּידָה וּמִנִּין שֶׁהָרִי
21 לִישְׂרָאֵל עֲצָמוֹ אִיסוֹר לוֹ לְפָנּוֹתָה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים כִּמְ"שׁ בְּסִי'
22 שֶׁל"ג וְכֵל דְּבַר שֶׁאִיסוֹר לִישְׂרָאֵל לְעִשׂוֹת בְּשַׁבַּת אִפִּילוֹ מִדְּבָרֵי
23 סוֹפְרִים אִיסוֹר לֹמֵר לְנֹכְרִי לְעִשׂוֹת בְּשִׁבִילוֹ (וְאִפִּילוֹ אִם הֵם
24 מִעֲצָמָם בְּאִים לְפָנּוֹת לְתוֹךְ אוֹצְרוֹ צָרִיךְ לְמַחוֹת בִּידָם שְׁכִיּוֹן
25 שֶׁהַתְּבוּאָה שֶׁלּוֹ אִם יִרְאֶה וַיִּשְׁתּוֹק לְדַעְתּוֹ הֵם עוֹשִׂים כִּמְ"שׁ
26 בְּסִי' רנ"ב):

50 שמקפידים שלא להשתמש בהם תשמיש אחר המותר בשבת
51 אסור לטלטלם אפילו לצורך גופם ומקומם ואפילו אם
52 הסכין הזה תחוב בנדן עם סכינים אחרים אין אומרים שמן
53 הסתם אין מקפיד עליו כלל הואיל ותחבו בנדן עם שאר
54 סכינים.
55 ומכל-מקום אין איסור אלא להוציא סכין זה מהנדן או
56 לטלטל הנדן עם סכין זה לאחר שהוציא מתוכו שאר
57 הסכינים אבל בעוד ששאר הסכינים בתוכו מותר לטלטלו
58 אע"פ שסכין זה ג"כ בתוכו והוא שאי אפשר לנער סכין זה
59 מהנדן או שיש חשש הפסד אם ינערנו או שצריך למקום
60 הנדן כמו שיתבאר בסי' ש"ט וש"י בשאר כלי שהוא בסיס
61 לאיסור ולהיתר עיין שם הטעם לכל זה:

62 ך וכן קורנס שדכין בו בשמים במקומות שמקפידים עליו
63 שלא להשתמש בו תשמיש אחר שלא יתלכלך הרי זה
64 מוקצה מחמת חסרון כיס אבל במקומות שאין מקפידים
65 עליו מותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו כשאר כלי
66 שמלאכתו לאיסור כמו שיתבאר וכן נייר חלק העומד
67 לכתיבה הוא מוקצה מחמת חסרון כיס שמקפיד עליו שלא
68 להשתמש עליו שום תשמיש שלא יתלכלך ועוד שכיון
69 שמקפיד עליו שלא להשתמש בו אין עליו תורת כלי כלל
70 כמו שיתבאר:

71 ז נמצאת למד ששלשה מיני מוקצה הם בכלים, שנים
72 מותרים בטלטול והשלישי אסור. מוקצה מחמת מיאוס
73 ומוקצה מחמת שהקצה אותו מלהשתמש מותרים ומוקצה
74 מחמת חסרון כיס אסור ויש עוד מין מוקצה רביעי והוא
75 דבר שהיה מוקצה מחמת איסור בבין השמשות והלך לו
76 האיסור בשבת ויש בדבר זה להקל ולהחמיר ויתבאר זה
77 בסי' ש"י:

78 ח וכל זה בדבר שיש תורת כלי עליו אבל כל דבר שאין
79 תורת כלי עליו ואינו מאכל אדם ולא מאכל בהמה כגון
80 אבנים ומעות ועצים וקנים וקורות ועפר וחול וקמח ועיסה
81 (של ישראל אבל של נכרי יש מתירים כמו שיתבאר בסי'
82 ש"י) והמת ובעלי חיים וכל כיוצא בדברים אלו ואפילו דבר
83 שהוא ראוי להשתמש בו איזה תשמיש המותר בשבת כגון
84 אבנים שראויין לפצוע בהן אגוזים וצורות שראויות לכסות
85 בהן כלים וכל כיוצא בהם כיון שאין תורת כלי עליהם אסור
86 לטלטלם אפילו לצורך גופם ומקומם אלא על פי הדרכים
87 שיתבארו וזהו הנקרא מוקצה מחמת גופו:

88 ט ובכלל מוקצה זה הוא כל מאכלות האסורות בהנאה
89 שאינו יכול להאכילן אפילו לכלבים ואפילו אין איסורן
90 אלא מדברי סופרים כגון סתם יינם וכיוצא בו ואפילו אין
91 איסורן אלא בו ביום בלבד כגון טבל שיכול לתקנו במוצאי
92 שבת ולאכלו אלא שבשבת אסור לתקנו מדברי סופרים כמו
93 שיתבאר בסי' של"ט וכן כל כיוצא בזה הוא מוקצה מחמת
94 גופו ואסור לטלטלו לצורך גופו ומקומו.

95 אבל מאכלות האסורות באכילה ומותרות בהנאה שיכול
96 להאכילן לכלבים אם הן מוכנין ועומדים להאכילן לכלבים

1 אפילו טלטול כלים שצריך להם אלא שאין גוזרים על
2 הצבור יותר מדאי.

3 ועוד מפני שמקצת העם אינם בעלי אומנות אלא בטלים כל
4 ימיהם כגון הטיילין ויושבי קרנות שכל ימיהם הם שובתים
5 ממלאכה ואם יהיה מותר להלך ולהבר ולטלטל כשאר
6 הימים נמצא שלא שבת שביתה הניכרת לפיכך שביתה
7 מדברים אלו היא שביתה השוה בכל אדם ומפני זה נגעו
8 באיסור הטלטול ואסרו שלא יטלטל אדם בשבת אלא כלים
9 שצריך להם כמו שיתבאר:

10 ב כל דבר שיש תורת כלי עליו מותר לטלטלו בשבת ע"ד
11 שיתבאר אפילו כלי שמלאכתו לאיסור דהיינו שהכלי
12 הוא מיוחד להשתמש בו תשמיש האסור בשבת כגון קורדום
13 שמבקעים בו עצים או קורנוס של נפחים או של זהבים
14 וכיוצא בהם ואפילו כלי שמלאכתו לאיסור שהוא מוקצה
15 מחמת מיאוסו דהיינו שאדם מסיח ומקצה דעתו ממנו
16 מחמת מיאוסו מלהשתמש בו במלאכה אחרת של היתר כגון
17 נר ישן של חרס שלא הדליקו בו באותה שבת אין לו דין
18 מוקצה בשביל כך ואפילו אם אינו ראוי כלל להשתמש בו
19 במלאכה אחרת של היתר מחמת מיאוסו וסרחונו כגון נר
20 אפילו של מתכת שהדליקו בו נפט אעפ"כ אין לו דין
21 מוקצה להאסר בטלטול אלא מותר לטלטלו כשאר כלי
22 שמלאכתו לאיסור מפני שמכל-מקום ראוי הוא לכסות בו
23 כלים:

24 ג ואפילו כלי שהקצה אותו מלהשתמש בו שום תשמיש
25 כגון כלים המוכנים ועומדים לסחורה שאין רגילים
26 להשתמש בהם שום תשמיש מכל-מקום אם אינו מקפיד
27 עליהם מלהשתמש בהם לא הסיח דעתו עדיין מהם לגמרי
28 מלהשתמש בהם ולפיכך אין להם דין מוקצה להאסר
29 בטלטול.

30 במה דברים אמורים בדבר שהוא כלי ממש אבל דבר שאינו
31 כלי ממש אלא שיש עליו תורת כלי מחמת שראוי להשתמש
32 בו איזה תשמיש בשבת כגון גיזין של צמר שראויין להסמך
33 ולשבת עליהם וכן כל כיוצא בהם אם הכניסן לאוצר
34 לסחורה ביטל תורת כלי שהיה עליהם ואסור לטלטלם
35 אע"פ שאינו מקפיד כלל עליהם מלהשתמש בהם אלא אם
36 כן חזר ויחדו לתשמיש לעולם:

37 ד וכל הכלים שהם עומדים לסחורה והוא מקפיד עליהם
38 שלא להשתמש בהם שום תשמיש אע"פ שאינם כלים
39 היקרים ביותר ואין צריך לומר כלים היקרים ביותר אע"פ
40 שאינם לסחורה אלא שמלאכתם לאיסור ומקפיד עליהם
41 מלהשתמש בהם תשמיש אחר שלא יפחתו דמיהם אסור
42 לטלטלו בשבת אפילו לצורך מקומו דהיינו שצריך
43 להשתמש איזה תשמיש במקום שכלי זה מונח שם או
44 לצורך גופו דהיינו שנמלך להשתמש איזה תשמיש בגוף
45 כלי זה (והוא שנמלך כן משחשכה אבל אם נמלך כן מבעוד
46 יום מותר לטלטלו שמחשבה מועלת למוקצה כמו שיתבאר)
47 וזהו הנקרא מוקצה מחמת חסרון כיס:

48 ה וכן סכין של שחיטה ושל מילה ואיזמל של ספרים
49 וסכין של סופרים שמתקנין בו הקולמוסים כיון

44 בידיו ובלבד שלא ינענע אפילו מקצתו וכמו שנתבאר בסי'
 45 רס"ה ולכן מותר ליגע במנורה שהנרות דולקות עליה אם
 46 אינה תלויה באויר כמו שנתבאר שם או בתנור בית החורף
 47 שהאש דולקת בתוכו וכן מותר ליקח דבר היתר המונח על
 48 דבר מוקצה כמו שנתבאר שם וכן להניחו על גביו וכן מותר
 49 לישב עליו אף אם הוא מתנענע תחתיו שטלטול כלאחר יד
 50 הוא ובלבד שלא יגע בו בידיו כמו שיתבאר מפני שכל
 51 מוקצה אינו אסור בהנאה להשתמש בו בלא טלטול ובלבד
 52 שלא יעשה מעשה בגוף המוקצה ע"י תשמיש זה כגון
 53 להצית אש ביו"ט תחת עצי מוקצה אע"פ שאינו מזויזם כלל
 54 כמו שיתבאר בסי' תק"א:

55 **טו** כל מוקצה אינו אסור אלא לטלטלו כדרכו בחול
 56 דהיינו בידיו אבל מותר לטלטלו בגופו כמו שיתבאר
 57 בסי' שי"א וזהו נקרא טלטול כלאחר יד שהוא בשינוי מדרך
 58 החול ולכן מותר לטלטל מוקצה ברגליו לפנותו לכאן ולכאן
 59 דרך הילוכו לצורך מקומו או אפילו לצורך המוקצה עצמו
 60 כדי להצניעו (עיי' סי' שי"א) ואין צריך לומר שמותר
 61 לטלטל מוקצה ע"י נפוח שאין לך טלטול כלאחר יד גדול
 62 מזה:

63 **טז** כלי שמלאכתו להיתר דהיינו שהוא מיוחד לתשמיש
 64 המותר בשבת כגון כוס וקערה וכיוצא בהן מותר
 65 לטלטלו אפילו שלא לצורך גופו ומקומו אלא לצורך הכלי
 66 עצמו שחושש עליו שלא ישבר או שלא יגנב משם
 67 ומטלטלו משם להצניעו או שמטלטלו מחמה לצל שחושש
 68 שלא יתבקע בחמה.

69 אבל שלא לצורך כלל אסור לטלטל שום כלי אע"פ
 70 שמלאכתו להיתר לפי שבימי נחמיה בן חכליה שהיו העם
 71 מזלזלים באיסורי שבת כמ"ש בימים ההם ראיתי ביהודה
 72 דורכי[ם] גתות בשבת ומביאים הערימות וגו' עשו חכמים
 73 סיג וגדר לאיסור הוצאה וגזרו על כל הכלים אע"פ
 74 שמלאכתם להיתר שלא לטלטלם כלל אפילו לצורך
 75 תשמישן המיוחד להם חוץ מן כוסות וקערות וסכין וכיוצא
 76 בהם מהכלים הצריכים ביותר לסעודת השבת.

77 ואח"כ כשראו חכמים שחזרו העם להזהר קצת באיסורי
 78 שבת חזרו והתירו לטלטל כל כלי שמלאכתו להיתר לצורך
 79 גופו או לצורך מקומו.

80 ואח"כ כשראו שחזרו העם להזהר יותר חזרו והתירו לטלטל
 81 כל כלי שמלאכתו להיתר אפילו לצורך הכלי עצמו אבל
 82 לטלטל שלא לצורך כלל עדיין לא נמנו עליו חכמים להתירו
 83 ונשאר עומד באיסורו שנאסר בגזרת חכמים שבימי נחמיה
 84 בן חכליה:

1 כגון נבלות וטרפות וכיוצא בהן מותר לטלטלן כשאר
 2 מאכלי בהמה ואם אינן עומדים לכלבים מחמת איסורן מפני
 3 שאין איסורן אלא בשבת כגון משקין שזבו מן הפירות
 4 מאליהן בשבת שאסורים בשתיה בו ביום בלבד וכן ביצה
 5 שנולדה בשבת שאסורה באכילה בו ביום בלבד וכן חלב
 6 שנחלב בשבת שאסור בו ביום בלבד וכן כל כיוצא בהם
 7 אע"פ שיכול להאכילם לכלבים מכל-מקום כיון שאינן
 8 עומדים לכך אלא לאכילת אדם במוצאי שבת אסור לטלטלן
 9 אפילו לצורך גופן ומקומן.

10 אבל דבר שאיסור אכילתו הוא גם בחול אע"פ שיש לו
 11 היתר לאחר זמן כגון החדש מותר לטלטלו אפילו בארץ
 12 ישראל שכיון שנמשך זמן איסורו הרבה הרי הוא עומד גם
 13 בתוך הזמן להאכילו לבהמות ולמכרו לנכרים:

14 **י** ויש עוד מין מוקצה באוכלים ומשקים בשבת ויו"ט והוא
 15 מוקצה מחמת מצוה שיתבאר בסי' תרל"ח ותקי"ד.

16 נמצאו כל מיני המוקצה האסורים חמשה, מוקצה מחמת
 17 חסרון כיס ומוקצה מחמת גופו ומוקצה מחמת איסור הנאה
 18 או אכילה ומוקצה מחמת מצוה ומוקצה מחמת שהיה אסור
 19 בבין השמשות שיתבאר בסי' ש"י:

20 **יא** כל דבר שיש עליו תורת כלי אפילו אם הוא גדול וכבד
 21 הרבה לא נתבטל שם כלי ממנו לא מחמת גדלו ולא
 22 מחמת כבדו והוא הדין לאבן גדולה או קורה גדולה אפילו
 23 מיטלטלת בעשרה בני אדם אם יש תורת כלי עליה כגון
 24 שיחדה לטלטלה לאיזה תשמיש וע"ד שיתבאר מותר
 25 לטלטלה בשבת:

26 **יב** כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו בין לצורך גופו
 27 כגון קורדום לחתוך בו דבילה וקורנס לפצוע בו אגוזים
 28 או אפילו לסמוך בו כלים וכיוצא בזה בין לצורך מקומו
 29 אבל לצורך הכלי עצמו כגון שהכלי מונח במקום שירא
 30 שלא יגנב משם או שלא יפול וישבר או שמונח בחמה וירא
 31 שלא יתבקע שם ורוצה לטלטלו משם למקום הצל וכל
 32 כיוצא בזה אסור ואם מחשב עליו להשתמש בו תשמיש
 33 במקום אחר או שמחשב להשתמש איזה תשמיש במקום זה
 34 שהכלי מונח שם מותר לו לטלטלו ממקום זה אע"פ שעיקר
 35 כוונתו בטלטולו הוא כדי שלא יגנב או ישבר במקום זה:

36 **יג** כשמטלטלו לצורך מקומו אינו צריך להשליכו מידו
 37 מיד שפינוהו ממקום זה הצריך לו אלא מותר להניחו
 38 באיזה מקום שירצה להצניעו שם שכיון שכבר הוא בידו
 39 רשאי לטלטלו יותר ממה שצריך לו ואפילו אם שכח ונטל
 40 בידו מוקצה גמור רשאי לטלטלו לכל מקום שירצה כיון
 41 שכבר הוא בידו ויש מי שאוסר במוקצה גמור וראוי לחוש
 42 לדבריו אלא אם כן במקום הפסד כמו שנתבאר בסי' רס"ו:

43 **יד** כל מוקצה אינו אסור אלא בטלטול אבל מותר ליגע בו

40 הוא ית' איין־סוף ואין ערוך אליו ית'.
 41 היות שהקב"ה הוא איין־סוף האמיתי, הוא
 42 מובדל ומנושא לגמרי מכל העולמות כולם, עד
 43 שכולם שווים ממש לפניו, "השוה ומשוה קטן
 44 וגדול", שגם העולם העליון ביותר אינו קרוב יותר
 45 למהותו ועצמותו ית', כי "אין ערוך אליך", פירוש,
 46 שאין שום ערך ודמיון בין שום נברא, אפילו
 47 מהעליונים, להבורא.

48 וזה שע"י מעשינו ועבודתנו בקיום התורה
 49 והמצוות אנו נעשים כלים לאלקות ואור הקדושה
 50 שורה בנו, אינו מצד מעלת עבודת האדם ורוחניותו
 51 וקדושתו, אלא לפי שהמצוות הן רצונו ית', ולפיכך
 52 ע"י קיום מצוותיו נמשך אור אלקי;

53 ומאחר ש"אין הפרש אצלו בין עליונים
 54 ותחתונים", ורוחניות וגשמיות שווין לפניו ית', הרי
 55 בחינת אלקות המתגלה במצוות מעשיות היא שווה
 56 ממש לבחינת אלקות המתגלה במצוות שבדיבור
 57 ומחשבה.

58 וזהו מה שאומרים והקדוש בשמים ובארץ,
 59 כלומר שבחינת שמים ובחינת ארץ שוה אצלו,
 60 כי הוא קדוש ומובדל מהם.
 61 הקב"ה קדוש ומובדל משמים וארץ בשווה.

62 אף שהוא מחיה את כולם ומהווה את כולם,
 63 החיות הוא בבחינת רצוא ושוב כו'.

64 ואין להקשות איך נמשכת חיות מאתו ית'
 65 להחיות את כל הנבראים, והרי הוא ית' קדוש
 66 ומובדל לגמרי מכל הנבראים - כי באמת אי אפשר
 67 לחיות האלקית עצמה להתלבש ממש בנבראים,
 68 ועל זה נאמר "והחיות רצוא ושוב", שהחיות
 69 האלקית אינה "מתיישבת" בנבראים, אלא היא
 70 תמיד "בבחינת רצוא ושוב".

71 פירוש:

72 במעשה מרכבת יחזקאל כתיב "והחיות רצוא
 73 ושוב". 'רצוא ושוב' לפי פשוטו משמעו הנה והנה,
 74 שהמלאכים ["חיות הקודש"] רצים אנה ואנה,
 75 הלך ושוב.

76 ברוחניות הענינים מבואר, שזה שהמלאכים הם
 77 תמיד בתנועה של 'רצוא ושוב' פירושו, שמחד
 78 גיסא הם נמשכים למקורם ומשתוקקים להתכלל

1 תוכן הפרק: ביאור ענין "לבושי הנשמה" הנזכר
 2 בזהר, ואמירת "נקדישך", שאנו מקדשים את
 3 הקב"ה

4 והענין הוא, דהנה אנחנו אומרים בכל יום
 5 נקדישך. ולכאורה הוא נפלא לומר כן על
 6 השי"ת, שהוא קדוש ומקודש בעצמו, ואיך אנו
 7 אומרים שאנחנו מקדישים אותו.

8 קדושה הוא לשון הבדלה, שזהו פירוש שם
 9 "הקדוש ברוך הוא", שהוא יתברך קדוש ומובדל
 10 מגדר הנבראים, ומהו הפירוש שאנו מקדישים
 11 אותו, וכי ניתן לנו לרומם את הקב"ה ולהוסיף
 12 בקדושתו והבדלתו מהנבראים ח"ו?

13 וגם למה אומרים ג"פ קדוש במספר זה דוקא.

14 אך הנה התורה ניתנה לנו בשלשה דברים שהם
 15 מחשבה דבור ומעשה, שכמה מצות תלויים
 16 בדיבור לבד וכמה מצות תלויים במחשבה לבדה
 17 וכמה מצות תלויים במעשה לבד.

18 יש מצוות התלויות במחשבה וכוונת הלב
 19 בלבד (כמו מצות אהבת ה' ויראתו), ויש מצוות
 20 התלויות בדיבור (כמו קריאת שמע וברכת המזון),
 21 ויש שעיקרן הוא המעשה בפועל (כמו אכילת
 22 מצה, נטילת לולב כו').

23 ולכאורה יטעה האדם לומר שאין בחינת גילוי
 24 אלקות המתגלה בבחינת מעשה שוה לבחינת
 25 גילוי אלקות המתגלה בבחינת דבור ומחשבה,
 26 שבחינת מעשה הוא מתעבה ומתגשם יותר גם
 27 בבחינת דומם כמו כסף ונחושת ממעשה
 28 הצדקה.

29 ההגיון הפשוט של השכל האנושי אומר, שאור
 30 הקדושה מתגלה יותר בעולם רוחני מאשר בעולם
 31 גשמי, וכל שהוא רוחני יותר הרי הוא כלי מוכשר
 32 יותר להשראת אלקות.

33 ומזה הי' ניתן להסיק, שבמצוות התלויות
 34 במחשבה שהיא כח רוחני, יש גילוי אלקות יותר
 35 בממצוות מעשיות המלוכשות בדברים גשמיים
 36 וחומריים.

37 אך באמת אינו כן, כי הכל שוה אצלו ית', כי
 38 כולא קמיה כלא חשיב, ואין הפרש אצלו בין
 39 עליונים לתחתונים כיון שהכל כאין נגדו, כי

41 ולכן אומרים ג'פ קדוש, להמשיך קדושתו בג'
42 בחינות אלו מחשבה דבור ומעשה, שהן ג'
43 בחינות הנשמה, נפש רוח נשמה, שכולם
44 נמשך בחינת קדוש.

45 קיום כל המצוות כולן הוא על ידי מחשבה
46 דיבור או מעשה, שהן כנגד שלש מדריגות בנשמת
47 האדם - נפש רוח נשמה [כי כל נפש כלולה מנפש
48 רוח ונשמה],

49 [הנשמה שורה במוח, ששם הוא המחשבה;
50 והרוח הוא בלב, שממנו נמשך הדיבור מהבל הלב,
51 וזהו רוח ה' דיבר בי כו"], ומבחינת נפש -
52 המדריגה התחתונה ביותר שבנפש - נמשך
53 המעשה].

54 ונמצא, שעבודת בני ישראל [גוי אחד בארץ]
55 היא להמשיך קדושתו ית' בשלש הבחינות שבנפשו
56 [שעל ידי מצוות שבמחשבה נעשה לבוש לבחינת
57 "נשמה" שבו, על ידי מצוות שבדיבור - לבחינת
58 רוח, ועל ידי מעשה - לבחינת נפש], וזהו ענין ג'
59 פעמים קדוש.

60 דהיינו ע"י עסק התורה ומצות בג' בחינות שהם
61 בחינת לבושין להנשמה שתוכל ליהנות מזיו
62 השכינה, דהיינו להכלל באחד.

63 ובזה מבואר ג"כ ענין "לבושי" הנשמה
64 הנצרים ע"י קיום המצוות ומהו הצורך בהם.

65 כי ע"י קיום התורה ומצוות נמשכת קדושתו
66 ית' (כפי שהוא ית' מובדל מגדר נבראים) בנפש
67 האדם, שע"ז הנשמה נהנית מזיו השכינה, שהנאה
68 זו "מזיו השכינה" פירושה - שנרגש בנפש האדם
69 ענין אחדותו ית' האמיתית ("ה' אחד").

70 אשר הרגשת אחדותו ית' [הנקרא בלשון
71 החסידות "להכלל באחד"] הוא דבר שאין הנשמה
72 יכולה להגיע אליו בלי ה"לבושים" תורה ומצוות.

[כפי שהולך ומבאר:]

74 משא"כ בשחיא ערומה בלא לבוש אינה יכולה
75 להתכלל באחד, מאחר שהיא בחינת נברא ובל
76 נברא הווה ונפסד ורחוק מאד מבחינת אחד.

77 אע"פ שהנשמה היא "חלק אלקה ממעל", הרי
78 זה רק ששורש נשמת האדם הוא "מבחינת אלקות
79 ממש", אבל אח"כ "נשתלשלה בירידתה להיות
80 בחינת יש ודבר בפני עצמה".

1 באלקות, וזה נק' רצוא'. 'שוב' משמעו - שהם
2 שבים למקומם כדי למלא פקודתם ושליחותם.

3 אך פירוש עמוק יותר ב"והחיות רצוא ושוב"
4 הוא, דקאי על החיות האלקי המתפשט ממנו ית',
5 דמחמת ריחוק ה"ערך" שבין החיות (שהיא
6 בבחינת קדוש ומובדל) והנבראים, אין החיות
7 יכולה להתלבש ממש בהם, אלא "החיות הוא
8 בבחינת רצוא ושוב" - "להסתלק למקורו וחזור
9 ומתפשט, וחזור חלילה", "שאי אפשר להיות
10 המשכה זו . . בכלים ממש בגילוי גמור, אלא מיד
11 שנמשך . . מיד נסתלק", "שאם לא כן יתבטלו
12 הכלים מלהיות בחינת כלים".

13 והנה המשכת החיות מקדושתו ית' נעשה ע"י
14 ישראל.

15 לבנ"י ניתן הכח להמשיך קדושתו ית' למטה,
16 היינו שאור אין סוף ב"ה בעצמו, כפי שהוא קדוש
17 ומובדל מן העולמות, יומשך ויתגלה למטה בארץ.

18 וזהו ענין אמירת "נקדישך", שבנ"י מקדישים
19 אותו - שהכוונה בזה, שהם ממשיכים את קדושתו
20 ית' למטה.

21 [וזהו ההבדל בין "קדש בלא וי"ו ובחינת
22 קדוש בוי"ו", ד"קדש הוא לשון הבדלה, שהוא ית'
23 מובדל בבחינת אין ערוך לך, וקדוש בוי"ו הוא
24 המשכה מאין-סוף ב"ה, כי אות וי"ו [שהוא קו
25 מלמעלה למטה] מורה על ההמשכה, ומכל-מקום
26 גם לאחרי ההמשכה] הוא ג"כ קדוש ומובדל,
27 ואינו כמו הנשמה שמתלבשת בגוף ומתפעלת
28 ממקרי הגוף].

29 כמ"ש ומי בעמך ישראל גוי אחד בארץ, פירוש,
30 שאפילו בארץ מתחת ממישיכים בחינת אחד.

31 ידוע שפירוש "ה' אחד" ע"פ חסידות הוא,
32 שהקב"ה הוא אחד ויחיד, שאין שום מציאות
33 מלבדו, והיינו לפי שמצדו ית', שהוא אין-סוף
34 וקדוש ומובדל מכל העולמות, אין נתינת מקום
35 לשום מציאות חוץ ממנו, והוא "יחיד ומיוחד" כמו
36 קודם שנברא העולם ממש.

37 ועל זה נאמר שבנ"י הם "גוי אחד בארץ",
38 שהם ממישיכים ומגלים "ה' אחד" (אמיתית
39 אחדותו ית', כפי שהיא מצד "קדושתו" של
40 הקב"ה) גם "בארץ מתחת".

25 עצמה, כי הם "נמשכים מבחינת אחד" - כלומר,
 26 בתורה ומצוות ישנו גילוי שכינה ממש, דפירוש
 27 גילוי שכינה "הוא גילוי אלקותו ית'. באיזה דבר,
 28 והיינו לומר שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל לו
 29 במציאות לגמרי שאז הוא ששורה ומתגלה בו ה'
 30 אחד", ובתורה ומצוות שהן פנימיות רצונו ית',
 31 "אין שם הסתר פנים כלל" והם אלקות ממש;
 32 ולפיכך על ידי שהאדם "מקיף" את עצמו
 33 (מראשו ועד רגליו) בלבושי התורה ומצוותי'
 34 (שבהם ישנו גילוי אלקותו ית'), "שורה ומתגלה
 35 בו ה' אחד".

36 וזהו והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את
 37 ה', דהיינו כמו שאדם צורך כספו בחרט כך
 38 תהיה נפשו צרורה בצרור החיים, דהיינו
 39 שיקיפנו וילבישנו לבוש וצרור החיים להכלל
 40 באחד, את ה':

41 עפ"ז יובן מה שהכתוב מתאר ענין הדביקות
 42 בה' בלשון "צרור החיים", שהוא כלשון "ויצר גו'
 43 כסף בשני חריטים", שקשר הכסף בסודרין, לומר,
 44 שהדביקות בה' תלוי' בכך שיש לאדם לבושים
 45 ("סודרין"), הנקראים "צרור החיים", להיותם
 46 "נמשכים מבחינת אחד", שעל ידם גם האדם נקשר
 47 באלקות.

ד"ה וישלח יהושע פרק שני

1 [וכפי שאומרים (בברכת אלקי נשמה) "נשמה
 2 כו' טהורה היא אתה בראתה כו' יצרתה כו' נפחתה
 3 ביי", דהנשמה בשרשה מאוחדת ממש באלקות
 4 "וטהורה היא" (ולא שייך לומר אז עלי' שהיא
 5 "בריאה", מאחר שהיא "חלק אלקה ממעל"),
 6 ואח"כ "אתה בראתה" - שע"י ירדתה לעולם
 7 הבריאה היא נעשית נברא, והולכת ויורדת
 8 ממדרגה למדרגה (יצירה עשי') עד שמתלבשת
 9 בגוף גשמי, שאז היא נעשית "יש ודבר בפני
 10 עצמו"].

11 ומכיון שכן, אי אפשר לנשמה מצד עצמה
 12 "להכלל באחד", דאיך אפשר לנברא שהוא הווה
 13 ונפסד להתאחד עם הבורא ("ה' אחד")?

14 ולכן צריך ללבושין, היינו מחשבות תורה
 15 ומצוות שהן בחינת לבושין, שמלבישין הנשמה
 16 ומקיפין אותה מראשה ועד רגלה, והם נמשכים
 17 מבחינת אחד שע"ז יוכלו נשמות להכלל
 18 באחד.

19 ה"לבושים" שהנשמה מוקפת בהם נוצרים
 20 מהתורה ומצוותי' כנ"ל, שהתורה ומצוות הן הן
 21 רצונו וחכמתו ית', ואורייתא וקוב"ה כולא חד (דלא
 22 כהנשמה, שבירידתה למטה נעשית בחינת "נברא"
 23 ויש כנ"ל).

24 ונמצא, שהלבושים הם למעלה מהנשמה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

14 לחמי לאשי כמו הלחם שלבב אנוש יסעד ויתחזק אור
 15 וחיות הנפש בדם ובאברים כו' וכ"ה כל התו"מ כמו
 16 שהן למעלה הם בבחי' אכילה כמ"ש באתי לגני כו'
 17 אכלתי יערי כו' וזהו שישראל מפרנסין לאביהם כו'
 18 ע"י תו"מ שלהם שמעוררים למעלה ג"כ בחי' פרנסה
 19 ומזון העליון לאדם העליון כו' וכמ"ש במ"א באריכות
 20 וד"ל. וזהו אכלו ריעים לעילא פי' לעילא בעלמין
 21 סתימין ועלמין דאתגלין שכלולים באדם העליון הרי
 22 יש כבר בחי' מציאות השתלשלות עלמין ששם יתכן
 23 בחי' האכילה שע"י תו"מ להוסיף אור בעלמין הללו
 24 וכמו עד"מ שע"י המאכל יומשך תוס' אור גם בהעלם
 25 הנפש שבגידי הדם כו' ולמעלה נק' זה עלמין סתימין
 26 שהוא בבחי' י"ה שנק' הנסתרות לה' אלהינו כנ"ל

1 (כו) ובכ"ז יובן המאמר דאכלו רעים לעילא שתו
 2 ושכרו דודים לתתא כו' דהנה ידוע בפי'
 3 רעיתי פרנסתי שישראל מפרנסין לאביהם שבשמים כו'
 4 והוא כמשל אדם שאוכל מאכל שנהפך לדם ונתוסף
 5 אור וחיות בדם שבלב ומתפשט מגידי הדם תוס'
 6 גילוי חיות לאברים והרי יש כאן ב' דברים הא' מה
 7 שהדם הוא הנפש בעצם מהותה כמו שהיא בהשראה
 8 בהעלם מתחברת יותר בדם שכל שהדם מרובה הנפש
 9 מתלבשת שם ברבוי חיות יותר וממילא נמשך מיסוד
 10 המים שבדם תוס' חיות לאברים בבחי' גלוי יותר וכנ"ל
 11 בענין גידי הדם כו' וכן יובן בבחי' רמ"ח מ"ע ושס"ה
 12 ל"ת כמו שהן למעלה באדם העליון שע"י המצוות
 13 נתוסף אורות בכלים למעלה וכדוגמא שא' בקרבנות

1 וממילא נמשך תוס' אור בו"ה שהן רמ"ח אברין דמלכ' 7
 2 כנ"ל וזהו אכלו ריעים לעילא ריעים הללו הן חו"ב 8
 3 דאצי' שנק' תרין ריעין דלא מתפרשין והן שרשי 9
 4 המוחין ומדות שנק' ו"ה הנגלות כו' וכידוע שמן 10
 5 המאכל שנהפך לדם עולה ללב ומן הלב אל המוח ושם 11
 6 משכן הנשמה וחזור ונמשך מדם לרוח ונפש שבחללי 12

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

1 וזהו שאמר שלמה וראיתי אני שיש יתרון לחכ' מן 15
 2 הסכלות כו', ובמ"א אמר אמרתי אחכמה והיא 16
 3 רחוקה ממני, וקאי על מעשה פרה שרצה להשיג 17
 4 כמשה ולא יכול, וכאן אמר וראיתי. הענין דכתי' עוטה 18
 5 אור כשלמה, והפיי' שיש בתו' בחי' אור ובחי' שלמה, 19
 6 דהנה בתורה כתי' ואהי' אצלו אמון, ואיתא א"ת אמון 20
 7 אלא אומן, שהתורה היא בחי' ממוצעת בין בחי' א"ס 21
 8 לבחי' נבראים, והכלל בזה שכל ממוצע צ"ל כלול 22
 9 מבחי' שבעליון ושבחתתון, ולכן נמצא בתורה ב' בחי', 23
 10 אור ושלמה. אור הוא בחי' שבתורה שבה שורה אוא"ס 24
 11 ב"ה ושלמה הוא בחי' בתורה שנעשה מקור לבריאת 25
 12 העולמות דאסתכל באורייתא וברא עלמא, וכן 26
 13 בעולמות יש ג"כ בחי' אצילות ל' אצלו בחי' ממוצע 27
 14 וכלולה ג"כ מב' הבחי', כמא' איהו וחייה איהו 28

אריב"ל בשנה שעלה משה למרום

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 ולכן באח"פ שהאור דיצי' אינו עובר כ"א דרך 12
 2 מעבר נתייחס אור המאיר באח"פ ליצי', אבל 13
 3 בשאר ארצות שמאיר ע"י התלבשות בו"ק דעשי' א"כ 14
 4 מה שמאיר בעוה"ז הוא אור העשי' ממש ולכן 15
 5 נתייחס לו"ק דעשי'. ובזה יובן ג"כ מה דאיתא 16
 6 בכהאריז"ל ששם המחי' עשי' הוא אל אדנ"י גימ' צו 17
 7 והלא ארוז"ל אין צו אלא ע"ז והאיך שייך לומר ע"ז 18
 8 על שם הקדוש כי הוא מז' שמות שאינן נמחקין, 19
 9 אלא מפני שבעשי' הוא העלם והסתור האור לגמרי 20
 10 עד שיכולים לומר כחי ועוצם ידי כו' ושם זה מחי' 21
 11 אותם לכן הגימט' שלו ג"כ צו אשר הוא נק' ג"כ 22

דעת כ"כ.

11 ועושה אותם ליש ודבר ולכן הוא משתחוה להם, אבל
12 באמת אינם אלא כגרון ביד החוצב בו, והיתכן אם
13 אומן בונה בנין ע"י קרדום שישבחו ויפארו להקרדום
14 שעשה בנין כזה כי הגרון בלא אדם אינו יכול לעשות
15 כלום, אלא שהם כלי אומנות שבהם וע"י עושה האומן
16 כי לא יתכן שיבנה בנין ע"י קורנס ולעשות טס ע"י
17 גרון, אבל הכלים בעצמם אינם יכולים לעשות כלום,
18 וכך הם כל צבא השמים שאינם אלא שלוחי השפע
19 לבד שבהם ועל-ידם עובר השפע, אבל בעצמם אינם
20 יכולים לעשות כלום כמו הגרון.

שעך כעדר הענים (תנחה מוגה) (א)

1 אך הענין הנה ארז"ל ישראל שבשאר ארצות עו"א
2 בטהרה, ולכאורה אינו מוכן האיך אומרים על
3 כללות ישראל שהם עו"א, שהרי באח"פ אינו כ"א
4 מעט מן המעט, ולפי דעה א' בגמ' אסור לצאת משארי
5 ארצות לאח"פ כמ"ש בבלה יבואו ושמה יהיו עד כו'.
6 אך הענין דהנה כתיב וראית לשמש ולירח או לכל צבא
7 השמים והשתחית להם, וענין השתחווה הוא
8 כשמחשב אותם ליש ודבר, דהנה כתיב ומגד תבואות
9 שמש ומגד גרש ירחים כו' שרואה שנצמח מהם
10 צמחים, ומחשב שהם בכח עצמם הם המצמיחים

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

25 מידת המלכות שהיא קיימת עוד לפני המחשבה על
26 הנבראים בדרגת היכולת.
27 וההסברה בזה, כי עשר הספירות הגנוזות הם חלק
28 משלימות הבורא, וממילא קיימות כמו שהם בעצמותו,
29 אלא שכאשר יש רצון לגילוי הספירות, הרי כל ענין
30 הגילוי הוא על הזולת דוקא.
31 ועל זה אומרים "אדון עולם אשר מלך בטרם כל יצור
32 נברא" כלומר שמידת המלכות, וכן שאר המידות,
33 קיימות בו כמו שהם, ולא תלויות כלל בנו, הנבראים.
34 אבל בשביל שיהיה גילוי מידת המלוכה, וכן שאר
35 המידות, הנה בשביל זה צריך להיות מחשבה על
36 העולמות "אין מלך בלא עם".
37 וכפי שמבינים מתוכנה של מידת המלכות: ענין המלכות
38 הוא רוממות והתנשאות, וכשאינן משהו שעליו
39 מתנשאים לא מתגלית מידה זו, ולכן בשביל שתתגלה
40 מידת המלוכה של הקב"ה צריך להוות את העולמות.
41 ובכל זאת, ברור הדבר שיש ענין של רוממות והתנשאות
42 עצמית אצל הבורא מצד שלימותו גם ללא עולמות,
43 ושרש מידת המלוכה שלמעלה מענין של גילוי יכול
44 להיות גם ללא עם. אלא שאין זה ניכר ומתגלה, והגילוי
45 הוא רק במחשבה על העולמות.
46 וכן המדות הן לצורך הזולת דוקא, וכידוע ההפרש בין
47 מוחין למדות, דמוחין אין צריכות לזולת דהיינו שאינו
48 מוכרח להשפיע אל הזולת, דגם בשלא יש זולת למי

1 בשורות דלהלן מבאר הרבי נ"ע, כי לא רק שבאופן
2 כללי כל ענין הספירות הם לצורך העולמות, אלא גם
3 אם נתבונן בתכונות והגדרים הפרטיים של העשר
4 ספירות, נמצא שכל מציאותם שייכת דוקא כשיש
5 עולמות וזולת. בפרק זה מבאר כיצד המלכות והמידות
6 הם לצורך הזולת, ובפרק הבא מחדש ומבאר שגם
7 החכמה והבינה במהותן שייכים לזולת.
8 וכמו בחינת המלכות שהיא המדריגה התחתונה בעשר
9 ספירות הרי ענין המלוכה שייך כשיש עם דוקא כלומר
10 מציאות נפרדת, כידוע ש"עם" הוא מלשון גחלים
11 עוממות (כבויות) שלא ניכרת שם הלהבה, ובמאמר¹⁶
12 אין מלך בלא עם בו, וסיבת הרצון דהתהוות העולמות
13 הוא מפני שעלה ברצונו של הקב"ה אנה אמלוד¹⁷ (אני
14 אמלוד) ואין מלך בלא עם, על בן בכדי לממש את
15 הרצון למלוכה עלה ברצונו יתברך להיות עולמות בו,
16 ומה שאומרים בנוסח התפילה ארון עולם אשר מלך
17 בטרם כל יצור נברא בו, כלומר שיש ענין המלוכה עוד
18 לפני בריאת העולמות - היינו בחינת המלוכה כמו שהיא
19 בעצמותו יתברך שלמעלה מבחינת גילוי בו, שהיא
20 דרגת היכולת, אבל בבחינת גילוי אור ענין המלוכה
21 הוא ששייך לעולמות בו.
22 ביאור הענין:
23 ישנה הבחנה בין עצמות המידה לבין גילוי המידה.
24 למרות שגילוי המלכות תלוי בזולת, הרי יש את עצם

17. אדרא רבה - הובא בדרך מצוותיך דף קע, סוף עמוד
ב. וראה לקוטי תורה פרשת נשא כא, ד. נצבים נא, ב.

16. רבינו בחיי וישב לח, ל. שער היחוד והאמונה ריש פרק
ז ועוד.

38 העלאת כלי שכלו, כלומר לא רק הכוחות האחרים
 39 שאינם שכל מפריעים, אלא אף כלי השכל עצמו מפריע
 40 לפעמים להתעלות מעל עצמו לחוש שיש משהו שמעבר
 41 להשגת השכל והוא ענין²³ אשתומם כשעה חדא
 42 (השתומם כשעה אחת) כלומר שמרגיש בנפשו את
 43 תחושת ההשתוממות מלשון שממון במדבר, שהיא
 44 תחושת ביטול כהעדר התפשטות אדרבה בבחינת עליה
 45 דוקא ועל ידי זה בא על ההשכלה בו.
 46 ומכע מוחין דגדלות להיות בבחינת הברלה, ואין זה ענין
 47 הנבחה כלומר זה שהמוחין מובדלים זה לא ענין של
 48 גאווה דגם מי שהוא ענו בעצם מכל-מקום מצד טבע
 49 המוחין הוא בהברלה שאינו מתערב עם הזולת בו.
 50 וכל זה הוא בענין המוחין שהן לעצמו דוקא, אבל טבע
 51 המדות הוא להיפך שהן מתעוררות רק אל הזולת, כמו
 52 החסד והרחמים הרי אינו שייך שמתחבר או מתרחם על
 53 עצמו כי אם על הזולת, וכשלא יש זולת למו להשפיע
 54 מתבטל המדה והרי היא כאילו אינו בו. – כלומר
 55 הזולת מעורר את מידת החסד והרחמים, וכשאין זולת,
 56 המידה מתעלמת בתוך האדם וכאילו שאינה קיימת
 57 כלל.
 58 והגם שיכול להתעוררות²⁴ המכה באיש הטוב גם כשלא
 59 יש למו להשפיע, שהרי טבע איש הטוב מצד עצמו הוא
 60 להיטיב לאחרים והו מכל-מקום כאשר בכללות בעולם
 61 נמצאים מי שצריכים לקבל טובת השפעתו והמדה
 62 עומדת בהתגלות, ואז תהיה ההתעוררות גם כשלא יש
 63 בעת ההיא למו להשפיע בפועל וכמו כאברהם אינו
 64 עליו-השלום בזמן שהיה חולה מחמת ברית המילה
 65 והקב"ה הוציא חמה מנרותיה בכדי שלא יבוא אליו
 66 אורחים, שהצמער כשלא היה לו למו להשפיע חסדו בו.
 67 ועד שזימן אליו הקב"ה מלאכים בדמות ערביים בכדי
 68 שיהיה לו למו להשפיע את החסד. אבל כשלא יהיה
 69 בכלל למו להשפיע, הנה הגם שיש בנפשו מדת הטוב
 70 תתעלם לגמרי והרי הוא כאלו אינו, משום דענין המדה
 71 הוא להשפיע אל הזולת דוקא וכשלא יש זולת מתבטל
 72 המדה בו.
 73 וביטוי נוסף לזה שהמידות הם ביחס לזולת: והתעוררות
 74 המדה היא דוקא כאשר הוא בקירוב אל הזולת, ויודע

1 להשפיע יכול להשכיל השכלות לעצמו, והגם שכתוב¹⁸
 2 דמתלמידי יותר מכולם כלומר שעל-ידי המקבלים,
 3 התלמידים, יש תוספת והרחבה בשכל, ואם כן גם שכל
 4 צריך זולת, היינו שעל-ידי השפעה אל הזולת מתוסף
 5 אור שכל אצל המשפיע ובפרט על ידי קושיות וכהאי
 6 גוונא (ועל זה הדרך) שאז יש את המעלה של אור חוזר
 7 וכמו שנתבאר במקום אחר¹⁹, אבל גילוי אור השכל
 8 בדרך אור ישר ללא קושיות התלמידים וכדומה יכול
 9 להיות גם בלא זולת²⁰,
 10 וכאשר צריכים לבוא על איזה השכלה או השגה חדשה
 11 אדרבה הזולת מבלבל, - כאשר אדם עסוק להשכיל שכל
 12 חדש, הרי הוא צריך "התבודדות" בכדי שהשכל יקלט
 13 וימשך במוחו, ומציאות הזולת רק מפריעה לגילוי
 14 השכל החדש.
 15 וגם כשצריך לשקול בדעתו להכריע בין ב' סברות צריך
 16 להתיישב בינו לבין עצמו דוקא להתקשר אל הענין
 17 ולהכיר ולהרגיש אמיתית הסברות ולהכריע ביניהם על
 18 פי ההכרה וההרגשה באמיתת הענין, שלכל זה -
 19 השכלת שכל חדש ולהכרעה בין ב' סברות - הזולת
 20 מבלבל ורק בינו לבין עצמו יוכל לבוא על אמיתית
 21 הדבר בו.
 22 וזהו שמוכא²¹ דגם סנהדרין לפני הכרעת הדין היו
 23 נושאים ונותנים ביניהם כל אחד ואחד לעצמו לשיטת
 24 רש"י או עם בן זוגו לשיטת הרמב"ם כו'²² אך לא כולם
 25 יחד, בכדי להגיע לאמיתת הסברא, וכמו שכתוב במקום
 26 אחר,
 27 וגם בעצמו צריך להשקיט הכחות האחרים שלבד כח
 28 השכל ולעכבם שלא יהיו בהתפשטות, - לא רק שהזולת
 29 שמחוץ לאדם מפריע להשכלת השכל ולהכרעת
 30 הסברות, אלא גם הכוחות שבתוכו שהם בבחינת זולת
 31 לשכל מפריעים ומבלבלים, כמו תכונת ההתרגשות
 32 וכדומה שמפריעה להבנת השכל, ולכן בתוכו צריך
 33 להשקיט את שאר הכוחות, ואז דוקא יבוא על אמיתת
 34 השכל בין ב' סברות או על השכלה חדשה, דגם
 35 התפשטות הכחות שלבד כח השכל מבלבלים אל השכל
 36 וצריך לעצמם ולעכבם בו.
 37 וגם בכדי לבוא על איזה השכלה חדשה צריך להיות

18. ראה תענית ז, א.

19. ראה לדוגמא המשך תרס"ו עמוד צא ואילך. סוף עמוד

צד ואילך.

20. ראה מאמר דיבור המתחיל "בכ"ה בכסלו" תשכ"י: וענין
 זה שטיקור המוחין הם לעצמו, אינו בסתירה להמבואר במ"א בענין
 מתלמידי יותר מכולם, כי מה שניתוסף ע"י השפעה לזולת הוא רק גילוי
 ההעלם דבינה השייך למציאות. אבל בכדי להגיע לעצם מוחות הבינה, הרי
 זה ע"י ההתבודדות לעצמו דוקא. ולכן ע"י שה' רשב"י במערה לעצמו.
 נתעורר אצלו בחינת עצם הבינה עד שפעל ענין חדש והפכה לגמרי.

דתמורת זה שמקודם ה' הוא המקשה ורפב"י השיב לו י"ב פירוקי. הנה
 אח"כ ה' הוא המתוך ותרין כ"ד פירוקי. שזוהו ענין הפכי לגמרי ובכפליים.
 21. סנהדרין דף מ עמוד א' (במשנה).

22. ראה הפרטים בזה והחילוק בשיטתם במאמר דיבור
 המתחיל "אלה פקודי המשכן" תש"ל אות ד', ובהנסמן שם (נדפס
 במאמרים מלוקטים).

23. על פי דניאל ד, טו. מועד קטן ג, ב. חולין כא, א.

24. בשולי הגיליון: כן הוא בגוף-כתב-יד-קודש, ואולי צריך
 להיות: להיות התעוררות.

11 וחסדיך כי מעולם המה פירוש דרחמים וחסדים שייכים
12 לעולמות דוקא כו'.
13 קיצור.
14 אמנם כל זה הוא בבחינת אור פנימי שהוא להאיר
15 העולמות ולולא העולמות אינם שייכים כלל, וכמו
16 המלכות הוא למלוך על עם, ומדות הן לצורך הזולת,
17 דבמוחין הרי יכול להיות התגלותן גם לעצמו, ולהשכיל
18 או להכריע דבר הזולת מבלבל, ומוחין הגדלות הן
19 בהבדלה, והמדות התגלותן והתעוררותן הוא דוקא
20 כשיש זולת והוא בקירוב אליו.

1 ענינו ומתעורר ברחמים עליו, כידוע שהמידות
2 מתעוררות בכח ה"דעת" שענין הדעת הוא ההתקשרות
3 וההזדהות עם הזולת, ולא תהיה התעוררות המדה
4 כשהוא בהבדלה כ"אם כשהוא בקירוב דוקא כו'.
5 כלומר, גם כאשר יש זולת בפועל, הנה בשביל שהמידה
6 אליו תתעורר, צריך להרגיש קירבה אליו, כי אם מרגיש
7 מובדל ממנו, אף שקיים לידו, לא תתעורר אליו המידה.
8 והדוגמא מזה למעלה – כפי שהוא בנפש האדם, כן הוא
9 בגילוי האלקי, דענין המדות בספירות העליונות הן
10 לצורך העולמות דוקא וכמו שכתוב²⁵ זכור רחמיך

שבת פרשת ואתחנן תע"ב

25. תהילים כה, ו.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תש"י

1 גילוי עצום נמשל בראיית העין, כמו בא"י ובית המקדש, שהיה גילוי עצמות א"ס
2 והתאחדו הגבול ובלי-גבול, דכל הקרבנות היו מוגבלים בזמן ומקום בדיוק, וגם למעלה
3 מזמן ומקום, כמקום הארון שאינו מן המדה. קטורת וקרבנות מגיעים עד עצמות א"ס

20 עצים וכן פלם, וכללות הקרבת הקרבנות יש להם זמן
21 מגבל בכל יום ד"עליה השלם כל הקרבנות פלם",
22 ומגבלים במקום, דקדשי קדשים שחיתטון בצפון,
23 וקדשים קלים שחיתטון בכל מקום בעזרה. וכן יש
24 חלוקים בענין אכילתם, דיש הנאכלין לפנים מן
25 הקלעים, ויש שנאכלין בכל העיר, וכן ההגבלה בזמן
26 אכילתם, דיש הנאכל רק ליום ולילה עד תצות, ויש
27 שנאכלין לשני ימים ולילה אחד, וכן כל הפלי שרת הם
28 מגבלים בגדלם, דכל זה הוא מצד האחד, ומצד השני
29 הנה במקדש הנה למעלה מהזמן, ומקום דזריזות
30 הפהנים הוא ענין שלמעלה מן הזמן, ועומדים צפופים
31 ומשתתפים רוחים שהוא למעלה מן המקום, ומקום
32 הארון אינו מן המדה, דכל זה הוא לפי דהגילוי אלקות
33 שהיה בבית המקדש הנה גילוי עצמות אין-סוף ברוך-
34 הוא שלמותא דכלא²⁶, ובבית המקדש שהיה גילוי
35 העצמות, הנה שם הגבול וכלי גבול פאחד, הינו

4 ומהאי טעמא הנה גילוי נעלה ועצום בבחינת קרוב
5 ביותר הרי זה נמשל לראית העין, וכמו
6 שכתוב¹⁸ "ארץ אשר הו' אלקיך דרש אתה, תמיד עיני
7 הו' אלקיך בה, מרשית השנה ועד אחרית שנה",
8 וכתוב¹⁹ "והיו עיני ולבי שם כל הימים", דהגילוי
9 אלקות בבית המקדש הנה גילוי עצמות אין סוף. ולכן
10 הנה בכל עניני המקדש הנה הגבול וכלי גבול פאחד,
11 דזמן ומקום במקדש היו מצד אחד מגבלים בדיוק, דכל
12 עבודות המקדש מגבלים בדיוק בעתם ובזמנם בזה
13 אחר זה, הן בכללות הקרבת הקרבנות בתמיד של
14 שחרית ותמיד של בין הערבים, ואז דוקא אחר תמיד
15 של שחרית מתחיל סדר הקרבנות, והן בהקרבת
16 הקרבנות עצמן בפרטי עניניהם בסדר מגבל ומסדר, והן
17 בשארי העבודות שבמקדש שהן בסדר מסדר קבוע
18 ומגבל, דמערכה גדולה קודמת למערכה שניה של
19 קטרת, ומערכה שניה של קטרת קודמת לסדור שני גזרי

18 וכמ"ש ארץ: דברים יא, יב. ועפמשנ"ת באגה"ק סי"ד.

19 וכתוב והיו: מלכים א' ט, ג. וראה גם כן ש"ת לאדמו"ר האמצעי ח"ב ד"ה להבין הפרש פכ"ח.

11 מגיע בבחינת עצמות אין-סוף. וכן בהספירות למעלה
 12 אסתכלותא דזעיר-אנפין²² במצחא דאריך-אנפין²¹
 13 שעל-ידי-זה נמשך בחינת ש"ע נהורין²³, שזהו שנמשך
 14 מבחינת שעשועים העליונים²⁴. וכתיב²⁵ "האני את
 15 מראיך, השמיעני את קולך, כי קולך ערב", שהוא הקול
 16 ערב דתורה וקול דתפלה, דכתיב "הקל קול יעקב",
 17 וכן²⁴ "אריתי מורי עם בשמי"²⁶, שזהו ריח הקטרת,
 18 ובקבנות נאמר בהם "ריח נוחם להנני", להיות שזהו
 19 מגיע בבחינת עצמות אין-סוף, כמאמר הזהר²⁵ רזא
 20 דקורבנא עולה עד רזא דאין-סוף²⁶.

1 שהאיר שם האור פנימי, והיה גלוי אלקות ממש, ואומר
 2 על זה "היה עיני ולבי שם כל הימים", וכתיב²⁰ "עיני
 3 הני אל צדיקים", "עין הני אל יראיו", וכן "עיניו
 4 פיונים", "עיניו יונים", דהסתכלות זאת הוא בחינת
 5 התענוג להיות בחינת אחד פנימי ועצמי להוליד נשמות.
 6 וכמו כן הראיה מלמטה למעלה שהוא ענין יונת²¹, הוא
 7 לאסתכלא ביקרא דמלפא²² שהיא תענוג הנפש על
 8 אלקות בחינת אהבה בתענוגים, הרי זה מגיע למעלה
 9 הרבה יותר מבחינת השגה והתבוננות והתעוררות
 10 אהבה ויראה, דתענוג הנפש להתענג על הני הרי זה

21 כיון שבמ"ת היו גילויים נעלים ועצומים, לכן כתוב שהיו רואים, כי עיקר התענוג הוא
 22 בראיה דוקא

29 ומשפטי התורה דוקא, ולהיות שבמתן תורה היה
 30 גלויים נעלים ועצומים במאד בשמחה רבה מלמעלה
 31 ובתענוג מפלא, הנה גדל עצם הפלאת מעלת רוממות
 32 הגלויים השמחה והענג בענין הראיה, ואומר "וכל
 33 העם ראים", להיות דעקר ענין התענוג הוא בחוש
 34 הראיה דוקא.

23 וזהו "וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידם ואת
 24 קול השפר ואת ההר עשן", דחשיב כאן ד'
 25 דברים, הנה ג' דברים הראשונים הם בכלל הגלויים
 26 ששלמעלה, אמנם ענין הד', והוא ד'ההר עשן", שזהו
 27 מלמטה למעלה, הוא שנתחדש במתן תורה, להיות
 28 העבודה בהבורים דדברים הגשמיים על-פי דיגי

קונטרס חג השבועות, תש"י

23) וכתיב הראני: ראה לקו"ת שה"ש ד"ה יונתי וביאוריו.
 24) וכן אריתי: להעיר מלקו"ת שה"ש ד"ה באתי לגני
 וביאורו.
 25) כמאמר הזהר רזא: זח"ב רלט, א. זח"ג כו, ב. וראה גם
 כן ד"ה טעמה תש"ט (קונטרס סב) פ"ד. סד"ה פדה בשלום תש"ט
 (קונטרס סז).

20) וכתיב עיני: ראה לקו"ת פ' ראה ד"ה כי תשמע בקול,
 שם שה"ש סד"ה הנך יפה, ד"ה הסבי עיניך. ועוד.
 21) ענין יונתי: ראה בד"ה שהובאו בהערה הקודמת.
 22) אסתכלותא דז"א: ראה תו"א ס"פ ויחי. לקו"ת ביאור
 דואלה מסעי פ"ה. ביאור ואתחנן בתחלתו. שם, שה"ש סד"ה
 לבאר ענין ששים המה מלכות.

יג. להסתכל בכבוד המלך. יד. הסתכלות של זעיר אנפין' במצח של 'אריך אנפין' (הסתכלות של מידות דאצילות במצח של חיצוניות הכתר). טו. שלוש מאות ושבעים אורות (דרגות של תענוגים רוחניים). טז. תענוגים העליונים. יז. ללקט מור (בושם) עם בושם. יח. סודו של הקורבן עולה עד סודו של האין-סוף (שניהם לא מובנים לנו ולכן מכנים אותם בשם סוד).

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

11 הענינים הקשורים לחיים החברתיים, כמו אגודות
 12 וחברות של אנשים ונשים.
 13 עניינו אותי יהודים בני כל הגילים, כמו גם
 14 יהודים בעלי השקפות עולם שונות, ועל ידי המתנה
 15 האלקית, ברוך השם, של מציאת חן והתייחסות טובה
 16 ביותר אלי מכל המפלגות ומכל הגוונים, היתה לי
 17 האפשרות להכיר את אורח חייהם של סוגי היהודים
 18 האמורים.
 19 בהיותי בלתי מפלגתי, כלומר אוהב כל ישראל,
 20 וברצותי להיות לתועלת לכל סוגי היהודים ולעזור

1 לפני עשר שנים, מיי"ב אלול תרפ"ט עד כ' תמוז
 2 תר"צ, הייתי אצלכם במדינה זו.
 3 במשך אותו זמן ביקרתי אחדות מהערים הגדולות
 4 במדינה בעלות אזרחים יהודיים רבים, כמו גם
 5 במספר ערים קטנות יותר אך בעלות תושבים
 6 יהודיים רבים.
 7 בכל עיר, גדולה או קטנה יותר, התעניינתי בכל
 8 הענינים הנוגעים לקהל עדת ישראל בחייהם
 9 הרוחניים, כמו בתי תפלה, מוסדות החינוך והתורה,
 10 טהרת המשפחה, כשרות ושמירת שבת, כמו גם בכל

19 לשקול גדול המצוות לפי שכרן, לומר שמצוה זו
 20 גדולה ומצוה זו קטנה, אלא המצוה הקלה שבקלות
 21 והחמורה שבחמורות שוות.
 22 הביטוי "קלות שבקלות וחמורות שבחמורות"
 23 אינו תואם למה שחז"ל עצמם אומרים שכל המצוות
 24 שוות, שהרי אם כך כיצד ישנן מצוות קלות שבקלות
 25 וחמורות שבחמורות?
 26 אלא, כונת חז"ל בביטוי "קלות שבקלות וחמורות
 27 שבחמורות" היא בקשר לקיום המצוה, ואילו בעצם
 28 המצוות כולן שוות.
 29 מצות תפילין למשל, היא אחת מהמצוות שקל
 30 מאד לקיים אותן, וגם אנשים צעירים העסוקים
 31 מאד, אילו ידעו החומרה שבהנחת תפילין ותוכנה של
 32 מצוה זו, שהיא אחת מהאותות המראות על אהבתו
 33 הגדולה של השי"ת לבני ישראל, ומאידך העבירה
 34 הגדולה של מי שאינו מניח תפילין, היה כל איש צעיר
 35 מוצא לכל הפחות עשרה־חמשה עשר רגעים להנחת
 36 תפילין כל יום.

בסעודת פורים ש"ת, ניו יורק

1 להם בהנוגע לחיזוק הדת ושמירת התורה והמצוות
 2 היה לי קל יותר לראות את האמת, את נקודת
 3 היהדות, את נקודת היהודי המאירה.
 4 עניין אותי כל הנעשה בחיי היהדות האמריקאי,
 5 אף הדברים הקטנים ביותר. שכן, לאמיתו של דבר
 6 אין בפסיכולוגיה ובמדות היהודיות כמו שאין במצוות
 7 - מה שנקרא דבר קטן. שהרי כל דבר באופי
 8 ובהתנהגות היהודיים יש בו משום החשיבות הגדולה
 9 ביותר.
 10 על הפסוק²⁶ "אורח חיים פן תפלו", אומרים
 11 חז"ל²⁷: אמר ר' אבא בר כהנא שלא תהא יושב
 12 ושוקל מצותיה של תורה ורואה איזה מצוה שכרה
 13 מרובה כו' אלא קלות שבקלות וחמורות שבחמורות
 14 שוין.
 15 הפסוק אומר שאת דרכי החיים - כלומר, מצוות
 16 - אל תשקול, שכן הדרכים כל כך קשורות ומעורבות
 17 אחת בשניה שלא יכולים לדעת כלום.
 18 חז"ל מפרשים את הפסוק בענין המצוות, שלא

(27) ראה יל"ש רמז רצח. ירושלמי פאה א, א. דב"ר רפ"ו ועוד.

(26) משלי ה, ו.

אגרות קודש

9 ומתוך הרחבה בגו"ר.
 10 ע"ד השגת הרשיון לנסוע לאמעריקא נהניתי אשר
 11 בטח יגיע מזה תועלת להחזקת תורת אמת יצ"ו אבל צריך
 12 להשתדל ע"ד השגת הרשיון עבור הרמ"ד שי' כי טובים
 13 השנים מן האחד, והשי"ת יעזר להם ובכל אשר יפנו
 14 לטובה יצליחו.
 15 והנני ידידו הדו"ש ומברכו בכוח"ט
 16 יוסף יצחק שי"ס.

1 [תרפ"ז]
 2 ב"ה א' כ"א אלול
 3 כבוד ידידי הרב הנכבד ווי"ח אי"א
 4 מוהרשי"ז שי'
 5 שלום וברכה.
 6 במענה על מכתבו, המקום ינחם אותו בתוך אבלי ציון
 7 וירושלים, ויתן לו השי"ת בתוך כאחב"י שנה טובה
 8 ומתוקה ויגדל ב"ב שי' לתורה חופה ומעשים טובים

אג"ק מוהררי"צ כרך יד

פרק ו משנה ה

אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמד כבוד. יותר מלמודך עשה. ואל תתאוה לשלחנם של מלכים, ששלחנך גדול משלחנם, ובתוך גדול מכתרם. ונאמן הוא בעל מלאכתו, שישלם לך שכר פעלתו:

נקודות משיחות קודש

בלימודך, כפה על עצמך ("עשה") ולמד "בקבלת עול" במידה גדולה יותר מאשר "התענוג" המוגבל שלך.

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1240)

צריך להבין: מדוע יתאוה העוסק בתורה לשולחנם של מלכים, עד שצריך להזהירו מפני זה?

יתירה מזאת: מסדר הדברים במשנה משמע כי גם אם מקיים האדם את ההוראה הקודמת במשנה - "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמד כבוד" - עדיין צריך להזהירו ש"אל תתאוה לשלחנם של מלכים"! מהי פשר תאוה זו שכל-כך צריך להזהיר מפניה?

מאידך גיסא, צריך להבין: מהלשון "ששלחנך גדול משלחנם" אפשר לדייק שעצם התאוה "לשלחנם של מלכים" אינה שלילית כל-כך ורק שאין בה צורך מפני ש"שולחנך גדול משולחנם"!

ביאור הענין:

במשנתנו מדובר על אדם שעמל ויגע בתורה מעל ומעבר לתענוג שיש לו בלימוד מצד עצמו.⁷ לאדם זה הבטיחה התורה⁸ "אם בחוקתי תלכו" - שתהיו עמלים בתורה⁹ - ונתתי גשמיכם בעתם וגו", דהיינו שכל צרכיו הגשמיים מובטחים לו. ומכיון שכל צרכיו בעולם יהיו בידו הרי הוא "בעל הבית" ושליט על כל העולם, בבחינת "מאן מלכי רבנן"¹⁰.

על כך מוסיפה המשנה ואומרת "אל תתאוה לשולחנם של מלכים"; אף שהקב"ה נותן לך "שולחן של מלכים" כשכר על עמלך בתורה - אל לך להתאוות לכך. המשנה אינה אומרת כי אין להתעסק בדברים גשמיים. אדרבה, צריך להתעסק בדברים הגשמיים כדי "לבררם" ולהעלותם לקדושה. ההוראה היא רק לא להתאוות להם ולהתענג מהם¹¹.

על כך נשאלת השאלה - אם הפירוש ב"שולחן מלכים" הוא "עבודת הבירורים", "לברר" ולזכך את הגשמיות ועל-ידי זה מתעלה גם האדם ה"מברר"¹² מדוע אם-כן לא להתאוות "לשלחנם של מלכים"?

על כך התשובה היא - "ששלחנך גדול משלחנם". כלומר, על-אף המעלה הגדולה ב"עבודת הבירורים", אין היא מגיעה לדרגה הרחנית המושגת בכח לימוד התורה. כי על-ידי לימוד התורה, האדם מתאחד עם מלך-מלכי-המלכים הקב"ה. נדרשת אמנם גם "עבודת הבירורים", אך יש לדעת כי תכלית העליה היא זו המושגת על-ידי לימוד תורה - "שולחנך גדול".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1241)

לענין "גדולה" אומרת לנו המשנה "אל תבקש" ואילו לענין "כבוד" - "אל תחמד". משמעות הדברים היא ש"כבוד" - לא רק שאין "לחפש" אלא אסור "לחמוד" אותו כלל. לעומת זה "גדולה", אין "לחפש" אחריה ולבקשה, אך אין מניעה לחמוד אותה, שהרי לא נאמר "אל תחמד גדולה" אלא רק "אל תבקש". והדבר דורש הסבר.

עוד צריך להבין: מהי הוראת המשנה "יותר מלמודך עשה"; אם כוונתה לומר שיש ללמוד תורה יותר מהרגילות¹, היה עליה לכתוב זאת באופן ברור ומפורש - "יותר מלמודך למד"! הביאור בזה:

בלימוד תורה יש מעלה ועדיפות ללימוד החותר אל ההלכה. כי בכדי לברר את סוגיות הש"ס, ולמצות את הדין בשיטות הפוסקים עד לפסיקת הלכה למעשה, דרושה יגיעה והעמקה מיוחדת².

לאור זאת, היה מקום לומר כי לימוד ההלכה ולמעשה כדי להיות מורה הוראה בישראל הוא לימוד נכון ורצוי, שהרי באופן כזה הלימוד הוא בדרגה גבוהה!

משמיענו התנא ואומר: "אל תבקש גדולה לעצמך". בבואך ללמוד תורה אל תעשה זאת לשם "גדולה" - להיות "מורה הוראה". לימוד תורה באמת הוא לימוד "לשמה", לשם התורה עצמה, ולא לשום מטרה אחרת (ואם נקבע לך משמים תפקיד של מורה הוראה בישראל יזמינו לך זאת מלמעלה).

וכך אפוא מתפרשים דברי המשנה: "אל תבקש גדולה לעצמך ואל תחמד כבוד". כבוד - הוא דבר שלילי, שהרי "הקנאה, התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם"³, ולכן אל תחמד אותו אפילו בלבך. "גדולה", לעומת זאת, מותר לרצות. אין כל פסול בשאיפה לגדלות בתורה עד לדרגה שיוכל להורות הלכה, כי על-ידי זה הוא מתעלה בתורה. ובכל זאת "אל תבקש גדולה". אין לרדוף ולחפש אחר גדלות זאת [ואולם לכשיציעו לו משרת מורה הוראה יכול לקבלה]⁴.

מכיון שאסור לחמוד כבוד ואף גדולה אין לבקש - יכול הלומד לחשוש, שמא יהא לימוד התורה שלו נטול כל "חיות" - כי הנפש הבהמית מקבלת "חיות" רק כאשר יש לה כבוד וגדולה - והרי הלימוד צריך להיות ב"חיות" (גם של) הגוף והנפש הבהמית!⁵

על-כך מוסיפה משנתנו ואומרת, "יותר מלמודך עשה" - "עשה" מלשון כפייה⁶, כלומר, אף אם אין לך "חיות" ותענוג

(1) שהרי הפרק קרוי "קנין תורה", ובהתאם לכך, ההוראות בפרק זה מתייחסות ללימוד התורה. (2) ראה המשך יום-טוב של ר"ה תרס"ו, עמ' ת"כ. וראה ירושלמי בכורים, פרק ג, הלכה ג ר' זעירא. (3) לעיל פרק ד, משנה כא. (4) ראה ירושלמי בכורים שם. (5) ראה עירובין נד, א. והלכות תלמוד-תורה לרבנו הזקן, פרק ד, הלכה ט "כל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים", ונתבאר בתניא פרק לו. (6) ראה בית יוסף יורה-דעה סימן רמח ד"ה ומי שאינו. (7) כאמור בביאור הקודם על המאמר "יותר מלמודך עשה", שהכוונה היא שיש לכפות על עצמו לימוד בקבלת עול, יותר מהרגילותו. (8) בחוקתי כו, ג. (9) רש"י שם. (10) ראה גיטין סב, א. (11) ראה תניא תחילת פרק ז. (12) ראה לקוטי-תורה צו יג, ב; אמור לה, ג.

פרשת בלק

כב וַיֵּרָא בְּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֶת פְּלִאֲשֶׁר־עֲשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאַמְרֵי: וַיִּגַּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעַם מְאֹד כִּי רַב־הָיָה וַיִּקָּץ מוֹאָב מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל־זַקְנֵי מְדִיָּן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקְּהָל־אֶת־כָּל־סְבִיבֹתֵינוּ בְּלַחֵךְ הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבְלֶקֶת בֶּן־צִפּוֹר מִלֶּךְ לְמוֹאָב בְּעַת הַהוּא: (ב) וַיִּשְׁלַח מִלְאָכִים אֶל־בְּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פְּתוּרָה אֲשֶׁר עַל־הַנְּהַר אַרְצָן בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְאֵלֹּו לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הַנְּהַר כָּסָף אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב מִמֶּלֶךְ: וְעַתָּה לְכֵה־נָא אֶרְהֶלֶי אֶת־הָעַם הַזֶּה כִּי־עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוּלַי אוּכַל נַפְהִיבֹו וְאֶגְרַשְׁנוּ מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר־תַּבְרָךְ מִבְּרַךְ וְאֲשֶׁר תָּאֵר יוֹאֵר: וַיֵּלְכוּ זַקְנֵי מוֹאָב וּזְקְנֵי מְדִיָּן וַקְּסָמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בְּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו דְּבָרֵי בְּלָק: (ישראל) ח וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם לֵינוּ פֹה הַלַּיְלָה וְהִשְׁבַּתִּי אִתְּכֶם דָּבָר כְּאֲשֶׁר יִדְבַר יְהוָה אֵלָי וַיֵּשְׁבוּ שְׁרֵי־מוֹאָב עִם־בְּלָעַם: ט וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל־בְּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֱנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וַיֹּאמֶר בְּלָעַם אֶל־הָאֱלֹהִים בְּלָק בֶּן־צִפּוֹר מִלֶּךְ מוֹאָב שָׁלַח אֵלָי: י הִנֵּה הָעַם הַיֵּצֵא מִמִּצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ עֲתָה לְכֵה קְבֵה־לִי אֹתוֹ אוּלַי אוּכַל לְהִלָּחֵם בּוֹ וְגַרְשָׁתִּיו: יא וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בְּלָעַם לֹא תִלְךָ עִמָּהֶם לֹא תֵאָר אֶת־הָעַם כִּי בָרוּךְ הוּא:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כח עמ' 275)
 כי עצום הוא ממני (כב, ו)
 כתב הש"ק,ה, שבלק היה חכם גדול וידע שהעוצמה של בני ישראל, מלכות בית דוד ומשיח, תצא ממנו (דוד המלך יצא מרות המואבית). לפי זה יש לבאר מה שפרשה בתורה נקראת "בלק", הפך "ישם ושעים ורקב". שכן, "בלק" מורה על אתהפכא בתכלית העלוי - הפיכת מלך מואב, כך שתצא ממנו מלכות בית דוד ומשיח.

שני י וַיָּקָם בְּלָעַם בְּפִקְר וַיֹּאמֶר אֶל־שְׂרֵי בְּלָק לָבוּ אֶל־אַרְצְכֶם כִּי מֵאֵן יְהוָה לַתִּי לַחֲלֹף עִמָּכֶם: יד וַיִּקְוֹמוּ שְׂרֵי מוֹאָב וַיָּבֹאוּ אֶל־בְּלָק וַיֹּאמְרוּ מֵאֵן בְּלָעַם הֲלָךְ עִמָּנוּ: טו וַיֹּסֶף עוֹד בְּלָק שְׁלַח שְׂרִים שְׂרִים רַבִּים וְנִכְפָּדִים מֵאֵלֶּה: טז וַיָּבֹאוּ אֶל־בְּלָעַם וַיֹּאמְרוּ לֹו פֹה אָמַר בְּלָק בֶּן־צִפּוֹר אֶל־נָא תִמְנַע מִחֲלֹף אֵלָי: יז כִּי־כִפַּד אֶכְבְּדֶךָ מְאֹד וְכָל אֲשֶׁר־תֹּאמַר אֵלָי אֶעֱשֶׂה וּלְכֵה־נָא קְבֵה־לִי אֶת הָעַם הַזֶּה: יח וַיַּעַן בְּלָעַם וַיֹּאמֶר אֶל־עַבְדֵי בְּלָק אִם־יִתְּנֵה־לִי בְּלָק מִלֵּא בֵיתוֹ כֶּסֶף וְזָהָב לֹא אוּכַל לַעֲבֹל אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵי לַעֲשׂוֹת קַמְנָה או גְדוּלָה: יט וְעַתָּה שָׁבוּ נָא בְּזֵה גַם־אַתֶּם הַלַּיְלָה וְאִדְעָה מִה־יִסַּף יְהוָה דְּבַר עַמִּי: כ וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל־בְּלָעַם לַיְלָה וַיֹּאמֶר לֹו אִם־לִקְרֹא לְךָ בָּאוּ הָאֲנָשִׁים קוּם לְךָ אַתָּם וְאֵךְ אֶת־הַדְּבָר אֲשֶׁר־אָדַבְר אֵלֶיךָ אִתּוֹ תַעֲשֶׂה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם כג עמ' 152)
 קום לך אתם (כב, כ)
 תז"ל למדו מכה ש"בדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו, וכן ש"חצפה אפילו כלפי שמיא מהני". ויש לבאר זאת בעבודת ה'. לפעמים עושה אדם חשבון נפש ומגיע למסקנה שהוא רוצה ללכת בדרך של הנפש הפחמית, ויש לחשוש אפוא שיוליכו אותו בדרך זו. והעצה היא, להתעקש ולטעון ב'חצפה' שאיננו מסכים לכה, ועל־דרך "כל מה שיאמר לך בעל הפית עשה, חוץ מצא".

שלישי כא וַיָּקָם בְּלָעַם בְּפִקְר וַיַּחֲבֹשׂ אֶת־אַתְנֹו וַיִּלְךָ עִם־שְׂרֵי מוֹאָב: כב וַיַּחֲרֹאֲף אֱלֹהִים כִּי הוֹלֵךְ הוּא וַיִּתְיַצֵּב מִלְּאֵךְ יְהוָה בְּדֶרֶךְ לְשַׁמֹּן לֹו וְהוּא רַכֵּב עַל־אַתְנֹו וַיִּשְׁנֵי נַעֲרָיו עִמּוֹ: כג וַתֵּרָא הָאֲתוֹן אֶת־מִלְּאֵךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדֶרֶךְ וַחֲרָבוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ וַתַּטּ הָאֲתוֹן מִן־הַדְּרֹךְ וַתִּלְךָ בַּשָּׂדֶה וַיִּךְ בְּלָעַם אֶת־הָאֲתוֹן לְהַטִּיחַ הַדְּרֹךְ: כד וַיַּעֲמֹד מִלְּאֵךְ יְהוָה בְּמִשְׁעוֹל הַפְּרָמִים גָּדַר

עָתָה הֵיכַל אוֹכַל דְּבַר מְאוּמָה הַדְּבָר אֲשֶׁר
יִשְׂיִים אֱלֹהִים בְּפִי אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' רסח)

ויפתח ה' את פי האתון (כב, כח)

וקשה, לאיזו תועלת היתה מופת זה. ויש לומר, דהנה
מבאר בזהר שידיעת בלעם היתה באמצעות האתון, ועל-ידיה
רצה להמשיך קללה על ישראל; והיה כאן גם בתוך גס, שעל
ידי הוכחות עם האתון וקרא התחיל בטול מחשבתו. ובינות
אלם כתב, שבלעם ובאתונו הם זעיר-אנפין וניקבא דקליפא,
”והוא טעם פתיחת פי האתון . . . כדי שיקטרגו זה על זה,
בסוד פזיר לךשעים”.

רביעי ^כ וילך בלעם עם-בלק ויבאו קרית
חצות: ^כ ויזבח בלק פקד ויצאן וישלח לבלעם
ולשרים אשר אתו: ^{כא} ויהי בפקד ויקח בלק
את-בלעם ויעלהו במות בעל וירא משם
קצה העם: ^{כג} ויאמר בלעם אל-בלק
בנה-לי בזה שבעה מזבחת והכן לי בזה
שבעה פרים ושבעה אילים: ^{כד} ויעש בלק
כאשר דבר בלעם ויעל בלק ובלעם פר ואיל
במזבח: ^{כה} ויאמר בלעם לבלק התיצב על-
עלתך ואלכה אולי יקרה יהוה לקראתי ודבר
מה-יראני והגדתי לך וילך שפוי: ^{כו} ויקר
אלהים אל-בלעם ויאמר אליו את-שבעת
המזבחת ערכתי ואעל פר ואיל במזבח:
^{כז} וישם יהוה דבר בפיו בלעם ויאמר שוב
אל-בלק וכה תדבר: ^{כח} וישב אליו והנה נצב
על-עלתו הוא וכל-שרי מואב: ^{כט} וישא משלו
ויאמר מן-ארם ינחני בלק מלך-מואב מהררי-
קדם לכה ארה-לי יעקב ולכה זעמה ישראל:
^ל מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא זעם
יהוה: ^{לא} כִּי-מראש צרים אראנו ומגבעות
אשורנו הן-עם לכדד ישפן ובגוים לא יתחשב:
^{לב} מי מנה עפר יעקב ומספר את-רבע ישראל
תמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו:

מִזֶּה וְגַדְר מִזֶּה: ^כ וַתֵּרָא הָאֶתּוֹן אֶת־מִלְאָךְ
יְהוָה וַתִּלְחַץ אֶל־הַקִּיר וַתִּלְחַץ אֶת־רִגְל בִּלְעָם
אֶל־הַקִּיר וַיִּסַּף לְהַכְתִּיהָ: ^{כא} וַיִּוֹסֵף מִלְאָךְ־יְהוָה
עָבוֹר וַיַּעֲמֹד בְּמָקוֹם צָר אֲשֶׁר אִין־דָּרָךְ לְנַטוֹת
יָמִין וּשְׂמֹאוֹל: ^{כב} וַתֵּרָא הָאֶתּוֹן אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה
וַתִּרְבֵּץ תַּחַת בִּלְעָם וַיַּחֲרֵאֲךָ בִּלְעָם וַיִּךְ
אֶת־הָאֶתּוֹן בַּמַּקֵּל: ^{כג} וַיִּפְתַּח יְהוָה אֶת־פִּי
הָאֶתּוֹן וַתֹּאמֶר לְבִלְעָם מַה־עֲשִׂיתִי לָךְ כִּי
הִכִּיתָנִי זֶה שְׁלֹשׁ רִגְלִים: ^{כד} וַיֹּאמֶר בִּלְעָם
לְאֶתּוֹן כִּי הִתְעַלְלַת כִּי לוֹ יִשְׁחָרֵב בְּיָדֵי כִּי
עָתָה תִּרְנְתִיךְ: ^{כה} וַתֹּאמֶר הָאֶתּוֹן אֶל־בִּלְעָם
הֲלוֹא אָנֹכִי אֲתִנֶּךָ אֲשֶׁר־רָכַבְתָּ עָלַי מֵעוֹדֶךָ
עַד־הַיּוֹם הַזֶּה הֲהִסְפֵּן הִסְפַּנְתִּי לַעֲשׂוֹת לָךְ
כֹּה וַיֹּאמֶר לֹא: ^{כו} וַיִּגַּל יְהוָה אֶת־עֵינָיו בִּלְעָם
וַיֵּרָא אֶת־מִלְאָךְ יְהוָה נֹצֵב בְּדָרָךְ וַחֲרָבוֹ
שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחוּ לְאִפָּיו: ^{כז} וַיֹּאמֶר
אֵלָיו מִלְאָךְ יְהוָה עַל־מָה הִפִּית אֶת־אֲתִנֶּךָ זֶה
שְׁלֹשׁ רִגְלִים הִנֵּה אָנֹכִי יֹצֵאתִי לְשָׂמֹן כִּי־יִרְט
הַדָּרָךְ לְנִגְדֵי: ^{כח} וַתֵּרָאֵנִי הָאֶתּוֹן וַתֵּט לְפָנָי זֶה
שְׁלֹשׁ רִגְלִים אוֹלִי נִטְתָּה מִפְּנֵי כִּי עָתָה
גַּם־אֲתִכָּה תִּרְנְתִי וְאוֹתָהּ הִחַיִּיתִי: ^{כט} וַיֹּאמֶר
בִּלְעָם אֶל־מִלְאָךְ יְהוָה חֲטָאתִי כִּי לֹא יָדַעְתִּי
כִּי אַתָּה נֹצֵב לְקִרְאתִי בְּדָרָךְ וְעָתָה אִם־רַע
בְּעֵינֶיךָ אֲשׁוּבָה לִּי: ^ל וַיֹּאמֶר מִלְאָךְ יְהוָה
אֶל־בִּלְעָם לָךְ עַם־הָאֲנָשִׁים וְאִפְסִם אֶת־הַדְּבָר
אֲשֶׁר־אֲדַבֵּר אֵלֶיךָ אֹתוֹ תִּדְבֹר וַיִּלְךְ בִּלְעָם
עַם־שָׂרֵי בָלָק: ^{לא} וַיִּשְׁמַע בָּלָק כִּי כָּא בִלְעָם
וַיֵּצֵא לְקִרְאתוֹ אֶל־עִיר מוֹאָב אֲשֶׁר עַל־גְּבוּל
אֲרָזָן אֲשֶׁר בַּקְּצָה הַגְּבוּל: ^{לב} וַיֹּאמֶר בָּלָק
אֶל־בִּלְעָם הֲלֹא שְׁלַח שְׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ לְקִרְא־לָךְ
לְמָה לֹא־הִלַּכְתָּ אֵלַי הֲאִמַּנְתָּם לֹא אוֹכַל בְּבָרְךָ:
^{לג} וַיֹּאמֶר בִּלְעָם אֶל־בָּלָק הִנֵּה־כְּבֹאתִי אֵלֶיךָ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 128)

הן עם פלביא קיום (כג, כד)

"כשהן עומדין משינתם שחרית הן מתגברים... לחטף את המצות" (רש"י). יש לומר בדרך הצחות, שהוא על-דרך מאמר רז"ל "חטף ואכל חטף ואשתי". ולהעיר, ש"חטף" באידיש הוא 'כאפן', ששיף גם ל"עומדים משינתם", 'אויפגעכאפט'.

ששי ב ויאמר בלק אל-בלעם לכה-נא אקחך אל-מקום אחר אולי יישר בעיני האלהים וקבתו לי משם: כה ויקח בלק את-בלעם ראש הפעור הנשקף על-פני הישימון: ט ויאמר בלעם אל-בלק בנה-לי בזה שבעה מזבחת והכן לי בזה שבעה פרים ושבעה אילים: י ויעש בלק באשר אמר בלעם ויעל פר ואיל במזבח: כד * וירא בלעם כי טוב בעיני יהוה לברך את-ישראל ולא-חלף בפעם-בפעם לקראת נחשים וישת אל-המדבר פניו: יג וישא בלעם את-עיניו וירא את-ישראל שכן לשבטיו ותהי עליו רוח אלהים: יד וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם הגבר שתם העין: טו נאם שמע אמרי-אל אשר מחזה שדי יהוה נפל וגלוי עינים: טז מה-טבו אהלך יעקב משפנתך ישראל: יז פנחלים נפיו פגנת עלי נהר באהלים נטע יהוה פארזים עלי-מים: יח זלמים מדליו וזרעו במים רבים וירם מאנג מלפו ותנשא מלכתו: יט אל מוציאו ממצרים פתועת ראם לו יאכל גוים צריו ועצמתיהם יגרם וחציו ימחץ: כ פרע שכב פארי וכלביא מי יקימונו מברכיך ברוד וארריך ארורי: כא ויחר-אף בלק אל-בלעם ויספק את-פפיו ויאמר בלק אל-בלעם לקב איבי קראתיך והנה ברכת ברך זה שלש פעמים: כב ועתה ברח-לך אל-מקומך אמרתי פבד אכבדך והנה מנעך יהוה מכבוד: כג ויאמר בלעם אל-בלק הלא גם אל-מלאכך אשר-

א ויאמר בלק אל-בלעם מה עשית לי לקב איבי לקחתיך והנה ברכת ברך: ב ויען ויאמר הלא את אשר ישום יהוה בפני אתו אשמר לדבר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"א ב עמ' 686)

לקב אויבי לקחתיך, והנה ברכת ברך (כג, יא)

היינו בחינת אתהפכא, 'וינהפך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה', וכפי שכתב רש"י להלן: "מברכותיו של אותו רשע אנו למדים מה היה בלבו לקללם". ויש לומר, שמשמע זה נזכר מלך המשיח בפרשתנו דוקא (כד, יט), שכן עם ביאת המשיח תהפך הגלות לגאולה - כל הצומות והפכו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

חמישי ג ויאמר אליו בלק לך-נא אתי אל-מקום אחר אשר תראנו משם אפם קצהו תראה וכלו לא תראה וקבנו-לי משם: ד ויקחהו שדה צפים אל-ראש הפסגה ויבן שבעה מזבחת ויעל פר ואיל במזבח: ט ויאמר אל-בלק התיצב פה על-עלתך ואנכי אקרה פה: טו ויקר יהוה אל-בלעם וישם דבר בפיו ויאמר שוב אל-בלק וכה תדבר: יז ויבא אליו והגו נצב על-עלתו ושרי מוצב אתו ויאמר לו בלק מה-דבר יהוה: יח וישא משלו ויאמר קום בלק ושמע האזינה עדי בנו צפר: יט לא איש אל ויכזב ובן-אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה ודבר ולא יקימנה: כ הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה: כא לא-הביט און ביעקב ולא-ראה עמל בישראל יהוה אלהיו עמו ותרועת מלך בו: כב אל מוציאם ממצרים פתועת ראם לו: כג פי לא-נחש ביעקב ולא-קסם בישראל פעת יאמר ליעקב ולישראל מה-פעל אל: כד הן-עם פלביא יקום וכארי יתנשא לא ישפב עד-יאכל טרף ודם-חללים ישתה: כה ויאמר בלק אל-בלעם גם-קב לא תקבנו גם-ברך לא תברכנו: כו ויען בלעם ויאמר אל-בלק הלא דברתי אליך לאמר פל אשר-ידבר יהוה אתו אעשה:

וַיֵּשֶׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִיִּשְׂרָאֵל: ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־שֹׁפְטֵי יִשְׂרָאֵל הֲרִגוּ אִישׁ אֶנְשָׁיו הַנּוֹצְמִים
 לְבַעַל פְּעֹר: וְהִנֵּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא
 וַיִּקְרַב אֶל־אָחִיו אֶת־הַמְדַּנִּית לְעֵינֵי מֹשֶׁה
 וּלְעֵינֵי כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה כְּכֹס פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד: וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן
 הַכֹּהֵן וַיִּקָּם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ:
 ה וַיָּבֹא אַחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקִּפָּה וַיִּדְקַר
 אֶת־שִׁנָּיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־
 קַבְתָּהּ וְתַעֲצֵל הַמְגֹפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַיְהִיו
 הַמֵּתִים בַּמְגֹפָה אַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים אֲלֹף: פּפּ

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
 ברעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה
 ויקרב משיחה. אמן בחיובן וביומיוכו ובחיי דכל בית
 ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה
 רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך
 לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאך,
 ויתרום, ויתנשא, ויתתדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה
 דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברבתיא
 ושירתיא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו

אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 319)

וירא פינחס בן אלעזר (כה, ז)
 פנחס סבן לא רק את גופו (פי שבת שמעון רצו להרגו)
 אלא גם את נפשו (פי פעל "שלא ברצון חכמים"), ובלבד
 שתוסר חמת ה' מישראל. ויש להעיר מן המספר על אדמו"ר
 הזקן, שפעם פרצה שרפה בביתו ונשרף 'ביכל' חסידות
 אחד. אחר השרפה שאל הרבי אם מישהו עזן בכיכל זה.
 השיב לו בנו, אדמו"ר האמצעי: הרי פתכת עליו תרם בזה
 וכבא! ענה הרבי: איפה מסירת־נפש על חסידות . . ?

ק"ד פסוקים, מנ"ח סימן.

מפטיר וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן־אֱלֶעָזָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן

שְׁלַחַת אֵלַי דִּבַּרְתִּי לֵאמֹר: י אִם־יִתְּנֵנִי בְּלֶקֶת
 מֵלֹא בֵיתוֹ כִּסֶּף וְזָהָב לֹא אוֹכַל לְעַבֵּר אֶת־פִּי
 יְהוָה לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה מִלְּפִי אֲשֶׁר־יִדְבַר
 יְהוָה אֹתוֹ אֲדַבֵּר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 337)

פרע שכב פארי וקלביא (כד, ט)

גם כשפגני ישראל נמצאים בגלות ("פרע שכב"), ויש
 לאמות העולם שליטה עליהם, אין זאת אלא בעניני הגוף,
 אבל בכל הקשור לקיום המצות אין אף אחד שהוא "בעל
 הבית" על יהודי, כשם שעל ארי ולביא אין לשום אדם
 שליטה (כנפסק בשולחן ערוך חושן משפט).

שביעי ד ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך אשר
 יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים:
 ט וישא משלו ויאמר נאם בלעם בנו בער ונאם
 הגבר שתם העין: ט נאם שמע אמריאל וידע
 דעת עליון מחזה שדי יחזה נפל וגלוי עינים:
 י אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב דרך בוכב
 מיעקב וקם שבט מישראל ומחין פאתי מואב
 וקרקר כל־בני־שת: יי והיה אדום ירשה והיה
 ירשה שעיר איביו וישאל ישראל עשה חיל: יג וירד
 מיעקב והאיביד שריד מעיר: יד וירא את־עמלק
 וישא משלו ויאמר ראשית גוים עמלק ואחריתו
 עדי אבד: טו וירא את־הקיני וישא משלו ויאמר
 איתן מושבך ושים בסלע קנוד: טז כי אם־יהיה
 לבער קין עד־מה אשור תשבך: טז וישא משלו
 ויאמר אוי מי יהיה משמו אל: טז וצים מיד
 פתים וענו אשור וענור־עבר וגם־הוא עדי אבד:
 טז ויקם בלעם וילך וישב למקמו וגם־בלק הלך
 לדרך: פ כה א וישב ישראל בשמים ויחל
 העם לזנות אל־בנות מואב: ז ותקראן לעם
 לזבחי אלהיהן ויאכל העם וישתחוו לאלהיהן:
 ג ויצמד ישראל לבעל פעור ויחר־אף יהוה
 בישראל: ד ויאמר יהוה אל־משה קח את־פל־
 ראשי העם והקע אותם ליהוה נגד השמש

<p>וְלִכְּמִן מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רִמּוֹחַ בְּיָדוֹ: ה' וַיִּבְא אָחֵר אִישׁ־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֶּהֶל וַיְדַקֵּר אֶת־ שְׁנֵיהֶם אֶת אִישׁ יִשְׂרָאֵל וְאֶת־הָאִשָּׁה אֶל־</p>	<p>קָבְתָהּ וְתַעֲצֹר הַמִּגְוָפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ט וַיְהִי הַמַּתִּים בַּמִּגְוָפָה אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֲלֹף: פפפ</p>
---	--

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עַיִן־חַיִּים הִיא לַמְחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיחַ מֵאִשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְרִכֵּי־נַעַם, וְכַל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְלֵהָ עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יי חֲפֵץ לַמַּעַן צְדָקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(ו) שְׂאֵרִית יַעֲקֹב, אוֹתָם שִׁישְׂאוּרוֹ אַחֲרֵי שִׁיבְרָפוּ. בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים, כְּתוּדַת הַעַמִּים הַרְבִּים שִׁישְׂאָפוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם עִם גּוֹג וּמְגוֹג, וַיְהִי בִּינֵיהֶם יְהוּדִים. כְּטַל מֵאֵת ה', כִּמּוֹ הַטַּל שֶׁבָא מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם וְאִין אֶחָד שִׁקְוָה לְאִישׁ שִׁבְיָאָנוּ לוֹ, אֵלֶּא לֵה' יִקְוָה כִּי הוּא הַמְבִיא לְאַרְצָנוּ טַל וּמָטָר. כְּרַבִּיבִים, כְּטַפּוֹת הַמָּטָר. וַיְחַל, לְשׁוֹן תּוֹחֵלֶת וְתַקְוָה. (ו) כְּאֵרִיָּה כְּבַהֲמוֹת יַעֲר, כְּדִ וְהָיָה מִלְכָם שׁוֹלֵט כְּכַפִּיר, הוּא אֲרִיָּה צְעִיר. (ט) וְהַכְרַתִּי סוּסֵיךָ מִמֶּנֶךָ, הִיא עֲנִית מִצְרַיִם שֶׁאֵתָם נִשְׁעָנִים עֲלֵיהֶם שִׁבְאוּ לְעֹזְרָתְכֶם

עטרת מרים

וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים שִׁישְׂאָפוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם עִם גּוֹג וּמְגוֹג, וַיְהִי יִשְׂרָאֵל בֵּינֵיהֶם כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיבִים עֲלֵי־עֵשֶׂב שֶׁאֵינוּ בָא לְעוֹלָם עַל יְדֵי אָדָם, כְּדִ וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְוָה יִשְׂרָאֵל לְאִישׁ לְעוֹרָה וְלֹא יִחַל לְכַנֵּי אָדָם כִּי אִם בַּח': ז לָבֵן וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים בֵּין הַיָּמִים פְּאֵרִיָּה כְּבַהֲמוֹת בֵּין מֵת תֵּלַעַר כְּכַפִּיר בְּעַד־רֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עֵבֶר שֶׁם וְרַמְסֵם וְטָרַף וְאִין מִצְרַיִם כִּי תִהְיֶה וְהָיָה כְּחֵל גּוֹג וּמְגוֹג וְאִין מִי נִשְׁעָרֵם נְגָדָם: ח בַּתּוֹחֵלֶת תִּרְבֶּם יְדֵךְ עַל־צְרִיךְ לְהַתְּפִיר עֲלֵיהֶם וְכַל־ אִיבִיד יִכְרַתוּ: ט אֶבֶל וְהָיָה

הפטרה לפרשת בלק לקריאה בציבור

ולשמו"ת בתרי עשר במזכה פרק ה

ה וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים כְּטַל מֵאֵת יְהוָה כְּרַבִּיבִים עֲלֵי־ עֵשֶׂב אֲשֶׁר לֹא־יִקְוָה לְאִישׁ וְלֹא יִחַל לְכַנֵּי אָדָם: ז וְהָיָה שְׂאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקִרְבַּ עַמִּים רַבִּים פְּאֵרִיָּה כְּבַהֲמוֹת יַעֲר כְּכַפִּיר בְּעַד־רֵי־צֹאן אֲשֶׁר אִם־עֵבֶר וְרַמְסֵם וְטָרַף וְאִין מִצְרַיִם: ח תִּרְבֶּם יְדֵךְ עַל־צְרִיךְ וְכַל־אִיבִיד יִכְרַתוּ: ט וְהָיָה

שי למורא

בסוסים ומרפכות. י) והכרתי ערי ארצך וגו', "ערים" הן הבצורות בחומה סביב. ואמר שאז לא יהיה צורך בערים בצורות ובמבצרים, כי לא יבואו עוד למלחמה עליהם. פרוש אחר, שכירת את הערים והמבצרים של הגוים שבארץ ישראל. יא) מידך, מרשותך, כמו "וישקח את כל ארצו מידו" (במדבר כא,כו).

ומעוננים, מיני פשוף, מושף, מושבי עונות ושעות (ראה פרוש רש"י ויקרא יב,כו). יג) והשמדתי עריך, והשמדתי את שונאיך. כמו "יהי ערך" (שמואלא כח,טו). יד) אשר לא שמעו, אשר מעולם לא שמעו נקמה מפלגת פואת. א) את ההרים, אל ההרים. כלומר, הרים קול להתנופח בפרסום רב. פרוש אחר, "ההרים" הם האבות אברהם יצחק ויעקב. ו"הגבעות" הם האמהות שרה ורקה רחל ולאה. ב) שמעו הרים וגו', כך תאמר להם "שמעו וגו'". והאתנים, והתוקים. מסדי ארץ, שהם יסודות העולם. ג) הלאאתך, הבאתי עליך וגיעה להכביר על. ענה בי, העד בי, לומר הנה בזה הונעתני. ד) ומרים, שהתנבאה לנשים ולמדה אותן דיגי התורה. ה) מן השמים עד הגלגל, זכרו את הטובה שעשה לכם, שארעל פי שהמאתם בשמים כבעל פעור, וכפר לכם בזה שהמית מקצת החוטאים בפגפה, והעבירכם את תירדן בפיגשה והביאכם עד הגלגל שהוא בתחלת ארץ ישראל ממערב לירדן. צדקות ה', שעושה עמכם לפני משורת תדיו. ו) במה אקדם ה', ובמה אתרצה לבוא לפני ה'. (מכאן הוא כמו מאמר מספר, מה שאמרו ישראל אז אתרי שנכשלו בשמים כבעל פעור). אפף לאלהי מרום, אהיה כפוף ונכנע לאלהי מרום. האקדמנו בעולות, וכי צריך הוא

עטרת מרים

ביום ההוא אחר מלחמת גוג ויגוג נאם יהוה לא יצטרכו עוד למלחמה כלל והכרתי סוסיד מקרפך והאבדתי מרפכתיך המוקנים לעת מלחמה, כי כבר אין צורך בהם: י) והכרתי ערי ארצך המוקפות חומה והרסתי כל מבצריך כי לא תצטרך עוד לערי מבצר: יא) בראותך השגתי

כך והכרתי כשפים מידך כי לא תעסק עוד בכשפים לדעת העתידות ומעוננים אלה המספכלים בעננים לדעת העתידות לא יהיו לך: יב) והכרתי פסיליך מעז ואבן ומבצותיך מקרפך כי אין חסדי שאין אלוה מפלערי ולא תשתחווה עוד למעשה ידך לפסילים: יג) ונתשתי אעקר אשיריך מקרפך והשמדתי עריך שעבדו כם עבודה זרה: יד) ועשיתי כפוף בגלוי ובחמה כלב נקם את הגוים אשר עוד לא שמעו נקמה מפלגת פואת: א) אומר הנביא לישראל, שמעו נא את אשר יהוה אמר קום ריב התנופח עם ישראל, שישמעו את ההרים האבות שהם אברהם יצחק ויעקב והשמענה הגבעות האמהות שרה ורקה רחל ולאה קולך מה שגמלו בנייהם לאל ותפרך שמו: ב) שמעו האזינו הרים את ריב יהוה והאתנים תדרים המסופים מסדי ארץ שהיו תסוד לארץ כמעשה בראשית כי ריב ליהוה עם עמיו על שהמאו כנגדו ועם ישראל יתנופח להראות שהוא צדיק בריבו: ג) עמיו מן לפך לחסיד מה מאד רוב טוב עשיתי לך ומה תדבר אשר הלאאתך ונתתי בו להכביר העול ענה בי העד בי: ד) עשיתי לך טובות כי העלתיך מארץ מצרים שהיית שם כעבודה קשה ומבית עבדים פדיתך לפני ה' ונאשלת לפניך את משה אהרן ומרים שהייתם נזונים בכותם, והיו מורים אהכם תדרך הטובה: ה) עמיו זכרנא החסר שעשה השם

ביום ההוא נאם יהוה והכרתי סוסיד מקרפך והאבדתי מרפכתיך: י) והכרתי ערי ארצך והרסתי כל מבצריך: יא) והכרתי כשפים מידך ומעוננים לא יהיו לך: יב) והכרתי פסיליך ומבצותיך מקרפך ולא תשתחווה עוד למעשה ידך: יג) ונתשתי אשיריך מקרפך והשמדתי עריך: יד) ועשיתי כפוף ובחמה נקם את הגוים אשר לא שמעו: ו) א שמעו נא את אשר יהוה אמר קום ריב את ההרים ותשמענה הגבעות קולך: ב) שמעו הרים את ריב יהוה והאתנים מסדי ארץ כי ריב ליהוה עם עמיו ועם ישראל יתופח: ג) עמיו מה עשיתי לך ומה הלאאתך ענה בי: ד) כי העלתיך מארץ מצרים ומבית עבדים פדיתך ונאשלת לפניך את משה אהרן ומרים: ה) עמיו זכרנא מה יעני בלך מלך מואב ומה ענה אתו בלעם בן בעור מן השמים עד הגלגל למען דעת צדקות יהוה: ו) במה אקדם יהוה אפף לאלהי מרום

עם ישראל מה יעני בלעם אל בלך מלך מואב להשמד הכל ומה ענה אתו בלעם בן בעור מה אעוים לא ועם ה' על ישראל מן השמים שהמאתם לי שם ולא מנעתי טובתי ועזרתי מכם עד באכם עד הגלגל ושם עברתם את תירדן בפיגשה וכבשתי לפניכם את הארץ, הכל זכור למען דעת צדקות יהוה שעשה עמך: ו) אומר הנביא בשם ישראל

שי למורא

עטרת מרים

לחקרובות. (ז) ברכבות נחלי שמן, ברבוי שמן למנחות, כמו נחלים. האתן בכורי פשעי, האם בשביל לכפר על פשעי, שהוא חטא במזיד, היה ראוי שאתן לקרבן את בני הכבוד. פרי בטני חטאת נפשי, האם בשביל לכפר על חטאת נפשי, שהוא חטא בשוגג, היה ראוי שאתן לקרבן את פרי בטני שהם הבנים

בעגלים בני שנה שאביא אליו שהם חזתר טובים ונבחרים: ז הירצה וכו ירצה יהוה באלפי אילים לקרבנות, ברכבות נחלי שמן לצאת על המנחות, או האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי: ח הקדוש ברוך הוא הגיד לך אדם מה טוב בעיני ומה יהוה דורש ממך אין הפני בעולות כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת בדרךי בהם ללב עם אלהיך:

האקדמנו בעולות בעגלים בני שנה:

ו הירצה יהוה באלפי אילים ברכבות

נחלי שמן האתן בכורי פשעי פרי בטני חטאת נפשי: ח הגיד

לך אדם מה טוב ומה יהוה דורש ממך כי אם עשות משפט

ואהבת חסד והצנע לכת עם אלהיך:

למקום. כי אם עשות משפט ואהבת חסד, שלא תעשה עול בעמיתך, ולא תצערנו בדבור או בהזק ממון, רק תעשה חסד עמו בכל יכלתך. והצנע לכת עם אלהיך, והצנע לכתך עם ה' לבדו, תלך בדרךיו בתם ללב. ובמאמר ר"ל "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" (אבות ב"ב), וכלשון הכתוב "בכל דרכיך דעהו" (משלי ג).

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,

האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק:

נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא ישוב

ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה

בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,

במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד

אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד:

ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הוה, שנתת לנו יי

אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו

מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך

אתה יי, מקדש השבת:

סוף זמן קידוש לבנה לכתחילה:
יום רביעי י"ד תמוז, בערב

לוח זמנים לשבוע פרשת בלק בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

שבת יציאת	שבת כניסת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
20:31	19:29	20:19	20:19	19:49	19:49	10:24	10:22	9:11	9:09	8:30	8:28	5:41	5:39	באר שבע (ק)
20:35	19:25	20:22	20:23	19:55	19:55	10:22	10:20	9:08	9:07	8:26	8:24	5:37	5:34	חיפה (ק)
20:31	19:14	20:18	20:19	19:54	19:54	10:22	10:20	9:09	9:07	8:28	8:26	5:38	5:36	ירושלים (ק)
20:33	19:32	20:21	20:21	19:52	19:52	10:23	10:22	9:10	9:09	8:29	8:27	5:39	5:37	תל אביב (ק)
22:01	20:40	21:42	21:43	20:58	20:59	10:19	10:17	8:57	8:55	7:44	7:40	5:00	4:56	אוסטריה, וינה (ק)
17:56	16:55	17:44	17:41	17:14	17:11	10:48	10:48	9:58	9:58	9:19	9:18	7:36	7:37	אוסטריה, מלבורן (ח)
21:52	20:35	21:34	21:36	20:53	20:54	10:24	10:22	9:04	9:01	7:58	7:55	5:10	5:06	אוקראינה, אודסה (ק)
21:34	20:13	21:15	21:16	20:31	20:32	9:54	9:52	8:32	8:30	7:20	7:16	4:35	4:31	אוקראינה, דונייצק (ק)
21:48	20:27	21:28	21:30	20:44	20:46	10:04	10:02	8:42	8:40	7:28	7:23	4:44	4:40	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)
22:27	21:01	22:06	22:08	21:18	21:20	10:27	10:25	9:03	9:01	7:34	7:26	5:01	4:57	אוקראינה, ז'יטומיר (ק)
22:21	20:54	22:00	22:02	21:12	21:13	10:19	10:17	8:55	8:53	7:24	7:14	4:52	4:49	אוקראינה, קייב (ק)
22:12	21:00	21:55	21:56	21:18	21:19	10:52	10:50	9:32	9:30	8:30	8:27	5:40	5:37	איטליה, מילאנו (ק)
18:55	18:04	18:46	18:45	18:22	18:21	10:17	10:16	9:15	9:14	8:44	8:42	6:15	6:14	אקוואדור, קיטו (ח)
18:36	17:38	18:25	18:22	17:56	17:54	11:19	11:18	10:28	10:27	9:50	9:49	8:01	8:01	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
19:14	18:10	19:01	18:59	18:28	18:25	12:17	12:16	11:28	11:28	10:46	10:46	9:11	9:12	ארגנטינה, ברילובה (ח)
21:25	20:19	21:11	21:12	20:37	20:37	10:42	10:40	9:26	9:24	8:37	8:34	5:45	5:42	ארה"ב, בולטימור (ק)
21:20	20:12	21:05	21:06	20:30	20:31	10:30	10:28	9:13	9:11	8:22	8:19	5:30	5:27	ארה"ב, ברוקלין (ק)
21:21	20:13	21:06	21:07	20:31	20:32	10:30	10:29	9:13	9:11	8:22	8:19	5:30	5:27	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
22:04	20:54	21:49	21:50	21:12	21:13	11:05	11:03	9:47	9:45	8:52	8:49	6:01	5:58	ארה"ב, דטרויט (ק)
21:07	20:09	20:55	20:55	20:27	20:27	11:06	11:04	9:54	9:52	9:14	9:12	6:25	6:23	ארה"ב, האוסטון (ק)
20:50	19:49	20:37	20:38	20:07	20:07	10:33	10:31	9:19	9:17	8:36	8:34	5:46	5:44	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:55	19:59	20:44	20:44	20:17	20:16	11:08	11:07	9:58	9:56	9:20	9:19	6:34	6:32	ארה"ב, מיאמי (ק)
21:19	20:10	21:04	21:05	20:28	20:29	10:25	10:23	9:08	9:06	8:15	8:13	5:24	5:21	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
21:20	20:11	21:05	21:06	20:29	20:30	10:23	10:22	9:06	9:04	8:12	8:10	5:21	5:18	ארה"ב, שיקגו (ק)
18:47	17:54	18:37	18:35	18:12	18:10	10:45	10:44	9:47	9:47	9:15	9:14	7:02	7:01	בוליביה, לה-פס (ח)
23:12	21:43	22:50	22:52	22:00	22:02	11:02	11:00	9:38	9:35	7:47	7:46	5:33	5:29	בלגיה, אנטוורפן (ק)
23:09	21:41	22:47	22:50	21:58	22:00	11:03	11:01	9:39	9:36	8:00	7:46	5:35	5:31	בלגיה, בריסל (ק)
18:09	17:19	17:59	17:57	17:37	17:35	10:24	10:23	9:28	9:28	8:55	8:54	6:49	6:49	ברזיל, סאן פאולו (ח)
17:58	17:04	17:48	17:46	17:22	17:20	10:11	10:11	9:16	9:15	8:42	8:41	6:36	6:36	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
22:33	21:07	22:10	22:12	21:22	21:24	10:19	10:17	8:55	8:52	7:05	7:04	4:49	4:45	בריטניה, לונדון (ק)
23:01	21:25	22:35	22:38	21:40	21:42	10:24	10:22	8:58	8:55	7:13	7:12	4:47	4:42	בריטניה, מנצ'סטר (ק)
22:48	21:16	22:24	22:27	21:33	21:35	10:24	10:22	8:58	8:56	7:11	7:10	4:50	4:46	גרמניה, ברלין (ק)
22:46	21:20	22:25	22:27	21:38	21:39	10:47	10:45	9:24	9:21	7:56	7:49	5:22	5:18	גרמניה, פרנקפורט (ק)
18:05	17:16	17:55	17:53	17:35	17:33	10:26	10:25	9:32	9:31	8:57	8:56	6:56	6:55	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:56	19:02	19:46	19:46	19:20	19:20	10:30	10:29	9:22	9:21	8:48	8:46	6:05	6:03	הודו, מומבאי (ח)
19:51	18:57	19:41	19:41	19:15	19:15	10:27	10:25	9:19	9:17	8:44	8:43	6:02	6:01	הודו, פונה (ח)
21:45	20:26	21:26	21:28	20:44	20:45	10:09	10:07	8:48	8:46	7:38	7:34	4:52	4:49	הונגריה, בודפשט (ק)
21:26	20:18	21:12	21:13	20:36	20:37	10:34	10:32	9:17	9:15	8:25	8:22	5:33	5:30	טורקיה, איסטנבול (ק)
21:38	20:33	21:25	21:25	20:51	20:52	11:02	11:00	9:46	9:45	8:59	8:57	6:07	6:05	יוון, אתונה (ק)
22:03	20:45	21:45	21:46	21:03	21:04	10:31	10:29	9:10	9:08	8:02	7:59	5:15	5:12	מולדובה, קישינב (ק)

לוח זמנים לשבוע פרשת בלק בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:02	6:00	8:45	8:43	9:19	9:18	10:27	10:26	19:18	19:18	19:44	19:44	19:00	19:55
ניו-זילנד, קרייטצ'רין (ח)	8:10	8:11	9:34	9:34	10:20	10:20	11:06	11:05	16:57	16:54	17:34	17:31	16:39	17:47
נפאל, קטמנדו (ח)	5:12	5:10	7:58	8:00	8:37	8:38	9:49	9:48	19:03	19:03	19:32	19:32	18:45	19:43
סינגפור, סינגפור (ח)	7:03	7:02	9:32	9:33	10:03	10:04	11:07	11:06	19:15	19:14	19:39	19:38	18:57	19:48
פולין, ורשא (ק)	4:21	4:17	6:39	6:40	8:26	8:28	9:52	9:52	20:59	21:01	21:51	21:54	20:42	22:15
פרו, לימה (ח)	6:30	6:29	8:47	8:48	9:18	9:19	10:17	10:18	17:56	17:54	18:20	18:19	17:38	18:30
צרפת, ליאון (ק)	5:56	5:53	8:42	8:46	9:46	9:49	11:07	11:09	21:33	21:35	22:14	22:15	21:16	22:31
צרפת, פריז (ק)	5:53	5:49	8:30	8:35	9:49	9:52	11:12	11:14	22:00	21:59	22:42	22:44	21:41	23:01
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:49	5:48	8:20	8:22	9:52	9:53	10:56	10:57	18:13	18:12	18:37	18:36	17:54	18:46
קנדה, טורונטו (ק)	5:41	5:38	8:29	8:32	9:27	9:30	10:47	10:48	21:05	21:06	21:40	21:42	20:48	21:56
קנדה, מונטריאול (ק)	5:11	5:08	7:57	8:01	9:01	9:03	10:21	10:23	20:47	20:48	21:26	21:28	20:30	21:43
קפריסין, לרנקה (ק)	5:37	5:34	8:25	8:27	9:09	9:11	10:24	10:25	20:03	20:03	20:34	20:35	19:45	20:47
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:25	4:21	6:59	7:01	8:38	8:41	10:06	10:09	21:36	21:38	22:36	22:39	21:18	23:06
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:52	3:47	6:33	6:34	8:08	8:11	9:37	9:40	21:22	21:20	22:19	22:24	21:02	22:53
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	4:31	4:27	7:14	7:18	8:24	8:26	9:45	9:47	20:20	20:21	21:02	21:04	20:02	21:21
שווייץ, ציריך (ק)	5:35	5:31	8:18	8:21	9:28	9:30	10:50	10:52	21:31	21:32	22:08	22:10	21:13	22:26
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:55	5:53	8:32	8:34	9:05	9:07	10:12	10:13	18:50	18:49	19:15	19:14	18:32	19:25

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציעידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פל-אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00484
28/06/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

